

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษาและสำรวจข้อพิพาทและความขัดแย้งปัญหาที่ดิน
ในประเทศไทย ระยะที่ 1
ภาคตะวันตกและภาคตะวันออก

โดย ศยามล ไกยูรวงศ์ และคณะ

30 มิถุนายน 2548

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษาและสำรวจข้อพิพาทและความขัดแย้งปัญหาที่ดิน ในประเทศไทย ระยะที่ 1 : ภาคตะวันตกและภาคตะวันออก

คณะผู้วิจัย สังกัด

<u>ผู้วิจัย</u>	1. น.ส.รัชดา	ฉายสวัสดิ์
<u>ผู้ช่วยวิจัย</u>	2. นายประสิทธิ์	จงแจ้งกลาง
	3. นายเฉลิม	บุญชู
	4. นางจินตนา	แก้วขาว
	5. นายเจริญ	วัดอักษร
	6. นายวุฒิ	บุญเลิศ
	7. นางไชยาเบอ	งามยิ่ง
	8. นางจันทร์	แจ้งพุ่มมา
	9. นายเจียเวียซ่า	ฟ้าไคล่
	10. นางจัน	แอบกระโทก
	11. นายสมบูรณ์	จิตผ่องแท้
	12. นายอนุชา	วินทะไชย

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

สารบัญ

บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญของปัญหา	1
1.2 กรอบการศึกษา	3
1.3 แนวทางการวิจัย	5
1.4 สมมุติฐาน	6
1.5 ปัญหาอุปสรรคในการศึกษา	7
1.7 ผลการศึกษา	7
บทที่ 2 ภาพรวมสถานการณ์ปัญหาทางภูมิศาสตร์พื้นที่ และข้อมูลพื้นที่ประกอบปัจจัยปัญหา	11
ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดกับปัญหาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร	17
สภาพภูมิศาสตร์และสถานการณ์ปัญหา :	19
<u>ภาคตะวันตก</u>	
1. ภูมิประเทศ ฐานทรัพยากรและสภาพข้อมูลทั่วไป	20
2. ชุมชน การตั้งถิ่นฐาน การดำเนินชีวิต	24
3. สังเขปฐานข้อมูลจังหวัดในภาคตะวันตก	26
(1) จังหวัดกาญจนบุรี	26
(2) จังหวัดสุพรรณบุรี	27
(3) จังหวัดราชบุรี	28
(4) จังหวัดเพชรบุรี	28
(5) จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	29
(6) จังหวัดอุทัยธานี	30
4. สภาพปัญหาโดยสังเขป	31
<u>ภาคตะวันออก</u>	
1. ภูมิประเทศ ฐานทรัพยากรและสภาพข้อมูลทั่วไป	32
2. ชุมชน การตั้งถิ่นฐาน การดำเนินชีวิต	38
3. สังเขปฐานข้อมูลจังหวัดในภาคตะวันตก	40
(1) จังหวัดฉะเชิงเทรา	40
(2) จังหวัดนครนายก	41

(3) จังหวัดปราจีนบุรี	42
(4) จังหวัดสระแก้ว	42
(5) จังหวัดชลบุรี	43
(6) จังหวัดระยอง	44
(7) จังหวัดจันทบุรี	44
(8) จังหวัดตราด	45
4. สภาพการณ์ปัญหาโดยสังเขป	46
บทที่ 3 ข้อพิพาทและความขัดแย้งปัญหาที่ดินในประเทศไทย :	54
กรณีศึกษากลุ่มปัญหา	
1. นโยบายการประกาศเขตป่าทับพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชน	55
2. นโยบายส่งเสริมปลูกป่าที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน	70
3. นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ที่ดิน	77
4. นโยบายการให้สัมปทานทำประโยชน์ในที่ดินของรัฐ (เหมืองแร่ ระเบิดหิน)	78
5. การใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ จัดสรรในรูปแบบเฉพาะ (นิคมสร้างตนเอง นิคมสหกรณ์ นิคมอุตสาหกรรม)	83
6. การใช้ประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน	85
7. การใช้ประโยชน์ในที่ดินราชการทหาร	91
8. การใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณะ	100
9. การใช้ประโยชน์ในที่ดินราชพัสดุ	110
10. การใช้ประโยชน์ในที่ดินของเอกชน	114
11. การออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินไม่ชอบด้วยกฎหมาย	117
12. การสูญเสียที่ดินโดยขบวนการฉ้อโกง หลอกหลวง	120
13. การสูญเสียที่ดินโดยกลุ่มทุน ผู้มีอิทธิพล บุกรุกที่ดินของรัฐ-ประชาชน	123
บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	129
(1) แบบแผนความขัดแย้งระหว่างคู่กรณี	130
(2) สาเหตุความขัดแย้งระหว่างคู่กรณี	134
(3) ภาพรวมความขัดแย้งในกรณีศึกษาระดับภาค	137
- ภาคตะวันตก	137

- ภาคตะวันออก	140
(4) ตัวอย่างกรณีศึกษาที่น่าสนใจ	144
(5) ตารางแสดงความคิดเห็นหน้าของการแก้ไขปัญหา	150
บรรณานุกรม	165
ภาคผนวก ก	169
ภาคผนวก ข	374

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

ด้วยโครงการศึกษาและสำรวจข้อพิพาทและความขัดแย้งปัญหาที่ดินในประเทศไทย ระยะที่ 1 ในส่วนศึกษาภาคตะวันออกและภาคตะวันตก นั้น ผู้ศึกษามุ่งเน้นการศึกษาปัญหาความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ดินเป็นหลัก โดยมุ่งเน้นศึกษาแบบแผนของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างคู่กรณี ศึกษาถึงสาเหตุของความขัดแย้ง รวมไปถึงกลไกการแก้ไขปัญหความขัดแย้ง โดยศึกษาภาพรวม สำรวจข้อมูลปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในภูมิภาคนั้นเป็นเบื้องต้น ทั้งจากหน่วยงานในพื้นที่ส่วนกลาง จากแหล่งข้อมูลของคู่ขัดแย้งเองโดยตรงในบางกรณี

การศึกษาเก็บข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลที่รวบรวมได้ การจัดประชุมเพื่อระดมข้อมูล (Focus Group) และจากประชาชนในพื้นที่ที่เป็นคู่กรณีกับรัฐ เพื่อวิเคราะห์ถึงพัฒนาการสาเหตุและแนวทางการแก้ไขปัญหความขัดแย้ง แบบแผนของความขัดแย้งที่ทำให้เกิดปัญหาเป็นข้อพิพาทว่ามีอะไรบ้าง ทำไมจึงขยายตัวรวดเร็ว ทำไมจึงเกิดปัญหา มีปัจจัยอะไรที่เกี่ยวข้องทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม กฎหมาย นโยบาย ระเบียบที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงสถานการณ์ของความขัดแย้งนั้นๆ และแนวโน้มของความรุนแรง เช่น การอพยพชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงบ้านสวนทุเรียน กิ่งอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ออกจากชุมชนเดิม โดยเป็นไปตามนโยบายการการจจัดระเบียบหมู่บ้านชายแดนตะวันตกของกองทัพบกในเรื่องความมั่นคง ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อประชาชนทั้งในเรื่องที่ดินรองรับ การล่มสลายของชุมชนดั้งเดิม อาชีพที่ถูกเปลี่ยนไป วิธีการผลิตก็แปรเปลี่ยน เป็นต้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้คือแนวทางที่ผู้ศึกษาจะดำเนินการศึกษา

ผู้ศึกษามองความขัดแย้งเชื่อมกับอำนาจที่มีของคู่ขัดแย้ง ซึ่งกระทำเข้าใจต่อผู้ที่ด้อยกว่า เช่น กรณีคู่ขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนในเรื่องที่ดิน โดยผ่านกฎหมาย มติคณะรัฐมนตรี และกระบวนการทางศาล การใช้กองกำลัง เป็นต้น โดยเฉพาะคู่ขัดแย้งที่มีอำนาจมากกว่า กระทำกับประชาชน นักวิชาการได้สรุปเรื่องการใช้อำนาจที่นำไปสู่การเป็นคู่ขัดแย้ง คือ อาจารย์เสกสรรค์ ประเสริฐกุล¹ ว่าในสังคมไทยมีการใช้อำนาจอยู่ 3 พลังคือ พลังที่ได้รับชัยชนะและกระแส

¹ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. วิพากษ์ร่างธรรมนูญเพื่อความเป็นธรรมทางสังคมและเศรษฐกิจ รายงานสรุปเวทีนโยบายสาธารณะเพื่อเอาชนะความยากจนครั้งที่ 6/2546

หลัก คือ พลังของตลาดเสรี พลังของรัฐบาลหรืออำนาจรัฐ และพลังของประชาชน หรือ ปีกสังคม โดยในอดีตคนไทยมีความเชื่อว่ารัฐบาลจะวางตัวเป็นกลางในการแก้ไขปัญหาทางสังคมและความขัดแย้งต่างๆ แต่ในปัจจุบันรัฐบาลได้ถูกพลังตลาดใช้เป็นเครื่องมือทำให้ประชาชนถูกกระทำเกิดความทุกข์มากขึ้น เพราะรัฐบาลไม่สามารถเป็นที่พึ่งได้ และพลังของตลาดเสรีนี้เองได้แปรคนในชนบทให้กลายเป็นแรงงานรับจ้างมากขึ้น โดยยึดเครื่องมือการผลิต คือ ที่ดิน และทำให้เกิดคนจนในเมืองเพิ่มมากขึ้น

ดังนั้น เรื่องอำนาจที่เป็นตัวจักรใหญ่ที่สำคัญในงานวิจัยชิ้นนี้ ก็จะมีส่วนตอบคำถามในเรื่องเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในปัญหาที่ดิน ซึ่งเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับการจำกัดสิทธิและการละเมิดสิทธิที่รัฐใช้อำนาจกระทำต่อประชาชน ในลักษณะยึดกุมอำนาจเป็นศูนย์กลาง ถ้าหากสิทธิในการใช้ที่ดินในอดีตและปัจจุบันยังเป็นเช่นนี้ ในอนาคตศูนย์กลางอำนาจการใช้ที่ดินก็ยังคงอยู่ที่รัฐบาลโดยไม่มีกลไกตรวจสอบ ควบคุมจากส่วนท้องถิ่น สิ่งที่คาดเดาได้ว่าจะเกิดปัญหาความขัดแย้งในเรื่องการใช้ที่ดินอย่างมหาศาลและความขัดแย้งจะเปลี่ยนเรื่องสิทธิในการครอบครองไปสู่สิทธิในการกำหนดการใช้ที่ดินมากขึ้นเรื่อยๆ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดจากกรณีศึกษา คือ ในจังหวัดกาญจนบุรี อุทัยธานี ราชบุรี สุพรรณบุรี ประจวบคีรีขันธ์ กรณีที่ชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงตั้งชุมชนมานาน มีความถูกต้องทุกอย่างในเรื่องสัญชาติ แต่กลับถูกกฎหมายอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 กฎหมายป่าสงวนแห่งชาติ หรือกฎหมายสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ประกาศทับที่ตั้งของชุมชน ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องรูปแบบและวิธีการผลิตของชาวกะเหรี่ยงต่อการใช้ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งถกเถียงกันในเรื่องไร้ซาก ว่าเป็นการทำไร่ที่เลื่อนลอยหรือไม่

ข้อถกเถียงดังกล่าวเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในรูปแบบพิพาทระหว่างสิทธิทางกฎหมายกับสิทธิเชิงจารีตประเพณี เพราะนอกเหนือไปจากการเข้ามาของการผลิตเชิงพาณิชย์ และอุดมการณ์บริโภคนิยมแล้ว การใช้อำนาจของกฎหมายมาอยู่เหนือจารีตของชุมชนนั้น ซึ่งเท่ากับเป็นการตัดพื้นที่ในการแสดงตัวตนของชาวบ้านผ่านการแสดงออกทางวัฒนธรรม ที่สำคัญชาวบ้านต้องสร้างกระบวนการใช้ที่ดินขึ้นมาใหม่เพื่อจัดและปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับกลุ่มชนอื่นๆ ในสังคม เพื่อให้กลุ่มชนของตนมีที่ยืนและมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ประชาสังคมขึ้นมาใหม่ โดยไม่ถูกเบียดไปเป็นคนชายขอบ ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้ได้เกิดและมีความขัดแย้งกับรัฐในหลายกรณี และหลายพื้นที่ที่ผู้ศึกษาได้ค้นคว้า

1.2 กรอบการศึกษา

แนวการจัดทำการศึกษาใช้กรอบการศึกษาจากข้อมูลที่สำคัญได้ จากแหล่งปฐมภูมิ คือในพื้นที่ของคู่ขัดแย้งโดยตรง การสัมภาษณ์ การสุ่มตัวอย่าง จากแบบสอบถาม การรวบรวมข้อมูลจากทุติยภูมิ จากหน่วยงานราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ภูมิภาค และส่วนกลาง แล้วนำมาแยกแยะข้อมูลว่าในแต่ละกรณีของ 100 กรณี มีพื้นฐานของปัญหาเกี่ยวข้องกับอะไรบ้าง ประเภทของกลุ่มปัญหาซึ่งผู้ศึกษาได้จัดหมวดหมู่ของกลุ่มปัญหาออกเป็น 14 กลุ่มปัญหาคือ

- (1) นโยบายการประกาศเขตป่าทับพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชน
- (2) นโยบายส่งเสริมปลูกป่าที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน
- (3) นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาเสียที่ดิน
- (4) นโยบายการให้สัมปทานทำประโยชน์ในที่ดินของรัฐ (เหมืองแร่ ระเบิดหิน)
- (5) การอนุญาตให้เอกชนเช่าทำประโยชน์ในที่ดินของรัฐ
- (6) การใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ จัดสรรในรูปแบบเฉพาะ
(นิคมสร้างตนเอง นิคมสหกรณ์ นิคมอุตสาหกรรม)
- (7) การใช้ประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน
- (8) การใช้ประโยชน์ในที่ดินทหาร
- (9) การใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณะ
- (10) การใช้ประโยชน์ในที่ดินราชพัสดุ
- (11) การใช้ประโยชน์ในที่ดินของเอกชน
- (12) การออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- (13) การสูญเสียที่ดินโดยขบวนการฉ้อโกง หลอกหลวง
- (14) การสูญเสียที่ดินโดยกลุ่มทุน ผู้มีอิทธิพล บุกรุกที่ดินของรัฐ-ประชาชน

จากการแบ่งกลุ่มปัญหาเป็น 16 กลุ่มปัญหาแล้วนำกรณีศึกษาเข้าไปใส่เป็นหมวดหมู่จากสาเหตุที่ตรงกับกลุ่มปัญหาจะทำให้ผู้ศึกษาทราบว่าในจำนวนกรณีศึกษา 100 กรณี มีจำนวนกรณีใดบ้างอยู่ในกลุ่มศึกษาอะไร ซึ่งทำให้เราสามารถมองภาพรวมของปัญหาในภาคตะวันตกและภาคตะวันออกเฉียงเหนือสาเหตุของปัญหาความขัดแย้งเรื่องที่ดินจากสาเหตุใดมาก สาเหตุใดน้อย โดยทั้งนี้ต้องมองให้เชื่อมโยงข้อมูลปัจจัยอื่นๆ ในพื้นที่นั้นๆ ประกอบด้วย เช่น ลักษณะภูมิศาสตร์พื้นที่ ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด ปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐโดยประชาชนในพื้นที่ต่างๆ ประกอบการพิจารณาด้วย ซึ่งจากการจำแนกประเภทกลุ่มปัญหานี้ จะทำให้ทราบถึงจำนวนกรณีปัญหาที่มีสาเหตุจากกลุ่มปัญหาแต่ละประเภท จำนวนจังหวัด อำเภอ ตำบล พื้นที่ และจำนวนผู้เดือดร้อนที่ระบุในกรณีศึกษา

การศึกษาเฉพาะกรณีจำนวน 100 กรณีนั้นเป็นการเลือกเก็บข้อมูลศึกษาจากที่รวบรวมสำรวจได้เป็นการศึกษาปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดิน ระหว่างรัฐกับประชาชน ประชาชนกับประชาชน ประชาชนกับกลุ่มอิทธิพล นายทุน กลุ่มอิทธิพล นายทุนกับรัฐ ทั้งนี้ นอกจากประเด็นคู่กรณีความขัดแย้งแล้ว การศึกษาเฉพาะกรณีจะเน้นว่าการขัดแย้งเป็นเรื่องอะไร เกิดขึ้นในพื้นที่ประเภทใด องค์การที่ควรแก้ไขปรับปรุงเป็นองค์กรใด แก้ไขอย่างไร ดำเนินการประสบผลสำเร็จหรือไม่ มีข้อปัญหาอุปสรรคมากน้อยเพียงใด

ส่วนการศึกษาเฉพาะเรื่องนั้น ผู้ศึกษาเลือกกรณีความขัดแย้งมาจากกรณีศึกษา 100 กรณีเลือกมาให้เหลือ 10 กรณี โดยมีหลักพิจารณาประกอบเป็นหลักใหญ่ๆ ดังนี้

- (1) เรื่องที่เลือกมานั้น คู่ความขัดแย้งที่เป็นประชาชนได้รวมตัวเพื่อเป็นพลังที่มีศักยภาพของกลุ่มในการแก้ไขปัญหา ดำเนินกิจกรรมในเรื่องวัฒนธรรม เฉพาะกลุ่มของตน มีการรวมตัวเป็นเครือข่ายกะเหรี่ยงเพื่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม สมาพันธ์กะเหรี่ยงก้าวหน้า ในการหนุนช่วยกันแบบเครือข่ายในหลายพื้นที่ ซึ่งกรณีศึกษาที่เลือกมาตรงกับพื้นที่ที่กรณีศึกษานั้นๆ เป็นสมาชิกของเครือข่ายอยู่
- (2) มีหลายกรณีศึกษาที่ผู้ศึกษาดำเนินการให้ความช่วยเหลือในการแก้ปัญหาอยู่ในปัจจุบัน แล้วพิจารณาแล้วเห็นว่า กรณีที่เลือกมาเป็นกรณีศึกษาเฉพาะเรื่องจะมีโอกาสยุติปัญหา แก้ไขปัญหาได้ โดยให้มีการดำเนินแผนงานการแก้ปัญหาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับประชาชนมีแกนนำ สมาชิกรวมตัวหนุนช่วยกันอยู่ในพื้นที่อยู่แล้ว
- (3) มีปัญหาความขัดแย้งที่สะท้อนปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยตรง เช่น การบังคับโยกย้ายจากชุมชนดั้งเดิม เช่น กรณีบ้านสวนทุเรียน ปัญหาถูกกระทำให้กลายเป็นคนชายขอบ เช่น ปัญหาที่ดินบ้านเวียงคำดี อำเภอสังขะบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ปัญหาที่สาธารณะคลองชายธงที่มีความรุนแรงถึงกับลอบสังหารแกน นายเจริญ วัดอักษร เป็นต้น ปัญหาในลักษณะนี้สมควรหยิบยกมาเป็นการศึกษาเฉพาะเรื่อง ให้ลึกซึ้ง ในรายละเอียดทุกแง่มุม
- (4) เรื่องที่เลือกมาเป็นกรณีศึกษาเฉพาะเรื่อง เกี่ยวกับแง่มุมการศึกษา เพื่อผลักดันก่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาในเชิงนโยบาย กฎหมาย ระเบียบต่างๆ ที่หน่วยงานราชการเป็นคู่ขัดแย้งกับประชาชน เช่น ปัญหาที่ดินบ้านมะตองผู้ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งมีปัญหาพิพาทกับกองทัพบก ในเขตที่ดินหน่วยงานราชการทหาร ที่ดูแลใช้ประโยชน์อยู่ กรณีศึกษาเช่นนี้ แนวทางออกในการแก้ไขปัญหาคือเป็นในเชิงนโยบาย ทิศทาง หรือแนวโน้มที่ต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลง

- (5) มีศักยภาพเป็นกรณีนำร่อง ที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในระดับท้องถิ่น สำหรับงานในช่วงศึกษาระยะที่ 2 เช่นกรณีปัญหาที่ดินบ้านคลองเสลา อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี กรณีปัญหาที่ดินบ้านปามาก อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยกรณีศึกษานี้มีเครือข่ายแกนนำประสานเชื่อมกับส่วนชุมชนอื่นๆ และเป็นเรื่องกำลังอยู่ในขั้นตอนแก้ปัญหาในศาลปกครองกลาง เช่น กรณีปามาก อันถือว่าผลออกมาเช่นไรก็มีผลกระทบต่อสังคมและชุมชน
- (6) ผู้ศึกษาถือว่าการเลือกกรณีศึกษาเฉพาะเรื่องครั้งนี้ไม่ซ้ำกับโครงการวิจัยอื่นๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน

เมื่อได้รับข้อมูลทั้งจากกรณีศึกษา 100 กรณี และกรณีศึกษาเฉพาะเรื่อง 10 กรณี แล้ว ผู้ศึกษาจะศึกษาในปัญหาที่อยู่ในกลุ่มปัญหาแต่ละประเภทโดยวิเคราะห์ถึงสภาพ สถานการณ์ ปัญหา ปัญหาทางนโยบาย และกฎหมาย กระบวนการแก้ไขปัญหาของรัฐ กระบวนการแก้ไขปัญหาขององค์กรประชาชน ปัญหาอุปสรรค และข้อคิดเห็นจากกรณีศึกษาที่อยู่ในกลุ่มปัญหานั้นๆ โดยมีกรอบการวิเคราะห์เกี่ยวเนื่องกับกฎหมาย รัฐธรรมนูญ มาตรา 46, 56, 76, 79, 84 และ มาตรา 290 กระบวนการแก้ไขปัญหาของรัฐคือตัวชี้วัดความเข้มแข็ง การติดตามการแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง การปฏิบัติการของชุมชนและบุคคล พิจารณปัจจัยที่ทำให้องค์กรชุมชนเข้มแข็ง กระบวนการของชาวบ้านในการแก้ไข พิจารณานโยบายของรัฐที่ทำให้เกิดความรุนแรง การติดตามการแก้ไขปัญหาของชาวบ้านที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างอำนาจรัฐ ทั้งทางกฎหมาย นโยบาย การแก้ไขปัญหากับชุมชน รวมทั้งข้อเสนอต่อการแก้ไขปัญหาระดับชุมชน นโยบาย กฎหมาย

1.3 แนวทางการวิจัย

ปฏิบัติตามกรอบการศึกษาที่วางไว้ โดยมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของการได้มุมมอง ประเด็นใหม่ๆ จากผลการศึกษา เช่น การใช้อำนาจรวมศูนย์ ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในที่ดิน ในเขตที่ดินของรัฐทุกประเภท รวมทั้งที่ดินในเขตป่าด้วย ปัญหาซ่อนเร้นของที่ดินในอำเภอดมณีนคร ที่ตำบลช่องกุ่ม - แซร์อ จังหวัดสระแก้ว โดยหน่วยงานรัฐปล่อยให้ที่ดินของรัฐตกอยู่ในสภาพปลดออกกฎหมายกล่าวคือ ไม่ดำเนินการกับกลุ่มนายทุน หรือผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ ทั้งๆ ที่ที่ดินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา และเขตที่ต้องปฏิรูปที่ดินให้ประชาชนผู้ยากไร้ โดยตัวอย่างจากแนวทางการศึกษานี้ ผู้ศึกษาจะเสนอมุมมองความคิดเห็นที่เป็นทางออก หรือแนวโน้มของการแก้ไขปัญหา

ด้วยปัญหาที่ดินนี้มีสาเหตุและลักษณะที่แตกต่างกันตามพื้นที่และความเปลี่ยนแปลงของการบริหารบ้านเมือง ในช่วงยุคที่ปัญหาร้อยเกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจ สังคม กฎหมาย และนโยบาย ที่มีอยู่ในช่วงเวลานั้นๆ ด้วยเหตุนี้ในงานวิจัยจึงจำเป็นต้องเกิดคำถามต่องานวิจัยที่ศึกษาอยู่ เช่นเดียวกัน ในการวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาขอตั้งคำถามหลักต่องานวิจัย คือ

- (1) ประชาชนในชุมชนมีสิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ดินเพียงใดและสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรที่ดินควรเป็นเช่นไร เพื่อรักษาคุณภาพในการใช้ทรัพยากรที่ดินของประเทศโดยรวม
- (2) กฎหมาย นโยบาย มติคณะรัฐมนตรี กฎ ข้อบังคับ ระเบียบและโครงสร้างการบริหารจัดการที่ดินของภาครัฐ เหมาะสมเพียงใดต่อการใช้ประโยชน์ของที่ดิน
- (3) รูปแบบ สาเหตุของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในปัญหาที่ดินของประเทศไทย เกิดจากสาเหตุหลักเรื่องอะไรเป็นส่วนใหญ่ มีแนวทางแก้ไขปัญหาที่เป็นข้อยุติมากน้อยเพียงใด

1.4 สมมติฐาน

- (1) การบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินที่ดีย่อมสามารถทำให้เกิดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ดินแต่ละประเภทได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถลดความขัดแย้งได้ในทุกกรณีของความขัดแย้งไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐ ความขัดแย้งระหว่างการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ดินในปัจจุบันและในอนาคตความขัดแย้งระหว่างเศรษฐกิจกับสิ่งแวดล้อม ความขัดแย้งระหว่างเศรษฐกิจกับสังคม ความขัดแย้งระหว่างสิ่งแวดล้อมกับสังคม
- (2) สาเหตุและรูปแบบของความขัดแย้งสัมพันธ์โดยตรงกับการใช้อำนาจบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินของรัฐ กระทำต่อประชาชนโดยตรงในกรณีความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในที่ดินของรัฐ
- (3) การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ดินที่มีประสิทธิภาพย่อมเกิดจากความสอดคล้องของระบบนิเวศน์ ระบบโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม ระบบโครงสร้างเศรษฐกิจ ปัจจัยทางกฎหมายและการตื่นตัวของประชาสังคม

1.5 ปัญหาอุปสรรคในการศึกษา

เนื่องจากกรณีศึกษาที่รวบรวมสำรวจมาจากแหล่งข้อมูลภาครัฐ พื้นที่ และคู่ขัดแย้งในบางกรณี บางพื้นที่ที่มีปัญหามาก บางพื้นที่ที่มีปัญหาน้อย ทำให้ได้คัดสรรในพื้นที่ที่มีปัญหามากได้หลายกรณี แต่บางพื้นที่ที่มีปัญหาน้อยเช่น กรณีปัญหาที่เกิดขึ้นในจังหวัดกาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ จึงเลือกกรณีศึกษา และกลุ่มปัญหาเฉพาะเรื่องในหลายกรณี นอกจากนี้แหล่งข้อมูลบางแหล่ง ข้อมูลไม่รอบด้าน ทำให้ต้องติดตามรวบรวมสำรวจข้อมูลโดยตรงในพื้นที่ เช่น กรณีปัญหาที่ดินบ้านตากแดด อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี กรณีปัญหาที่ดินบ้านคลองเสลา อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

ประการสำคัญข้อมูลจากพื้นที่ภาคตะวันออกนั้นผู้ศึกษาใช้เวลาในการรวบรวมนานที่สุด เพราะสถานที่อยู่ห่างไกล ขาดผู้ประสานในพื้นที่โดยตรงแหล่งข้อมูล เช่น หน่วยงานราชการไม่ค่อยอำนวยความสะดวกให้เท่าที่ควร ทำให้งานล่าช้าจนทำให้กระทบกับสุขภาพของผู้ศึกษา จึงส่งผลถึงงานวิจัยล่าช้าไปมาก อย่างไรก็ตามผู้ศึกษาได้พยายามปรับทิศทางของการทำงานให้ทันและถูกต้องตามเงื่อนไขสัญญาที่ให้ไว้ต่อแหล่งทุน

1.6 ผลการศึกษา

การศึกษาและสำรวจข้อพิพาทและความขัดแย้งปัญหาที่ดินในประเทศไทยระยะที่ 1 ในส่วนข้อพิพาทและความขัดแย้งปัญหาที่ดินในภาคตะวันตกและภาคตะวันออกนั้น ผู้ศึกษา แบ่งเนื้อหาเป็นส่วนๆ โดยมีบทนำที่ว่าด้วยภาพรวมของสภาพของสถานการณ์ ฐานข้อมูลในภูมิภาค พื้นที่ปัญหา ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด สาเหตุและข้อมูลพื้นที่ในแต่ละพื้นที่ บทที่ว่าด้วยรายละเอียดของกรณีปัญหา 100 กรณี ที่ถูกนำมาวิเคราะห์ในรูปเข้าหมวดหมู่ของกลุ่มปัญหาแล้วนำกรอบในการวิเคราะห์ปัญหาแง่มุมในการวิเคราะห์ซึ่งทั้ง 16 กลุ่มปัญหา จำนวน 100 กรณี และ 10 กรณีในกรณีกลุ่มปัญหาเฉพาะเรื่อง พร้อมข้อสรุปและข้อเสนอแนะ โดยผลการศึกษาที่ผ่านมาผู้ศึกษารวบรวมกรณีศึกษาได้ 100 กรณีจาก 6 จังหวัดภาคตะวันตก 8 จังหวัดในภาคตะวันออก รวมทั้งสิ้น 14 จังหวัด 66 อำเภอ 91 ตำบล 120 หมู่บ้าน ผู้เดือดร้อนจากปัญหาพิพาท 15,050 คน โดยมีพื้นที่ที่พิพาทประมาณ 1,110,093 ไร่ โดยแจกแจงกลุ่มปัญหาที่สัมพันธ์กับพื้นที่พิพาทได้ดังนี้

ตารางแจกแจงกลุ่มปัญหาที่สัมพันธ์กับพื้นที่เขตการปกครองในพื้นที่พิพาท

ประเภทกลุ่มปัญหา	กรณี	จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	พื้นที่(ไร่)	ผู้เดือดร้อน(คน/ครัว)
1.นโยบายประกาศเขตป่าทับพื้นที่ทำกิน และที่อยู่อาศัยของประชาชน	34	13	25	32	46	96,189	3680/3280
2.นโยบายส่งเสริมการปลูกป่าที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน	7	4	6	7	7	3,515	329/137
3.นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ที่ดิน	1	1	1	-	-	26	-
4.นโยบายการให้สัมปทานทำประโยชน์ในที่ดินของรัฐ(เหมืองแร่-ระเบิดหิน)	1	1	2	1	-	-	1
5.การอนุญาตให้เอกชนเข้าทำประโยชน์ในที่ดินของรัฐ	-	-	-	-	-	-	-
6.การใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ จัดสรรในรูปแบบเฉพาะ(นิคมสร้างตนเอง, นิคมสหกรณ์, นิคมอุตสาหกรรม)	2	2	2	2	1	14	2
7.การใช้ประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน	4	4	4	7	3	40	5
8.การใช้ประโยชน์ที่ดินทหาร	9	7	8	8	10	487,437	1,827/310
9.การใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะ	14	7	14	13	7	12,209	1,454/95
10.การใช้ประโยชน์ที่ดินราชพัสดุ	4	4	4	5	8	504,390	7,093
11.การใช้ประโยชน์ที่ดินเอกชน	5	5	5	5	4	9	9

ประเภทกลุ่มปัญหา	กรณี	จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	พื้นที่(ไร่)	ผู้เดือดร้อน(คน/ครัว)
12.การออกเอกสารที่ดินไม่ชอบด้วยกฎหมาย	4	4	4	4	1	568	2
13.การสูญเสียที่ดินโดยขบวนการอุกโขง	3	1	2	2	2	-	54
14.การกว้านซื้อที่ดินโดยกลุ่มทุนผู้มีอิทธิพลผูกขาดที่ดินของรัฐ	11	3	7	9	31	5,696	2/300

โดยกลุ่มปัญหาทั้ง 14 กลุ่มครอบคลุมกรณีศึกษาทั้ง 100 กรณี (จะกล่าวละเอียดในบทต่อไป) นอกจากนี้ผู้ศึกษาได้เลือกกรณีกลุ่มปัญหาเฉพาะเรื่อง 10 กรณี เพื่อศึกษาเจาะลึกในโอกาสการศึกษาระยะต่อไปดังเรื่องที่เลือกต่อไปนี้

- (1) กรณีศึกษาบ้านจะคี่พ้อ – พุฉี จังหวัดกาญจนบุรี
- (2) กรณีศึกษาบ้านคลองเสลา – ปากันชนห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี
- (3) กรณีศึกษาบ้านตากแดด จังหวัดราชบุรี
- (4) กรณีศึกษาบ้านป่าผาก จังหวัดสุพรรณบุรี
- (5) กรณีศึกษาบ้านสวนทุเรียน – ป่าหมาก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- (6) กรณีศึกษาดำบลแซร์อ – ช้องกุ่ม จังหวัดสระแก้ว
- (7) กรณีศึกษาบ้านเวียคาคี้ จังหวัดกาญจนบุรี
- (8) กรณีศึกษาบ้านมะต๋องสู้ จังหวัดกาญจนบุรี
- (9) กรณีศึกษาที่สาธารณะคลองชายธง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- (10) กรณีศึกษาที่ดินแควระบบ – สียัค จังหวัดฉะเชิงเทรา

กล่าวโดยรวมผลการศึกษาพบว่ากลุ่มปัญหาเรื่องนโยบายประการเขตป่าทับพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชนเป็นลำดับสูงมีจำนวนถึง 34 กรณี ครอบคลุมพื้นที่ ปัญหาถึง 13 จังหวัด จำนวน 25 อำเภอ 32 ตำบล จำนวน 46 หมู่บ้าน พื้นที่ 96,189 ไร่ จำนวนผู้เดือดร้อน 3,680 คน

บทที่ 2

ภาพรวมสถานการณ์ปัญหาและสภาพภูมิศาสตร์พื้นที่

จากการดำเนินการศึกษาในห้วงเวลาที่ผ่านมา ผู้ศึกษาได้ใช้เวลาในการศึกษาสำรวจ ตรวจสอบข้อมูลทั้งจากเอกสาร ข้อมูลที่ได้จากหน่วยงานราชการ และประชาชนในพื้นที่ ตลอดจน ข้อมูล ข้อความจริงที่ปรากฏจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ทำให้รวบรวมการศึกษาได้ทั้งสิ้น 100 กรณี (ปรากฏในภาคผนวก 1) ครอบคลุมพื้นที่ดำเนินการ ภาคตะวันตก 6 จังหวัด คือ จังหวัด กาญจนบุรี สุพรรณบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ราชบุรี และจังหวัดอุทัยธานี ภาคตะวันออก 8 จังหวัด คือ จังหวัดฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี สระแก้ว ชลบุรี จันทบุรี ตราด และจังหวัด ระยอง พบว่ามีจังหวัดที่เกี่ยวข้อง 14 จังหวัด อำเภอในพื้นที่ปัญหา 66 อำเภอ จำนวน 91 ตำบล จำนวน 120 หมู่บ้าน จำนวนผู้เดือดร้อนทั้งสิ้น 15,050 คน และมีพื้นที่ซึ่งอยู่ในเขตที่เป็นปัญหา ความขัดแย้ง 1,110,093 ไร่⁶

กรณีศึกษาทั้งหมดรวมพื้นที่ปัญหา 100 กรณี โดยผู้ศึกษาพบว่าปัญหาที่เกิดจาก นโยบายการประกาศเขตป่าทับพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชน เป็นปัญหาอันดับที่ 1 ปัญหาที่เกิดในที่ดินสาธารณะประโยชน์อยู่ในอันดับที่ 2 โดยตามติดด้วยปัญหาการใช้อำนาจและ อิทธิพลของนายทุน กลุ่มอิทธิพลต่อประชาชน อยู่ในอันดับที่ 3 และปัญหาข้อพิพาทในเขตที่ดิน ทหาร อยู่ในอันดับที่ 4 โดยแสดงประกอบตารางประเภทกลุ่มปัญหาได้ดังนี้

ตารางแสดงประเภทกลุ่มปัญหา

ลำดับ ที่	กลุ่มปัญหา	จำนวนกรณี
1.	นโยบายการประกาศเขตป่าทับพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของ ประชาชน	34
2.	การใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณะ	14
3.	การสูญเสียที่ดินโดยกลุ่มทุน ผู้มีอิทธิพล บุกรุกที่ดินของรัฐ-ประชาชน	11
4.	การใช้ประโยชน์ในที่ดินทหาร	9
5.	นโยบายส่งเสริมปลูกป่าที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน	7
6.	การใช้ประโยชน์ในที่ดินของเอกชน	6

⁶ ตัวเลขสำรวจวิเคราะห์เบื้องต้น

ลำดับ ที่	กลุ่มปัญหา	จำนวนกรณี
7.	การออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินไม่ชอบด้วยกฎหมาย/การใช้ประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน	8 ⁷
8.	การสูญเสียที่ดินโดยขบวนการฉ้อโกง หลอกลวง/การใช้ประโยชน์ในที่ดินราชพัสดุ	7
9.	การใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ จัดสรรในรูปแบบเฉพาะ (นิคมสร้างตนเอง นิคมสหกรณ์ นิคมอุตสาหกรรม)	2
10.	นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ประโยชน์ที่ดิน นโยบายการให้สัมปทานทำประโยชน์ในที่ดินของรัฐ (เหมืองแร่ระเบิดหิน)	1 1
	รวม	100

ผู้ศึกษาพบว่า ในจำนวนกรณีศึกษาทั้งหมด 100 กรณีนั้น มีกรณีที่มีปัญหาทับซ้อนในพื้นที่เดียวกัน จำนวน 16 กรณี โดยจังหวัดกาญจนบุรีถือว่าเป็นจังหวัดที่ประสบปัญหาความขัดแย้งข้อพิพาทเรื่องที่ดิน มากที่สุด ซึ่งมีจำนวนถึง 25 กรณี และฐานกลุ่มปัญหาก็ครอบคลุมทั้ง 16 กลุ่ม เมื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับข้อมูลบัญชีแสดงรายละเอียดจำนวนผู้บุกรุกที่สาธารณะประโยชน์ในแต่ละจังหวัด ของกระทรวงมหาดไทย⁸ พบว่าในจังหวัดกาญจนบุรีมีผู้บุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์ ถึง 2,067 ราย จำนวนพื้นที่ 82,300 ไร่เศษ จำนวน 85 แปลง และเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ที่อยู่ในขอบเขตการศึกษาคั้งนี้ ผู้ศึกษาพบว่า บัญชีแสดงรายละเอียดดังกล่าวได้แสดงปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐในรายจังหวัด ดังนี้

จังหวัดจันทบุรี

มีผู้บุกรุกที่สาธารณะประโยชน์ 60 แปลง พื้นที่ 3,908 ไร่ จำนวน 124 ราย

จังหวัดฉะเชิงเทรา

มีผู้บุกรุกที่สาธารณะประโยชน์ 33 แปลง พื้นที่ 231 ไร่ จำนวน 282 ราย

จังหวัดชลบุรี

มีผู้บุกรุกที่สาธารณะประโยชน์ 19 แปลง พื้นที่ 8,046 ไร่ จำนวน 1,377 ราย

จังหวัดตราด

มีผู้บุกรุกที่สาธารณะประโยชน์ 9 แปลง พื้นที่ 238 ไร่ จำนวน 137 ราย

⁷ เป็นกรณีที่ซ้ำกันในจำนวนกรณี จึงจัดให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน เวลาคิดอันดับก็ให้บวกเพิ่มเท่าจำนวนจริง

⁸ สํารวจ เมื่อ 24 กรกฎาคม 2546 ของกรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

มีผู้บุกรุกที่สาธารณประโยชน์ 280 แปลง พื้นที่ 7,994 ไร่ จำนวน 724 ราย

จังหวัดปราจีนบุรี

มีผู้บุกรุกที่สาธารณประโยชน์ 95 แปลง พื้นที่ 7,064 ไร่ จำนวน 683 ราย

จังหวัดเพชรบุรี

มีผู้บุกรุกที่สาธารณประโยชน์ 32 แปลง พื้นที่ 509 ไร่ จำนวน 686 ราย

จังหวัดระยอง

มีผู้บุกรุกที่สาธารณประโยชน์ 19 แปลง พื้นที่ 664 ไร่ จำนวน 865 ราย

จังหวัดราชบุรี

มีผู้บุกรุกที่สาธารณประโยชน์ 44 แปลง พื้นที่ 1,829 ไร่ จำนวน 2,748 ราย

จังหวัดสระแก้ว

มีผู้บุกรุกที่สาธารณประโยชน์ 1 แปลง พื้นที่ 6,891 ไร่ จำนวน 1,983 ราย

จังหวัดสุพรรณบุรี

มีผู้บุกรุกที่สาธารณประโยชน์ 175 แปลง พื้นที่ 16,869 ไร่ จำนวน 17,11 ราย

จังหวัดอุทัยธานี

มีผู้บุกรุกที่สาธารณประโยชน์ 14 แปลง พื้นที่ 2,790 ไร่ จำนวน 112 ราย

จากสถิติดังกล่าวพบว่าขาดข้อมูลในส่วนของจังหวัดนครนายก ซึ่งไม่แจ้งต่อกระทรวงมหาดไทย และมีข้อสงสัยเกิดได้ว่าที่จังหวัดสระแก้วพบว่า มีการบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ เพียง 1 แปลง แต่พื้นที่มากถึง 6,891 ไร่ มีผู้บุกรุกครอบครองถึง 1,983 ราย ต่อกรณีนี้ผู้ศึกษาได้ดำเนินการสืบค้นข้อมูล และได้รับบัญชีแสดง จำนวนผู้ได้รับอนุญาตใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติฯ รวมเพียง 8 ราย พื้นที่เพียงแค่ 604 ไร่⁹ โดยส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อกิจการเหมืองแร่ กิจการก่อสร้างทาง กิจกรรมทางศาสนา และเมื่อติดตามดูข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (พื้นที่มากกว่า 100 ไร่ ขึ้นไป)¹⁰ กลับไม่พบข้อมูลใดๆ ของจังหวัดสระแก้วปรากฏในเอกสารดังกล่าว ทั้งนี้หมายความว่าไม่มีข้อมูลใดๆ ของจังหวัดสระแก้วปรากฏอยู่ในข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อปลูกไม้ยืนต้นในเขตป่าสงวนแห่งชาติ¹¹ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสงสัยเกิดอย่างมาก และที่น่ากังวลมากก็คือ ผู้ศึกษาได้จัดทำชุดแบบสำรวจ¹² สภาพการถือครองที่ดินเกษตรกรรม ภาคตะวันออกร่วมกับสมาคม

⁹ บัญชีแสดงจำนวนผู้ได้รับอนุญาตใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติแยกตามวัตถุประสงค์และจังหวัด ณ วันที่ 18 มีนาคม

พ.ศ. 2546

¹⁰ ข้อมูลของกรมป่าไม้ ปี 2546

¹¹ ข้อมูลของกรมป่าไม้ ปี 2546

¹² แบบสำรวจสภาพการถือครองที่ดินเกษตรภาคตะวันออก

สิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.) เมื่อปี 2546 ในส่วนของจังหวัดสระแก้วนั้นซึ่งได้ประสานกับสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมจังหวัดสระแก้วและรวบรวมข้อมูลคราวๆ ว่า มีเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินจำนวน 29,412 ราย จะได้รับการจัดสรรที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินในจำนวน 667,895 ไร่ 1 งาน 54 ตารางวา

นี่เป็นเพียงกรณีศึกษาหนึ่งที่ผู้ศึกษาค้นพบภายใต้การดำเนินการศึกษาและเห็นความผิดปกติเกี่ยวกับจำนวนตัวเลขที่ดินที่เกี่ยวกับจังหวัดสระแก้ว โดยเฉพาะที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติที่ถือว่าส่วนใหญ่มีผู้บุกรุก อยู่อาศัยและทำกิน จัดตั้งเป็นชุมชน และผู้อยู่ดั้งเดิม ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดิน ซึ่งประกาศเป็นพระราชกฤษฎีกาปฏิรูปที่ดินหลายครั้งหลายครา ว่ากลับไม่พบข้อมูลของกรมป่าไม้ที่จะต้องกันพื้นที่ให้ ส.ป.ก. นำไปปฏิรูปที่ดิน ข้อเท็จจริงทำนองนี้ไม่ปรากฏในหน่วยความจำของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่สภาพความเป็นจริงนั้น การปฏิรูปที่ดินของจังหวัดสระแก้วมีอยู่จริง แต่ดำเนินไปอย่างล่าช้าเพราะต้องเรียกคืนที่ดินของนายทุนและนักการเมืองในพื้นที่ กลุ่มอิทธิพลต่างๆ ใช้ที่ดินในเขตป่าสงวนจำนวนมากศาล ทั้งการทำสวนป่า เศรษฐกิจ สวนเกษตร และแปลงเกษตรกรรมต่างๆ ในเขตป่าดังกล่าวได้มากเพียงพอ ซึ่งฝ่ายเจ้าหน้าที่ไม่สามารถเข้าไปจัดการให้เกิดรูปธรรมในระบบได้

ดังนั้นปรากฏการณ์ที่เกิดอย่างกรณีศึกษาที่ 100 ก็จะไม่เกิดขึ้น กล่าวคือ ชาวบ้านทั้งตำบลแซร์อ และตำบลช่องกุ่มใช้ประโยชน์ทำกินและตั้งชุมชนในพื้นที่มานาน ทว่าเมื่อเกิดสถานการณ์กว้านซื้อที่ดินในช่วงเศรษฐกิจขาขึ้น ประเด็นพืชเศรษฐกิจไม้ยูคาลิปตัส แพรวะบาด ประเด็นการเคลื่อนตัวของนักการเมือง ผู้มีอิทธิพล เข้าจับจองที่ดินในเขตป่าสงวน และกรมป่าไม้ประกาศพื้นที่แนวเขตอุทยานแห่งชาติทับพื้นที่ที่ทำกินของประชาชน โดยไม่จัดหาพื้นที่รองรับ หรือจ่ายค่าชดเชยใดๆ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ดังกล่าว สูญเสียที่ดินไป

ประการสำคัญที่ปวดร้าวเป็นที่สุดคือ พื้นที่ในเขตดังกล่าวกลับได้รับและประกาศให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดิน มีพื้นที่เพียงพอที่จะจัดสรรที่ดิน เพื่อรองรับพวกเขาเหล่านั้นได้ แต่ ส.ป.ก. ก็ไม่สามารถจัดการปฏิรูปที่ดินให้ประชาชนที่ไร้ที่ดินแต่อย่างใด กระทั่งปัจจุบันปัญหาดังกล่าวก็ยังคงดำรงอยู่ โดยที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติโคกสูง ตกอยู่ในมือของนายทุน นักการเมืองท้องถิ่น นักการเมืองระดับชาติ เป็นจำนวนมาก โดย ส.ป.ก. หรือเจ้าหน้าที่มิได้ดำเนินการแต่อย่างใด ปลอมให้ที่ดินดังกล่าวเป็นที่ดินนอกกฎหมาย

นอกจากความขัดแย้งในปัญหาที่ดินที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างของกฎหมาย นโยบาย แนวปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐแล้ว ความขัดแย้งในเชิงโครงสร้าง นโยบาย และกฎหมายที่เกี่ยวกับความมั่นคงแห่งกองทัพ ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ปัญหาพิพาทในพื้นที่เขตทหารดำรงอยู่ตลอดในช่วง 40 ปี ที่ผ่านมา ผู้ศึกษาพบว่าพื้นที่กลุ่มปัญหาดังกล่าว กระจุยตัวอยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งกรณีศึกษาดังกล่าวสะท้อนได้ว่าความขัดแย้งระหว่างประชาชน

กับทหารไม่สามารถหาข้อยุติได้ในชั้นระดับพื้นที่ หรือ คณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ ซึ่งมาตรการในการพิสูจน์สิทธิที่ใช้เอกสารของราชการเป็นสำคัญ ทว่าแนวทางดังกล่าวต้องนำเข้าสู่รัฐบาล หน่วยงานแกนกลางเพื่อจัดการปรับโครงสร้าง ความจำเป็นและความต้องการของเหล่าทัพต่างๆ ต้องการใช้ที่ดินจำนวนที่ดินที่เรียกว่า จำเป็นจริงๆ มากกว่าการตีกันพื้นที่เพื่อไว้อยู่ในอำนาจของกองทัพ ผู้ศึกษาได้จัดทำข้อมูลที่ดินในเขตทหารที่มีกรณีพิพาท (ภาคผนวกที่ 3) เพื่อจะได้จัดทำรายงานคู่ขนานในเรื่องนโยบายและแนวทางการแก้ไขปัญหาพิพาทที่ดินในเขตทหารต่อไป โดยมีกรณีปัญหาที่ดินในเขตทหารที่จังหวัดกาญจนบุรี ประเด็นพิจารณาต่อการพิสูจน์สิทธิของชุมชนในกรณีชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ทหาร กระทั่งการศึกษาเปรียบในเรื่อง “การเช่า” โดยศึกษากรณี “ข้อพิจารณาต่อสัญญาเช่าที่ดินราชพัสดุเพื่อการเกษตร ศึกษากรณีสัญญาเช่าที่ดินที่ตำบลหนองน้ำใส อำเภอสี่คัว จังหวัดนครราชสีมา” (อ้างในภาคผนวก 3)

ด้วยการศึกษาที่ผ่านมาผู้ศึกษาพบว่า เป็นไปไม่ได้ที่ผู้ศึกษาจะไม่ผนวกนโยบาย ทิศทางของจังหวัดแต่ละจังหวัดที่มีพื้นฐานของการพัฒนาที่แตกต่างกัน อย่างเช่น ยุทธศาสตร์การพัฒนาของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นจังหวัดกาญจนบุรี สุพรรณบุรี ราชบุรี ยุทธศาสตร์ภาคตะวันออก เช่น ชลบุรี ระยอง ตราด ซึ่งก็วางจุดหลักและรองในพื้นที่เพื่อการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพต่างๆ จนหลายๆ ครั้งในกรณีศึกษาซึ่งประสบปัญหาพิพาทระหว่างรัฐกับประชาชน หรือเอกชน (นายทุน กลุ่มอิทธิพล) กับรัฐในกรณีปัญหาที่ดินที่เกาะช้าง จังหวัดตราด ซึ่งสะท้อนให้เห็นปัญหามากมายเกี่ยวกับเรื่องราวที่เกิดขึ้น ดังผู้ศึกษาพบว่า มีความเกี่ยวเนื่องของจำนวนนักท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและการใช้ประโยชน์ในที่ดินของพื้นที่ดังกล่าว

สถานการณ์การท่องเที่ยวหมู่เกาะช้างในช่วง ปี 2543-2545¹³

รายการ	2543	2544	2545
นักท่องเที่ยวจังหวัดตราด (คน)	384,733	389,659	560,359
นักท่องเที่ยวหมู่เกาะช้าง (คน)	274,254	222,344	377,617

จากตารางดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีจำนวนนักท่องเที่ยวมีทิศทางเพิ่มมากขึ้น อย่างสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในจังหวัดตราด กล่าวคือ การใช้ประโยชน์ที่ดินบนเกาะช้างมีมากและเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทั้งๆ ที่โดยสภาพพื้นที่บนเกาะช้างมีข้อจำกัดเพราะมีที่ราบเพียงร้อยละ 15 ที่ผ่านมามีการใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น (ดูในบัญชีข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมพื้นที่มากกว่า 100 ไร่ ขึ้นไป ซึ่งพบว่าทำการเกษตร สวนผลไม้ถึง 4,687 ไร่ (อ้างในภาคผนวก 3) และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงเพื่อใช้ประโยชน์รองรับธุรกิจการ

¹³ อารัญ บุญชัย, หมู่เกาะช้าง โครงการนำร่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน. วารสารเศรษฐกิจและสังคม (ปีที่ 40 ฉบับที่ 5 พฤศจิกายน-ธันวาคม,) 2546,55-57

ท่องเที่ยวมากขึ้น เช่น การสร้างอาคาร โรงแรม ก่อสร้างที่พัก ร้านอาหาร สถานบริการ ท่าเรือ ถนน โดยที่สิ่งต่างๆ เป็นไปอย่างรวดเร็ว จนนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง กล่าวว่า “สภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตำบลเกาะช้างโดยเฉพาะหาดทรายขาวถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เติบโตมากที่สุด สภาพพื้นที่เดิมเป็นชายหาดธรรมชาติ สวนมะพร้าวและป่าไม้ แต่ปัจจุบันได้แปรสภาพไปเป็นรีสอร์ท บังกะโล บาร์เบียร์ ร้านค้า ซึ่งรวมกันแล้วมีมากกว่า 100 แห่ง และที่กำลังก่อสร้างโดยประมาณครึ่งหนึ่งเป็นคนในพื้นที่ และที่เหลือเป็นนายทุนต่างถิ่น ที่เข้าไปกว้านซื้อที่ดินหรือเช่าเพื่อปลูกสร้างอาคาร ร้านค้า ทำให้ปัญหาน้ำเสียบริเวณชายหาด และมลภาวะเกิดขึ้นมากและรวดเร็ว”

เรื่องทำนองนี้ เกิดขึ้นอย่างสืบเนื่องตลอดมา เพิ่งมีการเปลี่ยนแปลงแนวการบริหารราชการจังหวัดในช่วงเวลาระหว่างปี 2546-2547 หรือที่เรียกว่าการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ ที่ทำให้ทิศทางต่างๆ ในการบริหารงานราชการจังหวัดเปลี่ยนแปลงไปพร้อมๆ กับการใช้การบริหารงานแบบบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดที่เป็นการขยายผลตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาาระบบราชการไทย (2546-2550) ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2546 ในส่วนของยุทธศาสตร์ที่ 2 การปรับปรุง โครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินได้กำหนดให้มีการบูรณาการบริหารงานในลักษณะยึดพื้นที่โดยจะต้องมีการวางยุทธศาสตร์การพัฒนา การประสานการปฏิบัติงานร่วมกัน การประสานสรรพกำลังและการจัดสรรทรัพยากรข้ามหน่วยงาน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาที่คาบเกี่ยวระหว่างจังหวัด โดยเชื่อว่าศักยภาพแต่ละจังหวัดแตกต่างกัน ดังนั้นรัฐบาลจึงพยายามคิดหาวิธีการ ทำอย่างไรให้จังหวัดแต่ละจังหวัดมีความคิดในเชิงยุทธศาสตร์ ความคิดในเชิงการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่สะท้อนความเป็นจริงที่มีในจังหวัดนั้นๆ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายได้เร็ว จนทำให้ระบบผู้ว่าแบบ CEO (Chiefs Executive Office) คือการทำงานประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในจังหวัดอย่างมีทิศทาง อย่างเช่น การกำหนดให้จังหวัดระยอง ชลบุรี จันทบุรี และตราด เป็นจังหวัดที่มียุทธศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยว แหล่งเกษตรกรรม ผลไม้ แหล่งพัฒนาอุตสาหกรรม เป็นผู้นำการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรม เกษตรกรรม ศูนย์กลางการท่องเที่ยวระดับสากล ทิศทางเช่นที่ว่าจะทำให้การพัฒนาและปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในเรื่องการใช้ทรัพยากรที่ดินในแต่ละภูมิภาคมีรูปแบบและทิศทางที่เปลี่ยนไป

การกำหนดทิศทางของยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดถือว่ามีผลโดยตรงต่อความสัมพันธ์ของปัญหาความขัดแย้งที่ดำรงอยู่และแนวโน้ม เช่นปัญหาที่เกิดขึ้นที่เกาะช้าง จังหวัดตราด ที่จะพัฒนาไปถึงขั้นสร้างกระเช้าข้ามเกาะช้าง กับผืนแผ่นดินในจังหวัดตราด ถ้าพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้ว ผู้ศึกษาเห็นว่าห้วงเวลาปัจจุบัน มีความจำเป็นที่จะต้องทราบถึงยุทธศาสตร์ของกลุ่มงานจังหวัดอย่างละเอียดที่มีผลโดยตรง ต่อทิศทางปัญหาการใช้ทรัพยากรที่ดิน

ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดกับปัญหาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร

ธีรยุทธ บุญมี (หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ 19 กุมภาพันธ์ 2547) กล่าวถึงเรื่องผู้ว่า CEO และปัญหาการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ว่า “...การแปรรูปทรัพยากร หรือทรัพย์สินรัฐเป็นทุน หรือบริหารงานแบบ CEO จะทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการจัดการทรัพยากรโดยทุน ซึ่งนั่นหมายถึง ระบบบริหารราชการภูมิภาคแบบเบ็ดเสร็จจะผูกขาดในนามผู้ว่า CEO ซึ่งมีผลผูกพันต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งป่าไม้ ที่ดิน สัตว์ป่า โดยตรง” นั้นหมายความว่าต่อแต่นี้ไปจังหวัดในกลุ่มยุทธศาสตร์จังหวัดร่วมจะต้องมีทิศทางในการพัฒนาดังนี้

(1) กลุ่มจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรีและจังหวัดตราด เป็นผู้นำการส่งออกสินค้า อุตสาหกรรม เกษตรกรรมและศูนย์กลางการท่องเที่ยวในระดับสากล การพัฒนาสินค้าอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมให้ได้มาตรฐานขยายการค้าชายแดนยกระดับฐานเศรษฐกิจอุตสาหกรรมเป็นผู้นำในเอเชียอาคเนย์ เสริมสร้างสินค้า ธุรกิจการท่องเที่ยวสู่สากล การขยายฐานความร่วมมือชายแดน การส่งออกสินค้าเกษตรคุณภาพสูง

(2) กลุ่มจังหวัดฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี และจังหวัดสระแก้ว เป็นแหล่งรองรับการขยายตัวของเมืองหลวงและสนามบินสุวรรณภูมิ ศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และแพทย์แผนไทย ศูนย์กลางการขนส่งบรรทุกผลิตภัณฑ์ (Logistics) เชื่อมโยงเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม สู่ตลาดโลกเปิดประตูสู่อินโดจีน แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นทางเดินศึกษาธรรมชาติ เรือนยอดไม้ หรือ Canopy Walk การให้เอกชนเช่าพื้นที่ก่อสร้างที่พักแรม

(3) กลุ่มจังหวัด กาญจนบุรี ราชบุรี สุพรรณบุรี เป็นฐานการผลิตและส่งออกสินค้าเกษตร อุตสาหกรรมสู่ชายแดนตะวันตกและนานาชาติ ด้วยระบบการผลิตที่ปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(4) กลุ่มจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ เป็นศูนย์กลางการผลิตและแปรรูปสินค้าประมง เป็นเส้นทางคมนาคมสู่ภาคใต้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและสุขภาพ พัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดและระหว่างประเทศ พัฒนาสภาพแวดล้อมชายฝั่งทะเลและสิ่งแวดล้อมเมือง เพื่อเชื่อมโยงกับทิศทางที่จะขยายฐานความร่วมมือทางเศรษฐกิจชายแดน การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตร การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวหลากหลายเพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งเอเชีย

(5) จังหวัดอุทัยธานี เป็นแหล่งส่งเสริมการท่องเที่ยว

แผนผังยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด

ยุทธศาสตร์กลุ่มภาคเหนือตอนบน (1.1 - 1.2)

เชื่อมโยงติดต่อกับนานาชาติ พัฒนา การท่องเที่ยว เกษตร
อุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ / ตั้งคณะกรรมการเพื่อผลิตรายได้
แห่งชาติให้เป็นบริษัทไทยแห่งชาติ

ยุทธศาสตร์กลุ่มภาคเหนือตอนล่าง (2.1 - 2.2)

เป็นศูนย์กลางการบริหารและอินโดจีน
แห่งเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวรับมรดก
โลกเป็น ๑ หรือ ๒ โลกเป็นศูนย์กลางนานาชาติ / สนับสนุนการจัดการกลุ่มมรดกและ
ลุ่มน้ำสาขา / เป็นศูนย์ธุรกิจข้ามพรมแดนของ
ประเทศ เนื่องจากมีศักยภาพด้านการผลิต
ข้าวเป็น ๑ ใน ๓ ของประเทศ / ส่งเสริมการ
ท่องเที่ยวโดยเฉพาะห้วยขาแข้ง

ยุทธศาสตร์กลุ่มภาคกลางตอนบน (3.1 - 3.2)

เป็นแหล่งพลังงาน และความรู้ด้านเทคโนโลยีและ
วัฒนธรรม ศูนย์กลางกระจายสินค้า ท่องเที่ยวและ
กีฬาทางน้ำ / เป็นแหล่งผลิต และรวบรวมสินค้าเกษตร
เพื่อการส่งออกอุตสาหกรรม และวัสดุก่อสร้าง

ยุทธศาสตร์กลุ่มภาคกลางตอนล่าง (4.1 - 4.3)

เป็นฐานการผลิต และส่งออกสินค้าเกษตร
อุตสาหกรรมภูเขาและตะวันตกและนานาชาติ
เป็นศูนย์กลางการผลิต และแปรรูปสินค้า
ประมง / เป็นเส้นทางคมนาคมสู่ภาคใต้ / เป็นแหล่ง
รถรับราชการด้วยตนเองเมืองหลวง และสนามบิน
สุวรรณภูมิ ประชุมอินโดจีน / แหล่งท่องเที่ยวเชิง
นิเวศ CANOPY WALK ทางเดินศึกษาธรรมชาติ
เชิงผาผืนไม้ / ไหล่เขาเข่าพื้นที่ก่อสร้างที่ทันสมัย
ในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ / อุทยานแห่งชาติเขา
พระยา และอุทยานแห่งชาติปางสีดา / SPA
ระดับนานาชาติ ในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
แหล่งท่องเที่ยวที่มีที่เดียวและพัฒนากล่อง
ท่องเที่ยวอย่างน้อยจังหวัดละ 10 แห่ง / ปี

ยุทธศาสตร์กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (6.1 - 6.3)

ยกระดับโครงสร้างพื้นฐานด้านการบริการการท่องเที่ยว
พัฒนาเส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว โครงการกระเช้า
ลอยฟ้าข้ามภูกระดึง แห่งจังหวัดหนองบัวลำภู ตั้งเขต
เสรีการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (7.1 - 7.2)

พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสายเทเลมรดก

ยุทธศาสตร์กลุ่มภาคตะวันออก (5.1)

ผู้นำการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรม เกษตรกรรม
ศูนย์กลางการท่องเที่ยวระดับสากล / กระเช้าไฟฟ้า
ข้ามเกาะช้าง จ.ตราด

ยุทธศาสตร์กลุ่มภาคใต้ (8.1 - 8.3)

เกาะสวรรค์ริมลพ (เกาะเต่า เกาะแตน เกาะเสม็ด
เกาะช้าง เกาะพยาม) รวมทั้งล่องเรือรอบเกาะ

ยุทธศาสตร์กลุ่มภาคใต้ชายแดน (9.1 - 9.2)

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพัฒนาศูนย์
การเรียนรู้ด้านนิเวศ / ตั้งศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติ
ป่าดิบชื้น ฮาลา - บาลา / ก่อสร้างถนนลาดยางเลียบริม
ขอบอ่างเก็บน้ำเขื่อนบางลางเพื่อการท่องเที่ยว

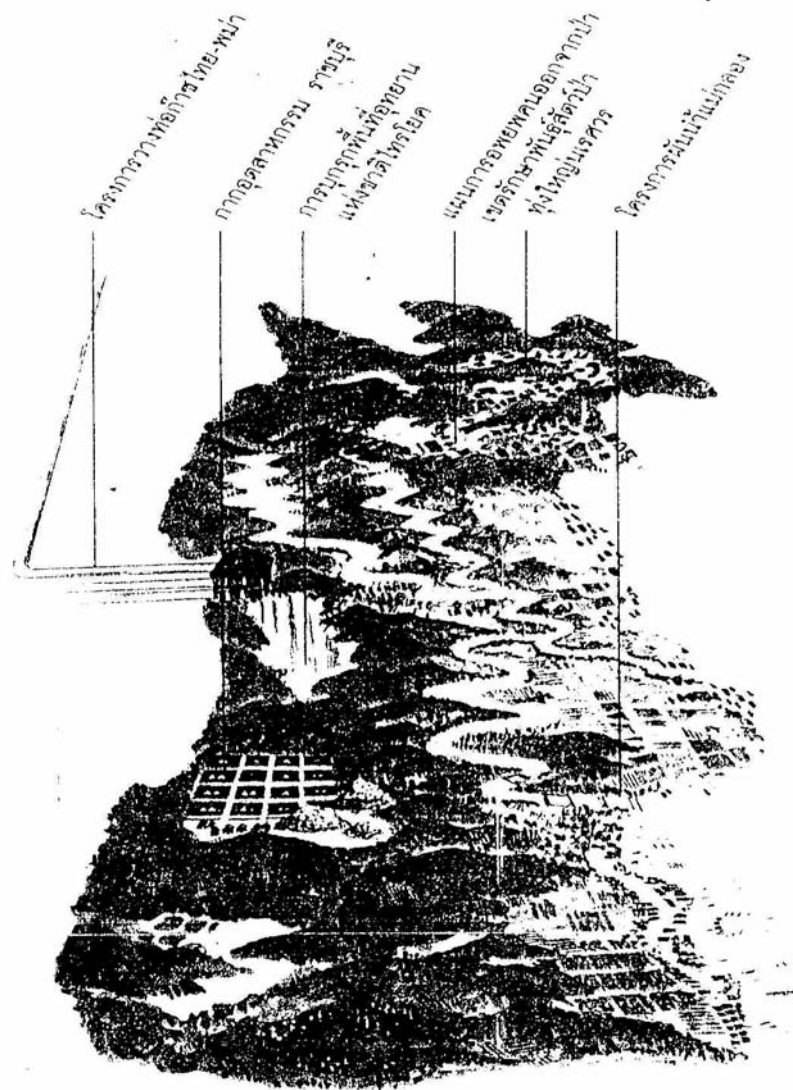
วัตถุประสงค์
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
อุทยานแห่งชาติ
พื้นที่ป่านอกเขตอนุรักษ์

มูลนิธิสืบนาคะเสถียร

ด้วยสภาพการณ์ดังกล่าวข้างต้นจึงจำเป็นต้องพิจารณาสภาพปัญหาและข้อมูลพื้นฐาน
เพื่อนำสู่การวิเคราะห์ในกรณีศึกษาและกรณีกลุ่มปัญหาเฉพาะเรื่อง เพื่อประกอบความเข้าใจทาง
ภูมิศาสตร์กายภาพ ฐานทรัพยากรและสภาพข้อมูลทั่วไป ผู้ศึกษาจึงขอเสนอข้อมูลประกอบการ
ศึกษา ดังนี้

สภาพภูมิศาสตร์และสถานการณ์ปัญหา

: ศึกษาภาคตะวันตกและภาคตะวันออก ภาคตะวันตก

ภาคตะวันตก

1. ภูมิประเทศ ฐานทรัพยากรและสภาพข้อมูลทั่วไป

ภาคตะวันตกประกอบด้วย 6 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี กาญจนบุรี สุพรรณบุรีและจังหวัดอุทัยธานี มีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 53,157 ตารางกิโลเมตร¹⁴ หรือราว 33,223,125 ไร่ สภาพภูมิประเทศแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะคือ พื้นที่ภูเขาทางด้านตะวันตก พื้นที่ลูกคลื่นลอนลาดในตอนกลาง และพื้นที่ราบทางฝั่งทะเลตะวันออก พื้นที่ด้านตะวันตกที่ประกอบด้วยเทือกเขาสูงที่เป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่า นั้น อุดมไปด้วยป่าไม้และเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญ ที่ไหลลงตามความลาดเอียงของพื้นที่สู่บริเวณลุ่มทางด้านตะวันออก เช่น แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำเพชรบุรี แม่น้ำปราณบุรี เป็นต้น มีภูเขาหินปูนที่มีถ้ำและหินงอกหินย้อย กระจายอยู่ทั่วไป พื้นที่ลูกคลื่นค่อยลาดในตอนกลาง มีลักษณะเป็นที่ราบลูกกระพรวน สลับกับหินเขาเตี้ยๆ และค่อยลาดไปทางตะวันออก พื้นที่ราบทางด้านตะวันออกตอนบนเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำขนาดใหญ่และชายฝั่งทะเล ส่วนตอนล่างจะเป็นที่ราบแคบๆ ระหว่างภูเขา กับที่ราบชายฝั่งทะเล

เนื่องจากพื้นที่ที่มีเทือกเขาขนาดใหญ่ ทอดตัวอยู่ตลอดแนวชายแดนด้านตะวันตก และยังมีภูเขาโดดๆ กระจัดกระจายอยู่เป็นจำนวนมากในพื้นที่ ทำให้ภาคตะวันตกเป็นแหล่งแร่ธาตุที่สำคัญของประเทศ เช่น แหล่งตะกั่ว ในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี แหล่งทองคำที่อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดราชบุรีและจังหวัดกาญจนบุรี แหล่งแร่เหล็กในบริเวณเขาอิมคริม ราชบุรี แหล่งแร่รัตนชาติ ที่อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี นอกจากนี้ยังมีแร่ธาตุอื่นๆ กระจัดกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ป่าเขาใกล้ชายแดนไทยพม่า เช่น ลิควิน หินน้ำมัน เฟลด์สปาร์ ฟอสเฟต มังกานีส ทองแดง เงิน ควอตซ์ หรือเขี้ยวหนูมาน แบริต์ พลวง เป็นต้น

จากข้อมูลพื้นที่ป่าปี 2536¹⁵ พบว่าในภาคตะวันตกยังมีพื้นที่ป่าเหลืออยู่ รวมทั้งสิ้น 28,096 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 17.5 ล้านไร่ (ไม่รวมป่าชายเลน) โดยมีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ จากปี 2525 มีพื้นที่ป่าเหลืออยู่รวมทั้งสิ้น 30,823 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 19 ล้านไร่ แต่ในช่วง 11 ปี ที่ป่าลดลงเฉลี่ยถึงปีละ 1.5 ล้านไร่ ทั้งนี้ในภาคตะวันตกมีพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่สำคัญ คือ อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน อุทยานหาดวนกร อุทยานแห่งชาติน้ำตกห้วยยาง อุทยานแห่งชาติเอราวัณ อุทยานแห่งชาติเฉลิมรัตนโกสินทร์ อุทยานแห่งชาติ

¹⁴ ประจักษ์ สิริบ้นจิตย์กุล. ปทานุกรมฉบับหลวง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประจักษ์การพิมพ์, ไม่ระบุปีที่พิมพ์.

¹⁵ อนุชาติ พวงสำลี. ท้องถิ่นของเรา ทำเมืองไทยให้น่าอยู่และยั่งยืน. กรุงเทพฯ : ชาญความร่วมมือเพื่อสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาไทย, หน้า 56-75.

ไทรโยค อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ อุทยานแห่งชาติต้นกระบือใหญ่ อุทยานแห่งชาติเขาแหลม เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง-ทุ่งใหญ่นเรศวร (ผืนป่าอุ้มผาง) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่ป๋าย และยังมีศูนย์ศึกษาธรรมชาติและสัตว์ป่า สถานีเพาะเลี้ยงสัตว์ป่า วนอุทยานและเขตห้ามล่าสัตว์ป่า รวมมีพื้นที่ป่าอนุรักษ์ รวม 12.4 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 33.68 ของพื้นที่ทั้งหมดของภาคตะวันตก นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ป่าผืนใหญ่ที่ยังคงความสมบูรณ์ของระบบนิเวศอีกหลายแห่ง ที่มีฐานะเป็นป่าสงวนแห่งชาติ และเตรียมที่จะประกาศเป็นป่าอนุรักษ์เพิ่มขึ้นอีก

จากสภาพของภูมิประเทศที่มีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก ส่งผลให้พืชพรรณในภาคตะวันตกมีความหลากหลายสูงยิ่ง ทั้งป่าดิบชื้น ป่าดิบแล้ง ป่าดิบเขา ป่าเบญจพรรณ ทุ่งหญ้า ป่าชายหาดและป่าในทะเล สำหรับผืนป่าขนาดใหญ่ในภาคตะวันตกที่มีเขตติดต่อกับภาคเหนือตอนล่าง คือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร-ห้วยขาแข้ง สำหรับพื้นที่ป่าชายเลนนั้น เนื่องจากพื้นที่ป่าชายเลนในเขตจังหวัดราชบุรีได้หมดไปแล้ว ปัจจุบันยังคงมีพื้นที่ป่าชายเลนเหลืออยู่ใน 2 จังหวัดของภาคตะวันตก คือ ประจวบคีรีขันธ์ และเพชรบุรี จากข้อมูลในปี 2536 มีเนื้อที่รวมทั้งสิ้น 4.06 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,537.5 ล้านไร่ จากที่ในปี 2518 เคยมีพื้นที่ป่าชายเลนเหลืออยู่ 92 ตารางกิโลเมตร หรือ 57,500 ไร่ ในช่วง 18 ปีนี้เฉลี่ยลดลง ปีละ 3,053.47 ไร่ การลดลงของพื้นที่ป่าชายเลนนี้ ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการทำฟาร์มเลี้ยงกุ้ง การทำนาเกลือ การขยายตัวของเมือง และโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งปัจจุบันกิจการนากุ้งไม่เพียงพเหมือนในอดีต ทำให้บริเวณนาุ้งเหล่านี้ถูกทิ้งให้มีสภาพเป็นป่าเสื่อมโทรม บางแห่งถูกถมเพื่อใช้ประโยชน์ในด้านอื่น

ในภูมิภาคนี้มีแม่น้ำสายสำคัญ คือ แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำเพชรบุรี แม่น้ำปรางบุรี แม่น้ำแควน้อย แม่น้ำแควใหญ่ ทำให้เกิดที่ราบลุ่มแม่น้ำที่สำคัญ คือ ที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองที่ราบลุ่มแม่น้ำเพชรบุรี ที่ราบลุ่มแม่น้ำท่าจีน อาจกล่าวได้ว่า ลุ่มน้ำท่าจีน-แม่กลอง เป็นส่วนหนึ่งของที่ราบดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเจ้าพระยา หรือที่ราบลุ่มเจ้าพระยา โดยอาจมีอาณาบริเวณอยู่ทางลุ่มน้ำเจ้าพระยาขึ้นทิศตะวันตก และด้วยลักษณะผืนดินเหมาะสมกับการเพาะปลูก มีความอุดมสมบูรณ์สูง อันเกิดจากการทับถมของธาตุอาหารที่พัดพามากับสายน้ำใหญ่ทั้ง 3 สาย จึงเป็นแหล่งผลิตอาหารได้เพียงพอและมีเหลือพอที่จะส่งออกไปเลี้ยงผู้คนในภูมิภาคอื่นๆ ได้

แม่น้ำท่าจีน เป็นแม่น้ำสำคัญในที่ราบลุ่มภาคกลางขึ้นทิศตะวันตก ถือว่าเป็นต้นกำเนิดของการตั้งถิ่นฐานและบ่อเกิดของอารยธรรมของประเทศและภูมิภาคตะวันตก มาตั้งแต่สมัยโบราณจนกระทั่งปัจจุบัน แม่น้ำสายนี้แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่บ้านปากคลองมะขามเฒ่า อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดชัยนาท แล้วไหลลงทางใต้ผ่านจังหวัดสุพรรณบุรี นครปฐม ออกสู่อ่าวไทยที่ตำบลท่าจีน จังหวัดสมุทรสาคร มีความยาว 325 กิโลเมตร แม่น้ำสายนี้มีชื่อเรียกแตกต่างกัน ตามท้องที่ที่ไหลผ่าน ช่วงต้นจากจังหวัดชัยนาท เรียกแม่น้ำมะขามเฒ่า ผ่านสุพรรณบุรีเรียกว่าแม่น้ำ

สุพรรณบุรี ผ่านนครปฐม ความยาว 97 กิโลเมตร เรียกแม่น้ำนครชัยศรีและผ่านจังหวัดสมุทรสาคร เรียกว่าแม่น้ำท่าจีน ลักษณะภูมิประเทศของกลุ่มน้ำท่าจีน คือ บริเวณทิศตะวันตกเฉียงเหนือ หรือ ส่วนใหญ่ของพื้นที่อำเภอด้านข้าง จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นบริเวณที่สูงเฉลี่ยมากกว่าที่อื่นๆ คือระดับ ความสูงเฉลี่ยประมาณ 50 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล บริเวณนี้ส่วนมากเป็นภูเขา เนินเขา จากนั้น ระดับความสูงลดลงเรื่อยๆ

แม่น้ำแม่กลอง เป็นแม่น้ำสำคัญทางทิศตะวันตกของที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา มี กำเนิดมาจากเทือกเขาถนนธงชัยและตะนาวศรี ต้นกำเนิดของแม่น้ำอยู่ในจังหวัดตาก-กาญจนบุรี โดยแยกเป็นสองแคว ที่อยู่ในจังหวัดตากเรียกแควใหญ่ หรือแควศรีสวัสดิ์ ส่วนแควที่อยู่ในจังหวัด กาญจนบุรี เรียกแควน้อย หรือแควไทรโยค ทั้งสองแควไหลบรรจบที่ ตำบลปากแพรก อำเภอเมือง กาญจนบุรี กลายเป็นแม่น้ำใหญ่เรียกว่า แม่น้ำแม่กลอง ไหลผ่านอำเภอเมืองกาญจนบุรี ท่าม่วง ท่ามะกาใน จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอบ้านโป่ง โพธาราม อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี แล้ว ไหลผ่านอำเภอบางคนที อัมพวา ไปออกอ่าวไทย ที่ตำบลแหลมใหญ่ ในอำเภอเมืองสมุทรสาคร มีความยาวทั้งสิ้น 140 กิโลเมตร โดยลักษณะของภูมิประเทศของกลุ่มน้ำดังกล่าว แบ่งได้เป็นสองช่วง คือ แม่น้ำแม่กลองตอนบน และแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง และอาจกล่าวได้ว่าแม่น้ำสายนี้เป็นแม่น้ำ สายที่มีปัญหา ซึ่งเกิดจากการระบายน้ำเสียของชุมชนขนาดใหญ่ โรงงานอุตสาหกรรม ที่ตั้งอยู่สอง ฝั่งแม่น้ำเป็นจำนวนมาก

[illegible]

เป็นที่น่าสังเกตว่า ลำน้ำในภาคตะวันตกส่วนใหญ่ไหลมาจากทางทิศตะวันตก มาทางทิศตะวันออกและถือเป็นสายน้ำที่ถูกปิดกั้นด้วยเขื่อนขนาดใหญ่แทบทั้งสิ้น โดยนับตั้งแต่จังหวัดตาก มีเขื่อนภูมิพล กันลำน้ำปิง ในภาคเหนือ ในจังหวัดกาญจนบุรีมีเขื่อนเขาแหลมปิดกั้นลำน้ำแควน้อย เขื่อนศรีนครินทร์ เขื่อนท่าทุ่งนาและเขื่อนวชิราลงกรณ์ปิดกั้นลำน้ำแควใหญ่ ในจังหวัดเพชรบุรีมีเขื่อนแก่งกระจาน เขื่อนเพชร ซึ่งปิดกั้นลำน้ำเพชรบุรี เขื่อนปราณปิดกั้นลำน้ำปราณบุรี ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในจังหวัดสุพรรณบุรีมีเขื่อนกระเสียวปิดกั้นลำน้ำกระเสียว แต่พบว่าในฤดูแล้งก็ยังเกิดภาวะ การขาดแคลนน้ำ ส่วนในฤดูฝนมีปัญหายุทกภัย แม้กระนั้นก็ยังมีความพยายามสร้างเขื่อนน้ำโจนในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ทุ่งใหญ่นเรศวร โครงการสร้างเขื่อนแม่ลามาหลวง ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นต้น

ทะเลและชายหาดในภาคตะวันตก โดยเฉพาะเขตจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ มีความสวยงามตามธรรมชาติ มีศักยภาพสูงในการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว มีเอกลักษณ์เฉพาะแหล่งที่แตกต่างกันไป มีคุณค่าทั้งในทางธรรมชาติวิทยา ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เช่น หาดแหลมหลวง หาดเจ้าสำราญ หาดปึกเตียน หาดหัวหิน หาดชะอำ หาดพระราชนิเวศมฤคทายวัน หาดสามพระยา หาดทับสะแก เป็นต้น ท้องทะเลในทางตอนเหนือ คือ ตั้งแต่ราชบุรี จะค่อนข้างตื้นและค่อยๆ ลาดลงไปทางใต้ในเขตประจวบคีรีขันธ์ มีกระแสน้ำพัดพาไปในทิศทาง ทั้งไหลขึ้นและไหลลงไปหยุดนิ่ง ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงของชายหาดอยู่ตลอดเวลา โดยกระแสน้ำมีแนวโน้มที่จะกัดเซาะชายฝั่งทางด้านใต้และพัดพาทรายให้ไปกองทับถมงอกออกไปเป็นแหลมในทางตอนเหนือมากขึ้น

2. ชุมชน การตั้งถิ่นฐาน การดำเนินชีวิต

ด้วยกล่าวแต่แรกแล้วว่า จากลักษณะภูมิประเทศที่เป็นดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ จึงมีผลทำให้พื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำท่าจีน-แม่กลอง มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ จึงมีใช้เรื่องแปลกที่ปรากฏหลักฐานของประวัติศาสตร์และโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์อาศัยอยู่แถบลุ่มแม่น้ำทั้งสอง ก่อรูปเป็นชุมชนโบราณอายุชุมชนตั้งแต่ 2,500 –3,000 ปีล่วงมาแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เป็นที่ราบลุ่มล้าคลอง ทำให้มีโอกาสพัฒนาทางสังคมวัฒนธรรมได้มาก ด้วยมีเส้นทางคมนาคมที่ชุมชนสามารถสร้างเครือข่ายการติดต่อที่กว้างขวางมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนบน ตั้งถิ่นฐานนานกว่าชุมชนที่อยู่บนลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่าง¹⁶

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนในภาคตะวันตก สามารถแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ ชุมชนบริเวณเขตภูเขาและที่ราบสูงด้านตะวันตก ชุมชนบริเวณเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำตอนกลาง ชุมชนบริเวณเขตเมืองและชุมชนบริเวณเขตป่าชายเลนและชายฝั่งทะเลด้านตะวันตก โดยชุมชนส่วนใหญ่จะกระจุกตัวอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำและชายฝั่งทะเลด้านตะวันออก ในแถบภูเขา มีชุมชนอาศัยอยู่เบาบาง โดยส่วนใหญ่เป็นชนกลุ่มน้อย ซึ่งอาศัยอยู่ที่ดอนเชิงเขา ส่วนในแถบที่ราบสูงด้านตะวันตก ซึ่งปริมาณน้ำฝนต่ำ แต่ดินมีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูงเพราะมีวัตถุต้นกำเนิดที่เกี่ยวข้องกับหินปูน มักจะปลูกพืชไร่และไม้ผล เช่น อ้อย สับปะรด มะม่วง ในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กาญจนบุรี เพชรบุรี ในแถบที่ราบลุ่มแม่น้ำ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงเหมาะสมแก่การ

¹⁶ อภิญา บัวสรวง. การจัดการลุ่มน้ำเชิงบูรณาการ : กรณีศึกษาแม่น้ำท่าจีน-แม่กลอง. กรุงเทพฯ. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อ

ทำการเกษตร เพราะเป็นดินที่เกิดจากดินตะกอนรูปพัดที่ถูกพัดพามาด้วยสายน้ำ ทั้งยังมีการใช้สายน้ำเป็นเส้นทางคมนาคม ที่สำคัญมาตั้งแต่อดีต มีการตั้งถิ่นฐานชุมชนอย่างหนาแน่น โดยมีอาชีพส่วนใหญ่ในการทำการเกษตร คือ ทำนา และทำสวนผลไม้มาตั้งแต่โบราณกาล และยังคงต่อเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้ ภาคตะวันตกยังเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญ โดยเฉพาะในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ราชบุรี เพชรบุรี โดยสุพรรณบุรี นั้นได้ชื่อว่า เป็นเมือง “ข้าวเจ้าและนาข้าว” โดยเป็นเมืองอยู่ข้าวอยู่ น้ำของสุพรรณบุรีนั้น มีมาแต่โบราณและยังคงต่อเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้ ภาคตะวันตกยังเป็นแหล่งผลไม้ที่สำคัญของประเทศ ทั้งชมพู มะนาว ส้มโอ ละครุด องุ่น โดยเฉพาะในเขตราชบุรี เพชรบุรี สำหรับแถบที่ราบชายฝั่งทะเลชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำการประมง

ภาคตะวันออกนั้นถือเป็นแหล่งวัฒนธรรมที่เก่าแก่ มีบันทึกเป็นประวัติศาสตร์ย้อนหลังกลับไปถึงสมัยก่อตั้งมานานหลายร้อยปี เช่น เมืองกาญจนบุรี เมืองราชบุรี เมืองเพชรบุรี เมืองคลองวาฬ เมืองสุพรรณบุรี และเนื่องจากเป็นดินแดนที่มีสภาพเหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ทำให้พบว่ามีชุมชนต่างๆ ตั้งอยู่อย่างหลากหลาย ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน พบหลักฐานทางโบราณทางคดี-ประวัติศาสตร์ ที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์อาศัยอยู่มาเนิ่นนานกว่า 10,000 ปี คือ เครื่องมือหินทั้งชนิดกะเทาะแบบหยาบ กับแบบขัดเป็นรูปสอยงามเป็นระเบียบ มีการพบหลุมศพที่มีการฝังมาหลายยุคหลายสมัยมีชนเผ่าต่างๆ อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างต่อเนื่อง

ชุมชนพื้นเมืองมีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและการประกอบอาชีพอย่างชัดเจน เช่น การทำน้ำตาลสด น้ำตาลโตนด ขนตาล จาวตาลเชื่อม ขนหม้อแกงของชาวเพชรบุรี การทำขนมหวานของชาวเพชรบุรี ปัจจุบันชุมชนหลายแห่งมีวัฒนธรรมอันมีลักษณะของตนเอง เช่น ชุมชนชาวประมง บริเวณหาดเจ้าสำราญ มีเทคโนโลยีพื้นบ้านของตนเองในการแปรรูปอาหารจากท้องทะเลที่สืบเนื่องติดต่อกันมานาน การใช้ความชำนาญในการต่อเรือ กลุ่มชนเชื้อสายลาว เช่น ลาว ไชย หรือไทยทรงดำ ซึ่งอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในอำเภอบางแพ จังหวัดเพชรบุรี ตั้งแต่สมัยตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ มีวัฒนธรรมการถักทอผ้าขึ้น หัตถกรรมจักสาน การก่อสร้างอาคารบ้านเรือนที่มีลักษณะเฉพาะกลุ่มพิเศษ กลุ่มคนไทยเชื้อสายไทยยวน หรือโยนก ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี กลุ่มคนไทยเชื้อสายไทยยวน บริเวณดอนแร่ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี กลุ่มคนไทยเชื้อสายลาวพวนซึ่งตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านพลูหลวง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี นอกจากนี้ยังมีกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาวเวียง บริเวณอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี กลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญ ในเขตอำเภอบางโพธิ์ราชบุรี และกลุ่มคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงในบริเวณแนวชายแดนไทย-พม่า และที่ราบลุ่มแม่น้ำท่าจีน – แม่กลอง ในจังหวัดราชบุรี กาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ อุทัยธานีและเพชรบุรี

3. สังเขปฐานข้อมูลระดับจังหวัดในภาคตะวันตก

เพื่อประกอบความเข้าใจและใช้เป็นฐานข้อมูลในการศึกษา สำนวณข้อพิพาทและความขัดแย้งปัญหาที่ดินในภาคตะวันตกทั้ง 6 จังหวัด ผู้ศึกษาจึงรวบรวมฐานข้อมูลเบื้องต้นของแต่ละจังหวัดนำเสนอในงานวิจัยในครั้งนี้ โดยหยิบยกข้อมูลเบื้องต้นที่ปรากฏอยู่ในหนังสือปทานุกรมฉบับหลวง¹⁷ ใช้เป็นฐานข้อมูลประกอบการศึกษาดังนี้

(1) จังหวัดกาญจนบุรี

ตั้งศาลากลางจังหวัดอยู่ที่ตำบลปากแพรก ฝั่งซ้ายของแม่น้ำแม่กลอง

อาณาเขต

ทิศเหนือ จรด จังหวัดตาก อุทัยธานีและสุพรรณบุรี

ทิศใต้ จรด จังหวัดราชบุรี

ทิศตะวันออก จรด จังหวัดสุพรรณบุรี

ทิศตะวันตก จรด ประเทศสหภาพพม่า

ภูมิประเทศ

อาณาบริเวณทางทิศเหนือและทิศตะวันตก เป็นป่าสูงและมีภูเขาสูงๆ อยู่ทั่วไป ทางทิศตะวันออกและทิศใต้เป็นที่ราบลุ่ม ที่ว่างระหว่างเขาเป็นการทำไร่ เช่น ไร่ข้าวโพดและไร่อ้อย อาชีพหลักได้แก่ การทำไร่ยาสูบ ทำนา ตัดไม้ เฝือกาน ทำเหมืองแร่ สานเสื่อรวก ขุดพลอย ล่าสัตว์ และเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

อุตสาหกรรมที่สำคัญ ได้แก่ โรงงานกระดาษของรัฐบาล ซึ่งทำการเปิดเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2481 นอกจากนี้ยังมีอุตสาหกรรมของเอกชน เช่น โรงงานเส้นไหม โรงงานย่อยหิน สินค้าของจังหวัด มีข้าว กระดาษ พลอย เสื่อรวก ยาสูบ ถ่าน ไม้ไผ่ มะพร้าว และกระป๋อง

ตามประวัติความเป็นมา เมืองกาญจนบุรีถูกสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1350 ถือเป็นเมืองสำคัญของแคว้นสุพรรณภูมิ หรืออู่ทอง ต่อมาได้นามว่าเมืองศรีอยุธยา ประมาณ พ.ศ. 1550 ขอมได้แผ่อำนาจเข้ามาถึงเมืองอู่ทอง เมืองกาญจนบุรีจึงตกอยู่ในอำนาจขอม ซึ่งยังมีโบราณวัตถุ โบราณสถานของขอมปรากฏอยู่ที่ ตำบลสิงห์ อำเภอไทรโยค เมืองกาญจนบุรีเป็นเมืองหน้าด่านสำคัญตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เพราะอยู่ติดเขตแดนพม่า ครั้นกรุงศรีอยุธยาเสียกรุงแก่พม่าครั้งที่ 2 เมืองกาญจนบุรีได้ร้างไป พอสิ้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระเจ้าปะดุงยกทัพใหญ่มาตีประเทศไทย พ.ศ.

¹⁷ ประจักษ์ ศิริวิญญูพิทยกุล. ปทานุกรม ฉบับหลวง. (อ้างแล้ว)

2328 บริเวณด้านเจดีย์ 3 องค์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า จักรพรรดิเกล้าฯ ให้กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ยกทัพไปตั้งรับที่ทุ่งลาดหญ้า ทำให้กองทัพพระเจ้าปะดุงแตกพ่ายไป

ต่อมา พ.ศ.2363 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเมืองขึ้นใหม่ ที่ตำบลปากแพรก ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำแม่กลอง ตอนที่แควใหญ่กับแควน้อยมาบรรจบกัน กระทั่งมาสมัยรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม พิจารณาเห็นว่าตัวเมืองเดิมชำรุดทรุดโทรม คับแคบขยายออกไปไม่ได้ จึงย้ายไปปลูกสร้างใหม่ ที่บ้านบ่อ ตัดถนนแสง-ชูโตและเปิดทำการศาลากลางเมื่อ พ.ศ. 2498

จังหวัดกาญจนบุรีมีเนื้อที่ 19,486 ตารางกิโลเมตร มี 12 อำเภอ คือ เมืองกาญจนบุรี ด้านมะขามเตี้ย ทองผาภูมิ ท่าม่วง ท่ามะกา ไทรโยค พนมทวน เลาช่วญ ศรีสวัสดิ์ สังขะบุรีและหนองปรือ

(2) จังหวัดสุพรรณบุรี

ศาลากลางจังหวัดตั้งอยู่ที่ตำบลท่าพี่เลี้ยง บนฝั่งขวาของแม่น้ำสุพรรณ

บริเวณที่ตั้ง ทิศเหนือ จรด จังหวัดชัยนาทและอุทัยธานี
ทิศตะวันออก จรด จังหวัดสิงห์บุรีและจังหวัดอ่างทอง
ทิศใต้ จรด จังหวัดนครปฐม
ทิศตะวันตก จรด จังหวัดกาญจนบุรี

ภูมิประเทศ

ตอนเหนือและตะวันตกเป็นป่าและเนินเขา บางแห่งเป็นที่ราบนอกนั้นเป็นที่ราบลุ่มทั่วไป อาชีพสำคัญได้แก่ ทำนา ทำไร่ ทำน้ำตาลโตนด ตัดไม้และเผ่าถ่าน มีโรงงานอุตสาหกรรมทำน้ำตาล

จังหวัดนี้เป็นเมืองโบราณ นักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีกล่าวว่า คำว่า “สุพรรณบุรี” นั้นตั้งขึ้นมาจาก คำว่า อุทอง หรือสุพรรณภูมิ ในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงเรียกชื่อว่า “สุวรรณ” เป็นเมืองสมัยทวารวดี เมื่อพระเจ้าอู่ทอง (สมเด็จพระราชาธิราชที่ 1) ไปครองเมืองสุพรรณบุรี แต่ให้ย้ายมาตั้งที่ริมแม่น้ำใหญ่ คือ แม่น้ำสุพรรณ ในตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรีเดิมนี่

จังหวัดสุพรรณบุรีมีเนื้อที่ 5,339 ตารางกิโลเมตร มี 10 อำเภอ คือ เมืองสุพรรณบุรี ดอนเจดีย์ ด้านช้าง เดิมบางทางบวช บางปลาหมี่ ศรีประจันต์ สองพี่น้อง สามชุก อุทอง และหนองหญ้าไซ

(3) จังหวัดราชบุรี

ศาลากลางตั้งอยู่ที่ตำบลหน้าเมือง

บริเวณที่ตั้ง ทิศเหนือ จรด จังหวัดกาญจนบุรี นครปฐม
ทิศตะวันออก จรด จังหวัดนครปฐม สมุทรสาคร
ทิศใต้ จรด จังหวัดเพชรบุรี
ทิศตะวันตก จรด ประเทศสหภาพพม่า

ภูมิประเทศ

ทางทิศเหนือ และทิศตะวันตกเป็นป่าไม้และภูเขาสูง ทิศตะวันออกและทิศเหนือรอบในเป็นที่ราบ ทิศใต้เป็นที่ราบสูง อาชีพ ได้แก่ การทำนา ทำไร่ ทำเครื่องปั้นดินเผา สินค้าที่สำคัญ มี ข้าว ปูนขาว ปูนแดง พริก หอม กระเทียมและเครื่องปั้นดินเผา จังหวัดนี้นอกจากมีชาวไทยพื้นเมืองแล้ว ยังมีกะเหรี่ยงซึ่งอยู่บนเชิงเขาและลาวโซ่ง ซึ่งเป็นชาวไทยพวกหนึ่งที่มาจากแคว้นหลวงพระบาง อาศัยประจำถิ่นอยู่ด้วย

จังหวัดราชบุรี เป็นเมืองโบราณเมืองหนึ่ง เป็นเมืองมาแล้วก่อนสมัยขอมได้มาแผ่อำณาจักรบริเวณนี้ แต่ไม่มีหลักฐานแน่นอนว่าสร้างเมื่อใด หากพบว่ายังมีโบราณสถานฝีมือขอมปรากฏอยู่ อยู่ที่พระปรางค์วัดหน้าพระธาตุ ลักษณะและฝีมือรุ่นเดียวกับพระปรางค์ที่วัดกำแพงแลง จังหวัดราชบุรี ในหลักฐานศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ว่าราชบุรีเป็นเมืองขึ้นของกรุงสุโขทัย ตัวเมืองตั้งอยู่ทางฝั่งของแม่น้ำแม่กลอง โดยเมื่อดังกล่าวเคยเป็นที่ตั้งทัพศึกพม่าสมัย กรุงศรีอยุธยา ธนบุรีและรัตนโกสินทร์ ปัจจุบันเรียกเมืองเก่าที่ยังหลงเหลืออยู่กำแพงเมืองเนินดิน ว่า “ค่ายหลุมดิน” ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเลิศหล้านภาลัย โปรดให้ย้ายมาสร้างเมืองใหม่ที่ฝั่งแม่น้ำแม่กลอง เมื่อ พ.ศ. 2360 ซึ่งเป็นที่ตั้งโรงพยาบาลอยู่ปัจจุบันนี้ พอถึงรัชกาลที่ 5 เมื่อจัดการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล จึงได้ย้ายเมืองไปตั้งทางฝั่งแม่น้ำแม่กลอง เมื่อ พ.ศ. 2440 โดยตั้งเมืองลงไปทางใต้ ซึ่งปรากฏอยู่จนทุกวันนี้

ราชบุรีมีเนื้อที่ 9,130 ตารางกิโลเมตร มีทั้งหมด 9 อำเภอ คือ อำเภอเมืองราชบุรี จอมบึง ดำเนินสะดวก บางแพ บ้านโป่ง ปากท่อ วัดเพลงและสวนผึ้ง

(4) จังหวัดเพชรบุรี

ศาลากลางตั้งอยู่ที่ตำบลคลองกระแชง อำเภอเมืองเพชรบุรี

บริเวณที่ตั้ง

ทิศเหนือ จรด จังหวัดราชบุรี

ทิศใต้ จรด ประจวบคีรีขันธ์

ทิศตะวันตก จรด ทิวเขาตะนาวศรี ซึ่งเป็นเส้นแบ่งเขตแดนประเทศไทยกับสหภาพพม่า

ทิศตะวันออก จรด ทะเลอ่าวไทย

ภูมิประเทศ

เป็นที่ลาดจากทิศตะวันตก มาทางทิศตะวันออก ทางทิศตะวันตกเป็นป่าและเขา นอกจากนั้นเป็นที่ราบจนถึงชายฝั่งทะเล อาชีพสำคัญ คือ ทำนา ทำน้ำตาลโตนด ทำไร่ ทำสวนผัก ทอผ้า ตัดไม้ เฆมถ่าน ทำนาเกลือ ทำประมงทำได้อสินค้าที่สำคัญและมีชื่อเสียงของจังหวัด คือ น้ำตาลโตนดและข้าวเกรียบงา

จังหวัดเพชรบุรีเป็นเมืองเก่าแก่เมืองหนึ่งของประเทศ แต่ไม่มีศิลาจารึกเป็นหลักฐานกล่าวถึง ว่าเมืองนี้ได้ตั้งขึ้นเมื่อใด นักโบราณคดีและนักประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่า เมืองนี้เป็นเมืองของขอมมาก่อน เช่นเดียวกับเมืองอื่นๆ ในแคว้นสุวรรณภูมิและทวารวดี และเป็นเมืองที่ได้รับอารยธรรมจากอินเดียมาตั้งแต่พราหมณ์เริ่มเข้ามายังแคว้นสุวรรณภูมิ

เพชรบุรีมีเนื้อที่ 6,357 ตารางกิโลเมตร มี 8 อำเภอ คือ อำเภอเมืองเพชรบุรี แก่งกระจาน เขาย้อย ชะอำ ท่ายาง บ้านลาด บ้านแหลมและหนองหญ้าปล้อง

(5) จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ศาลากลางจังหวัดตั้งอยู่ที่ ตำบล ประจวบคีรีขันธ์ อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์

บริเวณที่ตั้ง

ทิศตะวันออก จรด ทะเลอ่าวไทย

ทิศใต้ จรด จังหวัดชุมพร

ทิศตะวันตก จรด ทิวเขาตะนาวศรี

ทิศเหนือ จรด จังหวัดเพชรบุรี

ภูมิประเทศ

ทางตะวันออก จากเหนือไปได้ เป็นที่ราบชายทะเล มีป่าละเมาะและมีเขาบ้างเป็นบางแห่ง ทางตะวันตกจากเหนือไปได้เป็นป่าดง มีเขาเป็นพืดตลอดไปจนถึงทิวเขาตะนาวศรี ซึ่งเป็นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับสหภาพพม่า อาชีพที่สำคัญได้แก่ การทำนา ทำไร่ หาของป่า ตัดไม้ เฆมถ่าน ขุดแร่ และทำประมง ในจังหวัดนี้มีสถานีวิจัยการบินพลเรือนและมีการอนุญาตตั้งคอกจับช้างป่า

ประวัติของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์นั้น ถือเป็นเมืองโบราณตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เรียกว่า เมืองนารัง ตั้งอยู่บริเวณริมคลองบางนางรม อยู่บริเวณรถไฟชั้นกระได แต่ได้เลิกร้างเสียคราวหนึ่ง และมาตั้งขึ้นในรัชกาลที่ 2 ที่ปากคลองบางนางรม เรียกว่า เมืองบางนางรม ย้ายไปที่เมืองกุย ถึงรัชกาลที่ 4 พ.ศ. 2398 โปรดให้เปลี่ยนชื่อเมืองบางนางรม เป็นเมืองประจวบคีรีขันธ์ รวมทั้งที่เมืองกุยและเมืองคลองวาฬเข้าเป็นท้องที่เดียวกัน ถึงรัชกาลที่ 5 ใน พ.ศ. 2437 ยุบเมืองประจวบคีรีขันธ์ เป็นอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ ขึ้นจังหวัดเพชรบุรี แต่ยังคงตั้งที่ว่าการอยู่ที่เมืองกุย พ.ศ. 2446 จึงย้ายที่ว่าการมาตั้งที่อำเภอเกาะหลัก ครั้น พ.ศ. 2449 โปรดให้รวมอำนาจ 3 อำเภอ คือ อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ อำเภอเมืองปราณบุรี ซึ่งขึ้นจังหวัดเพชรบุรีและเมืองกำเนิดนพคุณ ซึ่งขึ้นจังหวัดชุมพร ตั้งขึ้นเป็นเมืองเรียกว่า เมืองปราณบุรี แต่ไปตั้งศาลากลางจังหวัดที่ตำบลเกาะหลัก อำเภอประจวบคีรีขันธ์ จึงเป็นอำเภอเมืองของจังหวัดปราณบุรี ต่อมาในรัชกาลที่ 6 พ.ศ. 2459 โปรดให้เปลี่ยนชื่อจังหวัดปราณบุรี เป็นจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ประจวบคีรีขันธ์มีเนื้อที่ 6,373 ตารางกิโลเมตร มีทั้งหมด 8 อำเภอ คือ อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ กุยบุรี ทับสะแก บางสะพาน บางสะพานน้อยและหัวหิน

(6) จังหวัดอุทัยธานี

ศาลากลางจังหวัด ตั้งอยู่ที่ตำบลอุทัยใหม่ อำเภอเมืองอุทัยธานี ฝั่งขวาของแม่น้ำสะแกกรัง

บริเวณที่ตั้ง

ทิศตะวันออก จรด จังหวัดชัยนาทและนครสวรรค์

ทิศตะวันตก จรด จังหวัดกาญจนบุรีและตาก

ทิศเหนือ จรด จังหวัดนครสวรรค์

ทิศใต้ จรด จังหวัดชัยนาท กาญจนบุรีและจังหวัดสุพรรณบุรี

ภูมิประเทศ

พื้นที่ตะวันออกส่วนมากเป็นที่ราบและดินปนทรายเหมาะสำหรับการทำนา ทางตะวันตกแทบทั้งหมดเป็นป่าดงและเขา เป็นที่ล่าสัตว์ และทำไร่ อาชีพได้แก่ ทำนา ทำไร่ และตัดไม้

จังหวัดนี้เป็นเมืองโบราณ มีหลักเมืองและพระปรางค์เป็นหลักฐานที่ชัดเจน สันนิษฐานว่าเก่าถึงสมัยลพบุรี ตัวเมืองโบราณตั้งอยู่ที่เมืองอุทัยเก่า อำเภอหนองฉาง เมืองนี้ถูกพม่าเผาสมัยกรุงธนบุรี ทำให้ร้างไปช่วงหนึ่ง ต่อมาสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เจ้าเมืองอุทัยกลัวความไข้ไม่กล้าขึ้นไปอยู่เมืองอุทัยเก่า จึงอนุญาตให้ตั้งบ้านเรือนและว่าราชการที่อยู่ที่บ้านสะแกกรัง ซึ่งเวลานั้นอยู่ในเขตเมืองชัยนาท ครั้นต่อมาในรัชกาลที่ 4 มีผู้อพยพไปอยู่บ้านสะแกกรังมาก

ขึ้น มีพวกพ่อค้าไปตั้งซื้อขายข้าวกันมากขึ้น เจ้าเมืองเลยตั้งที่ว่าการอยู่ที่นั่นตลอดมา จนถึง พ.ศ. 2435 ได้โปรดให้ยกบ้านสะแกกรังไปขึ้นจังหวัดอุทัยธานี และตั้งศาลากลางอยู่ที่นั่นจนบัดนี้

อุทัยธานีมีเนื้อที่ 6,472 ตารางกิโลเมตร มี 8 อำเภอ คือ อำเภอเมืองอุทัยธานี ทัพทัน บ้านไร่ ลานสัก สว่างอารมณ์หนองขาหย่างหนองฉางและห้วยคต

4. สภาพปัญหาโดยสังเขป

- ภาคตะวันตก เป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำสำคัญหลายลุ่มน้ำ เช่น ลุ่มน้ำท่าจีน ลุ่มน้ำสุพรรณ ลุ่มน้ำแม่กลอง ลุ่มน้ำเพชรบุรี ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ เป็นอู่ข้าวอู่น้ำของประเทศและยังเป็นแหล่งสร้างผู้นำ ศิลปินที่มีอิทธิพลจากธรรมชาติอันงดงามของป่าผืนใหญ่ คือ ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร - ห้วยขาแข้ง อันถือเป็นมรดกของโลกที่มีชนเผ่ากะเหรี่ยงเป็นผู้ดูแลรักษา พิทักษ์ด้วยจิตวิญญาณ มาหลายชั่วอายุคน

- ภาคตะวันตก มีปัญหาเมืองและอุตสาหกรรมขยายตัวอย่างรวดเร็ว ในเขตจังหวัดอุทัยธานี กาญจนบุรี สุพรรณบุรี สมุทรสงคราม ก่อให้เกิดปัญหามลพิษและเน่าเสียในแม่น้ำสายต่างๆ การแย่งชิงทรัพยากรน้ำ ภาวะน้ำเค็มทะเลรุกเข้ามาในแม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำเพชรบุรี และกรณีความขัดแย้งเรื่องการจัดการที่ดินและการใช้ประโยชน์จากที่ดินระหว่างรัฐกับประชาชน โรงงานอุตสาหกรรมกับชุมชน ในขณะที่มีการกว้านซื้อที่ดินเพื่อจัดทำรีสอร์ทและสนามกอล์ฟอย่างกว้างขวางในจังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์

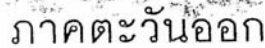
- เมืองขยายตัวอย่างรวดเร็ว ผังเมืองขยายตัวโดยขาดการวางแผน การอพยพของแรงงานเข้าสู่เมืองสูงขึ้นเกิดปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติดมากขึ้นในเมือง

- ประชาชนในภาคเมืองและชนบทโดยเฉพาะที่อยู่ห่างไกล ขาดข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูลภาครัฐ ไม่สามารถปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงและพิทักษ์สิ่งแวดล้อมของตนจากผู้มีอิทธิพลภายนอกได้

- วัฒนธรรม องค์ความรู้และวิถีชีวิตของลุ่มน้ำที่มีการสืบทอดมาอย่างยาวนาน กำลังถูกลืมและเปลี่ยนจากแม่น้ำมาสู่ถนน การเชื่อมโยงชุมชนต้นน้ำกับปลายน้ำ การดูแลอนุรักษ์พันธุ์ปลา พืชในน้ำหลากหลายพันธุ์ การเชื่อมโยงวัดกับชุมชนตามลำน้ำมีการเปลี่ยนแปลงและขาดการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง¹⁸

¹⁸ เครือข่ายองค์กรสิ่งแวดล้อม 38. สรุปสถานการณ์สภาพแวดล้อมและวิสัยทัศน์ภาค. กรุงเทพฯ : เอกสารประกอบการสัมมนาเวทีสิ่งแวดล้อมไทย 38, 2538

Downloaded from <http://ajphaphysiol.physiology.org/> by guest on September 11, 2012

— **Q** —

ภูมิประเทศของภาคตะวันออกเฉียงตอนบน เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำบางปะกงและปราจีนบุรี ซึ่งเกิดจากการเคลื่อนตัวหลุดต่ำของแผ่นดิน (Faulting) ภูมิประเทศทั่วไปจึงเป็นลำน้ำใหญ่ทอดตัวอยู่ในแนวตะวันออก-ตะวันตก และต้นน้ำที่เกิดจากเทือกเขาสูงติดกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในเขตจังหวัดนครราชสีมา ไหลลงได้เป็นลุ่มน้ำนครนายก และต้นน้ำที่เกิดจากบริเวณที่สูงชายแดนจังหวัดจันทบุรีกับกัมพูชาเป็นลำน้ำท่าจีนมาบรรจบกับลำน้ำนครนายก รวมเป็นแม่น้ำบางปะกงสายใหญ่ไหลลงสู่อ่าวไทย ที่อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา พื้นที่บริเวณนี้จึงประกอบด้วยพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ที่ดอนและที่ราบตะกอนแม่น้ำ ของแม่น้ำบางปะกง แม่น้ำปราจีนบุรี แม่น้ำนครนายกและลำน้ำสาขา

ด้วยภาคตะวันออก เป็นภาคที่มีลักษณะพิเศษทางภูมิศาสตร์ ดังนั้นจึงมีผลต่อการใช้ประโยชน์และการถือครองที่ดินเป็นอย่างมาก โดยพบว่า¹⁹

- ด้านทิศเหนือ เป็นส่วนหนึ่งของเขตที่ราบสูงอีสานเป็นเขตแห้งแล้ง คือ จังหวัดสระแก้วบริเวณอำเภอตาพระยา อร์ญประเทศและอำเภอเมือง รวมทั้งบางส่วนของจังหวัดปราจีนบุรี
- ด้านทิศใต้ เป็นที่ราบเชิงเขาเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชไร่คือ บางส่วนของ จังหวัดฉะเชิงเทรา อำเภอพนมสารคาม สนาบชัยเขตและท่าตะเกียบ จังหวัดชลบุรีและระยอง เป็นพื้นที่ที่มีผลผลิตพืชไร่เป็นอันดับหนึ่งของประเทศ
- ด้านทิศตะวันออก เป็นเขตอากาศแบบภาคใต้เหมาะแก่การปลูกยางพารา และพืชสวนคือ จังหวัดระยอง(บางส่วน) จันทบุรี และตราด จนมีการกล่าวขานกันของผู้คนในท้องถิ่นว่า “เป็นดินแดนแห่งฝนแปดแดดสี่”
- ด้านทิศตะวันตก และบางส่วนของทิศเหนือเป็นเขตที่ราบภาคกลางเหมาะแก่การปลูกข้าวคือ สมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา (บางส่วน) และบางส่วนของจังหวัดนครนายก เป็นพื้นที่ที่เคยมีผลผลิตข้าวต่อไร่สูงสุดในประเทศไทย

จากลักษณะของภูมิประเทศดังกล่าว มีผลต่อการประกอบอาชีพของประชากรในภูมิภาคนี้โดยตรง ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตร โดยมีพื้นที่ตอนกลางและใต้ของภาคเป็นที่ลุ่มน้ำชายทะเลฝั่งตะวันออกเป็นที่สูงสลับเนินและที่ราบริมฝั่งทะเลแคบๆ แบ่งน้ำไหลลงที่ต่ำกว่าลุ่มน้ำบางปะกง และเป็นต้นน้ำที่ไหลลงได้สายสั้นๆ หลายสาย เช่น แม่น้ำระยอง แม่น้ำประแส คลองวังโดนดและแม่น้ำเวฬุ ส่วนบริเวณชายฝั่งทะเลเป็นที่ราบระหว่างเชิงเขา กับชายทะเลยาวตลอดแนว

¹⁹ ชรินทร์ ดวงดารา. ภาพรวมสถานการณ์ที่ดินภาคตะวันออก. เอกสารเผยแพร่ของสหพันธ์ประชาชนเพื่อสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา

ภาคตะวันออก : ไม่มีระบุปีที่เผยแพร่.

ชายฝั่งทะเล และมีที่ราบลุ่มปากแม่น้ำสายต่างๆ ซึ่งมีป่าชายเลนหรือป่าโกงกางขึ้นอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งชายฝั่งทะเลของจังหวัดจันทบุรี และตราด ส่วนชายฝั่งทะเลจังหวัดอื่นๆ มักเป็นหาดทรายเป็นส่วนใหญ่ เช่น หาดบางแสน หาดพัทยา หาดจอมเทียนในจังหวัดชลบุรี หาดแม่รำพึง หาดบ้านเพและหาดแม่พิมพ์ในจังหวัดระยอง ซึ่งบริเวณชายฝั่งทะเลอาจแบ่งได้เป็น 2 โซน ตามความแตกต่างทางสมุทรศาสตร์ คือ บริเวณชายฝั่งด้านทิศใต้ตั้งแต่สัตหีบมาทางด้านตะวันออก ชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกเป็นส่วนหนึ่งของอ่าวไทยตอนบน พื้นที่ท้องทะเลไม่ค่อยมีคลื่นขนาดใหญ่ ด้านตะวันออกของอ่าวมีเกาะหลายเกาะที่สำคัญ ได้แก่ เกาะสีชัง เกาะไผ่ เกาะล้าน และเกาะขาม โดยเกาะเหล่านี้ช่วยป้องกันคลื่นลมให้กับพื้นที่ชายฝั่งด้านหลังเกาะได้มาก ส่วนชายฝั่งด้านทิศใต้ติดต่อกับอ่าวไทยโดยตรง ห่างจากฝั่งมีเกาะเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะพื้นที่สัตหีบ มีเกาะสำคัญ คือ เกาะแสมสาร เกาะเสม็ด เกาะช้าง เกาะกูด โดยเกาะเหล่านี้ช่วยป้องกันคลื่นขนาดใหญ่ไม่ให้ปะทะชายฝั่งทะเลและใช้ด้านหลังเกาะเป็นที่จอดเรือประมง เช่น บริเวณบ้านเพ มีเกาะเสม็ดช่วยบังคลื่น บริเวณอ่าวตราด มีเกาะช้าง เกาะกูด ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่เพาะปลูกผลไม้ยางพารา ทำการประมงในบริเวณที่ติดทะเล

ในด้านทรัพยากรธรรมชาติ ภาคตะวันออกอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้ ทั้งป่าดงดิบ ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรังและป่าชายเลนในสมัยกรุงศรีอยุธยาบางเมืองในภาคตะวันออกเป็นเมืองส่งส่วยไม้แดง ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เมืองชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเป็นแหล่งต่อเรือสำเภาที่สำคัญของประเทศ ทรัพยากรแร่ที่สำคัญในภาคนี้ คือ พลวง เหล็ก ทรายแก้ว ดินขาว แร่รัตนชาติ เช่น ทับทิม โกเมน เพทาย ไพลิน การเจียรไนอัญมณีและการประดิษฐ์เครื่องประดับเพื่อการส่งออก ซึ่งพบมากที่อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด และเขตติดต่อระหว่างจังหวัดตราดและจันทบุรี บริเวณอำเภอขลุง และอำเภอเขาสมิง รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติประเภทก๊าซธรรมชาติจากกันอ่าวไทย ทำให้ภาคตะวันออกเป็นศูนย์กลางการผลิตพลังงานน้ำมันปิโตรเลียม ผลิตไฟฟ้าจากพลังงานก๊าซ

ลักษณะการใช้ที่ดินทั่วไป เช่น ของภาคตะวันออก พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม โดยเฉพาะในบริเวณที่ราบลุ่มน้ำต่างๆ จะใช้ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ เช่น ปลา กุ้ง หนู เป็ด ไก่ ถัดขึ้นมาก่อนถึงที่สูงเป็นเขตของผลไม้ ไม้ยืนต้น ยางพารา ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญและได้รับการส่งเสริมการปลูกมากในปัจจุบัน ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากนโยบายลดพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง พื้นที่ปลูกส่วนใหญ่อยู่แถบภาคตะวันออกตอนล่าง โดยเฉพาะด้านตะวันออกเฉียงใต้ของภาค ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด เช่น เงาะ ทุเรียน มังคุด ขนุน พืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง อ้อย สับปะรด โดยเฉพาะที่ดอน ที่ราบเชิงเขา ซึ่งมีดินที่มีศักยภาพต่อการปลูกพืชไร่ โดยเฉพาะเขตจังหวัดปราจีนบุรี สระแก้ว ระยองและชลบุรี ส่วนริมทะเลเป็นพื้นที่ป่าชายเลน ฟาร์ม กุ้ง ปลา

นอกจากนี้ภาคตะวันออกยังเป็นแหล่งปลูกพืชไร่เพื่อการส่งออกและเพื่อป้อนอุตสาหกรรมแปรรูปที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ และเนื่องจากเป็นบริเวณที่มีการติดต่อกับศูนย์กลางความเจริญของเมืองหลวงด้วย โครงข่ายคมนาคมที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงทำให้รูปแบบการใช้ที่ดินบริเวณที่ราบลุ่มน้ำชายฝั่งและบริเวณทางหลวงเปลี่ยนไปจากเดิมที่เคยเป็นเกษตรกรรมผสมผสาน เป็นเกษตรอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมมากขึ้น ถ้าพิจารณาเปรียบเทียบกับในอดีตพบว่า เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างสูงมากในการใช้ทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ในภูมิภาคนี้ กล่าว คือ เมื่อประมาณ 50 ปีที่ผ่านมา ภาคตะวันออกเป็นภาคที่มีพื้นที่ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์มากที่สุดถึงประมาณร้อยละ 80 ของพื้นที่ เป็นป่าที่ลุ่มต่ำเพียงผืนเดียวของประเทศที่อุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง ประชากรอาศัยพื้นที่ราบเพื่อทำการเกษตรเพื่อเลี้ยงครอบครัว และการหาของป่าออกมาขาย ของป่าที่มีชื่อเสียงขึ้นชื่อไปทั่วประเทศก็คือ เร่วหอม พองทะเลลาย ชันและครั่ง พื้นที่ป่าไม้เริ่มถูกทำลายเมื่อเกิดการทำอุตสาหกรรมป่าไม้ ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมป่าไม้แห่งแรกของประเทศไทยเช่นกัน โดยบริษัท ศรีมหาพรต จำกัด มีการตัดทางวางรางรถไฟเข้าไปตัดไม้ที่เหลือจากการสัมปทานของบริษัทศรีมหาพรตฯ ตัดกันทุกชนิดกระทั่งไม้เส้าเข็มและพินเหลา²⁰

กล่าวได้ว่า ลักษณะพิเศษของการทำไม้ของภาคตะวันออกคือ “บริษัทศรีมหาพรตฯ ตัดไม้ใหญ่ บริษัททั่วไปตัดไม้เล็ก” ประมาณปี 2510 สหรัฐอเมริกาเริ่มทำการสำรวจและตัดเส้นทางยุทธศาสตร์เพื่อลำเลียงอาวุธ ยุทโธปกรณ์ ระหว่างท่าเรือน้ำลึกทางทหารที่ช่องแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี กับฐานบินในภาคอีสานคือ นครราชสีมา อุบลราชธานี และอุดรธานี เพื่อใช้ในการทำสงครามอินโดจีน เส้นทางหมายเลข 304 จากจังหวัดฉะเชิงเทราถึงนครราชสีมา และเส้นทาง 331 จากสัตหีบเชื่อมเส้นทาง 304 ที่บริเวณแยกหนองปลาตะเพียน จึงเกิดขึ้นเพื่อการนี้ ต่อมาปี 2515 มีการตัดเส้นทางยุทธศาสตร์เส้น 314 เลียบแนวชายแดนประเทศกัมพูชา จากอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรีไปบรรจบเส้นทางยุทธศาสตร์สายโขดชัย-เดชอุดม ที่บริเวณอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เส้นทางเหล่านี้มีผลอย่างสำคัญต่อสถานการณ์ที่ดินในภาคตะวันออกในเวลาต่อมา ป่าไม้ที่เคยอุดมสมบูรณ์ในอดีตจึงเหลือไม่ถึงร้อยละ 20 ในปัจจุบัน

เมื่อบริษัทให้ตัดเส้นทางเข้าไปทำไม้ก็เท่ากับเป็นการนำร่องให้บริษัทเล็กบริษัทน้อยเข้าไปทำไม้ขนาดเล็กลงมา เมื่อมีการตัดเส้นทางยุทธศาสตร์ ก็เท่ากับเป็นการเชื่อมเส้นทางทำไม้เหล่านี้เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบที่ไม่เป็นทางการ ประชาชนที่ไม่มีที่ดินทำกินเริ่มเข้าไปบุกเบิกถากถางและการถากถางอย่างขนาดใหญ่ จึงตามมาพร้อมกระแสการสนับสนุนส่งเสริมให้การปลูกพืช

²⁰ เป็นพื้นที่สำหรับรถไฟหัวจักรไอน้ำ ส่วนใหญ่ตัดไม้ในจังหวัดสระแก้ว เป็นไม้ขนาดเล็กผ่านศูนย์กลางไม่เกิน 30 เซนติเมตร ความยาว

ไม่เกิน 1 เมตร บางท้องถิ่น เช่น ระยอง ชลบุรี เรียกว่า “พินเคียนน้ำตาล” เพราะส่วนมากใช้สำหรับเคียนน้ำตาล.

เศรษฐกิจเชิงเดี่ยวที่สำคัญของภาคนี้ก็คือ อ้อยและมันสำปะหลัง ซึ่งเป็นภาคแรกที่เริ่มก่อนอีกเช่นกัน มีการเข้าครอบครองและถือครองที่ดินกันอย่างเป็นระบบ เป็นขบวนการและต่อเนื่องจนกระทั่งถึงขั้นเสียชีวิต เป็นปัจจัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลงการถือครองและการครอบครองที่ดินในเวลาต่อมา

ต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตส่งผลให้สภาพพื้นที่ในภูมิภาคนี้เปลี่ยนแปลงไปมาก แต่อย่างไรก็ตามความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ได้สร้างจุดเด่นให้ด้วยเหตุผลเพราะภาคตะวันออกมีทำเลที่ตั้ง ทรัพยากร โครงข่ายการคมนาคม สาธารณูปโภคที่พร้อมเป็นปัจจัยสนับสนุนเกิดเขตการพัฒนาภูมิภาค เพื่อมุ่งเปิดระบบเศรษฐกิจสู่การค้าต่างประเทศมากขึ้น การสนองตอบต่อนโยบายการกระจายการผลิตทางอุตสาหกรรม กิจกรรมทางเศรษฐกิจ สู่ภูมิภาคอื่นๆ มากขึ้น โดยเฉพาะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 ได้มีส่วนกำหนดโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกและพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ โดยกำหนดให้จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทราเป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญของภาคตะวันออกและเป็นพื้นที่รองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมและเขตอุตสาหกรรมส่งออก ท่าเรือน้ำลึก

อาจกล่าวได้ว่า พื้นที่ภาคตะวันออกมีบทบาทสำคัญในการเป็นฐานเศรษฐกิจใหม่ของประเทศ ด้านอุตสาหกรรมและศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง เนื่องจากพื้นที่แถบนี้ได้รับการกำหนดให้เป็นพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก (Eastern Seaboard) ทำให้เกิดการสร้างสมรรถนะทางการผลิตและการลงทุน การสร้างโครงข่ายบริการพื้นฐานต่างๆ เพื่อเป็นแรงจูงใจให้กิจกรรมต่างๆ มุ่งเข้าสู่ภูมิภาค การคมนาคมขนส่งที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาท่าเรือน้ำลึก ทำให้พื้นที่ที่จุดก่อตัว (seed area) ที่จะนำประเทศไปสู่การพัฒนาพื้นที่ในเขตอิทธิพลและพื้นที่อื่นๆ ที่มีความสำคัญในอนาคต

อย่างไรก็ตามเมื่อพูดถึงทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิศาสตร์ฐานทรัพยากรของภาคตะวันออก จำเป็นที่จะต้องกล่าวถึง “ป่ารอยต่อ 5 จังหวัด” ของภูมิภาคนี้ด้วย ป่าในภาคตะวันออกตอนบนเป็นพื้นที่ป่าเบญจพรรณและตอนล่างเป็นป่าดงดิบ ปัญหาจากการทำลายป่าและการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่า การพัฒนาตัดถนนมีส่วนสำคัญที่ทำให้พื้นที่ป่าลดลงอย่างรวดเร็ว และถือเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำ ในปี 2510 ป่าตะวันออกผืนนี้เคยมีอาณาเขตกว้างใหญ่ถึง 5 ล้านไร่ เขตติดต่อกับประเทศเขมรทางทิศตะวันออก และจรดทิศเหนือที่จังหวัดสระแก้ว โดยทิศใต้จรดถึงถนนสุขุมวิท ทิศตะวันตกจรดพนมสารคาม แต่เมื่อวันเวลาผ่านไป ผืนป่าแห่งนี้ถูกทำลายลง จนถึงปี 2530²¹ มีพื้นที่ป่าเหลือเพียง 1.2 ล้านไร่ ซึ่งถือว่าอัตราการลดลงถึงปีละ 190,000 ไร่ ทั้งนี้เพราะป่าผืนนี้ผ่านยุคถูกทำลายมากกว่า 2 ทศวรรษ ทั้งจากการตัดถนนสายยุทธศาสตร์ในราวปี 2510 – 2511 และจากการให้สัมปทานทำไม้ ดังที่กล่าวไปแล้ว

²¹ อนุชาติ พวงสำลี. ท้องถิ่นของเรา ทำเมืองไทยให้น่าอยู่และยั่งยืน. (อ้างแล้ว)

ครั้งต่อมา มีการเข้าไปจับจองที่ทำกินทั้งจากชาวบ้าน ผู้อพยพจากต่างถิ่นและกลุ่มนายทุน ป่าผืนใหญ่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ จึงหดแคบลงอย่างมาก จนในที่สุดรัฐบาลได้มีการประกาศให้พื้นที่ป่าที่เหลืออยู่เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขาอ่างฤๅไน ในปี 2535 แม้ว่าการกั้นน้ำกึ่งกั้นภาคที่ 1 ได้มีประกาศปิดป่าด้วยเหตุด้านความมั่นคงก็ตาม แต่ดูเหมือนการทำลายป่าอย่างรุนแรงมิได้ลดลง ทำให้ผืนป่าใหญ่ในอดีตเหลือเพียงชื่อปรากฏอยู่ในจังหวัดสระแก้ว ฉะเชิงเทรา ระยอง จันทบุรีและปราจีนบุรีเท่านั้น ว่ามีอาณาเขตติดกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว อุทยานแห่งชาติเขาชีงู และอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง ซึ่งมีพื้นที่รวมกัน 1,200,000 ไร่ หรือราว 5 % ของพื้นที่ภาคตะวันออกทั้งหมด

พื้นที่ป่าส่วนใหญ่ของปารอยต่อ 5 จังหวัด มีสภาพเป็นลูกคลื่นลาดชันไม่มาก จุดสูงสุดของพื้นที่คือยอดเขาตะกรับ มีความสูงประมาณ 760 เมตร จากระดับน้ำทะเล พื้นที่ป่าส่วนใหญ่เป็นป่าดงดิบแล้ง และถือได้ว่าเป็นศูนย์รวมสายพันธุ์ไม้ผลป่ามากที่สุด มีพันธุ์สัตว์ป่าอยู่จำนวนมาก โดยพื้นที่ป่าส่วนใหญ่ เป็นป่าลุ่มต่ำที่ไม่ผลัดใบ (Lowland Forest) ถือว่าต่ำกว่า 300 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ซึ่งพื้นที่ลักษณะนี้มีเหลืออยู่น้อยมากในปัจจุบัน เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่จะถูกกลายเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ที่อยู่อาศัยถูกน้ำท่วมเนื่องจากการสร้างเขื่อน อ่างเก็บน้ำ อาจกล่าวได้ว่าป่าตะวันออกนี้เป็นป่าลุ่มต่ำผืนใหญ่ที่สุดของประเทศ

นอกเหนือจากความสำคัญของผืนปารอยต่อ 5 จังหวัดแล้ว ป่าผืนนี้ยังเป็นเสมือนหลังคารับน้ำฝน อันก่อให้เกิดสายธารในผืนป่าไหลรวมกับแม่น้ำลำคลอง เช่น คลองระบม ปราณ คลองสีียด และคลองตะเกรา ที่ไหลลงสู่มแม่น้ำบางปะกง คลองพระสะทึงใหญ่ทางด้านตะวันออกที่ไหลลงสู่มแม่น้ำปราจีนบุรี ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของแม่น้ำบางปะกง แม่น้ำประแสร์ในจังหวัดชลบุรีและระยองคลองโตนดในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งกล่าวได้ว่าป่าแห่งนี้เป็นป่าต้นน้ำแห่งสุดท้ายของภาคตะวันออก โดยเฉพาะลุ่มน้ำบางปะกง ถือว่าเป็นลุ่มน้ำที่สำคัญ เนื่องจากทำเลที่ตั้งและสภาพภูมิประเทศ จนได้รับขนานนามทั้งจากไทยและสากลว่าพื้นที่ส่วนนี้เป็น “ฉนวนไทย” หรือ “Thai Corridor” ทั้งนี้เพราะพื้นที่ลุ่มน้ำบางปะกง เป็นพื้นที่หุบหลุมจากการเลื่อนตัวหลุดของแผ่นดิน (Faulting) ยาวตลอดแนว ถือได้ว่าแม่น้ำบางปะกงนั้นเป็นแม่น้ำสำคัญของภูมิภาคนี้ อยู่ทางทิศตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีต้นกำเนิดจากการรวมตัวกันของแม่น้ำนครนายกและแม่น้ำปราจีนบุรี ที่ตำบลบางแตน อำเภอยะเชิงเทรา แล้วไหลออกสู่อ่าวไทยที่อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยแม่น้ำสายนี้อยู่ส่วนเหนือของภาค มีแม่น้ำปราจีนบุรี แม่น้ำนครนายกและสาขาต่างๆ ที่เกิดจากทิวเขาสูงทางใต้และทางตะวันออก ซึ่งติดกับพรมแดนกัมพูชา รวมทั้งเขาเขียวและเขาใหญ่ ในจังหวัดนครราชสีมา ทำให้ลุ่มน้ำนี้ครอบคลุมพื้นที่ในจังหวัดปราจีนบุรี นครนายก ชลบุรี บางส่วนของจังหวัดนครราชสีมา จันทบุรี ระยอง กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ โดยมีจังหวัดฉะเชิงเทราเป็นศูนย์กลาง

2. ชุมชน การตั้งถิ่นฐาน การดำเนินชีวิต

โดยที่พื้นที่ฉนวนไทย เป็นที่ราบทรุดต่ำที่อยู่ท่ามกลางทิวเขาที่สูง เป็นทางเชื่อมระหว่างลุ่มน้ำเจ้าพระยากับลุ่มน้ำโขงตอนล่าง ในประวัติศาสตร์สมัยขอมเรืองอำนาจ เคยขยายอิทธิพลเข้ามาในบริเวณนี้ และเคยใช้เป็นทางผ่านไปยังอาณาจักรทวารวดีทางตะวันตก เคยเป็นเส้นทางในการติดต่อค้าขายระหว่างไทยกับกัมพูชา เป็นเส้นทางเดินทัพทำสงครามในอดีต เป็นดินแดนที่เหมาะสมกับการคมนาคม ระหว่างดินแดนชายฝั่งทะเลตะวันออกกับดินแดนภายใน เป็นประตูเปิดของภาคตะวันออกไปยังเมืองชายฝั่งทะเลและภาคกลาง ถือเป็นดินแดนที่มีชาวมอญและเขมรเข้ามาตั้งถิ่นฐานก่อน มีชาวจีนและลาวอพยพเข้ามาอยู่บริเวณอำเภอพนัสนิคมในปัจจุบัน ถือได้ว่าภาคนี้เป็นการเคลื่อนผ่านย้ายถ่ายเท ปะปน ผสมผสานสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนหลายเชื้อชาติ ทั้งภาษา วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา เทคโนโลยี เช่นการต่อเรือสำเภา เรือประมง การเลี้ยงสัตว์ปีก สุกร การทำประมง ไร่อ้อย มันสำปะหลัง โรงสีข้าว อุตสาหกรรมน้ำตาล น้ำตาลทำพลอย เครื่องจักรสาน

เนื่องจากลุ่มน้ำบางปะกง อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งดิน น้ำ พันธุ์พืช ภูมิอากาศอำนวยให้เหมาะสมต่อการเพาะปลูก ทำให้ลุ่มน้ำนี้ โดยเฉพาะตอนกลางและตอนปลายของลุ่มน้ำเป็นศูนย์กลางด้านชุมชน สังคมเศรษฐกิจ เกษตรกรรม ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ถือเป็นแหล่งผลิตสินค้าด้านการเกษตรที่สำคัญของประเทศและด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้บริเวณนี้เป็นบริเวณที่มีความเปราะบาง ที่ได้ผลกระทบจากการพัฒนาได้ง่าย ซับซ้อน รุนแรงกว่าพื้นที่ส่วนอื่น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาพืชเศรษฐกิจกับการแย่งชิงที่ดิน กระแสการพัฒนากับการล่าที่ดิน นายทุนผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ ตลอดจนสถานการณ์ที่ดินยังคงดำรงอยู่ตั้งแต่ในอดีตจนปัจจุบัน โดยเฉพาะประเด็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ดิน โดยพิจารณาตามช่วงเวลาได้ดังนี้

• ยุคป่าแตก

เป็นยุคแรกหลังจากที่ “บริษัทศรีมหาราชาตัดไม้ใหญ่ บริษัททั่วไปตัดไม้เล็ก” ในยุคนี้นี้การเข้าครอบครองที่ดินยังเป็นเพียงการขายพื้นที่ทำกินของประชาชนเป็นหลัก มีการบุกป่าเข้าไปแผ้วถางเท่าเพียงกำลังที่ตนเองและครอบครัวจะทำได้ เป็นช่วงประวัติศาสตร์ของการก่อเกิดเกษตรรายย่อย ก่อนที่จะถูกผู้มีอิทธิพลแย่งยึดเอาไปเป็นส่วนใหญ่ในระยะต่อมา

- **ยุคหลงจู**²²

หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งตามลักษณะพฤติกรรม ว่า “ยุคค่ายนรก”²³ เป็นยุคที่กล่าวได้ว่า “ป่าไม้ถูกทำลายมากที่สุดอย่างถึงราก” ด้วยความต้องการพื้นที่ในการเพาะปลูกอ้อยของโรงงานน้ำตาล และเป็นพื้นที่การปลูกมันสำปะหลังในเวลาต่อมา เนื่องจากพืชสองชนิดนี้เป็นพืชที่มีศักยภาพต่ำในการให้ผลตอบแทน จึงต้องการพื้นที่ในการผลิตมาก เป็นยุคที่มีการล่าที่ดินกันอย่างดุเดือด รุนแรงและโหดเหี้ยมที่สุดในประวัติศาสตร์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่คนรุ่นนี้หลายคนยังหวาดกลัวเข้าชั้นจิตใต้สำนึก เช่น ใครอยากได้ที่ดินเท่าไรก็เข้าไปในป่าแล้วยิงปืนขึ้นหนึ่งนัด เสียงปืนได้ยินไปถึงไหนก็ถือเป็นเขตที่ดินของตน เกษตรกรรายย่อยที่ขวางทาง หากไม่ขายให้ก็ตาย เป็นต้น หลายตระกูลใหญ่ในพื้นที่ยังมีชื่อเสียงในปัจจุบันก็เติบโตมาด้วยวิธีการเช่นนี้

- **ยุคผู้มีอิทธิพล**

หลังการล่มสลายของยุคหลงจู ด้วยสถานการณ์และทิศทางการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไป “ยุคเจ้าพ่อ”²⁴ ก็เกิดขึ้น เป็นยุคเชื่อมต่อกันระหว่างเกษตรกรรมกับอุตสาหกรรม แต่ยังเป็นการเข้าครอบครองเพื่อการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจเป็นหลัก พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของยุคคือ มันสำปะหลัง และพืชไร่ทั่วไป การเข้าครอบครองและถือครองที่ดินในยุคนี้มี 2 ลักษณะคือ

1. การหักโค่นกลุ่มอำนาจเก่าหลงจู หรือระดับลูกน้องหลงจู ที่อ่อนอำนาจลงก็จะถูกกลุ่มนี้เข้าแทนที่ด้วยการบังคับซื้อในราคาถูก หากไม่ยอมก็ฆ่าทิ้งแล้วยึดเอา
2. การแย่งยึดจากเกษตรกรรายย่อยวิธีการส่วนใหญ่คือ การบังคับซื้อ หากไม่ขายก็ยิงทิ้ง เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ป่าไม้ถูกทำลายมากขึ้น เพราะเกษตรกรต้องบุกป่าเข้าไปหาที่ดินทำกินใหม่

ที่กล่าวมาทั้ง 3 ยุค ข้างต้น เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในจังหวัดชลบุรี ทั้งจังหวัดยกเว้นอำเภอสัตหีบ จังหวัดฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี ระยอง และจันทบุรีบางส่วนในส่วนของเขตรอยต่อกับ

²² “หลงจู” เป็นคำภาษาจีนที่คนในท้องถิ่นใช้เรียกเจ้าของโรงหีบอ้อยเป็นการทำน้ำตาลจากอ้อยในขั้นตอนแรก ก่อนการทำเป็นน้ำตาล

ทราย คนในท้องถิ่นเรียกน้ำตาลชนิดนี้ว่า “น้ำตาลอ้อย หรือ น้ำตาลทรายแดง”

²³ “ยุคค่ายนรก” เพราะถือว่ามีกรณีการเกณฑ์แรงงานส่วนใหญ่จากภาคอีสานให้มาทำการถางป่าเพื่อปลูกอ้อย ชีวิตความเป็นอยู่แบบค่าย

ทหาร มีลูกน้องหลงจูถือปืนคอยตรวจตราเฝ้ายามใครหนีออกจากค่ายถูกยิงทิ้ง

²⁴ “ยุคเจ้าพ่อเป็นภาษาของคนในท้องถิ่นที่ใช้เรียกผู้มีอิทธิพลทั่วไป

จังหวัดชลบุรี หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า “ป่าเขตรอยต่อ 5 จังหวัด” เป็นที่นิยมโหดที่สุดของภาคตะวันออก แต่ยุคที่ส่งผลอย่างกว้างขวางในเวลาต่อมาคือ

- **ยุคโชติช่วงชัชวาลย์**

ประมาณปี 2523-2524 ก่อนมีการดำเนินโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก อย่างเป็นทางการ กระแสความต้องการการใช้ที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรม กำลังเป็นกระแสหลักของภาค มีการกว้านซื้อเพื่อเก็งกำไรกันอย่างขนาดใหญ่ตั้งแต่ จังหวัดสมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง บางส่วนของจันทบุรี ปราจีนบุรี ราคาที่ดินขยับตัวตั้งแต่เดือนละครั้ง สัปดาห์ละครั้ง วันละครั้ง กระทั่งตามใจผู้ขาย ก็เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ต่อเนื่องจนถึงปี 2535 บทเส้นทางสำคัญ 5 เส้นทางคือ ถนนสุขุมวิท บางนา-ตราด 331 304 และ 36 เป็นยุคที่เรียกได้ว่า “ที่ดินอยู่ตะวันออก แต่โฉนดอยู่กรุงเทพ” โดยเฉพาะถนนบางนา-ตราด

ด้วยกล่าวแล้วว่า ทรัพยากรที่ดินกลายเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องการใช้ที่ดิน ทั้งนี้เพราะภาคตะวันออก เป็นภาคที่มีชื่อในเรื่องการสร้างผลผลิตในภาคเกษตรกรรม ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เป็นภาคที่มีพืชไร่จำนวนมากป้อนโรงงานในภาคและส่งออกต่างประเทศ โดยมีชลบุรี ระยองเป็นศูนย์กลาง มีผลไม้อีกจำนวนมากที่จันทบุรี อีกทั้งแหล่งท่องเที่ยว ป่าเขา ชายทะเล ชายหาด อ่าว เกาะแก่ง ซึ่งผลจากการส่งเสริมดังกล่าว ก็มีส่วนเร่งผลักดันให้สภาพที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมถูกแปรสภาพไปเพื่อเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว การสร้างโรงแรมที่พัก สนามกอล์ฟ การเร่งพัฒนาชุมชนตั้งเขตอุตสาหกรรม การสร้างท่าเรือน้ำลึกชายฝั่ง เป็นต้น

3. สังเขปข้อมูลระดับจังหวัดในภาคตะวันออก

เพื่อประกอบความเข้าใจและใช้เป็นฐานข้อมูลในการศึกษาสำรวจข้อพิพาทและความขัดแย้งปัญหาที่ดินในภาคตะวันออกทั้ง 8 จังหวัด ผู้ศึกษาจึงรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นของแต่ละจังหวัดเสนอในรายงานวิจัยครั้งนี้ โดยหยิบยกข้อมูลเบื้องต้นที่ปรากฏอยู่ในหนังสือปทานุกรมฉบับหลวง (อ้างแล้ว) ใช้เป็นข้อมูลประกอบการศึกษาดังนี้

1. จังหวัดฉะเชิงเทรา

ชาวบ้านเรียกกันว่า “แปดริ้ว” ศาลากลางจังหวัดตั้งอยู่ที่ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา บนฝั่งขวาของแม่น้ำบางปะกง

บริเวณที่ตั้ง

ทิศเหนือและทิศตะวันออก จรด จังหวัดนครนายกและปราจีนบุรี

ทิศใต้ จรด จังหวัดชลบุรี ระยอง และทะเลอ่าวไทย

ทิศตะวันตก จรด กรุงเทพมหานครและสมุทรปราการ

ภูมิประเทศ

เป็นที่ราบลุ่มโดยมาก มีป่าและเขาเป็นบางแห่ง อาชีพหลักได้แก่ ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ทำประมง จังหวัดฉะเชิงเทราตั้งเป็นเมืองสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ เพื่อเป็นที่ระดมพลในเวลาสงครามและเคยเป็นที่ตั้งศาลาว่าการมณฑลปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา มีเนื้อที่ 5,422 ตารางกิโลเมตร มี 9 อำเภอ คือ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา บางคล้า บางน้ำเปรี้ยว บางปะกง แกลงยาว พนมสารคาม ราชสาส์น และสนามชัยเขต

2. จังหวัดนครนายก

ศาลากลางจังหวัดตั้งอยู่ที่ตำบลนครนายก อำเภอเมืองฝั่งขวาของแม่น้ำนครนายก

บริเวณที่ตั้ง

ทิศเหนือ จรด จังหวัดสระบุรี นครราชสีมา

ทิศใต้ จรด จังหวัดฉะเชิงเทรา

ทิศตะวันออก จรด ปราจีนบุรี

ทิศตะวันตก จรด ปทุมธานี

ภูมิประเทศ

ตอนเหนือเป็นเนินเขาสูงลาดต่ำลงไปทางใต้ แถบนี้เป็นป่าไม้และภูเขาตอนกลางและตอนใต้ เป็นที่ราบลุ่ม ทำนาได้ตลอดปี อาชีพที่สำคัญคือ ทำนา ทำสวน ทำไร่ ตัดไม้และเผาถ่าน

เดิมจังหวัดนี้เรียกว่า “บ้านนา” ทั้งนี้เพราะสมัยโบราณชาวบ้านทำนาได้ข้าวไม่พอกิน ด้วยภูมิประเทศเป็นป่าดงและเนินสูง พระเจ้าแผ่นดินทรงโปรดให้ยกเว้นอากร ค่านา ราษฎรจึงพากันมาจับจองที่ดิน ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนมากขึ้น จนมีฐานะเป็นเมืองเรียกว่า “เมืองนายก” และคำว่าเมืองเป็นนคร จึงเรียกว่า “นครนายก”

จังหวัดนครนายกมีเนื้อที่ 2,414 ตารางกิโลเมตร มี 4 อำเภอ คือ เมืองนครนายก อำเภอบ้านนา ปากพลีและองครักษ์

3. จังหวัดปราจีนบุรี

ศาลากลางจังหวัดตั้งอยู่ที่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำปราจีนบุรี ในตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองปราจีนบุรี

บริเวณที่ตั้ง

ทิศตะวันออกจรด ประเทศกัมพูชา

ทิศตะวันตกจรด จังหวัดนครนายก

ทิศเหนือจรด จังหวัดนครราชสีมา

ทิศใต้จรด จังหวัดฉะเชิงเทรา

ภูมิประเทศ

เป็นที่ราบมีที่ดอนเป็นบางแห่ง ตอนเหนือมีทิวเขาชันกำแพงและเขาพนมดงรัก กันเป็นพืด อาชีพสำคัญ คือ ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ หาของป่า จังหวัดนี้มีภูเขาใหญ่ๆ คือ เขาเขียว เขาสมอปูน เขาโป่งฉนวน

เมืองปราจีนบุรี ได้ปรากฏชื่อครั้งแรกในพระราชพงศาวดารสมัยแผ่นดินสมเด็จพระจักรพรรดิ เมืองนี้ถือเป็นเมืองหน้าด่าน บางทีเรียกว่าประจิม ในพระบรมราชาธิบายรัชกาลที่ 4 ตอนที่ว่าด้วยเรื่องเขมร ทรงกล่าวว่าเมืองปราจีนบุรีแต่เดิมเรียก “บาดง”

จังหวัดปราจีนบุรีมีเนื้อที่ 4,674 ตารางกิโลเมตร มีทั้งหมด 7 อำเภอคือ อำเภอเมืองปราจีนบุรี อำเภอกบินทร์บุรี โคกปีบ นาดี บ้านสร้าง ประจันตคามและศรีมหาโพธิ์

4. จังหวัดสระแก้ว

เป็นจังหวัดที่แยกจากจังหวัดปราจีนบุรีเมื่อปี พ.ศ. 2536

บริเวณที่ตั้ง

ทิศเหนือ จรด จังหวัดนครราชสีมาและบุรีรัมย์

ทิศใต้ จรด จังหวัดจันทบุรี

ทิศตะวันตก จรด จังหวัดปราจีนบุรีและฉะเชิงเทรา

ทิศตะวันออกจรด ประเทศกัมพูชา

ภูมิประเทศ

สภาพโดยทั่วไปเป็นป่า มีภูเขาสำคัญคือ เขากำแพงในอำเภออรัญประเทศ ทางด้านทิศเหนือมีช่องเขา ชื่อ ช่องเขาตะโก ซึ่งเป็นช่องทางติดต่อระหว่างท้องที่อำเภอตาพระยา จังหวัด

สระแก้ว เพื่อติดต่อกับทางด้านใต้ของจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษและอุบลราชธานี มีน้ำตกที่สำคัญที่เขาอีโต้

จังหวัดสระแก้วแต่เดิมเป็นกิ่งอำเภอ เมื่อ พ.ศ. 2444 ขึ้นกับเมืองกบินทร์บุรี ต่อมาภายหลังยุบเป็นอำเภอเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2510 และแยกเป็นจังหวัดขาดจากปราจีนบุรีเมื่อปี พ.ศ. 2536 มีเนื้อที่ทั้งหมด 7,228.06 ตารางกิโลเมตร มีทั้งหมด 7 อำเภอคือ อำเภอเมืองสระแก้ว ตาพระยา วังน้ำเย็น วังสมบูรณ์ วัฒนานคร อรัญประเทศและกิ่งอำเภอโคกสูง

5. จังหวัดชลบุรี

ศาลากลางจังหวัดตั้งอยู่ที่วัดสวนตาล(ร้าง) ตำบลปลาสร้อย อำเภอเมืองชลบุรี ริมฝั่งตะวันออกของอ่าวไทย

บริเวณที่ตั้ง

ทิศเหนือ จรด จังหวัดฉะเชิงเทรา

ทิศตะวันออก จรด จังหวัดจันทบุรี ฉะเชิงเทรา และระยอง

ทิศใต้ จรด จังหวัดระยองและทะเลในอ่าวไทย

ภูมิประเทศ

ทิศเหนือเป็นที่ราบเหมาะแก่การ ทำนา ทำไร่ ทางตะวันออกเฉียงเหนือและใต้ตลอดจนทิศใต้ ส่วนมากเป็นภูเขา อาชีพสำคัญคือ ทำนา ทำสวนมะพร้าว ทำไร่แดง ไร่ส้ม มั่นสำปะหลัง ไร่สับปะรด อาชีพรองลงมาได้แก่ ทำสวนผลไม้ ตัดฟันเผาถ่าน ทำประมง มีโรงงานอุตสาหกรรมทำน้ำตาล แป้งมันสำปะหลัง โรงงานทำน้ำตาล ชลบุรีเป็นเมืองท่าที่สำคัญที่ติดต่อดำขายกับกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง มีที่พักระเบียงอากาศ ที่ตำบลอ่างศิลาและตำบลบางแสน

จังหวัดชลบุรีเป็นเมืองโบราณ มีซากเมืองเก่าสองเมืองคือ เมืองศรีโพธิ์ ในตำบลหนองไม้แดง อำเภอเมือง และเมืองพระรถในตำบลพนัสนิคม ทำเนียบศักดิ์นาหัวเมืองตรา พ.ศ. 1998 ระบุว่า ชลบุรีเคยส่งส่วยไม้แดงซึ่งเป็นไม้ราคาดีในทางอยุธยา สมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์มีฐานะเป็นเพียงเมืองจัตวา ต่อมาสมัยรัชกาลที่ 5 โปรดให้ยุบเมืองละมั่งและพนัสนิคมลงเป็นอำเภอ ขึ้นกับเมืองชลบุรี เมืองชลบุรีปัจจุบันตั้งอยู่ใกล้วัดอินทาราม

ชลบุรีมีเนื้อที่ 4,485 ตารางกิโลเมตร จำนวน 10 อำเภอ คือ อำเภอเมืองชลบุรี เกาะสีชัง บ่อทอง บางละมุง บ้านบึง พานทอง พนัสนิคม ศรีราชา สัตหีบและหนองใหญ่

6. จังหวัดระยอง

ศาลากลางตั้งอยู่ที่ตำบลท่าประดู่ อำเภอเมืองระยอง

บริเวณที่ตั้ง

ทิศเหนือและทิศตะวันตกจรดจังหวัดชลบุรี

ทิศตะวันออก จรด จังหวัดจันทบุรี

ทิศใต้ จรด ทะเลอ่าวไทย

ภูมิประเทศ

เป็นที่ราบตอนเหนือเป็นภูเขาและป่าดงจนตะวันออกเฉียงเหนือมีกระท่อนป่ามาก ตอนใต้เป็นที่ลุ่ม บางปีมีน้ำท่วม อาชีพ ได้แก่ ทำนา ทำสวนยางพารา ป่าไม้ หาของป่า ทำประมง สืบค้นมีชื่อเสียงของจังหวัดคือ กะปิ น้ำปลา และแป้งมันสำปะหลัง จังหวัดนี้มีเกาะเสม็ดซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวตากอากาศที่สำคัญ มีแม่น้ำสำคัญคือ แม่น้ำปะแสและแม่น้ำพังราด แม่น้ำที่เกิดจากหมู่ทิวเขาด้านทิศใต้จรดกับจังหวัดชลบุรีและผ่านอำเภอบ้านค่ายและอำเภอเมืองระยอง ไปออกทะเลที่อ่าวระยอง หรือที่เรียกอีกอย่างว่าอ่าวแม่รำพึง ที่ตำบลปากน้ำ อำเภอเมืองระยอง

จังหวัดระยองเดิมเป็นเมือง แต่ไม่ปรากฏว่าสร้างเมื่อใดมีชื่อในพงศาวดารตั้งแต่ พ.ศ.2113 ในแผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช เดิมเมืองตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านเก่า อำเภอบ้านค่าย ต่อมาชายฝั่งทะเลงอกออกไป จึงเลื่อนเมืองตามลงไปตั้งอยู่ที่ตำบลท่าประดู่ จนบัดนี้

ระยองมีเนื้อที่ 3,307 ตารางกิโลเมตร มี 6 อำเภอคือ อำเภอเมืองระยอง แกลง บ้านค่าย บ้านฉาง ปลวกแดงและวังจันทร์

7. จังหวัดจันทบุรี

ศาลากลางจังหวัดตั้งอยู่ที่ตำบลตลาดจันทบุรี อำเภอเมือง บนฝั่งแม่น้ำจันทบุรี จากปากน้ำขึ้นไป 10 กิโลเมตร

บริเวณที่ตั้ง

ทิศเหนือ จรด จังหวัดปราจีนบุรี

ทิศตะวันออก จรด จังหวัดตราดและประเทศกัมพูชา

ทิศตะวันตก จรด จังหวัดระยอง

ทิศใต้ จรด ทะเลอ่าวไทย

ภูมิประเทศ

มีทิวเขาล้อมรอบ ทางตอนเหนือเป็นที่ดอนและป่าดง ตอนกลางและตอนใต้ เป็นที่สูงทำนาได้ ทางตะวันออกเป็นที่ดอน อาชีพที่สำคัญ คือ ทำนา ทำสวนยางพารา พริกไทย กากาโอ ทุเรียน ทำสวนผลไม้ ตัดไม้ เฝ้าถ่านตัดหวาย ทอเสื่อ ต่อบัวและทอผ้า พลเมืองส่วนหนึ่งเป็นคนไทยเชื้อสายญวน นับถือคริสต์ อยู่ในเขตอำเภอเมืองจันทบุรี จันทบุรีเป็นเมืองเก่า ที่ทำการค้าขายติดต่อกับเกาะกงของประเทศกัมพูชาและประเทศใกล้เคียง มีเรือเดินทะเลเข้าเทียบจอดในแม่น้ำจันทบุรีที่ทำแลกเปลี่ยนได้

จันทบุรีเป็นเมืองโบราณมีชื่อปรากฏในพงศาวดาร มาตั้งแต่แรกสร้างกรุงศรีอยุธยา มีซากเมืองเก่าอยู่ 2 แห่ง จันทบุรี อีกแห่งสร้างขึ้นใหม่ เรียกว่าเมืองใหม่ สร้างในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2377 ในตำบลบางกะจะ อำเภอเมืองจันทบุรี

จันทบุรีมีเนื้อที่ 6,052 ตารางกิโลเมตร มีทั้งหมด 9 อำเภอคือ อำเภอเมืองจันทบุรี แก่งนางแมว ชลุม ทำใหม่ นายายอาม โป่งน้ำร้อน มะขาม สอยดาวและแหลมสิงห์

8. จังหวัดตราด

จังหวัดตราดศาลากลางตั้งอยู่ที่ตำบลบางพระ อำเภอเมืองตราด บนชายฝั่งขวาของแม่น้ำตราด

บริเวณที่ตั้ง

ทิศเหนือ จรด ทะเลอ่าวไทย

ทิศใต้ จรด ทิวเขาบรรทัด ซึ่งแบ่งเขตแดนประเทศไทยกับกัมพูชา

ทิศตะวันออก จรด จังหวัดจันทบุรีและทะเลในอ่าวไทย

ภูมิประเทศ

พื้นที่จำนวนครึ่งหนึ่งเป็นพื้นที่ป่าตอนเหนือเป็นที่สูงและป่าทึบตอนกลางเป็นที่ราบยาว 2 ใน 3 นอกนั้นเป็นป่า ตอนใต้เป็นที่ราบชายฝั่งทะเล อาชีพหลักได้แก่ทำป่าไม้ ทำการประมง ทำสวนมะพร้าว สวนพริกไทย และเผาถ่าน แม่น้ำในจังหวัดตราดต้นน้ำเกิดจากเขาช่อม เขาสามง่าม และเขาตาบาดในอำเภอเขาสมิง ไหลไปทางทิศใต้ไปรวมกับคลองห้วยแร้งที่บ้านท่าปะตู แล้วรวมกันเป็นแม่น้ำตราด จนไหลออกปากน้ำ ตอนเป็นคลองเรียกว่า คลองใหม่ ยาว 30 กิโลเมตร ตอนเป็นแม่น้ำตราดยาว 14 กิโลเมตร

จังหวัดตราดตั้งขึ้นเมื่อใดยังไม่พบหลักฐาน ถือกันว่าเมืองตราดแต่เดิมเป็นเมืองขึ้นกับกรมท่า ด้วยเหตุที่อยู่ต่อแดนกับกัมพูชา จึงเป็นเมืองหน้าด่าน และเคยตกอยู่ในความครอบครองของฝรั่งเศส ตั้งแต่ พ.ศ. 2447-2450

จังหวัดตราดมีเนื้อที่ 2,919 ตารางกิโลเมตร มีจำนวนอำเภอ 5 อำเภอคือ อำเภอเมืองตราด เขาสมิง คลองใหญ่ บ่อไร่ และแหลมงอบ

4. สถานการณ์ปัญหาโดยสังเขป

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในช่วงแรกว่า ปัญหาในภาคตะวันออกเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับการใช้ทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการปลูกพืชเศรษฐกิจที่ใช้ที่ดินเป็นจำนวนมาก จนเกิดปัญหาการแย่งชิงที่ดิน ผลจากปัญหาดังกล่าวแล้วยังมีปัญหา

- **การกระจุกตัวของที่ดิน**

“ที่ดินส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นผู้ทำการผลิต” เป็นรูปธรรมที่เห็นได้ชัดในภาคตะวันออก มี 2 ลักษณะคือ

- 1) การกว้านซื้อที่ดินไว้เพื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจแต่ไม่ได้ดำเนินโครงการ เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ทั้งโครงการนิคมอุตสาหกรรม สนามกอล์ฟ ที่อยู่อาศัย ฟาร์มกุ้ง
- 2) การกว้านซื้อเพื่อการเก็งกำไร กระจายอยู่ทั่วไปกลายเป็นที่รกร้างว่างเปล่า
- 3) การเข้าครอบครองเพื่อการเกษตรขนาดใหญ่ มักไม่ได้อยู่ในเขตการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยเฉพาะโครงการการปลูกยูคาลิปตัส เพื่อสนองโรงงานผลิตกระดาษมันสำปะหลัง พืชไร่

ส่วนใหญ่เป็นสถานการณ์บนถนนบางนา-ตราด ตั้งแต่สมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง ปราจีนบุรีและสระแก้ว ขณะที่พบว่าการกระจายตัวของที่ดินและใช้อย่างเหมาะสม ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี (บางส่วน) ระยอง(บางส่วน) จันทบุรี ตราด ปราจีนบุรี(บางส่วน) และ นครนายก

- **การใช้ที่ดินไม่เต็มศักยภาพ**

โดยเฉพาะที่ดินที่ซื้อไว้เพื่อเก็งกำไร การไม่สามารถดำเนินโครงการได้เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และการปลูกยูคาลิปตัส และที่สำคัญ กำลังเกิดสถานการณ์ใหม่ตามมาคือ มีการย้ายโรงงานอุตสาหกรรมจากบริเวณเขตสมุทรปราการและฉะเชิงเทรา(บางปะกง) ไปอยู่ในเขตลงทุนใหม่ในโซน 3 บนทางหลวงหมายเลข 304

บริเวณเขตรอยต่อจะเชิงเขาปราจีนบุรี เพื่อหวังใช้สิทธิพิเศษการลงทุน ด้วยการละทิ้งโรงงานเดิมอย่างไม่มีผลรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดกับสังคมโดยรวม

- **การสูญเสียอาชีพอย่างถาวร**

พื้นที่กว้างว่างเปล่าเนื่องจากการเก็งกำไรและไม่สามารถดำเนินโครงการได้ ส่งผลต่อระบบนิเวศน์อย่างถาวร จนเกษตรกรไม่สามารถทำการผลิตได้ ตัวอย่างเช่น ถนนบางนา-ตราด ตั้งแต่สมุทรปราการ ถึงจะเชิงเขา เกษตรกรต้องสูญเสียอาชีพคือการทำนาอย่างถาวร เนื่องจากระบบนิเวศน์ที่เปลี่ยนแปลงไปไม่ว่าจะเป็น น้ำเสีย เนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรมและโครงการป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพมหานคร พื้นที่กว้างว่างเปล่าซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ กลายเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของศัตรูพืชทั้งหนู แมลง และโรคพืช เป็นต้น

ทั้งนี้ด้วยระบบนิเวศน์ของภาคตะวันออกมีลักษณะแตกต่างกันเป็น 3 ส่วน คือ บริเวณพื้นที่ราบชายฝั่งทะเล ตั้งแต่ปากแม่น้ำบางปะกง ที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ไปจนถึงแหลมสารพัดพิษที่จังหวัดตราด พื้นที่ราบลุ่มน้ำและสวนสุดท้ายเป็นพื้นที่ป่าที่ราบต่ำ ซึ่งเป็นแห่งเดียวในประเทศไทยที่ยังความอุดมสมบูรณ์ไว้มากที่สุด ต่อสถานการณ์พืชเศรษฐกิจที่รุกตัวหนักขึ้นนิคมอุตสาหกรรมถูกกำหนดมาตั้งแต่ภาคตะวันออก จึงทำให้เกิดปัญหาในเชิงโครงสร้างของการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่ ทั้งนี้เพราะ

- ภาคตะวันออกเป็นความเหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นศูนย์กลางความเจริญแห่งใหม่ทั้งในด้านวัตถุดิบ ต้นทุน ทรัพยากร และเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมต่อระหว่างศูนย์กลางอย่างกรุงเทพมหานคร กับทางออกสู่ต่างประเทศทางทะเล ในปี 2524 เกิดโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก หรือ Eastern Sea Board ด้วยจำนวนเงินที่ลงทุนไปกว่า 1 แสนล้านบาท ทว่าในปัจจุบันสถานการณ์การเติบโตของอุตสาหกรรมกลับไร้ทิศทาง ไร้การควบคุม กระจายและเมืองที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วจากแรงงานและทุนอพยพ กลับสร้างปัญหาในพื้นที่และชุมชนดั้งเดิมอย่างมาก
- โรงงานอุตสาหกรรม ที่อยู่นอกเขตนิคมอุตสาหกรรมปล่อยมลพิษทั้งน้ำเสีย กากสารพิษอุตสาหกรรมสู่สภาพแวดล้อม ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศลำนํ้า ความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรที่ดินและน้ำดิบที่ดำเนินไปอย่างเข้มข้น ระหว่างกลุ่มคนในเมือง เกษตรกรภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการและการท่องเที่ยว นอกจากการรุกตัวของพื้นที่เกษตรขนาดใหญ่ การท่องเที่ยวก็เป็นปัจจัยอีกตัวหนึ่งที่สำคัญที่

ทำให้ราคาที่ดินถีบตัวสูงขึ้นราว 20-30 เท่าตัว พร้อมกับภาวะ การเป็นศูนย์กลาง เศรษฐกิจแห่งใหม่ ทำให้ที่ดินถูกกว้านซื้อเพื่อเก็งกำไร ฐานทรัพยากรเพื่อการยังชีพถูกทำลาย กรรมสิทธิ์ในที่ดินถูกเปลี่ยนมือจากเกษตรกรรายย่อยและคนท้องถิ่น สู่มือกลุ่มธุรกิจนอกท้องถิ่น และผู้มีอิทธิพล

- ทำให้เกิดเป็นเมืองที่เติบโตและขยายตัวอย่างไม่มีการวางแผน จากแรงงานอพยพและทุนนอกพื้นที่ส่งผลกระตุ้นต่อชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม พร้อมๆ กับการเข้ามาของวัฒนธรรมกระแสใหม่ ซึ่งเป็นกระแสวัฒนธรรมการบริโภค เศรษฐกิจในภาคตะวันออกเกิดขึ้นอย่างมากมาย
- ในขณะที่การเกษตรถูกไถ่ถอน การบุกเบิกพื้นที่ป่าเพื่อบุกเบิกที่ทำกินใหม่จึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง การตัดถนนสายใหม่ทำให้เข้าถึงพื้นที่ฐานทรัพยากรได้ง่าย โดยเฉพาะการตัดถนนสายยุทธศาสตร์สมัยสงครามอินโดจีน ปี 2526 – 2527 ซึ่งพบว่าการรุกตัวของชุมชนในเขตป่ารอยต่อ 5 จังหวัดเพื่อทำพืชไร่ เช่น มันสำปะหลังและสับปะรดอย่างมาก

กล่าวโดยรวมทุกวันนี้ในสังคมทุนนิยม เป้าหมายสูงสุดของรัฐและทุนคือ การสร้างกำไร สูงสุดจากการเก็งกำไรเป็นหลัก ที่ไม่สนใจและให้ความหมายต่อภาคการผลิต ปัญหาที่เกิดขึ้นไปอยู่ในภาคการผลิต เช่น ปัญหาในทรัพยากรที่ดิน เมื่อพบว่าผลตอบแทนจากการเก็งกำไร สูงกว่าการใช้ประโยชน์ในที่ดิน ที่ดินและที่อยู่อาศัย จึงถูกทิ้งให้รกร้างว่างเปล่า หรือทำประโยชน์ไม่เต็มที่ นอกจากนั้นการเก็งกำไรในที่ดินยังทำให้เกิดมีราคาสูงเกินกว่าที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ว่าจะในภาคเมือง หรือภาคชนบทจะใช้ประโยชน์ได้ ในเศรษฐกิจฟองสบู่ของไทย ราคาที่ดินเพิ่มขึ้น 3-4 เท่าตัว ภายในเวลา 7-8 ปี ²⁵ ในภาคชนบท จากการศึกษาของกรมพัฒนาที่ดินพบว่า เกษตรกร 2 ล้านครอบครัว (10 ล้านคน) ประมาณ ครึ่งหนึ่งไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง และอีก 800,000 ครอบครัว มีที่ดินไม่พอทำกิน แต่ประมาณ 60 % ของที่ดินของประเทศ ถูกทิ้งให้รกร้างว่างเปล่า หรือทำประโยชน์เพียงเล็กน้อย **ทว่าเมื่อรวมภาพปัญหาที่ดินของภาคเมืองและภาคชนบทเข้าด้วยกันจะพบว่าปัญหาที่ดินเป็นปัญหาของคนส่วนใหญ่ที่ต้องได้รับการแก้ไข** ด้วยโครงสร้างและระบบการถือครองที่ดินแบบไม่มีเอกสารสิทธิ์ของเกษตรกรไทย ซึ่งเป็นที่ดินที่คนยากคนจนใช้ประโยชน์ ไม่ว่าที่ดินนั้นจะเป็นที่ดินของรัฐ หรือของประชาชนก็ตาม เนื่องจากปัญหาที่ดินเป็นเรื่องใหญ่ สำคัญเพราะที่ดินเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีพ การจัดการแก้ไขปัญหาที่ดินจึงเกี่ยวโยงสัมพันธ์กับปัญหาในเรื่องต่างๆ ทั้งปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาหนี้

²⁵ วิลาศ เตชะไพฑูริย์ “ที่ดิน : เค้าถ่วงของทุนนิยมกาลสิน” จุลสาร ปขป (ปีที่ 2 ฉบับที่ 19 พฤศจิกายน 2545)

สิน ปัญหาการประกอบอาชีพ การวางทิศทาง แนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินอย่างถูกต้องและเหมาะสมจะมีผลต่อการแก้ไขปัญหาความยากจนในด้านอื่นๆ ด้วย

ปัญหาพิพาทจากการบุกรุกที่ดินของรัฐเป็นภาพสะท้อนสำคัญ ที่ยืนยันว่าประชาชนที่ไร้ที่ดินมีมากและกระจายอยู่ทั่วภาคส่วนของประเทศ ดังเช่น สำนักงานกลางช่วยเหลือเกษตรกรและแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ สำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ได้เสนอผลงานการสำรวจข้อมูลการบุกรุกที่ดินของรัฐ พ.ศ. 2541 โดยรวบรวมข้อมูลจากที่จังหวัดแต่ละจังหวัดส่งมาและนำเสนอต่อคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กบร.) ในคราวประชุมครั้งที่ 2/2541 เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2541 ดังนี้

(1) จังหวัดนครนายก

ประเภทที่ดิน	จำนวนแปลง	จำนวนพื้นที่(ไร่)	จำนวนผู้บุกรุก(ราย)	ที่ดินที่ถูกบุกรุก(ไร่)
ที่ราชพัสดุ	107	10,846-2-57	963	9,746-2-57
ที่สาธารณะ	219	11,437-1-39	394	2,599-1-75
ป่าไม้	17	16,916-0-00	310	1,721-0-00
อื่นๆ	7	16-2-00	-	-

(2) จังหวัดสุพรรณบุรี

ประเภทที่ดิน	จำนวนแปลง	จำนวนพื้นที่(ไร่)	จำนวนผู้บุกรุก(ราย)	ที่ดินที่ถูกบุกรุก(ไร่)
ที่ราชพัสดุ	4	42-2-50	29	3-2-56
ที่สาธารณะ	273	22,086-3-37	2,845	11,749-2-98
ป่าไม้	3	773,125-0-00	20,929	339,128-3-51
อื่นๆ	-	-	-	-

(3) จังหวัดฉะเชิงเทรา

ประเภทที่ดิน	จำนวนแปลง	จำนวนพื้นที่(ไร่)	จำนวนผู้บุกรุก(ราย)	ที่ดินที่ถูกบุกรุก(ไร่)
ที่ราชพัสดุ	846	15,858-1-23	245	-
ที่สาธารณะ	182	4,949-0-14	144	482-2-08
ป่าไม้	1	1,517,106-0-25	56,277	1,130,740-0-75
อื่นๆ	-	727,771-1-00	537	-

(4) จังหวัดชลบุรี

ประเภทที่ดิน	จำนวนแปลง	จำนวนพื้นที่(ไร่)	จำนวนผู้ที่บุกรุก (ราย)	ที่ดินที่ถูกบุกรุก(ไร่)
ที่ราชพัสดุ	144	128,482-2-62	3,054	8,311-0-07
ที่สาธารณะ	243	25,879-1-86	1,102	7,583-3-52
ป่าไม้	14,385	1,033,117-1-07	13,879	536,472-2-18
อื่นๆ	-	-	-	-

(5) จังหวัดระยอง

ประเภทที่ดิน	จำนวนแปลง	จำนวนพื้นที่(ไร่)	จำนวนผู้ที่บุกรุก (ราย)	ที่ดินที่ถูกบุกรุก(ไร่)
ที่ราชพัสดุ	99	7,657-1-40	2,012	3,470-3-36
ที่สาธารณะ	501	16,161-3-14	102	60-0-00
ป่าไม้	5,590	195,585-0-00	4,975	175,585-0-00
อื่นๆ	48	16-2-09	82	16-2-07

(6) จังหวัดจันทบุรี

ประเภทที่ดิน	จำนวนแปลง	จำนวนพื้นที่(ไร่)	จำนวนผู้ที่บุกรุก (ราย)	ที่ดินที่ถูกบุกรุก(ไร่)
ที่ราชพัสดุ	468	19,255-3-44	270	254-2-80
ที่สาธารณะ	694	26,448-3-24	-	332-0-67
ป่าไม้	-	1,175,399-0-00	1,614	51,540-0-05
อื่นๆ	-	-	-	-

(7) จังหวัดตราด

ประเภทที่ดิน	จำนวนแปลง	จำนวนพื้นที่(ไร่)	จำนวนผู้ที่บุกรุก (ราย)	ที่ดินที่ถูกบุกรุก(ไร่)
ที่ราชพัสดุ	86	68,051-1-31	422	12,329-2-90
ที่สาธารณะ	271	10,506-3-63	67	763-0-00
ป่าไม้	6,007	396,743-0-00	3,957	61,470-0-00
อื่นๆ	184	8,655-2-51	227	473-0-00

(8) จังหวัดปราจีนบุรี

ประเภทที่ดิน	จำนวนแปลง	จำนวนพื้นที่(ไร่)	จำนวนผู้ที่บุกรุก (ราย)	ที่ดินที่ถูกบุกรุก(ไร่)
ที่ราชพัสดุ	21	344-0-36	27	9-0-29
ที่สาธารณะ	1,117	32,020-0-69	640	5,656-2-64
ป่าไม้	7	226,547-3-00	-	30-0-00
อื่นๆ	91	1,829-3-83	-	-

(9) จังหวัดสระแก้ว

ประเภทที่ดิน	จำนวนแปลง	จำนวนพื้นที่(ไร่)	จำนวนผู้ที่บุกรุก (ราย)	ที่ดินที่ถูกบุกรุก(ไร่)
ที่ราชพัสดุ	12	17,326-1-58	779	1,473-1-75
ที่สาธารณะ	403	44,784-1-38	581	5,588-0-91
ป่าไม้	14	3,186,136-0-00	64	1,965,777-3-24
อื่นๆ	-	-	-	-

(10) จังหวัดกาญจนบุรี

ประเภทที่ดิน	จำนวนแปลง	จำนวนพื้นที่(ไร่)	จำนวนผู้ที่บุกรุก (ราย)	ที่ดินที่ถูกบุกรุก(ไร่)
ที่ราชพัสดุ	-	3,000,000-0-00	60,000	1,455,400-0-00
ที่สาธารณะ	-	117,609-0-00	2,352	58,804-0-00
ป่าไม้	-	9,377,802-0-00	16,496	1,678,288-0-00
อื่นๆ	-	-	-	-

(11) จังหวัดราชบุรี

ประเภทที่ดิน	จำนวนแปลง	จำนวนพื้นที่(ไร่)	จำนวนผู้ที่บุกรุก (ราย)	ที่ดินที่ถูกบุกรุก(ไร่)
ที่ราชพัสดุ	4,279	524,567-0-00	6,500	145,972-0-00
ที่สาธารณะ	369	17,695-0-76	346	5,122-2-00
ป่าไม้	-	2,472,391-0-70	-	378,113-0-00
อื่นๆ	-	544-1-55	-	-

(12) จังหวัดเพชรบุรี

ประเภทที่ดิน	จำนวนแปลง	จำนวนพื้นที่(ไร่)	จำนวนผู้ที่บุกรุก (ราย)	ที่ดินที่ถูกบุกรุก(ไร่)
ที่ราชพัสดุ	39	3,631-0-32	147	1,507-1-78
ที่สาธารณะ	158	7,964-1-15	86	3,690-2-40
ป่าไม้	1	150-0-00	-	-
อื่นๆ	2,591	92,831-2-05	11	95-0-00

(13) จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ประเภทที่ดิน	จำนวนแปลง	จำนวนพื้นที่(ไร่)	จำนวนผู้ที่บุกรุก (ราย)	ที่ดินที่ถูกบุกรุก(ไร่)
ที่ราชพัสดุ	20	52,853-1-42	226	3,441-3-42
ที่สาธารณะ	282	26,030-1-43	122	16,700-2-99
ป่าไม้	428	463,176-0-00	457	74,058-1-00
อื่นๆ	7	568-3-00	184	359-3-00

(14) จังหวัดอุทัยธานี

ประเภทที่ดิน	จำนวนแปลง	จำนวนพื้นที่(ไร่)	จำนวนผู้ที่บุกรุก (ราย)	ที่ดินที่ถูกบุกรุก(ไร่)
ที่ราชพัสดุ	1	13-2-01	55	13-2-01
ที่สาธารณะ	340	14,336-1-53	-	-
ป่าไม้	9	2,828,185-0-00	-	620,981-1-00
อื่นๆ	-	-	-	-

จากข้อมูลข้างต้น กล่าวได้ว่า จังหวัดกาญจนบุรีเป็นจังหวัดที่มีปัญหาครอบคลุมในทุกกลุ่มปัญหา และอยู่ในที่ดินทุกประเภท กล่าวคือ ปัญหาที่ราชพัสดุ ซึ่งจังหวัดกาญจนบุรีมีปัญหาพิพาทมากถึง 60,000 ราย กล่าวคือ เป็นเขตที่ดินพิพาทกับราชการทหาร ซึ่งเป็นผู้อ้างว่าครอบครองและใช้ประโยชน์ จำนวน 3 ล้านไร่ รองลงมาก็คือ จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นประเด็นพิพาทในที่ดินเขตราชการทหารใช้ประโยชน์ 524,567 ไร่ โดยมีจังหวัดชลบุรี ตรวดีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เรียงลำดับกันมา โดยความเดือดร้อนในเขตที่ดินราชพัสดุในจังหวัดราชบุรีถึง 6,500 ราย จังหวัดชลบุรี มี 3,054 ราย ส่วนกรณีที่ดินสาธารณะประโยชน์ จังหวัดกาญจนบุรีก็เป็นจังหวัดที่มีปัญหาดังกล่าวในลำดับที่ 1 กล่าวคือ มีที่ดินสาธารณะประโยชน์ 117,609 ไร่ แต่ถูกประชาชนบุกรุกเข้าครอบ

ครองถึง 2,352 ราย จำนวนพื้นที่ 58,804 ไร่ จังหวัดสระแก้วอยู่ในลำดับที่ 2 มีที่ดิน 44,784 ไร่ ถูกบุกรุก 5,588 ไร่ รองลงมาคือ จังหวัดปราจีนบุรี จันทบุรี และประจวบคีรีขันธ์

นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่ดินในเขตป่าไม้ที่ถูกบุกรุก พบว่าจังหวัดกาญจนบุรียังคงเป็นจังหวัดที่มีการบุกรุกจากจำนวนพื้นที่ทั้งหมด 9,377,802 ไร่ ถูกบุกรุก 1,678,288 ไร่ จำนวน 16,496 ราย ทว่าสำหรับจังหวัดสระแก้ว ซึ่งมีพื้นที่ในเขตป่าไม้ 3,186,136 ไร่ แต่พบว่ามีผู้บุกรุกเพียง 64 ราย แต่ครอบคลุมพื้นที่ถึง 1,965,777 ไร่ นับว่าเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณาจริงๆ ว่าคนจำนวนเพียง 64 ราย แต่บุกรุกพื้นที่ป่าไม้เป็นจำนวนล้านกว่าไร่ นั้นหมายความว่า ย่อมไม่ใช่ธรรมดาสำหรับกรณีนี้ และเมื่อเปรียบเทียบกับที่ดินประเภทต่างๆ ของจังหวัดนี้ หน่วยราชการดูปิดแอบแฝงไม่ระบุให้ข้อมูลใดๆ ดังที่กล่าวแต่แรกแล้วว่าเพียงที่สาธารณะประโยชน์ที่สำรวจปี 2546 จำนวน 1 แปลง จำนวน 6,891 ไร่ มีผู้บุกรุกถึง 1,983 ราย เฉลี่ยแล้วผู้บุกรุก 1 ราย จะได้ 3.4 ไร่ เท่านั้น ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบแล้วอาจกล่าวได้ว่า จังหวัดสระแก้วมีปัญหาในเรื่องการเข้าครอบครองที่ดินของบุคคลบางประเภทที่มีศักยภาพในการบุกรุกเข้าครอบครองเป็นจำนวนมากได้ เช่น นักการเมืองระดับประเทศ ระดับท้องถิ่น กลุ่มนายทุน ผู้มีอิทธิพลอย่างแน่นอน เพราะดูจากที่ดินเขตป่าไม้ถูกบุกรุกถึงล้านกว่าไร่ ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องกล่าวถึงในบทต่อไป

ข้อสังเกตที่น่าสนใจสำหรับจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งอยู่ในลำดับต้นของปัญหาดังกล่าว ตามมาด้วยจังหวัดสระแก้วแล้ว ผู้ศึกษายังพบว่าจังหวัดอุทัยธานีและราชบุรี เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ป่าถูกบุกรุกจำนวนมาก แต่ไม่สามารถระบุจำนวนผู้เข้าบุกรุกถือครองได้ ส่วนจังหวัดฉะเชิงเทรานั้น มีพื้นที่ป่าถึง 1,517,106 ไร่ แต่มีผู้บุกรุกจำนวนมากถึง 56,277 ราย มากกว่าที่จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งมีเพียง 16,496 รายเท่านั้น

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้ศึกษาพบแนวทางของปัญหาและความขัดแย้งหลักๆ ที่เกิดในภาคตะวันออกนั้นอาจกล่าวได้ว่า เกี่ยวข้องโดยตรงต่อปัญหากลุ่มผู้มีอิทธิพล นักการเมืองท้องถิ่น ส่วนปัญหาในภาคตะวันตกนั้น เกิดในจังหวัดกาญจนบุรี เพราะเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ทำให้มีผู้เข้าไปใช้ประโยชน์ครอบครอง ทั้งประชาชนผู้ยากไร้และนายทุนผู้มีอิทธิพลบางกลุ่ม ประกอบกันน่าจะเป็นปัญหาในเรื่องหลักปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ที่ปฏิบัติหน้าที่ไม่สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้น

อย่างไรก็ตามเพื่อให้เกิดความชัดเจนในข้อพิพาทที่สะท้อนปัญหาความขัดแย้งเรื่องที่ดินโดยตรง ผู้ศึกษาจึงได้รวบรวมกรณีศึกษาที่เกิดจากสาเหตุของกลุ่มปัญหาที่แตกต่างกันไว้ในบทที่ 3 เพื่อประมวลสาเหตุแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างคู่ขัดแย้งในอันที่จะเป็นข้อยุติในเรื่องนั้นๆ

บทที่ 3

ข้อพิพาทความขัดแย้งปัญหาที่ดินในประเทศไทย

คำกล่าวรายงานของพลตำรวจตรี วรณสฤติย์ เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) กล่าวรายงานต่อที่ประชุมสัมมนาเตรียมความพร้อมแก้ไขปัญหาคาใจร้อนและความยากจนระหว่างวันที่ 10-12 มีนาคม 2547 ณ โรงแรมรามารการ์เดนส์ ผ่านศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติว่า ในช่วงที่ผ่านมา ปัญหาที่ดินทำกินมีผู้มาขึ้นทะเบียน 3 ล้าน 9 แสนราย แบ่งเป็น

(1) ผู้ไม่มีที่ดินทำกิน	1.2	ล้านราย
(2) ผู้มีที่ดินน้อย	1.6	ล้านราย
(3) ผู้เช่าที่ดินของรัฐทำประโยชน์	1.3	ล้านราย
(4) ผู้ถือครองที่ดินของรัฐทำประโยชน์	2.7	แสนราย

รวมคิดเป็นความต้องการด้านที่ดินทำกินทั้งสิ้น 41 ล้านไร่ โดยต้องการจะนำไปใช้ประโยชน์คือ ทำสวน ร้อยละ 27 ทำนาร้อยละ 26 ทำไร่ร้อยละ 19 ทำการเกษตรแบบผสมผสานร้อยละ 12 เลี้ยงสัตว์ร้อยละ 12 และทำการประมงร้อยละ 2 จากภาพรวม ประชาชนที่มาลงทะเบียน 7 ล้าน 5 แสนคน คิดเป็นร้อยละ 12 ของประชากรทั้งประเทศ โดยมีปัญหาที่ดินมากว่า 12 ล้านคน ปัญหาซึ่งส่วนมากร้อยละ 40 เป็นผู้ประสบปัญหาหนี้สินภาคประชาชน อีกร้อยละ 32 ประสบปัญหาที่ทำกินและปัญหาที่อยู่อาศัย ร้อยละ 15

จากข้อเท็จจริง ปัจจุบันประชาชนอย่างน้อย 1.2 ล้านคน นั้นเป็นปัญหาเรื่องที่ต้องใคร่ครวญว่า ที่ดินซึ่งถือเป็นปัจจัยการผลิตของเกษตรกร ซึ่งเป็นอาชีพหลักของประชากรในประเทศ เมื่อไม่มีที่ดินพฤติกรรมของประชาชนก็คือ ต้องหาและครอบครองที่ดินที่สามารถเข้าถึงได้ กรณีนี้ไม่พ้นที่จะต้องมีปัญหาเกี่ยวกับรัฐ ดังนั้น เพื่อเป็นการศึกษากรณีความขัดแย้งดังกล่าว เราจะต้องศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยตามช่วงเวลาที่ผ่านมา โดยลำดับปัญหาจากกลุ่มปัญหาดังนี้

1. นโยบายการประกาศเขตป่าที่ที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชน

ในกรณีที่มีกรณีศึกษาทั้งสิ้น 34 กรณี ดังปรากฏในตารางดังต่อไปนี้

กลุ่มปัญหาที่ 1 นโยบายประกาศเขตป่าที่พื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชน

ลำดับที่ (กรณีศึกษา)	ประเด็น / กรณีปัญหา/ กรณีพื้นที่ปัญหา	พื้นที่ ขอบเขตที่ตั้ง			จำนวนพื้นที่ (ไร่)	จำนวนผู้เดือดร้อน (คน/ครอบครัว)
		อำเภอ/ จังหวัด	ตำบล	หมู่บ้านที่		
1	ขอให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงแนวเขตอุทยานแห่งชาติทับชัน พื้นที่ทำกินและที่สาธารณประโยชน์ของชุมชน และสำนัก สงฆ์	ทองผาภูมิ กาญจนบุรี	ชะแล	1,2,3,4 (บ้านห้วยเสือ)	39,281	ไม่ได้รับ
4	ร้องเรียนว่าถูกเจ้าหน้าที่ห้ามเข้าทำประโยชน์ที่ดิน บริเวณป่าเขาพระยาเสือแล้ว อำเภอทองผาภูมิ	ทองผาภูมิ กาญจนบุรี	ลิ้นถิ่น	6(บ้านหนอง เจริญ)	ไม่ได้รับ	20 ครอบครัว
5	ขอความเป็นธรรมถูกดำเนินคดีอย่างไม่เป็นธรรม กรณีปรับ ไถ่ที่ดินทำกิน	ไทรโยค กาญจนบุรี	วัง กระแจะ	หมู่ 7	ไม่ได้รับ	1
25	กรณีการอพยพบ้านจะคีเพื่อ ดั้งเดิม	สังขละบุรี กาญจนบุรี	ไล่โว่	บ้านจะคีฟอ	ไม่ได้รับ	48 ครอบครัว
26	กรณีการบังคับโยกย้ายชาวบ้านออกจากถิ่นฐานเดิมไปอยู่ นอกประเทศ	สังขละบุรี กาญจนบุรี	ไล่โว่	หมู่ 6 (บ้านพุ่มเือง)	ไม่ได้รับ	43 ครอบครัว

กลุ่มปัญหาที่ 1 นโยบายประกาศเขตป่าที่พื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชน

ลำดับที่ (กรณีศึกษา)	ประเด็น / กรณีปัญหา/ กรณีพื้นที่ปัญหา	พื้นที่ ขอบเขตที่ตั้ง			จำนวนพื้นที่ (ไร่)	จำนวนผู้เดือดร้อน (คน/ครอบครัว)
		อำเภอ/ จังหวัด	ตำบล	หมู่บ้านที่		
27	กรณีกรมป่าไม้กำหนดพื้นที่ดินทำกินที่ สปก.ทำการรังวัดที่ดินเตรียมออกเอกสารสิทธิ์ที่ดิน	หนองหญ้าปล้อง เพชรบุรี	หนองหญ้าปล้อง	ไม่ได้รับระบุ	ไม่ได้รับระบุ	ไม่ได้รับระบุ
28	กรณีขอให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีถูกจับกุมขอหาบุกรุกป่าสงวนไม่ได้รับความเป็นธรรม	เขาย้อย เพชรบุรี	เขาย้อย	2 บ้านโค้งสวรรค์	1	1
29	กรณีขอเอกสารสิทธิ์ สปก. 4-01	บ้านแหลม เพชรบุรี	ปากทะเล	3 บ้านปากทะเล	1,000	30 ครอบครัว
31	กรณีขอพระราชทานความเป็นธรรมเกี่ยวกับที่ดินสำนักสงฆ์ศรีสัตตยาเนื่องจากอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ	ชะอำ เพชรบุรี	เขาใหญ่	10	ไม่ได้รับระบุ	ไม่ได้รับระบุ
34	กรณีเรื่องพื้นที่ทำกินชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงบ้านภูเหม็น	ห้วยคต อุทัยธานี	หลางทอง	3, 8	ไม่ได้รับระบุ	ไม่ได้รับระบุ
37	กรณีปัญหาพิพาทแนวเขตป่าอนุรักษ์ทับที่ดินของประชาชนในเขตชุมชนป่ากันชนกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี	บ้านไร่ อุทัยธานี	แก่งมะกรูด เจ้าวัด	1,2,3,4,6	ไม่ระบุ	1,746

ลำดับที่ (กรณีศึกษา)	ประเด็น / กรณีปัญหา/ กรณีพื้นที่ปัญหา ประเด็น / กรณีปัญหา/ กรณีพื้นที่ปัญหา	พื้นที่ ขอบเขตที่ตั้ง			จำนวนพื้นที่ (ไร่)	จำนวนผู้ เดือดร้อน (คน/ครอบครัว)
		อำเภอ/จังหวัด	ตำบล	หมู่บ้าน		
39	ขอความช่วยเหลือเกี่ยวกับปัญหาที่ดินและราคาพืชผลตกต่ำ	กิ่งอำเภอบ้านคา ราชบุรี	บ้านบึง	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
63	ขอออกเอกสารสิทธิ์ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ	เมืองตราด จังหวัดตราด	วังกระแจะ	หมู่ที่ 7, 8 บ้านท่าประดู่	9,662	955
65	ขอให้พิจารณาเพิกถอนเขตป่าสงวนแห่งชาติออกจากพื้นที่ทำกินของราษฎร	กิ่งอำเภอเขาชะเมา จันทบุรี	ตะเคียนทอง	หมู่ที่ 7 บ้านคลองโพธิ์	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
67	ขอให้พิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินในเขตอำเภอแก่งหางแมว	แก่งหางแมว จันทบุรี	แก่งหางแมว	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
68	ร้องเรียนไม่ได้รับความเป็นธรรมกรณีที่ดินทำกิน	นายายอาม จันทบุรี	วังใหม่	6	ไม่ระบุ	133
69	ขอความเป็นธรรมกล่าวหาว่าบุกรุกเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสะอยดาว	โป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี	ทับไทร	2 บ้านเขาโสม	20	ไม่ระบุ

กลุ่มปัญหาที่ 1 นโยบายประกาศเขตป่าที่พื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชน

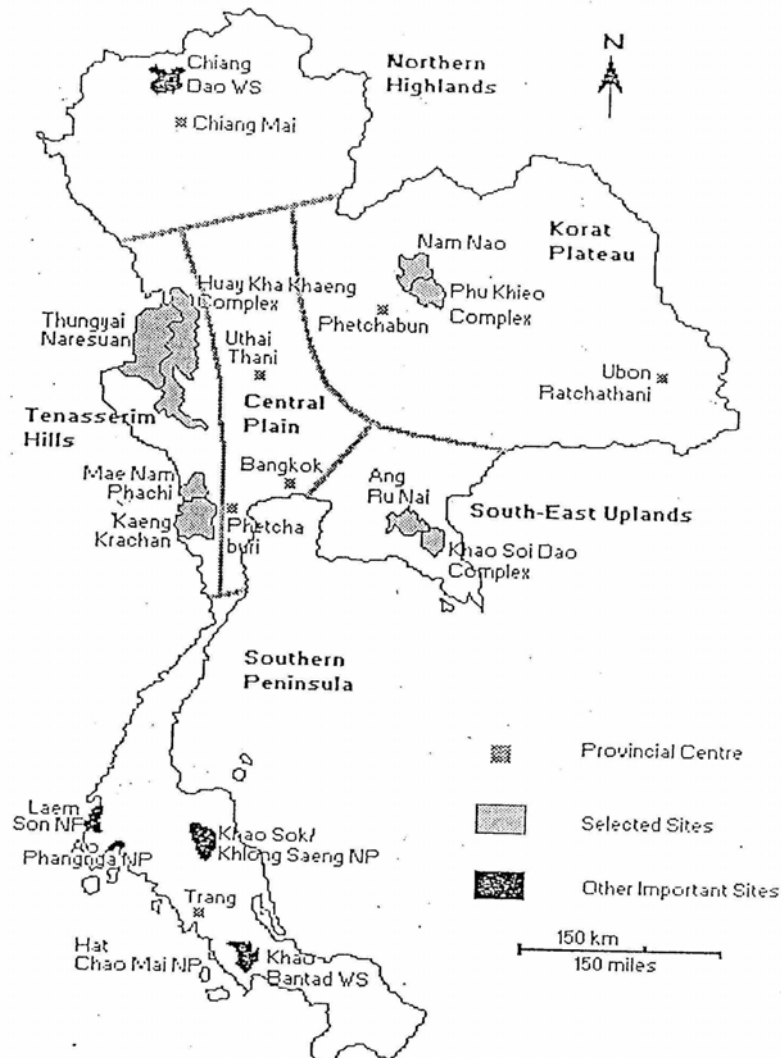
ลำดับที่ (กรณีศึกษา)	ประเด็น / กรณีปัญหา/ กรณีพื้นที่ปัญหา	พื้นที่ ขอบเขตที่ตั้ง			จำนวนพื้นที่ (ไร่)	จำนวนผู้เดือดร้อน (คน/ครอบครัว)
		อำเภอ/จังหวัด	ตำบล	หมู่บ้านที่		
71	ปัญหาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองเคียวหรือห้วยทับทิมกีน ของประชาชน	มะขาม โป่งน้ำร้อน จันทบุรี	บึงฉว ทับไทร	8,6,7	ไม่ระบุ	70 ครอบครัว
77	ขอความเป็นธรรมเรื่องที่ดินมัสยิดดารุสซอลิอัน	พนัสนิคม จังหวัดชลบุรี	หนองเหียง	13	ไม่ระบุ	1
78	ขอให้พื้นที่ทำกินและอยู่อาศัยออกจากป่าสงวน	พนัสนิคม จังหวัดชลบุรี	หนองเหียง	13	315	1
80	ขอความเป็นธรรมรัฐประกาศเขตอุทยานแห่งชาติทับทิมทำ กินของราษฎร	อำเภอเสด็จ นครนายก	เขาพระ	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
81	ขอความเป็นธรรมแนวเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ทับทิม ของราษฎร	เมือง จังหัด นครนายก	เขาพระ	ไม่ระบุ	7 แปลง	1
85	ขอความเป็นธรรมเรื่องที่ดินถูกแนวเขตอุทยานแห่งชาติ เขาใหญ่ทับพื้นที่	อ.นาดี ปราจีนบุรี	สะพานหิน (นาแหม)	หมู่ 7 บ้านหนอง ตะแบก	30	1

กลุ่มปัญหาที่ 1 นโยบายประกาศเขตป่าที่พื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชน

ลำดับที่ (กรณีศึกษา)	ประเด็น / กรณีปัญหา/ กรณีพื้นที่ปัญหา	พื้นที่ ขอบเขตที่ตั้ง			จำนวนพื้นที่ (ไร่)	จำนวนผู้เดือดร้อน (คน/ครอบครัว)
		อำเภอ/จังหวัด	ตำบล	หมู่บ้านที่		
86	ขอความเป็นธรรมอุทยานแห่งชาติทับลานที่พื้นที่ทำ ประโยชน์ของราษฎร	นาดี ปราจีนบุรี	บุพราหมณ์	หมู่ 1,2,4,5,6 และ7บ้าน สัตว์ป่า	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
89	ขอความเป็นธรรมกรณีแนวเขตอุทยานแห่งชาติทับลาน	นาดี ปราจีนบุรี	ทุ่งโพธิ์	หมู่ที่ 3 บ้านทุ่งแฝก	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
90	ขอความเป็นธรรมกรณีที่ดินในเขตป่าสงวนและอุทยาน แห่งชาติทับลาน	อำเภอนาดี ปราจีนบุรี	ทุ่งโพธิ์	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	150
94	ปัญหาที่ดินบ้านทุ่งกระตัง อำเภอสนมชัยเขต จังหวัด ฉะเชิงเทรา	สนมชัยเขต ฉะเชิงเทรา	ไม่ระบุ	บ้านทุ่ง กระตัง	ไม่ระบุ	111
99	ขอให้จัดทำแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติหนองมะอีและที่ สาธารณประโยชน์ให้ชัดเจน	วัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว	โนนหมากเค็ง	บ้านหนอง มะอี	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
100	ปัญหาที่ดิน ตำบลแตรฮอด-ช่องกุ่ม อำเภอวัฒนานคร	วัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว	แตรฮอด ช่องกุ่ม	ไม่ระบุ	5,880	1,000 ครอบครัว

หมายเหตุ	- รวมกรณีปัญหา	34 กรณี				
	- รวมจังหวัดที่มีปัญหา	13 จังหวัด				
	- รวมตำบลที่มีปัญหา	32 ตำบล				
	- รวมหมู่บ้านที่มีปัญหา	46 หมู่บ้าน				
	- รวมพื้นที่ที่มีปัญหา	96,189 ไร่				
	- รวมจำนวนผู้เดือดร้อน	3,680 คน				
	- รวมจำนวน ครวเรือน	3,280 ครอบครัว				

ที่ตั้งของพื้นที่เป้าหมายต่างๆ ของโครงการป้องกัน จัดการ และพัฒนาพื้นที่ป่าอนุรักษ์

สถานการณ์ของปัญหา :

จำนวน 34 กรณี 13 จังหวัด 32 ตำบล 46 หมู่บ้าน รวมพื้นที่ที่มีปัญหา 96,189 ไร่
จำนวนผู้เดือดร้อน 3,680 จำนวน 3,280 ครอบครัว

ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย :

ต่อกรณีนี้มีกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการที่ดินของรัฐที่เกี่ยวข้องคือ พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับกรณีศึกษาทั้ง 34 กรณี แทบทั้งสิ้น เป็นไปในลักษณะชุมชน ประชาชน ตั้งหลักแหล่งแห่งที่ ก่อนที่กฎหมายจะมาประกาศครอบคลุมพื้นที่ป่าไม้ กำหนดได้กำหนดนิยาม และให้คุณค่าพื้นที่ป่า หรือพื้นที่อนุรักษ์ตามนิยามของกฎหมาย โดยมีได้ใส่ใจในอายุของชุมชน ที่ตั้งมาก่อนแต่อย่างใด ทำให้ต้องพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องเนืองมานาน เช่น พระราชบัญญัติ สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2481 กฎหมายฉบับนี้เกิดขึ้นมาเพื่อหวงห้ามตัดไม้ แล้วขยายมา เป็นการหวงป่าในเชิงพื้นที่ ซึ่งถือเป็นการยึดอำนาจในการจัดการทรัพยากรมาไว้ที่อำนาจรัฐ ส่วนกลาง การเปิดทิศทางให้ภาคเอกชนเข้ามาบริหารจัดการทรัพยากร ซึ่งสะท้อนได้จากนโยบาย ป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2528

ปี 2528 รัฐบาลกำหนดนโยบายป่าไม้แห่งชาติ ให้มีป่าไม้ร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ โดยแบ่งเป็นป่าไม้เพื่อเศรษฐกิจ ร้อยละ 25 ป่าไม้เพื่อการอนุรักษ์ร้อยละ 15 คณะรัฐมนตรีได้มีมติ เห็นชอบเรื่องนโยบายที่ดินตามที่คณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติเสนอ เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2530 นโยบายดังกล่าว กำหนดเป็น 5 ด้าน คือ นโยบายที่เพื่อเศรษฐกิจ นโยบายที่ดินเพื่อสังคม นโยบายที่ดินเพื่อการอนุรักษ์ นโยบายที่ดินเพื่อความมั่นคง โดยกำหนดให้มีการออกนโยบายเพื่อ คุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม การจัดเก็บภาษีที่ดินในอัตราก้าวหน้า การจัดตั้งธนาคารที่ดิน

การทับซ้อนจากกฎหมายที่ดินทั้ง 4 ฉบับ มีผลทำให้ประชาชนขาดโอกาสในการใช้สิทธิใน ที่ดินของตน โดยกฎหมาย พระราชบัญญัติป่าไม้ถูกประกาศเมื่อ พ.ศ. 2484 มีเนื้อหาครอบคลุม อย่างกว้างขวางทั้งต่อพื้นที่ป่าและต้นไม้ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 เกิดขึ้นโดย อาศัยหลักการของพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2481 โดยมีพระราชบัญญัติ สงวนป่า พ.ศ. 2535 เกิดมาเป็นตัวปิดท้ายสิทธิของประชาชนที่มีที่ดินในเขตป่า เพื่อ การจัดการโดย อำนาจรัฐและภาคธุรกิจเอกชนในกฎหมายทั้ง 5 ตัว โดยพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวข้างต้น ได้ สะท้อนถึงโครงสร้างการจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ไม่เป็นธรรมต่อประชาชน ดังนี้

(1) กระบวนการกำหนดพื้นที่

กำหนดพื้นที่โดยทำให้พื้นที่ต่างๆ มีความหมายขึ้นในทางกฎหมาย โดยตกเป็นกรรมสิทธิ์

ของรัฐ ทำให้หน่วยงานของรัฐเป็นผู้มีอำนาจเหนือในการจัดการ ดังเช่นพื้นที่ป่า ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ป่าสงวนแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 อุทยานแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 โดยพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 กำหนดนิยาม ความหมายของ ป่า ว่าป่า ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2584 มาตรา 4 (1) หมายถึงที่ดินที่ยังมิได้มีบุคคลได้มาตามกฎหมายที่ดิน ป่า ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 4 หมายถึงที่ดินรวมตลอดถึง ภูเขา หนอง คลอง บึง บาง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะและที่ชายทะเล ที่ยังมิได้มีบุคคลได้มาตามกฎหมาย

นั่นหมายความว่า ป่า ในนัยยะ ของกฎหมายทั้ง 2 ฉบับ คือที่ดินที่มีเจ้าของเอกชน ซึ่งนิยามแบบนี้ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงว่าพื้นที่บางแห่งไม่มีสภาพป่าหลงเหลืออยู่ ความหมายของป่าในทางนิตินัยเช่นนี้ มีผลทำให้พื้นที่ป่าในทางกฎหมายมีอยู่อย่างกว้างขวาง ซึ่งไม่ถูกต้อง

ส่วนพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ พ.ศ.2535 ได้กำหนดนิยามความหมายของที่ดิน ซึ่งสามารถนำมาประกาศเป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หรือเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ว่า ป่าจะต้องเป็นที่ดินที่มีได้อยู่ในกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง นั่นหมายถึงเป็นหลักการที่กำหนดพื้นที่จากการแบ่งแยกกรรมสิทธิ์ระหว่างรัฐและเอกชนอย่างเด็ดขาด กระบวนการที่จะทำให้พื้นที่ป่าและที่ดิน กลายสภาพเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หรือเขตห้ามล่าสัตว์ป่า นั้นมีขั้นตอนคือ การให้อำนาจแก่องค์กรฝ่ายบริหารเป็นมีอำนาจพิจารณากำหนดพื้นที่ตามกฎหมายแต่ละประเภท โดยมีเงื่อนไขในการประกาศ เพียงมีแผนที่แสดงถึงแนวเขตของพื้นที่ที่ถูกกำหนด ทั้งนี้องค์กรฝ่ายบริหารของรัฐมีอำนาจกำหนดพื้นที่แต่ละประเภทแตกต่างกันในรายละเอียด เช่น การประกาศพื้นที่ป่าให้เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 เป็นอำนาจของรัฐมนตรีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่สามารถกระทำได้ โดยออกกฎกระทรวงและมีแผนที่แสดงแนวเขตป่าที่กำหนดเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ แนบท้ายประกาศในกฎกระทรวง (มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507)

ด้วยกระทรวงกำหนดพื้นที่เฉพาะของกฎหมายแต่ละฉบับ พบว่าขั้นตอนในการดำเนินการเป็นอำนาจที่อยู่ในองค์กรเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารเพียงอย่างเดียว เพียงประกาศและกำหนดพื้นที่ ซึ่งขั้นตอนการกำหนดพื้นที่ในลักษณะนี้ทำให้พื้นที่ที่ถูกกำหนดไม่ว่าจะเป็นเขตป่าสงวน

แห่งชาติ เขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อาจซ้อนทับกับพื้นที่ที่ประชาชนได้
อยู่อาศัย ซึ่งเป็นปัญหามาก กระบวนการในการกำหนดพื้นที่เช่นนี้ต่างไปจากที่เคยปรากฏใน
พระราชบัญญัติคุ้มครองและสงวนป่า พ.ศ. 2481 (ซึ่งถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัติป่าสงวน
แห่งชาติ พ.ศ. 2507) ที่กำหนดให้ต้องมีการเดินสำรวจในพื้นที่ก่อนจะมีการประกาศ

(2) องค์การควบคุมดูแล

พื้นที่ต่างๆ หลังกระบวนการการกำหนดพื้นที่แล้วจะถูกจัดให้เข้ามาอยู่ภายใต้อำนาจการ
ควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่รัฐ ให้มีอำนาจปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย อำนาจหน้าที่ในการสั่งการ
มีคณะกรรมการในแต่ละประเภท เช่น คณะกรรมการป่าสงวนแห่งชาติ คณะกรรมการอุทยาน
แห่งชาติ คณะกรรมการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งชาติ โดยคณะกรรมการแต่ละชุดมีอำนาจ
หน้าที่สำคัญต่อขั้นตอนการกำหนดพื้นที่เฉพาะ

(3) การเข้าทำประโยชน์

ด้วยรัฐมุ่งคุ้มครองพื้นที่อย่างเข้มงวด เจตนารมณ์ของกฎหมายให้ความสำคัญกับการ
คุ้มครองพื้นที่ที่ได้ถูกสงวนไว้ตามกฎหมาย อันส่งผลต่อประชาชนที่ถูกกฎหมายในลักษณะ
ดังกล่าว ประกาศทับคือ

1.) เป็นการแบ่งแยกระบบกรรมสิทธิ์เอกชนและรัฐอย่างเด็ดขาด เป็นผลทำให้
ทรัพยากรที่อยู่

ภายใต้การดูแลและใช้ประโยชน์ของชุมชน ท้องถิ่นตกไปอยู่ภายใต้กรรมสิทธิ์ของรัฐ ซึ่งถือ
เป็นการละเลยระบบการจัดการทรัพยากรของชุมชน ดังเช่น การใช้ประโยชน์จากป่า
ชุมชนของชาวบ้าน ที่ไม่ได้รับการรับรองจากระบบการจัดการที่ดำรงอยู่

2.) กระบวนการกำหนดพื้นที่หลวม ด้วยเพียงอาศัยอำนาจกฎหมายเป็นหลักโดย
ปราศจากการตรวจสอบถึงสภาพความเป็นจริง ทำให้สภาพพื้นที่ที่เป็นป่าตามกฎหมาย
กับสภาพความเป็นจริงแตกต่างกันมาก ขาดความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับ
ระบบนิเวศ เนื่องจากปราศจากการเดินสำรวจในพื้นที่ทำให้การประกาศเขตพื้นที่ป่าไม่
อาจไปซ้อนทับกับที่ดินทำกิน หรือที่อยู่อาศัยของชุมชน เป็นการผูกขาดอำนาจตาม
กฎหมายขององค์กรรัฐ การให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่โดยเด็ดขาดมากเกินไป และถือเป็นการ
ผูกขาดอำนาจในการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์

กระบวนการแก้ไขปัญหาของรัฐ :

ที่ผ่านมาเวลาอ้างแนวทางการแก้ปัญหาที่เป็นความพิพาทกัน เจ้าหน้าที่ของรัฐมักอ้างตัวบทกฎหมายที่ใช้บังคับต่อพื้นที่ปัญหา เช่น ป่าสงวน อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โดยที่ทั้งอำนาจการประกาศแนวเขตทับชุมชน การควบคุมดูแลใช้ประโยชน์ อยู่ในอำนาจฝ่ายรัฐส่วนเดียว จนกระทั่งปัญหาดังกล่าวทวีความรุนแรงขึ้น มีการชุมนุมเรียกร้อง และเคลื่อนไหวเป็นวงกว้าง รัฐจึงเปลี่ยนท่าทีแนวทางแก้ปัญหาโดยใช้มติคณะรัฐมนตรี เช่น ใช้มติ 4 พฤษภาคม 2536 มติวันที่ 22 เมษายน 2540 หรือมติ 30 มิถุนายน 2541

โดยมติ 4 พฤษภาคม 2536 นั้นคณะรัฐมนตรีเห็นชอบในหลักการและวิธีการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของราษฎรที่ครอบครองทำประโยชน์ที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยหากราษฎรครอบครองทำประโยชน์ก่อนราชการประกาศเป็นเขตป่าไม้ และการประกาศเขตป่าไม้ดังกล่าวทับที่ดินที่ราษฎรครอบครองอยู่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จะเพิกถอนที่ดินส่วนนั้นออกจากเขตป่าไม้ ให้กรมที่ดินดำเนินการออกเอกสารสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายที่ดินให้ ถ้าประกาศเขตป่าไม้แล้วราษฎรบุกรุกภายหลัง ราษฎรผู้บุกรุกจะได้สิทธิโดยผ่านกระบวนการปฏิรูปที่ดินเท่านั้น (มตินี้ถูกยกเลิกไปแล้ว)

ในส่วนของมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 22 เมษายน 2540 นั้นคณะรัฐมนตรีเห็นชอบมาตรการแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ป่าไม้ ซึ่งจำแนกเป็น 5 ประเภท ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เสนอ โดยหากมีการเรียกร้องให้เพิกถอนเขตป่าไม้ถาวร ให้แต่งตั้งคณะทำงานตรวจสอบพื้นที่แล้วนำเสนอคณะกรรมการพัฒนาที่ดิน เพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาเปลี่ยนเขตป่าไม้ถาวรใหม่ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติให้กรมป่าไม้และสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม(ส.ป.ก.) เร่งรัดกันเขตและดำเนินการประกาศเขตปฏิรูปที่ดินโดยเร็ว หากยังไม่ได้ประกาศเขตปฏิรูปที่ดินให้ออกเอกสาร ส.ป.ก.4-98 ให้ราษฎรก่อน ป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรีให้มีคณะทำงาน 5 ฝ่ายสำรวจพื้นที่เสนอคณะอนุกรรมการป้องกันและปราบปรามการลักลอบทำลายทรัพยากรป่าไม้ประจำจังหวัด และส่งให้กรมป่าไม้ ดำเนินการเสนอกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และคณะรัฐมนตรี

ส่วนป่าอนุรักษ์ตามกฎหมายจะไปออกเอกสารสิทธิ์ตามกฎหมายที่ดินให้แก่ผู้บุกรุก หรือครอบครองที่ดินโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย สำรวจจำนวนราษฎรและพื้นที่ที่ครอบครอง กำหนดขอบเขตพื้นที่ที่จะให้ราษฎรอยู่อาศัย และทำกินในพื้นที่ที่เหมาะสม มีมาตรการเพื่อการอยู่อาศัย การทำประโยชน์อื่นๆ ทำการตรวจสอบพิสูจน์ เพื่อดำเนินการรองรับสิทธิการอยู่อาศัย ทำกินตามกฎหมายป่าสงวนแห่งชาติ ส่วนพื้นที่อื่นๆ ให้ตรวจสอบข้อเท็จจริง โดยให้มีฝ่ายราชการ ราษฎร

ฝ่ายละเท่าๆ กัน ดำเนินตามมาตรการต่างๆ จะยุติการผลักดัน และอพยพราษฎรที่อยู่อาศัยทำกินเดิมในพื้นที่ป่าประเภทต่างๆ

มติคณะรัฐมนตรีวันที่ 30 มิถุนายน 2541 ซึ่งเป็นมติที่ยังมีผลปฏิบัติบังคับใช้ตามกฎหมาย โดยคณะรัฐมนตรีเห็นชอบการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ตามมติคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติที่กำหนดมาตรการแก้ไข 2 ประการ คือ ด้านจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ เปิดโอกาสให้ราษฎรในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ อย่างเป็นรูปธรรมในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ผลจากการปรับแนวเขต หากมีราษฎรอยู่อาศัย ทำกิน ให้กรมป่าไม้พิจารณาดำเนินการตามความเหมาะสม หากสมควรอนุรักษ์ ให้กรมป่าไม้กำหนดเป็นป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย ส่วนป่าอนุรักษ์ตามกฎหมายจะนำไปปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม มีการตรวจสอบพิสูจน์การครอบครองที่ดินของราษฎร หากอยู่อาศัย ทำกินมาก่อนให้กรมป่าไม้จัดทำขอบเขตบริเวณที่อยู่อาศัย ที่ทำกินให้ชัดเจน ห้ามขยายพื้นที่เพิ่มเติมโดยเด็ดขาด ถ้าเป็นพื้นที่ล่อแหลมคุกคามระบบนิเวศ ให้พิจารณาดำเนินการช่วยเหลือ เพื่อให้ที่อยู่อาศัยที่ทำกินแห่งใหม่ หรือดำเนินการเคลื่อนย้ายออกจากบริเวณนั้นไปอยู่อาศัยทำกินในที่ที่เหมาะสม หากราษฎรอยู่ทำกินหลังวันประกาศสงวนหวงห้าม เป็นพื้นที่ป่าไม้ ให้เคลื่อนย้ายราษฎรออกจากพื้นที่ป่าอนุรักษ์ หากยังไม่สามารถเคลื่อนย้ายราษฎรออกจากพื้นที่ได้ทันที ให้ดำเนินการควบคุมขอบเขตพื้นที่มิให้ขยายพื้นที่เพิ่มเติมโดยเด็ดขาด ด้านการป้องกันพื้นที่ป่าไม้ ถ้ามีการบุกรุกพื้นที่ป่าใหม่ ให้ดำเนินการตามกฎหมายโดยเฉียบขาด และให้กรมป่าไม้ดำเนินการตามแผนการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ ในการป้องกัน การควบคุมพื้นที่ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

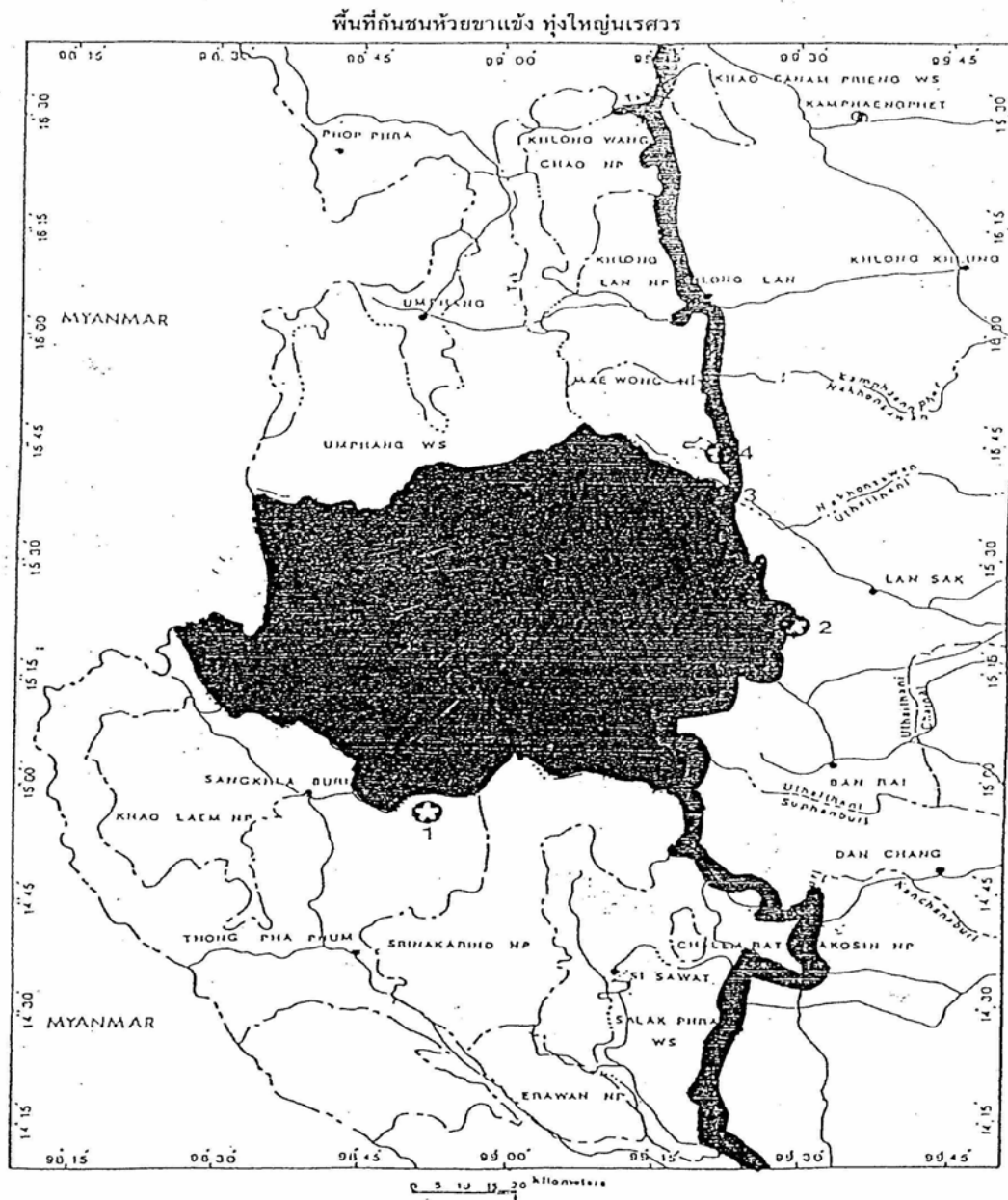
อย่างไรก็ตาม มติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว สะท้อนถึงทิศทางที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เพราะ จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น แนวทางการพัฒนาประเทศมีการเปลี่ยนแปลงมาก ต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่มาก เกิดปัญหาเฉพาะหน้าต้องแก้ไขความขัดแย้งอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ การดำเนินการเปลี่ยนแปลงบ่อยไม่ต่อเนื่อง ทำให้ประเด็นการพิสูจน์สิทธิระหว่างความเก่าแก่ของชุมชน ที่พร้อมจะพิสูจน์สิทธิไม่อาจทำได้ เพราะฝ่ายรัฐเปลี่ยนแปลงมาก โดยเฉพาะอำนาจในการแก้ไขปัญหานั้น ขาดการยึดโยงกับการมีส่วนร่วมจากประชาชน

กระบวนการแก้ปัญหาขององค์กรประชาชน :

ในหลายๆกรณีที่เกิดขึ้นแกนนำชาวบ้านผู้เดือดร้อน ร้องเรียนผ่านองค์กรพัฒนาเอกชน สื่อมวลชน องค์กรอิสระ เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภา และกลไกด้านรัฐสภา หรือแม้กระทั่งถวายฎีกา ทว่าปัญหาในกลุ่มปัญหาเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับนโยบายและกฎหมายโดยตรง ทำให้รูปการ ในการแก้ไขอย่างเป็นขบวนการนั้นแทบไม่ค่อยเกิด ส่วนใหญ่

ชะลอปัญหา อาจมีการเจรจาต่อรองกันแนวเขตชุมชนและที่ทำกิน ออกจากเขตป่าสงวนแห่งชาติ หรือป่าอนุรักษ์ ส่วนระบบการพิสูจน์สิทธิ์แทบไม่เป็นรูปธรรมให้ติดตามเป็นแบบอย่าง ในบางพื้นที่ ชะลอความขัดแย้ง ความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างคูกรณีโดยเฉพาะชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงที่ อาศัยอยู่ชายแดนตะวันตก อันเป็นชุมชนที่อยู่ในแนวเขตป่าอนุรักษ์ เป็นส่วนมาก ดังนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่จึงอยู่ในเขตพื้นที่ที่มีทรัพยากรป่าไม้เป็นส่วนใหญ่ เช่น กาญจนบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ปราจีนบุรี สระแก้ว จันทบุรี เป็นต้น นับว่าเป็นทางออกของปัญหาคู่ขัดแย้ง ระหว่างรัฐและประชาชน มีแนวทางเลือกให้ประชาชนใช้กลไกจากองค์กรอิสระ เช่น ศาลปกครอง ได้มากขึ้น แต่กระบวนการเป็นไปด้วยความล่าช้าและใช้เวลาในการแก้ปัญหาพอสมควร

อีกกรณีที่จะต้องพูดถึงก็คือปัญหาที่เกิดขึ้นกับพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ซึ่งในกรณีศึกษา เฉพาะกรณีปัญหาพิพาทแนวเขตป่าอนุรักษ์ทับที่ดินของประชาชนในเขตชุมชน ป่ากันชนกับเขต รักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ในกรณีนี้มีประชาชนเดือดร้อนถึง 2 ตำบล คือ ตำบลแก่นมะกรูด และตำบลเจ้าวัด 5 หมู่บ้าน ผู้เดือดร้อน 1,746 ราย ที่ยกกรณีนี้เป็น ตัวอย่างเพราะมีลักษณะแบบจำลองที่ชัดเจนในเรื่องหมู่บ้านกันชนในเขตป่ากันชน (Buffer Zone) และอันที่จริงจะกล่าวเพียงเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งอย่างเดียวไม่ได้ ต้องพูดถึงเขตรักษา พันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรฝั่งตะวันตกด้วย เพราะเป็นแปลงป่าอนุรักษ์ที่เป็นเขตติดต่อกัน

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง –ทุ่งใหญ่นเรศวร เป็นพื้นที่อนุรักษ์สำคัญที่ผนวกป่าขนาดใหญ่ 2 ผืน เข้าด้วยกันมีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 1,609,150 ไร่ หรือประมาณ 2,575 ตารางกิโลเมตร นับเป็นป่าอนุรักษ์ผืนใหญ่ที่สุดในอาเซียนและของประเทศไทย ในส่วนของการอนุรักษ์ผืนป่าดังกล่าว รัฐมีการกันแนวเขตป่ากันชน โดยมีความคิดที่หลากหลายเสนอแนวทางต่างกัน บางส่วนเสนอในรัศมีที่กำหนด 0-2 กิโลเมตร บางส่วนเสนอ 0-5 กิโลเมตร ซึ่งทั้งสองแนวคิด ยังไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจน ทำให้คณะกรรมการพัฒนาพื้นที่กันชนในส่วนของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดอุทัยธานีเป็นประธาน ได้จัดโครงการ “ผ้าขาวม้าเฝ้าเพชร” ขึ้นบนหลักการคนอยู่ได้ ป่าอยู่ได้ เนื่องจากเห็นว่าบริเวณป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งเป็นเขตพื้นที่กันชนมีชาวบ้านกว่า 20,000 คน ใน 44 กลุ่มบ้านอาศัยอยู่ บางส่วนเข้าไปล่าสัตว์เพื่อยังชีพ โครงการนี้จึงมุ่งเน้นให้

ประชาชนมีอาชีพ มีรายได้ที่แน่นอน เพื่อไม่หวนกลับไปหาวิธีการยังชีพแบบเดิมๆ เหมือนคนจนนั่ง
ผ้าขาวม้าเฝ้าเพชร สำหรับโครงการนี้เสนอให้ราษฎรที่อาศัยในเขตพื้นที่กันชนภายในรัศมี 5
กิโลเมตร จากเขตป่าอนุรักษ์ ความยาว 200 กิโลเมตร สำหรับแนวทางส่งเสริม จังหวัดอุทัยธานี
กำหนดวิธีการดังนี้

- (1) ส่งเคราะห์ราษฎรในพื้นที่เขตกันชนที่ยากจนไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ในรูป
อาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม
- (2) ส่งเสริมอาชีพ ระเบิดเกษตรจังหวัด ปศุสัตว์จังหวัด ประมงจังหวัด เข้ามาร่วมจัดทำ
โครงการส่งเสริมอาชีพ
- (3) จัดระเบียบต้นไม้ในส่วนที่ล่อแหลมต่อการถูกทำลาย โดยให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการ
ดูแล ครอบครอง 1-5 ไร่ มีเจ้าหน้าที่คอยควบคุม ตรวจสอบทุกระยะ หากต้นไม้ที่
ราษฎรดูแลถูกทำลาย ผู้รับผิดชอบต้องชี้แจง
- (4) ปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูสภาพป่าที่เสื่อมโทรม โดยร่วมกับชุมชน
- (5) ก่อตั้งมูลนิธิห้วยขาแข้งอุทัยธานี โดยนำรายได้มาพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริม
อาชีพของราษฎร
- (6) เน้นการประชาสัมพันธ์ในวงกว้างและระดับพื้นที่

นอกจากนี้ยังมีแผนการบริหารจัดการผืนป่าตะวันตกในรูปแบบเป็นการเฉพาะในเชิง
ระบบนิเวศ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผืนป่าตะวันตกได้รับการบริหารจัดการในรูปแบบผสมผสาน
และทุกหน่วยงานจะต้องทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ดำเนินการจัดตั้งศูนย์
ประสานงาน เพื่อการอนุรักษ์ผืนป่าตะวันตกทั้งในส่วนกลางและในระดับสำนักบริหารจัดการใน
พื้นที่ป่าอนุรักษ์ 5 (บ้านโป่ง) อนุรักษ์ 6 (นครสวรรค์) และอนุรักษ์ 12 (ตาก) โดยรอบผืนป่า
ตะวันตก โดยมีอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืชเป็นประธานคณะกรรมการ
อำนวยการศูนย์ นอกจากนี้ได้แต่งตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์ผืนป่าตะวันตกประจำสำนักบริหาร
จัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 5, 6 และ 12 เพื่อให้ดำเนินการจัดการผืนป่าตะวันตกเชิงระบบนิเวศและ
ศูนย์ประสานงานเพื่อการอนุรักษ์ผืนป่าตะวันตกดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้หลักการ
นิเวศวิทยาและการมีส่วนร่วม คณะกรรมการชุดดังกล่าว จะจัดสรรผู้มีความเหมาะสมเป็น
กรรมการในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในพื้นที่ป่าตะวันตก ภายหลังต่อไป

อย่างไรก็ตาม ปัญหาระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในเขตอุทยานแห่งชาติ
เขต

รักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชื่อว่าจะยุติได้ง่าย เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในภาคตะวันตก มีหลายพื้นที่ เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระ จังหวัดกาญจนบุรี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี และบางส่วนของจังหวัดตาก เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ในเขตจังหวัดกาญจนบุรีและตาก เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี ในจังหวัดราชบุรี หรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาวในจังหวัดจันทบุรี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาเขียว-เขาชมพู่ จังหวัดชลบุรี และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่กล่าวมานี้ล้วนยังมีปัญหาพิพาทในเรื่องการดำเนินชีวิตเข้าไปใช้ประโยชน์ของราษฎรในพื้นที่ซึ่งมีปัญหาคะทบกระทั่งกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่ทราบใดแนวเขตป่ากันชนยังดำเนินไปอย่างล่าช้า ไร้ประสิทธิภาพไม่สามารถแบ่งสัดส่วนที่สอดคล้องกับความเป็นจริงได้ว่า ส่วนไหนต้องดูแลรักษา ส่วนไหนเป็นเขตอนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์

2. นโยบายส่งเสริมปลูกป่าที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน

ในกรณีนี้มีกรณีศึกษาทั้งสิ้น 7 กรณี ดังปรากฏ ดังนี้

กลุ่มปัญหาที่ 2 นโยบายส่งเสริมปลูกป่าที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน

ลำดับที่ (กรณีศึกษา)	ประเด็น / กรณีปัญหา/ กรณีพื้นที่ปัญหา	พื้นที่ ขอบเขตที่ตั้ง			จำนวน พื้นที่ (ไร่)	จำนวนผู้ เดือดร้อน (คน/ ครอบครัว)
		อำเภอ/ จังหวัด	ตำบล	หมู่บ้าน ที่		
20	ตรวจสอบการยกเลิก โครงการปลูกต้นสักเพื่อ สวนป่าเฉลิมพระเกียรติ กลายเป็นการปลูกส้มโชกุน	สังขละบุรี กาญจนบุรี	ตำบล ปริงเพล	บ้าน ท่าดิน แดง	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
21	ชาวบ้านตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี ไม่ได้รับ สัญชาติและเดือดร้อนเรื่อง ที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน	สังขละบุรี กาญจนบุรี	หนองลู	5,6 บ้านเว ยคาคี	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ

ลำดับที่ (กรณีศึกษา)	ประเด็น / กรณีปัญหา/ กรณีพื้นที่ปัญหา	พื้นที่ ขอบเขตที่ตั้ง			จำนวน พื้นที่ (ไร่)	จำนวนผู้ เดือดร้อน (คน/ ครอบครัว)
23	ประชาชนชาวไทยเชื้อสาย กะเหรี่ยงถูกละเมิดสิทธิใน เรื่องที่ดิน	ไทรโยค กาญจนบุรี	บ้องตี้, สมเด็จ เจริญ	4 บ้าน ทุ่งมะ เขยย่อ ป่าคู้ หมู่ 3	15 ไร่	ไม่ระบุ
32	กรณีการบุกรุกพื้นที่สวนป่า หนองหญ้าปล้องและขอ เอกสารสิทธิ์ที่ดิน	หนอง หญ้า ปล้อง เพชรบุรี	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	3,500	137 ครอบครัว
48	กรณีร้องเรียนขอความเป็น ธรรมในเรื่องที่ดิน	ด่านช้าง สุพรรณบุรี	ไม่ระบุ	บ้าน ด่าน ช้าง	ไม่ระบุ	1
97	สวนป่าทับพื้นที่ทำกินของ ประชาชนทำให้ได้รับความ เดือดร้อน	อำเภอ เมือง สระแก้ว	ศาลา ลำดวน สระขวัญ	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	328

กลุ่มปัญหาที่ 2 นโยบายส่งเสริมปลูกป่าที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน

ลำดับที่ (กรณีศึกษา)	ประเด็น / กรณี ปัญหา/ ปัญหา	พื้นที่ ขอบเขตที่ตั้ง			จำนวน พื้นที่ (ไร่)	จำนวนผู้ เดือดร้อน (คน/ ครอบครัว)
		อำเภอ/ จังหวัด	ตำบล	หมู่บ้าน ที่		
98	ขอรับความเป็นธรรม เนื่องจากถูกกล่าวหาว่า บุกรุกที่ดินเขตป่าสงวน	ตาพระยา สระแก้ว	ทัพไทย	2 บ้าน โคกตา ด้วง ทัพไทย	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ

หมายเหตุ	- รวมกรณีปัญหา 7 กรณี - รวมจังหวัดที่มีปัญหา 4 จังหวัด - รวมตำบลที่มีปัญหา 7 ตำบล - รวมหมู่บ้านที่มีปัญหา 7 หมู่บ้าน - รวมพื้นที่ที่มีปัญหา 3,515 ไร่ - รวมจำนวนผู้เดือดร้อน 329 คน - รวมจำนวน ครุฑเรือน 137 ครอบครัว

สถานการณ์ของปัญหา :

จำนวน 7 กรณี 4 จังหวัด 7 ตำบล 7 หมู่บ้าน รวมพื้นที่ที่มีปัญหา 3,515 ไร่ จำนวนผู้เดือดร้อน 329 คน 137 ครอบครัว

ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย :

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหานี้ยังคงเป็นกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการป่าไม้ คือ พระบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติสงวนป่า พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 โดยปัญหาในเรื่องสงวนป่าของรัฐบาล หรือเอกชน ปลุกปั่นในที่ของประชาชนนั้นเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นบ่อย เปรียบเทียบเหมือนนโยบายประกาศแนวเขตป่าสงวนอุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทับที่ประชาชนนั่นเอง แต่กรณีนี้รัฐมักอ้างในเรื่องความจำเป็นที่ต้องเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ ด้วยการปลูกป่าหรือสงวนป่าดินทำกินลงไปในที่ของประชาชนดังเช่น รัฐบาลให้ภาคเอกชน หรือรัฐวิสาหกิจ คือ การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยดำเนินโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ โดยดำเนินการปลูกป่าในพื้นที่เป้าหมาย 1 ล้านไร่ ซึ่งกระจายอยู่ทุกภาคของประเทศไทย นับตั้งแต่ยอดดอยสูงจรดชายฝั่งทะเล โดยมีทั้งป่าบกและป่าพรุ และป่าชายเลน ในเขตอุทยานแห่งชาติ วนอุทยานแห่งชาติ ป่าสงวนแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและพื้นที่สาธารณะ ซึ่งโครงการเริ่มตั้งแต่ ปี 2537 รัฐบาลได้จัดให้มีโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นจำนวนพื้นที่ 5 ล้านไร่ โดยการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยรับโครงการไป 1 ล้านไร่ และตั้งเป้าหมายดำเนินการปลูกและดูแลรักษาให้ครบจำนวน ภายในปี 2547 ประกอบด้วยภาคเหนือ จำนวน 414,503 ไร่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 223,023 ไร่ ภาคตะวันออก จำนวน 65,463 ไร่ ภาคตะวันตก จำนวน 182,021 ไร่ ภาคใต้จำนวน 115,918 ไร่ และพื้นที่นอกเขตอนุรักษ์ จำนวน 27,160 ไร่

นอกจากนั้นตั้งแต่ปี 2528-2546 รัฐบาลได้อนุญาตให้ภาคเอกชน (กลุ่มธุรกิจทุน) เข้าปลูกป่าในพื้นที่ภาคเหนือ 900,000 ไร่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 700,000 ไร่ พื้นที่ภาคตะวันออก-ภาคกลาง 29 ล้านไร่ และภาคใต้ 600,000 ไร่ โดยพื้นที่เหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่มีประชาชนเข้าไปใช้ประโยชน์อยู่ก่อนแล้ว ดังนั้นปัญหาการซ้อนทับในแปลงปลูกป่าย่อมเกิดตามมา โดยผู้ศึกษามีตัวอย่างข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อปลูกไม้ยืนต้นในเขตป่าสงวนแห่งชาติ²⁶

ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อปลูกไม้ยืนต้นในเขตป่าสงวนแห่งชาติ (ข้อมูลจาก กรมป่าไม้ ปี 2546)

1. จังหวัดกาญจนบุรี

กิจการ - การปลูกสร้างสวนป่า

- การปลูกไม้ยืนต้น

สถานที่ อ.ศรีสวัสดิ์ อ.ทองผาภูมิ อ.พนมทวน

จำนวนพื้นที่ 7,908 ไร่ 28 งาน 291 ตารางวา

2. จังหวัดจันทบุรี

กิจการ - การปลูกไม้ยืนต้น

สถานที่ อ.ขลุง อ.แก่งหางแมว (เดิมท่าใหม่)

จำนวนพื้นที่ 4,875 ไร่ 11 งาน 115 ตารางวา

3. จังหวัดฉะเชิงเทรา

กิจการ - การปลูกสร้างสวนป่า

- การปลูกไม้ยืนต้น

สถานที่ อ.ท่าตะเกียบ อ.สนามชัยเขต

จำนวนพื้นที่ 8,982 ไร่ 5 งาน 14 ตารางวา

4. จังหวัดชลบุรี

กิจการ - การปลูกสร้างสวนป่า

- การปลูกไม้ยืนต้น

สถานที่ อ.บ่อทอง อ.บางละมุง

จำนวนพื้นที่ 7,718 ไร่ 3 งาน

²⁶ กรมป่าไม้ ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อปลูกไม้ยืนต้นในเขตป่าสงวนแห่งชาติ 2546

5.จังหวัดตราด

กิจการ - การปลูกสร้างสวนป่า

- การปลูกไม้ยืนต้น

สถานที่ อ. เมืองตราด อ.เขาสมิง

จำนวนพื้นที่ 8,382 ไร่

6.จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

กิจการ - การปลูกสร้างสวนป่า

สถานที่ อ.บางสะพาน อ.บางสะพานน้อย อ.ทับสะแก

จำนวนพื้นที่ 12,296 ไร่

7.จังหวัดปราจีนบุรี

กิจการ - การปลูกสร้างสวนป่า

สถานที่ อ.กบินทร์บุรี

จำนวนพื้นที่ 2,000 ไร่

8.จังหวัดเพชรบุรี

กิจการ - การปลูกสร้างสวนป่า

สถานที่ อ.บ้านแหลม อ.แก่งกระจาน อ.ท่ายาง

จำนวนพื้นที่ 9,542 ไร่ 21 งาน 575 ตารางวา

9.จังหวัดระยอง

กิจการ - การปลูกสร้างสวนป่า

- การปลูกไม้ยืนต้น

สถานที่ กิ่ง อ.วังจันทร์ อ.เมืองระยอง อ.แกลง

จำนวนพื้นที่ 4,307 ไร่ 4 งาน 75 ตารางวา

10.จังหวัดราชบุรี

กิจการ - การปลูกสร้างสวนป่า

สถานที่ อ.เมืองราชบุรี อ.จอมบึง อ.สวนผึ้ง

จำนวนพื้นที่ 17,554 ไร่ 1 งาน

กระบวนการแก้ไขปัญหาของรัฐ :

จากตัวเลขการให้เอกชนเข้าปลูกไม้ยืนต้นในตัวอย่างที่ยกมา 10 จังหวัด ทั้งภาคตะวันตก และภาคตะวันออก ที่กรมป่าไม้อนุญาตนั้นมีถึง 83,564 ไร่ ซึ่งในจำนวนนี้ต้องมีการใช้ประโยชน์ พื้นที่ซ้อนทับกับประชาชนอย่างแน่นนอน ในเหตุการณ์ข้อขัดแย้งลักษณะนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่า ถ้าเข้า โครงการปลูกป่าของภาครัฐ โดยอ้างโครงการปลูกป่าเพื่อเสริมป่าอนุรักษ์ การปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ เมื่อมีข้อพิพาทรัฐจะใช้กฎหมายออกมาอ้างการมีผลบังคับใช้กับประชาชน โดยไม่คำนึงว่า การดำเนินโครงการนั้นได้สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชน และถ้าเป็นภาคเอกชนขอใช้ประโยชน์ในพื้นที่ ส่วนใหญ่รัฐจะอนุญาตให้ธุรกิจเอกชนเข้าใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่อง หรือ อนุญาตให้ครวละนานๆ เป็น 30 ปี ซึ่งด้วยวิธีการเช่นนี้ ประชาชนที่ไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากร ที่ดินในป่าสงวน หรือพื้นที่ที่รัฐอนุญาตให้เอกชนใช้ได้ ดังเช่นปัญหาการให้เอกชนใช้ประโยชน์ ปลูกสวนสัก ที่อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ของนายดิน จันทรสุวรรณ นายสุรชาติ จันทร สุวรรณ เป็นต้น ซึ่งเป็นคนบดีของอำเภอด่านช้าง ที่เข้าใช้ประโยชน์ในป่าสงวนเขาพระกำ ป่าองค์ พระ ป่าเขาห้วยพลู ในอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ในพื้นที่ที่เคยเป็นชุมชนของชาวไทยเชื้อสายกระเหรี่ยง บ้านโพไผ่ส้ม ซึ่งถูกสวนป่าทับชุมชน จนทำให้ชุมชนล่มสลายไป ไม่สามารถดำรง อยู่ได้

การใช้ประโยชน์ในลักษณะเช่นนี้ถือว่าเป็นอันตรายต่อการมีดุลพินิจของกรมป่าไม้ ซึ่งไม่ คำนึงถึงประชาชนที่อยู่อาศัยและใช้ประโยชน์มาก่อน ปัญหาลักษณะนี้จะปะทุ ถ้าชุมชนเข้มแข็ง แต่ถ้าชุมชนอ่อนแอ ก็ไม่อาจมีภาพสะท้อนปัญหาในวงกว้างได้

กระบวนการแก้ไขปัญหาขององค์กรประชาชน :

ปัญหาเมื่อเกิดขึ้นแล้วส่วนใหญ่ ผู้เดือดร้อนจะร้องเรียนปัญหาต่อฝ่ายปกครองครอง เช่น นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด แต่เนื่องจากปัญหาดังกล่าวเกี่ยวข้องกับกฎหมาย นโยบายของ หน่วยงานรัฐ ส่วนใหญ่ปัญหาจะระงับหยุดชั่วคราว เช่น บ้านป่าคูล่าง ตำบลสมเด็จเจริญ อำเภอ หนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นชาวไทยเชื้อสายกระเหรี่ยงพิพาทกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่ ป่าไม้จะให้ปลูกป่าในพื้นที่ทำกินของประชาชน แต่เมื่อเกิดการร้องเรียน ชุมชนแสดงความ เคลื่อนไหวปัญหา ดังกล่าวจึงระงับไว้ชั่วคราว

ปัญหาอุปสรรคและข้อคิดเห็น:

ประเทศไทยมีเกษตรกรใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมกว่า 34 ล้านราย กระจายอยู่ทั่วประเทศ ทว่าพื้นที่ของประเทศจริงๆ เหมาะสมสำหรับการทำการเกษตรได้เพียง 174 ล้านไร่เท่านั้น ดังนั้นที่ดินกว่า 174 ล้านไร่ จะต้องถูกทำให้เหมาะสมต่อการเกษตรกรรมอย่างมีประสิทธิภาพสูง ไม่ว่าจะทำให้เป็นพื้นที่เพื่อการทำไร่ ทำนา ปลูกไม้ยืนต้น เรืองเหล่านี้นเป็นเชิงนโยบายที่ต้องให้ความสำคัญคู่กับความต้องการในการใช้ที่ดิน และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของปัญหาการใช้ที่ดินในประเทศไทย จากรายงานผลการวิจัยโครงการศึกษาระบบการจัดการที่ดินในระดับท้องถิ่นของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย²⁷ พบปัญหาเกี่ยวกับที่ดินว่าจากการที่มีประชาชนมาจดทะเบียนปัญหาที่ดินทำกินกับรัฐบาลนั้น มีถึง 4.12 ล้านราย บุคคลดังกล่าวประสบปัญหาเกี่ยวกับที่ดินดังนี้

1. ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง	1.31 ล้านคน	ประสงค์ขอที่ดิน	16.09 ล้านไร่
2. มีที่ดินไม่เพียงพอ	1.67 ล้านคน	ประสงค์ขอที่ดิน	21.38 ล้านไร่
3. ขอใช้ที่ดินของรัฐ	0.13 ล้านคน	ประสงค์ขอที่ดิน	1.63 ล้านไร่
4. ถือครองที่ดินของรัฐ	0.27 ล้านคน	ประสงค์ขอที่ดิน	2.94 ล้านไร่

โดยคิดเป็นจำนวนที่ดินกว่า 43.04 ล้านไร่ ที่รัฐบาลจะต้องบริหารจัดการที่ดินที่มีอยู่ในสนองและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน รัฐบาลน่าจะที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติมาจัดสรรให้จำนวน 5.79 ล้านไร่ ที่ราชพัสดุ จำนวน 1 ล้านไร่ ที่เขตปฏิรูปที่ดิน จำนวน 16.95 ล้านไร่ และที่ดินนิคมสหกรณ์ จำนวน 1.50 ล้านไร่ ซึ่งรวมเป็น 25.24 ล้านไร่ จึงจะช่วยผ่อนปรนปัญหาในเรื่องการใช้พื้นที่ทำกินของประชาชนไปได้ แต่อย่างไรก็ตามปัญหาการประกาศเขตอนุรักษ์ หรือการปลูกป่าก็เป็นนโยบายคู่ขนานที่รัฐจะต้องทำเพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้อง ปัญหาดังกล่าวจะต้องพิจารณาการแบ่งเขตการใช้ประโยชน์ การดูแลรักษาให้ชัดเจน การ Zoning เขตป่าอนุรักษ์ที่ต้องกระทำอย่างเข้มงวด เพื่อแบ่งเป็นพื้นที่การใช้ประโยชน์ของมนุษย์ออกจากเขตดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม แต่ขณะเดียวกันก็สมควรให้เขตดังกล่าวได้มีส่วนร่วมจากประชาชนในการช่วย-ใช้-ดูแลรักษาด้วย ถึงจะทำให้ปัญหาการท่มนโยบาย กฎหมายใส่ประชาชน ทั้งการประกาศเขตอนุรักษ์ และการปลูกป่ามีผู้ทางการแก้ปัญหาที่แจ่มใส

²⁷ มูลนิธิสถาบันที่ดิน. รายงานผลการศึกษาระบบการจัดการที่ดินในระดับท้องถิ่น. เอกสารสำเนาเสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุน

3. นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อการสูญเสียที่ดิน

ในกรณีนี้มีกรณีศึกษาทั้งสิ้น 1 กรณี ดังปรากฏดังนี้

กลุ่มปัญหาที่ 3 นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อการสูญเสียที่ดิน

ลำดับที่ (กรณีศึกษา)	ประเด็น / กรณีปัญหา/ กรณีพื้นที่ปัญหา	พื้นที่ ขอบเขตที่ตั้ง			จำนวน พื้นที่ (ไร่)	จำนวนผู้ เดือดร้อน (คน/ ครอบครัว)
		อำเภอ/ จังหวัด	ตำบล	หมู่บ้าน ที่		
60	กรณีการตัดถนนใน อุทยานเขาแหลมหญ้า-หมู่ เกาะเสม็ด	เมือง ระยอง จ.ระยอง	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	26	ไม่ระบุ
หมายเหตุ	- รวมกรณีปัญหา 1 กรณี - รวมจังหวัดที่มีปัญหา 1 จังหวัด รวมพื้นที่ที่มีปัญหา 26 ไร่					

สถานการณ์ปัญหา :

จำนวน 1 กรณี 1 จังหวัด รวมพื้นที่ 26 ไร่

ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย :

ในกรณีนี้เกี่ยวข้องกับกฎหมาย พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 ในอุทยานเขต
แหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด เพื่อตัดอุทยานผ่านถนนดังกล่าวเป็นที่ราชพัสดุ เพื่อใช้ประโยชน์เพื่อ
ความมั่นคงทางทะเลและเป็นจุดยุทธศาสตร์ทางทหาร ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ทว่ากรณีนี้ เป็นการ
ตัดถนนสร้างทางเพื่อเพิ่มราคาที่ดินของเอกชนและไม่ได้รุกที่ดินของรัฐ แต่ก็อำนวยความสะดวก
ท่องเที่ยวและเพิ่มราคาที่ดินในพื้นที่ที่ถนนตัดผ่าน

กระบวนการแก้ไขปัญหาของรัฐ :

ด้วยเป็นกรณีที่พิพาทในเขตที่ดินของเอกชน รัฐเพียงอนุญาตให้สร้างทางผ่านที่ดิน แต่
ที่ดินยังเป็นของรัฐ โดยเป็นที่ดินประเภทที่กระทรวงกลาโหมเคยมีข้อตกลงกับกระทรวงการคลัง ว่า

จะไม่นำส่งขึ้นทะเบียนเป็นที่ราชพัสดุ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการรักษาความลับของทางราชการ ทหาร ปัจจุบันกองทัพเรือได้ส่งคืนที่ดินดังกล่าวให้กรมธนารักษ์ นำไปให้เช่าและอยู่ระหว่างการขอ ขึ้นทะเบียนเป็นที่ราชพัสดุ

กระบวนการแก้ไขปัญหาขององค์กรประชาชน:

เนื่องด้วยเป็นที่ดินของเอกชนรายใหญ่และเป็นการดำเนินการตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1304 (3) พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. 2518 กฎกระทรวงฉบับที่ 43 ปี 2537 ข้อ 14 (3)

ปัญหาอุปสรรคและข้อคิดเห็น:

ปัญหานโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อการสูญเสียที่ดินนั้น น่าจะมีมากใน ภาคตะวันออก แต่ผู้ศึกษารวบรวมได้กรณีเดียว นั้นแสดงว่าผู้เสียที่ดินไปเพื่อแลกกับเงินมานั้น ไม่ รู้สึกว่าตนประสบปัญหาในการสูญเสีย เพราะแลกกับเงินตรา ปัญหานี้ยิ่งนับว่ายิ่งสำคัญ เพราะมี ปัญหาอยู่มากมาย แต่ผู้สูญเสียที่ดินไม่ได้ร้องเรียนผ่านหน่วยงานราชการแต่อย่างใด เพราะคิดว่า ที่ดินที่ขายเป็นที่ดินเฉพาะบุคคลของตน และถือได้ว่าธุรกิจการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเป็นตัวเร่ง ให้มีการเปลี่ยนมือสภาพการถือครองที่ดินมากขึ้นและเป็นไปอย่างรวดเร็ว

4. นโยบายการให้สัมปทานทำประโยชน์ในที่ดินของรัฐ(เหมืองแร่-ระเบิดหิน)

ในกรณีนี้มีกรณีศึกษาทั้งสิ้น 1 กรณี ดังปรากฏดังนี้

กลุ่มปัญหาที่ 4. นโยบายการให้สัมปทานทำประโยชน์ในที่ดินของรัฐ(เหมืองแร่-ระเบิด หิน)

ลำดับที่ (กรณีศึกษา)	ประเด็น / กรณีปัญหา/ กรณีพื้นที่ปัญหา	พื้นที่ ขอบเขตที่ตั้ง			จำนวน พื้นที่ (ไร่)	จำนวนผู้ เดือดร้อน (คน/ ครอบครัว)
		อำเภอ/ จังหวัด	ตำบล	หมู่บ้าน ที่		
13	ให้ตรวจสอบรังวัดแนว เขตเพราะที่ดินทับซ้อน กันกับที่ดินประทานบัตร โรงโม่หิน	อำเภอเมือง ด่านมะขาม เตี้ย กาญจนบุรี	แม่น้ำ แคว	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ

หมาย	- รวมกรณีปัญหา 1 กรณี
เหตุ	- รวมจังหวัดที่มีปัญหา 1 จังหวัด
	- รวมตำบลที่มีปัญหา 1 ตำบล
	- รวมผู้เดือดร้อน 1 คน

สถานการณ์ปัญหา :

จำนวน 1 กรณี 1 จังหวัด 1 ตำบล มีตัวแทนผู้เดือดร้อน 1 ราย

ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย :

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 และพบว่าข้อมูลของกรมป่าไม้ที่อนุญาตให้ภาคเอกชนใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อการทำเหมืองแร่ ปี 2546 จำนวน พื้นที่ทั้งสิ้นมากกว่า 41,366 ไร่ ดังปรากฏข้อมูลดังต่อไปนี้

ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำเหมืองแร่ (ข้อมูลจากกรมป่าไม้ ปี 2546)

1. จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สถานที่	อ.เมืองประจวบคีรีขันธ์ อ.กุยบุรี
จำนวนพื้นที่	488 ไร่ 5 งาน 134 ตารางวา
1.1 ²⁸	อ.บางสะพาน อ.บางสะพานน้อย อ.ทับสะแก
จำนวนพื้นที่	945 ไร่ 6 งาน 232 ตารางวา
1.2	อ.ปราณบุรี
จำนวนพื้นที่	47 ไร่ 3 งาน 92 ตารางวา
1.3	อ.ทับสะแก อ.บางสะพาน
จำนวนพื้นที่	2,478 ไร่ 40 งาน 826 ตารางวา
1.4	อ.บางสะพาน
จำนวนพื้นที่	5 ไร่

2. จังหวัดสระแก้ว

สถานที่	อ. เมืองสระแก้ว

²⁸ ข้อมูลแสดงการทำเหมืองแร่คนละประเภท คนละชนิดกัน จึงให้เลขย่อของจังหวัดและอำเภอที่ซ้ำกัน

จำนวนพื้นที่ 26 ไร่ 1 งาน 75 ตารางวา

3. จังหวัดปราจีนบุรี²⁹

สถานที่ อ.คลองหาด อ.วังน้ำเย็น
จำนวนพื้นที่ 540 ไร่ 14 งาน 231.5 ตารางวา
3.1 อ.กบินทร์บุรี
จำนวนพื้นที่ 458 ไร่ 3 งาน 167 ตารางวา

4. จังหวัดกาญจนบุรี

สถานที่ อ.ห้วยกระเจา อ.ทองผาภูมิ
จำนวนพื้นที่ 788 ไร่ 9 งาน 286 ตารางวา
4.1 อ.ศรีสวัสดิ์
จำนวนพื้นที่ 1,320 ไร่ 14 งาน 496 ตารางวา
4.2 อ.ทองผาภูมิ อ.สังขละบุรี
จำนวนพื้นที่ 1,747 ไร่ 13 งาน 314 ตารางวา
4.3 อ.ไทรโยค
จำนวนพื้นที่ 3,301 ไร่ 20 งาน 737 ตารางวา
4.4 อ.ศรีสวัสดิ์
จำนวนพื้นที่ 1,070 ไร่ 8 งาน 86 ตารางวา
4.5 อ.ทองผาภูมิ
จำนวนพื้นที่ 6,690 ไร่ 60 งาน 1,414 ตารางวา

5. จังหวัดสุพรรณบุรี

สถานที่ อ.อู่ทอง
จำนวนพื้นที่ 1,192 ไร่ 9 งาน 340 ตารางวา
5.1 อ.อู่ทอง
จำนวนพื้นที่ 2,454 ไร่ 18 งาน 457 ตารางวา
5.2 อ.ด่านช้าง
จำนวนพื้นที่ 247 ไร่ 1 งาน 53 ตารางวา

²⁹ ข้อมูลเดิมระบุปราจีนกับสระแก้วยังอยู่ในจังหวัดเดียวกัน

6. จังหวัดชลบุรี

สถานที่	อ.เมืองชลบุรี
จำนวนพื้นที่	360 ไร่ 3 งาน 278 ตารางวา
6.1	อ.บ่อทอง อ.บ้านบึง อ.โพธาราม
จำนวนพื้นที่	1,933 ไร่ 11 งาน 470 ตารางวา

7. จังหวัดตราด

สถานที่	อ.บ่อไร่
จำนวนพื้นที่	68 ไร่ 4 งาน 114 ตารางวา

8. จังหวัดฉะเชิงเทรา

สถานที่	อ.พนมสารคาม อ.ท่าตะเกียบ
จำนวนพื้นที่	555 ไร่ 6 งาน 162 ตารางวา

9. จังหวัดเพชรบุรี

สถานที่	อ.ท่ายาง
จำนวนพื้นที่	254 ไร่ 6 งาน 101 ตารางวา
9.1	อ.ท่ายาง กิ่ง อ.หนองหญ้าปล้อง อ.แก่งกระจาน อ.เขาย้อย
จำนวนพื้นที่	7,690 ไร่ 40 งาน 1,696 ตารางวา

10. จังหวัดจันทบุรี

สถานที่	อ.ขลุง
จำนวนพื้นที่	1,434 ไร่ 5 งาน 277 ตารางวา

11. จังหวัดราชบุรี

สถานที่	อ.จอมบึง อ.สวนผึ้ง กิ่ง อ.บ้านคา อ.เมืองราชบุรี
จำนวนพื้นที่	5,276 ไร่ 36 งาน 1,559 ตารางวา

การแก้ไขปัญหของรัฐ :

ปัจจุบันนโยบายการอนุญาตให้เอกชนใช้ประโยชน์ในพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 1 และ 2 เพื่อดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ร้อยละ เพราะคำนึงถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่จะตามมา โดยเฉพาะระบบนิเวศ แต่บางรายยังดื้อไปอนุญาตประทานบัตรอยู่ เช่นการระเบิดหินในอุตสาหกรรมก่อสร้าง

ปัญหาอุปสรรคและข้อคิดเห็น :

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรแร่มีหลายฉบับด้วยกัน ในปัจจุบันถือเอาพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.2510 พระราชบัญญัติพิกิตอัตราค่าภาคหลวงแร่ พ.ศ. 2509 และพระราชบัญญัติควบคุมแร่ดีบุก พ.ศ.2514 เป็นหลัก ทั้งนี้หากการดำเนินการเป็นในรูปแบบของโรงงานอุตสาหกรรม ก็ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ด้วย นอกจากนี้ในการทำเหมืองนั้น จำเป็นจะต้องให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมด้วย ดังนั้น จึงเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 และถ้าการดำเนินการเข้าไปใช้ประโยชน์ของพื้นที่ราชการใดๆ เช่น กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ก็ให้ถือระเบียบปฏิบัติตามหน่วยงานนั้นกำหนด

เมื่อพิจารณากฎหมายแร่ที่สำคัญ คือ พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 จะพบว่าไม่มีมาตรการในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมตัดสินใจอนุมัติใช้ทรัพยากรแร่ ยกเว้นในมาตรา 49 ที่ให้สิทธิคัดค้านการให้ประทานบัตร แต่ก็ไม่มีรายละเอียดการร่วมตัดสินใจในขั้นตอนใดๆ ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่ากรณีปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับเหมืองระเบิดหิน ซึ่งมีแนวเขตที่ดินทับที่ประชาชนนั้นต้องร้องเรียนให้เป็นคดีความและผ่านการร้องเรียนต่อองค์กรอิสระอื่นๆ เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ อาจจะมีแนวคลี่คลายปัญหาได้

5. การใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ จัดสรรในรูปแบบเฉพาะ(นิคมสร้างตนเอง นิคมสหกรณ์ นิคมอุตสาหกรรม)

ในกรณีนี้ มีกรณีศึกษา 2 กรณี ดังนี้

กลุ่มปัญหาที่ 5. การใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ จัดสรรในรูปแบบเฉพาะ(นิคมสร้างตนเอง นิคมสหกรณ์ นิคมอุตสาหกรรม)

ลำดับที่ (กรณีศึกษา า)	ประเด็น / กรณี ปัญหา/ กรณีพื้นที่ ปัญหา	พื้นที่ ขอบเขตที่ตั้ง			จำนวน พื้นที่ (ไร่)	จำนวนผู้ เดือดร้อน (คน/ ครอบครัว)
		อำเภอ/ จังหวัด	ตำบล	หมู่บ้านที่		
15	ขอความเป็นธรรม เรื่องที่ดิน ขอลิทธิใน ที่ดิน	หนอง ปรือ กาญจน บุรี	สมเด็จ เจริญ	ไม่ระบุ	14	1
59	ทูลเกล้าถวายฎีกา เรื่องไม่ได้รับความ เป็นธรรมเกี่ยวกับ ที่ดิน	บ้านค่าย ระยอง	หนองบัว	8 บ้าน คลองหนูน	ไม่ระบุ	1
หมายเหตุ	- รวมกรณีปัญหา 2 กรณี - รวมจังหวัดที่มีปัญหา 2 จังหวัด - รวมตำบลที่มีปัญหา 2 ตำบล - รวมหมู่บ้านที่มีปัญหา 1 หมู่บ้าน - รวมพื้นที่ที่มีปัญหา 14 ไร่ - รวมผู้เดือดร้อน 2 คน					

สถานการณ์ปัญหา :

รวมกรณีปัญหา 2 กรณี 2 จังหวัด 2 ตำบล 1 หมู่บ้าน ผู้เดือดร้อน 2 ราย

ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย :

กรณีปัญหานี้เกี่ยวข้องกับนโยบายการบริหารจัดการที่ดินในเขตป่าสงวนเสื่อมโทรม ที่รัฐนำโครงการของคณะกรรมการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) มาใช้เพื่อแก้ปัญหาที่ดินให้ประชาชน และเป็นการดูแลรักษาทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ โดยปัญหาที่เกิดขึ้นที่อำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรีนั้น มีผู้เดือดร้อนเป็นหลายพันครอบครัว แต่กระบวนการร้องเรียน การรวมตัวของผู้เดือดร้อนไม่มีระบบ (ตัวใครตัวมัน) รัฐจึงมีความเข้มแข็งในโครงการนี้ ที่พบคือ โครงการห้วยองคตอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

กระบวนการแก้ไขปัญหาของรัฐ:

รัฐใช้วิธีการแจ้งข้อหาบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ ในรายที่ไม่ร่วมมือยอมรับโครงการกับรัฐ จนกระทั่งไม่จัดสรรที่ดินใดๆ ให้

กระบวนการแก้ไขปัญหาของประชาชน :

ตัวแทนผู้เดือดร้อนได้ร้องเรียนผ่านองค์กรพัฒนาเอกชน ได้รับการช่วยเหลือในบางรายมีคดีที่ศาลจังหวัดกาญจนบุรี จนกระทั่งเจรจาให้มีการไกล่เกลี่ยเพื่อยุติเรื่องราว โดยชาวบ้านได้ที่อยู่และที่ดินทำกินตามเกณฑ์ของโครงการที่จัดให้

ปัญหาอุปสรรคและข้อคิดเห็น :

ข้อมูลจากคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กปร.) ปี 2541 พบว่าใน 76 จังหวัด มีการบุกรุกที่ราชพัสดุถึง 2,235,565 ไร่ จำนวนผู้บุกรุก 122,985 ราย ที่สาธารณประโยชน์ 1,000,692 ไร่ มีผู้บุกรุก 82,196 ราย พื้นที่ป่าไม้ 17,626,586 ไร่ มีผู้บุกรุกจำนวน 38,402 ราย

ด้วยความขัดแย้งในข้อพิพาท ระหว่างประชาชนกับรัฐมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และมีแนวโน้มเป็นความรุนแรงเนื่องมาจากเหตุของปัญหาการบุกรุกของประชาชน กรณีประชาชนไม่มีที่ดินทำกิน ทางราชการปล่อยให้มีการเข้าทำประโยชน์มาเป็นเวลานาน เมื่อหน่วยงานรัฐต้องการสร้างสถานที่ราชการ จึงดำเนินการขับไล่ ทำแนวเขตที่ไม่ชัดเจน การออกเอกสารสิทธิ์ทับซ้อนกัน ปัญหาเหล่านี้รัฐจึงมีโครงการบริหารจัดการที่ดินลงไปในพื้นที่ เพื่อบริหารที่ดินให้อยู่ในระบบเดียวกัน โดยมีรัฐควบคุม ดังเช่น โครงการที่ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยตรง และนับวันโครงการลักษณะนี้จะมีมากขึ้นเพราะรัฐเชื่อว่า การเป็นโครงการของรัฐจะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งเรื่องการจัดการที่ดินและทรัพยากรป่าไม้ โดยไม่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน

และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ต้องเปิดกว้างให้ประชาชนรับรู้ก่อนที่จะเกิดโครงการขึ้นในพื้นที่นั้นๆ
ดังเช่น โครงการห้วยของคตอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ประชาชนในพื้นที่ไม่ทราบมาก่อน ทว่า
เมื่อเริ่มโครงการดำเนินไปช่วงหนึ่ง มีปัญหาประชาชนทราบฐานะของโครงการในพื้นที่ อันนับว่า
ล่าช้าและไม่โปร่งใส

6. การใช้ประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน

ในกรณีนี้มีกรณีศึกษา 4 กรณี เกิดในภาคตะวันออก 2 กรณี ภาคตะวันตก 2 กรณี และ
เนื่องจากการปฏิรูปที่ดินเป็นเรื่องใหญ่ จึงสมควรพูดถึงสภาพโดยรวมของนโยบายการและ
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

นายอดิศักดิ์ ศรีสรรพกิจ เลขาธิการ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.)
ระบุว่านับตั้งแต่ตั้ง ส.ป.ก. ดำเนินการมา 29 ปี ส.ป.ก. รับผิดชอบในการปฏิรูปที่ดินมาแล้ว 42 ล้าน
ไร่ โดยจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่เกษตรกรไปแล้ว 1.5 ล้านครัวเรือน เป็นจำนวนพื้นที่ 23.5 ล้านไร่
เหลือพื้นที่ดำเนินการอีก 18.5 ล้านไร่ และตั้งเป้าหมายภายใน 3 ปี จะจัดสรรพื้นที่ให้เกษตรกรราย
ย่อยอีก 900,000 ครัวเรือน³⁰ โดย ส.ป.ก. กำหนดเป้าหมายปี 2547 จะสนองนโยบายการแปลง
สินทรัพย์เป็นทุน โดยปฏิรูปที่ดินและแจก ส.ป.ก.4-01 ให้ประชาชน จำนวน 10 ล้านไร่ เกษตรกร
600,000 ราย ทั้งนี้เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ในพื้นที่ที่ดินถือครอง เป็นการแก้ไขปัญหาเชิง
นโยบาย เพื่อให้เกษตรกรได้มีที่ดินทำกิน และเพื่อเข้าถึงแหล่งทุนในระบบ

ถามว่า เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินทั่วประเทศมีจำนวนเท่าใด พบว่ามีมากกว่า 500,000 –
800,000 ครอบครัวยุค (กันยายน 2540) ขณะที่คนยากจนราว 8 ล้านคนทั่วประเทศ³¹ และถือว่า
พื้นที่แปลง ส.ป.ก. คือ เป็นร้อยละ 40 ของพื้นที่เพื่อการเกษตรทั่วประเทศ นั่นหมายความว่าพื้นที่
40 % นี้คือหัวใจสำคัญที่จะทำให้ที่ดินซึ่งเป็นทุนหรือปัจจัยในการผลิตเกษตรกรรม ของเกษตรกร
ไทย

ในระหว่างปี 2518 – 2539 มีพื้นที่ของรัฐซึ่ง ส.ป.ก. ดำเนินการปฏิรูปที่ดินไปแล้วในภาค
กลางและภาคตะวันออก ดังนี้ พื้นที่ป่าไม้เสื่อมโทรม ปฏิรูปไปจำนวน 7,151,123 ไร่ ที่

³⁰ ส.ป.ก. “เล็งที่ดิน 2000 แปลงตั้งนิคมเลี้ยงสัตว์สนองเนวิน” ผู้จัดการรายวัน (5 มีนาคม 2547)

³¹ คณะกรรมการเผยแพร่และส่งเสริมงานพัฒนา. สรุปสถานการณ์สังคมไทย 2540 จากมุมมององค์กรพัฒนาเอกชน. พิมพ์
ครั้งแรก

สาธารณประโยชน์ 31,818 ไร่ พื้นที่จำแนกตามมติคณะรัฐมนตรี 414,232 ไร่ ที่ราชพัสดุ ที่อื่นๆ 507,516 ไร่ รวมพื้นที่ทั้งสิ้น 8,104,689 ไร่

ตั้งแต่ปี 2518 – เดือนกันยายน 2540 ส.ป.ก. มอบเอกสารสิทธิ์ ส.ป.ก. ทั้งสิ้น 685,876 ฉบับ จำนวน 566,424 ราย จำนวนพื้นที่ 9,951,596 ไร่ (ที่มาสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม) โดย ส.ป.ก. นำที่ดินของรัฐและเอกชนมาดำเนินการ 57.8 ล้านไร่ โดยเป็นของรัฐ 57.4 ล้านไร่ ที่เอกชน 4 แสนไร่เศษ ในส่วนที่ของรัฐส่วนใหญ่เป็นป่าสงวนเสื่อมโทรม 48.7 ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 84.8 ของพื้นที่ของรัฐทั้งหมด เมื่อเทียบกับพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด ซึ่งมีอยู่ราว 133-194 ล้านไร่ จะเห็นได้ว่าพื้นที่ปฏิรูปที่ดิน มีถึงร้อยละ 40-43 ของพื้นที่ทำการเกษตรทั่วประเทศ

ในกรณีศึกษานี้มีกรณีที่ปรากฏปัญหา ดังนี้

กลุ่มปัญหาที่ 6 การใช้ประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน

ลำดับที่ (กรณีศึกษา)	ประเด็น / กรณี ปัญหา/ กรณีพื้นที่ ปัญหา	พื้นที่ ขอบเขตที่ตั้ง			จำนวน พื้นที่ (ไร่)	จำนวนผู้ เดือดร้อน (คน/ ครอบครัว)
		อำเภอ/ จังหวัด	ตำบล	หมู่บ้าน ที่		
35	เดือดร้อนไม่มีที่ทำกิน เนื่องจากกรมป่าไม้ จัดสรรที่ดินเดิมให้ผู้อื่น	ลานสัก จังหวัด อุทัยธานี	ตำบล ระบำ	หมู่ที่ 15 บ้านป่าไม้ ทรัพย์ สมบูรณ์	40	1
44	ได้รับความเดือดร้อน เรื่องที่ดิน สปก.4-01 แต่ ถูกนำที่ดินไปใช้ ประโยชน์อย่างอื่น	จอมบึง จังหวัด ราชบุรี	ตำบล จอมบึง	หมู่ที่ 5	ไม่ระบุ	1
66	ร้องขอเอกสารสิทธิ์ สปก.ในที่ดินทำกินเขต ป่าสงวนแห่งชาติป่าดง พรม	ขลุง จังหวัด จันทบุรี	ตำบล บ่อเวฬุ	4	ไม่ระบุ	1 และ ราษฎรไม่ ระบุ

ลำดับที่ (กรณีศึกษา)	ประเด็น / กรณี ปัญหา/ กรณีพื้นที่ ปัญหา	พื้นที่ ขอบเขตที่ตั้ง			จำนวน พื้นที่ (ไร่)	จำนวนผู้ เดือดร้อน (คน/ ครอบครัว)
93	เรียกร้องที่ทำกินในเขต ป่าสงวนแห่งชาติ	ท่าตะเกรา ฉะเชิงเทรา	ท่า ตะเกรา คลองตัน แก เขาวง คลอง ตะเกรา	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	2
หมายเหตุ	- รวมกรณีปัญหา 4 กรณี - รวมจังหวัดที่มีปัญหา 4 จังหวัด - รวมตำบลที่มีปัญหา 7 ตำบล - รวมหมู่บ้านที่มีปัญหา 3 หมู่บ้าน - รวมพื้นที่ที่มีปัญหา 40 ไร่ - รวมผู้เดือดร้อน 5 คน					

สถานการณ์ปัญหา :

ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา มีประชาชนจำนวนมากเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ อันส่งผลให้เกิดปัญหาการลดลงของพื้นที่ป่าอย่างรวดเร็ว จากมากกว่า 50 % ของพื้นที่ประเทศเมื่อปี 2504 จนเหลือประมาณ 26 % ในปี 2537 หลังจากมีพระราชกำหนดปิดป่าเมื่อต้นปี 2532 และจากการเสียชีวิตของนายสืบ นาคะเสถียร เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2533 ทำให้ความเข้มงวดเกี่ยวกับการป้องกันรักษาป่ามีมากขึ้น ป่าอนุรักษ์หลายแห่งได้รับการสนับสนุนในการดูแลรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีการนำมติคณะรัฐมนตรี 4 พฤษภาคม 2536 และ 30 มิถุนายน 2541 เป็นกฎหมายใช้บังคับนำร่องในการใช้พื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรม นำไปปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ให้แก่ผู้เดือดร้อนที่อยู่ในเขตป่าสงวนดังกล่าว โดยมีพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.2518 ใช้เป็นกฎหมายที่มีสภาพบังคับใช้ให้เป็นไป

อาจกล่าวได้ว่า การปฏิรูปที่ดินของประเทศไทยเป็นไปอย่างเชื่องช้า³² ภายหลังจากที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมครั้งแรกในปี 2519 ในปี 2532 จึงได้แก้ไข พระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) เพิ่มเติมเป็นฉบับที่ 3 โดยกำหนดให้สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินทุกประเภทที่จะนำมาจัดให้เกษตรกรและมีการกำหนดเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2533 กำหนดสิทธิในที่ดินของเกษตรกรรมมี 3 ประเภทคือ สิทธิเข้าทำประโยชน์ในที่ดิน สิทธิในการเช่าและซื้อที่ดิน และกรรมสิทธิ์ในที่ดิน

หลังจากวันที่ 4 พฤษภาคม 2536 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้โอนที่ดินป่าสงวนเสื่อมโทรมที่อยู่ในความดูแลของกรมป่าไม้มาให้สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จัดสรรให้ราษฎรทั้งหมด มีผลได้ถึงกลางปี 2537 มีการโอนที่ดินจากกรมป่าไม้ มาให้สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ประมาณ 57 ล้านไร่ คาดว่าในจำนวนนี้มีพื้นที่ที่สามารถออกเอกสารสิทธิให้ประชาชนได้ไม่ต่ำกว่า 44 ล้านไร่ เป็นผลให้การออกเอกสารสิทธิได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว กล่าวคือ ตั้งแต่ปี 2518 – 2535 ออกเอกสารสิทธิ ทั้งหมด 3.30 ล้านไร่ โดยมีการถือครองที่ดินเฉลี่ย 18.22 ไร่ ต่อครอบครัว ในปี 2536 เพียงปีเดียวมีการออกเอกสารสิทธิทั้งสิ้น 4.53 ล้านไร่ เฉลี่ยการถือครองครอบครัวละ 19.57 ไร่ ในปี 2537 คาดว่าออกเอกสารสิทธิได้ไม่น้อยกว่า 6 ล้านไร่

อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่าทั้งหมดนั้นเป็นเพียงการยืนยันว่าราษฎรได้เข้าไปจับจองพื้นที่ทำกินในป่าสงวนที่เสื่อมโทรมมีเอกสารสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่มิได้สะท้อนในแง่การกระจายที่ดินจากผู้ที่มีที่ดินมากไปสู่ผู้ไม่มีที่ดิน หรือมีที่ดินน้อย ตามหลักการปฏิรูปที่ดินอย่างแท้จริง ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นปัญหาได้ดี ดังตัวอย่างในจังหวัดสระแก้วที่มอบเอกสารไปแล้ว 29,412 ราย รวมจำนวนพื้นที่ 667,409 ไร่เศษ รวม 7 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ คือ กิ่งอำเภอโคกสูง กิ่งอำเภอวังสมบูรณ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ อำเภอคลองหาด อำเภอตาพระยา อำเภอเมืองสระแก้ว อำเภอวังน้ำเย็น อำเภอวัฒนานคร และอำเภออรัญประเทศ ซึ่งปี 2537 เป็นปีที่อนุมัติให้ได้รับการปฏิรูปที่ดินมากที่สุดและอำเภอวังน้ำเย็นได้รับการจัดสรรในรูปแบบการปฏิรูปที่ดินมากที่สุด คือ 169,393 ราย โดยมีค่าเฉลี่ยที่ถือครอง 21-29 ไร่ จำนวน ถึง 5,514 ราย

พบว่าอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้วมีปัญหาในเรื่องที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในตำบลช่องกุ่มและแซร์อ้อ ในเขตป่าโคกสูง ซึ่งประกาศเป็นพื้นที่ปฏิรูปที่ดินมา 3 ครั้งแล้ว แต่การดำเนินการยังมีปัญหา จากชาวบ้านที่ตกหล่น รายชื่อ และแปลงที่ดินรองรับ มี

³² อภิชาติ พันธเสน. พัฒนชนบทไทย : สมุทัยและมรรค แนวคิด ทฤษฎีและภาพรวมของการพัฒนา. พิมพ์ครั้งแรก มูลนิธิภูมิปัญญา

ไทย กรุงเทพฯ: ภูมิภาพันท์ 2539

นายทุนอิทธิพล นักการเมืองระดับชาติและท้องถิ่น เข้าไปถือครองมือเปล่า อยู่นอกเหนือกฎหมายใดๆ ปรากฏการณ์ดังกล่าว ยังคงปรากฏอยู่จนกระทั่งปัจจุบัน

ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย :

พระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 นั้นใช้บังคับมานานนับตั้งแต่ปี 2518 กระทั่งปัจจุบันเป็นเวลา 29 ปีแล้ว มีความพยายามของนักการเมือง กลุ่มธุรกิจทุน ต้องการที่จะแก้ไขในบทที่ว่าด้วยคุณสมบัติของผู้มีสิทธิได้รับการจัดสรรที่ดิน นิยามต่างๆ ที่เกี่ยวกับเกษตรกร การดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ที่ได้รับการปฏิรูปที่ดิน นอกเหนือจากการทำเกษตรกรรม อาจเป็นเกษตรอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ซึ่งเรื่องนี้ยังถกเถียงกันอยู่

กระบวนการแก้ปัญหารัฐ :

โดยรวมเท่าที่ประเมินก็คือ มีปัญหาประชาชนไม่ได้รับสิทธิในการคัดเลือกเป็นเกษตรกร ผู้จะได้รับการจัดสรรที่ดิน ดังนั้นเพื่อให้โอกาสเป็นจริง รัฐต้องใช้มาตรการกำหนดเกณฑ์ให้ชัดเจน และประกาศให้ทราบในพื้นที่ ที่จะปฏิรูปที่ดิน โดยเจ้าหน้าที่ต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา ไม่มีเส้นสาย หรือระบบอุปถัมภ์ใดๆ และควรตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ได้คัดเลือกว่าตรงตามกฎหมายปฏิรูปที่ดิน หรือไม่

กระบวนการแก้ไขปัญหขององค์กรประชาชน :

ร้องเรียนผ่านเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ เพื่อขอรับการจัดสรรที่ดิน และออกเอกสาร ส.ป.ก.4-01

ปัญหาอุปสรรคและข้อคิดเห็น :

ปัญหาการปฏิรูปที่ดินเป็นปัญหาทั้งข้อกฎหมาย และนโยบาย ยิ่งนโยบายของรัฐบาลปัจจุบันต้องการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน โดยใช้พื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดินเป็นพื้นที่นำร่องแล้ว ปัญหาต่างๆ จะเกิดในเขตปฏิรูปที่ดินอย่างมาก โดยในห้วงที่ผ่านมา มีประชาชนไปจดทะเบียนกับรัฐบาล และพบว่ามีปัญหาที่ดินจำนวนถึง 3,740,916 ราย จำแนกเป็นผู้ไม่มีที่ดิน 1,228,092 ราย มีที่ดินทำกินแต่ขอเพิ่ม 1,549,084 ราย เช่าที่ดิน หรือถือครองที่ดินของรัฐ 409,804 รายและอื่นๆ 553,936 ราย โดยต้องการความช่วยเหลือประกอบด้วย ต้องการที่ดินเพื่อทำสวน 10.9 ล้านไร่ ทำนา 11.4 ล้านไร่ ทำไร่ 7.5 ล้านไร่ เลี้ยงสัตว์ 5.0 ล้านไร่และประมง 0.7 ล้านไร่ เมื่อพิจารณาภาพรวมของประเทศไทยมีพื้นที่ทั้งหมด 320.7 ล้านไร่ โดยแบ่งเป็นป่าสงวนแห่งชาติ 144 ล้านไร่ พื้นที่ที่ราษฎรครอบครองทำประโยชน์ 98.6 ล้านไร่พื้นที่ถนน คลอง บึง และอื่นๆ อีก 11.0 ล้านไร่

ทว่าขณะนี้มีการใช้ประโยชน์ไม่เต็มที่ หรือไม่ได้ใช้ประโยชน์เลย คือมีที่ดินประมาณร้อยละ 70 ของประเทศใช้ประโยชน์ต่ำกว่าร้อยละ 50

ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนี้คาดว่ารัฐจะนำที่ดิน เพื่อมาแก้ปัญหาให้ผู้จดทะเบียนที่ต้องการที่ดินทำกินเนื้อที่ราว 28.9 ล้านไร่ โดยแบ่งเป็น

- (1.) พื้นที่ดำเนินการให้ทันที ราว 25.2 ล้านไร่ ผ่านสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมธนารักษ์
- (2.) ที่ดินที่ต้องมีการกระจายสิทธิ หรือฟ้องร้องดำเนินคดี 3.6 ล้านไร่ ภายใต้หน่วยงานรับผิดชอบคือ กรมป่าไม้ กรมอุทยานฯ กรมพัฒนาสังคม และสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

โดยแนวทางในการจัดการที่ดินทำกินให้แก่ผู้จดทะเบียน ประกอบด้วย การรับรองสิทธิผู้ถือครองที่ดินของรัฐให้เป็นไปตามกฎหมาย และจัดที่ให้แก่อนายกจนที่ไม่มีที่ดินทำกิน โดยกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่จะได้รับการรับรองสิทธิ โดยแบ่งเป็น การรับรองสิทธิในที่ดิน และการจัดสรรที่ทำกินไม่เกินครอบครัวละ 15 ไร่ ซึ่งทั้งหมดทั้งมวลรัฐคงจะใช้พื้นที่เตรียมการของ ส.ป.ก. ในเขตป่าสงวนแห่งชาติเป็นหลัก ทว่าโครงการนี้คงไม่อาจดำเนินไปได้ทันใจของผู้ไร้ที่ดินต้องการ เพราะรัฐต้องประสานหน่วยงานสำรวจตรวจสอบสภาพพื้นที่ และประสานหน่วยงานหลัก หน่วยรองอีกมาก

7. การใช้ประโยชน์ที่ดินราชการทหาร

ในการนี้มีกรณีศึกษาทั้งสิ้น 9 กรณี ดังมีกรณีต่อไปนี้

กลุ่มปัญหาที่ 7 การใช้ประโยชน์ที่ดินทหาร

ลำดับที่ (กรณีศึกษา)	ประเด็น / กรณีปัญหา/ กรณีพื้นที่ปัญหา	พื้นที่ ขอบเขตที่ตั้ง			จำนวนพื้นที่ (ไร่)	จำนวนผู้เดือดร้อน (คน/ครอบครัว)
		อำเภอ/จังหวัด	ตำบล	หมู่บ้านที่		
10	ไม่ได้รับความเป็นธรรมถูกบุกรุกที่ดินและนำที่ดินไปจัดสรรอย่างไม่เป็นธรรม	ไทรโยค กาญจนบุรี	ไทรโยค	3,7	ไม่ระบุ	2
22	ขอความเป็นธรรมกรณีปัญหาที่ดินที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินของชาวบ้านมั่งคั่ง	ไทรโยค กาญจนบุรี	ไทรโยค	3 บ้าน มะต๋องสู้	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
24	ปัญหาพิพาทที่ดินในเขตทหารกองการสัตว์และเกษตรกรรมที่ 1	ท่าม่วง กาญจนบุรี	เขาน้อย เกาะคำโรง	3,4,8บ้าน มะขามแก้ว บ้านดู่ตะเภา	49,683	133
30	ขอความเป็นธรรมเนื่องจากที่ดิน	แก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี	สองพี่น้อง	บ้านท่า ลิงลม	ไม่ระบุ	5
57	คัดค้านการออกโฉนดที่ดินเขตอำเภอบางบัว ประจวบคีรีขันธ์	บางบัว ประจวบคีรีขันธ์	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	430,625	180

กลุ่มปัญหาที่ 7 การใช้ประโยชน์ที่ดินทหาร

ลำดับที่ (กรณีศึกษา)	ประเด็น / กรณีปัญหา/ กรณีพื้นที่ปัญหา	พื้นที่ ขอบเขตที่ตั้ง			จำนวนพื้นที่ (ไร่)	จำนวนผู้เดือดร้อน (คน/ครอบครัว)
		อำเภอ/จังหวัด	ตำบล	หมู่บ้านที่		
61	ปัญหาในพื้นที่ทหารเรือ	อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง	ตำบลพลา	4	ไม่ระบุ	177 ครอบครัว
72	ความเดือดร้อนที่ทำกินของชาวทอง	กิ่งอำเภอ เขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี	จันทเขลม	5	3,500	133 ครอบครัว
75	ขอออกโฉนดในเขตทรงสงวนของกองทัพเรือ	สตึก จ.จังหวัด ชลบุรี	ตำบลสตึก	3	ไม่ระบุ	1
84	ปัญหาความเดือดร้อนจากการประกาศพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามของทางราชการทหาร พ.ศ. 2484	บ้านนา เมืองนครนายก	บ้านพริก	ไม่ระบุ	3,629	1,506

สถานการณ์ปัญหา :

จำนวนกรณีปัญหาทั้งสิ้น 9 กรณี 7 จังหวัด จำนวน 8 ตำบล 10 หมู่บ้าน รวมพื้นที่ 487,437 ไร่ จำนวนผู้เดือดร้อน 310 ครอบครัว

ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย :

ปัญหาข้อถกเถียงเรื่องที่ดินในเขตทหาร นับว่าปรากฏรูปร่างชัดเจนในช่วง 30 ปีเศษที่ผ่านมา โดยปัญหาดังกล่าว รัฐมักกล่าวอ้างกฎหมาย คำประกาศหลัก อยู่ 5 บท คือ

- 1.) พระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่า อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2478
- 2.) พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน ในท้องที่.... พ.ศ. 2480
- 3.) พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน ในท้องที่.... พ.ศ. 2481
- 4.) พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน ในท้องที่.... พ.ศ. 2483
- 5.) พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน ในท้องที่.... พ.ศ. 2484

โดยมีการประมาณการว่ากฎหมายคำประกาศดังกล่าวทั้ง 5 ฉบับ ทำให้กองทัพมีพื้นที่อ้างว่าอยู่ในความดูแลใช้ประโยชน์ของตนทั้งหมดทั่วประเทศไม่ต่ำกว่า 12 แปลง หรือราวๆ 4 ล้านไร่เศษ

ปัญหาข้อถกเถียงที่ผ่านมามักได้เถียงกันว่า ทหารประกาศกฎหมายก่อนชาวบ้านเข้ามาตั้งรกราก หรือชาวบ้านมาตั้งรกราก ชุมชนในปีที่อยู่ก่อนราชการประกาศหรือไม่ ข้อถกเถียงเหล่านี้ รอเวลาเพื่อพิสูจน์จากคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ สำนักนายกรัฐมนตรี (กปร.) ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์การพิสูจน์หลักฐานการครอบครองที่ดินของราษฎร ในเขตที่ดินของรัฐ โดยหลักการข้อแรกที่กำหนดไว้เป็นหลักเกณฑ์คือ

* มีหลักฐานที่แสดงว่า ได้มีการครอบครองทำประโยชน์มาก่อนวันประกาศ หรือวันสงวนหวงห้ามเป็นที่ดินของรัฐ โดยจะต้องมีพยานหลักฐาน ดังนี้

- (1.) เอกสารที่ราชการได้ทำขึ้นและพิสูจน์ได้ว่า เป็นเอกสารที่เกี่ยวกับที่ดินแปลงนั้น ซึ่งลงวันที่ก่อนวันประกาศ หรือวันสงวนหวงห้ามเป็นที่ดินของรัฐ หรือลงวันที่ภายหลังวันประกาศหรือวันสงวนหวงห้ามเป็นที่ดินของรัฐ แต่ต้องก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ (1 ธันวาคม 2497) โดยเอกสารดังกล่าวมีข้อความแสดงว่าที่ดินแปลงนั้นได้มีการครอบครองทำประโยชน์มาก่อนวันประกาศ หรือวันสงวนหวงห้ามเป็นที่ดินของรัฐ

(2.) กรณีไม่มีเอกสารตาม ข้อ (1.) แต่ได้นำพยานหลักฐานอื่นมาแสดง ได้มีการครอบครองทำประโยชน์มาก่อนวันประกาศหรือวันสงวนหวงห้ามเป็นที่ดินของรัฐ และสำหรับที่ดินของรัฐ ประเภทที่สงวนหวงห้ามตามพระราชกฤษฎีกา ซึ่งออกตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาระณะสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2478 จะต้องปรากฏร่องรอยที่แสดงว่าได้ทำประโยชน์ในที่ดินแล้ว อยู่ในภาพถ่ายทางอากาศของกรมแผนที่ทหาร ที่ถ่ายพื้นที่นั้นไว้เป็นครั้งแรก หลังประกาศหรือวันสงวนหวงห้ามเป็นที่ดินของรัฐ

จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าว ผูกอยู่กับหลักฐานการครอบครองที่ดินของราษฎรที่ราชการเป็นผู้ทำให้ แต่ในความเป็นจริงแล้วปัญหาข้อพิพาทที่ถกเถียงจนเป็นคดีความกลับปรากฏว่าราษฎรไม่มีหลักฐานดังกล่าว ได้แต่กล่าวอ้างโดยระบุการสืบต่อมาจากบรรพบุรุษที่ถือครองสืบเนื่องกันมา กลายเป็นว่าเรื่องการถกเถียงเรื่องการครอบครองที่ดิน โดยหลักฐานทางราชการ นับวันจะต้องคำนึงถึงการครอบครองที่ดินแปลงนั้นที่สืบทอดต่อมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งอยู่ในชุมชนที่ตั้งหลักแหล่งมั่นคงมาก่อนที่ทางราชการจะเข้ามาประกาศกฎหมายหรือครอบคลุมพื้นที่ในลักษณะหวงห้ามด้วย

ดังนั้น ประเด็นข้อพิจารณาที่จะต้องขบคิดให้หนักก็คือ ราษฎรสามารถพิสูจน์อายุชุมชนที่ก่อตั้งมาก่อนกฎหมาย คำประกาศกฤษฎีกาใดๆ ให้หรือไม่ ถ้าพิจารณามาถึงช่วงนี้ นับว่าเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถ้าจะต้องกล่าวว่ามีความจำเป็นต้องหันมาพิจารณาการประกาศจัดตั้งชุมชนหมู่บ้านในพื้นที่พิพาทนั้นๆ ด้วย โดยเฉพาะในช่วงอดีตซึ่งคำนึงจำนวนประชากรที่อยู่ตามมณฑล หัวเมืองต่างๆ

ข้อมูลเฉพาะ

มีกฎหมายที่สามารถคลี่คลายประเด็นเหล่านี้ได้ โดยเฉพาะกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ เช่น

- (1.) พระราชบัญญัติปกครองท้องที่รัตนโกสินทร์ ศก. 116 (พ.ศ.2440)
- (2.) พระราชบัญญัติสำหรับทำบาญชีคนในพระราชอาณาจักร รัตนโกสินทร์ ศก.128 (2452)
- (3.) พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457
- (4.) พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2499
- (5.) การสำรวจจัดทำสำมะโนครัวใหม่ พ.ศ. 2446 (คาดว่าเป็นคำประกาศที่อาศัยตามความใน พ.ร.บ. ปกครองท้องที่ รศ.166)

จากที่จำเป็นต้องยกกฎหมายเกี่ยวกับลักษณะปกครองท้องที่ มาพิจารณานั้น เพราะข้อ
ถกเถียง

ในเรื่องที่ดินเขตทหารส่อเค้าให้เห็นว่า ราษฎรมีความพร้อมที่จะพิสูจน์อายุการตั้งถิ่นฐานของชุมชน
ที่ตั้งมาก่อนคำประกาศของทางราชการที่จะเข้าไปใช้ในพื้นที่นั้นๆ ขณะที่กฎหมายทั้ง 4 ฉบับ และคำ
ประกาศแนบท้าย 1 ฉบับ ได้ระบุถึงความเป็นไปของการปกครองในท้องที่ที่ค่อนข้างชัดเจน และมี
กฎหมายรองรับ เช่น

ในมาตรา 1 ของ พ.ร.บ. สำหรับการทำบาญชี คนในพระราชอาณาจักร ร.ศ. 128 ระบุว่า ...
ให้เจ้ากระทรวงที่รักษาพระราชบัญญัตินี้ทำบาญชีคนในพระราชอาณาเขต คือ

ข้อ 1. ทำบาญชีสำมะโนครัว

ข้อ 2. ทำบาญชีคนเกิดและคนตาย

ข้อ 3. ทำบาญชีคนเข้า คนออก ตามแต่จะจัดการได้เป็นลำดับไป

หรือในหมวด 3 ว่าด้วย ลักษณะปกครองหมู่บ้าน ของ พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ ร.
ศ.116 ในส่วนที่กำหนดหมู่บ้านว่า

มาตรา 8 บ้านหมู่ 1 จำนวนบ้านราว 10 บ้าน หรือราษฎรชายหญิงประมาณ 100 คน ให้
จัดเป็นหมู่บ้าน 1

มาตรา 12 หน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านนั้นดังนี้คือ

ข้อ 6. ให้รักษาบาญชีสำมะโนครัวและคอยแก้ไขให้ถูกต้องตามกำหนดที่มีอยู่ หรือจะไปอยู่ที่
อื่น หรือมาอยู่จากที่อื่น หรือเกิด ตายในหมู่บ้านนั้น

หรือในหมวดที่ 4 ว่าด้วยลักษณะปกครองตำบล : กำหนดตำบล

มาตรา 22 หลายหมู่บ้านรวมกันราว 10 หมู่บ้านให้จัดเป็นตำบล 1 ให้ผู้ว่าราชการเมืองปัก
หมายเขตตำบลนั้น ให้ทราบได้โดยชัดเจนว่าเพียงใด ถ้าที่หมายเขตไม่มีลำห้วย หนอง คลอง บึง หรือ
สิ่งใดเป็นสำคัญ ก็ให้ผู้ว่าราชการเมืองจัดให้มีหลักปักหมายเขตอันจะถาวรอยู่ไปได้ยืนนาน

ในส่วนเหตุซึ่งกำนันควรเรียกผู้ใหญ่บ้านประชุมกัน ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ มีข้อที่น่าสนใจ
อยู่หลายข้อ

ข้อ 4 ประชุมเพื่อบังคับให้ลูกบ้านย้ายที่อยู่จากที่เปลี่ยว

ข้อ 4 ถ้าลูกบ้านคนใดไปตั้งทับกระท่อมหรือโรงเรียนอยู่ในที่เปลี่ยวในตำบลนั้น ซึ่งน่ากลัวจะ
เป็นอันตรายได้ด้วยใจ ผู้ร้าย หรือน่าสงสัยว่าจะเป็นสำนักโจรผู้ร้าย การอย่างนี้ให้กำนันกับ
ผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นประชุมปรึกษากันดู เมื่อเห็นเป็นการสมควรแล้วจะบังคับให้ลูกบ้านคนนั้น
ย้ายเข้ามาอยู่เสียในหมู่บ้านราษฎรก็บังคับได้

จะเห็นได้ว่า จากข้อบัญญัติข้อที่ 4 ทำให้ประเมินและมองสถานการณ์ การตั้งชุมชนในอดีตชัดเจนขึ้น ถ้ากำหนดผู้ใหญ่บ้านเป็นธุระในเรื่องเหล่านี้ เชื่อได้ว่าลักษณะการตั้งบ้านเรือนอาจกระจายตามป่าเขาที่ลวดลายตากำนัน และเป็นไปได้ว่าบ้านเรือนเหล่านั้น ขาดการเหลียวแลเอาใจใส่จากทางราชการ รวมไปถึงอาจตกสำรวจล้าละโนคร้ว จากบาญชีของทางราชการก็ได้ ทั้งๆ ที่ผู้ใหญ่บ้าน กำหนดมีหน้าที่ประชุมทำทะเบียนดังปรากฏใน :

ข้อ 7 ในการที่จะสำรวจทำบาญชีต่างๆ เพื่อประโยชน์ในทางราชการ เช่นการที่จะทำบาญชีไร่นา และสิ่งของซึ่งต้องพิกักภาษีอากรในตำบลนั้น กำหนดจะเรียกผู้ใหญ่บ้านทั้งปวงมาประชุมกันตรวจสอบบาญชีให้ถูกต้อง และให้ลงชื่อพร้อมกันเป็นพยานในบาญชีที่จะยื่นต่อเจ้าหน้าที่พนักงานก็ได้ หรือแม้ในส่วนล้าละโนคร้ว กฎหมายฉบับนี้ ระบุไว้ชัดเจนในข้อ 8 ที่ว่า

ข้อ 8 กำหนดมีหน้าที่ให้รักษาบาญชียอดหลังคาเรือน ในตำบลนั้น และคอยแก้ไขเพิ่มเติมให้ถูกต้องกับบาญชีของผู้ใหญ่บ้าน และทำบาญชียอดชาย-หญิง ในตำบลรักษาไว้ และคอยแก้ไขให้ถูกต้อง ตามที่คนจะไปอยู่ที่อื่น หรือมาอยู่แต่จากที่อื่น หรือเกิดขึ้นใหม่และผู้ตายไป

จากบทบัญญัติของกฎหมายเมื่อ 100 ปีมาแล้ว ระบุไว้ชัดเจนเช่นนี้ นอกจากความเป็นชุมชน จะพิจารณาจากจุดที่ตั้ง ซึ่งมีอยู่ร่วมกัน และกระจายตามป่าเขา หัวไร่ปลายนา แล้วราชการมิได้นิ่งนอนใจในเรื่องการสำรวจจำนวนประชากรที่แน่นอน และทำเอกสารรวบรวมไว้ให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ ปัญหาอยู่ว่า เอกสารเหล่านั้นจะหลงเหลือมาถึงปัจจุบันมากน้อยเพียงใด ปมปัญหาว่าด้วยการพิสูจน์สิทธิในเรื่องการครอบครองที่ดิน เพราะแม้เมื่อ 100 ปีมาแล้ว ยังไม่มีเอกสารเกี่ยวที่ดินในเรื่องกรรมสิทธิ์เพราะระบบผูกอยู่กับทาส โพร่ คักดินา การถือครองที่ดินตามยศ ฐานันดรศักดิ์ แล้วทางราชการก็เรียกเก็บอากรต่างๆ ซึ่งต้องมีการบันทึกหรือจัดทำเอกสารไว้ให้แก่ราษฎร ส่วนการพิสูจน์สิทธิในเรื่องอายุชุมชน ตั้งมาก่อนกฎหมายประกาศใช้พื้นที่นั้นๆ มีข้อพิจารณาว่าเอกสารต่างๆ ไม่หลงเหลือถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะล้าละโนคร้วนั้น ที่รับทราบจากฝ่ายระบบทะเบียนหรือทะเบียนบ้านราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยพบว่า

การจัดทำล้าละโนคร้วหรือทะเบียนบ้าน หรือทะเบียนราษฎรนั้นเริ่มมาจากการจดทะเบียนชายฉกรรจ์ เพื่อไว้ใช้ในราชการสงคราม ซึ่งเรียกว่า “การจดบัญชีพลเมืองหรือสารบัญชี่” โดยการเกณฑ์ชายฉกรรจ์นั้น คาดว่ามีมาก่อนสมัยสุโขทัย จนสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้นำระบบดังกล่าวมาใช้ หรือการสักละมาซึ่งนอกจากจะใช้เพื่อประโยชน์ในการเกณฑ์พลเมืองมาเป็นทหารแล้ว ยังใช้ประโยชน์ในการเรียนเก็บภาษีอากรด้วย เมื่อเข้าสู่รัชสมัยรัชกาลที่ 5 จึงได้มี พ.ร.บ.ปกครองท้องที่ ร.ศ.116 ใช้เป็นกฎหมายที่ดูแลรับผิดชอบในเรื่องดังกล่าว ดังปรากฏในหมวด 5 ว่าด้วยลักษณะปกครองอำเภอ และเมืองขึ้นมาตรา 49 ว่า

มาตรา 49 โครงการอำเภอต้องทำทะเบียนราษฎรสำหรับการในรัฐในจังหวัดอำเภอนั้นรักษาไว้ในที่ว่าการอำเภอ และต้องสำรวจแก้ไขเป็นครั้งคราว ให้ทะเบียนราษฎรเหล่านั้นถูกต้อง ตามหน้าที่ในส่วนนี้คือ

ข้อ 2 ทำบัญชีบ้านเรือนและพาหนะ กรรมการอำเภอต้องทำบัญชีตำบล หมู่บ้านและจำนวนบ้าน จำนวนหลังคาเรือน และจำนวนสัตว์พาหนะ บรรดามีในจังหวัด อำเภอนั้น

ข้อ 4 ทำบัญชีอารามและที่อากร กรรมการอำเภอต้องทำบัญชีอารามและเจดีย์ สถานที่ทำการอากรในจังหวัดอำเภอนั้น

ในกรณีนี้มีความชัดเจนค่อนข้างมากกว่าบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการอำเภอส่วนที่เกี่ยวข้องกับเอกสารหลักฐานบัญชี บ้านเรือนในท้องที่นั้นๆ ที่สามารถตรวจสอบเรียกดูได้ แต่เมื่อวันเวลาล่วงเลยมาถึง 100 ปี หลักฐาน เอกสารเหล่านั้นก็หมดสภาพ ชำรุด หายสูญ ความต้องการและความจำเป็นที่นำมาพิสูจน์ สิทธิต่อปัญหาข้อพิพาทที่ดินในเขตทหารจะยุ่งยาก และเลือนราง อย่างไรก็ตามมีข้อน่าสังเกตว่า ขณะที่หลักฐานต่างๆ ทางราชการไม่มีเหลือแล้วแต่ในส่วนราษฎรนั้นกลับพบว่าหลักฐานเก่าๆ ที่น่าสนใจ เช่น กรณีปัญหาที่ดินตำบลแม่แรม หมู่ที่ 5 อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งพิพาทกับหน่วยงานทหารในพื้นที่ คือ กรมรบพิเศษที่ 5 ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นนานมาแล้ว เอกสารในทางราชการ นอกจากใบเสียภาษีบำรุงท้องที่ ที่ราษฎรในพื้นที่ดังกล่าวแทบจะไม่มีเลย มีใบแจ้งครอบครองที่ดิน ที่กรมที่ดินออกให้เมื่อปี 2498 แต่เป็นของวัดอัมพวัน มิใช่ของราษฎร มีแต่ราษฎรบางรายที่มีใบแจ้งเกิดหรือสูติบัตรของบรรพบุรุษ ทวด ซึ่งเป็นอักขระ ภาษาในพื้นที่ถิ่น เช่น มอญ ไทยใหญ่ ในแบบล้านนา

อนึ่งในกรณีที่ดินแมริม เด่นชัย ไทรโยค ไกรภะ สุรินทร์ นั้น เชื่อได้ว่าการพิจารณาสืบค้นในเรื่องการจัดตั้งหมู่บ้าน ชุมชน กับกรรมการปกครองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทะเบียนราษฎรหรือสำมะโนครัว น่าจะเป็นแนวทางหนึ่งที่ กพร. จะต้องพิจารณานำข้อมูลมาใช้ในการพิสูจน์สิทธิ เพราะเป็นไปได้ที่จะเกิดชุมชนลอย หรือราษฎรอพยพเข้ามาอยู่เพียงไม่นานมานี้ ขณะที่ราษฎรในพื้นที่นั้นๆ ระดับผู้เฒ่าผู้แก่มีอายุไม่ต่ำกว่า 50 – 60 ปีเศษ หลักฐานในเรื่องการแจ้งเกิด ตาย ย้ายเข้า ย้ายออก น่าจะปรากฏอยู่ที่อำเภอ จังหวัดบ้าง โดยเฉพาะหลักฐานดังกล่าวจะต้องได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากฝ่ายราชการด้วย

เมื่อปี พ.ศ. 2446 ทางราชการได้มีคำสั่งให้สำรวจสำมะโนครัวใหม่ ในช่วงระยะ 5 เดือน จำนวน 12 มณฑล ปี 2452 เกิด พ.ร.บ. สำหรับการทำบัญชีคนในพระราชอาณาจักร ซึ่งจัดทำบัญชีคนเกิดและคนตาย ไว้ค่อนข้างทันสมัย ขณะที่ พ.ศ. 2499 มี พ.ร.บ.ทะเบียนราษฎร ซึ่งถือว่าเป็นพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎรครั้งแรกที่เป็นระบบ ต่อมาจนกระทั่งปี 2526 – จนกระทั่งปัจจุบัน

ระบบการจัดเก็บข้อมูลทะเบียนราษฎร ถือเป็นระบบที่ทันสมัยมากที่สุด เพราะนำระบบคอมพิวเตอร์ มาใช้ด้วย

สรุป

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ กพร. จะต้องเร่งพิจารณาดำเนินการเรื่องการพิสูจน์สิทธิ โดยคำนึงถึงหลักฐานและสภาพแวดล้อมทางกายภาพด้านต่างๆ นอกเหนือหลักฐานของทางราชการเอง โดยเฉพาะการสืบค้นข้อมูล ประวัติศาสตร์เก่าๆ ของชุมชน หมู่บ้าน วัด โรงเรียน และสารบบเกี่ยวกับการทะเบียนราษฎรเก่าๆ ในช่วงต้น ของบรรพบุรุษของราษฎรในพื้นที่นั้นๆ เช่น การตั้งชื่อ และเปลี่ยนนามสกุล การเกิด ตาย แฉ่งย้ายเข้า-ออก หมายถึงหลักฐานการบันทึกปากคำ คำบอกกล่าวของราษฎร ที่ควรนำมาใช้ในกระบวนการพิสูจน์สิทธิ ด้วย ประการสำคัญ เจ้าหน้าที่จากส่วนอำเภอจะต้องให้ความร่วมมือ และอนุญาตให้สืบค้นข้อมูลหลักฐานต่างๆ ได้อย่างเต็มที่เท่าที่ปรากฏอยู่

ปัญหาพิพาทในเขตราชการทหาร อาจกล่าวได้ว่าเป็นปัญหาพื้นฐานของประชาชนที่ตั้งชุมชนอยู่ในบริเวณ หรือใกล้หน่วยราชการทหาร ซึ่งเฉพาะทหารบกมีที่ดินในปกครองถึง 6,022,265 ไร่ อยู่ใน 51 จังหวัดทั่วประเทศ(อ้างภาคผนวก 3) ไม่ว่าใครจะมีหลักฐานดีกว่ากันระหว่างประชาชน กับกองทัพ แต่ปัญหาพิพาทที่ดินเขตทหารได้กลายเป็นปัญหาที่ฝังรากลึกในสังคมไทย รัฐบาลทุกรัฐบาลมองเห็นปัญหาแต่แก้ไขปัญหามาไม่ได้ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ผู้ศึกษานำเสนอแนวการพิสูจน์สิทธิเพื่อใช้กับคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กพร.) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ไม่สามารถนำหลักปฏิบัติกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ไปใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ในกรณีของเรื่องและผู้ศึกษารวบรวมมาทั้ง 9 กรณีนั้น เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี อันเป็นจังหวัดที่กองทัพพระบุรี มีที่ดินอยู่ในปกครองของทหารราว 3 ล้านไร่ และในราชบุรี 5 แสนไร่ นอกจากนั้นเป็นปัญหาที่จังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ระยอง จันทบุรีและนครนายก โดยเฉพาะปัญหาที่ดินที่เกิดขึ้นที่จังหวัดกาญจนบุรีนั้น ผู้ศึกษาได้เขียนบทความเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวโดยตรง (ในภาคผนวก 3)

ตราบใดที่ปัญหาทางนโยบายของรัฐบาลยังไม่ชัดเจนต่อเรื่องนี้ ปัญหาทางกฎหมายที่กองทัพอ้างใช้กับประชาชนอย่างไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ก็จะต้องอยู่อย่างหยั่งรากในบริบทปัญหาการจัดการที่ดินของทหารที่เป็นความพิพาทกับประชาชน

กระบวนการแก้ไขปัญหารัฐ :

ด้วยทวงทํานองการบริหารจัดการที่ดินของราชการตามการยึดโยงกับกฎหมายนั้น ผู้ศึกษา เห็นว่าเป็นเหตุผลหลักที่สำคัญที่ทำให้การแก้ไขปัญหาระยะที่ดินเขตทหารไม่อาจหาข้อยุติได้ แม้เป็น กรณีเดียว ด้วยทหารยึดอยู่กับหลักกฎหมาย พระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช 2478 โดยแม้ว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้ถูก ยกเลิกไปตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พุทธศักราช 2497 แต่ตาม มาตรา 10 ของพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พุทธศักราช 2497 กำหนดให้ที่ดินซึ่งได้ หวงห้ามไว้ตามพระราชบัญญัติหวงห้ามที่ดินข้างต้น หรือกฎหมายอื่นก่อนอันที่ประมวลกฎหมาย ที่ดินใช้บังคับยังคงเป็นที่หวงห้ามฯ ต่อไป

ด้วยการจัดหาที่ดินมาไว้เพื่อหวงห้ามของรัฐที่ผ่านมา ปฏิเสธไม่ได้ว่าการหวงห้ามด้วยวิธี ดังกล่าวย่อมเหวี่ยงแห ไปเจอที่ดินที่ราษฎรครอบครองอยู่ก่อนที่กฎหมายดังกล่าวจะมาประกาศใช้ ซึ่งปัญหาลักษณะเช่นนี้ จึงนำมาเพื่อความขัดแย้งระหว่างทหารกับประชาชน ทั้งนี้เพราะการกระทำ หวงห้ามมิได้สำรวจให้ถูกต้อง เพียงแต่นำแผนที่มาทางแล้วขีดเส้นคลุมลงไปแนบท้ายพระราช กฤษฎีกาหวงห้าม จึงนำความยุ่งยากมาภายหลัง

ปัจจุบันที่ดินทหารมีราว 6 ล้านไร่ทั่วประเทศ ประเด็นปัญหาที่เป็นข้อพิพาทเกี่ยวโยงในแต่ ละพื้นที่นั้น รัฐจัดการแก้ไขปัญหามีเป็นรายๆ เป็นแปลงๆ ไป บางกรณีมีการฟ้องร้องในกระบวนการ ยุติธรรม เช่น ที่จังหวัดเชียงใหม่ สุรินทร์ กาญจนบุรี เป็นต้น ในส่วนของกรณีอำเภอไทรโยค ที่บ้าน มะดองสูง หมู่ 3 ตำบลไทรโยค นั้น ราชการทหารมีปัญหาพิพาทกับชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงตองสูง ซึ่ง ตั้งชุมชนมานานอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 60 ปี เมื่อกองทัพฟ้องขับไล่ไม่ได้ เพราะหัวหน้าชุมชนคือนายเค ม่วงทอง สามารถนำสืบอายุตนและชุมชนว่าอยู่มาก่อนที่กฎหมายจะบังคับคุมสภาพโดยมีบรรพบุรุษ สืบสายต่อเนื่องมายาวนาน ประเด็นนี้ราชการทหารในพื้นที่ คือกองพลทหารราบที่ 9 ค่ายสุรสีห์ จังหวัดกาญจนบุรี รับทราบดี แต่ทหารก็ไม่อยู่นิ่ง กลับใช้วิธีการข่มขู่ครอบครัวยุทธหลาน ของนายเค โดยบังคับโยกย้ายให้ไปอยู่ในที่ริมถนนที่ทหารจัดเตรียมไว้ให้ ซึ่งมีผู้อื่นตั้งบ้านเรือนอยู่แล้ว นี่คือ ประเด็นที่เกิดขึ้นที่บ้านมะดองสูงและเป็นอีกวิธีการที่ไม่ถือว่าเป็นการแก้ปัญหา ทว่ากลับสร้างปัญหา ให้เกิดขึ้น

กระบวนการแก้ไขปัญหขององค์กรประชาชน :

ประชาชนที่มีปัญหาในพื้นที่ร้องเรียนผ่านหน่วยงานฝ่ายปกครอง ศูนย์ดำรงธรรม องค์กร พัฒนาเอกชน และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รวมตัวกันต่อสู้แฟ้ง ไม่อภัยพเคลื่อนย้ายใดๆ และร้องเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อไม่ให้ราชการทหารใช้ความรุนแรง บังคับอพยพโยกย้าย

ปัญหาอุปสรรคและข้อคิดเห็น :

ปัญหาที่พบในเขตทหารระหว่างประชาชนกับกองทัพนั้น ด้วยเงื่อนไขปัจจุบันมีปัญหามาก คือ ฐานะของที่ดินที่ไม่สามารถทำนิติกรรมใดๆ ทางกฎหมายได้ เพราะราชการทหารจะคัดค้าน การออกเอกสารสิทธิในที่ที่เป็นความพิพาท ไม่ว่าจะเป็น น.ส.3 (หนังสือรับรองการทำประโยชน์) หรือ โฉนดที่ดิน และสิ่งที่ราชการทหารกระทำในเชิงจิตวิทยา ก่อผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ก็คือ ห้ามพัฒนาระบบสาธารณูปโภคใดๆ ในพื้นที่ เช่น ไม่อนุญาตให้มีไฟฟ้า น้ำประปา ถนนในชุมชนเป็นอันขาด เพื่อให้ชุมชนที่เป็นความพิพาทยอมรับว่าที่ดินดังกล่าวเป็นของทหาร ให้เข้ากับทหาร เหตุการณ์สร้างกระแสกดดันเช่นนี้ ไม่เป็นผลดีต่อแนวทางยุติปัญหาพิพาทในพื้นที่ ซึ่งในความเป็นจริง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 82 ได้บัญญัติว่า รัฐต้องจัดและส่งเสริมการสาธารณสุขให้ประชาชนได้รับการบริการที่ได้มาตรฐานและมีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง ในกรณีนี้ปรากฏเด่นชัดมากที่จังหวัดสุรินทร์ กาญจนบุรี ว่าทหารใช้แนวทางเช่นนี้ปฏิบัติต่อประชาชนอย่างไม่เป็นธรรม

นอกจากนี้ผู้ศึกษาเห็นว่า ถึงเวลาแล้วที่กองทัพควรพิจารณาว่าที่ดินขนาดเท่าไรจึงเพียงพอต่ออำนาจความพร้อมรบและมีความมั่นคงสำหรับกองทัพ ซึ่งไม่ใช่การตีคลุมที่ไม่สอดคล้องสภาพความเป็นจริง ที่สะท้อนว่าที่ดินทุกตารางนิ้วต้องสร้างและมีไว้เพื่อประโยชน์ของชาติและประชาชนอย่างแท้จริง

8. การใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณะ

ในกรณีนี้มีกรณีศึกษาทั้งสิ้น 14 กรณี โดยถือว่าปัญหาจากกลุ่มนี้มีลักษณะเป็นกรณีพิพาทกับชุมชนเป็นอันดับ 2 รองจากปัญหาที่เกิดจากนโยบายการประกาศเขตป่าทับที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชน เราจะต้องพิจารณาให้ถ่องแท้ว่าทำไมประชาชนจึงเข้าไปใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณะประโยชน์ของรัฐ ประเด็นที่ว่า ใครบุกรุกใคร จะต้องได้รับการตรวจสอบ

แต่เดิมประเทศไทยมีที่ดินเหลือเพื่อ ทั้งนี้เพราะพบว่าตอนปลายของพุทธศตวรรษที่ 25 ประเทศไทยมีพลเมืองเพียง 7 ล้านคน³³ ขณะที่พื้นที่ถึง 634,000 ตารางกิโลเมตร หรือประชากร 11 คน ต่อพื้นที่หนึ่งตารางกิโลเมตร ทำให้หมู่บ้านไทยได้รับการสนับสนุนทางวัตถุและทรัพยากรอย่างพอเพียง หมู่บ้านที่มีประชากรหนาแน่นมาก จึงสามารถแยกตัวออกไปตั้งเป็นหมู่บ้านได้สะดวกมากขึ้น ปัญหาชาวนาไม่มีที่ดินทำกิน เริ่มเป็นปัญหาเมื่อ 60 ปีที่แล้วมานี้เอง (พ.ศ.2481) และ

³³ อ้างแล้วดูในเชิงอรรถหมายเลขที่ 34

ปัญหาเริ่มรุนแรงมากขึ้นในช่วงระยะเวลา 30 ปีให้หลังมานี้เอง (2517) โดยตั้งแต่ประเทศไทยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในแต่ละฉบับนั้นปฏิเสธไม่ได้ว่า แผนดังกล่าวได้สร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้น 2 ด้านคือ ด้านหนึ่งเป็นความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่าระหว่างรัฐกับธุรกิจ กับประชาชนอย่างกว้างขวาง โดยโครงการพัฒนาของรัฐได้เข้าไปรุกราน แย่งชิงทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ของชุมชนที่เป็นชาวนา ชาวไร่ อันเป็นไปอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน อย่างกว้างขวาง

ส่วนอีกด้านหนึ่งรัฐเลือกที่จะใช้ทรัพยากรเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตร ทำให้เกิดผลพวงของนโยบายและทิศทางดังกล่าวเป็นไปในลักษณะเกิดการแย่งชิงทรัพยากร งบประมาณการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ ที่ปฏิบัติต่อประชาชนน้อยลงในการพัฒนา แต่เข้มแข็งในแง่การแย่งชิงการใช้ทรัพยากร ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่การพัฒนาของประเทศ³⁴ โดยภาพรวมมีลักษณะพัฒนาขึ้น แต่กล่าวสำหรับประชาชนมีแต่ความยากจนเพิ่มขึ้น มิใช่ลดลง ในประเทศไทยพบว่าสัดส่วนคนยากจนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 11.2% ในปี 2539 เป็น 12.9 % ในปี 2542 และ 14.2 % ในปี 2543 โดยปี 2543 พบว่าคนจนที่ถือว่าจนทั่วประเทศมีรายได้ต่ำกว่า 880 บาทต่อคน/เดือน ส่วนการกระจายรายได้ระหว่างปี 2518-2543 มีนัยสำคัญดังนี้

- 1.) กลุ่มประชากรร้อยละ 20 มีรายได้ต่ำที่สุด มีส่วนแบ่งรายได้เปลี่ยนแปลงลดลง 6.05 % เป็น 3.89 %
- 2.) กลุ่มประชากรร้อยละ 20 มีรายได้สูงสุด มีส่วนแบ่งรายได้เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นจาก 49.24 % เป็น 57.77 %
- 3.) อัตราส่วนรายได้ของกลุ่มรวยสุด ต่อกลุ่มที่จนที่สุด เปลี่ยนแปลงจาก 8.7 % เป็น 14.9 %
- 4.) ส่วนแบ่งรายได้ของกลุ่มประชากรร้อยละ 10 ที่มีรายได้ต่ำสุดเปลี่ยนแปลงจาก 2.43 % เป็น 1.49 %
- 5.) ส่วนแบ่งรายได้ของกลุ่มประชากรร้อยละ 10 ที่มีรายได้สูงสุดเปลี่ยนแปลงจาก 33.58 % เป็น 40.66 %
- 6.) อัตราส่วนรายได้ของกลุ่มรวยสุดต่อกลุ่มจนสุดเปลี่ยนแปลงจาก 13.7 % เป็น 27.3 %

ซึ่งกล่าวให้กระชับและมีความหมายชัดเจนที่สุดก็คือ คนจนมีจำนวนมากขึ้นและส่งผลกว่า

³⁴ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. **อุปถัมภ์สุขภาพ : สันติภาพเชิงวิพากษ์** ศูนย์ข่าวสันติภาพ มูลนิธิการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา คณะ

รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ : 2543 หน้า 26-27

เดิมและคนจนเหล่านี้ล้วนเป็นเกษตรกรที่ไร้ที่ทำกินเป็นส่วนใหญ่ ผู้ศึกษามีตัวเลขที่น่าสนใจจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เกี่ยวกับการใช้ที่ดิน และลักษณะการถือครองที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในปี 2541³⁵ พบว่ามีที่ดินรกร้างราว 2,950,814 ไร่ ที่อื่นๆ 2,250,431 ไร่ และที่ดินที่ไม่จำแนกอีก 109,226 ไร่ ซึ่งในจำนวนนี้น่าจะเป็นที่ดินประเภทสาธารณประโยชน์ ที่ขึ้นทะเบียนแล้ว ซึ่งอยู่ระหว่างเป็นพิพาทกับประชาชน โดยเป็นการโต้แย้งสิทธิและประชาชนยื่นคัดค้านการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงทับที่ของประชาชน โดยในกรณีนี้มีถึง 14 กรณี ดังนี้

³⁵ ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีเพาะปลูก 2543-2544

กลุ่มปัญหาที่ 8 การใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะ

ลำดับที่ (กรณีศึกษา)	ประเด็น / กรณีปัญหา/ กรณีพื้นที่ปัญหา	พื้นที่ ขอบเขตที่ตั้ง			จำนวนพื้นที่ (ไร่)	จำนวนผู้เดือดร้อน (คน/ครอบครัว)
		อำเภอ/จังหวัด	ตำบล	หมู่บ้านที่		
36	ร้องเรียนขอให้เพิกถอนหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง	หนองขาหย่าง อุทัยธานี	หลุมเข้า	5	40	1
38	ร้องความเป็นธรรมเพื่อป้อนน้ำพุร้อนสมบัติของแผ่นดินมีบุคคลยึดถือครอบครอง	กิ่งอำเภอบ้าน คา ราชบุรี	บ้านบึง	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	1,000
41	ร้องเรียนได้รับความเดือดร้อนจากการใช้เส้นทาง สาธารณะเพราะนายทุนกว้านซื้อที่ดินปิดทางเข้าออก	อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี	ตะนาวศรี	1	ไม่ระบุ	1 (และราษฎร)
43	การบุกรุกที่สาธารณประโยชน์หน่วยราชการไม่ดำเนินการ ใดๆ	อำเภอเมือง ราชบุรี	บ้านไร่	4 ชุมชนริม คลองยาย นาค	ไม่ระบุ	(ราษฎร) ไม่ระบุ
46	โครงการสร้างศูนย์ราชการในที่สาธารณะประโยชน์บ้าน โพธิ์เขียว อำเภอเมือง สุพรรณบุรี	อำเภอเมือง สุพรรณบุรี	ตำบลทาบตี เหล็ก	ไม่ระบุ	348	22 ครอบครัว
50	กรณีการคัดค้านที่สาธารณประโยชน์กรณีพื้นที่	อำเภอสามชุก จังหวัด สุพรรณบุรี	ตำบลหนอง ผักนาก	6	400	ไม่ระบุ

กลุ่มปัญหาที่ 8 การใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะ

ลำดับที่ (กรณีศึกษา)	ประเด็น / กรณีปัญหา/ กรณีพื้นที่ปัญหา	พื้นที่ ขอบเขตที่ตั้ง			จำนวนพื้นที่ (ไร่)	จำนวนผู้เดือดร้อน (คน/ครอบครัว)
		อำเภอ/จังหวัด	ตำบล	หมู่บ้านที่		
52	กรณีที่ดินสาธารณะประโยชน์เกาะน้อย	อ.สามร้อยยอด ประจวบคีรีขันธ์	ตำบลศิลา ลอย	8	3,750	324
54	กรณีปลูกบ้านในที่สาธารณะประโยชน์แล้วถูกบังคับให้รื้อถอน	บางสะพาน ประจวบคีรีขันธ์	ตำบลธงชัย	2	ไม่ระบุ	45 ครอบครัว
56	กรณีปัญหาที่ดินสาธารณะคลองสายตรงกับการตายของ แกนนำชาวบ้านนายเจริญ วัตรอักษร	อำเภอเมือง ประจวบคีรีขันธ์	ตำบลบ่อนอก	ไม่ระบุ	931	(ราษฎร) ไม่ระบุ
74	ที่ดินสาธารณะเงินมะปรางค์	พนัง นิคม ชลบุรี	ท่าบุญมี	ไม่ระบุ	140	33
76	การขอออกโฉนดบนเกาะสี่ช้าง	เกาะสี่ช้าง จังหวัดชลบุรี	ท่าเทววงศ์	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
82	ร้องเรียนการออกโฉนดที่ดิน	ปากพลี นครนายก	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	2
83	กรณีขอความเป็นธรรมเรื่องที่ดินกรณีที่ดินสาธารณะประโยชน์ หว่างเขาตาด	อำเภอเมือง นครนายก	ตำบลสาริกา	12	600	28 ครอบครัว

กลุ่มปัญหาที่ 8 การใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะ

ลำดับที่ (กรณีศึกษา)	ประเด็น / กรณีปัญหา/ กรณีพื้นที่ปัญหา	พื้นที่ ขอบเขตที่ตั้ง			จำนวนพื้นที่ (ไร่)	จำนวนผู้เดือดร้อน (คน/ครอบครัว)
		อำเภอ/จังหวัด	ตำบล	หมู่บ้านที่		
87	ปัญหาที่สาธารณประโยชน์มาบปรดู่ หรือข้าหน้าคา	กบินทร์บุรี ปราจีนบุรี	ตำบลหาด นางแก้ว	6	6,000	93
	- รวมกรณีปัญหา 14 กรณี - รวมจังหวัดที่มีปัญหา 7 จังหวัด - รวมตำบลที่มีปัญหา 13 ตำบล - รวมหมู่บ้านที่มีปัญหา 7 หมู่บ้าน - รวมพื้นที่ที่มีปัญหา 12,209 ไร่ - รวมผู้เดือดร้อน 1,454 คน - รวมจำนวนครัวเรือน 95 ครัวครัว					

สถานการณ์ของปัญหา :

จำนวนกรณี 14 กรณี 7 จังหวัด รวม 13 ตำบล พื้นที่ปัญหา 7 หมู่บ้าน จำนวนพื้นที่ 12,209 ไร่ จำนวนผู้เดือดร้อน 1,454 คน จำนวน 95 ครอบครัว

ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย :

ด้วยนโยบายของรัฐจะไม่ออกเอกสารสิทธิตามประมวลกฎหมายที่ดินให้แก่ผู้บุกรุกที่ดินของรัฐ โดยการแก้ปัญหาดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติและนโยบายของรัฐ ดังนั้นกรณีพิพาทที่รัฐประกาศกฎหมาย เช่น หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงที่ทำกิน และที่อยู่อาศัยของประชาชนนั้น ประชาชนจะเรียกร้องความเป็นธรรมได้โดยผ่านกระบวนการพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินกับคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กบร.) ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

มาตรการของคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ

เรื่อง การพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของบุคคลในเขตที่ดินของรัฐ

เพื่อให้การแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ มีแนวทางดำเนินการที่ถูกต้องเป็นธรรม เป็นมาตรฐานในทางปฏิบัติอย่างเดียวกัน อาศัยอำนาจตามความในข้อ 8 (2) ของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ พ.ศ. 2545 คณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กบร.) จึงได้วางมาตรการเรื่องการพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของบุคคลในเขตที่ดินของรัฐ ไว้ดังนี้

1. การพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของบุคคลในเขตที่ดินของรัฐ ต้องมีพยานหลักฐานเกี่ยวกับที่ดินแปลงนั้น ซึ่งแสดงว่าได้ครอบครองทำประโยชน์อย่างต่อเนื่องมาก่อนการเป็นที่ดินของรัฐ ดังนี้

- 1.1 เอกสารที่ทางราชการทำขึ้นและพิสูจน์ได้ว่าเป็นเอกสารที่ลงวันที่ก่อนการเป็นที่ดินของรัฐ หรือ
- 1.2 เอกสารที่ทางราชการทำขึ้นและพิสูจน์ได้ว่าเป็นเอกสารที่ซึ่งลงวันที่ภายหลังการเป็นที่ดินของรัฐ แต่ก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ (วันที่ 1 ธันวาคม 2497) โดยเอกสารดังกล่าวมีข้อความแสดงว่าได้ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินแปลงนั้นมาก่อนการเป็นที่ดินของรัฐ
- 1.3 พยานหลักฐานอื่นนอกจากข้อ 1.1 หรือ 1.2 เช่น ส.ค.1 หรือพยานบุคคล เป็นต้น เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าพยานหลักฐานนั้นมีส่วนสนับสนุนคำกล่าวอ้างว่ามีการครอบครองทำประโยชน์มาก่อนการเป็นที่ดินของรัฐ ให้ดำเนินการอ่านภาพถ่ายทางอากาศของกรม

แผนที่ทหารที่ถ่ายภูมิกั้นไว้เป็นครั้งแรกหลังจากเป็นที่ดินของรัฐ หากปรากฏร่องรอย
การทำประโยชน์ที่ดินอยู่ในภาพถ่ายทางอากาศ จึงจะเชื่อตามพยานหลักฐานอื่นนั้น

2. เมื่อได้พิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินตามข้อ 1 แล้ว ปรากฏว่ามีการครอบครองทำ
ประโยชน์ในที่ดินภายหลังการเป็นที่ดินของรัฐ ให้ กพร.จังหวัด แจ้งผลการพิสูจน์สิทธิดังกล่าว ให้
บุคคลที่ครอบครองที่ดินทราบภายในกำหนด 30 วันทำการ และแจ้งให้หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจ
หน้าที่ดูแลรักษาที่ดินของรัฐดำเนินการ ดังนี้

2.1 กรณีที่ผู้ครอบครองที่ดินมีหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน ให้แจ้งเจ้าพนักงานที่ดินดำเนินการ
ตามมาตรา 61 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

2.2 กรณีที่ผู้ครอบครองที่ดินได้ยื่นคำขอออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินให้ยื่นคัดค้านการออก
หนังสือแสดงสิทธิในที่ดินต่อเจ้าพนักงานที่ดิน เพื่อให้ดำเนินการสอบสวนเปรียบเทียบ
ตามมาตรา 60 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

2.3 กรณีที่ผู้ครอบครองที่ดินไม่มีหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน และไม่ได้ยื่นคำขอออกหนังสือ
แสดงสิทธิในที่ดิน ให้ดำเนินการตามกฎหมายและระเบียบต่อไป

3. เมื่อได้พิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินตามข้อ 1 แล้ว ปรากฏว่ามีการครอบครองทำ
ประโยชน์ในที่ดินมาก่อนการเป็นที่ดินของรัฐ ให้ กพร.จังหวัดแจ้งผลการพิสูจน์สิทธิดังกล่าวให้บุคคล
ที่ครอบครองที่ดินทราบภายในกำหนด 30 วันทำการ และให้แจ้งหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่
ดูแลรักษาที่ดินของรัฐดำเนินการ ดังนี้

3.1 กรณีที่หน่วยงานของรัฐดังกล่าวเห็นด้วยกับมติของ กพร.จังหวัด ให้แจ้งเจ้าพนักงาน
ที่ดินจังหวัดดำเนินการตามกฎหมายและระเบียบต่อไป

3.2 กรณีที่หน่วยงานของรัฐดังกล่าวไม่เห็นด้วยกับมติของ กพร.จังหวัด ให้พิจารณา
ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

หมายเหตุ 1. ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการแก้ไขปัญหาคารกุกที่ดินของรัฐ

พ.ศ. 2545 ข้อ 4 ได้ให้คำนิยามคำว่า “ที่ดินของรัฐ” ว่า

“ที่ดินของรัฐ หมายความว่า ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินทุกประเภท เช่น ที่ป่า
สงวนแห่งชาติ ที่สงวนหวงห้ามของรัฐ ที่สาธารณประโยชน์ และที่ราชพัสดุ เป็นต้น”

2. มาตรการนี้เป็นไปตามมติ กพร.ในการประชุมครั้งที่ 2/2546 เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2546

จากกรณีศึกษาที่รวบรวมได้ พบว่าปัญหาพิพาทมีทั้งลักษณะรัฐประกาศหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินของประชาชน และประชาชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ ซึ่งเป็นที่ดินของรัฐ การร้องขอออกเอกสารสิทธิในที่ซึ่งประชาชนเชื่อว่าเป็นที่ของตน และต้องการเอกสารสิทธิตามพระราชบัญญัติประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 ปัญหาที่สะท้อนเชิงนโยบายและการปฏิบัติที่เป็นปัญหาคือ การดำเนินการใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ของรัฐที่สร้างปัญหา ต้องอพยพประชาชนออกจากที่ดิน มีกรณีที่ดินแรงก็คือ ปัญหาที่สาธารณประโยชน์บ้านโพธิ์เขียว ที่อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อสร้างศูนย์ราชการ ด้วยการกระทำดังกล่าวของเจ้าหน้าที่รัฐที่อ้างพระราชบัญญัติประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 และพระราชบัญญัติเวนคืนที่ดิน โดยกฎหมายดังกล่าวเหมือนกลไกอันชอบธรรมที่รัฐใช้ได้ตลอดเวลา กับที่ดินที่รัฐเชื่อว่าเป็นที่ดินของรัฐ โดยการกระทำบังคับอพยพ ทำร้ายร่างกาย ไถ่ถอนที่อยู่อาศัยและพืชผล การกระทำดังกล่าวเป็นไปตามกระแสของรัฐบาล นายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นนายกรัฐมนตรีในเวลานั้น และผลที่สุดก็คือเหลือผู้คัดค้าน 7 ราย ซึ่งไม่อาจคัดค้านได้ ชุมชนบ้านโพธิ์เขียวถูกบังคับย้ายชุมชนไปอยู่ในที่แห่งใหม่ ส่วนบริเวณที่ตั้งของชุมชนกลายเป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัดสุพรรณบุรี ขึ้นตอนต่างๆ ในการพิสูจน์สิทธิกลับมิได้หยิบยกมาพูดถึง ทั้งนี้เพราะข้าราชการในพื้นที่ และรัฐบาลมีธงแล้วว่า จะใช้ที่ดินดังกล่าวให้ได้

ผู้ศึกษาพบว่าปัญหาที่สาธารณประโยชน์ที่เป็นปัญหามากอีกประเด็นหนึ่งคือ ขอบเขตของที่ดินดังกล่าวไม่ชัดเจน ไม่มีประกาศแนบท้าย คราวออกกฎหมายแต่ละฉบับแนบท้าย บ้างก็ใช้เพียงทิศ บ้างก็ใช้เพียงหลักไม้แก่น ทว่าวันเวลาล่วงเลยมานาน ความเปลี่ยนแปลงในเรื่องหลักเขตก็มีปัญหา เช่น ที่สาธารณประโยชน์เกรวีอ ที่ตำบลหนองพิกนก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ส่วนปัญหาที่สาธารณประโยชน์คลองชายธง อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จนแกนนำคัดค้านมิให้เอกชนนำที่สาธารณประโยชน์ไปขายให้แก่บริษัทผลิตและสร้างโรงงานไฟฟ้านั้น จนกระทั่งถูกลอบยิงเสียชีวิต ผู้ศึกษาพบว่าประเด็นที่สาธารณประโยชน์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ถูกรุกล้ำและประชาชนที่เห็นแก่ตัวบุกรุกนั้น มีอยู่หลายจุด เช่น ที่สาธารณประโยชน์บ้านเกาะน้อย ที่อำเภอสามร้อยยอด ปัญหาที่ดินบนเกาะทะเล อำเภอบางสะพานน้อย ปัญหาที่สาธารณประโยชน์คอกควายตาพร้อย ที่ตำบลธงชัย อำเภอบางสะพาน ที่สาธารณประโยชน์ตำบลปากแพรก อำเภอบางสะพาน เป็นต้น ซึ่งปัญหาแต่ละปัญหาผูกโยงกับกลุ่มนักการเมือง ผู้มีอิทธิพลในพื้นที่เป็นผู้บุกรุก ลำพังประชาชนธรรมดารัฐคงใช้มาตรการขั้นเด็ดขาดจัดการแก้ปัญหา แต่ในความเป็นจริงปัญหาที่สาธารณประโยชน์ ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นั้น รัฐสามารถแก้ปัญหาได้แต่ไม่ดำเนินการ ปล่อยให้การตายของนายเจริญ วัดอักษร ซึ่งมีส่วนในงานวิจัยชิ้นนี้ถูกยิงตาย เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงจะขยับเพื่อตรวจสอบและแก้ปัญหาที่สาธารณประโยชน์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทั้งจังหวัด ซึ่งนับว่าไม่ถูกต้อง

กระบวนการแก้ปัญหาของรัฐ :

มาตรการในการพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของบุคคลในเขตที่ดินของรัฐ (กปร.) ใช้เวลานาน ตามขั้นตอนของกฎหมาย ความยุติธรรมที่ปรากฏไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง กล่าวคือรัฐมักใช้กฎหมายเข้มงวดกับคนจน แต่กลับปล่อยปละละเลยให้ที่ดินสาธารณะประโยชน์ของรัฐถูกบุกรุกเป็นจำนวนมาก ถึงเวลาที่จะต้องตรวจสอบและปรับเปลี่ยนวิธีการทำงาน และกฎระเบียบ แก่กฎหมายในการยึดอุดมการณ์ของกฎหมายจริงๆ

กระบวนการแก้ปัญหาขององค์กรประชาชน :

เนื่องจากรัฐมีการใช้กฎหมาย พระราชบัญญัติประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 พระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นที่สาธารณะสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2478 อ้างอิงทุกครั้งที่มีปัญหาพิพาทกับประชาชน โดยการดำเนินการมักออกคำสั่งออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงครอบครองพื้นที่ เมื่อประชาชนคัดค้าน ทว่าไม่มีเอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดินดังกล่าว ก็ถูกบังคับโดยปริยายให้ใช้สิทธิทางศาลภายใน 60 วัน มิเช่นนั้นจะเสียสิทธิ สำหรับประเด็นประชาชนผู้บริสุทธิ์และถูกกฎหมายประกาศทับนั้นเป็นเรื่องที่น่าเห็นใจ เพราะกระบวนการทางศาลนั้น ราชการมักมีเอกสารที่ออกโดยทางราชการที่ดีกว่าสิ่งที่ประชาชนมี ดังนั้นกระบวนการทางศาลถ้าเจ้าหน้าที่ไม่ยอมรับก็ทำอะไรไม่ได้ เช่น อายุของต้นไม้ที่ปลูก ความสูงของต้นไม้พรวัว ความเก่าแก่ของชุมชน ผู้สูงอายุในชุมชนที่สืบสาแหรกมาเนิ่นนาน ทว่าหลักฐานลายลักษณ์อักษร สูญหาย สิ่งต่างๆ เหล่านี้ สมควรที่รัฐจะได้รับรองว่าเป็นพยานหลักฐานอื่นนอกเหนือจากเอกสารหลักฐานที่ราชการมี

อย่างไรก็ตามกรณีเหล่านี้รัฐไม่อาจไล่ประชาชนเป็นจำนวนมากทั้งชุมชนได้ สิ่งที่ตามมาก็คือ การเช่าที่ดินกับทางราชการ ซึ่งดูเป็นทางออกในเบื้องต้น

ปัญหาอุปสรรคและข้อคิดเห็น :

นับว่าสถิติของคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กปร.) ที่ระบุว่าในปี 2541 พบว่าใน 76 จังหวัด มีการบุกรุกที่ดินราชพัสดุ ถึง 2,235,565 ไร่ จำนวนผู้ถือครอง 122,985 คน ส่วนที่สาธารณประโยชน์มีการบุกรุกราว 1,000,692 ไร่ จำนวนผู้ถือครอง 82,196 คน และพื้นที่ป่าไม้ 17,626,586 ไร่ จำนวนผู้ถือครอง 38,402 คน นั่นเป็นตัวเลขที่รับฟังได้ ว่าที่ดินของรัฐยังเป็นที่หมายตาของผู้เข้าไปใช้ประโยชน์อีกมาก ผู้ศึกษาเห็นว่านโยบายและกฎหมายที่มี จะต้องกระจ่างในเรื่องนี้ต่อไป จำนวนที่ดินที่เป็นของรัฐจริงๆ แนวเขต ขอบเขตการครอบครอง ตำแหน่ง การดูแลรักษาและ

การใช้ประโยชน์ การติดตามตรวจสอบ ซึ่งนอกเหนือจากนี้แล้วต้องถือเป็นเรื่องในท้องถิ่นร่วมกันดูแล ตรวจสอบ และการใช้ประโยชน์ ส่วนที่เป็นการบุกรุกที่ขัดแย้งและทุกส่วนเห็นว่าจะจัดการกับกลุ่มคน บุคคลดังกล่าว เจ้าหน้าที่ที่จะต้องเข้มงวดและปฏิบัติหน้าที่ให้และถูกต้อง

9. การใช้ประโยชน์ที่ดินราชพัสดุ

ในกรณีนี้มีกรณีศึกษา 3 กรณี ซึ่งปรากฏที่อำเภอสนม จังหวัดราชบุรี จำนวน 500,000 ไร่ โดยเป็นพื้นที่แปลงพิพาทเดียวกับที่อยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งราชการทหารครอบครองอยู่ 3 ล้านไร่ ปัญหาที่ดินอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด และที่ดินแปลงทุ่งฟ้าผ่า ในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ดังปรากฏ ดังนี้

ลำดับที่ (กรณีศึกษา)	ประเด็น / กรณีปัญหา/ กรณีพื้นที่ปัญหา	พื้นที่ ขอบเขตที่ตั้ง			จำนวนพื้นที่ (ไร่)	จำนวนผู้เดือดร้อน (คน/ครอบครัว)
		อำเภอ/จังหวัด	ตำบล	หมู่บ้านที่		
40	ให้แก้ไขปัญหามลพิษที่ราชพฤกษ์	อำเภอสวนผึ้ง ราชบุรี	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	500,000	(ราษฎร) ไม่ระบุ
64	กรณีขอออกเอกสารสิทธิ์ ในที่ดินราชพัสดุ(สงวนไว้ ใช้ในราชการกองทัพเรือ)	กิ่งอำเภอเกาะ ช้าง ตราด	เกาะช้าง	3,4 บ้านคลอง สน,บ้านหาด ทรายขาว	ไม่ระบุ	91
70	กรณีที่ดินเขตทหารแปลง สนามยิงปืนทุ่งฟ้าผ่า จังหวัดจันทบุรี	อำเภอเมือง จันทบุรี	ท่าช้าง วัดใหม่	2,3,4,5,8และ9	4,375	7,000 คน (1,200 ครอบครัว)
79	ขอความเป็นธรรม เกี่ยวกับการพิสูจน์ที่ดิน ตามหลักฐาน ส.ค.1	บางละมุง , ศรี ราชา ชลบุรี	บางละมุง สุลา	ไม่ระบุ	15	2

หมายเหตุ	- รวมกรณีปัญหา 4 กรณี - รวมจังหวัดที่มีปัญหา 4 จังหวัด - รวมตำบลที่มีปัญหา 5 ตำบล - รวมหมู่บ้านที่มีปัญหา 8 หมู่บ้าน - รวมจำนวนพื้นที่ 504,390 ไร่ จำนวนผู้เดือดร้อน 7,093 คน

สถานการณ์ปัญหา :

ในกรณีนี้มีกรณีศึกษา 4 กรณี 4 จังหวัด 5 ตำบล 8 หมู่บ้าน 504,390 ไร่ จำนวนผู้เดือดร้อน 7,093 คน

ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย :

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาดังกล่าว คือ พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2481 ในกรณีปัญหาพิพาทเกี่ยวกับอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีเขตพื้นที่ติดต่อกับจังหวัดกาญจนบุรี เกี่ยวข้องกับกฎหมายฉบับนี้โดยตรง ส่วนกรณีปัญหาเกาะช้างเกี่ยวกับมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 6 กันยายน 2510 เมื่อรัฐบาลอนุญาตให้กระทรวงกลาโหมสงวนที่ดิน ด้านเหนือของเกาะช้างไว้ใช้ในราชการกระทรวงกลาโหม เพื่อจัดตั้งสถานีรายงานข่าวสารทางยุทธศาสตร์ และฐานส่งกำลังบำรุงทางด้านอ่าวไทยฝั่งตะวันออก และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับที่ดินสนามยิงปืนทุ่งฟ้าผ่า อำเภอเมืองจังหวัดจันทบุรีนั้นเกี่ยวข้องกับที่ดินแปลงดังกล่าว ได้ขึ้นทะเบียนและออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงถึง 3 ฉบับ เมื่อปี 2517 และปี 2520

กระบวนการแก้ปัญหาของรัฐ :

เนื่องจากพื้นที่ทั้งหมดเกี่ยวข้องกับประชาชนจำนวนมาก โดยเฉพาะที่อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ทั้งอำเภอมียุทธศาสตร์สำคัญมากในเรื่องที่ดินว่า เป็นของราชการทั้งหมด ทำให้ประชาชนชุมนุมเรียกร้องให้ทหารเพิกถอน พระราชกฤษฎีกาดังกล่าว แล้วออกเอกสารสิทธิให้กับประชาชนที่อยู่มาก่อนที่กฎหมายจะประกาศพระราชกฤษฎีกาคุมพื้นที่ทั้งหมด ดังนั้น สิ่งที่รัฐทำก็คือใช้ประเด็นกระบวนการพิสูจน์สิทธิ และตรวจสอบสภาพร่องรอยการตั้งชุมชน โดยใช้ภาพถ่ายดาวเทียม และภาพถ่ายแผนที่ทางอากาศ ที่ถ่ายไว้เป็นครั้งแรก การใช้มติคณะรัฐมนตรีวันที่ 11 มิถุนายน 2533 การสำรวจผู้บุกรุกและป้องกันการบุกรุกใหม่ ทว่าปัจจุบันเรื่องก็ยังไม่ดำเนินแต่อย่างใด

กระบวนการแก้ไขปัญหขององค์กรประชาชน :

ร้องเรียนผ่านจังหวัด ชุมนุมเรียกร้องผ่านหน่วยราชการในพื้นที่ พิสูจน์สิทธิการครอบครองในกรณีของกิ่งอำเภอเกาะช้าง เพื่อขอออกเอกสารสิทธิ การร้องเรียนต่อสมาชิกวุฒิสภา ในรายชื่อของสนามยิงปืนทุ่งฟ้าผ่า การร้องเรียนผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา

ปัญหาอุปสรรคและข้อคิดเห็น :

ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับกฎหมายโดยตรงทั้ง 4 พื้นที่ ตรานใดที่รัฐบาลยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนต่อเรื่องที่ดินราชพัสดุ ปัญหาในเรื่องขั้นตอนการพิสูจน์ก็จะไม่บรรลุนำเข้าแม้แต่กรณีเดียว และดูเหมือน รัฐบาลได้มองเห็นปัญหาดังกล่าวในเชิงนโยบาย จากจำนวนประชาชนที่มาจดทะเบียนกับรัฐบาลเพื่อใช้แก้ไขปัญหา นั้น มีปัญหาที่ดินที่ต้องแก้ไขถึง 3,740,916 ราย ซึ่งต้องใช้จำนวนที่ดินที่คาดว่าจะนำมาแก้ไขแก่ผู้จดทะเบียน ที่ต้องการที่ดินทำกิน เนื้อที่ 28.9 ล้านไร่³⁶ โดยแบ่งเป็น

- 1.) ที่ดินที่ดำเนินการได้ทันที รวบรวม 25.2 ล้านไร่ ผ่านสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติฯ กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมธนารักษ์ (เกี่ยวกับที่ราชพัสดุ)
- 2.) ที่ดินที่ต้องมีการกระจายสิทธิ หรือฟ้องร้องดำเนินคดี 3.6 ล้านไร่ ภายใต้หน่วยงานรับผิดชอบคือ กรมป่าไม้ กรมอุทยานฯ กรมพัฒนาสังคม และสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

โดยแนวการจัดที่ดินทำกิน จะให้แก่ผู้จดทะเบียน ประกอบด้วยการรับรองสิทธิผู้ถือครองที่ดินของรัฐให้เป็นไปตามกฎหมาย และจัดที่ดินให้แก่คนยากจนที่ไม่มีที่ดินทำกิน ซึ่งกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่จะได้รับการรับรองสิทธิ แบ่งเป็นการรับรองสิทธิในที่ดิน และจัดที่ดินทำกินครอบครัวละไม่เกิน 15 ไร่ อย่างไรก็ตามดูเหมือนว่ารัฐบาลตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมโครงการด้วยแต่ในกรณีกรมธนารักษ์ซึ่งดูแลเรื่องที่ดินราชพัสดุทั้งหมดนั้น รัฐบาลก็ยังไม่มีความชัดเจนในรายละเอียดว่าจะรับรองสิทธิ หรือจัดที่ดินอย่างไร ในเมื่อที่ดินที่ราชการทหารครอบครองดูแลไม่ต่ำกว่า 6 ล้านไร่ จะมีรูปแบบวิธีการบริหารอย่างไร รูปแบบโดยส่วนมากปรากฏผ่านสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และกรมป่าไม้มากกว่าหน่วยงานอื่นๆ

10. การใช้ประโยชน์ในที่ดินของเอกชน

ในกรณีนี้มีกรณีศึกษา 5 กรณี ในจังหวัดกาญจนบุรี สุพรรณบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชลบุรี และปราจีนบุรี ซึ่งผู้ศึกษามีข้อสังเกตว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ในจังหวัดที่มีปัญหามาก เช่น กาญจนบุรี ชลบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และปราจีนบุรี ทำให้พิจารณาได้ว่าจังหวัดเหล่านี้ จะต้องถูกตรวจสอบในเรื่องการจัดการ บริหารทรัพยากรธรรมชาติที่ดินและป่าไม้อย่างเข้มข้น กรณีศึกษาที่รวบรวมได้มีดังนี้

³⁶ ศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติ. เอกสารสรุปผลการประชุมสัมมนาเตรียมความพร้อมแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนและ

กลุ่มปัญหาที่ 10. การใช้ประโยชน์ที่ดินของเอกชน

ลำดับที่ (กรณีศึกษา)	ประเด็น / กรณี ปัญหา/ กรณีพื้นที่ ปัญหา	พื้นที่ ขอบเขตที่ตั้ง			จำนวน พื้นที่ (ไร่)	จำนวนผู้ เดือดร้อน (คน/ ครอบครัว)
		อำเภอ/ จังหวัด	ตำบล	หมู่บ้าน ที่		
9	ขอความเป็นธรรม ที่ดินถูกบุกรุกนำไป สร้างฮวงซุ้ย	ท่ามะกา กาญจนบุรี	พระ แท่น	13	ไม่ระบุ (60 หลุม)	4
49	ร้องเรียนปลูกบ้านปิด กั้นเส้นทางทำให้ เดือดร้อนปิดกั้นเส้น ทางเข้าออก	ด่านช้าง สุพรรณบุรี	หนอง มะค่าโ ม่ง	21	ไม่ระบุ	1
55	ได้รับความเดือดร้อน ในการออกโฉนดที่ดิน จากกลุ่มผู้มีอิทธิพล ในพื้นที่	บางสะพาน ประจวบคีรีขันธ์	ปาก แพรก	ไม่ระบุ	9	1
73	ที่ป่าสงวนแห่งชาติ บางละมุง	บางละมุง ชลบุรี	เขาไม้ แก้ว	1	ไม่ระบุ	1
88	ขอความเป็นธรรม เรื่องที่ดิน กรณี เวนคืนที่ดินและให้รื้อ ถอนบ้านอย่างไม่เป็น ธรรม	อำเภอเมือง ปราจีนบุรี	ตำบล หน้า เมือง	ชุมชน บ้าน คลองวัว	ไม่ระบุ	2
หมายเหตุ	- รวมกรณีปัญหา 5 กรณี - รวมจังหวัดที่มีปัญหา 5 จังหวัด - รวมตำบลที่มีปัญหา 5 ตำบล - รวมหมู่บ้านที่มีปัญหา 4 หมู่บ้าน - รวมพื้นที่ที่มีปัญหา 9 ไร่ - รวมผู้เดือดร้อน 9 คน					

สถานการณ์ปัญหา :

จำนวนกรณี 5 กรณี 5 จังหวัด 5 ตำบล 4 หมู่บ้าน พื้นที่ 9 ไร่ จำนวนผู้เดือดร้อน 9 คน

ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย :

ประเด็นในข้อพิพาททั้ง 5 กรณี ส่วนใหญ่เป็นปัญหาในเรื่องการบุกรุกที่ดินของตน เพื่อปิดทางสัญจรเข้าออกที่ดิน การสร้างสิ่งถาวรในที่ดิน การฟุ้งซ่านไล่ออกจากที่ดิน การขออนุญาตที่ดินที่ตนซื้อ แต่ถูกคัดค้าน ซึ่งเป็นความพิพาทกันของเอกชน กรณีปัญหาที่ตำบลปากแพก อำเภอ บางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

กระบวนการแก้ปัญหาของรัฐ :

ผู้ร้อง ได้ร้องเรียนไปที่หน่วยงานรัฐเป็นส่วนใหญ่ เช่นผู้ว่าราชการจังหวัด ศูนย์ดำรงธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งต่างก็ดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมาย ส่วนที่ร้อง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ อยู่ระหว่างการตรวจสอบข้อมูล

กระบวนการแก้ปัญหาขององค์กรประชาชน :

ร้องเรียนผ่านจังหวัด หน่วยงานราชการในพื้นที่ เพื่อให้การดำเนินการแก้ไข ซึ่งใช้เวลาผ่านขั้นตอนทางกฎหมาย และนโยบายของจังหวัด ในการเร่งแก้ไขปัญหา ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า กรณีศึกษาที่มีลักษณะเป็นบุคคล ไม่เป็นกลุ่ม การรวมตัวไม่มี ผู้ร้องเรียนพิพาทกันเองมาก การคลี่คลายปัญหาจึงช้า

ปัญหาอุปสรรคและข้อคิดเห็น :

นับว่าปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ เป็นลักษณะของการพิพาทระหว่างเอกชนกับธุรกิจทุน มีบางกรณีที่พิพาทกับกลไกรัฐในพื้นที่ ในข้อพิพาทที่ดินที่ยังไม่ชัดเจนว่าเป็นที่ดินของเอกชน หรือของนิติบุคคล และบางกรณีข้อมูลไม่ครบถ้วน จึงวิเคราะห์ไม่ได้ เช่น กรณีสมาชิกสภาเทศบาลตำบลพระแท่นได้บุกรุกที่ดินนางทุเรียน ลบแยม เพื่อนำไปสร้างสวงซุ้ย 60 หลุม ข้อมูลที่รวบรวมไม่ครบว่าที่ดินของนางทุเรียน มีเอกสารอะไรบ้าง และเป็นที่ดินประเภทไหน ข้อมูลเช่นนี้ขาดหายไปอย่างน่าเสียดาย

11. การออกเอกสารที่ดินไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ในกรณีนี้ มีกรณีศึกษา 4 กรณี ในจังหวัดกาญจนบุรี อุทัยธานี ประจวบคีรีขันธ์ และสระแก้ว โดยจังหวัดกาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์และสระแก้ว ล้วนแต่เป็นจังหวัดที่น่าจับตามอง ในปัญหาพิพาทของกลุ่มที่ดินแทบทุกปัญหา หรือทุกกลุ่มปัญหาก็ว่าได้ ของจังหวัดกาญจนบุรี ข้อสังเกตนี้ยังมีความชัดเจนในเรื่องที่ผู้ครอบครองที่ดินและเอกสารที่ดินมาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

กรณีของจังหวัดกาญจนบุรีนั้น ผู้ร้องเรียน เป็นนักท่องเที่ยวที่ไปพบเห็นเหตุการณ์อันไม่ถูกต้องที่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวเจ้าของที่พักที่ผู้ร้องเรียนไปพักโดยตรง เป็นการละเมิดในหลายๆ ด้าน มีความผิดในเรื่องได้ที่ดินมาไม่ชอบ

กรณีที่ดินในจังหวัดอุทัยธานีนั้น ผู้ร้องเรียนคือประชาชนตำบลหลุมเข้า ที่ได้เดือดร้อนจากนางศรีรัตน์ วงษ์รักษ์ ขอออกเอกสารสิทธิในที่ดินที่รุกล้ำที่ดินสาธารณะประโยชน์ดอนหนองทะเล หมู่ที่ 5 ตำบลหลุมเข้า โดยต้องการให้คณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ เพิกถอนเอกสารดังกล่าว

ส่วนกรณีปัญหาที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์นั้น ธุรกิจทุนได้เอกสารครอบครองที่ดินบนเกาะทะลุ ประเภทหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3) โดยมีชอบซึ่งชาวบ้านบางสะพานน้อย ได้ร้องเรียนผ่านกรมที่ดินโดยตรง

ในกรณีของจังหวัดสระแก้วนั้น ผู้ร้องครอบครองที่ดินถึง 400 ไร่ มีเอกสารแบบยื่นภาษีบำรุงท้องที่ (ภ.บ.ท.5, ภ.บ.ท.6) แต่ที่ดินดังกล่าวเจ้าหน้าที่นำไปออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3) ให้แก่บุคคลอื่น 2 ราย ทำให้เกิดความพิพาทกันในพื้นที่ดินที่ฐานะชัดเจน ว่าเป็นจำนวนมาก แต่ก็ไม่ชัดเจนว่าใครมีสิทธิ แต่ที่ชัดเจนก็คือ ที่ดินดังกล่าวอยู่ในป่าสงวนแน่นอน

กลุ่มปัญหาที่ 11 การออกเอกสารที่ดินไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ลำดับที่ (กรณีศึกษา)	ประเด็น / กรณี ปัญหา/ กรณีพื้นที่ ปัญหา	พื้นที่ ขอบเขตที่ตั้ง			จำนวน พื้นที่ (ไร่)	จำนวนผู้ เดือดร้อน (คน/ ครอบครัว)
		อำเภอ/ จังหวัด	ตำบล	หมู่บ้าน ที่		
2	ให้ตรวจสอบการออก เอกสารสิทธิ์ น.ส.3 ก ในที่ดินโดยมิชอบ และ ที่ดินที่ได้รับเอกสาร สิทธิ์สร้างสิ่งกีดขวาง ทับลำธารสาธารณะ ของชุมชน	ทองผาภูมิ กาญจนบุรี	หินดาด	ไม่ระบุ	25	1
33	ขอให้เพิกถอนเอกสาร สิทธิ์ในที่ดินที่บุกรุก ที่ดินสาธารณประโยชน์	หนองขา หย่าง อุทัยธานี	หลุม เข้า	ไม่ระบุ	37	ไม่ระบุ
53	ให้ตรวจสอบการออก เอกสารสิทธิ์มิชอบบน เกาะทะลุ	บางสะพาน น้อย ประจวบคีรี ขันธ์	ทราย ทอง	3 บ้าน เกาะทะลุ	106	ไม่ระบุ
96	ขอความเป็นธรรมเรื่อง ที่ดิน	วัฒนานคร สระแก้ว	ห้วย โจทก์	ไม่ระบุ	400	1
หมายเหตุ	- รวมกรณีปัญหา 4 กรณี - รวมจังหวัดที่มีปัญหา 4 จังหวัด - รวมตำบลที่มีปัญหา 4 ตำบล - รวมหมู่บ้านที่มีปัญหา 1 หมู่ - รวมจำนวนพื้นที่ 568 ไร่ - จำนวนผู้เดือดร้อน 2 คน					

สถานการณ์ปัญหา :

จำนวนกรณีปัญหา 4 กรณี 4 จังหวัด 4 ตำบล รวมหมู่บ้าน 1 หมู่บ้าน จำนวนพื้นที่ 568 ไร่ ผู้เดือดร้อน 2 ราย

ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย :

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาดังกล่าว มี พระราชบัญญัติประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497 พระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. 2511 (กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม จัดที่ดินให้กับราษฎรในรูปของนิคมสหกรณ์และนิคมสร้างตนเอง) และระเบียบคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ปี 2529 ว่าด้วยการสงวนหวงห้ามที่ดินของรัฐเพื่อให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน มีคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กปร.) ดำเนินการตรวจสอบประเด็นหนังสือเอกสารสิทธิ ทั้งแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1) และหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3) เป็นต้น

กระบวนการแก้ปัญหาของรัฐ :

ขั้นตอนที่รัฐใช้คือ กฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการพิสูจน์สิทธิการครอบครองในที่ดิน การตรวจสอบ การประสานลงพื้นที่ ตรวจสอบข้อมูลและข้อเท็จจริง จัดประชุม การมีมติเพิกถอนเอกสารสิทธิ เช่น โฉนด ในกรณีปัญหาที่ดินที่ตำบลหลุมเข้า อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี แต่รัฐก็ดำเนินการในขั้นตอนดังกล่าวช้ามาก เพราะติดที่ขั้นตอนสอบสวนตรวจสอบ เช่น ปัญหาที่ดินเกาะทะลุ อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีการตรวจสอบในเรื่องที่ตั้ง ที่ตั้งของที่ดินอยู่บนเกาะทะลุจริงหรือไม่ ประเด็นเคยมีกฎหมาย ประกาศ เพื่อบริหารหวงห้ามหรือสงวนไว้หรือไม่ ที่ ส.ค. 1 (แบบแจ้งการครอบครองที่ดิน) เป็นที่ที่พึงออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3) ได้หรือไม่ ซึ่งกระบวนการต่างๆ ล้วนเกี่ยวกับแง่มุมทางกฎหมาย

กระบวนการแก้ปัญหาขององค์กรประชาชน :

เนื่องจากข้อมูลที่เก็บสำรวจรวบรวมได้ ระบุถึงผู้เดือดร้อนได้จำนวนเล็กน้อยมาก ทั้งๆ ที่ข้อเท็จจริงในกรณีปัญหาที่ดินเกาะทะลุนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลทรายทองเป็นผู้ร้องเรียน มีประชาชน จำนวนมาที่จะเดือดร้อนถ้าปล่อยให้ธุรกิจทุน ทำเช่นนั้น จึงมีการคัดค้านการออกเอกสารสิทธิ โดยไม่ระบุชื่อสกุล ทำให้ข้อมูลเป็นลักษณะบุคคลไม่ใช่กลุ่มคน ข้อมูลจึงไม่ถ้วนถี่

ปัญหาอุปสรรคและข้อคิดเห็น :

ปัญหาที่เกิดขึ้นสะท้อนกลุ่มจังหวัดที่มีปัญหามากคือ กาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และ สระแก้ว ซึ่งผู้ศึกษาเชื่อว่า จังหวัดที่มีนายทุน นักการเมือง ผู้มีอิทธิพล ใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง บุกรุกที่ดินของรัฐเป็นจำนวนมาก ซึ่งไม่มีใครดำเนินการปราบปรามอย่างจริงจัง ควรนำนโยบายปราบปรามผู้มีอิทธิพลมาใช้ใน 3 จังหวัดนี้โดยด่วน

12. การสูญเสียที่ดินโดยขบวนการฉ้อโกง

ในกรณีนี้มีกรณีศึกษา 3 กรณี เกิดขึ้นในจังหวัดกาญจนบุรีทั้ง 3 กรณี แม้ว่าปัญหาการบุกรุกที่ดินของจังหวัดนี้ ที่มีประชาชนไปบุกรุกที่ดินของรัฐ แต่ประเด็นประชาชนถูกหลอกลวงต่างกัน เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่เกิดขึ้นจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และเล่ห์เหลี่ยมของผู้หลอกลวง

โดยกรณีแรกเกิดจากการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการกู้เงิน แต่กลับไถ่ถอนโฉนดคืนไม่ได้ เพราะผ่านคนกลางในการประสานงาน และคนกลางดังกล่าว หลอกลวงผู้ร้องนั่นเอง อีกรายถูกหลอกให้จ่ายเงินค่าภาษีบำรุงท้องที่ แต่ไม่ได้รับเสร็จการเสียภาษี ดังกล่าว และสูญเสียที่ดิน ส่วนอีกรายเกี่ยวข้องกับที่ดินในเขตป่าสงวนและที่สาธารณประโยชน์ ถูกหลอกลวงเอาที่ดินไป และฉ้อโกงเงินของกองทุนแก้ไขปัญหาความยากจนไปใช้

กรณีกลุ่มที่ 12. การสูญเสียที่ดินโดยขบวนการจ้องโกง

ลำดับที่ (กรณีศึกษา ก)	ประเด็น / กรณีปัญหา/ กรณีพื้นที่ ปัญหา	พื้นที่ ขอบเขตที่ตั้ง			จำนวนพื้นที่ (ไร่)	จำนวน ผู้เดือดร้อน (คน/ครอบครัว)
		อำเภอ/จังหวัด	ตำบล	หมู่บ้านที่		
16	ไม่ได้ความเป็นธรรมจากการกู้เงิน ทำให้ถอนเงินคืนไม่ได้ เพราะผ่านคนกลางในการกู้เงิน	พนมทวน กาญจนบุรี	พนมทวน	4	ไม่ระบุ	1
17	ขอความเป็นธรรมจ่ายเงินไปแล้วแต่ยังไม่ได้เบรียลภาษีบำรุงท้องที่	หนองปรือ กาญ จน- บุรี	หนองปลาไหล	3	ไม่ระบุ	1
18	ให้ตรวจสอบพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่มีความผิดเกี่ยวกับป่าไม้และการ ฉ้อโกง	หนองปรือ กาญจนบุรี	หนองปลาไหล	3บ้านห้วยหวาย	ไม่ระบุ	52
หมายเหตุ	- รวมกรณีปัญหา 3 กรณี - รวมจังหวัดที่มีปัญหา 1 จังหวัด - รวมตำบลที่มีปัญหา 2 ตำบล - รวมหมู่บ้านที่มีปัญหา 2 หมู่บ้าน - จำนวนผู้เดือดร้อน 54 คน					

สถานการณ์ปัญหา :

กรณีศึกษา 3 กรณี 1 จังหวัด 2 ตำบล 2 หมู่บ้าน จำนวนผู้เดือดร้อน 54 ราย

ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย :

พระราชบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535
พระราชบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประเด็นปัญหาการสูญเสียที่ดินอันเนื่องมาจากการถูกขูดโกนนั้น ยังเป็นปัญหาที่แก้ไม่ตก เพราะรัฐไม่มีมาตรการจัดการในจุดต้นเหตุ สำหรับผู้ไปร้องขอยืมเงิน จำนองที่ดินกับนายเงิน แต่เมื่อต่อมาผู้ร้องถูกนายเงิน โกงหลอกหลวง รัฐก็ทำอะไรไม่ได้ เพราะการตกลงของทั้ง 2 ฝ่าย กระทำไปอย่างถูกต้อง ไม่เป็นไปตามหลักนิติกรรมที่กฎหมายรับรองให้ ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาจึงแก้ไขยาก ต้องไกล่เกลี่ย หรือประนีประนอม แต่ส่วนใหญ่ นายเงินที่ได้เปรียบความ มักไม่ยอมเจรจา เพราะตนได้ประโยชน์โดยตรง

กระบวนการแก้ไขปัญหารัฐ :

ขั้นตอนที่รัฐทำได้ก็คือการตรวจสอบข้อมูล โดยฝ่ายปกครอง เรียกคู่กรณีมาเจรจา แต่ไม่มีสภาพบังคับ ต่อนายเงินแต่อย่างใด

กระบวนการแก้ไขปัญหขององค์กรประชาชน :

ร้องเรียนผ่านหน่วยงานในพื้นที่ เข้าชื่อเสนอเรื่องให้ผู้ว่าราชการจังหวัดช่วยเหลือ

ปัญหาอุปสรรคและข้อคิดเห็น :

ผู้ศึกษาพบว่าแนวทางการแก้ไขปัญหารื่องดังกล่าวต้อง แก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดที่ดินและประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ใหม่ เพื่อเอาผิดผู้ทำสัญญาใดๆ ต้องเข้าสู่ระบบกฎหมาย ไม่รับสภาพบังคับใดๆ สำหรับสัญญาที่กระทำนิติกรรมนอกกฎหมาย ซึ่งจะทำให้ผู้เป็นคู่สัญญากับผู้ให้กู้ หรือนายเงิน ถูกบังคับให้กระทำนิติกรรมตามกฎหมายบัญญัติไว้

13. การกว้านซื้อที่ดิน โดยกลุ่มทุน ผู้มีอิทธิพลบุกรุกที่ดินของรัฐ

กรณีปัญหานี้ มีกรณีศึกษา 11 กรณี โดยเกี่ยวข้องกับจังหวัดกาญจนบุรีถึง 7 กรณี นอกนั้น ปัญหาอยู่ในจังหวัดระยอง ฉะเชิงเทรา ในส่วนของจังหวัดกาญจนบุรีนั้น ความผิดปกติชัดชัดว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เข้าไปบุกรุกป่าในเขตอุทยานแห่งชาติ ป่าสงวนแห่งชาติ การวางตนในฐานะจัดที่ดินขายให้แก่ประชาชน ซึ่งมีความผิดตาม พ.ร.บ.ป่าไม้ บุกรุกแผ้วถางที่ในเขตป่า บุกรุกที่สาธารณะของชุมชน เกาะกลางแม่น้ำ ปล่อน้ำเสีย การแสดงตนเป็นผู้มีอิทธิพลให้ปรากฏอย่างชัดแจ้ง บุกรุกลำน้ำกั้นทางเดินของลำน้ำ ในกรณีอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา รวมทั้งปัญหาที่ดินที่อำเภอท่าตะเกียบ ที่มีนักการเมือง ระดับประเทศเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย

กลุ่มปัญหาที่ 13 การก่อกวนเชื้อที่ดินโดยกลุ่มทุน ผู้มีอิทธิพล บุกรุกที่ดินของรัฐ

ลำดับที่ (กรณีศึกษา)	ประเด็น / กรณีปัญหา/ กรณีพื้นที่ปัญหา	พื้นที่ ขอบเขตที่ตั้ง			จำนวนพื้นที่ (ไร่)	จำนวนผู้เดือดร้อน (คน/ครอบครัว)
		อำเภอ/จังหวัด	ตำบล	หมู่บ้านที่		
3	ให้ตรวจสอบเหตุยังการทำลายสภาพป่าของอุทยานแห่งชาติเฉลิมรัตนโกสินทร์ การบุกรุกที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติ	อำเภอศรีสวัสดิ์ กาญจนบุรี	ตำบลเขาโจด	หมู่ที่ 1,5 บ้าน เขาเหล็ก	80	ไม่ระบุ
6	ให้ตรวจสอบผู้มีอิทธิพลและเจ้าหน้าที่การงานใช้อำนาจบุกรุกทำลายสวนสาธารณะของชุมชน	ทองผาภูมิ กาญจนบุรี	ต.ห้วยเขย่ง	บ้านห้วย ปากคอก	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
7	ร้องเรียนให้ตรวจสอบเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการเป็นผู้จัดสรรที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติและทำความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้	ทองผาภูมิ กาญจนบุรี	ตำบลตะแล	หมู่ 5 และ 6	1,314	ไม่ระบุ
8	ขอความเป็นธรรมให้การคุ้มครองช่วยให้เข้าทำกินในที่ดินโดยไม่ถูกข่มขู่คุกคาม	หนองปรือ กาญจนบุรี	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
11	ในการตรวจสอบการใช้งบประมาณแผ่นดินเพื่อพวกพ้องครอบครัว บุกรุกป่า แผ้วถางที่ดินในเขตป่าเขายี่ดืออครอบครอง	อำเภอทองผา ภูมิ จังหวัด กาญจนบุรี	ตำบลตะแล	หมู่ 2 บ้านพิพเย บ้านเกริง กะเวีย	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ

กลุ่มปัญหาที่ 13 การก้าวข้ามขีดจำกัดดินโดยกลุ่มทุน ผู้มีอิทธิพล บุกรุกที่ดินของรัฐ

ลำดับที่ (กรณีศึกษา)	ประเด็น / กรณีปัญหา/ กรณีพื้นที่ปัญหา	พื้นที่ ขอบเขตที่ตั้ง			จำนวนพื้นที่ (ไร่)	จำนวนผู้เดือดร้อน (คน/ครอบครัว)
		อำเภอ/จังหวัด	ตำบล	หมู่บ้านที่		
14	ตรวจสอบผู้มีสิทธิบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์ของชุมชน และทำลายป่า	อำเภอไทรโยค กาญจนบุรี	ไทรโยค	3 บ้านทุ่งก้าง ย่าง	ไม่ระบุ	300 ครอบครัว
19	ให้ตรวจสอบเกาะกลางน้ำถุกบุกรุกถมดิน ปลอยน้ำเสียลง แม่น้ำแควน้อย	อำเภอไทรโยค กาญจนบุรี	ตำบลท่าเสา	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
62	ขอให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงมีผู้บุกรุกที่สาธารณะสมบัติของ แผ่นดินและประพัตดินเป็นผู้มีอิทธิพลในพื้นที่จังหวัด ระยอง	อำเภอเมือง จังหวัดระยอง	ตำบลเพ	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	1
91	การบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ บริเวณลำน้ำแคว ระบบ-สียัด อ.สนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา	อำเภอสนามชัย เขต จังหวัด ฉะเชิงเทรา	ตำบลท่า กระดาน ตำบลคูยาย หมี	6 บ้านยาง แดง 5 บ้านท่า กระดาน	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
92	เดือดร้อนเรื่องที่ดินทำกิน นายทุนบุกรุกพื้นที่ป่าสงวน	สนามชัยเขต ฉะเชิงเทรา	ท่ากระดาน	8	4,302	1 และราษฎรใน พื้นที่

กลุ่มปัญหาที่ 13 การก่อกวนเชื้อที่ดินโดยกลุ่มทุน ผู้มีอิทธิพล บุกรุกที่ดินของรัฐ

ลำดับที่ (กรณีศึกษา)	ประเด็น / กรณีปัญหา/ กรณีพื้นที่ปัญหา	พื้นที่ ขอบเขตที่ตั้ง			จำนวนพื้นที่ (ไร่)	
		อำเภอ/จังหวัด	ตำบล	หมู่บ้าน		
95	ปัญหาที่ดินในตำบลท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา	อ.ท่าตะเกียบ ฉะเชิงเทรา	ตำบลท่า ตะเกียบ	1-20	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
หมายเหตุ	- รวมกรณีปัญหา 11 กรณี					
	- รวมจังหวัดที่มีปัญหา 3 จังหวัด					
	- รวมตำบลที่มีปัญหา 9 ตำบล					
	- รวมหมู่บ้านที่มีปัญหา 31 หมู่บ้าน					
	- รวมพื้นที่ที่มีปัญหา 5,696 ไร่					
	- รวมผู้เดือดร้อน 2 คน					
	- รวมจำนวนครัวเรือน 300 ครอบครั					

สถานการณ์ปัญหา :

จำนวนกรณี 11 กรณี 3 จังหวัด 9 ตำบล 31 หมู่บ้าน จำนวนพื้นที่ 569 ไร่ จำนวนผู้เดือดร้อน 2 ราย จำนวน 300 ครอบครัว

ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย :

ส่วนใหญ่ปัญหาอยู่ที่หลักปฏิบัติ และการใช้มาตรการทางกฎหมาย จัดการกับนายทุนผู้บุกรุกที่ดินของรัฐ แต่เนื่องจากขั้นตอนนำคดีขึ้นสู่ศาลเป็นไปด้วยความล่าช้า ดังนั้นการเอาผิดและเป็นการลงโทษให้เป็นกรณีตัวอย่างนั้น ทำได้ยาก กรณีการบุกรุกของกลุ่มทุน และเจ้าหน้าที่ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีส่วนใหญ่ บางกรณีเจ้าหน้าที่เป็นผู้กระทำผิดละเมิดต่อประชาชน และที่ดินของรัฐมีการข่มขู่คุกคามผู้ร้องเรียน และสภาพการบุกรุกมุ่งเน้นเปลี่ยนเส้นทางน้ำ บุกรุกเกาะและที่ดินกลางน้ำ เพื่อทำธุรกิจการท่องเที่ยว

กระบวนการแก้ไขปัญหารัฐ :

รัฐใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลในพื้นที่ และประสานกับฝ่ายปกครองเพื่อติดตามผลในพื้นที่โดยตรง การแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ ดำเนินการฟ้องคดีทางศาลในกรณีการรุกรานน้ำ แควระบบ-สียัค ที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ดำเนินตามสภาพบังคับที่มีของกฎหมาย เช่น เก็บเงินค่าปรับที่รุกรานน้ำ

อย่างไรก็ตามผู้ศึกษาเห็นว่าข้อมูลบางประเด็น เจ้าหน้าที่ก็ละเว้นให้กลุ่มธุรกิจทุน เช่น กรณีการรุกรานน้ำเกาะกลางแม่น้ำแควน้อยที่ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ว่าผู้บุกรุกมีความผิดถมที่ดินริมตลิ่ง แต่ไม่ได้ทำผิดในประเด็นอื่นๆ ทั้งๆ ที่ผู้ร้องเห็นชัดเจนกลุ่มธุรกิจเอกชนกระทำผิดจริง

กระบวนการแก้ไขปัญหขององค์กรประชาชน :

ส่วนใหญ่ดำเนินการร้องเรียนผ่านศูนย์ดำรงธรรมในจังหวัดของตน บางส่วนร้องเรียนผ่านองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน(สสส.) ร้องเรียนผ่านคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ทว่าการดำเนินการในพื้นที่ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องขยับได้ช้ามาก ทำให้ดูเหมือนเจ้าหน้าที่ไม่เต็มใจแก้ไขตรวจสอบข้อมูล

ปัญหาอุปสรรคและข้อคิดเห็น :

ผู้ศึกษามีความเชื่อมั่นว่า จังหวัดกาญจนบุรี เป็นจังหวัดที่มีปัญหาละเมิดกระทำผิด มีข้อพิพาทในเรื่องที่ดินมากที่สุด เป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรที่ดิน ป่าไม้ เป็นจำนวนมาก แต่มีปัญหาในการบริหารจัดการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพไม่ได้ การบุกรุก ขัดแย้งทั้งจากภาคประชาชน กลุ่มธุรกิจทุน จึงทำได้อย่างทำท่าย และขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ที่มีอยู่ ก็ไม่มีหลักการดำเนินการแก้ไขปัญหที่ดี จึงทำให้จังหวัดนี้มีปัญหาเรื่องที่ดินมากที่สุด

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ในบทนำของงานศึกษาระบุไว้ชัดเจนถึงวัตถุประสงค์หลักในการศึกษาวิจัย ก็เพื่อศึกษาสำรวจ รวบรวม ข้อพิพาทความขัดแย้งปัญหาที่ดินในประเทศไทย ว่ามีปัญหาและสาเหตุอย่างไร พิจารณาถึงอุปสรรคในการแก้ไขปัญหา ทั้งกระบวนการภาครัฐและประชาชนว่าเป็นอย่างไร เป็นไปในทิศทางที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้แสดงเจตนารมณ์ไว้หรือไม่ และวัตถุประสงค์ข้อสุดท้าย ก็เพื่อมีประเด็นจากกรณีศึกษาที่รวบรวมได้ รวมทั้งพื้นที่ปัญหาเพื่อดำเนินการศึกษาในเชิงลึก ปฏิบัติการในพื้นที่ได้จริงจำนวนไม่น้อยเลยทีเดียว

ภายหลังดำเนินการศึกษาแล้ว ผู้ศึกษาพบกับความเป็นจริงที่ปรากฏได้เด่นชัดในเรื่องเหล่านี้

- 1.) หน่วยงานบริหารจัดการที่ดินกระจายจัดกระจายในส่วนราชการต่างๆ ขาดความเป็นเอกภาพ
- 2.) ทรัพยากรที่ดินและดินเสื่อมโทรมอันเนื่องมาจากการใช้ที่ดินผิดประเภท การใช้ไม่เหมาะสมกับสมรรถนะของที่ดิน การปล่อยที่ดินจำนวนมากไว้รกร้างไม่ทำประโยชน์
- 3.) ขาดมาตรการทางกฎหมายที่จะจำกัดขนาดการถือครองที่ดิน ทำให้การถือครองที่ดินกระจุกตัว มีการกว้านซื้อ บุกรุกแผ้วถางที่ดินของรัฐ เพื่อเก็งกำไรที่ดิน
- 4.) ขาดมาตรการทางภาษีที่จะทำให้มีการกระจายการถือครองที่ดินและสร้างความเป็นธรรมในสังคม
- 5.) มีผู้ไร้ที่ดินทำกิน หรือมีที่ดินเพียงเล็กน้อยจำนวนมาก
- 6.) สิทธิในที่ดินของประชาชนมีความแตกต่างกัน
- 7.) เกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับที่ดินจากความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินแตกต่างกัน

จากตารางการแจกแจงกลุ่มปัญหาที่สัมพันธ์กับพื้นที่เขตปกครองในพื้นที่พิพาท ผู้ศึกษาพบว่า ปัญหาที่ดินเกิดจากนโยบายการประกาศเขตป่าทับพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชนเป็นลำดับแรกๆ คือจำนวน 34 กรณี ปัญหาจากการที่ประชาชนบุกรุกเข้าไปใช้ที่ดินในเขตที่สาธารณประโยชน์ มีจำนวน 14 กรณี จาก 100 กรณี กล่าวคือ อยู่ในลำดับที่ 2 และที่จะอดกล่าวถึงมิได้คือ ปัญหาพิพาทที่ดินระหว่างประชาชนกับราชการ นั้น ผู้ศึกษาพบว่ามี 9 กรณี อยู่ในลำดับที่ 4 ซึ่งที่หยิบยกมาแสดงให้เห็นเพื่อเป็นการยืนยันว่า ปัญหาความขัดแย้งเรื่องที่ดินระหว่างราชการกับประชาชน ได้สะท้อนมุมมองว่า ประชาชนไร้ที่ดินทำกิน จึงต้องใช้ที่ดินของรัฐในการดำรงชีวิต พุดง่ายๆ ก็คือ ไม่ว่ารัฐจะประกาศทับ ครอบคลุมบนพื้นที่ที่ประชาชนใช้ประโยชน์มาก่อน หรือ

ประชาชนเข้าบุกรุกที่ดินของรัฐก็ตาม ปัญหาลักษณะประเภทนี้ได้สะท้อนได้ว่า มีประชาชนไร้ที่ดินเป็นของตนเองอยู่เป็นจำนวนมากในปัจจุบัน และทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น

ดูเหมือนที่ดินได้กลายเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดสำหรับผู้มีอาชีพเป็นเกษตรกรที่ต้องมี นอกเหนือจากที่อยู่อาศัย งาน อาหาร สุขภาพอนามัย วัฒนธรรม อีสราภาพ ข่าวสารข้อมูล ประชาธิปไตย เสรีภาพ ความยุติธรรมและสันติภาพ ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งชี้ทางสังคมที่เป็นสากลที่สุด (เหมือนขบวนการชาปาติสต้า) โดยผู้ศึกษามีเหตุผลสนับสนุนคำกล่าว คือ ผู้ศึกษาพบว่าในปี 2541 ประชาชนได้บุกรุกที่ดินของรัฐมีจำนวน ถึง 1,147,823 ราย ใช้จำนวนพื้นที่ 21,022,090 ไร่ ในพื้นที่ประเภทที่ราชพัสดุ ที่ดินสาธารณะประโยชน์ ที่ป่าไม้และที่ดินประเภทอื่นๆ คำถามก็คือ ว่าทำไมถึงมีการบุกรุกที่ดินอย่างรุนแรงมาก เช่นนั้น ซึ่งถ้าพิจารณาจากห้วงการตื่นตัวสุดขีดของกระการกว้านซื้อที่ดินเพื่อการเก็งกำไร มีการขาย – ซื้อ ที่ดินจำนวนมาก ซึ่งเป็นเวลาใกล้เคียงกับมีข้อพิพาทที่ดินระหว่างประชาชนกับรัฐ ที่สะท้อนผ่านการชุมนุมประท้วงในห้วงปี 2541-2545 กล่าวคือ นับตั้งแต่เดือนมกราคม – ธันวาคม 2543 มีการชุมนุมในปัญหาที่ดิน 73 ครั้ง ระหว่างเดือนมกราคม – ธันวาคม 2544 มีการชุมนุมในปัญหาที่ดิน 74 ครั้ง และระหว่างเดือนมกราคม – มิถุนายน 2545 มีการชุมนุมในปัญหาที่ดิน 36 ครั้ง โดยที่หนักหน่วงมากคือการชุมนุมในปี 2539 มีการชุมนุมเกี่ยวเนื่องกับปัญหาที่ดินถึง 89 ครั้ง และอีก 58 ครั้งในปี 2540 และเพิ่มขึ้นเป็น 66 ครั้ง ในปี 2541 จนกระทั่งเพิ่มขึ้นเป็น 77 ครั้ง ในปี 2542

การชุมนุมประท้วงของประชาชนที่ผ่านมาสะท้อนปัญหาผู้ยากไร้ที่ดิน และระบบในการแก้ไขปัญหาที่ดินของประเทศล้มเหลวในการแก้ไขปัญหา มีหน่วยงานหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากเกินไป จนทำอะไรต่อปัญหาไม่ได้เลย ประการสำคัญระบบระเบียบ ขั้นตอนยุ่งยากจนต้องใช้เวลาเนิ่นนาน เช่น ระเบียบของคณะกรรมการแก้ไขปัญหการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กบร.) ในเรื่องการพิสูจน์สิทธิการครอบครองในที่ดินแปลงที่ระบุว่าเป็นของรัฐ ภายใต้ปัญหาประชาชนไร้ที่ดินบุกรุกที่ดินของรัฐ และปัญหาประชาชนมีที่ดินแต่ **ตกอยู่ในกระแสที่ดินเปลี่ยนการถือครอง** ผลสุดท้ายหันมาบุกรุกที่ดินของรัฐ สิ่งต่างๆเหล่านี้ มีสำคัญทำให้ข้อพิพาทความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนมีมากขึ้นในเรื่องที่ดิน

(1.) แบบแผนความขัดแย้งระหว่างคู่กรณี

ด้วยการศึกษาความขัดแย้ง กระทำในระดับกรณีศึกษา ซึ่งรวบรวมมา 100 กรณี จากพื้นที่ปัญหาแล้วนำมาจัดความสำคัญในสาเหตุของปัญหามีกี่ประเภท ซึ่งรวบรวมแล้วได้ 16 กลุ่มปัญหา คือ เกิดมากจากนโยบายการประกาศเขตป่าทับที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชน นโยบายส่งเสริมการปลูกป่าที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว ที่ส่งผล

กระทบต่อการสูญเสียที่ดิน นโยบายการให้สัมปทานทำประโยชน์ในที่ดินของรัฐ (เหมืองแร่ ระเบิดหิน) การอนุญาตให้เอกชนเช่าทำประโยชน์ในที่ดินของรัฐ การใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐวิสาหกิจ การใช้ประโยชน์ในที่ดินทหาร การออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินไม่ชอบด้วยกฎหมาย การสูญเสียที่ดินโดยขบวนการฉ้อโกง หลอกหลวง การสูญเสียที่ดินโดยกลุ่มทุน ผู้มีอิทธิพล บุกรุกที่ดินของรัฐ-ประชาชน และปัญหาที่เกิดจากการแบ่งเขตที่ดินในเรื่องการใช้ประโยชน์ที่ดิน แต่ละพื้นที่ที่หลากหลาย (ปรากฏในตารางแสดงประเภทกลุ่มปัญหาของพื้นที่)

โดยผู้ศึกษาพบว่ารูปแบบ แบบแผนของความขัดแย้งนั้น รัฐเป็นฝ่ายกระทำในรูปแบบของการใช้กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง มติคณะรัฐมนตรี ที่มีในอดีต และการใช้สภาพบังคับปัจจุบันเข้าดำเนินการกับประชาชนในพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่เกิดในกรณีที่เป็นที่ดินของรัฐที่เกี่ยวข้องกับที่ดินในเขตป่า ที่สาธารณะประโยชน์ และที่ดินในเขตรักษาพันธุ์ มีการใช้กองกำลัง ถ้าในเขตที่ดินดังกล่าวถูกรบครองโดยชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง ดังกรณีที่เกิดกับชาวไทยบ้านป่าหมาก-สวนทุเรียน กรณีปัญหาที่ดินที่อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ที่บ้านเวียงคำนี้ นั้นหมายความว่าความเป็นคนไทยที่อยู่ชายแดน หน่วยงานของรัฐจะเพิ่มความเข้มงวดในการปฏิบัติหน้าที่ โดยถือหลักความมั่นคงชายแดน การใช้ทหารกดดันบังคับโยกย้ายให้ออกจากพื้นที่โดยไว และถือเป็นการอพยพย้ายถิ่นทั้งชุมชน และยังพบวิธีการกดดันโดยทหาร ในกรณีปัญหาพิพาทที่ดินในเขตที่ทหารดูแลใช้ประโยชน์ คือกรณีที่ดินบ้านมะตองสู้ หมู่ที่ 3 ตำบลไทรโยค อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งทหารใช้วิธีการข่มขู่และบังคับโยกย้ายชุมชนบ้านมะตองสู้ ที่ตั้งอยู่มานาน ให้อพยพไปอยู่ที่ใหม่ แต่แกนนำชาวบ้านคือ นายเค ม่วงทอง ราษฎรที่อยู่มานาน ใช้วิธีการคือ ดื้อแพ่ง ยืนยันการตั้งชุมชนก่อนที่จะมีพระราชกฤษฎีกาสงวนหว้งห้ามฯ พ.ศ. 2481 ในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว

ในทำนองเดียวกัน ประชาชนกลับร้องเรียนไปที่หน่วยงานรัฐเมื่อพบว่าที่ดินของรัฐถูกบุกรุกเข้าถือครองครอบครองโดยกลุ่มธุรกิจเอกชน นายทุนในพื้นที่และต่างถิ่น ซึ่งกรณีศึกษาปรากฏถึงกรณีส่วนใหญ่อยู่จังหวัดกาญจนบุรี ถึง 7 กรณี จังหวัดฉะเชิงเทรา 3 กรณี และจังหวัดระยอง และข้อที่น่าสังเกตคือ เหตุขัดแย้งหลักๆ เป็นการเข้าบุกรุกแผ้วถางที่ดินแปลงใหม่ เพื่อสวนเกษตรกรรมแปลงพืชผลไม้ยืนต้นและสวนป่าพืชเศรษฐกิจ การบุกรุกที่ดินที่มีทิศทางการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยว การบุกรุกเปลี่ยนแปลงเส้นทางเดินของแหล่งน้ำตามธรรมชาติ และทั้งนี้ได้มีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าเกี่ยวข้องกับการกระทำดังกล่าวด้วย อาจกล่าวได้ว่าที่ดินของรัฐในปัจจุบันราว 100 ล้านไร่ มีปัญหาพิพาทกับประชาชนในประเด็น การบุกรุกเข้ายึดถือครอบครองโดยเฉพาะเขตที่ดินในป่าอนุรักษ์ ป่าสงวนแห่งชาติ ที่ดินสาธารณะประโยชน์ ที่ดินเขตทหาร ซึ่งราชพัสดุ กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลังเป็นผู้รับผิดชอบ โดยแม้รัฐได้มีมติ 4 พฤษภาคม 2536 ซึ่งยกเลิกไปแล้วที่ออกโดยคณะรัฐมนตรี เพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินในเขตป่า กระทั่งมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 30 มิถุนายน 2541 ที่ยังใช้อยู่ในปัจจุบัน ก็ยังไม่คืบหน้าที่จะแก้ปัญหาคความพิพาท ระหว่างรัฐกับประชาชนในกรณี

ความขัดแย้งที่ดินในเขตป่าได้ ไม่ว่าจะเป็นในด้านการป้องกัน ควบคุมและการฟื้นฟูมาตรการทั้ง 3 ด้านยังไม่มีผลคืบหน้า การย่นกันตรึงกำลังและดีดแพ่ง ยังคงสืบเนื่องอยู่มาก ไม่ว่าจะเป็นเขตป่าสงวน หรือเขตป่าอนุรักษ์ ซึ่งที่รัฐแก้ไขได้เฉพาะหน้าก็คือ ไม่ให้ประชาชนที่อยู่ในเขตพิพาท บุกรุกแผ้วถางไปกว่าเดิม ส่วนการพิสูจน์สิทธิการครอบครองว่าใครมีสิทธิที่ดีกว่ากันนั้น มาตรการในการพิสูจน์สิทธิยังไม่คืบหน้า ล่าช้าทั้งกระบวนการที่ร้องต่อคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กบร.) ที่ใช้เวลาในเชิงเทคนิค ขั้นตอนต่างๆ เป็นเวลาที่เนิ่นนาน จึงไม่สะท้อนผลให้ปรากฏเด่นชัด

โดยแบบแผนรูปแบบที่รัฐเป็นฝ่ายรุกในบทบาทการพิพาทนั้น มีสาเหตุที่สะท้อนปรากฏการณ์ดังกล่าวคือ เรื่องแนวคิดในเชิงอนุรักษ์ ที่รัฐต้องการสงวนที่ดินของรัฐไว้ โดยบางพื้นที่อนุญาตให้ประชาชนเข้าทำกิน อยู่อาศัยในที่ดิน แต่ไม่สนับสนุนให้สิทธิกับประชาชน เป็นเพียงการอนุญาตเข้าใช้ประโยชน์ ไม่ได้สิทธิ ซึ่งกรณีนี้มีทั้งในเขตที่ดินในป่า ที่ราชพัสดุ ที่สาธารณะประโยชน์ รัฐจัดให้เช่าแบบมีกำหนดเงื่อนไขเวลา แต่ประชาชนต้องการสิทธิในที่ดิน เมื่อไม่ได้ก็ร้องเรียนเป็นความพิพาทกัน

ส่วนอีกแนวความคิดหนึ่งเกี่ยวกับความเชื่อที่ว่า ที่ดินเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญทางการผลิตภาคเกษตร การทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจและที่ดินนั่นเองเป็นสินทรัพย์ที่ผู้ครอบครองสามารถใช้จำนอง ค้ำประกันเงินกู้ได้ ทำให้ผู้ใดที่ครอบครองย่อมมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินอย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการประกอบกิจการต่างๆ เพื่อที่ดินจะได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ทางการผลิตตามศักยภาพเพื่อเกิดผลตอบแทนสูงสุด ด้วยแนวคิดนี้จึงมีปัญหาในเรื่อง เอกสารสิทธิ ที่ร้องทวงถาม เพื่อให้ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ที่สมบูรณ์ในที่ดิน ซึ่งเกี่ยวโดยตรงกับพระราชบัญญัติประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2407 ความพิพาทในส่วนข้อนี้เกี่ยวกับปัญหาพิพาทในที่สาธารณะประโยชน์ กลุ่มการออกเอกสารสิทธิที่ดินที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งปัญหาประเภทนี้ ต่างทวงสิทธิในเรื่องการครอบครอง และถือว่าการครอบครองที่แสดงการมีกรรมสิทธิ์ ก็คือจะต้องมีเอกสารกำกับสิทธิ ซึ่งจุดนี้เป็นแนวคิดสืบความหมายในเรื่องการประเมินมูลค่าของทรัพยากรที่ดิน เป็นเพียงตัวแปรในกลไกตลาดทุน ซึ่งเป็นจุดที่สะท้อนมุมมองวิกฤตที่ผ่านมา ช่วงเศรษฐกิจฟองสบู่แตกช่วงปี 2540 – 2542 เพราะก่อนหน้านี้ มีการเกิดกระแสวิกฤตที่ดิน ชื้อ – ขาย ที่ดินที่มีราคาเกินจริงมาก ถือเป็นทรัพย์สินในระบบการตลาดที่ถูกประเมินค่า ให้มูลค่าที่ปั่นราคาได้มากที่สุดในระบบทุนนิยม และดูเหมือนว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวยังไม่ยุติง่ายๆ ในสภาพปัจจุบันที่ยังคงดำรงแนวคิดแต่เพียงว่าที่ดินเป็นทรัพย์สินอย่างเดียว โดยไม่ดูว่าฐานะที่สำคัญก็คือเป็นปัจจัยภาคการผลิตที่สำคัญ โดยเฉพาะภาคเกษตรกรรม

อีกแนวคิดหนึ่งที่อยู่เบื้องหลังกรณีพิพาทในเขตที่ดินของรัฐก็คือ แนวความคิดที่เชื่อว่าจะต้องอนุรักษ์ที่ดินของรัฐไว้แม้ต้องเผชิญกับความต้องการใช้ที่ดินของประชาชน ทั้งในแง่ตัวที่ดินและ

สิทธิในที่ดิน รัฐกระทำโดยเปิดทางออกในที่ดินประเภทให้แบบมีเงื่อนไข เช่น ในที่ดินเขตปฏิรูปที่ดิน ซึ่งในกรณีนี้ จากที่สำรวจมีปัญหาเป็นกรณีศึกษา เพียง 4 กรณี ในจังหวัดอุทัยธานี ราชบุรี จันทบุรีและอำเภอท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยตามที่ได้ศึกษาได้ศึกษารวบรวมข้อมูลแล้วพบว่า จังหวัดในภาคตะวันออก เช่น ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี และสระแก้วนั้น มีปัญหาในเรื่องการจัดที่ดินในรูปการปฏิรูปที่ดินที่ไม่อาจกระจายสิทธิที่ดินที่มีผู้ถือครองรายใหญ่ในพื้นที่ และที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นก็คือ สำนักงานปฏิรูปที่ดิน ปล่อยให้ธุรกิจทุน และผู้ถือครองรายใหญ่ แลกสิทธิให้ผู้ที่ตนจ้างวานให้ดูแลและใช้ประโยชน์ในที่ดิน ซึ่งว่ากันตามจริงแล้วก็ไม่ได้กระจายสิทธิให้ใคร เพราะโดยสภาพเป็นจริงกลุ่มทุนยังเป็นเจ้าของอยู่ ในจังหวัดสระแก้ว อำเภอวัฒนานคร และอำเภอตาพระยา มีปัญหาไม่ถูกปฏิรูปและที่ดินไม่ถูกดำเนินการใดๆ ในเขตป่าโคกสูง ที่ตำบลแตรอ-ช่องกุ่ม ไม่ว่าเจ้าหน้าที่จากอุทยานแห่งชาติปางสีดาได้พูดว่า เป็นที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน ทว่าเจ้าหน้าที่ปฏิรูปที่ดินสระแก้ว ระบุว่าไม่ใช่เขตความรับผิดชอบของตน กลายเป็นว่าที่ดินดังกล่าวหาผู้รับผิดชอบไม่ได้ โดยเหตุดังกล่าวเกิดที่บ้านแผ่นดินเย็น อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว และที่ดินดังกล่าวมีธุรกิจทุนรายใหญ่ต่างพื้นที่จากจังหวัดชลบุรีมาถือครองปลูกอ้อย ไร่เป็นจำนวน 3,000 ไร่ ทว่าปัจจุบันที่ดินในลักษณะสัญญาภาค เช่นนี้ ยังไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบ กระทั่งประชาชนได้ร้องเรียนผ่านศาลปกครองกลางแต่ศาลปกครองไม่รับคำฟ้อง เพราะเห็นว่าหน้าที่ในการจัดสรรปฏิรูปที่ดิน เป็นหน้าที่ของรัฐบาล ไม่ใช่ศาล เรื่องทำนองนี้อยู่ในกรณีศึกษาเจาะลึกที่ 6 กรณีปัญหาตำบลแตรอ-ช่องกุ่ม จังหวัดสระแก้ว โดยการตรวจสอบทั้งจากกรมป่าไม้ และสำนักงานปฏิรูปที่ดิน (อ้างตามเอกสาร ภาคผนวกหมายเลข 3) กลับไม่พบการขอใช้ประโยชน์ใดๆ จากผู้ครอบครองในเขตปัญหาที่บ้านแผ่นดินเย็น ตำบลแตรอ กับกรมป่าไม้ แต่ในสภาพความเป็นจริงกลับพบสภาพการใช้ประโยชน์ในพื้นที่เดิมแปลง

แนวทางรักษาที่ดินประเภทนี้ รัฐถือเป็นการให้กรรมสิทธิ์แก่บุคคล แต่มีข้อจำกัดในเรื่องการโอนสิทธิไปยังผู้อื่น ว่ากระทำไม่ได้ ในรูปเอกสาร ส.ป.ก.4-01 ตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 หรือในกรณีพื้นที่เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ รัฐให้สิทธิในรูป สทก. หรือสิทธิทำกิน ซึ่งเป็นการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ได้ อาจกล่าวได้ว่าในรูปแบบความขัดแย้งที่ผ่านมาที่เกิดขึ้นในที่ดินของรัฐนั้น ดูเหมือนรัฐจะพยายามรักษาสติของตนที่จะไม่ให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินของรัฐถูกครอบครองโดยมุ่งเน้น**ไม่ให้กรรมสิทธิ์สมบูรณ์** ตามประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 แต่พิจารณาในเรื่อง**กรรมสิทธิ์โดยมีเงื่อนไข** ห้ามจำหน่าย หรือโอน โดยมีระยะเวลา หรือห้ามตลอดไป เว้นแต่ตกทอดทางมรดกแก่ทายาท โดยธรรมชาติ หรือ โอนไปยังสถาบันเกษตรกร ซึ่งวิธีการดังกล่าวไม่ได้ตอบคำถามว่า ประชาชนน่าจะได้กรรมสิทธิ์ โดยธรรมและปรียายในเมื่อตนและชุมชนก่อเกิดก่อนกฎหมายที่เข้าไปประกาศคลุมพื้นที่พิพาท ทว่าดูเหมือนประเด็นนี้ รัฐไม่หยิบยก

มาพุดมากกว่าการแก้แค้นด้วยมาตรการพิสูจน์สิทธิการครอบครอง ซึ่งไม่มีผลเป็นรูปธรรมแม้ตัวอย่างสักราย

ในทางตรงกันข้าม ความขัดแย้งในเขตที่ดินของรัฐนั้น ผู้ศึกษาพบว่า การที่รัฐอ้างกฎหมายการจัดการที่ดินในพื้นที่นั้นๆ ก็เพื่อแสดงสิทธิเหนือทรัพยากร เพื่อผูกขาดอำนาจในการจัดการว่าที่ดินดังกล่าวเป็นของรัฐ โดยให้กรมที่ดินออกโฉนดที่ดินให้กับปัจเจกบุคคล กรมป่าไม้ทำแผนควบคุมพื้นที่ป่าและออกกฎหมายมาบังคับใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2481 โดยประกาศเขตป่าสงวน ป่าคุ้มครอง แล้วขยายเป็นเขตป่าไม้ถาวร เขตป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตต้นน้ำลำธาร เขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม และในที่สุดก็ถึงขั้นตอนเข้ายึดครองพื้นที่และตั้งหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อควบคุมจัดการทรัพยากรที่ดิน ทั้งนี้เพื่อแสดงอำนาจรัฐที่มีอยู่เหนือพื้นที่ เช่น กรมป่าไม้ ทำไม้ อนุรักษ์พื้นที่ป่า และหมายถึงที่ดินในเขตป่าที่ไม่มีบุคคลใดๆ ได้กรรมสิทธิ์ กรมที่ดินออกโฉนดที่ดิน นส.3 การควบคุมที่สาธารณะประโยชน์

รูปแบบในขั้นตอนสุดท้ายที่รัฐกระทำในพื้นที่ก็คือ การแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรนั้นร่วมกับระบบทุนที่เข้ามาแทรกผ่านควบคุมกันไปกับรัฐ เช่น รัฐให้สัมปทานทำไม้ เช่าพื้นที่ทำสวนป่า การให้ประทานบัตรทำเหมืองแร่ในพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 1 ปี เป็นต้น ซึ่งถึงที่สุดของปัญหาทั้งหมดก็คือรัฐใช้นโยบายควบคุม รวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง แม้ปัจจุบันมีกลไกอำนาจการบริหารปกครองส่วนท้องถิ่น ก็ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จะกล่าวถึงบางพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลแสดงการใช้อำนาจแทนรัฐเสียเอง เช่น กรณีการบุกรุกที่ดินของประชาชนสร้างหลุมศพที่จังหวัดกาญจนบุรี

อาจกล่าวได้ว่า รูปแบบแผนความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนในเรื่องที่ดินนั้น รัฐวางมาตรการในเชิงรุกต่อประชาชน ด้วยกลุโบาย ให้ความชอบธรรมทางกฎหมาย มติคณะรัฐมนตรี คำสั่งในทางราชการต่างๆ เพื่อควบคุมบริหารจัดการทรัพยากรที่ดิน เป็นสำคัญ และด้วยท่วงทำนองดังกล่าวทำให้ไม่อาจแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้จบอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดได้ ทั้งนี้เพราะกลไกที่ใช้อยู่ยังผูกอยู่กับการเงิน มาตรการทางกฎหมายที่เข้มงวด

(2.) สาเหตุความขัดแย้งระหว่างคูกรณี

ผลจากการศึกษาส่วนใหญ่ที่ได้จากกรณีศึกษา จำนวน 100 กรณี ใน 16 กลุ่มปัญหา อาจกล่าวได้ว่าปัญหาส่วนใหญ่ มีสาเหตุมาจากการกำหนดนโยบายการจัดการที่ดิน แบบรวมศูนย์อำนาจการจัดการและควบคุมโดยกลไกรัฐแทบทั้งสิ้น ดังกรณีที่เกิดขึ้นนโยบายประกาศเขตป่าทับพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชน ซึ่งเกิดจากนโยบายป่าไม้แห่งชาติ ที่กำหนดให้แบ่งเขต

พื้นที่อนุรักษ์ให้ได้ร้อยละ 25 ป่าเศรษฐกิจร้อยละ 15 โดยใช้เกณฑ์การแบ่งพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในลักษณะของป่าผืนใหญ่ ตามแนวคิดเดิม เพื่อการท่องเที่ยวและถิ่นที่อยู่ของสัตว์ โดยไม่คำนึงถึงว่าผืนป่าดังกล่าวที่รัฐขีดเส้นนั้นมีประชาชน ชนชาติอาศัยอยู่มานานก่อนที่รัฐจะเกิดแนวคิดการจัดการป่า และที่ดินในเขตป่า การพิจารณาถึงพื้นที่ลุ่มน้ำ รัฐก็ใช้เพียงการพิจารณาพื้นที่บนต้นน้ำ เช่น ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 เอ ส่วนลุ่มน้ำชั้น 1 บี ถึงชั้น 5 นั้น มีโอกาสถูกทำลายได้จากการสัมปทานทำเหมืองแร่ แต่รัฐก็ไม่ได้ใส่ใจในการทำลายหน้าดินและทรัพยากรในบริเวณดังกล่าว ดังเช่นกรณีที่เกิดจากการระเบิดหิน แร่ ซึ่งเป็นกรณีที่ศึกษารวบรวมได้ 1 กรณี เกิดจากการไม่แบ่งเขตการอนุญาตให้ทำสัมปทานระเบิดหิน-โรงโม่หิน ที่จังหวัดกาญจนบุรี กระทั่งธุรกิจเอกชนมีปัญหาพิพาทกับประชาชนในพื้นที่และเกิดการทับซ้อนพื้นที่ประทานบัตร ซึ่งรัฐไม่ตรวจสอบในการต่ออายุประทานบัตรทำเหมือง นอกจากนี้มติคณะรัฐมนตรีวันที่ 30 มิถุนายน 2541 นับว่าเป็นมติที่สร้างปัญหากับชุมชนที่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์เป็นอย่างมากที่จะถูกอพยพออกจากพื้นที่ โดยมีข้ออ้างว่าเพื่อป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า อันเป็นมติที่สร้างความขัดแย้งให้สังคมอย่างรุนแรง ซึ่งในกรณีศึกษารวบรวมได้ส่วนใหญ่ กระทำต่อชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงที่บ้านป่าหมาก-สวนทุเรียน บ้านเวียดาคดี บ้านพู่จือ เป็นต้น

นอกจากนั้น ปัญหาในภาคตะวันออก อาจไม่เหมือนกันภาคตะวันตกในเรื่องการอพยพโยกย้ายประชาชน แต่รัฐก็เลือกใช้นโยบายสนับสนุนให้ธุรกิจทุนใช้แปลงที่ดินขนาดใหญ่เพื่อสนับสนุนทิศทางการทำการเกษตรเพื่อการส่งออก เขตนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่เห็นปรากฏชัดเจนมากที่จังหวัดระยอง และชลบุรี ซึ่งนโยบายดังกล่าวเร่งธุรกิจให้เกิดการใช้พื้นที่ในเขตป่าเป็นจำนวนมากและผลที่ตามมาก็คือ พื้นที่ป่าไม้ หายไปจากป่าภาคตะวันออก ทว่ากลับเกิดแปลงไร่ มัน สับปะรด อ้อย ยางพารา ยูคาลิปตัส และนิคมอุตสาหกรรมเกิดขึ้นแทนที่ ไม่ว่าความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดจากการซื้อ-ขายที่ดินของภาคประชาชนเอง หรือ การถูกกระแสบังคับให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องที่ดินถูกเปลี่ยนมือก็ตาม ทว่าประเด็นที่ปฏิเสธไม่ได้ก็คือ ความเปลี่ยนแปลงครั้งที่ผ่านมามีได้ยอมรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในแง่การกำหนดทิศทางของตนเอง เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ปัญหานิคมอุตสาหกรรมกลายเป็นบ่อเกิดของขยะมีพิษที่ต้องนำไปทิ้งในเขตชุมชนจนกลายเป็นปัญหาใหญ่ ปัญหาประชาชนขาดแคลนน้ำประปา เพราะนิคมอุตสาหกรรมแย่งใช้น้ำดิบ คุณภาพเสื่อมโทรม จากปัญหาสภาพแวดล้อม สิ่งต่างๆ เหล่านี้ สะท้อนประเด็นการมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี ถ้าผู้รับความเปลี่ยนแปลงในแง่ที่ถูกเรียกว่าความเจริญ ไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาความเจริญแล้ว ปัญหาที่ตามมาที่เกิดจากความเจริญนั้นได้กลายเป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน ทำอย่างไรรัฐ

จะเห็นความสำคัญและรับรองสิทธิของชุมชนต่อฐานทรัพยากร ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 46, 56, 79 และ 290³⁸

ทำอย่างไรประชาชนจะสามารถเรียกร้องให้รัฐยกเลิกกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ และที่ดินในเขตป่าที่จะเมิดสิทธิของชุมชน กล่าวคือ พระราชบัญญัติ พ.ศ. 2484 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 ไม่ว่าจะยกเลิก หรือปรับปรุงแก้ไขใหม่ กฎหมายที่กล่าวถึงข้างต้นนั้น ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน การออกแรงเรียกร้องให้รัฐต้องแก้ไขกฎหมายดังกล่าว ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและที่สำคัญ คือ ต้องมีการปฏิรูปปรับเปลี่ยนนโยบายป่าไม้ ปี 2528 โดยปรับโครงสร้างคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติให้อยู่บนหลักการของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในทุกระดับ การจำแนกเขต (โซนนิ่ง) พื้นที่ป่าแต่ละประเภทใหม่ รวมทั้งพื้นที่ป่าชุมชน สร้างกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ทุกประเภท แม้กระทั่งเขตพื้นที่สงวนหวงห้ามของทางราชการ ซึ่งที่ผ่านมาบริหารจัดการที่ดินในแนวตั้ง ซึ่งการแสดงอำนาจ ใช้กำลังในการบังคับ ข่มขู่ และใช้ความรุนแรงต่อประชาชนที่พิพาท ดังเช่น กรณีปัญหาที่ดินที่อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

ควรมีการทบทวนยกเลิกมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 30 มิถุนายน 2541 เพื่อยุติการอพยพประชาชนออกจากเขตป่าอนุรักษ์ ให้รับรองสิทธิในที่ดินของชุมชน ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ป่าอย่างมั่นคงและสนับสนุนให้มีการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน รวมทั้งการจัดการป่าชุมชน ให้มีการกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม และคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า พระราช

³⁸ มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนดั้งเดิมย่อมมีสิทธิการอนุรักษ์ พื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอัน

ดั้งเดิมของท้องถิ่น และของชาติ และการมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างสมดุลและยั่งยืน

มาตรา 56 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล และในการคุ้มครอง ส่งเสริม บำรุงรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีวิอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ อนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตของตนย่อมได้รับความคุ้มครอง...

มาตรา 79 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริม บำรุงรักษาและคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อม ตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน

มาตรา 290 เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ

บัญญัติประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 ต้องมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อพูดถึงประเด็นในเรื่องภาษีที่ดินเพื่อการควบคุมการถือครองที่ดิน การกำหนดเขตการใช้ที่ดิน (Zoning) ร่วมกับนโยบายด้านผังเมือง การจัดตั้งกองทุนกระจายสิทธิการถือครองที่ดิน เพื่อรับซื้อที่ดินจากบุคคลทั่วไป ขายผืนที่ดินแก่ผู้ด้อยโอกาส จัดเก็บข้อมูลการถือครองที่ดินรายบุคคล ทั่วประเทศ ทั้งนี้ให้มีการปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติภาษีบำรุงท้องที่ จัดตั้งกองทุนเกษตรกรรมยั่งยืน เร่งพัฒนาอาชีพเกษตรกร ใช้นโยบายทางภาษีเพื่อคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมและบังคับใช้นโยบายทางภาษีอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้มาตรการทางด้านผังเมือง เพื่อเร่งการกำหนดเขตอุตสาหกรรม เขตพักผ่อน เขตชุมชน โดยให้องค์กรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม พิจารณาเร่งด่วน เพื่อพัฒนาการเกษตร ในเขตพื้นที่เกษตรกรรมอย่างจริงจัง โดยมีมาตรการส่งเสริม สนับสนุน

(3.)ภาพรวมความขัดแย้งในกรณีศึกษาระดับภาค

จากการประมวลสำรวจปัญหาความขัดแย้งเรื่องที่ดินระหว่างรัฐกับประชาชน ในกลุ่มปัญหาทั้ง 16 กลุ่มปัญหา (ดูในเอกสารภาคผนวก 1) นั้น ผู้ศึกษาได้ศึกษารวมระหว่างภาคตะวันตก และภาคตะวันออก โดยมีได้แยกการพิจารณาเพียงแยกศึกษาข้อมูลทางภูมิศาสตร์ และฐานทรัพยากรทางกายภาพในเบื้องต้น (ดูในบทที่ 2) ในที่นี้ผู้ศึกษาขอสรุปภาพรวมปัญหาความขัดแย้งเรื่องที่ดิน ดังนี้

ภาคตะวันตก

ปัญหาที่เกิดขึ้นในเรื่องที่ดินประกอบด้วย ความหลากหลายตามสภาพของพื้นที่ ทางภูมิศาสตร์และการตั้งถิ่นฐานที่เก่าแก่ของชนเผ่าที่อยู่ตามพื้นที่ชายแดนด้านทิศตะวันตก ดังนั้นปัญหาเรื่องคนกับป่าจึงเป็นปัญหาอย่างมาก ดังปรากฏ

- 1.) ปัญหาหน่วยราชการประกาศเขตป่าอนุรักษ์ทับพื้นที่ชุมชน และที่ทำกิน
- 2.) ปัญหาหน่วยงานราชการทลายยึดพื้นที่ในเขตชุมชน ที่ทำกิน โดยอ้างความจำเป็นในการใช้ประโยชน์ทางราชการ
- 3.) ปัญหาการอพยพประชาชน ขายขอบออกจากพื้นที่ป่าที่เป็นถิ่นที่อยู่ดั้งเดิม
- 4.) ปัญหาพืชพาณิชย์ขนาดใหญ่ เช่น ไร่อ้อย ทำลายความสมบูรณ์ของธรรมชาติ
- 5.) ปัญหามลภาวะจากเหมืองแร่ การระเบิดหินที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน
- 6.) ปัญหาการกว้านซื้อที่ดินของทุนท้องถิ่น และผู้มีอิทธิพลในพื้นที่

- 7.) ปัญหาโครงการพัฒนาที่ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตชุมชน จากการผลิตไร่หมุนเวียน เปลี่ยนเป็นการผลิตแบบพืชเชิงเดี่ยว ป้อนภาคการผลิตและส่งออกต่างประเทศที่ทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไป
- 8.) ปัญหานโยบายความมั่นคงตามแนวชายแดน ที่หน่วยงานราชการพยายามอพยพประชาชนออกจากพื้นที่
- 9.) โครงการพัฒนาของรัฐที่ส่งผลต่อป่าอนุรักษ์และประชาชนชายขอบ

แนวทางที่ควรเกิดเพื่อลดแรงปะทะของปัญหา โดยพิจารณาทบทวนนโยบายเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ที่ดิน ป่าไม้ ให้มีความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่นพร้อมๆ กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากร ให้รวมศูนย์การประสานงาน แต่ไม่รวมศูนย์อำนาจเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาคม ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน โดยเฉพาะความเห็นของคณะรัฐมนตรีต้องพิจารณาตัดสินด้วยระบบคุณค่าของชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญ โดยพิจารณาในสิ่งเหล่านี้

- 1.) กระจายอำนาจการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสู่ท้องถิ่น
- 2.) รับรองสิทธิชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน
- 3.) รับรองสิทธิชุมชนต่อระบบการเกษตรพื้นฐาน เช่น แปลงไร่หมุนเวียน ที่ใช้ระบบพักให้ดินฟื้นดินตัว
- 4.) ผลักดันให้มีหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่นที่มีเนื้อหาด้านวัฒนธรรม ประเพณีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยชุมชนกำหนดหลักสูตร
- 5.) สนับสนุนกลุ่มท้องถิ่น เครือข่ายให้มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

รูปธรรมของมาตรการการที่จะช่วยให้ความขัดแย้งที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรที่ดินในภาคตะวันตกลดน้อยลง ผู้ศึกษาเห็นว่า ควรกระทำดังนี้

- 1.) ยกเลิกกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ทั้ง 5 ฉบับ รวมทั้งมติคณะรัฐมนตรีที่ละเมิดสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร
- 2.) ผลักดันร่างกฎหมาย การจัดการป่าและที่ดินภาคประชาชน
- 3.) ผลักดันร่าง พระราชบัญญัติป่าชุมชนฉบับประชาชน
- 4.) รับรองสิทธิชุมชน ที่อยู่อาศัยและที่ทำกินในเขตป่าที่อยู่มาก่อน
- 5.) รัฐร่วมกับท้องถิ่น สร้างมาตรการป้องกันและลงโทษการบุกรุกป่าของธุรกิจทุน นักการเมือง

เมือง

- 6.) ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาโครงการที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น เช่น การทำประมงพาณิชย์ สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในโครงการพัฒนาของรัฐ
- 7.) พัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ตามวิถีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชน
- 8.) ร่วมสร้างกลไกการชี้ขาด กรณีพิพาทที่มีความขัดแย้งทั้งกับรัฐ เอกชน ธุรกิจทุน
- 9.) เร่งสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมกำหนดหลักสูตร การศึกษาท้องถิ่นในมิติด้านการจัดการทรัพยากรและวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น

ผู้ศึกษามีตัวอย่างเสนอเกี่ยวกับการสูญเสียที่ดินของคนชายขอบที่ถูกกระทำจากระบบ เพื่อเป็นเหตุผลสนับสนุนว่ารัฐควรคำนึงถึงสิทธิชุมชนอย่างไร ดังเช่น งานของศิริพร คำภูไทย³⁹ ในเรื่อง “ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างกับการสูญเสียที่ดินของคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง” ซึ่งศึกษาเมื่อปี 2546 เนื่องจากพบว่าชุมชนคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงสูญเสียที่ดินทำกินในหมู่บ้านร้อยละ 46.71 ให้กับคนภายนอก โดยผลจากการศึกษาพบว่า จากการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตของคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง โดยการพึ่งพาตนเองไปสู่การผลิตแบบทุนนิยม ทำให้ชุมชนต้องสูญเสียที่ดินทำกิน โดยนายทุนจะเข้าไปบุกรุกกลุ่มกะเหรี่ยงที่เป็นเกษตรกร เช่น การกดราคาผลผลิตทางการเกษตร หักค่าปัจจัยการผลิต การเก็บดอกเบี้ยในอัตราสูง ทำให้คนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงตกอยู่ในภาวะเป็นหนี้ ชักจูง จนต้องยกที่ดินให้กับนายทุน ทั้งนี้ผู้อยู่เหนือคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง คือนายทุนและรัฐ โดยนายทุนผูกขาดการผลิตทั้งหมด ทำให้กะเหรี่ยงไม่มีอำนาจต่อรอง ส่วนเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ถูกนายทุนครอบงำ ทำให้คนกะเหรี่ยงต้องยอมนายทุน โดยรัฐสร้างกลไกทำให้คนกะเหรี่ยงทำตามคำสั่ง เช่น ยึดบัตรประชาชน รวมทั้งใช้กฎหมายผ่านเจ้าหน้าที่ปกครอง ช่วงซึ่งที่ทำกินและทำให้คนกะเหรี่ยงกลายเป็นผู้ละเมิดกฎหมาย ในการเข้าไปอยู่ในพื้นที่รัฐ ทั้งนี้ หากคนกะเหรี่ยงต้องอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เช่นนี้ ในชุมชนจะสูญเสียที่ดินให้นายทุนมากขึ้น ส่วนคนกะเหรี่ยงที่เป็นเจ้าของที่ดินจะกลายเป็นเพียงแรงงานรับจ้างทำให้ชุมชนขาดความมั่นคงด้านอาหารและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น การแก้ปัญหาต้องเร่งกระตุ้นความคิดคนกะเหรี่ยงให้เลือกแนวทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง

ผู้ศึกษาพบว่าทิศทางการดังกล่าว กำลังเกิดขึ้นในชุมชนคนชายขอบของภาคตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นที่บ้านป่าผาก บ้านมะตองสู้ หรือแม้กระทั่งบ้านป่าหมาก-สวนทุเรียน ซึ่งอยู่ในป่าลึก ก็กำลังเผชิญและตกอยู่ในวังวนดังกล่าว ถ้าตราบใดที่พวกเขาไม่รวมตัวกันในชุมชนและเป็นเครือข่ายอย่างที่เกิดขึ้นกับเครือข่ายกะเหรี่ยงเพื่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ที่ผู้ศึกษาพบว่า เครือข่ายดังกล่าว แม้รวมตัวกันด้านวัฒนธรรม แต่ก็มีกลิ่นคาวเพื่อหนุนเนื่องช่วยเหลือกัน รับรู้ข่าวสาร

³⁹ ศิริพร คำภูไทย, “นายทุน-ข้าราชการบีบกะเหรี่ยงเส้นทาง รีดเงินเป็นหนี้-ยึดบัตรประชาชนหวังอุปถัมภ์ทำกิน”

ระหว่างกันในเรื่องอื่นๆ ด้วย นับว่าเครือข่ายดังกล่าวโดดเด่น ในงานเกี่ยวกับคนชายขอบของภาค ตะวันตก ที่ผู้ศึกษา ศึกษา มา โดยมีทั้งจังหวัดกาญจนบุรี อุทัยธานี ราชบุรี สุพรรณบุรี ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ตาก และเชียงใหม่ จากปัญหาในพื้นที่แล้วมีกระบวนการหนุนช่วยกัน กลุ่มลักษณะเช่นนี้รัฐควรสนับสนุน และนำร่องเป็นตัวอย่างกับพื้นที่อื่นๆ เพราะสะท้อนภาพความ เข้มแข็งของชุมชนในการหนุนช่วยกันเป็นอย่างดี (ศึกษาได้จากเอกสารภาคผนวกที่ 1 และภาค ผนวกที่ 2 เรื่องกลุ่มเครือข่ายกะเหรี่ยงบ้านป่าผาก บ้านคลองเสลา)

ภาคตะวันออก

เนื่องจากภาคตะวันออกที่ผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลกรณีศึกษาจาก 8 จังหวัด คือ ฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี สระแก้ว ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด นั้น กรณีศึกษาส่วนใหญ่สะท้อนปัญหาในเชิงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเพื่อการส่งออก การเกิดนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ในจังหวัดริมชายทะเลขนาดใหญ่ การเร่งรีบการผลิตใช้ที่ดินอย่างไม่คิดถึงอนาคต ถางป่า สมบูรณ์เพื่อปลูกป่าเศรษฐกิจ ที่ดินเขตป่าเปลี่ยนเป็นเขตโรงงานอุตสาหกรรม การใช้ป่าอนุรักษ์ อย่างไม่ยั้งคิด เพื่อธุรกิจการท่องเที่ยว สิ่งต่างๆ เหล่านี้สะท้อนผ่านปัญหาของเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ที่รวมตัวกันในระดับภาค รวม 8 จังหวัด และได้จัดทำ “คำประกาศบูรพา” สะท้อนถึงปัญหาภาพรวมภาคตะวันออก ซึ่งประมวลได้ดังนี้

ภาพโดยรวมของปัญหาภาคตะวันออก เกิดมาจากผลกระทบที่มาจาก การพัฒนา อุตสาหกรรมการผลิต เกิดโครงการขนาดใหญ่ ซึ่งดำเนินการผ่านมาและกำลังเร่งขยายตัวในยุค วิฤตเศรษฐกิจ ความเติบโตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในภาคนี้ ได้ชูดรีดแย่งชิง ทำลายต้นทุนฐาน ทรัพยากรธรรมชาติ ความรู้มรดกเดิมของชุมชนที่ตั้งบนฐานเกษตรกรรมและธรรมชาติ ชูดรีดต้นทุน มนุษย์ โดยใช้แรงงานราคาถูก ทั้งแรงงานในประเทศและต่างชาติ

1.) ทั้งนี้การชูดรีดต้นทุนฐานทรัพยากรธรรมชาติ และต้นทุนมนุษย์ ในภูมิภาคดำรงอยู่ได้ โดยการอาศัยระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ภายใต้โครงสร้างอำนาจทางการเมือง ที่เอื้อต่อการ เข้าไปเป็นตัวแทน และกุมกลไกในการตัดสินใจเชิงนโยบาย

2.) ปัญหามลพิษอุตสาหกรรม น้ำเสีย อากาศเสีย ส่งผลต่อฐานทรัพยากรของชุมชน อัน เป็นต้นทุนเดิมของชุมชน เกิดจากการแย่งชิงทรัพยากรระหว่างภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม แหล่งน้ำธรรมชาติ ถูกผูกขาดและนำมาขายในราคาแพง

3.) ทรัพยากรชายฝั่ง ซึ่งเคยเป็นฐานการดำรงชีพของชุมชน ประมงขนาดเล็กได้รับผล กระทบ เพราะระบบนิเวศชายฝั่งถูกทำลาย สัตว์ทะเลปนเปื้อนสารเคมี เกิดการทำลายป่าชาย

เลน ปัญหาการดูทรายใต้ทะเลของบรรษัทขนาดใหญ่ ทำให้ระบบนิเวศน์ และการเปลี่ยนแปลงของกระแสน้ำ ส่งผลเสียต่อชุมชน

4.) ปัญหาแหล่งท่องเที่ยวอันเป็นผลความรุ่มรวยสำคัญของภูมิภาคถูกทำลาย ทั้งจากผลพวงของอุตสาหกรรม และจากการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

5.) ปัญหาสุขภาพอนามัย ชีวิตผู้คน ชุมชน ที่ต้องแบกรับต้นทุนของโรงงานที่ปล่อยมลพิษออกมา บริเวณพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด และแหลมฉบัง สภาพอากาศโดยรอบเลวร้าย พบการปนเปื้อนสารพิษในแหล่งอุปโภค บริโภค การปนเปื้อนในกระแสน้ำ การปนเปื้อนสารพิษในอาหาร พืชผัก ผลไม้ สัตว์ทะเล สัตว์น้ำจืดในอ่างเก็บน้ำ

6.) ปัญหาแรงงาน คนงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานนอกระบบ ถูกโกงค่าจ้างแรงงาน งานไม่ต่อเนื่องขาดสวัสดิการ คัดครองแรงงาน สภาพแวดล้อมในการทำงานเลวร้าย

7.) เกิดปัญหาที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการขยายตัวของพื้นที่การพัฒนาอุตสาหกรรม และโครงสร้างพื้นฐานรองรับอุตสาหกรรม เช่น ปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากโครงการอีสเทิร์น ซีบอร์ด ระยะที่ 2 ปัญหาการปลูกยูคาลิปตัส และการตั้งโรงงานผลิตเยื่อกระดาษในบริเวณป่ารอยต่อ 5 จังหวัด ที่ต้องการพื้นที่เพาะปลูกถึง 7 แสนไร่ ปัญหาผลกระทบที่เกิดจากการก่อตั้งโรงงานกำจัดกากพิษ และขยะจากอุตสาหกรรม เช่น โครงการฝังกลบขยะอุตสาหกรรมในพื้นที่อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ปัญหาการก่อสร้างบ่อบำบัดน้ำเสียที่ตำบลคลองด่าน จังหวัดสมุทรปราการ ปัญหาผลกระทบที่เกิดจากการตั้งศูนย์วิจัยนิวเคลียร์ที่อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก ซึ่งเป็นโครงการนำร่องของโรงไฟฟ้านิวเคลียร์

โดยปัญหาทั้งหมด ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ ก็เพราะพื้นที่ในภาคตะวันออก มิได้วางแผนในการใช้ที่ดินที่ถูกต้อง นโยบายที่เกิดขึ้น ก็เพื่อการพัฒนาไปตามกระแสของนโยบายผลิตเพื่อการส่งออกในช่วงเวลาหนึ่ง ต่อเมื่อเกิดผลกระทบในวงกว้างแล้ว การหันกลับมาเพื่อทบทวนอาจกล่าวได้ว่าสายเกินไป ประกอบกับมิติทางการเมืองในภูมิภาคนี้ สร้างเงื่อนไขที่ทำให้การพัฒนาเป็นไปในทิศทางที่ผิดพลาด ทั้งนี้เพราะ ปัญหาการผูกขาดของนักการเมืองที่กักตุนที่ดิน ที่ได้มาโดยมิชอบ มีส่วนส่งเสริมให้ทิศทางของการพัฒนาที่ดินเป็นไปเพื่อสนองการปันกระแสความต้องการที่ดินเพื่อการพัฒนาแบบรวบรัดและสร้างมายาภาพเกินจริงของการเปลี่ยนพื้นที่ เพื่อการเกษตรไปสู่อุตสาหกรรม หรือเปลี่ยนการผลิตแบบที่ดินแปลงเล็ก กลายเป็นการผลิตพืชเชิงเดี่ยวในที่ดินขนาดใหญ่ และนี่คือภาพสะท้อนที่เป็นจริงในภาคตะวันออก ซึ่งต้องมีมาตรการ เพื่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่การแก้ไขปัญหา คือ

1.) หยุดยั้งการพัฒนาอุตสาหกรรม และโครงการขนาดใหญ่ ทั้งหมดเป็นเวลาอย่างน้อย 20 ปี เพื่อการฟื้นฟู ชดเชยผลกระทบที่เกิดขึ้น กับฐานทรัพยากรของชุมชน ทั้งด้านสุขภาพ และคุณภาพชีวิต

2.) ร่วมกันสร้างการเมืองภาคประชาชน ที่เน้นการมีส่วนร่วม โดยการสร้างเครือข่าย กลุ่มองค์กรภาคประชาสังคม ภาคตะวันออก เพื่อการตรวจสอบ กำกับกระบวนการเชิงนโยบายโดยตรง กล่าวสำหรับปัญหาพิพาทที่ดินระหว่างรัฐกับประชาชนนั้น ผู้ศึกษาพบว่า ถ้าพื้นที่ใดประชาชนรวมตัวกัน เรียกร้องแสดงความคิดเห็นเป็นกลุ่ม เครือข่าย ปัญหา มักได้รับการแก้ไข และยุติได้ ในระดับพื้นที่ ไม่ยืดเยื้อ และด้วยเหตุนี้กรณีศึกษาด้านลึก 10 กรณี (ในภาคผนวก 2) ที่ผู้ศึกษาคัดเลือกมาจาก 100 กรณี เพื่อดำเนินการศึกษาเสนอผ่านสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยในโอกาสต่อไปนั้น ผู้ศึกษาเลือกมาจาก กรณีศึกษาที่มีเครือข่ายหนุนช่วยกันในชุมชน คือ

- 1.) กรณีศึกษาบ้านจะคี่ฟือ – พุจี้อ จังหวัดกาญจนบุรี
- 2.) กรณีศึกษาบ้านคลองเสลา-ปากันชนห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี
- 3.) กรณีศึกษาบ้านป่าผาก จังหวัดสุพรรณบุรี
- 4.) กรณีศึกษาบ้านตากแดด จังหวัดราชบุรี
- 5.) กรณีศึกษาบ้านสวนทุเรียน ป่าหมาก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- 6.) กรณีศึกษาดำบลแซร์อ-ช่องกุ่ม จังหวัดสระแก้ว
- 7.) กรณีศึกษาบ้านเวียคาคี จังหวัดกาญจนบุรี
- 8.) กรณีศึกษาบ้านมะตองสู้ จังหวัดกาญจนบุรี
- 9.) กรณีศึกษาบ้านคลองชายธง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- 10.) กรณีศึกษาที่ดินแควระบบ-สียัด จังหวัดฉะเชิงเทรา

สังเกตว่าส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี และประจวบคีรีขันธ์ ทั้งนี้เพราะประชาชนชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงที่อยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี สุพรรณบุรี อุทัยธานี ราชบุรี และประจวบคีรีขันธ์ มีการรวมตัวในรูปแบบเครือข่ายหนุนช่วย ประชุม และส่งผ่านข้อมูลปัญหากันตลอด สำหรับงานวิจัยในช่วงที่ 2 นั้น ถ้าสนับสนุนและส่งเสริมขบวนการประชาชน ประเภทนี้ได้ จะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง และกระแสประชาคมเช่นนี้ คือทางออกของปัญหาการพิพาทในเรื่องที่ดินระหว่างรัฐกับประชาชน เป็นเบื้องต้นที่ใกล้ตัวที่สุด ดังผลการศึกษาของชัยศิริ สมุทรวานิช ในเรื่อง “**แนวทางแก้ไข ปัญหาเศรษฐกิจ-การเมือง**”⁴⁰ ที่ว่า ตั้งแต่การล่มสลายของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย กล่าวได้ว่าเกิดผลกระทบใหญ่หลวง 2 ด้าน ต่อสังคมไทย คือ ด้านการเมือง การทหาร และด้านการปลดปล่อยพลังชุมชน หรือพลังการจัดตั้งในชนบท ที่ผ่านมาจากการหวังพึ่งศูนย์กลางในเชิงอุดมการณ์ไปสู่การรวมกลุ่มย่อยๆ หลายกลุ่ม เกี้ยวโยงโดยตรงต่อการเคลื่อนไหวในลักษณะเผชิญหน้า ต่อรองกับกลไกรัฐ เช่น ข้าราชการในส่วนภูมิภาค และต่อรองโดยตรงกับศูนย์กลางอำนาจ ที่มีพรรคการเมืองผลักดันเข้ามาสู่ระบบราชการ ซึ่งมีอำนาจวินิจฉัย สั่งการโดยตรงจาก

⁴⁰ ชัยศิริ สมุทรวานิช. แนวทางการแก้ไขปัญห เศรษฐกิจ-การเมืองไทย กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายการศึกษา, 2543 หน้า 133

กรุงเทพฯ การรวมตัวเป็นพลังของกลุ่มต่างๆ เหล่านี้ โดยนัย ก่อตัวเพื่อกดดัน เพื่อเปลี่ยนแปลงนโยบายจัดสรรทรัพยากรระดับท้องถิ่นโดยตรง ขณะเดียวกันการสลายอำนาจของกลุ่มจัดตั้งเชิงอุดมการณ์ เช่น พรรคคอมมิวนิสต์ ก็ทำให้เกิดผลดีอย่างต่อเนื่อง ในเชิงอุดมการณ์ของประชาชนในชนบท กล่าวคือ ทำให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อต่อรองกับอำนาจโดยตรง ไม่ต้องผ่านองค์กรอื่น ซึ่งแปลกแยกกับปัญหาเฉพาะหน้าของคนยากคนจน ในชนบทอีกต่อไป ความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจระหว่างกลุ่มต่างๆ ซึ่งเดิมอยู่กระจัดกระจาย ส่งผลให้เกิดวิถีคิดรวมศูนย์ปัญหาของพื้นที่ต่างๆ ที่มีลักษณะการต่อสู้ที่คล้ายกัน นำไปสู่องค์กรในภาคประชาชน ที่พบว่าการทำงานแบบเครือข่าย **เพิ่มการต่อรองที่กดดันร่วมกันเป็นกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด รวมทั้งสามารถเปลี่ยนฐานะจากการต่อรองอำนาจไปสู่การเป็นอำนาจ ต่อรองพลังของตนเอง**

ดังนั้นผลการศึกษาและสำรวจข้อพิพาทและความขัดแย้งปัญหาที่ดินในประเทศไทย ระยะที่ 1 ในส่วนข้อพิพาทและความขัดแย้งในภาคตะวันตกและภาคตะวันออกนั้น อาจสรุปได้ว่า กรณีปัญหา 100 กรณี ส่วนใหญ่เกิดจากผลการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดิน แบบรวมศูนย์อำนาจ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ดังนั้น วินาทีนี้เป็นของประชาชนที่จะได้รวมตัวกันเรียกร้องการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ในรูปประชาคม เครือข่ายในพื้นที่ของตนเอง เพื่อสร้างอำนาจการต่อรอง และร่วมกันแก้ปัญหาข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ดังเช่นที่ผลการศึกษาเริ่มสะท้อนปรากฏการณ์รูปรอย ดังกล่าวแล้ว

เนื่องจากที่ดินเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีพ การจัดการแก้ไขปัญหาดินจึงโยงสัมพันธ์กับปัญหาในเรื่องต่างๆ เช่น ปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาหนี้สิน ปัญหาการประกอบอาชีพ การวางทิศทางและแนวทางการแก้ไขปัญหาดินได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมจะมีผลต่อการแก้ไขปัญหาคความยากจนในด้านอื่นๆ เช่นเดียวกัน การพิจารณาเลือกกรณีสำหรับศึกษาสภาพแนวโน้ม 10 กรณีที่เป็นผลการศึกษาสำรวจในวงกว้าง 10 กรณีนั้น มีความจำเป็นต้องพิจารณาแนวทางการศึกษาเชิงปฏิบัติการในพื้นที่พร้อมๆ กันไป กับการหาช่องทางในการแก้ไขปัญหาดินในกรณีนั้นๆ ไปด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในจังหวัดกาญจนบุรี 3 กรณี คือ กรณีศึกษาบ้านจะคีฟือ-พุจี้อ กรณีศึกษาบ้านเวียคาคี กรณีศึกษาบ้านมะตองสู้ กรณีศึกษาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 2 กรณี คือ กรณีศึกษาบ้านสวนทุเรียน-ป่าหมาก และกรณีศึกษาบ้านคลองชายธง กรณีศึกษาบ้านคลองเสลา-ปากันชนห้วยขาแข้ง ในจังหวัดอุทัยธานี กรณีศึกษาบ้านป่าหมาก ในจังหวัดสุพรรณบุรี กรณีศึกษาบ้านคลองตากแดดในจังหวัดราชบุรี กรณีศึกษาตำบลแร้วอ-ช่องกุ่ม ในจังหวัดสระแก้ว และกรณีศึกษาที่ดินแควระบม-สียัด จังหวัดฉะเชิงเทรา

ผู้ศึกษาเห็นว่า การแก้ไขปัญหาดินควรเริ่มที่การสำรวจหาความรู้ เกี่ยวกับการรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลในระดับครอบครัว ชุมชนและตำบล การดำเนินการในระดับพื้นที่ที่มีหน่วยงานในพื้นที่ ดำเนินการจากระดับตำบล โดยมีแผนการจัดการระดับชุมชน และเนื่องจากปัญหาที่ดินเป็น

ปัญหาเชิงโครงสร้างและระบบ ทั้งในด้านนโยบาย ระบบกฎหมาย ระบบภาษี ทำให้ต้องอาศัยการผลักดันกับสภาพความเป็นจริง ทำให้กลไกระดับพื้นที่ได้สนับสนุน ตรวจสอบ เพื่อก่อให้เกิดการแก้ไขตามสภาพความหลากหลายแตกต่างในแต่ละพื้นที่ และประการสำคัญกระบวนการศึกษาสภาพแนวโน้ม ในช่องต่อไปควรได้ศึกษาและปฏิบัติการในด้านการจัดองค์กร เพื่อสร้างระบบการจัดการที่ดินชุมชนในระดับท้องถิ่น มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คณะกรรมการร่วมหลายฝ่าย (มีสถานภาพทางกฎหมายรองรับ) มีหน่วยงานดำเนินงานในระดับ ตำบล อำเภอ จังหวัด มีการดำเนินงานเป็นส่วนหนึ่งของแผนชุมชน และที่ละเลยไม่ได้คือ กิจกรรมที่ต้องสำรวจตรวจสอบข้อมูลของชุมชนเกี่ยวกับปัญหาที่ดิน การถือครองที่ดินที่ถูกต้องถูกต้อง ที่ทิ้งร้าง การกำหนดแนวทาง มาตรการ กติกา เพื่อแก้ไขปัญหาในการจัดการร่วมกัน รวมไปถึงการจัดทำแผนแม่บทชุมชนเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดิน การรับรองสิทธิในที่ดินและกำหนดแผนการใช้ประโยชน์ ประเด็นต่างๆเหล่านี้จะได้รับการพิจารณาในการดำเนินกิจกรรมในแผนต่อไป

(4) ตัวอย่างกรณีศึกษาที่น่าสนใจ

ปัญหาที่ดินตำบลแซร์อ – ชองกุม อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว

ที่ตั้ง

บ้านเขาน้อย	}	ตำบลแซร์อ อำเภอวัฒนานคร
บ้านเขาพนมสุวรรณ		
บ้านทรัพย์สมบูรณ์		
บ้านแซร์อ		
บ้านแผ่นดินเย็น		
บ้านชองกุม		ตำบลชองกุม อำเภอวัฒนานคร
บ้านเนินขาม		ตำบลทัพราช อำเภอตาพระยา
บ้านไทยสามัคคี		ตำบลโคกกลางอำเภอตาพระยา

ประเภทพื้นที่

ป่าสงวนแห่งชาติโคกสูง อุทยานแห่งชาติปางสีดา สวนป่าชองกุน้อย ของกรมป่าไม้

กลุ่มปัญหา

ประชาชนกับหน่วยงานกรมป่าไม้ สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว อุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช และกลุ่มอิทธิพลท้องถิ่น กลุ่มทุน

รายละเอียดของปัญหา

นายหล่อ ลาภา นายสุณีย์ พรหมมา นายพงษ์ ยิ่งนอก และราษฎรจังหวัดสระแก้ว รวม 890 คน มอบหมายให้ทนายความของสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.) ยื่นฟ้องเจ้าหน้าที่ของรัฐ ต่อศาลปกครอง โดยอ้างว่าถูกยึดที่ดินมากกว่า 20 ปี ไปเป็นอุทยานแห่งชาติปางสีดา ป่าสงวนแห่งชาติและที่ดินสาธารณะประโยชน์ ทั้งที่ราษฎรมีเอกสาร ส.ค.1 น.ส. 3 ก และใบ ภบท.5, 6 และ 11 โดยทำให้ราษฎรกลายเป็นผู้ยากไร้ที่ดินทำกิน ในเขตตำบลแซร์อ้อ ตำบลช่องกุ่ม อำเภอวัฒนานคร ตำบลโคกลาน ตำบลทัพราช อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว โดยให้กรมป่าไม้พิจารณาให้ความช่วยเหลือ ร่วมกับสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จังหวัดสระแก้ว ตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2540 วันที่ 30 มิถุนายน 2541 เนื่องจากอุทยานแห่งชาติปางสีดาและสวนป่าของทางราชการ ปักเขตและปลูกต้นไม้ทับที่ทำกินของเกษตรกร ให้ ส.ป.ก. ดำเนินการปฏิรูป จัดสรรที่ดินให้แก่ราษฎรในพื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดิน ซึ่ง ส.ป.ก. ประกาศแนวเขตปฏิรูปที่ดิน มา 3 ครั้ง แล้วในป่าสงวนแห่งชาติโคกลาน

ภาพโดยรวมของปัญหา

ประชาชนส่วนใหญ่อพยพมาจากภาคอีสาน และคนที่มีภูมิลำเนา ในพื้นที่พิพาทเดิมได้ทำกินและมีที่อยู่อาศัยครอบครองที่ดินเพื่อเกษตรกรรม นานที่สุดรุ่นลูกหลานที่เขาทำกินราวปี 2522 โดยบางส่วน รับมรดกตกทอดจากบิดามารดา บางส่วนแผ้วถางจับจองเอง ป่าสงวนแห่งชาติป่าแก่งดินสอ ป่าแก่งใหญ่ ป่าเขาสะโตน และป่าท่ากระบาก (ซึ่งถูกประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติ ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 239 ปี 2510 ที่ประชาชนในเวลานั้นทราบแต่เพียงว่าเป็นป่าสงวนแห่งชาติ ไม่ทราบว่ามีความหมายอะไรรับรอง บังคับใช้) นอกจากนี้ยังมีป่าโคกลาน ซึ่งมีพื้นที่เขตติดต่อระหว่างอำเภอวัฒนานคร และอำเภอตาพระยา (ซึ่งเวลานั้นขึ้นอยู่กับจังหวัดปราจีนบุรี แต่ปัจจุบันขึ้นอยู่กับจังหวัดสระแก้ว) โดยไม่มีเอกสารสิทธิที่ดิน นอกจากได้เสียภาษีบำรุงท้องที่ (ภบท. 5 และภบท. 6) ให้ แก่ฝ่ายปกครอง ซึ่งที่ดินส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในตำบลแซร์อ้อ ตำบลช่องกุ่ม อำเภอวัฒนานคร ในปี พ.ศ. 2521 ได้มีพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตที่ดินในท้องที่อำเภอตาพระยา เป็นเขตปฏิรูปที่ดิน ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 95 ตอนที่ 107 ลงวันที่ 2 ตุลาคม 2521 ในโครงการป่าตาพระยาและโครงการป่าโคกลาน

ต่อมาในปี 2536 มีพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดสระแก้วในท้องที่ตำบลหนองน้ำใส ตำบลช่องกุ่ม ตำบลแซร์อ อำเภอดมณานคร และตำบลหันทราย ตำบลหนองสังข์ อำเภอรัญประเทศ ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 11 ตอนที่ 196 ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2536 ในโครงการป่าเขาฉกรรจ์ฝั่งเหนือ ทว่าก่อนหน้าที่จะมีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินในปี 2536 นั้น พื้นที่ในแนวเขตป่าสงวนดังกล่าว ได้มีประชาชนจำนวนมากเข้าอยู่อาศัยและทำกินกลับถูกรวมป่าไม้ ประกาศพระราชกฤษฎีกากำหนดให้เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติดังกล่าวข้างต้น กล่าวคือ ป่าแก่งดินสอ ป่าแก่งใหญ่ ป่าเขาสะโตน และป่าท่ากระบาก ในท้องที่ตำบลแก่งดินสอ อำเภอนาดี ตำบลบ้านแก้ง ตำบลห้าแยก ตำบลโคกปี้ง อำเภอดมณานครและตำบลหนองน้ำใส ตำบลช่องกุ่ม อำเภอดมณานคร จังหวัดปราจีนบุรี ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2525 จำนวนเนื้อที่ 527,500 ไร่ เรียกอุทยานแห่งชาติปางสีดา โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 99 ตอนที่ 24 ลงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2525 นอกจากนั้นช่วงระหว่างปี 2529 – 2535 ทางราชการได้เข้าไปดำเนินการปลูกสวนป่ายุคาลิปตส์ จำนวน 2 พื้นที่ จำนวน 5 แปลง คือสวนป่าช่องกุ่มน้อย แปลงปี 2529 แปลงปี 2535 สวนป่าหนองตะเคียน แปลงปี 2531 แปลงปี 2532 และแปลงปี 2533 ทับที่ทำกินของประชาชน โดยมีการกระจายค่าชดเชยทดแทน และจัดหาพื้นที่รองรับแต่อย่างใด ซึ่งการกระทำดังกล่าวได้สร้างความเดือดร้อน ความเสียหายให้แก่ประชาชนที่ทำกินอยู่ในพื้นที่เป็นอย่างมาก ประชาชนผู้เดือดร้อน ซึ่งยากไร้ในพื้นที่ดังกล่าวได้ดำเนินการร้องเรียนขอให้มีการแก้ไขปัญหาตลอด แต่ก็ไม่มีหน่วยงานราชการ หรือ รัฐบาลแก้ไขปัญหาแต่อย่างใด

ภูมิศาสตร์กายภาพของประชาชนที่เดือดร้อน

จำนวนครัวเรือนที่ร้องเรียน เดือดร้อนมากกว่า 78 ครัวเรือน จำนวนประชากร 414 คน (สำรวจปี 2542) จำนวนที่ดินที่ถูกกฎหมายอุทยานแห่งชาติและสวนป่าทับพื้นที่ 3,140 ไร่ เฉลี่ยการถือครองที่ดิน ครัวเรือนละ 40.25 ไร่ เฉลี่ยจำนวนคนที่ถือครองที่ดิน 7.5 ไร่ ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ทำไร่ ทำสวน ประชาชนที่ร้องเรียนมากจากพื้นที่บ้านช่องกุ่ม บ้านโคกไม้งาม บ้านไทยสามัคคี บ้านซบสมบุรณ์ บ้านเขาน้อย บ้านพรมสุวรรณ บ้านแผ่นดินเย็น บ้านแซร์อและบ้านด่านไพร ในท้องที่พิพาท 3 ตำบล คือ ตำบลช่องกุ่ม หมู่ที่ 1, 2, 3, 4, 5 และหมู่ที่ 7 อำเภอดมณานคร จังหวัดสระแก้ว ตำบลแซร์อ หมู่ที่ 2, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 11, และหมู่ที่ 12 อำเภอดมณานคร และตำบลโคกลาน หมู่ 4 อำเภอดมณานคร จังหวัดสระแก้ว

การดำเนินการของหน่วยงานราชการที่ผ่านมา

1. ตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหา และคณะกรรมการสำรวจพื้นที่และให้ตัวแทนราษฎรทั้ง 7 หมู่บ้านร่วมสำรวจไปแจ้งข้อมูลต่อหัวหน้าฐานปฏิบัติการป่าไม้ทรัพย์สมบูรณ์ ซึ่งเป็นฐานป่าไม้ในพื้นที่ เพื่อร่วมกันสำรวจจัดหาพื้นที่รองรับให้แก่ผู้ร้องเรียน เพื่อประสานงานกับสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดสระแก้วในการหาพื้นที่

2. คณะกรรมการสำรวจพื้นที่รองรับ เสนอผลการสำรวจ แปลงพื้นที่รองรับจำนวน 13 แปลง มีการรับพิจารณาพื้นที่ดังกล่าว 8 แปลง ไม่รับพิจารณา 3 แปลง และพิจารณาทบทวนใหม่ 2 แปลง

3. พื้นที่รองรับแบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ อยู่ในอุทยานแห่งชาติปางสีดา สวนป่าของกรมป่าไม้ และพื้นที่อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดิน ซึ่งพื้นที่ทั้งสองกลุ่มต้องใช้กฎหมายปฏิรูปที่ดิน กระจายสิทธิ การรับรองผู้ครอบครองเดิม ให้สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดสระแก้วรับผิดชอบดำเนินการ โดยตั้งคณะกรรมการเพื่อสำรวจรังวัดพื้นที่ สอบสวนสิทธิ โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลร่วมเป็นอนุกรรมการ

4. ตัวแทนผู้เดือดร้อนประชุมร่วมกับสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดสระแก้วในวันที่ 3 เมษายน 2545 ตอกรณีแปลงที่ดิน 2 แปลง ในพื้นที่บ้านแผ่นดินเย็น จำนวน 3,000 ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินที่ต้องดำเนินการ แต่ ส.ป.ก. ระบุว่าพื้นที่ดังกล่าวอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดาและมีจำนวนเพียง 1,028 ไร่ ซึ่งประเด็นดังกล่าว ผู้ร้องเรียนระบุว่าไม่ถูกต้อง เพราะพื้นที่ดังกล่าวมีผู้นำกรุกที่มีสิทธิพลเข้าใช้ประโยชน์เป็นแปลงขนาดใหญ่ ปลูกอ้อย โดยไม่มีใครกล้าเข้าไปตรวจสอบ ผู้ร้องเรียนจึงร้องให้ ส.ป.ก.เข้าไปดำเนินการตรวจสอบ และถ้าหากไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ยึดที่ดินกลับมาจัดสรรให้กับผู้ไม่มีที่ดินทำกิน

แต่นับจากการประชุม เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2545 กับ ส.ป.ก. นั้น ไม่มีความคืบหน้าใดๆ ในพื้นที่ เนื่องจากข้าราชการมีการย้าย เปลี่ยนตำแหน่งในจังหวัดสระแก้ว ในสำนักงานปฏิรูปที่ดินสระแก้ว ป่าไม้จังหวัดสระแก้ว จนทำให้เรื่องราวการแก้ไขปัญหามันต่อเนื่อง ราษฎรได้เดินทางไปร้องเรียนที่จังหวัดสระแก้วหลายครั้ง และไปประสานงานเข้าพบผู้ว่าราชการจังหวัดสระแก้ว พร้อมกับการชุมนุมผู้เดือดร้อนกว่า 300 คน เมื่อปี 2547 แต่เรื่องก็ไม่ได้มีการแก้ไข กระทั่งได้ประสานงานเข้าพบนายจาตุรนต์ ฉายแสง รองนายกรัฐมนตรี ซึ่งกำกับดูแลราชการจังหวัดสระแก้ว ผ่านผู้แทนรับเอกสาร เพื่อให้ประสานงานกับสำนักงานแก้ไขปัญหagrการบุกรุกที่ดินของรัฐ(กบร.) ดำเนินการสั่งการให้ กบร.จังหวัดสระแก้ว รับบรรจุเรื่องดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาระดับจังหวัด โดยดำเนินการต่อแต่ต้นปี 2547 กระทั่งปัจจุบันประเด็นดังกล่าวไม่มีความคืบหน้าแต่อย่างใด

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

1. มีหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน คือ จังหวัดสระแก้ว สำนักงานปฏิรูปที่ดินเกษตรกรรมจังหวัดสระแก้ว กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์และพันธุ์พืช องค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 3 ตำบล และกรมการปกครองและควรประสานงานกับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ปปง.) เพื่อดำเนินการกับกลุ่มอิทธิพลที่เข้าไปยึดที่ดินจำนวนมากในพื้นที่บ้านแผ่นดินเย็น ซึ่งอยู่ในเขตปฏิรูปที่ดิน
2. ข้อมูลที่ราชการดำเนินการสำรวจ รั้ววัด จำนวนที่ดินไม่ตรงกับความจริงในพื้นที่ ต้องตรวจสอบใหม่ในบริเวณแปลงที่ดินบ้านแผ่นดินเย็น ถ้าที่ดินดังกล่าวอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ต้องกันออกแล้วนำมาปฏิรูปที่ดินจัดสรรให้ผู้ร้องเรียน ซึ่งไม่มีที่ดิน ไม่ใช่ปล่อยให้กลุ่มผู้มีอิทธิพลท้องถิ่น ใช้ประโยชน์ ครอบครองที่ดินดังกล่าว โดยอยู่นอกระบบกฎหมาย ไม่มีใครทำอะไรได้ ต้องตรวจสอบแปลงที่ดินในเขตตำบลเขาร้อย ซึ่งถูกอ้างว่าเป็นสวนป่าของรัฐ มีพื้นที่ป่า ป่าเสื่อมโทรม แต่เจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ปล่อยให้มีการเมืองท้องถิ่น นายทุน จากพื้นที่ต่างๆเข้าไปใช้ประโยชน์ โดยไม่มีใครดำเนินการอย่างไร
3. เนื่องจาก ส.ป.ก. สระแก้วได้ดำเนินการขึ้นบัญชีคัดเลือกเกษตรกรเข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน โครงการป่าโคกสูง มีที่ดินในอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว จำนวน 355 (ตัวเลขในปี 2544) โดยตำบลช่องกุ่ม มีหมู่ 1, 2, 5 และ 7 ตำบลเขาร้อย มีหมู่ 2, 3, 5, 6, 7, 9, 10 และ 12 ส่วนตำบลโคกจาน มีหมู่ 1, 2, 4, 5, 6 และหมู่ 9 ซึ่งเห็นว่าส่วนใหญ่ พื้นที่ดังกล่าวล้วนแต่มีประชาชนอยู่ในพื้นที่ที่รั้ววัด ที่มีการสอบสวนสิทธิอยู่แล้ว การที่จะเบียดแทรกให้ประชาชนผู้ร้องเรียน 78 ครอบครัว เข้าไปโดยทางราชการไม่ดำเนินการนั้น อาจเป็นปัญหาด้านมวลชน เห็นว่าการขึ้นบัญชีดังกล่าว มีการแสดงสิทธิเกินจำนวนที่ควรจะได้รับ บางกรณีขาดคุณสมบัติ ซึ่งควรมีการตรวจสอบใหม่ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่นอกภูมิลำเนา ผู้แจ้งสิทธิเกินจำนวนมีหลายแปลง ต้องนำที่ดินส่วนหนึ่งมาจัดสรรกระจายสิทธิให้แก่ผู้ร้องเรียน
4. ยังคงมีการยืนยันถึงความจำเป็นที่กรมป่าไม้ กรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช จะต้องกันพื้นที่ที่เป็นแปลงเกษตรกรรมในเขตที่ดินบ้านแผ่นดินเย็น ที่มีกลุ่มอิทธิพลท้องถิ่นถือครองอยู่ ให้ ส.ป.ก. นำมาปฏิรูปที่ดินให้แก่ผู้ไม่มีที่ดินทำกิน โดย ปปง. กรมการปกครอง จังหวัดสระแก้ว และรัฐบาลต้องดำเนินมาตรการเด็ดขาด เพื่อให้ที่ดินที่ผู้มีอิทธิพลถือครอง นำมาเข้าสู่โครงการปฏิรูปที่ดินโดยเร็วที่สุด ซึ่งทั้งกรมป่าไม้และกรมอุทยานฯ ต้องเอื้อให้เกิดการกันที่ดินที่เป็นแปลงเกษตรกรรม มาปฏิรูปที่ดิน แล้วจัดให้แก่ผู้ร้องเรียน
5. กระบวนการขั้นตอนดังกล่าว กระทำโดยได้รับความร่วมมือจาก กพร. จังหวัดสระแก้ว เพื่อยืนยันถึงการดำเนินการแก้ไขปัญหาอย่างถูกต้องและยุติธรรม และประสานงานกับหน่วย

งานที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดีเป็นเอกภาพ ถ้าจะต้องทำให้เป็นกรณีตัวอย่างก็ต้องทำให้การนำที่ดินที่ผู้มีอิทธิพลเข้าถือครองรายใหญ่ จำนวนมาก มาปฏิรูปที่ดินให้แก่ประชาชนผู้ยากไร้

ตารางแสดงความคิดเห็นของการแก้ไขปัญหา
พื้นที่ ภาคตะวันตกและตะวันออก

กรณี	เรื่อง	กลุ่ม	ยุติ	ยังไม่ยุติ	กระบวนการการดำเนินการ
1.	ขอให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงแนวเขตอุทยานแห่งชาติทับซ้อนพื้นที่ป่ากินและที่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน และสำนักสงฆ์	1	/		หลังจากที่เจ้าหน้าที่ไปรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างแล้ว ชาวบ้านร้องเรียนนายกรัฐมนตรี้และหน่วยงานต่างๆ มีการตรวจสอบและชี้แจงจากหน่วยงานในพื้นที่เสนอต่อส่วนกลาง
2.	ให้ตรวจสอบการออกเอกสารสิทธิ น.ส.3 ก ในที่ดินโดยมิชอบ และที่ดินที่ได้รับเอกสารสิทธิสร้างสิ่งกีดขวางทับลำธารสาธารณะของชุมชน	12	/		นายอำเภอของผามูมิได้ให้สำนักงานที่ดินจังหวัดกาญจนบุรีตรวจสอบเอกสารสิทธิที่ออกให้นางสาวศิริรัตน์ ฐูปกล้า โดยออกตามหลักฐาน กสน.5 เป็นโฉนด 2 แปลง ไม่ทับลำห้วยสาธารณะ
3.	ให้ตรวจสอบเหตุของการทำลายสภาพป่าของอุทยานแห่งชาติเฉลิมรัตนโกสินทร์ การบุกรุกที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติ	14	/		มีการตรวจสอบโดยจังหวัดกาญจนบุรี และสำนักงานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อให้หัวหน้าอุทยานแห่งชาติรัตนโกสินทร์ดำเนินการกับผู้บุกรุกและลงโทษเจ้าหน้าที่ที่ละเลยการปฏิบัติหน้าที่
4.	ร้องเรียนว่าถูกเจ้าหน้าที่ห้ามเข้าทำประโยชน์ที่ดินบริเวณป่าเขาพระยาชีป่อแร่ อำเภอทองผาภูมิ	1	/		ต้องตรวจสอบการใช้ที่ดินของราษฎร ซึ่งทำประโยชน์มาตั้งแต่ปี 2525 เมื่อนำมติ ครม.วันที่ 30 มิถุนายน 2541 มาจับประเด็นพิสูจน์สิทธิ จะทำให้สิทธิและโอกาสของชาวบ้านเหนือกว่าเจ้าหน้าที่
5.	ขอความเป็นธรรมถูกดำเนินคดีอย่างไม่เป็นธรรมกรณีปรับไถ่ที่ดินทำกิน	1	/		นายอำเภอไทรโยคตรวจสอบข้อเท็จจริง ประสานงานกับหน่วยงานป้องกันรักษาป่า ที่ กจ. 1 ไทรโยค
6.	ให้ตรวจสอบผู้มีอิทธิพลและเจ้าหน้าที่ใช้อำนาจบุกรุกทำลายสาธารณะของชุมชน	14	/		อยู่ในขั้นตอนตรวจสอบว่ามีการถม ดูปคลองสาธารณะ จริงหรือไม่กระทำโดยใคร และจะดำเนินการกับผู้บุกรุกดังกล่าวอย่างไร
7.	ร้องเรียนให้ตรวจสอบเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการเป็นผู้จัดสรรที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติและทำ	14	/		มีการตรวจสอบในระดับพื้นที่หลายหน่วยงานและแจ้งให้จังหวัดกาญจนบุรีทราบแล้วว่าไม่มีหน่วยงาน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปกระทำคามผิด

ตารางแสดงความคิดเห็นของการแก้ไขปัญหา
พื้นที่ ภาคตะวันตกและตะวันออก

กรณีที่	เรื่อง	กลุ่ม	ยุติ	ยังไม่ยุติ	กระบวนการการดำเนินการ
	ความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้				
8.	ขอความเป็นธรรมให้การคุ้มครองช่วยให้เข้าทำกินในที่ดิน โดยไม่ถูกข่มขู่คุกคาม	14		/	ยังตรวจสอบไม่ได้ว่าใครเป็นผู้มีสิทธิพลที่เกิดดินชาวบ้านที่ร้องเรียนเนื่องจากข้อมูลไม่ชัดเจน
9.	ขอความเป็นธรรมที่ดินถูกบุกรุกนำไปสร้างฮวงซุ้ย	11		/	ยังไม่ชัดเจนว่าสมาชิกสภาเทศบาลตำบลพะเยา อำเภอท่ามะกา บุกรุกที่ดินของผู้ร้องนั้น ที่ดินมีฐานะอย่างไร
10.	ไม่ได้รับความเป็นธรรมถูกบุกรุกที่ดินและนำที่ดินไปจัดสรรอย่างไม่เป็นธรรม	8		/	ไม่ชัดเจนในเรื่องสถานะของที่ดิน อยู่ระหว่างการตรวจสอบ โดยจังหวัดกาญจนบุรี ส่งเรื่องให้อำเภอไทรโยคแล้ว
11.	ในการตรวจสอบการใช้งบประมาณแผ่นดินเพื่อพวกพ้องครอบครัว บุกรุกป่า แล้วถ้างเลที่ดินในเขตป่าเข้ายึดถือครอบครอง	14	/		มีการตรวจสอบในระดับพื้นที่แล้วโดยนายอำเภอของผกภูมิและสำนักงานบริหารจัดการในพื้นที่ปาดูรุักษ์ 5
12.	ให้เร่งตรวจสอบบ้านแต่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ไม่มั่นคง	1	/		มีการตรวจในระดับพื้นที่ คืออำเภอสังขะบุรีแล้ว
13.	ให้ตรวจสอบรังวัดแนวเขตเพราะที่ดินทับซ้อนกันกับที่ดินประทานบัตรโรงโม่หิน	4	/		จังหวัดกาญจนบุรีให้อำเภอด่านมะขามเตี้ยเร่งตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่แล้ว
14.	ตรวจสอบผู้มีสิทธิบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์ของชุมชนและทำลายป่า	14	/		ผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรีมีหนังสือถึงนายอำเภอไทรโยคให้มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่
15.	ขอความเป็นธรรมเรื่องที่ดิน ขอสิทธิในที่ดิน	6	/		จังหวัดกาญจนบุรีให้นายอำเภอหนองปรือเร่งตรวจสอบข้อเท็จจริง
16.	ไม่ได้ความเป็นธรรมจากการกู้เงิน ทำให้เอกชนโดนคดีไม่ได้ เพราะผ่านคนกลางในการกู้เงิน	13		/	ข้อมูลไม่ชัดเจนและนายอำเภอพนมทวนต้องตรวจสอบกับสหกรณ์การเกษตรพนมทวน จำกัด และผู้เกี่ยวข้อง

ตารางแสดงความคิดเห็นของการแก้ไขปัญหา
พื้นที่ ภาคตะวันตกและตะวันออก

กรณี	เรื่อง	กลุ่ม	ยุติ	ยังไม่ยุติ	กระบวนการการดำเนินการ
17.	ขอความเป็นธรรมจ่ายเงินไปแล้วแต่ยังไม่ได้รับเสียภาษีบำรุงท้องที่	13		/	ผู้ร้องเรียนไม่ได้ไป ภพท.5 แต่จ่ายเงินให้เพื่อนบ้านที่นำไปเสียแทน แต่มีปัญหาก็ไม่ได้เอกสารว่าน่าจะมีการทุจริตยกยอกเงินเกิดขึ้นต้องตรวจสอบกับนายอำเภอหนองปรือ
18.	ให้ตรวจสอบพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ที่มีความผิดเกี่ยวกับป่าไม้และการซื้อโกง	13		/	ผู้ร้องเรียนเข้าชื่อร้องเรียน 52 รายให้ผู้ว่าราชการจังหวัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบผ่านนายอำเภอหนองปรือ
19.	ให้ตรวจสอบเกาะกลางน้ำถนนบริเวณถนนปด้อยน้ำเสียลงแม่น้ำแควน้อย	14		/	มีการตรวจสอบโดยนายอำเภอไทรโยค ตั้งคณะกรรมการระดับพื้นที่และสั่งให้ผู้ถูกร้องเรียนดำเนินการแก้ไขในเรื่องการถมดินชายฝั่งตลิ่งให้กลับสภาพเดิม
20.	ตรวจสอบการยกเลิกโครงการปลูกต้นสักเพื่อสวนป่าเฉลิมพระเกียรติ กลายเป็นการปลูกส้มโกล้น	2	/		อำเภอสังขละบุรี ดำเนินการตรวจสอบนโยบายการเปลี่ยนจากการปลูกต้นสักไปเป็นต้นส้มโกล้น โดยนายทุนเพราะเหตุใด เพราะอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ
21.	ชาวบ้านตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรีไม่ได้รับสัญชาติและเดือร้อนเรื่องที่อยู่ที่อาศัยและที่ดินทำกิน	2		/	ความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นชาวบ้านดำเนินการร้องเรียนผ่านคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และอยู่ระหว่างการตรวจสอบข้อมูล
22.	ขอความเป็นธรรมกรณีปัญหาที่ดินที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินของชาวบ้านมดตะนอย	8		/	ผู้ร้องเรียนร้องผ่านคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและสภาพทนายความโดยมีเป้าหมายฟ้องคดีต่อกองพลทหารราบที่ 9 จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งอยู่ระหว่างการดำเนินการ
23.	ประชาชนชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงถูกละเมิดสิทธิในที่ดิน	2	/		เรื่องอยู่ในขั้นตอนของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่มีการร้องเรียนให้เกิดมีการตรวจสอบ
24.	ปัญหาพิพาทที่ดินในเขตทหารกองกำลังตำรวจและเกษตรกรรมที่ 1	8		/	อยู่ในขั้นตอนของการพิสูจน์สิทธิระหว่างชาวบ้านกับคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐระดับจังหวัด

ตารางแสดงความคิดเห็นของการแก้ไขปัญหา
พื้นที่ ภาคตะวันตกและตะวันออก

กรณี	เรื่อง	กลุ่ม	ยุติ	ยังไม่ยุติ	กระบวนการการดำเนินการ
25.	การอพยพบ้านจะดีที่ออกจากพื้นที่ตั้งของชุมชนเดิม	1	/		มีการยุติในระดับพื้นที่แล้ว เพราะทางราชการอพยพชาวบ้านบางส่วนและเหลือชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งอยู่ในพื้นที่ อยู่อาศัยและทำกินในที่ดินของตน
26.	การบังคับโยกย้ายชาวบ้านออกจากถิ่นฐานเดิมไปอยู่นอกประเทศ	1	/		ปัจจุบันมีการอพยพชาวบ้านแล้ว และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติประสานหน่วยงานราชการในพื้นที่เพื่อช่วยเหลือ
27.	กรมป่าไม้กำหนดพื้นที่ทำกินที่ สปก.ทำการรังวัดที่ดินเตรียมออกเอกสารสิทธิ์	1	/		ป่าไม้เขตเพชรบุรีจัดทำโครงการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าหนองห้วยป่าดลอง โดยประสานงานกรมป่าไม้
28.	ขอให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีถูกจับกุมข้อหาบุกรุกป่าสงวนไม่ได้รับความเป็นธรรม	1	/		มีการตรวจสอบแล้วโดยสำนักงานป่าไม้เขตเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี ที่ประสานงานกับสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดเพชรบุรี เพื่อกันพื้นที่ตามบันทึกข้อตกลงวันที่ 14 กันยายน 2538 ระหว่าง ส.ป.ก.กับกรมป่าไม้
29.	ขอเอกสารสิทธิ์ สปก. 4-01	1	/		มีการดำเนินการตรวจสอบโดยสำนักงานป่าไม้เขตเพชรบุรี และสำนักงานป่าไม้จังหวัดเพชรบุรีเป็นอันยุติแล้ว
30.	ขอความเป็นธรรมเนื่องจากปัญหาที่ดิน	8	/		มีการตรวจสอบโดยกรมป่าไม้แจ้งให้จังหวัดเพชรบุรีและสำนักงานป่าไม้เขตเพชรบุรี ร่วมกันตรวจสอบข้อเท็จจริงและดำเนินการแก้ไขแล้ว
31.	ขอพระราชทานความเป็นธรรมเกี่ยวกับที่ดินสำนักสงฆ์ศรีสัตยาเนนจากอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ	1	/		กรมป่าไม้แจ้งให้จังหวัดเพชรบุรีและป่าไม้เขตเพชรบุรีตรวจสอบข้อเท็จจริงและส่งให้ผู้ร้องยื่นเรื่องรวคำขออนุญาตใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตามขั้นตอน
32.	การบุกรุกพื้นที่สวนป่าหนองห้วยป่าดลองและขอเอกสารสิทธิ์ที่ดิน	2	/		ป่าไม้ประสานจังหวัดเพชรบุรีและองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อทำความเข้าใจให้ชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อสร้างความเข้าใจในข้อเท็จจริง

**ตารางแสดงความคิดเห็นของการแก้ไขปัญห
พื้นที่ ภาคตะวันตกและตะวันออก**

กรณีที	เรื่อง	กลุ่ม	ยุติ	ยังไม่ยุติ	กระบวนการการดำเนินการ
33.	ขอให้เพิกถอนเอกสารสิทธิ์ในที่ดินที่บุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์	12		/	อยู่ระหว่างให้ กบร. มีความเห็นเพื่อเพิกถอนโฉนดในที่ดินแปลงดังกล่าว
34.	เรื่องพื้นที่ทำกินชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงบ้านภูเหม็น	1	/		อยู่ในระหว่างการตรวจสอบของจังหวัดอุทัยธานีและสำนักงานป่าไม้เขตนครสวรรค์ ซึ่งมีข้อยุติที่ดีแล้ว ทำความเข้าใจกับผู้ร้องทุกประการ
35.	เดือดร้อนไม่มีที่ทำกินเนื่องจากกรมป่าไม้จัดสรรที่ดินเดิมให้ผู้อื่น	7	/		จังหวัดอุทัยธานีและสำนักงานป่าไม้เขตนครสวรรค์ตรวจสอบร่วมกับสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดอุทัยธานี พบว่ามีข้อยุติ โครงการหมู่บ้านป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าห้วยทับเสลาและป่าห้วยคอกควาย
36.	กรณีร้องเรียนขอให้เพิกถอนหนังสือสำคัญสำหรับที่ดิน	9	/		อำเภอหนองขาหย่างและสำนักงานปฏิรูปที่ดินอุทัยธานีได้ดำเนินการตรวจสอบแล้วและมีข้อสรุปว่าเป็นการถูกต้องที่จะเพิกถอน นส.3 กและ สค.1 ของผู้ร้องเพราะออกโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย
37.	ปัญหาพิพาทแนวเขตป่าอนุรักษ์ทับที่ดินของประชาชนในเขตชุมชนปากันชนกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี	1		/	ยังมีข้อพิพาทที่ไม่ลงตัวระหว่างประชาชน 8 ชุมชนในแนวเขตปากันชนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง กับเจ้าหน้าที่ที่ต้องกันแนวเขตรังวัดและสอบแนวเขตใหม่ที่ยอมรับได้ด้วยกันทั้งสองฝ่าย
38.	เรียกร้องความเป็นธรรมเพื่อโอนนำฟืนจนสมบัติของแผ่นดินมีบุคคลยึดถือครอบครอง	9	/		กิ่งอำเภอบ้านคา และจังหวัดราชบุรีมีการตรวจสอบแล้วพบว่าผู้นำฟืนนอนอยู่ในเขตอุทยานเฉลิมพระเกียรติไทยประจันมีเชื้อของเอกชนรายใดรายหนึ่ง แต่เป็นของราชการที่ดินของรัฐ
39.	ขอความช่วยเหลือเกี่ยวกับปัญหาที่ดินและราคาพืชผลตกต่ำ	1		/	อยู่ในขั้นตอนตรวจสอบและพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของราษฎรตามโครงการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ กรมป่าไม้ และกรมพัฒนาที่ดินที่เกี่ยวข้อง

ตารางแสดงความคิดเห็นของการแก้ไขปัญหา
พื้นที่ ภาคตะวันตกและตะวันออก

กรณี	เรื่อง	กลุ่ม	ยุติ	ยังไม่ยุติ	กระบวนการการดำเนินการ
40.	ให้แก้ไขปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม อำเภอสามชัย	10	/		ขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหา กรมการช่างฝีมือแรงงานเป็นไปตามแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษ จากโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการสำรวจ และวางแผนการป้องกันมลพิษ
41.	ร้องเรียนเรื่องความปลอดภัยจากอุบัติเหตุทางถนน สาเหตุเพราะรถบรรทุกชนคนเดินเท้า	9	/		อำเภอสามชัยและจังหวัดราชบุรีดำเนินการตรวจสอบในระดับพื้นที่
42.	ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาน้ำในคลองบางป่า เน่าเสียจากการทำฟาร์มเลี้ยงหมู	9	/		จังหวัดราชบุรีตั้งคณะทำงานป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำในลำคลองเน่าเสีย ระดับอำเภอ มีการดำเนินการให้องค์การบริหารส่วนตำบลประสานงานกับเจ้า ของฟาร์มสุกรให้ปฏิบัติตามกฎหมาย
43.	การบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์หน่วยราชการไม่ ดำเนินการใดๆ	9	/		ยังติดตามผลการตรวจสอบไม่ได้ เพราะข้อมูลไม่ชัดเจนโดยมีหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องคือ อำเภอเมืองราชบุรี ที่ดินจังหวัดราชบุรี
44.	ได้รับความเดือดร้อนเรื่องที่ดิน ส.ป.ก.4-01 แต่ถูกนำที่ ดินไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น	7	/		อำเภอจอมบึงได้ดำเนินการตรวจสอบในระดับพื้นที่และพบว่าเทศบาลตำบล จอมบึงได้จัดทำโครงการฟื้นฟูจอมบึง ผู้เข้าร่วมโครงการสมัครใจจะได้ขาด เสียที่ดินแต่ในกรณีที่ผู้ร้องเรียนที่ดินสาธารณะบริเวณสันคลอง ซึ่งกีดขวาง การสร้างถนนตามแนวสันคลอง ที่กีดขวางถูกแจ้งให้มีการรื้อถอน
45.	ขอให้ช่วยเหลือปัญหาที่ทำกินและให้ความยุติธรรมกับ ชาวบ้าน	1	/		ชาวบ้านร้องเรียนคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและอนุกรรมการ การที่ดินและป่า ลงพื้นที่ตรวจสอบเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2548 มีการ

ตารางแสดงความคิดเห็นของการแก้ไขปัญหา
พื้นที่ ภาคตะวันตกและตะวันออก

กรณีที่	เรื่อง	กลุ่ม	ยุติ	ยังไม่ยุติ	กระบวนการการดำเนินการ
					ประชุมกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้และอุทยานแห่งชาติวันที่ 1 มีนาคม 2548 และมีการประชุมร่วมกับหน่วยงานและชาวบ้านในพื้นที่วันที่ 6 มีนาคม 2548 เพื่อหาแนวขอขอบเขตของอุทยานเฉลิมพระเกียรติไทยประจันให้ชัดเจนรวมทั้งพื้นที่ตั้งชุมชนและแนวเขตพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน
46.	โครงการสร้างศูนย์ราชการในที่สาธารณะประโยชน์บ้านโพธิ์เตี้ยว อำเภอเมือง สุพรรณบุรี	9	/		จังหวัดสุพรรณบุรี จัดสถานที่รองรับให้ชาวบ้านจัดระบบสาธารณูปโภครวมถึงสิทธิการครอบครอง ค่าชดเชย ค่ารื้อถอน ค่าต้นไม้ รวมทั้งสิ้น 29 ครอบครัว
47.	ราษฎรชุมนุมเรียกร้องให้เพิกถอนป่าสงวนแห่งชาติในเขตสุขาภิบาล	1	/		จังหวัดสุพรรณบุรียื่นหนังสือขอให้กรมป่าไม้เพิกถอนสภาพป่าสงวนแห่งชาติป่าห้วยขมิ้น ป่าพุร้อนและป่าหนองหญ้าไทร ซึ่งเรื่องดังกล่าวอยู่ระหว่างการพิจารณา
48.	ร้องเรียนขอความเป็นธรรมในเรื่องที่ดิน	2	/		กรมป่าไม้และกรมส่งเสริมสหกรณ์ ร่วมกันประสานงานเพื่อจัดหาพื้นที่รองรับให้แก่ผู้ร้อง
49.	ร้องเรียนปลูกบ้านปิดกั้นเส้นทางทำให้เดือดร้อนปิดกั้นเส้นทางเข้าออก	11	/		เป็นความพิพาทระหว่างเอกชนกับเอกชนในเรื่องสัญญาเช่าตามประมวลกฎหมายแพ่ง จึงไม่ใช่น้ำที่ของ กบร.
50.	การคัดค้านที่สาธารณะประโยชน์กรณีพื้นที่	9	/		อยู่ระหว่างการตรวจสอบว่าที่ดินสาธารณะประโยชน์กรณีความเป็นมาอย่างไร การระบุว่าประกาศหวงห้ามเมื่อ 2480 หลังประกาศหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันที่สาธารณะสมบัติของแผ่นดิน 2478 ต้องออกเป็นพระราชกฤษฎีกาดังนั้นต้องมีแผนที่แนบท้ายและประกาศในราชกิจจานุเบกษา ต้องค้นหาหลักฐานดังกล่าวมายืนยันมี กบร. จังหวัดระบุว่าที่กรณีนี้ น่าจะเป็นที่

ตารางแสดงความคิดเห็นของการแก้ไขปัญหา
พื้นที่ ภาคตะวันตกและตะวันออก

กรณีที่	เรื่อง	กลุ่ม	ยุติ	ยังไม่ยุติ	กระบวนการการดำเนินการ
51.	ชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงขอความเป็นธรรมในที่ดินกรณีชุมชนบ้านป่าผาก	1		/	สถานการณ์ประยชน์โดยสภาพของการใช้ประโยชน์ซึ่งมีปัญหานี้เรื่องขอเบเขต ในส่วนของการศาลปกครองนั้น ระหว่างมีตุลาการเจ้าของคดีส่งเรื่องให้ตุลาการผู้แถลงคดี คงใช้เวลาอีกสักระยะ แต่ส่วนของอุทยานแห่งชาติและป่าสงวนห้วยพูลนั้นคณะกรรมการจัดการที่ดินและป่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้ประสานงานให้หน่วยงานดังกล่าวรับช่วยเหลือผ่อนปรนการทำไร่ของชาวบ้านที่ไม่มีที่ดินทำกินในฤดูกาลเพาะปลูกนี้
52.	ที่สาธารณะประโยชน์เกาะน้ย	9		/	ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนตรวจสอบของกิ่งอำเภอสามารถร้องขอว่าผู้ร้องเรียนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้บุกรุกจำนวน 275 ราย เป็นใคร แต่ละรายมีเอกสารสิทธิประเภทใด ออกโดยวิธีการใด อาศัยพยานหลักฐานใดเป็นสำคัญ ใครมีสิทธิภาระผูกพันเป็นอย่างไร
53.	ให้ตรวจสอบการออกเอกสารสิทธิมีขอแบบเกาะทะลุ	12		/	อยู่ระหว่างตรวจสอบโดยพนักงานสอบสวนส่งเอกสาร สด.1 ไปให้กองพิสูจน์หลักฐานตรวจสอบ โดยการตรวจสอบวางประเด็นไว้ เรื่องที่ดินว่าอยู่บนเกาะหรือไม่การประกาศทางกฎหมายหรือไม่ เพื่อกำหนดห้ามและ ส.ค.1 ที่มี พังออกเป็น น.ส.3 ได้หรือไม่
54.	ปลูกบ้านในที่สาธารณะประโยชน์แล้วถูกบังคับให้รื้อถอน	9		/	ชาวบ้านที่เป็นแกนนำร้องเรียนผ่านคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และอยู่ในขั้นตอนการตรวจสอบประสานงานกับเทศบาลตำบลบ้านกรูด อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

**ตารางแสดงความคิดเห็นของการแก้ไขปัญหา
พื้นที่ ภาคตะวันตกและตะวันออก**

กรณีที่	เรื่อง	กลุ่ม	ยุติ	ยังไม่ยุติ	กระบวนการการดำเนินการ
55.	ได้รับความเดือดร้อนในการออกโฉนดที่ดินจากกลุ่มผู้มีอิทธิพลในพื้นที่	11		/	ผู้ร้อง ร้องเรียนต่อหน่วยงานต่างๆ และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ แต่ละหน่วยงานล้วนรวมผลการตรวจสอบอยู่
56.	กรณีปัญหาที่ดินสาธารณะของชายฝั่งกับการตายของแกนนำชาวบ้านนายเจริญ วัธอักษร	9		/	แกนนำถูกกลบฝังสาธารณะหาผู้ต้องหาได้รับอนุญาตให้ประกันตัวแต่ผู้ยิงไม่ได้ รับประกันเพราะศาลไม่อนุญาต ส่วนปัญหาที่ดินหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนิน การตรวจสอบในเรื่องเอกสารสิทธิ์ ที่ตั้งของพื้นที่
57.	คัดค้านการออกโฉนดที่ดินเขตอำเภอปรางบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	8		/	เนื่องจากปัญหาพิพาทระหว่างประชาชนกับทหารเป็นปัญหาระดับนโยบาย ยังไม่มีแนวทางไปมากกว่าการผ่านคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดิน ของรัฐที่ต้องพิสูจน์สิทธิ อันต้องใช้ระยะเวลาและมีขั้นตอนอีกยาวนาน
58.	การอพยพโยกย้ายชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงบ้านสวนทุเรียน-ป่าหมาก กับการจัดระเบียบชายแดน	1	/		มีการอพยพจัดหาพื้นที่รองรับเรียบร้อยแล้ว ทว่าชุมชนที่ไปอยู่ซ้อนทับกัน 2 ชุมชนคือ คือ บ้านสวนทุเรียนและบ้านป่าหมาก ยังมีปัญหาเรื่องชาติพันธุ์ ที่ทำ กินที่ตี ที่ดินมีจำนวนน้อยและยังมีปัญหาเรื่องสัญชาติ ทว่าหน่วยงานราชการ ทหารพยายามส่งเสริมงานพัฒนาในพื้นที่
59.	กรณีทุเลาล้าถวายุฎิการเรื่องไม่ได้รับความเป็นธรรมเกี่ยวกับที่ดิน	6	/		เป็นความพิพาทระหว่างเอกชนกับเอกชนแต่มีที่ดินของผู้ร้องเรียนบุกรุกป่า สงวน ดังนั้นจึงถูกพนักงานสอบสวนร่วมกับปัดอำเภอบ้านค่ายดำเนินการ ทางกฎหมาย
60.	การตัดถนนในอุทยานเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด	3	/		ผู้บุกรุกที่ดินอยู่ระหว่างถูกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินคดีตามขั้นตอนของ กฎหมาย
61.	ปัญหาในพื้นที่ทหารเรือ ตำบลพล อำเภอบ้านฉาง	8		/	ทหารเรืออยู่ระหว่างการตรวจสอบรวบรวมข้อมูลและสำรวจรายชื่อราษฎรที่ได้

ตารางแสดงความคิดเห็นของการแก้ไขปัญหา
พื้นที่ ภาคตะวันตกและตะวันออก

กรณีที่	เรื่อง	กลุ่ม	ยุติ	ยังไม่ยุติ	กระบวนการการดำเนินการ
	จังหวัดระยอง				รับการจัดสรรให้กรมธนารักษ์พิจารณาพร้อมกับการเตรียมการให้ราษฎรเช่า อยู่ระหว่างการตรวจสอบทำเล ราคาประเมิน เพื่อกำหนดค่าเช่าที่แท้จริง
62.	ขอให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงมีผู้บุกรุกที่สาธารณะ สมบัติของแผ่นดิน และประเพณีที่ดินเป็นผู้อนุสิทธิพล ในพื้นที่จังหวัดระยอง	14	/		กรมการขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวี ได้ตรวจสอบแล้วและประสานงานกับ นายเทศมนตรีตำบลบ้านเพ เพื่อให้ เก็บค่าตอบแทนนำเงินเข้ารัฐต่อไป
63.	ขอออกเอกสารสิทธิ์ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ	1	/		ขั้นตอนได้ลุล่วงโดยผ่านกระบวนการคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ ดินของรัฐ การมีความเห็นและดำเนินขั้นตอนพิสูจน์สิทธิ การตีความ อ่านภาพ ถ่ายทางอากาศ การพิสูจน์ร่องรอยการทำประโยชน์
64.	ขอออกเอกสารสิทธิ์ในที่ดินราชพัสดุ(สงวนไว้ใช้ใน ราชการกองทัพเรือ กิ่งอำเภอเกาะช้าง)	10		/	สำนักงานธนารักษ์พื้นที่จังหวัดตราดร่วมกับกิ่งอำเภอเกาะช้าง จัดทำบัญชี รายชื่อราษฎร จำนวน 91 ราย เพื่อส่งให้จังหวัดตราดดำเนินการพิสูจน์สิทธิ การครอบครองที่ดินในเขตรราชพัสดุ
65.	ขอให้พิจารณาเพิกถอนเขตป่าสงวนแห่งชาติออก จากพื้นที่ทำกินของราษฎร	1	/		จังหวัดจันทบุรีร่วมกับสำนักงานป่าไม้เขตศรีราชาตรวจสอบแล้วพบว่า เป็น พื้นที่ ที่กรมป่าไม้มอบให้ ส.ป.ก.ไปแล้ว จึงต้องประสานงานกับ ส.ป.ก.
66.	ร้องขอเอกสารสิทธิ์ สป.ก.ในที่ดินทำกินเขตป่าสงวน แห่งชาติป่าดงพญา	7	/		จังหวัดจันทบุรี กรมป่าไม้ สำนักงานป่าไม้เขตศรีราชา ตรวจสอบข้อมูลพบว่า ผู้ร้องมีเอกสาร สทก. ที่ดินอยู่นอกเขตปฏิรูปที่ดินของจังหวัดจันทบุรี
67.	ขอให้พิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินในเขตอำเภอก แก่งหางแมว	1	/		กรมป่าไม้ จังหวัดจันทบุรี และองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี เร่งตรวจ สอบและรับรองเอกสารสิทธิ์ ในที่อยู่อาศัยและที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าชุมชนช่อง

ตารางแสดงความคิดเห็นของการแก้ไขปัญหา
พื้นที่ ภาคตะวันตกและตะวันออก

กรณีที่	เรื่อง	กลุ่ม	ยุติ	ยังไม่ยุติ	กระบวนการการดำเนินการ
68.	ร้องเรียนไม่ได้รับความเป็นธรรมกรณีที่ดินทำกิน	1		/	อยู่ระหว่างการตรวจสอบของสำนักงานป่าไม้เขตศรีราชาต่อผู้ร้องเรียนที่ได้จดร้อน 133 ราย และประสานงานให้จังหวัดจันทบุรีรับทราบ
69.	ร้องเรียนขอความเป็นธรรมกล่าวหาว่าบุกรุกเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว	1	/		มีผลการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่จังหวัดจันทบุรีและสำนักงานป่าไม้เขตศรีราชาจนเป็นที่ยุติแล้ว
70.	ที่ดินเขตทหารแปลงสนามยิงปืนทุ่งฟ้าผ่าจังหวัดจันทบุรี	10		/	กบร.ชาติ มิมติให้ กบร.จังหวัดจันทบุรีดำเนินการพิสูจน์สิทธิการครอบครอง
71.	ปัญหาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองเครือหวายทับที่ทำกินของประชาชน	1		/	อยู่ในขั้นตอนของสำนักงานคุ้มครองสิทธิมนุษยชน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
72.	ความเดือดร้อนที่ทำกินของชาวของ	8	/		จังหวัดจันทบุรีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นโดยมีกิ่งอำเภออิศขภูมิ เป็นผู้ดำเนินการตรวจสอบและมีข้อสรุปว่าจะช่วยเหลือผู้ร้องเรียน
73.	ที่ป่าสงวนแห่งชาติบางละมุง	11		/	กบร.จังหวัดมีมติเห็นว่าเชื่อว่าครอบครองทำประโยชน์มาก่อนประกาศเขตคุ้มครอง แต่ที่ดินจังหวัดมีความเห็นว่ากรณีนี้ไม่มีหลักฐานที่เป็นเอกสารของทางราชการ เมื่อพิสูจน์ภาพถ่ายแล้วออกเอกสารสิทธิจะง่ายขึ้น เนื่องจากว่าประกาศเป็นเขตป่าหมดแล้ว ควรออกเอกสารสิทธิก่อนโดยตั้งพื้นที่ป่าออกก่อน
74.	กรณีที่ดินสาธารณะนิคมประจักษ์ ตำบลท่าบุญมี อำเภอพนัสนิคม	9		/	อยู่ในระหว่างการปฏิบัติให้เป็นไปตามมติของ กบร. เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2543 ซึ่งต้องตรวจสอบในพื้นที่และเอกสาร

ตารางแสดงความคิดเห็นของการแก้ไขปัญหา
พื้นที่ ภาคตะวันตกและตะวันออก

กรณี	เรื่อง	กลุ่ม	ยุติ	ยังไม่ยุติ	กระบวนการการดำเนินการ
75.	ขอออกโฉนดในเขตทรงสงวนของกองทัพเรือ	8	/	/	อยู่ระหว่างที่ดินจังหวัดชลบุรีตรวจสอบและผู้ร้องได้ฟ้องคดีไปที่ศาลปกครองแล้ว
76.	การขอออกโฉนดบนเกาะสี่ช้าง	9	/	/	หน่วยงานราชการมีความเห็นและหลักปฏิบัติที่ขัดแย้งกันยังหาข้อยุติไม่ได้และอยู่ในขั้นตอนแนวทางการฟ้องร้องที่สุด
77.	ขอความเป็นธรรมเรื่องที่ดินมีสัณยดาธุสขอลี้ลับ	1	/	/	กรมป่าไม้ จังหวัดชลบุรี สำนักงานป่าไม้เขตศรีราชาตรวจสอบและมีผลยุติแล้วพร้อมกันได้ส่งมอบพื้นที่ให้ ส.ป.ก. ส่วนพื้นที่ปัญหาอยู่ในเขตป่า ศาลสั่งให้ผู้ร้องเรียนออกจากพื้นที่
78.	ขอให้พื้นที่ทำกินและอยู่อาศัยออกจากป่าสงวน	1	/	/	กบร. รับอุทธรณ์คำร้องของผู้ร้องเรียนและอยู่ระหว่างให้คณะกรรมการตรวจสอบสวน การครอบครองที่ดินของผู้ร้องเรียนว่าทำประโยชน์ตั้งแต่เมื่อใดเนื้อที่ทั้งหมดเท่าใด
79.	กรณีขอความเป็นธรรมเกี่ยวกับการพิสูจน์สิทธิที่ดินตามหลักฐาน สค.1	9	/	/	อยู่ในชั้น กบร. พิสูจน์ สิทธิสภาพการครอบครองทำประโยชน์ ด้วยการอ่านภาพถ่ายทางอากาศ
80.	ขอความเป็นธรรมรัฐประกาศเขตอุทยานแห่งชาติทับที่ทำกินของราษฎร	1	/	/	เจ้าหน้าที่สำนักงานป่าไม้เขตปราจีนบุรีตรวจสอบพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินตามมติ ครม. วันที่ 30 มิถุนายน 2541
81.	ร้องขอความเป็นธรรมแนวเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ทับที่ทำของราษฎร	1	/	/	อยู่ในระหว่างขั้นตอนการพิสูจน์สิทธิ ตามหลักเกณฑ์ ของ กบร.
82.	กรณีร้องเรียนการออกโฉนดที่ดิน	9	/	/	อำเภอปากพลี มีหนังสือและส่งเรื่องภาพถ่ายทางอากาศให้จังหวัดนำเสนอกบร. จังหวัดนครนายกพิจารณาเพื่อตรวจสอบที่ถูกต้องและยอมรับ โดยให้ผู้

ตารางแสดงความคิดเห็นของการแก้ไขปัญหา
พื้นที่ ภาคตะวันตกและตะวันออก

กรณีที่	เรื่อง	กลุ่ม	ยุติ	ยังไม่ยุติ	กระบวนการการดำเนินการ
					ว่าราชการจังหวัดนครนายกพิจารณาสั่งการ
83.	กรณีขอความเป็นธรรมเรื่องที่ดินกรณีที่ดินสาธารณะประโยชน์ระหว่างเขาตาด	9		/	อยู่ระหว่างการพิจารณาความเป็นที่สาธารณะประโยชน์กับการพิสูจน์สิทธิการครอบครอง โดยกระบวนการพิจารณากรณีผู้คัดค้าน ส่วนกระบวนการเตรียมให้เอกสารสิทธิภายหลังเพิกถอน ความเป็นที่ของรัฐไม่คืบหน้า ซึ่งมีข้อสรุปให้ชี้แจงแนวทางพิสูจน์สิทธิ
84.	ปัญหาความเดือดร้อนจากการประกาศพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามของทางราชการทหาร พ.ศ. 2484	8		/	อยู่ระหว่างการตรวจสอบจัดแยกและจัดหมวดหมู่เอกสารหลักฐานสำคัญ เช่น หลักฐานการครอบครองที่ดิน
85.	ขอความเป็นธรรมเรื่องที่ดินกรณีแนวเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ทับพื้นที่	1		/	อยู่ในขั้นตอนการตรวจสอบหลักฐานและพิสูจน์สิทธิติดตามกระบวนการของ กปร.จังหวัดปราจีนบุรี
86.	ขอความเป็นธรรมอุทยานแห่งชาติทับลานทับพื้นที่ทำประโยชน์ของราษฎร	1	/		มีการปรับปรุงแนวเขตอุทยานแห่งชาติทับลานและกรมป่าไม้กับจังหวัดปราจีนบุรีได้ชี้แจงต่อผู้ร้องเรื่องการเก็บใบปลานในเขตอุทยานแห่งชาติทับลานว่าต้องมีหลักปฏิบัติที่ไม่ใช่เพื่อการค้าแต่ใช้สอยในครัวเรือนเท่านั้น
87.	ปัญหาที่สาธารณะประโยชน์มาประดู หรือซ้ำหญ้าคา	9		/	อยู่ระหว่างขั้นตอนสอบสวนสิทธิและทำแผนที่ภาพถ่ายในการพิสูจน์สิทธิ
88.	ขอความเป็นธรรม เรื่องที่ดิน กรณีเวนคืนที่ดินและให้หรือถอนบ้านอย่างไม่เป็นธรรม	11		/	จังหวัดปราจีนบุรีกำลังหาพื้นที่รองรับให้ผู้ร้องเรียนทั้ง 2 ราย ขณะเดียวกันเทศบาลเมืองปราจีนบุรีกฎหมายเรียกของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเข้าพบให้ข้อคำด้วย อันเป็นผลจากการร้องเรียนของผู้ร้อง

ตารางแสดงความคิดเห็นของการแก้ไขปัญหา
พื้นที่ ภาคตะวันตกและตะวันออก

กรณีที่	เรื่อง	กลุ่ม	ยุติ	ยังไม่ยุติ	กระบวนการการดำเนินการ
89.	ขอความเป็นธรรมกรณีแนวเขตอุทยานแห่งชาติทับลาน	1	/	/	อยู่ระหว่างการรื้อป่าไม้ ดำเนินการปรับแนวเขตอุทยานแห่งชาติทับลานที่พบพื้นที่ชุมชนและพื้นที่ทำกินของผู้ร้อง
90.	ขอความเป็นธรรมกรณีที่ดินในเขตป่าสงวนและอุทยานแห่งชาติทับลาน	1	/	/	มีการประชุมเจรจาในพื้นที่ระหว่างสำนักงานป่าไม้เขตกับราษฎรในพื้นที่และหาข้อยุติได้ในบางประเด็นและบางประเด็นอยู่ระหว่างการพิจารณาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่
91.	การบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ บริเวณลำน้ำแควกระบม-สัยัด อ.สนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา	14	/	/	มีการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดแล้วฐานสร้างสิ่งกีดขวางลำน้ำโดยไม่ได้รับอนุญาตและศาลได้มีคำสั่งกับผู้กระทำผิดแล้ว
92.	เดือดร้อนเรื่องที่ดินทำกิน นายทุนบุกรุกพื้นที่ป่าสงวน	14	/	/	มีการประสานงานระหว่างจังหวัดฉะเชิงเทราสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดฉะเชิงเทราและป่าไม้เขตปราจีนบุรีเพื่อแก้ไขปัญหาจนได้ข้อยุติว่าพื้นที่พิพาทอยู่ในเขตปฏิรูป ที่ส.ป.ก. จะต้องจัดสรรที่ดินให้และมีการฟ้องศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา
93.	เรียกร้องที่ทำกินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ	7	/	/	ทั้ง ส.ป.ก. จังหวัดฉะเชิงเทราและป่าไม้เขตปราจีนบุรีดำเนินการหาพื้นที่ในเขตที่ป่าไม่มอบให้ ส.ป.ก. เพื่อจัดให้และรับรองสิทธิต่อไปแล้ว
94.	ปัญหาที่ดินบ้านทุ่งกระตัง อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา	1	/	/	ยุติเรื่องนาน 15 ปี แล้ว แต่เป็นปัญหาในเรื่องผู้ไม่ได้รับสิทธิการจัดสรรในเขตปฏิรูปที่ดินมีอยู่ในพื้นที่
95.	ปัญหาที่ดินในตำบลท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา	14	/	/	ยังอยู่ในขั้นตอนการตรวจสอบข้อเท็จจริงของสำนักงานจังหวัดฉะเชิงเทรา
96.	ขอความเป็นธรรมเรื่องที่ดิน	12	/	/	อยู่ในขั้นตอนการร้องเรียนต่อหน่วยงานต่างๆ ในการตรวจสอบหลักฐานเอกสารต่างๆ เช่น ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

ตารางแสดงความคิดเห็นของการแก้ไขปัญห
พื้นที่ ภาคตะวันตกและตะวันออก

กรณีที่	เรื่อง	กลุ่ม	ยุติ	ยังไม่ยุติ	กระบวนการการดำเนินการ
					แห่งชาติป่าไม้อำเภอ อธิปไตยป่าไม้ และศาลปกครอง
97.	สวนป่าทับพื้นที่ทำกินของประชาชนทำให้ได้รับความเดือดร้อน	2		/	จังหวัดสระแก้วมีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงและสำนักงานป่าไม้จังหวัดสระแก้วตั้งคณะทำงานเพื่อสำรวจข้อมูลผู้ร้องเรียน
98.	ขอรับความเป็นธรรม เนื่องจากถูกกล่าวหาว่าบุกรุกที่ดินเขตป่าสงวน	2	/		กรมป่าไม้ จังหวัดสระแก้วและป่าไม้เขตปราจีนบุรีร่วมกันตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้วมีข้อยุติว่าผู้ร้องบุกรุกยึดครองพื้นที่แปลงปลูกป่าของโครงการทับิมสยาม 03 ซึ่งอยู่ในเขตป่าสงวนและสงฆ์องค์ศาล ศาลได้สั่งให้ผู้ร้องเรียนออกจากพื้นที่ดังกล่าว
99.	ขอให้จัดทำแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติหนองมะอีและที่สาธารณะประโยชน์ให้ชัดเจน	1	/		จังหวัดสระแก้วประสานงานกับเจ้าหน้าที่สำนักงานป่าไม้เขตปราจีนบุรีและราษฎรที่ร้องเรียนร่วมกันชี้แนวเขต รั้ววัด ปักหลักเขตที่ชัดเจนเป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงถือเป็นยุติ
100.	ปัญหาที่ดิน ตำบลแตรฮ้อ-ช่องกุ่ม อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว	1		/	ผู้ร้องเรียนอยู่ระหว่างการประสานงานกับสำนักงานกฤษฎีกา รัฐ กปร. และจังหวัดสระแก้ว เพื่อเร่งให้มีการจัดสรรที่ดิน ที่พื้นที่ที่ร้องรับอยู่ในพื้นที่แล้วซึ่งอยู่ในเขตปฏิรูปที่ดิน และผู้ร้องได้ร้องเรียนผ่านโครงการแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงบูรณาการ (ขึ้นทะเบียนคนจน) ด้วย

รวมประเด็นปัญหาที่ยุติ 48 กรณี

รวมประเด็นปัญหาที่ไม่ยุติ 52 กรณี

รวมประเด็นปัญหา 100 กรณี

บรรณานุกรม

กรมที่ดิน. บัญชีแสดงรายละเอียดจำนวนผู้ปลูกที่สาธารณประโยชน์แต่ละจังหวัด

กรุงเทพฯ : กรกรกฎาคม 2546

กรมป่าไม้. ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เนื้อที่มากกว่าจำนวน 100 ไร่

กรุงเทพฯ : มีนาคม 2546

กรมป่าไม้. ข้อมูลบัญชีรายชื่อผู้ขอใช้ป่าสงวนแห่งชาติ กรุงเทพฯ : 2546

กรมป่าไม้. ข้อมูลเหมืองแร่ กรุงเทพฯ : 2546

กรมป่าไม้. บัญชีแสดงจำนวนผู้ได้รับอนุญาตใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ

กรุงเทพฯ : มกราคม 2546

กรมป่าไม้. บัญชีแสดงจำนวนผู้ได้รับอนุญาตใช้ที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ แยกตามวัตถุประสงค์

และจังหวัด กรุงเทพฯ : มีนาคม 2546

กรมพัฒนาที่ดิน. ทรัพยากรที่ดินและการใช้ที่ดิน กรุงเทพฯ : มิถุนายน 2545

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

1 ปีกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน กรุงเทพฯ:

ธันวาคม 2546

กองการสำนักปลัดกระทรวงมหาดไทย. เอกสารสรุปการประชุมของราชบุรุษและกลุ่มพลัง 1-30

มิถุนายน 2545 กรุงเทพฯ : 2545

คณะกรรมการเผยแพร่และส่งเสริมการพัฒนา. สรุปสถานการณ์สังคมไทย 2540 จากมุมมององค์

การพัฒนาเอกชน กรุงเทพฯ : พิมพ์ครั้งแรก 2541

คณะกรรมการเผยแพร่และส่งเสริมการพัฒนา. วาระประชาชนเพื่อความเป็นไทย การเสนอเป็นวาระ

การเมืองภาคประชาชน กรุงเทพฯ : พิมพ์ครั้งแรก มิถุนายน 2545

คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์. รายงานการสัมมนาเรื่องที่ดินทำกินที่อยู่อาศัยหัวใจ

เกษตรกร กรุงเทพฯ : สิงหาคม 2545

คณะทำงานรวบรวมข้อเท็จจริงและสภาพปัญหาเกษตรกรในประเทศไทย. รายงานการละเมิด

สิทธิเกษตรกร เสนอต่อคณะกรรมการแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดทำนโยบายแผนปฏิบัติการ

แม่บทด้านสิทธิมนุษยชน กรุงเทพฯ พฤษภาคม 2542

เครือข่ายปฏิรูปที่ดิน. วิกฤตที่ดิน-วิกฤตคนจน : การสูญเสียเศรษฐกิจและสังคมของชาติ

กรุงเทพฯ : 2546

คอลัมน์เศรษฐกิจจิตติดิน, “มาตรการทรัพยากรดิน” ข่าวสด แก้ไขปัญหา (6 มีนาคม 2547)

จรรยา พงศาปาน. เอกสารสำเนาปัญหาที่ดินทำกิน : กรณีศึกษาข้อสังเกตนโยบายที่ดินทำกิน

กรุงเทพฯ : 2546

ชรินทร์ ดวงดารา. เอกสารภาพรวมสถานการณ์ที่ดินภาคตะวันออก

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, อุปลักษณะสุขภาพ : สันติภาพเชิงวิพากษ์ กรุงเทพฯ : ศูนย์ข่าวสารสันติ

ภาพ มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนาคณะรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543

ประจักษ์ ศิริบัณฑิตกุล. ปทานุกรมหลวง กรุงเทพฯ : สถาบันภาษาศาสตร์ไม่ระบุปีที่พิมพ์

ประกาศ ปิ่นตบแต่ง. การเมืองบนท้องถนน 99 วัน สมัชชาคนจนและประวัติศาสตร์การเดิน

ขบวนชุมนุมประท้วงในสังคมไทย กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยและผลิตตำรามหาวิทยาลัยเกริก,

2541

ประกาศ ปิ่นตบแต่ง. 50 ปีขบวนการชาวนาชาไร่ กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายและการจัดการ

สังคม มหาวิทยาลัยเกริก, 2541

ฝ่ายคุณภาพน้ำ กองมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม. คุณ

ภาพน้ำ แม่น้ำสายหลักของประเทศไทยในทศวรรษที่ผ่านมา พ.ศ. 2524-2533 กรุงเทพฯ :

2535

ฝ่ายสารสนเทศ กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. สรุปข่าวสิ่งแวดล้อม

เล่มที่ 24 พฤษภาคม – สิงหาคม 2544

ฝ่ายเลขานุการร่วมศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจน. เอกสารสรุปผลการประชุม

สัมมนาเตรียมความพร้อมแก้ไขปัญหาคาความเดือดร้อนและความยากจนระหว่างวันที่ 10-

12 มีนาคม กรุงเทพฯ : มีนาคม 2547

พิทยา ว่องกุล. ป่าไม้ และสัตว์ป่าไทย : การสูญเสียสรรพชีวิตภาพแห่งโลก ในหนังสือสิ่งแวดล้อม

ไทย 2537 กรุงเทพฯ : 2537

มูลนิธิสถาบันที่ดิน. รายงานผลการวิจัยโครงการศึกษาระบบการจัดการที่ดินในระดับท้องถิ่น

เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย กรุงเทพฯ : 2547

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

วันชัย ดันติวิทยาพิทักษ์และธนาพล อิงสกุล. “บทสัมภาษณ์นายธง แจ่มศรี” นิตยสารสารคดี

กรุงเทพฯ : 2547

วิลาศ เตชะไพบูลย์, “ที่ดิน : เตาถ่วงของทุนนิยมกาสิน” จุลสาร ป.ป (มิถุนายน 2545)

ศลิน เฉลิมลากและน้ำอ้อย เกียรติวงศ์ทอง. รายงานการศึกษาข้อมูลเชิงวิชาการกรณีปัญหา

เหมืองแร่ เพื่อกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบาย ก่อคณะอนุกรรมการเพื่อศึกษาและตรวจสอบ
กรณีปัญหาเหมืองแร่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, กรุงเทพฯ : 2547

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, “ปัญหาจากจนกับหนี้ครัวเรือนของไทย” กรุงเทพธุรกิจ (11มิถุนายน2547)

สถาบันพัฒนาการเมือง. คลังสมองคนจน : ฐานคิดเกี่ยวกับชุดกฎหมายคนจน พิมพ์ครั้งแรก
กรุงเทพฯ : พศจิกายน หน้า 73, 75-91

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. รายงานการศึกษาเรื่องนโยบายที่ดินของประเทศไทย
กรุงเทพฯ : พศจิกายน 2529

สมัชชาคนจนและพ่อครัวใหญ่. ข้อมูลการประมวลสรุปเอกสารสรุปปัญหาและข้อเรียกร้องของ
สมัชชาคนจน 2540

สถาบันนโยบายศึกษา. แนวทางการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ-การเมืองไทย กรุงเทพฯ : 2543

สำนักงานกลางช่วยเหลือเกษตรกรและแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ สำนักปลัด
สำนักนายกรัฐมนตรี. ผลการสำรวจข้อมูลการบุกรุกที่ดินของรัฐ พ.ศ.2541 เสนอต่อคณะ
กรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ กรุงเทพฯ : ตุลาคม 2541

สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, “ฉบับการพัฒนาประเทศ...ครึ่งแผนฯ 9
วารสารเศรษฐกิจและสังคม (พฤษภาคม – มิถุนายน 2547) 66- 69

สัมฤทธิ์ มีวงศ์อุโฆษ. สยามออลมาแนค 2533-2534 กรุงเทพฯ 2534

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. วิพากษ์ร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อความเป็นธรรมทางสังคมและทางเศรษฐกิจ
รายงานสรุปเวทีนโยบายสาธารณะเพื่อเอาชนะความยากจน ครั้งที่ 6/2546 กรุงเทพฯ :
พศจิกายน 2546

โสภณ ชมชาญ จำลอง อติกุล วุฒิเทพ อินทปัญญาและโสภณ ทองปาน. แนวทางการให้มี
กฎหมายคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม กรุงเทพฯ : 2537

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. เอกสารประกอบการประชุมโครง
การ สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ. รายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย
2546 กรุงเทพฯ : 2546

อภิชัย พันธเสน. พัฒนาชนบทไทย : สมุทัยและมรรค แนวคิดทฤษฎีและภาพรวมของการ
พัฒนา กรุงเทพฯ : พิมพ์ครั้งแรก กุมภาพันธ์ 2539

อภิชัย พันธเสน. รายงานการวิจัยการดูแลรักษาป่าและการเพิ่มพื้นที่สีเขียวโดยการมีส่วนร่วม
ของประชาชน สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย กรุงเทพฯ : สิงหาคม 2537

อภิญา บัวสรวง. การจัดการลุ่มน้ำเชิงบูรณาการ : กรณีแม่น้ำท่าจีน-แม่กลอง กรุงเทพฯ :
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, 2547

อานันท์ กาญจนพันธ์. ทิศทางและปัญหาการจัดการที่ดินในสังคมไทย หนังสือรวมบทความ

วิพากษ์แนวคิดแปลงสินทรัพย์เป็นทุนถึงปัญหาการจัดการที่ดินในสังคมไทย กรุงเทพฯ :
มีนาคม 2547

- อารัญ บุญชัย, “หมู่เกาะช้างโครงการนำร่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน” วารสารเศรษฐกิจและสังคม (พฤศจิกายน – ธันวาคม 2546)
- , “ความขัดแย้งในสังคมไทย ADR อาจช่วยได้” จุลสารพิราบเขียว (สิงหาคม 2545)
- , “ฉบับพิเศษ” วารสารลูกโลกสีเขียว (ธันวาคม 2545)
- , สยามจดหมายเหตุ (มกราคม 2547) 120-121
- , ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัด ภาคกลาง ตะวันตก พ.ศ.2547-2550 นครปฐม
กาญจนบุรี สุพรรณบุรี ราชบุรี เอกสารแจกในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี กรุงเทพฯ :
พฤศจิกายน 2546
- , แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง พ.ศ.2547-2550 เอกสาร
แจกในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี กรุงเทพฯ : พฤศจิกายน 2546
- , ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด เอกสารแจกในที่
ประชุมคณะรัฐมนตรี กรุงเทพฯ : พฤศจิกายน 2546
- , ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ปีงบประมาณ 2547 – 2550 สมุทรปราการ
ฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี และสระแก้ว เอกสารแจกในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี
พฤศจิกายน กรุงเทพฯ : พฤศจิกายน 2546
- , ท้องถิ่นของเราเมืองไทยน่าอยู่และยั่งยืน, สิ่งแวดล้อม 39 กรุงเทพฯ : 2539
- , แนวทางในการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
เอกสารประกอบการสัมมนาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมประเทศ
ไทย กรุงเทพฯ : 2537
- , “แผนายทุน-ข้าราชการบีบบะเหี้ยมฉ้อฉลทางวิธีจนเป็นหนี้-ยึดบัตรประชาชนหวังฮุบที่
ดินทำกิน” หนังสือพิมพ์ข่าวสด (6 กรกฎาคม 2547)
- , “ ส.ป.ก.เล็งที่ดิน 2000 แปลงตั้งนิคมเลี้ยงสัตว์สนองเนวิน” ผู้จัดการ (5 มีนาคม 2547)
- , “ 29 ปี ส.ป.ก.กับงานจัดสรรที่ดินทำกินพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรสู่การแปลงสินทรัพย์
เป็นทุน” มติชนรายวัน (6 มีนาคม 2547)
- , “เนวินเผยเลขา ส.ป.ก.อ้างเปล่าสั่งแก้ระเบียบ ย้ำหลักการจัดที่ดินให้คนจนไปทำ
เกษตรเท่านั้น” มติชนรายวัน (10 มีนาคม 2547)

สารบัญตารางแสดงประเภทกลุ่มปัญหา

ตารางแสดงประเภทกลุ่มปัญหาของพื้นที่

ลำดับที่	ประเภทพื้นที่ที่มีปัญหา (ในภาคตะวันออก และภาคตะวันตก) จากจำนวนทั้งหมด 99 กรณี	จำนวน กรณี	กรณีที่
1.	นโยบายการประกาศเขตป่าทับพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชน	34	1/12/4/5/25/26/27/28/ 29/31/34/37/39/45/47/ 51/58/63/65/67/68/69/ 71/77/78/80/81/85/86/ 89/90/94/99/100
2.	นโยบายส่งเสริมปลูกป่าที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน	7	20/21/23/32/48/97/98
3.	นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อ การสูญเสียที่ดิน	1	60
4.	นโยบายการให้สัมปทานทำประโยชน์ในที่ดินของ รัฐ (เหมืองแร่ ระเบิดหิน)	1	13
5.	การอนุญาตให้เอกชนเช่าทำประโยชน์ในที่ดินของ รัฐ	-	
6.	การใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ จัดสรรในรูปแบบ เฉพาะ (นิคมสร้างตนเอง นิคมสหกรณ์ นิคมอุตสาหกรรม)	2	15/59
7.	การใช้ประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน	4	35/44/66/93
8.	การใช้ประโยชน์ในที่ดินทหาร	9	10/22/24/30/57/61/72/ 75/84
9.	การใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณะ	14	36/38/41/43/46/50/52/ 54/56/74/76/82/83/87

ลำดับที่	ประเภทพื้นที่ที่มีปัญหา (ในภาคตะวันออกและภาคตะวันตก) จากจำนวนทั้งหมด 99 กรณี	จำนวน กรณี	กรณีที่
10.	การใช้ประโยชน์ที่ดินราชพัสดุ	4	40/64/70/79
11.	การใช้ประโยชน์ที่ดินของเอกชน	6	9/42/49/55/73/88
12.	การออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินไม่ชอบด้วย กฎหมาย	4	2/33/53/96
13.	การสูญเสียที่ดินโดยขบวนการฉ้อโกง หลอ กลวง	3	16/17/18
14.	การสูญเสียที่ดินโดยกลุ่มทุน ผู้มีอิทธิพล บุ กรที่ดินของรัฐ-ประชาชน	11	3/6/7/8/11/14/19/62/91 /92/95
หมายเหตุ	รวมจำนวนกรณีศึกษาทั้งสิ้น	100	

กรณีศึกษาที่ 1

(1) เรื่อง ขอให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงแนวเขตอุทยานแห่งชาติทับชันพื้นที่ทำกินและที่สาธารณประโยชน์ของชุมชน และสำนักสงฆ์

(2) ที่ตั้ง ภาดะวันตก จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอทองผาภูมิ ตำบลชะแล หมู่ที่ 1, 2, 3, 4

(3) ประเภทพื้นที่

- ป่าสงวนแห่งชาติ เขาพระฤาษีบ่อแร่ แปลงที่ 1
- ที่ดินประเภทสาธารณสมบัติของแผ่นดิน (ประเภทราษฎรใช้ร่วมกัน) คือเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์, ธรณีสงฆ์

(4) กลุ่มของปัญหา

รัฐขัดแย้งกับสงฆ์(สำนักสงฆ์)

รัฐขัดแย้งกับชุมชน

(5) รายละเอียดของปัญหา

นายทองมัลล สายทองสุข กับพวกราษฎรจังหวัดกาญจนบุรี บ้านห้วยเสือ ตำบลชะแล อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ร้องเรียนต่อนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 กรณีป่าไม้จะทำการรื้อถอน ภูมิ ศาเลา สิ่งปลูกสร้างในบริเวณวัดป่าถ้ำใหญ่เนเรศวร หมู่ที่ 1 ตำบลชะแล อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี และสำนักนายกรัฐมนตรียได้ผ่านเรื่องดังกล่าวไปที่ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดกาญจนบุรี ส่วนที่ทำการปกครองจังหวัดกาญจนบุรี โดยระบุว่าราษฎรได้นิมนต์พระภิกษุให้จำพรรษาในวัดดังกล่าว ที่ราษฎรสร้างสำหรับชุมชนห้วยเสือ เพื่อประโยชน์ในการประพาส ปฏิบัติธรรม มาเป็นเวลาหลายปี แต่ต่อมากรมป่าไม้ได้แจ้งว่าพระสงฆ์บุกรุก แผ้วถางป่าสงวนแห่งชาติเขาพระฤาษีบ่อแร่ แปลงที่ 1 เมื่อปี พ.ศ. 2544 เนื้อที่ 3 ไร่ และดำเนินการลักพระครูประจำวัด ส่งฟ้องศาล กระทั่งศาลได้ยกฟ้อง เจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้นำกำลังเข้ารื้อถอนสิ่งปลูกสร้างดังกล่าว เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 แต่ราษฎรได้ทัดทานไว้ก่อน ราษฎรชุดเดียวกันได้มีหนังสือร้องเรียนถึงนายกรัฐมนตรี อีก 2 ฉบับ โดยมีนายชบวน แก้วพวงใหม่ กับพวกได้ร้องเรียนต่อประเด็นเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ห้ามไม่ให้ราษฎรเข้าทำกินในที่ดินบริเวณป่าสงวนป่าเขาพระฤาษีบ่อแร่ อำเภอทองผาภูมิ โดยใช้วิธีการให้ชาวบ้านลงนามเพื่อทางป่าไม้จะออกเอกสาร ส.ท.ก.(สิทธิทำกิน) ในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว แต่เจ้าหน้าที่กลับนำพื้นที่ทำกินของราษฎรไปปลูกป่าทดแทน ซึ่งที่ดินดังกล่าวราษฎรมีที่ทำกินเพียงรายละเอียด 5-10 ไร่ เท่านั้น ที่เข้าไปใช้ประโยชน์ในที่ดินดังกล่าว และ

ได้รับเอกสารที่ดินจากทางราชการ ถือเป็นการเลือกปฏิบัติและยังประกาศเขตอุทยานแห่งชาติทับที่ดินของราษฎร โดยไม่กั้นแนวเขตที่ดินของราษฎรออกจากแนวเขตอุทยานแห่งชาติ ที่เพิ่งประกาศราษฎรผู้ร้องเรียนมีเอกสาร ทะเบียนที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดิน (ประเภทราษฎรใช้ร่วมกัน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ที่ระบุ จำนวน 5 แปลง รวมเนื้อที่ 39,281 ไร่

(6) ความรุนแรงของปัญหา

จัดว่ามาก เพราะรื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง มีการนำที่ดินไปปลูกป่าทดแทน และมีการกระทำเลือกปฏิบัติออกเอกสารสิทธิ์ให้กลุ่มทุน แต่ไม่ออกให้คู่กรณีที่พักพิง ชำยังประกาศแนวเขตอุทยานทับพื้นที่ทำกินของราษฎร ทั้งๆ ที่ราษฎรมีเอกสารเลขทะเบียนที่สาธารณประโยชน์

(7) ปัญหาซับซ้อน ระดับปานกลาง

(8) ผู้เกี่ยวข้อง (และผู้ได้รับผลกระทบ)

ชาวบ้านห้วยเสือ วัดป่าถ้ำใหญ่เรศวร(วัดห้วยเสือ) กรมที่ดิน กรมป่าไม้ ทหาร สำนักข่าวไอทีวี ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดกาญจนบุรี นายกรัฐมนตรี เว็บไซต์ “ระฆังห้วงโย...จากใจนายกรัฐมนตรีน” ศาลากลางจังหวัดกาญจนบุรี สำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

(9) พื้นที่ จำนวน 5 แปลง 39,281 ไร่ ในเขตพื้นที่สาธารณประโยชน์ ตำบลชะแล หมู่ 1 อำเภอทองผาภูมิ (ป่าสงวนเขาพระฤาษีบ่อแร่ แปลงที่ 1)

(10) กฎหมาย พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ กฎหมายอุทยานแห่งชาติ และกฎหมายที่ดิน

(11) กระบวนการแก้ไขปัญหา

เกิดจากการร้องเรียนผ่านจังหวัด สื่อมวลชน เว็บไซต์ ถึงนายกรัฐมนตรี ส่งหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี และสำนักนายกรัฐมนตรีโดยศูนย์บริการประชาชน มีหนังสือถึงจังหวัดกาญจนบุรีให้ติดตามควบคุมกับสำเนาถึงกรมป่าไม้ด้วย

(12) แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดกาญจนบุรี

(13) ข้อเสนอ

เห็นว่าพื้นที่พิพาทอยู่ในบริเวณป่าสงวนแห่งชาติเขาพระฤาษีบ่อแร่ แปลงที่ 1 และชาวบ้านก็มีทะเบียนที่ทำสาธารณประโยชน์ ถึง 5 แปลง อยู่ในจุดพิพาท ก็ไม่ทราบว่าคุณความเหลือ

ระหว่างที่ทำเล ป่าสงวน ซึ่ง 2 หน่วยงานดูแลขัดแย้งกัน จนกระทั่งเจ้าหน้าที่จาก กรมป่าไม้เข้ามาจัดการโดยอ้างว่าอยู่เขตป่าอนุรักษ์ และถูกประกาศผนวกในเขตอุทยานทับอีกชั้นหนึ่ง ทำให้ต้องรื้อสำนักสงฆ์ สิ่งปลูกสร้างที่ประชาชนใช้ประกอบศาสนากิจ ทว่าราชการกลับนำพื้นที่ไปปลูกป่า แต่ที่ดินบริเวณใกล้เคียงกลับมีเอกสารสิทธิ์ โดยถูกระบุว่าออกให้นายทุนต่างถิ่น ขณะที่กรณีพิพาทนี้ราชการกลับดึงมือทหารมารื้อทำลาย นับว่าเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอในจังหวัดกาญจนบุรี โดยเฉพาะในจุดที่ไม่มีความลงตัวในเรื่องการบริหารจัดการที่ดินในเขตป่า และเป็นที่ดินที่นายทุนเข้าไปเกี่ยวข้อง ซึ่งน่าตรวจสอบข้อมูลอย่างละเอียดในการติดตามจากทุกหน่วยงาน

เป็นกรณีที่น่าติดตามตรวจสอบ ◎

กรณีศึกษาที่ 2

(1) เรื่อง ให้ตรวจสอบการออกเอกสารสิทธิ น.ส.3 ก ในที่ดินโดยมิชอบ และที่ดินที่ได้รับเอกสารสิทธิสร้างสิ่งกีดขวางทับลำธารสาธารณะของชุมชน

(2) ที่ตั้ง ภาคตะวันตก จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอทองผาภูมิ ตำบลหินลาด

(3) ประเภทพื้นที่ ที่ดินเอกสาร น.ส.3ก และที่ดินลำธารสาธารณะของชุมชน

(4) กลุ่มของปัญหา

การออกเอกสารสิทธิที่ดินไม่ชอบด้วยกฎหมาย และการกระทำการรบกวนสิทธิส่วนรวมของชุมชน ในเขตนิคมสหกรณ์ โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ต่อเอกชนนอกชุมชน แต่กลับสร้างปัญหาให้กับชุมชนทั้งหมดโดยรวม

(5) รายละเอียดของปัญหา

นายกิตติพงษ์ วิริยะมนตรี ผู้เชี่ยวชาญ ประจำ สว. สามารถ รัตนประทีปพร สมาชิกวุฒิสภาจังหวัดหนองบัวลำพู ส่งหนังสือร้องเรียน ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เมื่อ วันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2546 ว่าพบรับทราบการออกเอกสารสิทธิที่ดิน น.ส.3ก ที่อ้างถึงหนังสือรับรองการอนุญาตให้สมาชิกนิคมสหกรณ์เข้าทำประโยชน์ในที่ดินของนิคมสหกรณ์ หรือ กสน.5 ที่ตำบลหินลาด อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี โดยเอกสารดังกล่าวออกทับลำธารสาธารณะที่ไหลลงสู่หมู่บ้าน มีการออกเอกสารสิทธิที่เกินกว่าเนื้อที่ที่ครอบครองจริง ของนางสาวศิริรัตน์ ฐูปกล้า เมื่อปี 2541 ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ที่กรุงเทพมหานคร รวมจำนวนเนื้อที่ 25 ไร่ 2 งาน 19 ตารางวา

(6) ความรุนแรงของปัญหา รุนแรงปานกลาง แต่ก็เป็นเรื่องต้องติดตามตรวจสอบเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยตรง โดยเฉพาะกรมที่ดิน

(7) ความซับซ้อนของปัญหา ระดับปานกลาง แต่ต้องตรวจสอบขั้นตอนการออกเอกสารสิทธิของเจ้าหน้าที่ที่ดินจังหวัดกาญจนบุรี

(8) ผู้เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ นายกิตติพงษ์ วิริยะมนตรี กับราษฎรตำบลหินลาด ที่ถูกนางสาวศิริรัตน์ ฐูปกล้า ปิดลำธารสาธารณะ ขณะเดียวกัน กรมที่ดินก็เสียหาย เมื่อมีการร้องเรียนว่า เอกสาร น.ส.3ก ที่นางสาวศิริรัตน์ ฐูปกล้าถือครองอยู่นั้นเจ้าหน้าที่ออกให้โดยมิชอบ เรื่องนี้มีการร้องเรียนผ่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และกระทรวงมหาดไทยทำหนังสือถึงจังหวัด

กาญจนบุรี กระทรวงมหาดไทยทำหนังสือทวงถามไปยังนายอำเภอทองผาภูมิ และประธานคณะกรรมการบริหารศูนย์ดำรงธรรมอำเภอทองผาภูมิให้ตรวจสอบ

(9) **พื้นที่** จำนวน 25 ไร่ 2 งาน 19 ตารางวา

(10) **กฎหมายที่เกี่ยวข้อง** ประมวลกฎหมายที่ดิน กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดที่ดินในเขตนิคมสหกรณ์ ประเด็นการบุกรุก ทำลายลำธารสาธารณะ

(11) **กระบวนการแก้ไขปัญหา**

นายอำเภอทองผาภูมิ ระบุว่าได้ให้สำนักงานที่ดินจังหวัดกาญจนบุรี ส่วนแยกทองผาภูมิ ตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้ว ระบุว่ามีการออก น.ส.3ก เลขที่ 894 ตำบลหินลาดให้นางสาวสิริรัตน์ ฐูปกล้า จริ่ง ปี 2541 โดยออกตามหลักฐาน กสน.5 และมีลำห้วยสาธารณะอยู่ในที่ดินดังกล่าวจริง ต่อมาปี 2545 ได้มีการออกโฉนดที่ดินดังกล่าวเป็น 2 แปลง คือ โฉนดที่ดินเลขที่ 2409 และ 2410 โดยไม่ทับลำห้วยสาธารณะ ส่วน น.ส.3ก ที่ถูกร้องเรียนได้ถูกยกเลิกไปตามมาตรา 59 เบญจ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2528 ส่วนเอกสารดังกล่าวจะออกชอบหรือไม่ นั้น เป็นหน้าที่ของสำนักงานที่ดินจังหวัดกาญจนบุรีต้องตรวจสอบ

(12) **แหล่งข้อมูล** ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดกาญจนบุรี

(13) **ข้อสังเกต**

ว่าไปแล้วปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินรัฐซึ่งจังหวัดจัดสรรในรูปแบบเฉพาะ เช่น กรณีที่ดินเขตนิคมสหกรณ์ นั้น มีปัญหามาตลอด ทุกคนได้รับสิทธิและประโยชน์ไม่ใช่ผู้ยากไร้ ไร้ที่ดินทำกิน ไม่ใช่เกษตรกรในพื้นที่ และกรณีนี้ยังเชื่อว่าข้อมูลมีความเป็นจริงมากที่สุด โดยระดับผู้เชี่ยวชาญวุฒิสมาชิกร้องเรียนเอง แต่ปัญหาก็ไม่ได้ถูกคลี่คลายมากไปกว่า การแก้ปัญหาแบบแกมโกง กล่าวคือ เชื้อนที่ดินเป็น 2 แปลง ไม่ต้องทับลำธาร และมีลำห้วยผ่านที่ดิน และที่ดินกลับถูกยกระดับเป็นโฉนด กรรมสิทธิ์ที่ดินที่มั่นคง เมื่อทวงถามฝ่ายปกครองในพื้นที่กลับปิดปัญหาและบ่ายเบี่ยงไปให้ กรมที่ดินโดยสำนักงานที่ดินจังหวัดกาญจนบุรีตรวจสอบโดยตรง นับว่าเป็นกรณีที่สะท้อนการปิดปัญหาส่วนตัวของข้าราชการฝ่ายปกครองที่ชัดเจนที่สุด

เป็นกรณีที่ต้องติดตามตรวจสอบ ☹

กรณีศึกษา 3

(1) เรื่อง ให้ตรวจสอบหยุดยั้งการทำลายสภาพป่าของอุทยานแห่งชาติเฉลิมรัตนโกสินทร์ การบุกรุกที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติ

(2) ที่ตั้ง ภาคตะวันตก จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอศรีสวัสดิ์ ตำบลเขาโจด หมู่ที่ 1

(3) ประเภทพื้นที่ การปฏิบัติหน้าที่ไม่ดี ละเลยการดูแลหน้าที่ปล่อยให้มีการบุกรุกที่ดินและป่าในเขตอุทยานแห่งชาติ

(4) กลุ่มของปัญหา เจ้าหน้าที่ของรัฐละเลย ละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ ทำให้เกิดความเสียหายแก่สังคม ประชาชนโดยส่วนรวม

(5) รายละเอียดของปัญหา ด้วยคณะทำงานพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้รับทราบจากที่ตำบลเขาโจด หมู่ที่ 1 และ 5 มีการตัดไม้ทำลายป่า บุกรุกแผ้วถางเบิกพื้นที่ด้วยเครื่องจักรขนาดใหญ่ กระทำการอย่างไม่เกรงกลัวกฎหมาย ไม่เว้นแม้วันหยุดเสาร์-อาทิตย์ จึงร้องเรียนผ่านผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรีว่า มีบุคคลภายนอกเข้าไปบุกรุกที่ดินและป่าในเขตอุทยานแห่งชาติเฉลิมรัตนโกสินทร์ ใช้รถปิคอัพบรรทุกคนไปตากถาง และที่บริเวณเขาเหล็กมีการใช้พื้นที่เพื่อการปลูกส้ม ซึ่งใช้สารเคมีจำนวนมากเป็นปัญหากับแหล่งน้ำของชุมชน โดยการกระทำดังกล่าวห่างจากหน่วย กจ.13 เพียงเล็กน้อย แสดงว่าเจ้าหน้าที่ ละเลย ละทิ้งการปฏิบัติหน้าที่

(6) ความรุนแรงของปัญหา อยู่ระดับการติดตามแก้ไขไปถึงขั้นรุนแรง แต่ก็ปล่อยยิ่งยวดไม่ได้ เพราะทั้งป่า และที่ดินในเขตป่าอนุรักษ์ถูกบุกรุกทำลายโดยตรงทันที โดยผู้กระทำมิได้เกรงกลัวต่อกฎหมาย และเจ้าหน้าที่ที่รักษากฎหมายกลับนิ่งเฉยเอง นับเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างทีเดียว

(7) ความซับซ้อนของปัญหา ไม่มาก แต่เจ้าหน้าที่ละเลย ไม่ปฏิบัติหน้าที่

(8) ผู้เกี่ยวข้อง คณะทำงานพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หน่วย กจ.13 กรมป่าไม้ กรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอศรีสวัสดิ์ บ้านเขาเหล็ก ศูนย์ดำรงธรรม จังหวัดกาญจนบุรี

(9) พื้นที่ ป่าอุทยานแห่งชาติเฉลิมรัตนโกสินทร์ ตำบลเขาโจด หมู่ที่ 1 และบริเวณบ้านเขาเหล็ก หมู่ที่ 5 ตำบลเขาโจด รว 60-80 ไร่

(10) กฎหมาย

พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ และการเอาผิดทางวินัยต่อเจ้าหน้าที่ กจ.13 ที่ละเลยหน้าที่

(11) กระบวนการแก้ไขปัญหา

เมื่อคณะทำงานพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำหนังสือร้องเรียนถึงผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2546 จังหวัดกาญจนบุรีได้มีหนังสือถึงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจังหวัดกาญจนบุรี ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริง เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม กระทั่งนายอำเภอศรีสวัสดิ์ มีหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัด ลงวันที่ 27 สิงหาคม ว่ามีการบุกรุกแผ้วถางป่าในเขตอุทยานแห่งชาติจริง ราว 60-80 ไร่ ในพื้นที่ตำบลเขาโจด หมู่ 1 และ หมู่ 5 ห่างจาก กจ.13 ราว 300 เมตร และมีแนวโน้มจะบุกรุกต่อเพื่อปลูกไม้ผลและที่พักถาวร จึงเสนอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดใช้อำนาจสั่งให้หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเฉลิมรัตนโกสินทร์ ดำเนินการกับผู้บุกรุก ตาม พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ และลงโทษเจ้าหน้าที่หน่วยป้องกันรักษาป่าที่ กจ.13 ทุกนาย ฐานละเลยการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่าง

(12) แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดกาญจนบุรี

(13) ข้อสังเกต

เป็นกรณีตัวอย่างที่ฝ่ายปกครองใช้ความเห็นเพื่อทำหน้าที่ เพื่อฟันปัญหา แต่เปรียบเทียบกับกรณี 2 แล้วก็นับว่าดีกว่าอยู่บ้าง แต่สำหรับนักวิจัยพิจารณาว่า นายอำเภอศรีสวัสดิ์ น่าจะมีส่วนรับผิดชอบ และเห็นว่าพืชพรรณ เช่น ส้ม นับวันเริ่มแพร่กระจายพื้นที่จากภาคเหนือ 3 อำเภอไปยังส่วนต่างๆ ในภาคตะวันตก มากขึ้น เช่น ที่อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี อำเภอสนม จังหวัดราชบุรี หรือแม้แต่ อำเภอศรีสวัสดิ์ ในจังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น ควรต้องมีมาตรการกำหนด ควบคุม เขตพื้นที่ปลูกส้มได้แล้ว ก่อนที่จะเหมือนปัญหาที่เชียงใหม่ ☹

กรณีศึกษาที่ 4

(1) เรื่อง ร้องเรียนว่าถูกเจ้าหน้าที่ห้ามเข้าทำประโยชน์ในที่ดินบริเวณป่าเขาพระฤาษีบ่อแร่ อำเภอทองผาภูมิ

(2) ที่ตั้ง ภาคตะวันตก จังหวัดกาญจนบุรี บ้านหนองเจริญ หมู่ที่ 6 ตำบลลิ้นถิ่น อำเภอทองผาภูมิ

(3) ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติเขาพระฤาษีบ่อแร่ แปลงที่ 1

(4) กลุ่มปัญหา นโยบายการประกาศเขตป่าทับพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชน

(5) รายละเอียดของปัญหา ด้วยกรณีที่ 4 กับกรณีที่ 1 มีความสัมพันธ์กันโดยตรง เนื่องจากนายขบวน แก้วพวงใหม่ กับพวกเคยร้องเรียนว่าสำนักสงฆ์ถูกรื้อ โดยราชการอ้างว่าอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ทั่วๆ ที่ชาวบ้านมีทะเบียนที่ทำเล ซึ่งเป็นจุดที่ตั้งสำนักสงฆ์ อันถือว่าเป็นสาธารณประโยชน์ แต่ต่อมากลับเป็นว่า นายขบวน กลายเป็นผู้เดือดร้อนโดยตรง เข้าไปทำกินในเขตเขาพระฤาษีบ่อแร่ แปลงที่ 1 ไม่ได้ เพราะเจ้าหน้าที่ป่าไม้ห้ามเข้าภายในเขตป่าสงวนฯ ซึ่งเป็นพื้นที่ทำกินเดิมของตน โดยนายขบวน กับพวก 20 ครอบครัวทำกินมาตั้งแต่ปี 2525 ทำให้นายขบวน ต้องร้องเรียนนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง

(6) ความรุนแรงของปัญหา ผู้วิจัยถือว่ากรณีนี้เป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่เจ้าหน้าที่แก้แค้น นายขบวน แก้วพวงใหม่ กับพวกที่เคยร้องเรียนเรื่องสำนักสงฆ์ถูกรื้อย้าย ปลูกป่าทับ ออกเอกสารสิทธิให้นายทุน

(7) ความซับซ้อนของปัญหา มองผิวเผินไม่น่าซับซ้อนมาก แต่ในทางปฏิบัติแล้วถือว่าเจ้าหน้าที่ป่าไม้ใช้ชั้นเชิงกับชาวบ้านเป็นการแก้แค้น

(8) ผู้เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ ชาวบ้านหนองเจริญ หมู่ 6 ตำบลลิ้นถิ่น จำนวน 20 ครอบครัว กับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในพื้นที่โดยตรงซึ่งเป็นคู่พิพาท

(9) พื้นที่ ป่าสงวนเขาพระฤาษีบ่อแร่ แปลงที่ 1 บริเวณ ตำบลลิ้นถิ่น หมู่ที่ 6

(10) กฎหมาย พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ

(11) กระบวนการแก้ไข้ปัญหา เมื่อราชวรร้อยเรียนนายกรัฐมนตรี้ ศูนย์บริหารประชาชน สำนักนายกรัฐมนตรี้จึงมีหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี และกรมป่าไม้ให้ดำเนินการตรวจสอบภายใน 60 วัน

(12) แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดกาญจนบุรี

(13) ข้อสังเกต

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นปฏิกิริยาโต้กลับจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในพื้นที่ ที่กระทำต่อราชวรที่เคยร้อยเรียน ซึ่งนั่นหมายถึงข้าราชการเหล่านั้น นอกจากยังไม่แก้้ปัญหาในเรื่องที่ผ่านมา อย่างสำนึกรู้สำเหนียกพึง แต่กลับเหิมเกริม กระทำต่อประชาชนที่ไม่มีทางต่อสู้ นับว่าเป็นความน่าละอายยิ่ง โดยเฉพาะในกรณีถ้าใช้มติคณะรัฐมนตรี 30 มิถุนายน 2541 ก็เป็นแนวทางช่วยราชวรกลุ่มนี้ได้ เพราะเขาทำกินมาก่อนตั้งแต่ปี 2525 โดยอาจดูได้ที่ใบภาษีบำรุงท้องที่ เป็นต้น

กรณีศึกษาที่ 5

(1) เรื่อง ขอความเป็นธรรมถูกดำเนินคดีอย่างไม่เป็นธรรม กรณีปรับไถ่ที่ดินทำกิน

(2) ที่ตั้ง บ้านเลขที่ 129 หมู่ 7 ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ภาคตะวันตก

(3) ประเภทพื้นที่ ไม่ได้ระบุในเอกสารแสดงชั้นของสิทธิการถือครอง แต่คาดว่าจะอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติไทรโยค

(4) กลุ่มของปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของราชการ กลั่นแกล้ง

(5) รายละเอียดของปัญหา

นายชุม สูดสง ร้องเรียนถึงเลขาธิการนายกรัฐมนตรีว่า เป็นราษฎรบ้านพุทกลาง อายุ 61 ปี ว่าได้ทำการใช้รถไถที่ ปรับพื้นที่ดินหญ้าและต้นเลื้อยหมอบ ไม้ขนาดเล็กใกล้ชายห้วย แต่ถูกเจ้าหน้าที่ป่าไม้หน่วยป้องกันรักษาป่า กจ.1 จำนวน 6 คน ทำการจับกุมใส่กุญแจมือ นั่งขนาบข้างนำไปทำประวัติที่หน่วย กจ.1 ให้ลงนามรับสารภาพและส่ง สถานีตำรวจภูธรอำเภอไทรโยค โดยผู้ร้องอ้างว่าแค่ไถปรับที่ดินของตน เชื่อว่าเหตุเกิดจากไปร่วมกระทำผิดกฎหมาย พ.ร.บ.ป่าไม้ ไม่ช่วยเหลือราชการ ไม่อำนวยความสะดวก

(6) ความรุนแรงของปัญหา ไม่รุนแรง เป็นเพียงการทำผิดกฎหมาย พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ และความเข้าใจผิด

(7) ปัญหาซับซ้อน ไม่มี

(8) ผู้เกี่ยวข้อง นายชุม สูดสง กับเจ้าหน้าที่ กจ.1 (ในเขตอุทยานแห่งชาติไทรโยค) โดยนายชุม สูดสง ร้องเรียนผ่านเลขาธิการนายกรัฐมนตรี และศูนย์บริหารประชาชน สำนักราชมนตรีมีหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดกาญจนบุรี มีหนังสือถึงนายอำเภอไทรโยค

(9) พื้นที่ ในเขตอุทยานแห่งชาติไทรโยค ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค

(10) กฎหมายพ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ

(11) กระบวนการแก้ไขปัญหานายอำเภอไทรโยค ตรวจสอบข้อเท็จจริง ประสานกับหน่วยป้องกันรักษาป่าที่ กจ.1 ไทรโยค

(12) แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดกาญจนบุรี

(13) ข้อเสนอแนะ กรณีนี้อาจมีปัญหาในทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ กจ.1 และตัวของผู้ร้องเรียนโดยตรง

กรณีศึกษาที่ 6

(1) เรื่อง ให้ตรวจสอบผู้มีอิทธิพลและเจ้าหน้าที่การงานใช้อำนาจเบียดเบียนสิทธิของประชาชน

(2) ที่ตั้ง ไ่วมานดิน ในเขตบ้านห้วยปากคอก ต.ห้วยเขย่ง อําเภอทองผาภูมิ
(ในเขตอุทยานแห่งชาติโป่งน้ำพุร้อน)

(3) ประเภทพื้นที่ ในเขตอุทยานแห่งชาติโป่งน้ำพุร้อน

(4) กลุ่มของปัญหา การออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เจ้าหน้าที่ละเว้น ละเลยการปฏิบัติหน้าที่

(5) รายละเอียดของปัญหา

ด้วยผู้ใช้นานว่า “กลุ่มผู้รักธรรมชาติ” ได้ไปเที่ยวไ่วมานดินซึ่งเป็นรีสอร์ท ที่อยู่บริเวณหมู่บ้านห้วยปากคอก ตำบลห้วยเขย่ง อําเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ทราบว่าที่ดินดังกล่าว เป็นของ พ.ต.ท.ปรเมศร์ น้อยเศรษฐ และพบการกระทำผิดกฎหมายโดยนำเครื่องจักรขนาดใหญ่ขุดเจาะลำห้วยสาธารณะ สร้างเขื่อนกั้นน้ำ ถมที่ดินในห้วยให้ลึกเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก และทราบจากประชาชนในหมู่บ้านว่า พ.ต.ม.ปรเมศร์ เป็นผู้มีอิทธิพลไม่มีใครกล้าร้องเรียนมีนักการเมืองท้องถิ่น และข้าราชการในพื้นที่เป็นพวกพ้อง การกระทำผิดดังกล่าวห่างจากหน่วยอุทยานโป่งน้ำพุร้อน เพียง 100 เมตร ผู้ร้องเรียนได้ร้องเรียนผ่านเว็บไซต์ รายการ “ระสังหังโย...จากใจนายกรัฐมนตรีย”

(6) ความรุนแรงของปัญหา จัดว่าเป็นความรุนแรง และฉ้อฉลมากทั้งผู้ถูกร้องเรียน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ

(7) ความซับซ้อนของปัญหา ถือว่ามาก และจำเป็นต้องตรวจสอบด่วน

(8) ผู้เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ ราชการเสียหาย แม้กลุ่มผู้รักธรรมชาติ เป็นเพียงเสียงสะท้อนของคนเดินทาง แต่ชุมชนบ้านห้วยปากคอกได้รับผลกระทบโดยตรง

(9) **หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง** นายกรัฐมนตรี จังหวัดกาญจนบุรี กรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) หน่วยอุทยานโป่งน้ำพุร้อน นายอำเภอทองผาภูมิ สำนักบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์

(10) **กฎหมายที่เกี่ยวข้อง** พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ พ.ร.บ. ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ร.บ.คันคู คลอง ประมวลกฎหมายที่ดิน (ที่สาธารณะ)

(11) **กระบวนการแก้ไขปัญหา**

ภายหลังจากการร้องเรียนของกลุ่มผู้รักธรรมชาติ ถึงนายกรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรีได้มีหนังสือถึงจังหวัดกาญจนบุรี เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2546 จังหวัดกาญจนบุรีมีหนังสือให้นายอำเภอทองผาภูมิตรวจสอบ เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พร้อมๆ กับให้สำนักบริหารจัดการในพื้นที่อนุรักษ์ 5 กาญจนบุรี ตรวจสอบข้อเท็จจริงให้แล้วเสร็จในวันที่ 30 กรกฎาคม ทว่า นายอำเภอทองผาภูมิ มีหนังสือลงวันที่ 18 สิงหาคม ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรีขอเลื่อนเป็นวันที่ 29 สิงหาคม ขณะที่สำนักบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 5 (ป่าไม้บ้านโป่ง) มีหนังสือถึงผู้อำนวยการศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดกาญจนบุรี เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2546 รายงานผลการตรวจสอบว่า ที่ดินมีปัญหอยู่ในพิกัด 448722 E 1619925 N, 448685E 1620037N, 449226 E 1619833N ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้มอบให้สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) แล้ว จึงไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช

(12) **ผลของการแก้ไขปัญหา** การแก้ไขปัญหาได้ความชัดเจนเพียงแค่วิมาณดินอยู่ในเขต ส.ป.ก. ไม่ใช่อุทยานแห่งชาติ แต่ยังไม่มีการตอบคำถามว่า การถม คู คลองสาธารณะเพื่อเพิ่มพื้นที่และกักกั้นน้ำเป็นเขื่อน ได้รับการแก้ไขเป็นอย่างไร กระทำได้หรือไม่

(13) **แหล่งข้อมูล** ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดกาญจนบุรี

(14) **ข้อสังเกต**

เป็นที่น่าสังเกตว่า

. ส.ป.ก.เข้าไปดำเนินการปฏิรูปที่ดินในพื้นที่ดังกล่าวได้อย่างไร ตั้งแต่เมื่อใด ทั้งๆ ที่ อยู่ในใจกลางเขตอนุรักษ์ของป่าอุทยานแห่งชาติ ถึงแม้ดูรูปในแผนที่แล้วคาดว่าจะมีอีกหลายราย แต่ รายที่มีปัญหาเป็นข้าราชการตำรวจได้ที่ดิน ส.ป.ก. มาได้อย่างไร

- . การกระทำที่ถ่ม คู คลอง ลำราง กักกั้นน้ำเป็นเขื่อนฝาย นั้นไม่น่าจะถูกตั้งแต่ทำไม ไม่ดำเนินการตรวจสอบเอาผิดทางกฎหมาย โดยเฉพาะมีเจ้าหน้าที่ป่าไม้อยู่ใกล้ๆ ก็ไม่ดำเนินการแต่อย่างใด
- . เป็นที่น่าสงสัยเกิดว่าทำไม นายอำเภอทองผาภูมิ จึงเลื่อนส่งผลการตรวจสอบเป็นวันที่ 29 สิงหาคม ขณะที่ผลการตรวจสอบของสำนักบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 5 แจ้งผลการตรวจสอบเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม มีความเป็นไปได้หรือไม่ที่ราษฎรกล่าวกัน มีข้าราชการเป็นพวกพ้องของผู้ถูกร้องเรียนนั้น เป็นความจริงอย่างที่สุด
- . ถือว่ากรณีศึกษาเรื่องนี้ น่าติดตามตรวจสอบในอีกหลายๆ ด้าน ทั้งระดับพื้นที่และส่วนกลาง ◎

กรณีศึกษาที่ 7

(1) เรื่อง ร้องเรียนให้ตรวจสอบเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการเป็นผู้จัดสรรที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติและทำความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้

(2) ที่ตั้ง ตำบลชะแล หมู่ 5 และ 6 อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

(3) ประเภทของพื้นที่ อุทยานแห่งชาติลำเขาสูง

(4) กลุ่มของปัญหา รัฐขัดแย้งกับชุมชน โดยมีเจ้าหน้าที่ป่าไม้ อุทยานแห่งชาติลำเขาสูงและสำนักบริหารจัดการในพื้นที่อนุรักษ์ 5 เป็นผู้ถูกกล่าวหา

(5) รายละเอียดของปัญหา เนื่องด้วยมีราษฎรชาวตำบลชะแล หมู่ที่ 5 และ 6 ได้ทำหนังสือร้องเรียน ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2546 ในลักษณะที่ว่า มีเจ้าหน้าที่ป่าไม้ชื่อนายธรรมรัฐ วงศ์โสภณ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติลำเขาสูง ทำความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ตัดไม้ เลื่อยไม้ ขายไม้แปรรูป จ้างวานให้มีการเลื่อยไม้ จัดสรรที่ดินเขตป่าขาย ชูกรรโชค ยัดเยียดข้อหา ให้ราษฎรที่ไม่ร่วมมือในการกระทำความผิด จักรกโทษของราษฎรขณะไต่ทำกินในที่ดินจับคนทำไร่ เรียกเงินครั้งละ 10,000 – 20,000 บาท โดยการจัดสรรที่ดินนั้นกระทำให้แก่นายทุนให้บุกเบิกแผ้วถางใหม่แล้วเรียกเก็บเงินเป็นค่าที่ถาง รายละเอียด 40 – 50 ไร่ ได้ไร่ละ 4,000 – 5,000 บาท โดยพฤติกรรมดังกล่าว กระทำเป็นขบวนการร่วมกับนายวิฑูร เริ่มวิรัตน์ ผู้อำนวยการสำนักงานบริหารจัดการในพื้นที่อนุรักษ์ 5 โดยนายธรรมรัฐ ใช้ตำแหน่งหน้าที่ ขณะที่เป็นสายตรวจพิเศษกระทำความผิดตามกล่าวข้างต้นแล้ว โดยเรื่องดังกล่าวมีการเสนอข่าวหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ในทำนองที่ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลชะแล และผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 6 ตำบลชะแลช่วยกันไปตรวจสอบเขตพื้นที่บ้านพักเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติลำเขาสูง หมู่ 6 ตำบลชะแล แล้วพบไม้ อุปรกณ์ในการกระทำความผิดเช่น เลื่อยวงเดือน กบไสไม้ เป็นต้น อีกทั้งยังได้สนธิกำลังกับตำรวจและฝ่ายปกครอง เข้าไปยังบริเวณดังกล่าวอีกครั้ง ทว่าหลักฐานต่างๆ ถูกเผาทำลาย

(6) ความรุนแรงของปัญหา นับเป็นความรุนแรงในเชิงโครงสร้าง ในกรณีนี้ เพราะต่างมีพฤติการณ์ที่ต้องตรวจสอบ ทั้งสองฝ่ายอย่างมาก

(7) ความซับซ้อน

ปัญหาซับซ้อนค่อนข้างมาก แม้เป็นเรื่องเกี่ยวกับความผิด พ.ร.บ.ป่าไม้ ไม่ใช่ปัญหาพิพาท เรื่องที่ดินโดยตรง แต่ปัญหาที่ต่างใช้เครื่องมือในการกล่าวโจมตีกัน ฝ่ายหนึ่งเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชน อีกฝ่ายเป็นข้าราชการ มีพวกพ้องอำนาจหน้าที่ และมีคำอธิบายต่อเรื่องแต่ละเรื่องตามอำนาจหน้าที่ และพลังมวลชนที่มีอยู่ในมือ

(8) ผู้เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ

มีเป็นจำนวนมากในส่วนของผู้ร้องเรียน คือ ราษฎร ตำบลชะแล หมู่ 5 และ 6 อำเภอทองผาภูมิ องค์การบริหารส่วนตำบลชะแล ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 ชาวบ้านทุ่งนางครวญ สมาชิก อบต. กรรมการหมู่บ้าน

(9) หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง

ผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี นายธรรมรัฐ วงศ์โสภณ นายวิฑูรย์ เริ่มวิรัตน์ ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดกาญจนบุรี สำนักบริหารจัดการในพื้นที่อนุรักษ์ 5 สภ.อ.ทองผาภูมิ อำเภอทองผาภูมิ ปลัดอาวุโสอำเภอทองผาภูมิ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ สารวัตรสอบสวน สภ.อ.ทองผาภูมิ เจ้าจังหวัดกาญจนบุรี

(10) พื้นที่

พื้นที่ที่เกี่ยวข้องมีหลายจุด ดังกล่าว สำหรับชุมชนคือ ราษฎรตำบลชะแล และอำเภอทองผาภูมิ หมู่ที่ 5 และ 6 สำหรับพื้นที่พิพาทอยู่ในป่าสงวนแห่งชาติ และป่าในเขตอุทยานแห่งชาติลำเขาสูง ตำบลชะแล อำเภอทองผาภูมิ

(11) กฎหมาย ความผิดเกี่ยวกับ พ.ร.บ.ป่าไม้ และปัญหาการกระทำความผิดทางอาญาและวินัยของข้าราชการ

(12) กระบวนการแก้ไขปัญหา

เนื่องจากกรณีนี้ นอกจากมีหนังสือร้องเรียนของราษฎรชาวบ้านตำบลชะแล หมู่ที่ 5 และ 6 แล้ว ยังมี นายการเลิศ แซ่มชุกกลิ่น ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลชะแล ได้เข้าร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน สภ.อ.ทองผาภูมิ ให้ดำเนินคดีกับนายธรรมรัฐ วงศ์โสภณ ซึ่งทางอำเภอทองผาภูมิได้แต่งตั้ง ปลัดอาวุโสเข้าไปร่วมสอบสวนด้วย ส่วนการตรวจสอบข้อเท็จจริงนั้น จังหวัดกาญจนบุรีได้รับรายงานจากนายอำเภอทองผาภูมิ และสำนักบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 5 ว่า ไม่มีหน่วยงาน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เข้าไปกระทำความผิด ตามข้อกล่าวหา

แต่อย่างใด แต่มีรายงานการวิเคราะห์ว่า เรื่องทั้งหมดเกิดจากเจ้าหน้าที่สนธิกำลังเข้าป้องกันการบุกรุกแผ้วถางยึดถือครองหาประโยชน์ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ท้องที่ ตำบลชะแล อำเภอกงหรา ภูมิ โดยตรวจยึด จับกุมได้ทั้งสิ้นรวม 27 คดี ผู้ต้องหา 15 คน ตรวจยึดพื้นที่ป่าถูกบุกรุกเข้าครอบครอง ทำประโยชน์ 1,314 ไร่ 1 งาน ไม้กระยาเลย 45 ท่อน ไม้กระยาเลยแปรรูป 19 แผ่น ยึดพื้นที่ป่าที่ถูกบุกรุก 60 ไร่ บริเวณบ้านเกริงกระเวีย หมู่ 2 ตำบลชะแล ในเขตป่าสงวนแห่งชาติเขาพระฤาษี แปลงที่ 1 โดยผู้ต้องหาแปลงข้างเคียงระบุว่าที่ดิน 60 ไร่ เป็นของนายการเลิศ แซ่มชุกลิน

(13) ผลของการแก้ไข้ปัญหา

จากข้อมูลที่น่าเสนอและแนวทางตรวจสอบข้อเท็จจริง พิจารณาได้ว่า ข้อมูลมีลักษณะขัดแย้งกันอย่างตรงกันข้าม คำถามก็คือ ฝ่ายใดเป็นผู้กระทำผิด หรือว่าต่างฝ่ายต่างมีดำเนินทั้งคู่

(14) แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดกาญจนบุรี

(15) ข้อสังเกต

. เห็นว่ากรณีศึกษานี้ เป็นเกมชิงไหวพริบของข้าราชการและราษฎรในเขตพื้นที่ป่ากันชน
ทุ่งใหญ่นเรศวร (ฝั่งตะวันตก) ซึ่งมีป่าสงวนพื้นที่จำนวนมากที่อยู่ในรูปนิคมสหกรณ์ เขต ส.ป.ก. และหมู่บ้านป่าไม้ ทว่าการดำเนินการควบคุมตรวจสอบยังไม่มีประสิทธิภาพพอ ดังนั้น การกล่าวโทษของทั้งสองฝ่าย จะต้องดูว่าฝ่ายใดถือข้อเท็จจริงไว้ในมือมากกว่ากัน ซึ่งกรณีนี้เห็นได้ว่าทางราชการมีข้อเท็จจริงในเชิงคดี การตรวจสอบยึดจับกุม มีความชัดเจนกว่า

. อย่างไรก็ตามปัญหาช่องว่างของข้าราชการในการหาประโยชน์ จากที่ดินในเขตป่ากันชน ในอำเภอกงหราภูมินั้น ยังรับฟังได้อยู่และมีมูลมากเมื่อเชื่อมกับการแสดงพลังของมวลชนที่เดินขบวนประท้วงเป็นระยะ

ผู้วิจัยเห็นว่ากรณีศึกษานี้ น่าตรวจสอบอย่างละเอียดอีกครั้ง ©

กรณีศึกษาที่ 8

(1) **เรื่อง** ขอความเป็นธรรมให้การคุ้มครองช่วยให้เข้าทำกินในที่ดิน โดยไม่ถูกข่มขู่คุกคาม

(2) **ที่ตั้ง** ไม่ได้ระบุความชัดเจนของที่ดินพิพาทว่าอยู่ตำบลอะไร ทราบแต่เพียงอยู่ในอำเภอหนองปรือ ส่วนภูมิลำเนาของผู้ร้องคือ บ้านเลขที่ 70 หมู่ที่ 1 ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

(3) **ประเภทพื้นที่** ไม่ระบุชัดเจน (แต่ในเขตอำเภอหนองปรือ อยู่ในเขตป่าสงวนเป็นส่วนใหญ่ พื้นที่บางส่วนที่เป็นชุมชน ที่มีเอกสารสิทธิ์ บางส่วนอยู่ในเขต (ส.ป.ก.)

(4) **กลุ่มปัญหา** เอกชนกับเอกชน (ที่มีอิทธิพลคุกคามข่มขู่) หรือถ้อยความบางครั้งสะท้อนว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กระทำ

(5) รายละเอียดของปัญหา

ดูเหมือนไม่มีความชัดเจนในข้อมูลเหมือนเป็นการรู้อยู่ในที่ที่ของทางจังหวัดกาญจนบุรี หน่วยงานราชการ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ขาดห่วงไม่ต่อเนื่อง ทราบแต่เพียงว่า นายธนกร ทองอ่อน มีที่ดินอยู่ในอำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี แต่ถูกผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ ซึ่งที่ดินตั้งอยู่ การกลั่นแกล้ง ไม่ยอมให้เข้าทำกิน นำเรื่องไปฟ้องเท็จต่อศาล จนศาลยกฟ้องเมื่อ 17 มีนาคม 2546 ว่า นายธนกร มิได้โกง มีคำขอร้องให้ขจัดผู้มีอิทธิพล ให้เข้าทำกินโดยสะดวกปลอดภัย ถ้าทำไม่ได้ สิทธิที่นายธนกร ครอบครองอยู่ก็ขอเปลี่ยนแปลง (เป็นเงิน) เพื่อนำเงินไปประกอบอาชีพ ใช้หนี้ และอ้างถึงให้ผู้บังคับการป่าไม้ สภ.อ.หนองปรือ ประสานงานเพื่อขจัดผู้มีอิทธิพล ให้นำสิ่งที่เกิดขวางในที่ดินที่วางแกล้งไว้ออกไปจากที่ดินดังกล่าว รวมทั้งไม่อ้างว่าที่ดินดังกล่าวมีต่ออ้อยค้างอยู่ในที่ดิน

(6) **ความรุนแรงของปัญหา** ระบุไม่ได้ไม่ชัดเจน นอกจากเชื่อได้ว่ามีปัญหาผู้มีอิทธิพลจริง (แต่ไม่ทราบว่าเป็นเอกชน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกันแน่?)

(7) **ความซับซ้อน** ระบุไม่ได้ ข้อมูลไม่ชัดเจน

(8) ผู้เกี่ยวข้อง นายธนกร ทองอ่อน ผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี ผู้บังคับการป่าไม้ สภ.อ. หนองปรือ ศาล กระทรวงมหาดไทย นายกรัฐมนตรี

(9) พื้นที่ ที่ดินเขตอำเภอหนองปรือ

(10) กฎหมาย ประมวลกฎหมายอาญา นโยบายขจัดผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ของรัฐบาล (บัญชีดำ ผู้กระทำความผิดเป็นผู้มีอิทธิพล)

(11) กระบวนการแก้ไขปัญหา

จังหวัดกาญจนบุรี โดยศูนย์ดำรงธรรม มีหนังสือถึงนายอำเภอหนองปรือ ให้มีการดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงต่างๆ

(12) แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดกาญจนบุรี

(13) ข้อสังเกต

ไม่มีความชัดเจนของข้อมูลพื้นฐาน

กรณีศึกษาที่ 9

(1) เรื่อง ขอความเป็นธรรมที่ดินถูกบุกรุกนำไปสร้างฮวงซุ้ย

(2) ที่ตั้ง เลขที่ 21 หมู่ที่ 13 ตำบลพระแท่น อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

(3) ประเภทพื้นที่ พื้นที่ของเอกชนในอำเภอท่ามะกา แต่ไม่ทราบว่า ที่ดินอยู่ในลักษณะใดเพราะข้อมูลไม่ชัดเจน

(4) กลุ่มปัญหา เอกชนกับข้าราชการของรัฐ โดยไม่ทราบรายละเอียดชัดเจนว่าข้าราชการบุกรุกที่ดินทำกินของเอกชนนำไปทำฮวงซุ้ยนั้น กระทำในลักษณะใด

(5) รายละเอียดของปัญหา

นางทุเรียน ลบแยมกับพวก 4 คน ได้เดินทางเข้าซื้อโรงเรียนศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดกาญจนบุรีเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม ว่า นายเพทาย จิระมานิตย์ สมาชิกสภาเทศบาลตำบลพระแท่น ได้บุกรุกที่ดินทำกินของตน เพื่อนำไปสร้างฮวงซุ้ย(ที่ฝังศพ) จำนวน 60 หลุม โดยลงนามผู้โรงเรียนจำนวน 4 คน

(6) ความรุนแรงของปัญหา ชัดไม่ได้ เพราะข้อมูลไม่ชัดเจนเพียง

(7) ความซับซ้อนของปัญหา

ระบุไม่ได้เพราะข้อมูลไม่ครบถ้วนชัดเจน

(8) ผู้ได้รับผลกระทบ นางทุเรียน ลบแยม กับพวก รวม 4 คน จากตำบลพระแท่น อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

(9) ผู้เกี่ยวข้อง นายเพทาย จิระมานิตย์ สมาชิกสภาเทศบาลตำบลพระแท่น อำเภอท่ามะกา

(10) พื้นที่ พื้นที่ได้ระบุไม่ชัดเจน แต่อยู่ในหมู่ที่ 13 ตำบลพระแท่น อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

(11) กฎหมาย ระบุไม่ชัดเจน ในเบื้องต้นเป็นความผิดเกี่ยวกับการบุกรุกที่ดินของผู้อื่น (ประมวลกฎหมายอาญา)

(12) กระบวนการแก้ไขปัญา เนื่องจากมีการร้องเรียนถึงผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี ผ่านศูนย์ดำรงธรรมกาญจนบุรี ดังนั้นจังหวัดกาญจนบุรี จึงให้นายอำเภอท่ามะกา ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงเบื้องต้น

(13) แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดกาญจนบุรี

(14) ข้อสังเกต
(เนื่องจากข้อมูลไม่ชัดเจน)

กรณีศึกษาที่ 10

(1) เรื่อง ไม่ได้รับความเป็นธรรมถูกบุกรุกที่ดินและนำที่ดินไปจัดสรรอย่างไม่เป็นธรรม

(2) ที่ตั้ง บ้านเลขที่ 99/7 หมู่ 3 และ บ้านเลขที่ 97 หมู่ 7 ตำบลไทรโยค อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

(3) ประเภทพื้นที่ ที่ดินเอกชน แต่ไม่ระบุประเภทลักษณะ ของที่ดินชัดเจน

(4) กลุ่มปัญหาเอกชน กับคณะกรรมการชุมชน

(5) รายละเอียดของปัญหา

นายชาญ คำนุกับนางศรีเงิน เอี่ยมพลับ ได้เดินทางไปร้องเรียนต่อศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดกาญจนบุรีว่า นายมงคล สดใส นายพั้ว เกตุแก้ว นายอนันต์ คำเกลี้ยง นายสมชาย ชัยชาญกิจ พร้อมคณะกรรมการหมู่บ้าน ได้บุกรุกที่ดินนำหลักปักแบ่งเขตให้ผู้อื่น พร้อมมีการจัดสรรที่ดินให้ราษฎรในชุมชนอย่างไม่เป็นธรรม

(6) ความรุนแรงของปัญหา

ข้อมูลไม่ชัดเจนไม่ทราบสภาพของที่ดินที่ถูกบุกรุก บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน และการจัดสรรที่ดินอะไรในแกวราษฎรในพื้นที่ ไม่มีความชัดเจนและรายละเอียดของที่ดิน เนื่องจากที่ดินเขตดังกล่าวอยู่ในเขตพระราชกฤษฎีกา 2481 ซึ่งทหารดูแล

(7) ความซับซ้อนของปัญหา ระบุไม่ได้ แม้ดูเป็นเรื่องบุกรุก จัดสรรที่ดินอย่างไม่เป็นธรรม

(8) ผู้ได้รับผลกระทบ นายชาญ คำนุ นางศรีเงิน เอี่ยมพลัน

(9) ผู้เกี่ยวข้อง คณะกรรมการหมู่บ้าน หมู่ที่ 3 และ หมู่ที่ 7 ตำบลนอกเมือง อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

(10) พื้นที่ ไม่สามารถระบุตำแหน่ง สภาพของพื้นที่ได้ เพราะข้อมูลไม่ชัดเจน

(11) กฎหมาย ประมวลอาญา (ความผิดฐานบุกรุก)

(12) กระบวนการแก้ไข้ปัญหา จังหวัดกาญจนบุรีได้ส่งเรื่องให้ อำเภอไทรโยค ตรวจสอบข้อเท็จจริง

(13) แหล่งข้อมูล

ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดกาญจนบุรี

(14) ข้อสังเกต

ไม่ชัดเจน จึงไม่มีความเห็น (ทั้งๆ ที่ประเด็นน่าสนใจในการจัดสรรที่ดิน ว่ามีบทบาทเช่นนั้นได้อย่างไร และมีกฎหมายอะไรรองรับ) ◎

กรณีศึกษาที่ 11

(1) เรื่อง ในการตรวจสอบการใช้งบประมาณแผ่นดินเพื่อพวกพ้องครอบครัว บุกรุกป่า แ้วถางไถที่ดินในเขตป่าเขายึดถือครอบครอง

(2) ที่ตั้ง ที่บ้านทิพเย ตำบลชะแล อำเภอกองคา ภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี บ้านเกริงกะเวีย หมู่ที่ 2

(3) ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติ รอยต่อเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร

(4) กลุ่มปัญหา ประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐ (ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลในพื้นที่เป็นอย่างมาก และการละเลย ไม่ปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่)

(5) รายละเอียดของปัญหา

กรณีศึกษานี้มีความเกี่ยวข้องกับกรณีศึกษาที่ 7 โดยราษฎรที่เป็นชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงแห่งบ้านทิพเย ได้ส่งหนังสือร้องเรียนถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ว่าถูกรับการกระทำของนายการเลิศ แซ่มชุกกลิน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลชะแล เอาผิด เอาเปรียบ โดยมีหน้าที่ต้องพัฒนาชุมชน และหมู่บ้านทั้งชาวไทยและชาวกะเหรี่ยง แต่กลับนำงบประมาณ องค์การบริหารส่วนตำบลชะแล สร้างทางเข้าที่ดินของญาติ พวกพ้อง สะพานขาดไม่ยอมซ่อมแซม เป็นคูพิพาทที่เป็นคนละฝ่ายกับราษฎรในกรณีการคัดค้านการทำเหมืองแร่ในป่าสงวน มีการบุกรุกป่าสงวนหลายร้อยไร่ ใช้แรงงานต่างด้าวชาวพม่า บุกรุกแผ้วถางป่าอนุรักษ์จนถึงเขตต้นน้ำ ย้ายหลักเขตแนวเขตป่ากันชน มีที่ดินจำนวนมากที่บุกรุกที่สังขละบุรี และบ้านไร่ (ทองผาภูมิ) และมีการซื้อที่ดินขายให้นายทุน พร้อมกับมีมือปืนติดตามเป็นผู้มีอิทธิพล จนเจ้าหน้าที่ในพื้นที่เกรงกลัว ไม่ดำเนินการใดๆ

(6) ความรุนแรงของปัญหา ถือว่ามาก และต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่

(7) ความซับซ้อน

ถือว่าเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนมาก ถ้าเชื่อมกับกรณีศึกษาที่ 7 เมื่อนายการเลิศ แซ่มชุกกลิน ได้ร้องเรียน เจ้าหน้าที่ป่าไม้ในพื้นที่ที่มีตำแหน่งหน้าที่สำคัญถึง 2 คน แต่มากรณีนี้ กลับถูกราษฎรชาวกะเหรี่ยงร้องเรียนและกล่าวหาฐานความผิดที่รุนแรงหลายเรื่อง

(8) ผู้ได้รับผลกระทบ รัฐ ราษฎรบ้านทิพเย บ้านคลีตี่ล่าง และบ้านเกริงกะเวีย

(9) **ผู้เกี่ยวข้อง** กระทรวงมหาดไทย ผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี องค์การบริหารส่วนตำบลชะแล อำเภอดงพิกุล สถานีตำรวจภูธรดงพิกุล สำนักงานบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 5

(10) **พื้นที่** ที่ระบุว่ามีกิจกรรมการครอบครองโดยกล่าวหาว่าบุกรุกป่าสงวน 60-150 ไร่

(11) **กฎหมาย** พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ การทำผิดวินัยของพนักงานปกครองท้องที่ การละเลยการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ

(12) **กระบวนการแก้ไขปัญหา**

ภายหลังจังหวัดกาญจนบุรี ได้รับเรื่องร้องเรียนจากราษฎรบ้านทิพเยแล้ว ได้มีหนังสือถึงอำเภอดงพิกุล ให้ตรวจสอบข้อเท็จจริง ทางอำเภอดงพิกุลได้ตรวจสอบผู้เกี่ยวข้องและตัวผู้ถูกร้องเรียนด้วย พบว่าข้อกล่าวหาไม่เป็นความจริงในทุกรณี ส่วนกรณีพิพาทพิงถึงการบุกรุกที่ดินในเขตป่า ที่บ้านเกริงกะเวีย ที่สำนักงานบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 5 ได้ตรวจยึดแปลงที่ดินของนายการเลิศ แซ่มชุกกลิ่น และระบุว่าเป็นแปลงที่ดินของนายการเลิศ นั้น อำเภอดงพิกุล ระบุว่านายการเลิศ จะมีสวนช่วย หรือไม่นั้น อยู่ระหว่างการตรวจสอบของพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรดงพิกุล ซึ่งกล่าวทั้งหมดก็คือ ไม่เป็นความจริงตามข้อกล่าวหาทุกประการ

(13) **แหล่งข้อมูล** ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดกาญจนบุรี

(14) **ข้อสังเกต**

ผู้วิจัยเห็นว่ากรณีนี้ต้องติดตาม ตรวจสอบข้อเท็จจริงเพิ่มเติมอย่างมาก จากสำนักงานบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 5 ชาวบ้านทิพเย ชาวบ้านคลีตี่ล่าง และบ้านเกริงกะเวีย ซึ่งเป็นเครือข่ายกะเหรี่ยงตะวันตก ที่รวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น เพื่อทำความจริงให้ประจักษ์ จึงสมควรติดตามตรวจสอบข้อเท็จจริงต่อไป ☺

กรณีศึกษาที่ 12

(1)เรื่อง ให้เร่งตรวจสอบมีบ้านแต่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ไม่นั่นคง

(2) ที่ตั้ง เลขที่ 143 /1 หมู่ 3 ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

(3) ประเภทพื้นที่ พื้นที่เขตอนุรักษ์ และอยู่ในโครงการพื้นที่รับผิดชอบของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เขตสร้างเขื่อนเขาแหลม)

(4) กลุ่มปัญหา เอกชน ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ร้องเรียนความเป็นธรรมจากรัฐ

(5) รายละเอียดของปัญหา

นางอารี ผู้ร้องเรียนระบุว่า มีบ้านเป็นอาคารพาณิชย์ อยู่มาราว 20 ปี หลังน้ำท่วมจากการสร้างเขื่อนเขาแหลม จนกระทั่งปัจจุบันที่ดินดังกล่าว ในอำเภอสังขละบุรี ยังไม่ได้เอกสารสิทธิ์ใดๆ ทำให้ไม่มีหลักประกันใดๆ ในการลงทุน ขอร้องเรียนให้ออกเอกสารสิทธิ์ในที่ดินที่ครอบครองอยู่

(6) ความรุนแรงของปัญหา เป็นปกติ เพราะมีอยู่ทั่วไปและเป็นปัญหาในทางนโยบายที่ต้องพิจารณาทั้งโครงสร้าง ไม่ใช่เฉพาะอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

(7) ความซับซ้อนของปัญหา ไม่มี

(8) ผู้ได้รับผลกระทบ นางอารี และราษฎรในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

(9) ผู้เกี่ยวข้อง การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย กรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมป่าไม้ กรมที่ดิน

(10) พื้นที่ ในตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

(11) กฎหมาย พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ และกฎหมาย นโยบายเร่งออกโฉนดทั่วประเทศ

(12) กระบวนการแก้ไขปัญหา

นางอารี ได้ร้องเรียนผ่านเว็บไซต์ “ระฆังห้วงใย...จากใจนายรัฐมนตรี” และสำนักนายกรัฐมนตรีได้มีหนังสือถึงจังหวัดกาญจนบุรีให้ตรวจสอบ และจังหวัดกาญจนบุรี มีหนังสือถึงอำเภอสังขละบุรี ให้ตรวจสอบในเรื่องดังกล่าว

(13) แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดกาญจนบุรี

กรณีศึกษาที่ 13

(1) เรื่อง ให้ตรวจสอบรังวัดแนวเขตเพราะที่ดินทับซ้อนกันกับที่ดินประทานบัตรโรงโม่หิน

(2) ที่ตั้ง เลขที่ 21 ตำบลแม่น้ำแคว ตำบลท่ามะขามเตี้ย อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

(3) ประเภทพื้นที่ การอนุญาตเอกชนเช่าสัมปทานโรงโม่หินในเขตที่ดินของรัฐ ทับซ้อนกับที่ดินของเอกชน

(5) กลุ่มปัญหา เอกชนกับเอกชน โดยมีรัฐเป็นสาเหตุหลัก

(5) รายละเอียดของปัญหา

นางบุญธรรม ปันมิตร ได้มีหนังสือร้องเรียนถึงผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2545 และ 17 มิถุนายน 2546 ว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมในที่ดินของสามี ที่เสียภาษีบำรุงท้องที่มาตลอด แต่ถูกสัมปทานบัตรของบริษัทโรงโม่หินศิลาทอง จำกัด ที่ขอประทานบัตรจากกรมทรัพยากรธรณี (เดิม) สำนักงานฝ่ายอุตสาหกรรมพื้นฐานและเหมืองแร่ ต่อมามีการตรวจสอบขอบเขตที่ทำกินกับแนวเขตที่ดินประทานบัตร แต่ทางนางบุญธรรม ไม่สามารถชี้ขอบเขตได้เนื่องจากเอกสารที่มีอยู่ กระทำไม่ได้ไม่สมบูรณ์ ซึ่งทางสำนักงานอุตสาหกรรมให้ทางนางบุญธรรมจัดทำแนวเขตการครอบครอง หลักฐานการได้มาของที่ดิน แต่ทางนางบุญธรรมไม่สามารถดำเนินการได้ จึงร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการ เพื่อให้สำนักงานที่ดินจังหวัดกาญจนบุรีไปรังวัดตรวจสอบแนวเขต โดยยอมเสียค่าใช้จ่ายในการรังวัดตรวจสอบแนวเขต

(6) ความรุนแรงของปัญหา ผู้วิจัยมองว่ายังไม่รุนแรง

(7) ความซับซ้อนของปัญหา ปานกลาง ในประเด็นที่ว่า พื้นที่ประทานบัตรโรงโม่หินมาทับซ้อนกับที่ดินของเอกชนได้อย่างไร ทำไมไม่ตรวจสอบก่อน

(8) ผู้ได้รับผลกระทบ นางบุญธรรม ปันมิตร และครอบครัว

(9) ผู้เกี่ยวข้อง จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอด่านมะขามเตี้ย สำนักงานฝ่ายอุตสาหกรรมพื้นฐานและเหมืองแร่ กรมที่ดิน สำนักงานที่ดินจังหวัดกาญจนบุรี

(10) **พื้นที่** ไม่ระบุจำนวน อยู่ใน ตำบลท่ามะขาม อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

(11) **กฎหมาย** พ.ร.บ.แร่ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

(12) **กระบวนการแก้ไขปัญหา**

จังหวัดกาญจนบุรีได้มีหนังสือให้นายอำเภอด่านมะขามเตี้ย เฝ้าตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่

(13) **แหล่งข้อมูล** ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดกาญจนบุรี

(14) **ข้อสังเกต**

การรังวัดสามารถทำได้ แต่ต้องมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพราะพื้นที่นี้ รัฐอนุญาตให้สัมปทานบัตร เพราะคงเป็นที่ดินของรัฐ แต่ไม่สามารถระบุว่าเป็นที่ประเภทไหน ต้องมีหน่วยงานเจ้าของพื้นที่เดิมร่วมตรวจสอบด้วย ☉

กรณีศึกษาที่ 14

(1) เรื่อง ตรวจสอบผู้มีสิทธิบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์ของชุมชนและทำลายป่า

(2) ที่ตั้ง ที่สาธารณะประโยชน์บ้านทุ่งก้างย่าง แปลงที่ 3 อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

(3) ประเภทพื้นที่ การใช้ประโยชน์ในที่ดินเขตทหาร

(4) กลุ่มปัญหา เอกชนบุกรุกที่ดินของรัฐ ที่เป็นที่สาธารณะประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน

(5) รายละเอียดของปัญหา

ชาวบ้านทุ่งก้างย่าง แปลงที่ 3 ร้องเรียนถึงผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2546 ว่าเป็นราษฎรหมู่บ้านทุ่งก้างย่าง แปลงที่ 3 จำนวน 300 ครอบครัว ได้รับมอบพื้นที่ว่างให้เป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์ จากโครงการกองหนุนชาติ (กนช.) แต่ต่อมาได้มีกลุ่มบุคคลเข้ามาทำลายพื้นที่แล้วปลูกสร้างบ้าน เป็นหลักฐานติดกับสถานที่พักของชุมชน ชาวบ้านแจ้งผู้ใหญ่บ้านแต่เป็นเวลา 3 เดือนแล้ว ยังไม่มีความคืบหน้าใดๆ มีการทำลายป่าบริเวณมอเขาเตี้ยๆ โครงการ กนช. ย้ายออกไปทำให้ผู้มีสิทธิพลไม่เกรงกลัวใดๆ

(6) ความรุนแรงของปัญหา ประเมินแล้วยังไม่ถือว่ารุนแรง

(7) ความซับซ้อน ยังไม่ซับซ้อน แต่ต้องตรวจสอบข้อมูล

(8) ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎรบ้านทุ่งก้างย่าง แปลงที่ 3 อำเภอไทรโยค

(9) ผู้เกี่ยวข้อง ผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี นายอำเภอไทรโยค โครงการกองหนุนชาติ ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่

(10) พื้นที่ ที่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน

(11) กฎหมาย ประมวลกฎหมายที่ดิน (บุกรุก) พ.ร.บ.ป่าไม้

(12) กระบวนการแก้ไขปัญหา ผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี มีหนังสือถึงนายอำเภอไทรโยคให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่

(13) แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดกาญจนบุรี

(14) ข้อสังเกต

ต้องตรวจสอบข้อมูลว่า ปล่อยให้มีการกระทำได้หรือไม่โดยเฉพาะ ผู้ใหญ่บ้าน ปล่อยเรื่องไว้ถึง 3 เดือน แต่ชาวบ้านก็รวมตัวกันเป็นอย่างดีเพื่อร้องเรียน ☹

กรณีศึกษาที่ 15

(1) เรื่อง ขอความเป็นธรรมเรื่องที่ดิน ขอสิทธิในที่ดิน

(2) ที่ตั้ง ที่ดินในโครงการห้วยองคต อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลสมเด็จเจริญ อำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี

(3) ประเภทพื้นที่ การใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ จัดสรรในรูปแบบเฉพาะ (โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ) ระหว่างประชาชนกับรัฐ

(4) กลุ่มปัญหา ที่ดินในเขตโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ระหว่างรัฐกับประชาชน

(5) รายละเอียดของปัญหา

นายทวี จัปทอง ร้องเรียนผ่านผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี ว่าเดิมตนเองมีที่ดิน 13-14 ไร่ และได้ถูกเวนคืน โดยได้รับเงินไร่ละ 5,000 บาท แต่ได้รับเงินแค่ 5 ไร่ ที่เหลือ 9 ไร่ ได้ถวายสิทธิพิเศษไม่ขอรับเงิน ซึ่งจะได้รับที่ดินทำกินครอบครัวละ 25 ไร่ ปรากฏว่า นายถวิน แก้วน้อย ได้นุกรูทโดยอ้างว่าปลัดอำเภอส่งให้มาดำเนินการ จึงขอความเป็นธรรมและขอสิทธิในที่ดินทำกิน

(6) ความรุนแรงของปัญหา ปานกลาง

(7) ความซับซ้อนของปัญหา มาก มีประเด็นซ้อนปม หลายขั้นตอน

(8) ผู้ได้รับผลกระทบ นายทวี จัปทอง และครอบครัว นายปราโมทย์ นายแนบ

(9) ผู้เกี่ยวข้อง โครงการห้วยองคต อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอหนองปรือ

(10) พื้นที่ 13-14 ไร่ จำนวนเงิน 70,000 บาท

(11) กฎหมาย นโยบายการจัดสรรที่ดินของโครงการห้วยองคต อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

(12) กระบวนการแก้ไขปัญหา จังหวัดกาญจนบุรี แจ้งทางอำเภอหนองปรือให้ตรวจสอบข้อเท็จจริง

(13) แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดกาญจนบุรี

(14) ข้อสังเกต ด้วยเป็นโครงการพระราชดำริ ควรประสานงานตรวจสอบข้อมูลกับ คณะกรรมการประสานงานโครงการพระราชดำริ (กปร.) อีกทางหนึ่งด้วย ☉

กรณีศึกษาที่ 16

(1) เรื่อง ไม่ได้ความเป็นธรรมจากการกู้เงิน ทำให้ได้ถอนเงินคืนไม่ได้ เพราะผ่านคนกลางในการกู้เงิน

(2) ที่ตั้ง เลขที่ 78 หมู่ 4 ตำบลพนมทวน อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

(3) ประเภทพื้นที่ ที่ดินเอกชน

(4) กลุ่มของปัญหา เอกชนขัดแย้งกับเอกชน

(5) รายละเอียดของปัญหา

ผู้ร้องแจ้งว่าตนเองได้กู้เงินจากสหกรณ์การเกษตรพนมทวน จำกัด 40,000 บาท โดยให้นางทองปอนด์ ตะพัง เป็นผู้กู้แทนโดยใช้โฉนดที่ดินของตนเองไปค้ำประกัน ปรากฏภายหลังว่านางทองปอนด์ กู้เงินไปเกินจำนวนที่ต้องการ คือ กู้ไปจำนวน 150,000 บาท และได้ปฏิเสธการไถ่ถอน ชดใช้เงิน ทำให้ได้รับความเดือดร้อน จึงขอความช่วยเหลือด้วย

(6) ความรุนแรงของปัญหา ปานกลาง

(7) ความซับซ้อนของ ปานกลาง

(8) ผู้ได้รับผลกระทบ นางลำจวน วิเศษสิงห์ (ผู้สูงอายุ)

(9) ผู้เกี่ยวข้อง สหกรณ์การเกษตรพนมทวน จำกัด รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอพนมทวน

(10) พื้นที่ โฉนดที่ดิน ติราคาทุนทรัพย์ 300,000 บาท

(11) กฎหมาย กฎหมายจำนอง (ประมวลกฎหมายแพ่ง)

(12) กระบวนการแก้ไขปัญหา ตรวจสอบข้อมูลโดยนายอำเภอพนมทวน

(13) แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดกาญจนบุรี

(14) ข้อสังเกต เป็นกรณีที่สะท้อนการสูญเสียที่ดินโดยขบวนการฉ้อโกง โดยเอกชนกับเอกชนด้วยกัน

กรณีศึกษาที่ 17

(1) เรื่อง ขอความเป็นธรรมจ่ายเงินไปแล้วแต่ยังไม่ได้ใบเสียภาษีบำรุงท้องที่

(2) ที่ตั้ง หมู่ที่ 3 ตำบลหนองปลาไหล อำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี

(3) ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติ

(4) กลุ่มปัญหา การหลอกลวงต้มตุ๋น เพื่อให้เสียที่ดิน โดยการฉ้อโกง

(5) รายละเอียดของปัญหา

ผู้ร้องแจ้งว่า นายสมจิตร เปรมบำรุง มาเอาเงินจากตนเองไปหลายครั้ง โดยอ้างว่าเพื่อจะออกใบ ภบท.5 รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 9,950 บาท แต่จนถึงบัดนี้ตนเองยังไม่ได้รับใบ ภบท.5 เลย ได้ไปสอบถามทาง อบต. หนองปลาไหลแล้วได้ความว่า นายสมจิตร ยังไม่นำหลักฐานมาให้แต่อย่างใด จึงขอความเป็นธรรมด้วย

(6) ความรุนแรงของปัญหา ปานกลาง

(7) ความซับซ้อน ปานกลาง

(8) ผู้ได้รับผลกระทบ นางทอง ป้องสน

(9) ผู้เกี่ยวข้อง ผู้ใหญ่สมจิตร เปรมบำรุง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 ตำบลหนองปลาไหล

(10) พื้นที่ สูญเสียเงินจำนวน 9,950 บาท

(11) กฎหมาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

(12) กระบวนการแก้ไขปัญหา อำเภอหนองปรือตรวจสอบข้อมูล

(13) แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดกาญจนบุรี

กรณีศึกษาที่ 18

(1) เรื่อง ให้ตรวจสอบพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ มีความผิดเกี่ยวกับป่าไม้และการฉ้อโกง

(2) ที่ตั้ง บ้านห้วยหวาย หมู่ 3 ตำบลหนองปลาไหล อำเภอนองปรีอ จังหวัดกาญจนบุรี

(3) ประเภทพื้นที่ พื้นที่สาธารณะในเขตป่าสงวน

(4) กลุ่มปัญหา การสูญเสียที่ดินโดยเจ้าหน้าที่ฉ้อโกง

(5) รายละเอียดของปัญหา

ผู้ร้องแจ้งว่า นายสมจิตร เปรมบำรุง เอาที่สาธารณะประโยชน์ไปให้ผู้อื่นทำประโยชน์ นำเงินแก้ไขปัญหาคความยากจน (กขคจ.) จำนวน 280,000 บาท ไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ โดยอ้างว่าต้องมีค่าใช้จ่าย บุกรุกทำลายป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งเป็นต้นน้ำลำธารอยู่เหนือเขื่อนห้วยยาง ช่มชู้ไม่ให้ชาวบ้านมาร้องเรียน จึงขอความเป็นธรรม

(6) ความรุนแรงของปัญหา มาก

(7) ความซับซ้อน มาก ถือว่าเกี่ยวข้องกับกรณีศึกษาที่ 17 เพราะผู้ถูกร้องเรียนเป็นบุคคลเดียวกัน

(8) ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎรบ้านห้วยหวาย หมู่ที่ 3 และรัฐโดยตรง

(9) ผู้เกี่ยวข้อง นายสมจิตร เปรมบำรุง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 ตำบลหนองปลาไหล อำเภอนองปรีอ

(10) พื้นที่ นำเงินแก้ไขปัญหาคความยากจนไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ 280,000 บาท

(11) กฎหมาย ประมวลกฎหมาย วิ.แพ่ง และประมวลกฎหมายอาญา

(12) กระบวนการแก้ไขปัญหา ผู้เข้าชื่อร้องเรียนมีถึง 52 ราย เพื่อให้ผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี ตรวจสอบผ่านอำเภอนองปรีอ

(13) แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดกาญจนบุรี

(14) ข้อสังเกต

เป็นกรณีที่น่าสนใจ ควรติดตามตรวจสอบข้อมูลทั้งกรณีศึกษา 17 และ 18 รวมกัน ☉

กรณีศึกษาที่ 19

(1) เรื่อง ให้ตรวจสอบเกาะกลางน้ำถุกบุกรุกถมดิน ปล่องน้ำเสียลงแม่น้ำแควน้อย

(2) ที่ตั้ง เลขที่ 662 ถนนพราหม 4 แขวงมหาพฤฒาราม บางรัก กรุงเทพมหานคร

(3) ประเภทพื้นที่ การใช้ประโยชน์ในเขตที่ดินของรัฐ

(4) กลุ่มปัญหา ประชาชนร้องเรียนเอกชนผ่านเจ้าหน้าที่ของรัฐ

(5) รายละเอียดของปัญหา

ผู้ร้องแจ้งว่า เกาะกลางน้ำตรงบริเวณใกล้เคียงฝั่งหวนรีสอร์ท ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค ขณะนี้มีผู้บุกรุกเข้าไปใช้ประโยชน์ โดยได้เปลี่ยนแปลงสภาพเกาะกลางน้ำ รวมทั้งมีการนำดินมาถมแม่น้ำเพื่อเชื่อมที่ดินบนบกกับเกาะกลางน้ำเข้าหากัน และทำท่อระบายน้ำปล่องน้ำเสียแม่น้ำแควน้อย จึงให้ทางราชการตรวจสอบด้วย

(6) ความรุนแรงของปัญหา ถือว่ามาก

(7) ความซับซ้อน ปานกลาง

(8) ผู้ได้รับผลกระทบ รัฐและราษฎรในพื้นที่อำเภอไทรโยค

(9) ผู้เกี่ยวข้อง บริษัทฝั่งหวนรีสอร์ท จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอไทรโยค กรมที่ดิน องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา

(10) พื้นที่ เกาะกลางน้ำอันเป็นที่สาธารณประโยชน์ ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

(12) กฎหมาย พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ร.บ.ป่าสงวน พ.ร.บ.การขุดดินและถมดิน พ.ศ. 2543

(12) กระบวนการแก้ไขปัญหา

อำเภอได้แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง ซึ่งคณะกรรมการได้ออกตรวจสอบข้อเท็จจริง ปรากฏว่า ผังหวานรีสอร์ทเป็นผู้ดำเนินการถมที่ดินและทำท่อระบายน้ำ พื้นที่ที่มีการถมดินเป็นที่ชายตลิ่ง ไม่พบสภาพเกาะกลางแม่น้ำ เหตุที่ต้องถมดินเพื่อป้องกันน้ำท่วมในรีสอร์ทโดยไม่มีการก่อสร้างใดๆ ทั้งสิ้น ส่วนการวางท่อระบายน้ำจากภายในเพื่อให้ระบายน้ำฝนที่ซังจากภายในออกสู่น้ำ ไม่ใช้ท่อระบายน้ำเสียแต่อย่างใด ทั้งนี้คณะกรรมการฯ พิจารณาเห็นว่าผังหวานรีสอร์ทได้ถมดินบริเวณชายฝั่งตลิ่งจริง อำเภอจึงได้แจ้งให้ผังหวานรีสอร์ทดำเนินการทำที่ดินให้อยู่ในสภาพเดิมให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ส่งมาพร้อมนี้

(13) แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดกาญจนบุรี

(14) ข้อสังเกต

นับเป็นกรณีศึกษาที่คนนอกพื้นที่ มีส่วนร่วมตรวจสอบปัญหาในจังหวัดกาญจนบุรี แม้ผลการตรวจสอบไม่ตรงกับผู้ร้องเรียนต้องการ แต่เป็นกรณีตัวอย่างได้เป็นอย่างดีว่า นักท่องเที่ยว เดินทางหรือคนทุกคน มีส่วนช่วยแก้ปัญหาในพื้นที่ที่ตนพบปัญหาได้ดังเช่นกรณีนี้ และควรหลีกเลี่ยงการใช้บริการรีสอร์ทแห่งนี้

กรณีศึกษาที่ 20

(1) เรื่อง ตรวจสอบการยกเลิกโครงการปลูกต้นสักเพื่อสวนป่าเฉลิมพระเกียรติ
กลายเป็นการปลูกส้มโชกุน

(2) ที่ตั้ง บ้านท่าดินแดง ตำบลปรางเผด อำเภอสงขลาบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

(3) ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติ

(4) กลุ่มปัญหา เอกชน ประชาชน ตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ

(5) รายละเอียดของปัญหา

ผู้ร้องแจ้งว่า ที่บ้านท่าดินแดง ตำบลปรางเผด อำเภอสงขลาบุรี มีการปลูกสักเพื่อเป็นสวนป่าเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ปลูกได้ประมาณ 3-4 ปี กลับรื้อต้นสักทิ้งและมีการปลูกสวนส้มโชกุนแทน โดยมีนายทุนเป็นเจ้าของที่ และได้จ้างคนงานชาวพม่ามาดูแล และมีการจ้างตำรวจชื่อ จ.ส.ต.สมโชค เป็นคนคุมคนงาน

(6) ความรุนแรง ปานกลาง

(7) ความซับซ้อน มาก

(8) ผู้ได้รับผลกระทบ รัฐ บ้านท่าดินแดง (มีการใช้สารเคมีในพื้นที่ กระทบต่อชุมชนโดยตรง)

(9) ผู้เกี่ยวข้อง นายกรัฐมนตรี จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอสงขลาบุรี

(10) พื้นที่ สวนป่าเฉลิมพระเกียรติ (สวนป่าสัก ตำบลปรางเผด อำเภอสงขลาบุรี)

(11) กฎหมาย ตรวจสอบนโยบายเปลี่ยนพันธุ์กล้าสักเป็นสวนส้มโชกุน

(12) กระบวนการแก้ไขปัญหา ตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยอำเภอสงขลาบุรี

(13) แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดกาญจนบุรี

กรณีศึกษาที่ 21

(1) เรื่อง ชาวบ้านตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี ไม่ได้รับสัญชาติและเดือดร้อนเรื่องที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน

(2) ที่ตั้ง บ้านเวียงคาว หมู่ 5 ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

(3) ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติ อยู่ชายแดนไทย-พม่า เป็นที่ดินที่ทหารให้อยู่ในความเฝ้าระวังเรื่องความมั่นคง อุทยานแห่งชาติเขื่อนเขาแหลมทับพื้นที่ชุมชน สวนป่าทับที่ทำกินของชาวบ้าน

(4) กลุ่มปัญหา ชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงกับรัฐ

(5) รายละเอียดของปัญหา

ผู้ร้องแจ้งว่าชาวบ้านในเขตพื้นที่บ้านเวียงคาว หมู่ที่ 5 ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2348 ซึ่งได้ทำการสมรสกับคนไทยโดยถูกต้องตามประเพณี แต่ยังคงหลง หรือตกสำรวจการขึ้นทะเบียน ได้รับความเดือดร้อนจากการที่ทหารกองพลที่ 9 และทหารพรานเข้าทำการตรวจบัตรและสั่งให้บุคคลที่ไม่มีบัตรออกจากประเทศไทยภายในวันที่ 28 ธันวาคม 2545 และจากกรณีที่ ป.ต.ท.ได้มีโครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติในเขตพื้นที่ หมู่ที่ 5 ซึ่งเป็นพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านต้องบุกรุกพื้นที่ป่าอุทยานแห่งชาติทองผาภูมิ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ แต่อุทยานแห่งชาติทองผาภูมิได้ประสานงานกับทหารกองพลที่ 9 และทหารพรานให้ทำการจับกุมชาวบ้านที่บุกรุกพื้นที่ป่า ทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนในเรื่องที่อยู่อาศัย

(6) ความรุนแรงของปัญหา มาก เพราะมีการใช้กำลังทหารบังคับ ย้าย จับกุมชาวบ้านให้ออกนอกประเทศ

(7) ความซับซ้อนของปัญหา มาก มีหลายส่วนกระทำโดยตรงต่อชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง

(8) ผู้ได้รับผลกระทบ

ชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง บ้านเวียงคาว หมู่ที่ 5 บ้านห้วยมาลัย หมู่ 6 ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี

(9) **ผู้เกี่ยวข้อง** คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กองพลทหารราบที่ 9 จังหวัดกาญจนบุรี อุทยานแห่งชาติเขาแหลม สภอ.สังขละบุรี การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย โครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ ของ ป.ต.ท. ทหารพราน

(10) **พื้นที่** บ้านเวียงคาว หมู่ที่ 5 และบ้านห้วยมาลัย หมู่ที่ 6 ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี

(11) **กฎหมาย**

นโยบาย ส่งเสริมการปลูกป่าส่งผลกระทบต่อประชาชน กฎหมายอุทยานแห่งชาติ ประกาศทับที่ทำกินของประชาชน การเลือกปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐต่อชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง ที่ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน แม้ขอสัญชาติไทยก็ไม่ได้ อ้างว่าอยู่ในพื้นที่เพื่อความมั่นคง และอยู่ชายแดนไทย-พม่า

(12) **กระบวนการแก้ไขปัญหา**

นายพลศักดิ์ บัวจันทร์เหลือง ร้องเรียนประธานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อขอความเป็นธรรมในทุกประเด็น ซึ่งผู้อำนวยการสำนักคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เสนอให้ประธานคณะอนุกรรมการประสานงานคุ้มครองสิทธิมนุษยชน พิจารณาตรวจสอบข้อเท็จจริงต่อไป โดยร้องเรียนเมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2545

(13) **แหล่งข้อมูล** คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(14) **ข้อสังเกต** ควรตรวจสอบข้อเท็จจริงต่อไป และเห็นว่าควรติดตามในฐานะเครือข่ายกะเหรี่ยงตะวันตก ☺

กรณีศึกษาที่ 22

(1) เรื่อง ขอความเป็นธรรมกรณีปัญหาที่ดินที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินของชาวบ้านมะต๋องสั่ว

(2) ที่ตั้ง บ้านมะต๋องสั่ว หมู่ที่ 3 ตำบลไพรโยค อำเภอไพรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

(3) ประเภทพื้นที่ ชุมชนชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงตองสั่ว ในเขตที่สงวนหวงห้ามของราชการ (กฤษฎีกา พ.ศ. 2481) การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตทหาร

(4) กลุ่มปัญหา ประชาชนในเขตที่ดินทหาร

(5) รายละเอียดของปัญหา

ผู้ร้องอ้างถึงหนังสือร้องทุกข์ของชาวบ้านมะต๋องสั่วว่า ได้รับความเดือดร้อนเกี่ยวกับเรื่องที่ดิน ที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน เนื่องจากมีนายทหารยศร้อยโท จากกอง พลป.9 นำเอกสารหนังสือยินยอมออกจากที่ดินและรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างมาให้ชาวบ้านเซ็นชื่อ โดยข่มขู่ว่าหากไม่เซ็นชื่อจะนำหมายศาลมาจับ ซึ่งชาวบ้านต้องยอมเซ็นเพราะกลัวและอ่านหนังสือไม่ออก

(6) ความรุนแรงของปัญหา มาก เพราะทหารใช้กำลังกดดัน หลอกล่อให้ลงนามยอมรับสภาพ ถูกบังคับโยกย้าย

(7) ความซับซ้อน ปานกลาง

(8) ผู้ได้รับผลกระทบ ชาวบ้านมะต๋องสั่ว หมู่ที่ 3

(9) ผู้เกี่ยวข้อง กองพลทหารราบที่ 9 จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอไพรโยค เครือข่ายกะเหรี่ยงเพื่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม กรมการทหาร สนามสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.)

(10) พื้นที่ ที่ดินชุมชนและที่ทำกินของบ้านมะต๋องสั่ว หมู่ที่ 3

(11) กฎหมาย พระราชกฤษฎีกาสงวนหวงห้ามที่ดิน 2481 และผลการพิสูจน์สิทธิ์ กพร. มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 30 มิถุนายน 2541

(12) กระบวนการแก้ไข้ปัญหา

ด้วยคณะกรรมการเครือข่ายกะเหรี่ยงเพื่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และตัวแทนชาวบ้านมะต๋องผู้ อีก 9 คน ร่วมลงนามเมื่อ 26 พฤศจิกายน 2545 ร้องเรียนคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งอยู่ระหว่างการตรวจสอบข้อมูล ประสานงานการเจรจา

(14) สถานการณ์ปัจจุบัน ทราบว่ามีการประชุมเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2547 ที่สภานายความว่าชาวมะต๋องผู้จะฟ้องทหารกองพลที่ 9 ในฐานะจำเลย

(15) แหล่งข้อมูล คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(16) ข้อสังเกต

ในกรณีนี้ สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน(สสส.) เคยดำเนินการช่วยเหลือเรื่องดังกล่าว ก่อนการประสานข้อมูล ติดตามตรวจสอบร่วมกัน และถือเป็นกรณีศึกษาที่น่าติดตาม ในกลุ่มเครือข่ายกะเหรี่ยงตะวันตก ☉

กรณีศึกษาที่ 23

(1) เรื่อง ประชาชนชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงถูกละเมิดสิทธิในเรื่องที่ดิน

(2) ที่ตั้ง บ้านทุ่งมะเขือยอ หมู่ 4 ตำบลบ้องตี้ อำเภอน จังหวัดกาญจนบุรี บ้านปากู้ ตำบลสมเด็จเจริญ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

(3) ประเภทพื้นที่ ในป่าสงวนแห่งชาติ การปลูกป่าทับ การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตป่า

(4) กลุ่มปัญหา ประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

(5) รายละเอียดของปัญหา

เหตุเกิดกับชาวบ้านหลายราย อาทิ เช่น หมู่ 4 บ้านทุ่งมะเขือยอ ตำบลบ้องตี้ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี อาศัยในพื้นที่ป่าสงวน 15 ไร่ มีใบเสียภาษี เป็นพื้นที่ทหารชุดพัฒนาจัดสรรให้ราษฎรได้ปลูกพืชไม้ผลหลายปี ถูกเจ้าหน้าที่ป่าไม้ กจ.1 มาขู่ถึงบ้านถึง 3 ครั้ง บังคับให้ถอนต้นไม้ทิ้ง ถ้าไม่ถอนจะเอาหมายศาลมาจับ ชาวบ้านกลัว จึงต้องถอนต้นไม้ทิ้ง โดยเจ้าหน้าที่ยึดพื้นที่เพื่อเตรียมให้ การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ปลูกป่า แต่มีพื้นที่ติดกับของนายทุน 200 ไร่ ปลูกไม้ไผ่เช่นเดียวกัน เจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่เข้าจัดการ เป็นการเลือกปฏิบัติ

นายอดุล หมู่ 3 บ้านปากู้ ตำบลสมเด็จเจริญ อำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี ถูกเจ้าหน้าที่ป่าไม้ทำลายต้นไม้ที่ชาวบ้านปลูก ตัดฟันทิ้ง เหตุผลเตรียมพื้นที่ให้นายทุนปลูกป่า ชาวบ้านไม่กล้าขัดขวางปล่อยให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ทำลายพืชไร่

(6) ความรุนแรงของปัญหา มาก เพราะบังคับ ช่มชู้ ให้ทำลายต้นไม้ พืช ทรัพย์สินเสียหาย

(7) ความซับซ้อน ปานกลาง

(8) ผู้ได้รับผลกระทบ บ้านทุ่งมะเขือยอ หมู่ 4 หลายราย บ้านปากู้ หมู่ 3 หลายราย

(9) ผู้เกี่ยวข้อง ทหารพัฒนา กองพลทหารราบที่ 9 ป่าไม้ กจ.1 เจ้าหน้าที่ป่าไม้ อำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอไทรโยค นางภิณท์ โชติรสเศรณี (ผู้แจ้งเหตุ)

(10) **พื้นที่** บ้านทุ่งมะเขือย่อ หมู่ 4 ตำบลบ้องตี้ อำเภอไทรโยค บ้านป่าคู้ หมู่ 3 ตำบลสมเด็จเจริญ อำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี

(11) **กฎหมาย** นโยบายส่งเสริมการปลูกป่าที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน นโยบายประกาศเขตป่าทับพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชน

(12) **กระบวนการแก้ไขปัญหา** นางภิณท์ โชติรสเศรณี ผู้แจ้งเหตุได้ทำหนังสือร้องเรียนผ่านคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(13) **แหล่งข้อมูล** คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(14) **ข้อสังเกต** ให้รวมเป็นประเด็นติดตามตรวจสอบข้อเท็จจริงกับเครือข่ายกะเหรี่ยงตะวันตก

กรณีศึกษาที่ 24

(1) เรื่อง ปัญหาพิพาทที่ดินในเขตทหารกองการสัตว์และเกษตรกรรมที่ 1

(2) ที่ตั้ง ราษฎร หมู่ 3 ตำบลเขาน้อย อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

(3) ประเภทพื้นที่ พื้นที่ดินทหาร (ตามพระราชกฤษฎีกา พ.ศ.2481)

(4) กลุ่มปัญหา ประชาชนกับราชการทหาร

(5) รายละเอียดของปัญหา

ปี 2535 กองการสัตว์เตรียมออก นสล. ฉบับใหม่ 49,683 ไร่ แทนฉบับเดิมที่ทับที่ราษฎร (นสล.ฉบับเดิมเนื้อที่ 45,524 ไร่ (ปี 2998) ราษฎร นำโดยนายเล็ก รื่นจิตร์กับพวกรวม 133 ราย ราษฎร หมู่ 3 หมู่ 4 ตำบลเขาน้อย อำเภอท่าม่วง คัดค้านทุกรัฐบาลแต่ไม่เป็นผล โดยทหารจะให้ชาวบ้านเช่าที่ แต่ราษฎรไม่ยอมเพราะถ้ายอมอาจเป็นการยอมรับว่าเป็นที่ทหาร และชาวบ้านสงสัยว่าอาจเป็นการทุจริตของเจ้าหน้าที่ราชพัสดุ คือ ยินยอมให้มีการออกเอกสารสิทธิเป็นโฉนดที่ดินในตำบลรางสาสี่ หลายร้อยไร่ ทำให้ที่ดินรวมขาดหายไป จึงจำเป็นต้องเอาพื้นที่อื่น (ตำบลเขาน้อย) มาแทนเพื่อให้ปิดความผิด

ในปี 25-27 มีการจัดตั้งหมู่บ้านหมู่ 8 บ้านเขาขวาง ตำบลเกาะสำโรง อำเภอเมือง ชื่นใหม่ โดยให้พื้นที่บางส่วนของหมู่ 3 บ้านมะขามแฉะ ตำบลเขาน้อย ไปขึ้นกับหมู่ 8 รวมทั้งให้พื้นที่ หมู่ 3 ที่ขึ้นกับหมู่ 8 ใหม่ และพื้นที่ต่อเนื่องกับหมู่ 4 บ้านอุตะเกา ตำบลเขาน้อย เปลี่ยนเป็นพื้นที่ทหาร ทำให้เกิดปัญหาทับซ้อน และราษฎรคัดค้าน ปัจจุบันราษฎร 2 ตำบลมีปัญหาพิพาทเรื่องแนวเขตกันอยู่เสมอ เนื่องจากพื้นที่คลุมเครือไม่ชัดเจน

สกม.พิจารณาแล้วเห็นว่า ที่ดังกล่าวมี นสล.45,524 ไร่ แต่จากรายงานคณะกรรมการแก้ไขปัญหาราษฎรอยู่อาศัยทำกินในพื้นที่สงวนหวงห้ามของทหาร ระบุว่า นสล.ดังกล่าว มีพื้นที่ 46,318 ไร่ เป็นข้อแตกต่างที่ยังไม่มีข้อสรุป

ปี 44 กพร. กลางเสนอให้ กพร. จังหวัด แจ้งให้ราษฎร นำหลักฐานมาพิสูจน์สิทธิ

(6) ความรุนแรงของปัญหา ปกติ (เพราะเป็นปัญหาต่อเนื่องเรื้อรังมานาน)

(7) ความซับซ้อนของปัญหา ปานกลาง

- (8) ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎรบ้านเขาน้อย หมู่ 3 และ หมู่ 4 ตำบลเขาน้อย อำเภอท่าม่วง
- (9) ผู้เกี่ยวข้อง กรมธนารักษ์ กองพลทหารราบที่ 9 จังหวัดกาญจนบุรี คณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดิน (กบร.)
- (10) พื้นที่ ในเขตที่ดินพิพาท ตำบลเขาน้อย หมู่ 3 และ หมู่ 4
- (11) กฎหมาย นโยบายพิสูจน์สิทธิ์ พระราชกฤษฎีกา 2481
- (12) กระบวนการแก้ไขปัญหา เป็นปัญหาระดับนโยบาย ต้องแก้ไขโครงสร้างทั้งระบบ ที่มีปัญหาเรื้อรังมานาน ยกเลิกพระราชกฤษฎีกา 2481 ทำกระบวนการพิสูจน์สิทธิ์ของ กบร. ให้เป็นที่ประจักษ์
- (13) แหล่งข้อมูล คณะกรรมการกฤษฎีกา
- (14) ข้อเสนอแนะ
เป็นปัญหาใหญ่ และถือเป็นเชิงนโยบาย ต้องทำให้เกิดข้อเสนอในเรื่องนี้ ©

กรณีศึกษาที่ 25

1.เรื่อง กรณีการอพยพบ้านจะคีฟี่ออกจากพื้นที่ตั้งของชุมชนดั้งเดิม

2.ที่ตั้ง บ้านจะคีฟี่ ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาช้างเผือก และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร(ฝั่งตะวันตก)

3.ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนฯ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

4.กลุ่มปัญหา ประชาชนกับทหาร และเจ้าหน้าที่ป่าไม้

5.รายละเอียดของปัญหา

นายสุรพงษ์ กองจันทึกและราษฎรบ้านจะคีฟี่ร้องเรียนว่า เจ้าหน้าที่ทหารและป่าไม้พยายามบังคับอพยพไล่อพยพชุมชนให้ไปอยู่ในที่ใหม่ ซึ่งเป็นกรณีปัญหาที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2541 พบว่าชาวบ้านไปบุกปลูกป่าทำไร่และสร้างบ้านเรือนในบริเวณด้านตะวันตกและเขตป่าสงวนเขาช้างเผือก ในปี 2542 พบว่ามีการปลูกบ้านพัก 48 หลังคาเรือน และที่พักสงฆ์ 1 หลัง มีคนอาศัยอยู่ 24 หลังคาเรือน ส่วนอีก 24 หลังคาเรือนไม่มีคนอยู่เนื่องจากหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ในส่วนของชาวบ้านที่เหลือมีคนไทย 7 ครอบครัว อีก 17 ครอบครัวเป็นบุคคลพื้นถิ่นสูงมีบัตรสีฟ้าจำนวน 53 คน โดยคนกลุ่มนี้อพยพมาจากบ้านสะเนฟอง หมู่ 1 ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เข้ามาอยู่ในพื้นที่และบุกเบิกที่ทำกินในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา และยังมีนายทุนมาจ้างชาวบ้านให้ปลูกสตรอเบอรี่บนเนื้อที่ประมาณ 23 ไร่ โดยไม่ได้มีการแผ้วถางป่า

6.ความรุนแรงของปัญหา มาก เพราะมีกำลังทหารกดดันสนธิกำลังกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้กระทำการต่อชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง

7.ความซับซ้อน ปานกลาง

8.ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎรบ้านจะคีฟี่ ตำบลไล่โว่

9.ผู้เกี่ยวข้อง กองพลทหารราบที่ 9 กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอสังขละบุรี องค์การพัฒนาเอกชน เช่น สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน โครงการฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ ตำรวจตระเวนชายแดน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร

10.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ในเขตบ้านจะคือพื้นที่และพื้นที่ที่จะถูกอพยพไปอยู่ใหม่ เช่น บริเวณ
เหมืองพุจี๋ บ้านสะเนฟ่อง

11.กฎหมาย/นโยบาย พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พรบ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.
2535 มติคณะรัฐมนตรี 30 มิถุนายน 2541

12.กระบวนการแก้ไขปัญหา

ทหารและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้เสนอทางเลือกให้กับชาวบ้าน 2 ทาง เพื่อป้องกันไม่ให้
เป็นพื้นที่ล้าสมัยหรือผลิตยาเสพติดและเพื่อป้องกันไม่ให้นักบ้านกลับไปเปิดพื้นที่ใหม่ในเขต
มรดกโลก พร้อมทั้งไม่ให้ผู้อพยพไร้สัญชาติเข้ามาอยู่ คือ

1.ให้อพยพกลับไปยังพื้นที่เดิมภายในเดือนมกราคม 2544 และในระหว่างที่หาพื้นที่ทำกิน
ใหม่ไม่ได้ก่อนอนุญาตให้เข้ามาเก็บเกี่ยวผลผลิตและสร้างที่เพิงพักได้ แต่ไม่ให้เข้ามาอยู่ถาวรดังเช่น
ปัจจุบัน

2.ให้ชาวบ้านอพยพไปอยู่บริเวณเหมืองเก่าพุจี๋ โดยจะจัดสรรที่ทำกินและที่ตั้งหมู่บ้าน
ใหม่โดยกันพื้นที่ออกมาต่างหากหรือให้ไปอยู่ที่บ้านของกาเลีย ซึ่งชาวบ้านก็ตกลงจะย้ายออกแต่
ขอให้เก็บเกี่ยวผลผลิตให้เสร็จก่อน

กรมป่าไม้ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาราษฎรบ้านจะคือพื้นที่ ซึ่งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่า
เขาช้างเผือก และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านทิศตะวันตก ดังนี้

1.อพยพราษฎรบ้านจะคือพื้นที่ย้ายไปอยู่บ้านปะไรโหนด หมู่ 10 ตำบลหนองลู อำเภอสังขละ
บุรี โดยจะจัดที่อยู่อาศัยและที่ทำกินให้ทุกหลังคาเรือน

2.จัดทำประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านทิศตะวันตก เรื่อง ห้ามมิให้
บุคคลใดบุกรุก ยึดถือ ครอบครอง ปลูกหรือก่อสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดในเขตพื้นที่ดังกล่าว

สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชนเข้าพบทหารที่ส่วนกลาง(ฝ่ายกิจการพลเรือน)เพื่อ
บรรเทาและลดความรุนแรงของปัญหาในพื้นที่

13.แหล่งข้อมูล สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน(สสส.) โครงการฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ

14.ข้อสังเกต กรณีนี้เป็นการเคลื่อนไหวของคนในพื้นที่ สื่อมวลชน และองค์การพัฒนาเอกชนด้าน
สิทธิและสิ่งแวดล้อม จนทำให้ปัญหาได้คลี่คลายลง ☺

กรณีศึกษาที่ 26

1.เรื่อง กรณีการบังคับโยกย้ายชาวบ้านออกจากถิ่นฐานเดิมไปอยู่นอกประเทศ

2.ที่ตั้ง บ้านพุ่มอง หมู่ 6 ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนฯ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรฝั่งตะวันตก

4.กลุ่มปัญหา ประชาชน ชุมชน กับเจ้าหน้าที่ป่าไม้

5.รายละเอียดของปัญหา

นายยูพล พิทักษ์ชาติศิริ ได้มาพบเห็นกับตาว่าชาวบ้านพุ่มอง พุ่มอง สอนกล้วย บ้านสามหลัง ทิยาเพ รวม 43 ครอบครัว ซึ่งตั้งอยู่ที่หมู่ 6 ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี(เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก) ได้รับความเดือดร้อนเรื่องการถูกบังคับจัดย้ายที่อยู่ และการผลักดันให้ออกนอกเขตประเทศไทย จึงเรียกร้องของความยุติธรรมตามเรื่องดังกล่าว พร้อมกับส่งข้อมูลเอกสารประกอบการร้องทุกข์ของชาวบ้าน

6.ความรุนแรงของปัญหา มาก

7.ความซับซ้อน ปานกลาง เพราะเจ้าหน้าที่ป่าไม้เลือกใช้วิธีการนี้ในการจัดระเบียบป่าอนุรักษ์ด้านทิศตะวันตกด้วยวิธีการนี้กับชาวกะเหรี่ยงมาโดยตลอด

8.ผู้ได้รับผลกระทบ ชาวบ้านพุ่มอง พุ่มอง สอนกล้วย สามหลัง ทิยาเพ รวม 43 ครอบครัว หมู่ 6 ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี

9.ผู้เกี่ยวข้อง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 ผู้ช่วยป่าไม้เขต เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร

10.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ในเขตพื้นที่บ้านพุ่มอง พุ่มอง สอนกล้วย สามหลัง ทิยาเพ หมู่ 6 ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี

11.กฎหมาย/นโยบาย ป่าสงวนฯ กฎหมายสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า มติคณะรัฐมนตรี 30 มิถุนายน 2541

12.กระบวนการแก้ไขปัญหา

เนื่องจากนายยุแพล พัทธกษชาติศิริ เป็นผู้พบเหตุแจ้งเหตุผ่านมาทางเครือข่ายนายความและสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน(สสส.) จึงได้ประสานงานเรื่องนี้ให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนและนายสุรพงษ์ กองจันทึก แล้ว

13.แหล่งข้อมูล คณะกรรมการสิทธิฯ

14.ข้อสังเกต เห็นสมควรพ่วงไว้ในแนวทางแก้ปัญหาของเครือข่ายกะเหรี่ยงภาคตะวันตกอีกกรณีหนึ่งที่ต้องติดตามข้อเท็จจริงต่าง ๆ ☺

กรณีศึกษาที่ 27

1.เรื่อง กรณีกรมป่าไม้กันเขตทับที่ดินทำกินที่ สปก.ทำการรังวัดที่ดินเตรียมออกเอกสารสิทธิ

2.ที่ตั้ง ตำบลหนองหญ้าปล้อง อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ในเขตปฏิรูปที่ดิน

4.กลุ่มปัญหา รัฐกับประชาชน

5.รายละเอียดของปัญหา รายละเอียดปรากฏแต่เพียง นายสมาน ลูกแก้วไพสิฐสกุล ราษฎรจังหวัดเพชรบุรีร้องเรียนว่ากรมป่าไม้กันเขตทับที่ดินทำกิน ซึ่ง สปก.ได้ทำการรังวัดที่ดินแล้วและอยู่ระหว่างรอออกเอกสารสิทธิ

6.ความรุนแรงของปัญหา ไม่มาก

7.ความซับซ้อน ไม่มาก

8.ผู้ได้รับผลกระทบ นายสมาน ลูกแก้วไพสิฐสกุล

9.ผู้เกี่ยวข้อง กรมป่าไม้ สปก.เพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

10.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ในส่วนของนายสมาน ลูกแก้วไพสิฐสกุล

11.กฎหมาย มติคณะรัฐมนตรี 30 มิถุนายน 2541 และ พรบ.ป่าสงวนฯ พรบ.ปฏิรูปที่ดินฯ

12.กระบวนการแก้ไขปัญหา

เพื่อให้การแก้ไขปัญหากรณีนายสมานฯ รวมทั้งราษฎรรายอื่น ๆ ที่อยู่อาศัย/ทำกินในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าหนองหญ้าปล้องเป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 ป่าไม้เขตเพชรบุรี จึงได้จัดทำโครงการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่า

หนองหญ้าปล้อง เสนอให้กรมป่าไม้พิจารณา และกรมป่าไม้ได้อนุมัติโครงการฯ ให้สำนักงานป่าไม้
เขตเพชรบุรีดำเนินการตามที่เสนอแล้ว

13.แหล่งข้อมูล กพร.(คณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ)

กรณีศึกษาที่ 28

1.เรื่อง กรณีขอให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีถูกจับกุมข้อหาบุกรุกป่าสงวนไม่ได้
รับความเป็นธรรม

2.ที่ตั้ง บ้านโค้งสวรรค์ หมู่ 2 ตำบลเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนป่าหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี

4.กลุ่มปัญหา เอกชนกับรัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา ระบุเพียงนายปราโมทย์ คุ่มถนอม ให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีถูกจับ
กุมข้อหาบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติป่าหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี

6.ความรุนแรงของปัญหา กำหนดไม่ได้ ข้อมูลไม่ชัดเจน

7.ความซับซ้อน ระบุไม่ได้ ข้อมูลไม่ชัดเจน ขาดข้อมูลประกอบการพิจารณา

8.ผู้ได้รับผลกระทบ นายปราโมทย์ คุ่มถนอม

9.ผู้เกี่ยวข้อง จังหวัดเพชรบุรี สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดเพชรบุรี กรมป่าไม้

10.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ที่ดินจำนวน 1 ไร่

11.กฎหมาย/นโยบาย พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พรบ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.
2518 บันทึกข้อตกลงระหว่างกรมป่าไม้กับ สปก. เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2538

12.กระบวนการแก้ไขปัญหา

ผลการตรวจสอบของสำนักงานป่าไม้เขตเพชรบุรีและจังหวัดเพชรบุรี สรุปได้ว่า ที่ดินของ
นายปราโมทย์ คุ่มถนอม ที่ถูกเจ้าหน้าที่จับกุมมีเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่ อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่า
หนองหญ้าปล้อง และเป็นพื้นที่กันคั้นกรมป่าไม้ตามบันทึกข้อตกลงเมื่อวันที่ 14 กันยายน 2538
ระหว่างกรมป่าไม้และ สปก. ว่าด้วยแนวทางปฏิบัติในการกันพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติคั้นกรมป่าไม้

ดังนั้น กรมป่าไม้จึงแจ้ง สปก.พิจารณาทบทวนหรือระงับการออกเอกสารสิทธิ สปก. 4-01 ให้แก่นายปราโมทย์ คุ่มถนอม

13.แหล่งข้อมูล กปร.

กรณีศึกษาที่ 29

1.เรื่อง กรณีขอเอกสารสิทธิ สปก. 4-01

2.ที่ตั้ง บ้านปากทะเล หมู่ที่ 3 ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติป่าปากทะเล

4.กลุ่มปัญหา ชุมชน 30 ครอบครัว กับ รัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา

นายวีระ ตันสกุลประเสริฐ ร้องเรียนขอเอกสารสิทธิ สปก.4-01 ให้แก่ชาวบ้านปากทะเล หมู่ 3 ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 30 ครอบครัว ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าปากทะเล พื้นที่ 1,000 ไร่

6.ความรุนแรงของปัญหา น้อย

7.ความซับซ้อน ไม่มาก

8.ผู้ได้รับผลกระทบ ชาวบ้านปากทะเล 30 ครอบครัว

9.ผู้เกี่ยวข้อง กรมป่าไม้ จังหวัดเพชรบุรี สปก.เพชรบุรี

10.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ

11.กฎหมาย/นโยบาย 1.ประกาศกระทรวงฉบับที่ 93 พ.ศ. 2505 2.มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 15 ธันวาคม 2530, 23 กรกฎาคม 2534, 22 สิงหาคม 2543 และ 17 ตุลาคม 2543

12.กระบวนการแก้ไขปัญหา

1.ผลการตรวจสอบของสำนักงานป่าไม้เขตเพชรบุรี และสำนักงานป่าไม้จังหวัดเพชรบุรี สรุปได้ว่าพื้นที่ร้องเรียนตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าปากทะเล เนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่ และคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 15

ธันวาคม 2530 จำแนกให้เป็นพื้นที่ป่าชายเลน ปัจจุบันมีราษฎรประมาณ 30 ราย ถือครองทำประโยชน์ในพื้นที่ทั้งหมดและไม่มีสภาพป่าเหลืออยู่

2.มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2534 ให้ระงับการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมด

3.มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2543 และ 17 ตุลาคม 2543 อนุญาตให้ราษฎรที่เข้าไปอาศัยในเขตป่าชายเลนโดยมิได้มีเอกสารสิทธิ์ก่อนยังคงอาศัยต่อไปได้ แต่ไม่อนุญาตให้ทำกิน ทั้งนี้ ต้องขออนุญาตจากกรมป่าไม้ทุกปี และห้ามมิให้มีการออกเอกสารสิทธิ์ใด ๆ ทั้งสิ้น

4.พื้นที่ร้องเรียนดังกล่าวไม่สามารถออกเอกสารสิทธิ์ใด ๆ ได้ เนื่องจากมติคณะรัฐมนตรีจำแนกให้เป็นพื้นที่ป่าชายเลน และมติคณะรัฐมนตรีในข้อ 2 และ 3 ให้ถือปฏิบัติ

13.แหล่งข้อมูล กพร.

กรณีศึกษาที่ 30

1.เรื่อง กรณีขอความเป็นธรรมเนื่องจากที่ดิน

2.ที่ตั้ง บ้านท่าลิงลม ตำบลสองพี่น้อง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงน้ำกลัดเหนือและป่าดงน้ำกลัดใต้

4.กลุ่มปัญหา ประชาชนกับค่ายทหารกองร้อยฝึกรบพิเศษที่ 1 (แก่งกระจาน)

5.รายละเอียดของปัญหา

นายสุ่ย ใจบุญ ขอความเป็นธรรมเกี่ยวกับที่ดิน เนื่องจากได้รับความเดือดร้อนจากการที่ ค่ายฝึกรบพิเศษแก่งกระจานปิดทางเข้าออกและห้ามเข้าทำประโยชน์ในพื้นที่อยู่อาศัยและทำกิน

6.ความรุนแรงของปัญหา ปานกลาง

7.ความซับซ้อน ปานกลาง

8.ผู้ได้รับผลกระทบ นายสุ่ย ใจบุญ กับพวกรวม 5 ราย

9.ผู้เกี่ยวข้อง กองทัพบก จังหวัดเพชรบุรี

10.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ หมู่บ้านท่าลิงลม

11.กฎหมาย/นโยบาย มติคณะรัฐมนตรี 30 มิถุนายน 2541 พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

12.กระบวนการแก้ไขปัญหา

กรมป่าไม้แจ้งให้จังหวัดเพชรบุรีและสำนักงานป่าไม้เขตเพชรบุรีร่วมกันตรวจสอบข้อเท็จจริงและดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวแล้ว สรุปได้ดังนี้

1.กรณีการเดินทางเข้า-ออกพื้นที่อยู่อาศัย/ทำกิน ในช่วงที่ผ่านมาไม่ได้รับความสะดวก เนื่องจากค่ายฝึกรบพิเศษกำหนดเวลาผ่านเข้า-ออก และต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของทางการทหารอย่างเคร่งครัด แต่ปัจจุบันได้ผ่อนผันให้ได้รับความสะดวกตามสมควรแล้ว

2.กรณีที่อยู่อาศัย/ทำกิน พื้นที่ดังกล่าวของนายสุ่ย ใจบุญ ขณะนี้อยู่ในระหว่างดำเนินการตรวจสอบและรับรองสิทธิให้แก่ราษฎรตามโครงการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำกัลดเหนือและป่าน้ำกัลดใต้ ซึ่งได้เร่งรัดให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการในพื้นที่ดังกล่าวก่อนแล้ว

13.แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดเพชรบุรี กพร.

กรณีศึกษาที่ 31

1. เรื่อง กรณีขอพระราชทานความเป็นธรรมเกี่ยวกับที่ดินสำนักสงฆ์ศรีสัตยา เนื่องจากอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ

2.ที่ตั้ง หมู่ที่ 10 ตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

3.ประเภทพื้นที่ อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าชะอำและป่าบ้านโรง

4.กลุ่มปัญหา วัดกับรัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา

พระชั้น ธรรมเตโช ถวายฎีกาขอพระราชทานความเป็นธรรมเกี่ยวกับที่ดินสำนักสงฆ์ศรีสัตยา เนื่องจากตั้งอยู่ในเขตป่าสงวน

6.ความรุนแรงของปัญหา ไม่มาก

7.ความซับซ้อน ไม่มาก

8.ผู้ได้รับผลกระทบ สำนักสงฆ์ศรีสัตยา

9.ผู้เกี่ยวข้อง สำนักราชเลขาธิการ จังหวัดเพชรบุรี กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

10.กฎหมาย พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

11.กระบวนการแก้ไขปัญหา

กรมป่าไม้ได้แจ้งให้จังหวัดเพชรบุรีและป่าไม้เขตเพชรบุรี ตรวจสอบข้อเท็จจริงผลการตรวจสอบปรากฏว่า สำนักสงฆ์ศรีสัตยาดังอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าชะอำและป่าบ้านโรง จังหวัดเพชรบุรี มีพื้นที่ใช้ประโยชน์เป็นสิ่งปลูกสร้าง จำนวน 12 ไร่ และเพื่อให้สำนักสงฆ์ศรีสัตยา เข้าใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติให้ถูกต้องตามกฎหมายเจ้าหน้าที่ได้แจ้งให้พระชั้น ธรรม

เตโช ยื่นเรื่องราวคำขออนุญาตใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตามขั้นตอนระเบียบและ
กฎหมายต่อไปแล้ว

12.แหล่งข้อมูล กปร.

กรณีศึกษาที่ 32

1.เรื่อง กรณีการบุกรุกพื้นที่สวนป่าหนองหญ้าปล้องและขอเอกสารสิทธิ์ที่ดิน

2.ที่ตั้ง สวนป่าหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี

3.ประเภทพื้นที่ สวนป่าของรัฐบาลในจังหวัดเพชรบุรี

4.กลุ่มปัญหา ราษฎรจำนวน 137 ครอบครัว กับ รัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา

องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้รับมอบพื้นที่จากบริษัทเพชรบุรีทำไม้จำนวน 3,500 ไร่ ถูกลายทุนและราษฎรบุกรุกลักลอบตัดไม้ยูคาลิปตัสตั้งแต่ปี 2534 จนถึงกลางปี 2543 และราษฎรร้องเรียนจังหวัดเพชรบุรีให้ออกเอกสารสิทธิ์ แต่ป่าไม้เขตเพชรบุรีใช้เครื่องจีพีเอส(GPS) ตรวจสอบพื้นที่แล้ว ปรากฏว่าอยู่ในเขตพื้นที่ของสวนป่า ไม่สามารถดำเนินการออกเอกสารสิทธิ์ใด ๆ ให้กับราษฎรได้

6.ความรุนแรงของปัญหา ไม่มี

7.ความซับซ้อน น้อย

8.ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎร 137 ครอบครัวในเขตสวนป่าหนองหญ้าปล้อง

9.ผู้เกี่ยวข้อง ฝ่ายอุตสาหกรรมป่าไม้ ภาคตะวันตกและใต้ จังหวัดเพชรบุรี ป่าไม้เขตเพชรบุรี

10.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ 3,500 ไร่

11.กฎหมาย พรบ.สวนป่า พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ พรบ.ป่าไม้

12.กระบวนการแก้ไขปัญหา

เนื่องจากราษฎรทราบดีว่ามีการประกาศสวนป่าซึ่งขึ้นอยู่กับจังหวัดเพชรบุรีไม่ได้ขยายพื้นที่อย่างใด ต่อมาเมื่อมีการขายสิทธิผ่านมือให้นายทุนต่างถิ่นทำให้มีการขยายพื้นที่มากขึ้น การกว้านซื้อที่ดินข้างเคียง มีการรื้อกล้าพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น เมื่อป่าไม้ออกสำรวจที่ดินที่ทับสิทธิกับในป่าสงวน มี

ข่าวลือว่าราชการจะออกเอกสารสิทธิจึงทำให้ราษฎรเข้าซื้อธงเรียนจังหวัดเพชรบุรีเพื่อขอออกเอกสารสิทธิ ซึ่งเรื่องนี้ป่าไม้ได้รายงานให้จังหวัดเพชรบุรีเพื่อประสาน อบต.ในพื้นที่เพื่อทำความเข้าใจกับราษฎรทั้งหมดเพื่อหาข้อยุติต่อไป

13.แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดเพชรบุรี

กรณีศึกษาที่ 33

1.เรื่อง กรณีขอให้เพิกถอนเอกสารสิทธิในที่ดินที่บุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์

2.ที่ตั้ง ที่สาธารณประโยชน์ดอนหนองทะเล ตำบลหลุมเข้า อำเภอนongชาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี

3.ประเภทพื้นที่ ที่สาธารณประโยชน์ถูกบุกรุกออกเอกสารสิทธิทับที่สาธารณประโยชน์

4.กลุ่มปัญหา รัฐฟ้องร้องเรียนเอกชน

5.รายละเอียดของปัญหา

ด้วยนางศรีรัตน์ วงษ์รักษ์ อยู่บ้านเลขที่ 5/2 ถนนการดี ตำบลอุทัยใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี ได้ขอเอกสารสิทธิหนังสือรับรองการทำประโยชน์และโฉนดที่ดิน เลขที่ 4560 เล่ม 46 หน้า 60 เลขที่ดิน 149 หน้าสำรวจ 859 ตำบลหลุมเข้า อำเภอนongชาหย่าง จำนวนเนื้อที่ดิน 21 ไร่ 12 ตารางวา ทับที่ดินสาธารณประโยชน์ดอนหนองทะเล หมู่ที่ 5 ตำบลหลุมเข้า จำนวนเนื้อที่ดิน 15 ไร่ 12 ตารางวา โดยเจตนาเบียดบังเอาที่สาธารณประโยชน์ที่ดินของรัฐที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันเป็นของตนโดยมิชอบ เห็นควรให้คณะกรรมการป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กปร.) พิจารณาเพื่อขอให้เพิกถอนเอกสารสิทธิดังกล่าว

6.ความรุนแรงของปัญหา

7.ความซับซ้อน.....

8.ผู้ได้รับผลกระทบ ประชาชนตำบลหลุมเข้า อำเภอนongชาหย่าง

9.ผู้เกี่ยวข้อง นางศรีรัตน์ วงษ์รักษ์

10.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ 37 ไร่ 1 งาน 722 ตารางวา

11.กฎหมาย/นโยบาย ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497

12.กระบวนการแก้ไขปัญหา ให้ กปร.มีความเห็นเพิกถอนโฉนดดังกล่าวตามมาตรา 6 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

13.แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดอุทัยธานี

กรณีศึกษาที่ 34

1.เรื่อง กรณีเรื่องพื้นที่ทำกินชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงบ้านภูเหม็น

2.ที่ตั้ง หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 8 ตำบลทองหลาง อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี

3.ประเภทพื้นที่ อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าห้วยทับเสลาและป่าห้วยคอกควาย

4.กลุ่มปัญหา ชุมชนกับเจ้าหน้าที่รัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา

นายศิลป์ชัย เซษฐศิลป์ สมาชิกวุฒิสภาจังหวัดอุทัยธานี ขอให้กรมป่าไม้พิจารณาให้ความอนุเคราะห์กรณีชาวไทยภูเขาบ้านภูเหม็น ตำบลทองหลาง อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี ร้องทุกข์ว่าได้รับความเดือดร้อนเรื่องที่ทำกินมากทั้งที่ทำกินกันมาหลายชั่วอายุคนแล้ว แต่ในปัจจุบันทำกินไม่ได้ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้เข้าไปตรวจยึดพื้นที่

ราษฎรชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงร้องเรียนว่าได้รับความเดือดร้อนจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ดังนี้

1.ถูกเจ้าหน้าที่ป่าไม้จับกุม เนื่องจากถูกกล่าวหาว่าบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าห้วยทับเสลาและป่าห้วยคอกควาย จึงขอผ่อนผันเข้าทำกินในที่ดินเดิม

2.เจ้าหน้าที่ของสำนักงานป่าไม้เขตนครสวรรค์เข้าไปปลูกสวนป่าทับที่ทำกินของราษฎร ทำให้ไม่มีที่ดินทำกิน

6.ความรุนแรงของปัญหา

7.ความซับซ้อน

8.ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎรบ้านภูเหม็น หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 8 ตำบลทองหลาง อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี

9.ผู้เกี่ยวข้อง กรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมป่าไม้ จังหวัดอุทัยธานี สมาชิกวุฒิสภาจังหวัดอุทัยธานี

10. พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ

11.กฎหมาย พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มติคณะรัฐมนตรี .30 มิถุนายน 2541

12.กระบวนการแก้ไขปัญหา

ผลการตรวจสอบของจังหวัดอุทัยธานีและสำนักงานป่าไม้เขตนครสวรรค์ พบว่า พื้นที่ดังกล่าวอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าห้วยทับเสลาและป่าห้วยคอกควาย ซึ่งเป็นพื้นที่ปลูกสร้างสวนป่าของสวนป่าบ้านไร่ สังกัดสำนักงานป่าไม้เขตนครสวรรค์ โดยคณะเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจสอบได้ชี้แจงทำความเข้าใจกับราษฎรผู้ร้องว่า การที่ผู้ร้องมีที่ดินทำกินอยู่แล้วและมาขอเข้าทำกินเพิ่มเติมในพื้นที่ปลูกสร้างสวนป่าของสวนป่าบ้านไร่ นั้น ไม่สามารถกระทำได้ ทั้งยังมีความผิดตามกฎหมายอีกด้วย เมื่อราษฎรทั้งหมดได้รับทราบข้อเท็จจริงดังกล่าว ได้แจ้งว่าจะไม่ขอที่ทำกินในพื้นที่สวนป่าอีกและไม่ติดตามที่ร้องทุกข้อไปแต่อย่างใด

ป่าไม้จังหวัดอุทัยธานีและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องได้ชี้แจงทำความเข้าใจกับราษฎรที่มาชุมนุมแล้ว ผลการเจรจาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยมีแนวทางแก้ไขปัญหาดังนี้

1.ให้ราษฎรจัดทำหลักเขตแปลงที่ดินของตนเองให้ชัดเจน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ทำการตรวจสอบและห้ามมิให้มีการกระทำใด ๆ อันเป็นการบุกรุกพื้นที่ป่าใหม่และขยายพื้นที่อยู่อาศัย/ทำกินเพิ่มเติม หากผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกดำเนินการตามกฎหมายโดยเฉียบขาด

2.ให้จังหวัดอุทัยธานีและสำนักงานป่าไม้เขตนครสวรรค์ร่วมกันตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อหามาตรการแก้ไขปัญหาดต่อไป ขณะนี้อยู่ระหว่างดำเนินการ

13.แหล่งข้อมูล กปร.

14.ข้อสังเกต เห็นว่าแนวทางแก้ปัญหานี้ควรเข้าสู่คณะกรรมการเครือข่ายกะเหรี่ยงตะวันตกด้วย เพราะหนุนช่วยและสร้างความเข้มแข็งให้แกกันในชุมชนชาวกะเหรี่ยงภาคตะวันตก

กรณีศึกษาที่ 35

1.เรื่อง กรณีเดือดร้อนไม่มีที่ทำกินเนื่องจากกรมป่าไม้จัดสรรที่ดินเดิมให้ผู้อื่น

2.ที่ตั้ง หมู่บ้านป่าไม้ทรัพย์สมบูรณ์ หมู่ที่ 15 ตำบลระบำ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี

3.ประเภทพื้นที่ หมู่บ้านป่าไม้ในเขตป่าสงวน

4.กลุ่มปัญหา ประชาชนกับรัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา

นายประเสริฐ จันทา ร้องเรียนว่าเดือดร้อนไม่มีที่ดินทำกินเนื่องจากกรมป่าไม้จัดสรรที่ดินเดิมประมาณ 40 ไร่ ที่เคยทำกินให้ผู้อื่นโดยไม่จัดสรรที่ดินทำกินให้แก่ตน

6.ความรุนแรงของปัญหา

7.ความซับซ้อน

8.ผู้ได้รับผลกระทบ นายประเสริฐ จันทา

9.ผู้เกี่ยวข้อง สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี สำนักงานป่าไม้เขตนครสวรรค์ จังหวัดอุทัยธานี ส.ป.ก.อุทัยธานี

10.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ พื้นที่ 40 ไร่

11.กฎหมาย/นโยบาย พรบ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518

12.กระบวนการแก้ไขปัญหา

1.ผลการตรวจสอบข้อเท็จจริงของจังหวัดอุทัยธานีและสำนักงานป่าไม้เขตนครสวรรค์ พบว่าพื้นที่ร้องเรียนอยู่ในโครงการหมู่บ้านป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าห้วยทับเสลาและป่าห้วยคอกควาย(พื้นที่รองรับราษฎรที่อพยพจากหมู่บ้านเขาดินแดงและหมู่บ้านโป่งช้างเผือกในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง) โดยนายประเสริฐ ได้รับสิทธิในโครงการหมู่บ้านป่าไม้ 1 แปลง เนื้อที่ 14-2-00 ไร่ แต่อ้างว่าไม่พอทำกินเพราะมีลูก 6 คน

2.เนื่องจากกรมป่าไม้ได้มอบพื้นที่ดังกล่าวให้ สปก.รับไปดำเนินการแล้ว ดังนั้น จังหวัดอุทัยธานีจึงได้แจ้งให้ สปก.อุทัยธานี พิจารณาช่วยเหลือต่อไปโดย สปก.อุทัยธานีได้มีหนังสือถึงนายประเสริฐเพื่อสอบสวนเพิ่มเติมพร้อมทั้งแจ้งให้ทราบว่าปัจจุบันไม่มีที่ดินแปลงว่างที่จะให้ความช่วยเหลือได้ แต่หากในอนาคตต่อไปมีที่ดินแปลงว่าง สปก.อุทัยธานีจะแจ้งให้ผู้ร้องทราบและมาสมัครเพื่อรับการคัดเลือกต่อไป

13.แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรม กระทรวงมหาดไทย

14.ข้อสังเกต สปก.อุทัยธานีจะต้องรับผิดชอบกรณีนี้โดยตรงและเร่งด่วน

กรณีศึกษาที่ 36

1.เรื่อง กรณีร้องเรียนขอให้เพิกถอนหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

2.ที่ตั้ง ที่สาธารณประโยชน์แปลงดอนเชียงราย ตำบลหลุมเข้า อำเภอนongขาย่าง จังหวัดอุทัยธานี

3.ประเภทพื้นที่ ที่สาธารณประโยชน์

4.กลุ่มปัญหา เอกชนกับรัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา

ที่ดินสาธารณประโยชน์ แปลง “ ดอนเชียงราย ” กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศหวงห้ามไว้เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2473 และนำขึ้นทะเบียนเป็นที่สาธารณประโยชน์ไว้เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2480 ต่อมาได้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ 11600 เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2523 เนื้อที่ประมาณ 40-2-30.6 ไร่

นางสาวเพียรฯ ขอให้เพิกถอนหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแปลงดังกล่าว โดยอ้างว่าออกทับที่ดินของตนตามหลักฐาน นส.3 ก. เลขที่ 91 ตำบลหลุมเข้า อำเภอนongขาย่าง และสค.1 เลขที่ 10 หมู่ 5 ตำบลหลุมเข้า อำเภอนongขาย่าง จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งอำเภอนongขาย่างได้ยื่นคำขอรังวัดสอบเขตหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแปลงดังกล่าวเพื่อประกอบการพิจารณาว่าเป็นไปตามที่ร้องเรียนหรือไม่ โดยช่างรังวัดได้ออกไปทำการรังวัดเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2542 ผลการรังวัดปรากฏว่าได้เนื้อที่เท่าเดิม และนางสาวเพียรฯ ได้นำรังวัดคัดค้านเป็นเนื้อที่ประมาณ 19-2-30 ไร่

อำเภอฯได้ให้องค์การบริหารส่วนตำบลหลุมเข้า ตรวจสอบข้อเท็จจริงเพิ่มเติมว่า การนำรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแปลงดังกล่าวถูกต้องหรือไม่ ซึ่งสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหลุมเข้าได้พิจารณาและลงมติเป็นเอกฉันท์ว่า ที่สาธารณประโยชน์แปลงดังกล่าวได้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงถูกต้องแล้ว

อำเภอฯได้ตรวจสอบหลักฐานทางทะเบียนที่ดิน นส.3 ก. เลขที่ 91 ตำบลหลุมเข้า อำเภอนongขาย่าง แล้วปรากฏว่า นางสาวเพียรฯ รับให้ที่ดินแปลงดังกล่าวมาจากนายจำ(บิดา) ประมาณ 15 ปี โดยนายจำ ได้ครอบครองและทำประโยชน์มาก่อน 20 ปี ซึ่งเมื่อรวมระยะเวลาถือครองที่ดินของนางสาวเพียรฯและนายจำ(บิดา) แล้ว เป็นระยะเวลา 35 ปี หรือประมาณ

พ.ศ. 2484 แสดงว่าทั้งนายจำฯ และนางสาวเพียวฯ ได้ครอบครองที่ดินภายหลังที่ทางราชการได้ประกาศหวงห้ามและนำขึ้นทะเบียนเป็นที่สาธารณประโยชน์แล้ว

6.ความรุนแรงของปัญหา

7.ความซับซ้อน

8.ผู้ได้รับผลกระทบ นางสาวเพียว สุขเยี่ยม นายประดิษฐ์ สุขเยี่ยม

9.ผู้เกี่ยวข้อง อำเภอหนองขาหย่างประชาชนในตำบลหลุมเข้า บริเวณที่สาธารณประโยชน์ดอนเชียงราย จังหวัดอุทัยธานี กรมที่ดิน กพร.

10.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ

11.กฎหมาย/นโยบาย ประมวลกฎหมายที่ดิน

12.กระบวนการแก้ไขปัญหา

อำเภอหนองขาหย่างมีความเห็นว่า ที่ดินสาธารณประโยชน์แปลง “ ดอนเชียงราย ” ทางราชการหวงห้าม นำขึ้นทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ และออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ 11600 ไว้ถูกต้องแล้ว ส่วนที่ดินตาม นส.3 ก. เลขที่ 91 และ สค.1 เลขที่ 10 หมู่ 5 ในท้องที่ตำบลหลุมเข้า อำเภอหนองขาหย่าง เป็นที่ดินที่นางสาวเพียวฯ ได้ครอบครองภายหลังจากที่ทางราชการได้ประกาศหวงห้ามและนำขึ้นทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ เห็นควรนำเรื่องเสนอคณะกรรมการประสานงานการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐส่วนจังหวัดอุทัยธานี(กพร.ส่วนจังหวัดอุทัยธานี) พิจารณาต่อไป

สำนักงานที่ดินจังหวัดอุทัยธานี ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏตามที่อำเภอหนองขาหย่างสอบสวนแล้ว ก็สามารถสรุปผลได้ว่า นส.3 ก เลขที่ 91 ตำบลหลุมเข้า และ สค.1 เลขที่ 10 หมู่ 5 ตำบลหลุมเข้า อำเภอหนองขาหย่าง ออกโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะได้ออกภายหลังจากที่กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศหวงห้ามที่ดินแปลงดังกล่าวแล้ว ดังนั้น อำเภอหนองขาหย่างจึงขอขบที่จะดำเนินการเพิกถอน นส.3 ก และ สค.1 ดังกล่าวตามอำนาจหน้าที่ต่อไปได้

13.แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดอุทัยธานี

กรณีศึกษาที่ 37

กรณีปัญหาพิพาทแนวเขตป่าอนุรักษ์ทับที่ดินของประชาชนในเขตชุมชน
ป่ากันชนกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

1. ชุมชนที่เกี่ยวข้อง

1. บ้านอิทราย หมู่ 4 ตำบลแก่งมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี
2. บ้านใหม่ร่มเย็น หมู่ 6 ตำบลเจ้าวัด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี
3. บ้านอีมาด หมู่ 4 ตำบลแก่งมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี
4. บ้านเจ้าวัด ตำบลแก่งมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี
5. บ้านใหม่คลองอ้งวะ หมู่ 3 ตำบลแก่งมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี
6. บ้านไต้ หมู่ 1 ตำบลแก่งมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี
7. บ้านคลองเสลา หมู่ 2 ตำบลแก่งมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

2. ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้อง

- นายสมพงษ์ ช้างเงิน ผู้ใหญ่บ้านบ้านใหม่ร่มเย็น
- นายเจียจะโพ คลองวะ กำนันตำบลแก่งมะกรูด รับผิดชอบหมู่ 1, 2, 3, 4
- นายยุทธนา มดแดง ผู้ใหญ่บ้านบ้านคลองเสลา หมู่ 2
- นายเปล ขอสุข ผู้ใหญ่บ้านบ้านใหม่คลองอ้งวะ หมู่ 3
- นายแหลมทอง มองเชิง ผู้ใหญ่บ้านบ้านอีมาด-อิทราย หมู่ 4

3. ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง และใช้ประโยชน์ในแนวป่า กันชนตำบลแก่งมะกรูดอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

1. บ้านไต้ หมู่ 1

● กะเหรี่ยง 32 หลังคาเรือน 33 ครอบครัว ชาย 56 คน หญิง 52 คน เด็กชาย 34 คน เด็ก
หญิง 36 คน รวม 178 คน

● ไทยพื้นราบ 3 หลังคาเรือน 3 ครอบครัว ชาย 3 คน หญิง 4 คน เด็กชาย 4 คน เด็กหญิง
4 คน รวม 15 คน

2. บ้านคลองเสลา หมู่ 2

● ...กะเหรี่ยง 59 หลังคาเรือน 73 ครอบครัว ชาย 114 คน หญิง 104 คน เด็กชาย 71 คน
เด็กหญิง 4 คน รวม 347 คน

●...ไทยพื้นราบ 5 หลังคาเรือน 6 ครอบครัว ชาย 6 คน หญิง 6 คน เด็กชาย 6 คน เด็กหญิง 1 คน รวม 19 คน

3.บ้านใหม่คลองอ้งวะ-1 หมู่ 3

●...กะเหรี่ยง 34หลังคาเรือน 36 ครอบครัว ชาย 50 คน หญิง 55 คน เด็กชาย 47 คน เด็กหญิง22 คน รวม 174 คน

●...ไทยพื้นราบ 3 หลังคาเรือน 3 ครอบครัว ชาย 4 คน หญิง 4 คน เด็กชาย 4 คนเด็กหญิง 4 คน รวม 16 คน

4.บ้านใหม่คลองอ้งวะ 2 หมู่ 3

●...กะเหรี่ยง 53 หลังคาเรือน 54 ครอบครัว ชาย 94 คน หญิง 79 คน เด็กชาย 50 คน เด็กหญิง 60 คน รวม 282 คน

●...ไทยพื้นราบ 14 หลังคาเรือน 14 ครอบครัว ชาย 17 คน หญิง 19 คน เด็กชาย 12 คน เด็กหญิง 10 คน รวม 58 คน

5.บ้านเจ้าวัด หมู่ 4

●...กะเหรี่ยง 20 หลังคาเรือน 20 ครอบครัว ชาย 52 คน หญิง 24 คน เด็กชาย 22 คน เด็กหญิง 26 คน รวม 104 คน

●...ไทยพื้นราบ ไม่มี

6.บ้านอิมาด หมู่ 4

●...กะเหรี่ยง 30 หลังคาเรือน 35 ครอบครัว ชาย 59 คน หญิง 51 คน เด็กชาย 35 คน เด็กหญิง 15 คน รวม 160 คน

●...ไทยพื้นราบ 10 หลังคาเรือน 10 ครอบครัว ชาย 13 คน หญิง 12 คน เด็กชาย 10 คน เด็กหญิง 9 คน รวม 44 คน

7.บ้านอิทราย หมู่ 4

●...กะเหรี่ยง 23 หลังคาเรือน 27 ครอบครัว ชาย 40 คน หญิง 33 คน เด็กชาย 27 คน เด็กหญิง 16 คน รวม 122 คน

●...ไทยพื้นราบ 10 หลังคาเรือน 10 ครอบครัว ชาย 10 คน หญิง 11 คน เด็กชาย 13 คน เด็กหญิง 5 คน รวม 39 คน

ตำบลเจ้าวัด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

8.บ้านใหม่ร่มเย็น หมู่ 6

●...กะเหรี่ยง ไม่มี

●...ไทยพื้นราบ 121 หลังคาเรือน 124 ครอบครัว ไทย 225 คน หญิง 180 คน เด็กชาย 40 คน เด็กหญิง 43 คน รวม 188 คน

รวมชาวกะเหรี่ยง 251 หลังคาเรือน 278 ครอบครัว จำนวนประชากร 1,367 คน

รวมชาวไทยพื้นราบ 166 หลังคาเรือน 170 ครอบครัว จำนวนประชากร 379 คน

หมายเหตุ :เป็นข้อมูลในชุมชนที่มีปัญหาพิพาทกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องแนวเขตป่าอนุรักษ์และพื้นที่ป่ากันชนของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งในตำบลแก่นมะกรูดและตำบลเจ้าวัดที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะบางชุมชนหลัก และสำรวจข้อมูลโดยได้รับความอนุเคราะห์จากเขตพัฒนาสังคมและสวัสดิการบนพื้นที่สูงที่ 1 ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาจังหวัดอุทัยธานี ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2547

4.ข้อสังเกต

-มีชุมชนที่มีปัญหาพิพาทกับหน่วยราชการในเรื่องแนวเขตป่ากันชนทับที่ทำกินของราษฎร 8 ชุมชนใน 2 ตำบล

-ชุมชนดังกล่าวประกอบด้วยประชากรชาวกะเหรี่ยงถึง 1,367 คน และชาวไทยพื้นราบ 379 คน ทว่าจำนวนหลังคาเรือนของชาวไทยพื้นราบมีถึง 166 หลังคาเรือน จำนวน 170 ครอบครัว ซึ่งมีความต่างจากชุมชนชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวมาก่อนไม่มากเพียง 85 หลังคาเรือน 108 ครอบครัว นั้นแสดงว่าชาวไทยพื้นราบเข้าไปอาศัยปะปนและจับกลุ่มในแต่ละชุมชนของชาวกะเหรี่ยงในอัตราการตั้งถิ่นฐานที่รวดเร็วใช้เวลาไม่นานเมื่อเทียบกับการตั้งถิ่นฐานของชาวกะเหรี่ยงที่อยู่แต่เดิม

-อย่างน้อยพบว่า จำนวนประชากรทั้งชาวกะเหรี่ยงและชาวไทยพื้นราบที่ยังมีปัญหาพิพาทในเรื่องแนวเขตป่ากันชนมีจำนวนถึง 8 ชุมชน จำนวนประชากร 1,746 คน นั้น นับว่าเป็นจำนวนที่สูงในการสะท้อนภาพการใช้ประโยชน์และตั้งถิ่นฐานบริเวณปารอยต่อเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ซึ่งเป็นป่าอนุรักษ์ที่ต้องเข้มงวดในการอนุรักษ์เป็นพิเศษ

-ทว่าชุมชนที่อยู่ในแนวเขตกันชนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งนั้น ในส่วนของจังหวัดอุทัยธานีมี 3 อำเภอ คือ อำเภอลานสัก อำเภอห้วยคต และอำเภอบ้านไร่ ในระยะห่างจากแนวเขตป่าอนุรักษ์ที่เป็นแนวเขตซึ่งต้องควบคุมเข้มงวดเป็นพิเศษ ระยะห่าง 5 กิโลเมตร กล่าวคือ แนวกันชนนับจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเป็นแนวเขตกันชน 0-2 กิโลเมตร และแนวเขตจากระยะห่าง 2 กิโลเมตรออกมาอีก 2-5 กิโลเมตร รวม 5 กิโลเมตร ระยะทางจากทิศเหนือ(ที่อำเภอลานสัก)จรดทิศใต้(ที่อำเภอบ้านไร่) จำนวนระยะทาง 147 กิโลเมตร(ในส่วนของจังหวัดอุทัยธานี)

-โดยถ้าพิจารณาชุมชนใน 3 อำเภอ ที่เกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยอ้อมกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งแล้วอาจกล่าวได้ว่ามีจำนวนประชากรถึง 8,908 คน กล่าวคือ ในอำเภอบ้านไร่มี

4 ตำบล คือ ตำบลแก่นมะกรูด ตำบลบ้านไร่ ตำบลเจ้าวัด และตำบลคอกควาย อำเภอห้วยคต มี
1 ตำบล คือ ตำบลทองหลาง และอำเภอลานสัก มี 1 ตำบล คือ ตำบลระบำ รวมทั้งสิ้น 3 อำเภอ 6
ตำบล 8,908 คน

-ชุมชนดังกล่าวทั้งหมดต้องสร้างขบวนการทำงานประสานเครือข่ายกับกะเหรี่ยงภาค
ตะวันตก ทั้งนี้เพราะปัญหาดังกล่าวราชการยังไม่มี ความชัดเจนในการแก้ปัญหา ขณะที่กะเหรี่ยง
บางชุมชนก็มีวิถีการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไป จึงต้องอาศัยขบวนการหนุนเนื่องกันภายในกลุ่มของ
ชาวกะเหรี่ยง ◎

กรณีศึกษาที่ 38

1.เรื่องเรียกร้องความเป็นธรรมเพื่อบ่อน้ำพุร้อนสมบัติของแผ่นดินมีบุคคลยึดถือครอบครอง

2.ที่ตั้ง ตำบลบ้านบึง กิ่งอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี

3.ประเภทพื้นที่ สาธารณะของแผ่นดินบ่อน้ำพุร้อนในป่าสงวนแห่งชาติป่าฝั่งซ้ายแม่น้ำภาชี

4.กลุ่มปัญหา ประชาชนชุมนุมกับเอกชน ให้รัฐดำเนินการประสานตามหน้าที่

5.รายละเอียดของปัญหา ราษฎรประมาณ 1,000 คน รวมตัวบริเวณหน้าที่ว่าการกิ่งอำเภอบ้านคา เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมบริเวณพื้นที่บ่อน้ำพุร้อน ซึ่งเป็นสมบัติของแผ่นดินเนื่องจากมีบุคคลยึดถือครอบครองอ้างความเป็นเจ้าของ หวงห้ามการใช้ประโยชน์ ทำลายทรัพย์สินส่วนรวมที่ราษฎรสร้างขึ้นและขัดขวางการพัฒนาพื้นที่

6.ความรุนแรงของปัญหา มาก

7.ความซับซ้อนไม่มาก

8.ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎรตำบลบ้านบึง 1,000 คน

9.ผู้เกี่ยวข้อง จังหวัดราชบุรี กิ่งอำเภอบ้านคา หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น

10.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ

11.กฎหมาย พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

12.กระบวนการแก้ไขปัญหา คณะเจ้าหน้าที่ได้ประชุมหารือกันแล้วสรุปว่า พื้นที่ดังกล่าว อยู่ในโครงการอุทยานเฉลิมพระเกียรติไทยประจันของกรมป่าไม้ และจะมีการพัฒนาบ่อน้ำพุร้อนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ตัวแทนราษฎรเข้าใจและพอใจ

13.แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรม กระทรวงมหาดไทย

กรณีศึกษาที่ 39

1.เรื่อง ขอความช่วยเหลือเกี่ยวกับปัญหาที่ดินและราคาพืชผลตกต่ำ

2.ที่ตั้ง ตำบลบ้านคา ตำบลหนองพันจันทร์ ตำบลบ้านบึง กิ่งอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี

3.ประเภทพื้นที่ บางส่วนอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี บางส่วนอยู่ในเขตป่าไม้ตามมติคณะรัฐมนตรี 18 กันยายน 2512 (ป่าฝั่งซ้ายแม่น้ำภาชีหมายเลข 85 และนอกเขตป่าแปลง 1)

4.กลุ่มปัญหา ประชาชนกับรัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา นายสุทัศน์ สระทองแก้วสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรีมีหนังสือกราบเรียนนายกรัฐมนตรีขอความช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนของเกษตรกรกิ่งอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรีจากปัญหาเกี่ยวกับที่ดินทำกินและราคาพืชไร่ตกต่ำตามหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยขอให้กรมป่าไม้ยกเลิกป่าไม้ถาวร ซึ่งทับเอกสารสิทธิใน.ส.3และให้ออกเอกสารสิทธิใน.ส.3หรือโฉนดในพื้นที่ดังกล่าวกับขอให้เปลี่ยนเอกสารสิทธิ สปก 4-01 เป็น น.ส. 3 หรือโฉนด

6.ความรุนแรงของปัญหา

7.ความซับซ้อน

8.ผู้ได้รับผลกระทบ นายสุทัศน์ สระทองแก้วและราษฎรกิ่งอำเภอบ้านคาที่ได้รับความเดือดร้อนเกี่ยวกับสิทธิที่ทำกิน

9.ผู้เกี่ยวข้อง องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดราชบุรี กิ่งอำเภอบ้านคา

10.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ

11.กฎหมาย พระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน พ.ศ.2526 มติคณะรัฐมนตรี 30 มิถุนายน 2541และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ

12.กระบวนการแก้ไขปัญหา

(1.)พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าฝั่งซ้ายแม่น้ำภาชีและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี อยู่ระหว่างดำเนินการ การตรวจสอบและพิสูจน์สิทธิ์การครอบครองที่ดินของราษฎรตามโครงการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้

(2.)พื้นที่ป่าไม้ถาวรป่าฝั่งซ้ายแม่น้ำภาชี(หมายเลข85) และป่าไม้ถาวรป่าที่จัดสรร(นอกเขตป่าแปลง 1)ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2512 อยู่ในความรับผิดชอบของกรมพัฒนาที่ดินซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจำแนกพื้นที่ป่าไม้ถาวรที่มีราษฎรอยู่อาศัยทำกิน ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการต่อไป(แจ้งให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์พิจารณาแล้ว)

13.แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรม กระทรวงมหาดไทย

กรณีศึกษาที่ 40

1.เรื่อง ให้แก้ไขปัญหการบุกรุกที่ราชพัสดุ อำเภอสวนผึ้ง

2.ที่ตั้ง ที่ราชพัสดุซึ่งอยู่ในความดูแลครอบครองของทางราชการทหาร อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี จำนวน 500,000 ไร่

3.ประเภทพื้นที่ พื้นที่เขตทหาร

4.กลุ่มปัญหา ความพิพาทกองทัพบกกับประชาชน

5.รายละเอียดของปัญหา ด้วยราษฎรได้ชุมนุมเรียกร้องเพื่อขอให้จังหวัดราชบุรีเสนอสภาผู้แทนราษฎร จัดทำร่างพระราชกฤษฎีกาเพิกถอนที่ราชพัสดุซึ่งอยู่ในความครอบครองของทางราชการทหารที่อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เพื่อให้ราษฎรมีสิทธิครอบครองทำกินต่อไป หากร่างพระราชกฤษฎีกาไม่ผ่านสภาผู้แทนราษฎร ขอให้สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเข้าไปดำเนินการจัดสรรที่ดินให้ราษฎร ซึ่งที่ดินราชพัสดุดังกล่าวเป็นที่ดินซึ่งอยู่ในความครอบครองดูแลของทางราชการทหาร ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน พ.ศ.2481 มีเนื้อที่จำนวนมาก ครอบคลุมพื้นที่ในจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดราชบุรี เฉพาะพื้นที่ในจังหวัดราชบุรีมีเนื้อที่ประมาณ 500,000 ไร่ ราษฎรได้บุกรุกเข้าไปครอบครองอยู่อาศัยและทำกินเป็นจำนวนมาก บางส่วนเข้าไปตัดไม้ทำลายป่า โดยมีนายทุนให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลังอีกทั้งมีการออกเอกสารสิทธิ์ในที่ดินและทำการซื้อขายต่อ ๆ กันไป

6.ความรุนแรงของปัญหา มาก

7.ความซับซ้อน ปานกลาง

8.ผู้ได้รับผลกระทบ ประชาชนในอำเภอสวนผึ้ง

9.ผู้เกี่ยวข้อง กองทัพบก จังหวัดราชบุรี กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รัฐบาล สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

10.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ 500,000 ไร่

11.กฎหมาย พระราชกฤษฎีกาสงวนหวงห้ามที่ดิน พ.ศ. 2481

12.กระบวนการแก้ไขปัญหา

1. กรมธนารักษ์ได้เชิญส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กองทัพบก และจังหวัดราชบุรีมาประชุมเพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาการบุกรุก และพิจารณาข้อเสนอของราษฎรทั้ง 2 ประการดังกล่าวข้างต้นเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2532 ณ ห้องประชุมกรมธนารักษ์ ผลการประชุมปรากฏว่าที่ประชุมเห็นควรเดินทางไปดูสภาพพื้นที่เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการบุกรุกเพื่อให้ได้ข้อมูลในอันที่จะกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาดต่อไป

2. ต่อมา กรมธนารักษ์ได้จัดให้มีการประชุมเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวอีก 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1/2533 เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2533 และครั้งที่ 2/2533 เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2533 ผลการประชุมปรากฏว่าที่ประชุมได้มีมติให้ดำเนินการดังนี้

2.1 ให้กองทัพบกสำรวจพื้นที่และกำหนดบริเวณที่จะใช้ในทางราชการทหารให้แน่ชัด

2.2 บริเวณใดที่ไม่ใช้ในราชการทหาร และมีราษฎรอยู่อาศัยก็จัดให้เช่าให้ถูกต้อง

2.3 ขอความร่วมมือกระทรวงมหาดไทยให้สั่งการไปยังจังหวัดราชบุรีให้รีบดำเนินการสำรวจทะเบียนราษฎร และตรวจสอบเอกสารสิทธิ์ที่ดินของราษฎรในที่ราชพัสดุดังกล่าว

2.4 ให้มีการตั้งด่านตรวจตราดูแลการเข้าออกในที่ราชพัสดุ โดยความร่วมมือกันระหว่างทหาร ตำรวจ และจังหวัด

2.5 มอบหมายหน้าที่การจับกุมผู้บุกรุกเข้าไปตัดไม้และยึดครองที่ราชพัสดุให้แก่ตำรวจ หน่วยปฏิบัติการพิเศษป้องกันและปราบปรามการทำลายทรัพยากรป่าไม้

3. เนื่องจากคณะรัฐมนตรีได้มีมติ เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2533 เห็นชอบให้ใช้แนวทางการแก้ไขปัญหาที่ราษฎรบุกรุกเข้าอยู่อาศัยทำกินในพื้นที่สงวนหวงห้ามของทหาร ตามที่คณะกรรมการช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจน(กชก.)เสนอ และให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องถือปฏิบัติต่อไป ดังนั้นกรมธนารักษ์จึงเห็นว่ากรณีนี้ก็น่าจะปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวสรุปได้ดังนี้

3.1 กรณีราษฎรอยู่อาศัยทำกินก่อนการสงวนหวงห้าม ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการ ประกอบด้วย ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้แทนสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีดำเนินการตรวจสอบและพิสูจน์เอกสารสิทธิ์ที่ราษฎรอ้างหากถูกต้องก็ยังคงมีสิทธิตามกฎหมายต่อไป

3.2 กรณีราษฎรอยู่อาศัยทำกินภายหลังการสงวนหวงห้าม ให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดสรรที่ดินที่ยังไม่ใช้ประโยชน์และมีราษฎรอยู่เป็นชุมชนหนาแน่นโดยจัดให้ราษฎรเช่าแต่ต้องไม่เกินครอบครัวละ 15 ไร่ ครอบครัวใดครอบครองเกิน 15 ไร่ ให้ลดลงมาเหลือ 15 ไร่ โดยถือบ้านเลขที่บ้านหนึ่งเท่ากับหนึ่งครอบครัวหรือหนึ่งราย และห้ามโอนสิทธิการเช่าไม่ว่ากรณีใด ๆ ทั้งสิ้น เว้นแต่สืบทอดให้ทายาท ส่วนราษฎรรายอื่นที่ปลูกสร้างอยู่กระจัดกระจายให้อพยพโยกย้ายเข้ามาอยู่บริเวณเดียวกัน

4. กรมธนารักษ์จึงได้จัดให้มีการประชุมครั้งที่ 3/2533 ลงวันที่ 15 สิงหาคม 2533 เพื่อสรุปผลการดำเนินการตามมติที่ประชุมครั้งก่อน และเพื่อปฏิบัติตามแนวทางแก้ไขปัญหาราษฎรบุกรุกอาศัยทำกินในพื้นที่หวงห้ามของทหาร ตามมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว ซึ่งที่ประชุมได้พิจารณาแล้วเห็นควรดำเนินการ 2 มาตรการ และมีมติที่ประชุมดังนี้

4.1 การสำรวจผู้บุกรุกและมาตรการป้องกันการบุกรุก

13. แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดราชบุรี

14. ข้อสังเกต กรณีนี้เป็นปัญหาในเชิงนโยบายและทิศทางที่รัฐบาลและรัฐสภาตลอดจนกองทัพจะต้องร่วมกันแก้ไขในทิศทางที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของการใช้ที่ดินในปัจจุบันซึ่งเปลี่ยนแปลงไปจากเมื่อ 66 ปีเป็นอย่างมากและเป็นกรณีที่ต้องติดตาม ☺

กรณีศึกษาที่ 41

1.เรื่อง ร้องเรียนได้รับความเดือดร้อนจากการใช้เส้นทางสาธารณะเพราะนายทุนกว้านซื้อที่ดินปิดทางเข้าออก

2.ที่ตั้ง ราษฎรหมู่ที่ 1 ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ทางสาธารณะใช้ประโยชน์ร่วมกัน

4.กลุ่มปัญหา เอกชนกับชุมชน

5.รายละเอียดของปัญหา นางสาวนิรันดร์ รตนดลสนาม และราษฎรหมู่ที่ 1 ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้งร้องเรียนผ่านศูนย์ดำรงธรรมกระทรวงมหาดไทยว่าได้รับความเดือดร้อนจากการใช้เส้นทางสาธารณะประโยชน์(ปากซอยตรงข้ามวัดสวนผึ้ง)ซึ่งไปบรรจบเส้นทางซอยจำเริญเนื่องจากมีนายทุนได้.....ซื้อที่ดินและทำการปิดเส้นทางทำให้ราษฎรไม่สามารถใช้เส้นทางเข้า-ออกได้ ทั้งที่เส้นทางนี้ตามแผนที่ทางอากาศเป็นทางสาธารณะประโยชน์ที่ราษฎรใช้กันมานาน ให้ตรวจสอบพฤติกรรมเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เลือกปฏิบัติ และเอื้อประโยชน์แก่นายทุนในการดำเนินการ

6.ความรุนแรงของปัญหา

7.ความซับซ้อน

8.ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎรหมู่ที่ 1 ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

9.ผู้เกี่ยวข้อง จังหวัดราชบุรี อำเภอสวนผึ้ง กระทรวงมหาดไทย

10.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ

11.กฎหมาย ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

12.กระบวนการแก้ไขปัญหา ตรวจสอบข้อเท็จจริงและดำเนินการตามหน้าที่

13.แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดราชบุรี

กรณีศึกษาที่ 42

1.เรื่อง ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาน้ำในคลองบางป่าเน่าเสียจากการทำฟาร์มเลี้ยงหมู

2.ที่ตั้ง ตำบลบางป่า อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี

3.ประเภทพื้นที่ไม่มีการแบ่งเขตอุตสาหกรรม เกษตร ปศุสัตว์ การชนนึ่งที่ดิน

4.กลุ่มปัญหา ชุมชนกับเอกชน

5.รายละเอียดของปัญหา ชาวบ้านคลองบางป่าร้องเรียนว่าได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาน้ำในลำคลองบางป่าเน่าเสียอันเป็นผลจากการกระทำของฟาร์มเลี้ยงหมู ตลอดลำคลอง ที่ตั้งอยู่บริเวณปากคลองซุด

6.ความรุนแรงของปัญหา มาก

7.ความซับซ้อน ไม่มาก

8.ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎรตำบลบางป่า อำเภอเมืองราชบุรี

9.ผู้เกี่ยวข้อง ฟาร์มเลี้ยงสุกร จังหวัดราชบุรี ปศุสัตว์จังหวัด เกษตรจังหวัด นายอำเภอราชบุรี สำนักนายกรัฐมนตรี(ผ่าน เว็บไซต์ นายกรัฐมนตรี)

10.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ

11.กฎหมาย พระราชบัญญัติสิ่งแวดล้อม พ.ร.บ.แม่น้ำ คู คลอง

12.กระบวนการแก้ไขปัญหา แต่งตั้งคณะทำงานป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำในลำคลองเน่าเสียระดับอำเภอมิหน้าที่สำรวจแหล่งน้ำคูคลอง เฝ้าระวังมิให้มีการปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำคูคลอง เฝ้าระวังตรวจสอบคุณภาพน้ำในพื้นที่ จัดเสวนาประชาคมตำบลบางป่าเรื่องคื่นน้ำใสให้คลอง

บางป่า พร้อมประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้อง มีการประสานกับเจ้าของ
ฟาร์มสุกรให้ปฏิบัติให้ถูกต้อง

13.แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรมราชบุรี

14.ข้อสังเกต เรื่องน้ำเน่าเสียตลอดลำน้ำในจังหวัดราชบุรีนั้นจะต้องพิจารณาถึงการขึ้นนิ่งการ
ประกอบอุตสาหกรรม เกษตรกรรม ปศุสัตว์ ในลักษณะพื้นที่ที่เหมาะสม มิใช่ให้ฟาร์มสุกรอยู่ต้นน้ำ
แล้วน้ำเสียไหลลงปลายน้ำโดยไม่มีการบำบัดแต่อย่างใด◎

กรณีศึกษาที่ 43

1.เรื่อง การบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์หน่วยราชการไม่ดำเนินการใดๆ

2.ที่ตั้ง ชุมชนริมคลองยายนาค หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านไร่ อำเภอมืองราชบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ที่สาธารณะริมคลอง คลองยายนาค

4.กลุ่มปัญหา ประชาชน ชุมชนกับเอกชน

5.รายละเอียดของปัญหา ราษฎรร้องเรียนผ่านศูนย์ดำรงธรรม กระทรวงมหาดไทยว่า นางขาว บ้านอยู่ริมคลองยายนาค หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านไร่ อำเภอเมืองราชบุรี ได้บุกรุกที่สาธารณะโดยการนำหินมาถมคลอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ได้ดำเนินการแต่อย่างใด

6.ความรุนแรงของปัญหา

7.ความซับซ้อน

8.ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎรคลองยายนาค

9.ผู้เกี่ยวข้อง นางขาว นายอำเภอเมืองราชบุรี ที่ดินจังหวัดราชบุรี จังหวัดราชบุรี

10.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ

11.กฎหมาย ประมวลกฎหมายที่ดิน พระราชบัญญัติการถมคูคลอง

12.กระบวนการแก้ไขปัญหา ตรวจสอบข้อเท็จจริง ดำเนินการตามหน้าที่

13.แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรมราชบุรี

กรณีศึกษาที่ 44

1.เรื่อง ได้รับความเดือดร้อนเรื่องที่ดิน สปก.4-01 แต่ถูกนำที่ดินไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น

2.ที่ตั้ง เลขที่ 44 หมู่ที่ 5 ตำบลจอมบึง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ที่ดินได้รับ สปก.4-01 แล้วแต่ถูกนำไปพัฒนาพื้นที่เขตอำเภอจอมบึง

4.กลุ่มปัญหา เอกชนกับเทศบาลตำบลจอมบึง

5.รายละเอียดของปัญหา นายผ่อง มณีวงษ์ ราษฎรตำบลจอมบึงได้มีหนังสือถึงนายกรัฐมนตรีให้พิจารณาช่วยเหลือ เนื่องจากได้รับความเดือดร้อนกรณีเทศบาลตำบลจอมบึงแจ้งว่าจะนำที่ สปก. ที่ผู้ร้องครอบครองอยู่ตามเอกสารสิทธิ สปก.4-01 ไปจัดทำโครงการฟื้นฟูบึงจอมบึง และแจ้งให้ผู้ร้องรื้อบ้านพักอาศัยเพื่อจะจัดทำโครงการดังกล่าว

6.ความรุนแรงของปัญหา มาก

7.ความซับซ้อน ปานกลาง

8.ผู้ได้รับผลกระทบ นายผ่อง มณีวงษ์

9.ผู้เกี่ยวข้อง สปก.ราชบุรี นายกรัฐมนตรี จังหวัดราชบุรี เทศบาลตำบลจอมบึง

10.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ

11.กฎหมาย พระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ประมวลกฎหมายที่ดิน

12.กระบวนการแก้ไขปัญหา อำเภอจอมบึงได้ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้ว สรุปได้ว่า
1.แต่เดิมที่ดินเป็นบึงจอมบึงและมีราษฎรบุกรุกเข้าทำประโยชน์ โดยสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมได้ออกเอกสารสิทธิ ส.ป.ก.4-01 ให้ ต่อมาเทศบาลตำบลจอมบึงได้จัดทำโครงการฟื้นฟูบึงขึ้น โดยอยู่ระหว่างการสอบถามความสมัครใจการเข้าร่วมโครงการจากราษฎร การชดเชยค่าที่ดิน และการศึกษาความเป็นไปได้ของคณะกรรมการฯ

2. กรณีเทศบาลตำบลจอมบึงแจ้งให้ผู้ร้องรื้อถอนบ้านพักอาศัยนั้น สืบเนื่องจากผู้ร้องมีที่ดินอยู่ริมคลองและได้รื้อกล้าที่สาธารณะบริเวณสันคลอง ต่อมาเทศบาลฯจะทำการก่อสร้างถนนบนแนวสันคลอง จึงขอให้ผู้ร้องรื้อถอนส่วนที่รื้อกล้าออก แต่ผู้ร้องไม่ยินยอม เทศบาลฯจึงได้แจ้งให้ผู้ร้องทราบว่า จะดำเนินการตามกฎหมายทั่วไป

13.แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรมราชบุรี

กรณีศึกษาที่ 45

1. เรื่อง ขอให้ช่วยแก้ปัญหาที่ทำกินและให้ความยุติธรรมกับชาวบ้าน

2.ที่ตั้ง บ้านตากแดด หมู่ที่2 ตำบลยางหัก อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติฝั่งซ้ายแม่น้ำภาชี ท้องที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ป่าสงวนแห่งชาติป่าพยางและป่าพสามชั้น อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

4.กลุ่มปัญหา 8 ชุมชนมีปัญหาเกี่ยวกับกรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติฯ

5.รายละเอียดของปัญหา ราษฎรตำบลยางหักจำนวน 8 หมู่บ้าน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรีได้รับความเดือดร้อนเกี่ยวกับพื้นที่เพราะราชการเตรียมการประกาศอุทยานเฉลิมพระเกียรติไทยประจันทับพื้นที่ทำกินของชุมชน ขอให้กรมป่าไม้เพิกถอนป่าสงวนที่ทับซ้อนที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของชุมชนทั้งหมด เลิกประกาศอุทยานทับที่ทำกินของชุมชนชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงที่อยู่มานานตั้งแต่ปี 2444 ส่วนป่าสงวนเพิ่งมาประกาศปี 2527 และชาวบ้านส่วนหนึ่งมีใบ สค.1 แบบแจ้งสิทธิการครอบครอง

6.ความรุนแรงของปัญหา มาก

7.ความซับซ้อน ปานกลาง

8.ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎรชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง 8 หมู่บ้าน ตำบลยางหัก อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี 2,000 ครอบครัว

9.ผู้เกี่ยวข้อง กรมป่าไม้ กรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช จังหวัดราชบุรี

10.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ 40,000 ไร่ ประชาชนเดือดร้อนราว 2,000 ครอบครัว

11.กฎหมาย มติคณะรัฐมนตรี 30 มิถุนายน 2541 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ 2507 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ 2523

12.กระบวนการแก้ไข้ปัญหา ที่ผ่านมามีการเคลื่อนไหว มีการเจรจา มีการสอบแนวเขตที่ดินของราษฎร แต่ยังหาข้อสรุปไม่ได้เพราะชาวบ้านต้องการให้กันพื้นที่ที่ทำกินของชุมชนออกจากแนวอุทยานไทยประจันทั้งหมด แต่ทางราชการไม่ยอม

13. สถานการณ์ ราษฎรได้ทำหนังสือร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติวันที่ 10 สิงหาคม 2547

13.แหล่งข้อมูล สัมภาษณ์แกนนำนายกาฝาก บุญเปื้อง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 บ้านตากแดด ตำบลยางหัก อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

14.ข้อสังเกต เห็นว่ากระบวนการต่อสู้คดีต้องเข้าอยู่ในเครือข่ายกะเหรี่ยงตะวันตก และเป็นกรณีที่ต้องติดตามตรวจสอบข้อมูลต่อไป

กรณีศึกษาที่ 46

1. เรื่อง กรณีโครงการสร้างศูนย์ราชการในที่สาธารณะประโยชน์บ้านโพธิ์เขียว อำเภอเมือง สุพรรณบุรี

2.ที่ตั้ง ที่ดินสาธารณะประโยชน์บ้านโพธิ์เขียว ตำบลทับใต้เหล็ก อำเภอเมืองสุพรรณบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ที่ดินสาธารณะประโยชน์กับนโยบายการใช้ที่ดินของรัฐ

4.กลุ่มปัญหา ชุมชน ประชาชน กับจังหวัดสุพรรณบุรี

5.รายละเอียดของปัญหา

เนื่องจากคณะรัฐมนตรีมีนโยบายกระจายความเจริญและบริการไปสู่ภูมิภาค คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2535 ให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดวางผังแม่บทศูนย์ราชการ และได้เลือกที่ดินสาธารณะประโยชน์โพธิ์เขียว ตำบลทับใต้เหล็ก อำเภอสุพรรณบุรี เนื้อที่ 348 ไร่ 3 งาน 57 ตารางวา เป็นศูนย์ราชการแห่งที่ 2 ของจังหวัดสุพรรณบุรี

6.ความรุนแรงของปัญหา มาก เพราะมีการทำร้ายร่างกาย บังคับอพยพโยกย้าย ไถ่ถอนที่อยู่อาศัยและพืชผล

7.ความซับซ้อน มาก

8.ผู้ได้รับผลกระทบ 29 ครอบครัว

9.ผู้เกี่ยวข้อง จังหวัดสุพรรณบุรี อำเภอเมืองสุพรรณบุรี คณะกรรมการกฤษฎีกา คณะกรรมการการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน สภาผู้แทนราษฎร กระทรวงมหาดไทย นายกรัฐมนตรี

10.พื้นที่ 348 ไร่ 3 งาน 27 ตารางวา

11.กฎหมาย พรบ.ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 พรบ.เวนคืนที่ดิน

12.กระบวนการแก้ไขปัญหา ทางราชการจัดสถานที่แห่งใหม่อยู่ไม่ไกลจากที่เดิม พร้อมกับจัดบริการสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา ถนน รวมถึงสิทธิการครอบครองให้พร้อมกับชดเชย

เงินค่าเรือถอน ค่าต้นไม้ ครั้งแรกมีราษฎรยินยอมย้าย 22 ครอบครัว เหลืออีก 7 ครอบครัวที่คัดค้าน
ร้องเรียน

13.แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรมสุพรรณบุรี

14.ข้อสังเกต กรณีนี้ถือว่าราชการวางนโยบายที่จะใช้ที่ดินอย่างแน่นนอนและเกิดเป็นรูปธรรมสมัย
ที่นายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นนายกรัฐมนตรี และถือเป็นกรณีที่ควรติดตามตรวจสอบที่ดินใหม่ที่ร้อง
รับราษฎรว่าเป็นอย่างไรบ้าง ☺

กรณีศึกษาที่ 47

1.เรื่อง กรณีราษฎรชุมนุมเรียกร้องให้เพิกถอนป่าสงวนแห่งชาติในเขต
สุขาภิบาล

2.ที่ตั้ง เขตสุขาภิบาลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติป่าห้วยขมิ้น ป่าพุร้อน และป่าหนองหญ้าไทร

4.กลุ่มปัญหา ประชาชนกับ กรมป่าไม้ จังหวัดสุพรรณบุรี

5.รายละเอียดของปัญหา

ราษฎรในเขตสุขาภิบาลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จำนวน 400 คน ชุมนุมเรียกร้องให้มีการ
เพิกถอนป่าสงวนแห่งชาติในเขตสุขาภิบาล

6.ผู้ได้รับผลกระทบ นายชั้น ศรีเมือง แกนนำราษฎรและราษฎรในเขตสุขาภิบาลด่านช้าง จำนวน
400 คน

7.ผู้เกี่ยวข้อง กรมป่าไม้ จังหวัดสุพรรณบุรี สุขาภิบาลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง

8.กฎหมาย พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

9.กระบวนการแก้ไขปัญหา

จังหวัดสุพรรณบุรีได้ยื่นหนังสือขอให้กรมป่าไม้เพิกถอนสภาพป่าสงวนแห่งชาติบริเวณดัง
กล่าวซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณา

10.แหล่งข้อมูล กพร.

กรณีศึกษาที่ 48

1.เรื่อง กรณีร้องเรียนขอความเป็นธรรมในเรื่องที่ดิน

2.ที่ตั้ง บ้านด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติป่าห้วยขมิ้น ป่าพุร้อนและป่าหนองหญ้าไทร

4.กลุ่มปัญหา ประชาชนกับรัฐ นโยบายส่งเสริมปลูกป่าที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน

5.รายละเอียดของปัญหา

นายประสิทธิ์ พิมพ์พันธ์ ร้องเรียนขอความช่วยเหลือจากทางราชการกรณีได้เสียสละที่ดินเดิมเพื่อปลูกสร้างสวนปาล์กดงไผ่งาม ทำให้ไม่มีที่ทำกิน โดยขอให้ทางราชการจัดสรรที่ทำกินเพื่อชดเชยที่ดินเดิมที่ถูกสวนป่าปลูกทับ และให้จัดสรรเงินค่าตอบแทนการปลูกและเฝ้าดูแลรักษาสวนปาล์กและเงินตอบแทนค่าที่ดิน

6.ผู้ได้รับผลกระทบ นายประสิทธิ์ พิมพ์พันธ์

7.ผู้เกี่ยวข้อง อำเภอด่านช้าง กรมส่งเสริมสหกรณ์ นิคมสหกรณ์ห้วยขมิ้น กรมป่าไม้

8.กฎหมาย พรบ.จัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. 2511

9.กระบวนการแก้ไขปัญหา

บริเวณที่นายประสิทธิ์ฯ ร้องเรียน เป็นพื้นที่ที่กรมส่งเสริมสหกรณ์ได้ยื่นคำขอใช้พื้นที่เพื่อจัดสรรที่ดินให้กับราษฎรตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2517 ซึ่งอยู่ในความดูแลของกรมส่งเสริมสหกรณ์ห้วยขมิ้น และกรมป่าไม้ขอให้กรมส่งเสริมสหกรณ์ดำเนินการช่วยเหลือเรื่องที่ดินทำกินแล้ว จึงแจ้งให้นายประสิทธิ์ติดต่อประสานงานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อไป

10.แหล่งข้อมูล กพร.

กรณีศึกษาที่ 49

1. เรื่อง กรณีร้องเรียนปลูกบ้านปิดกั้นเส้นทางทำให้เดือดร้อนปิดกั้นเส้นทางเข้าออก

2.ที่ตั้ง หมู่ที่ 21 ตำบลหนองมะค่าโมง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ที่ดินในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี

4.กลุ่มปัญหา เอกชนกับเอกชน และองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี

5.รายละเอียดของปัญหา

นายปรีดา เรืองศรี ร้องว่าตนเช่าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี แต่ถูกนางแก้ว แก้วศรีคม ปลูกบ้านปิดกั้นเส้นทางเข้าออกได้รับความเดือดร้อน ปี 2540 อบจ.สุพรรณบุรี ฟ้องขับไล่นางแก้ว แต่ต่อมายินยอมให้นางแก้วเช่าและถอนฟ้อง จึงขอให้ดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่รัฐและขอความเป็นธรรม

6.ผู้ได้รับผลกระทบ นายปรีดา เรืองศรี

7.ผู้เกี่ยวข้อง อบจ.สุพรรณบุรี นางแก้ว แก้วศรีคม กบร.

8.กฎหมาย ประกาศเรื่องกำหนดบริเวณพื้นที่ให้ส่วนราชการหรือองค์กรของรัฐเข้าใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ฉบับที่ 49/2534 ลงวันที่ 8 พฤษภาคม 2534

9.กระบวนการแก้ไขปัญหา

กบร.จังหวัดตรวจสอบแล้วพบว่า จังหวัดสุพรรณบุรีขอใช้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติห้วยขมิ้น ทุ่งน้ำร้อน ตำบลหนองมะค่าโมง จัดตั้งอำเภอด่านช้าง และจังหวัดได้อนุญาตให้ อบจ.สุพรรณบุรี ใช้ประโยชน์พื้นที่นั้นด้วย และนายปรีดาได้เช่าต่อจาก อบจ.สุพรรณบุรีอีกทีหนึ่ง เนื่องจากมีการบุกรุกกันมากจังหวัดสุพรรณบุรีจึงส่งคืนพื้นที่ให้กรมป่าไม้ โดยกันพื้นที่ใช้ประโยชน์ของส่วนราชการไว้เช่นเดิม ทำให้ อบจ.สุพรรณบุรีไม่สามารถทำนิติกรรมใด ๆ ได้อีก

ผลการตรวจสอบ นางแก้วไม่ได้ปิดกั้นทางสาธารณะ แต่คนปิดกั้นทางเข้าออกคือนางวัฒนา สุนหอม แต่ฟ้องไม่ได้เพราะ อบจ.ไม่สามารถทำนิติกรรมได้ นายปรีดาฟ้องศาลปกครอง แต่ศาลไม่รับฟ้องและเป็นข้อตกลงตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ความเห็น กบร. กรมป่าไม้ยังไม่ได้

รับมอบพื้นที่พิพาทคืน จังหวัดจึงยังคงมีอำนาจในการดำเนินคดีกับผู้บุกรุกได้ แต่กรณีนี้เป็นเรื่อง สัญญาเช่าตามประมวลกฎหมายแพ่ง และในประมวลกฎหมายแพ่งมาตรา 549 ระบุว่า ผู้ให้เช่ามี หน้าที่รับผิดชอบทรัพย์สินที่ให้เช่าที่ชำรุดบกพร่อง แต่กรณีนี้ไม่ใช่การโต้แย้งสิทธิในที่ดินของรัฐ จึง ไม่ใช่หน้าที่ กพร.จะพิจารณา

10.แหล่งข้อมูล กพร.

กรณีศึกษาที่ 50

1. เรื่อง กรณีการคัดค้านที่สาธารณประโยชน์เถรพันธุ์

2.ที่ตั้ง หมู่ 6 ตำบลหนองผักนาก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ที่สาธารณประโยชน์

4.กลุ่มปัญหา ประชาชนกับรัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา

อำเภอสามชุก ขอบออก นสล.จำนวน 400 ไร่ บนพื้นที่เถรพันธุ์ ซึ่งได้ประกาศหวงห้ามไว้เมื่อปี 2480 สำนักงานที่ดินจังหวัดได้ออก นสล.แปลงย่อยไปแล้ว 2 แปลง คือ 96 ไร่ และ 91 ไร่ โดยแปลงแรกมีผู้คัดค้าน 1 ราย ส่วนพื้นที่ที่เหลืออีก 254 ไร่ มีผู้คัดค้าน 7 ราย โดยมีหลักฐาน สค.1 ซึ่งระบุระยะเวลาครอบครองอยู่ในช่วงใกล้เคียงหรือก่อนประกาศหวงห้ามเมื่อปี 2480

การประกาศหวงห้ามในปี 2480(หลังจาก พรบ.ว่าด้วยการประกาศหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นที่สาธารณะสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2478) ต้องออกเป็นพระราชกฤษฎีกา มีแผนที่แนบท้ายและต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษาด้วย แต่กรณีเถรพันธุ์ไม่สามารถค้นหาหลักฐานมายืนยันได้ว่าประกาศเป็นพระราชกฤษฎีกาเมื่อใด

กบร.จังหวัด จึงสรุปว่า ที่เถรพันธุ์น่าจะเป็นที่สาธารณประโยชน์โดยสภาพของการใช้ประโยชน์ แต่ปัญหาคือมีขอบเขตแค่ไหนอย่างไร เนื้อที่เท่าใด และ สค.1 ของผู้คัดค้านอยู่ในพื้นที่เดียวกับเถรพันธุ์หรือไม่ จึงมีมติให้ตรวจสอบเพิ่มเติมว่าที่ดังกล่าวมีความเป็นมาอย่างไร ตลอดจนรวบรวมหลักฐานเอกสารที่เกี่ยวข้องและเชิญพยานมาให้ถ้อยคำด้วย

13.แหล่งข้อมูล กบร.

14.ข้อสังเกต การพิจารณากรณีที่ดินสาธารณประโยชน์เถรพันธุ์นั้นน่าจะนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับที่ดินสาธารณะอื่น ๆ ในเรื่องประเด็นขอบเขตของแปลงที่ดิน เนื้อที่ที่ดิน เพราะกรณีที่ดินที่พิพาทที่จังหวัดสุรินทร์ในเขตตำบลนอกเมือง หมู่ที่ 7 อำเภอเมืองสุรินทร์ ก็มีปัญหาในลักษณะขอบเขต ไม่มีแผนที่แนบท้าย ซึ่งมีปัญหามากถ้าใช้เพียงระบบทิศ ด้านประกอบทิศ หรือแม้กระทั่งหลักไม้แก่น ก็มีข้อสงสัยยืนยันว่าเป็นหลักฐานของทางราชการที่ฟังได้เพียงอย่างเดียว ต้องพิจารณาสภาพภูมิศาสตร์ ณ เวลานั้นของชุมชนด้วย นับว่าประเด็นนี้น่าจะมีการศึกษาเป็นบทเรียนเพื่อตรวจสอบกับที่ดินในภาคอื่น ๆ ด้วย ☺

กรณีศึกษาที่ 51

1. เรื่อง กรณีชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงขอความเป็นธรรมในที่ดินกรณีชุมชนบ้านป่าผาก

2.ที่ตั้ง บ้านป่าผาก หมู่ 2 ตำบลวังยาว อำเภอปานซาง จังหวัดสุพรรณบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าองค์พระ ป่าเขาพระกำ และป่าเขาห้วยพลู

4.กลุ่มปัญหา ประชาชน ชุมชน กับ รัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา

นางบานเย็น งามยิ่ง กับพวก ทูลเกล้าถวายฎีกาว่า เป็นกลุ่มชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงได้รับความเดือดร้อนไม่มีที่ดินทำกิน เนื่องจากทางราชการนำที่ดินที่ราษฎรได้ใบ สปก.4-98(ซึ่งเป็นใบเตรียมได้รับ สปก.4-01 ในเวลาถัดมา) ไปแล้วกลับผนวกกันพื้นที่ดังกล่าวเพื่อก่อสร้างสถานบำรุงพันธุ์สัตว์สุพรรณบุรี โดยไม่จัดหาพื้นที่รองรับให้กับราษฎรในพื้นที่ จึงขอที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยในพื้นที่เดิมพร้อมทั้งขอรับเงินค่าชดเชยความเสียหายในทรัพย์สินจากทางราชการ

นางบานเย็น งามยิ่ง ได้ยื่นฟ้องต่อศาลปกครอง และร้องเรียนขอความเป็นธรรมไปทั่ว

6.ความรุนแรงของปัญหา มาก เป็นเวลานานร่วม 10 ปี ที่ราษฎรกลุ่มนี้ไม่มีที่ดินทำกิน หลังจากถูกยึดที่ดินไปแล้วโดยกรมป่าไม้ กรมปศุสัตว์ และ สปก.เป็นต้นเหตุ

7.ความซับซ้อน มาก

8.ผู้ได้รับผลกระทบ นางบานเย็น งามยิ่ง กับพวก 48 คน (และราษฎรบ้านป่าผากที่รวมตัวร้องเรียนในเวลาต่อมา)

9.ผู้เกี่ยวข้อง สำนักพระราชวัง นายกรัฐมนตรี กรมป่าไม้ กรมปศุสัตว์ สปก.อำเภอปานซาง กรมชลประทาน รัฐสภา จังหวัดสุพรรณบุรี สื่อมวลชน กรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช สำนักอนุรักษ์ทรัพยากร 5(ป่าไม้บ้านโป่ง)

10.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ที่ดินทำกินของราษฎรบ้านป่าผากทั้งหมด

11.กฎหมาย พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พรบ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 มติคณะรัฐมนตรี 30 มิถุนายน 2541

12.กระบวนการแก้ไขปัญหา

พื้นที่ดังกล่าวอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติที่กรมป่าไม้อนุญาตให้กรมปศุสัตว์ใช้ประโยชน์แล้ว สำหรับการแก้ไขปัญหาได้มีการตั้งคณะทำงานเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อให้ทราบถึงความเดือดร้อนของราษฎรรวมทั้งแนวทางแก้ไขความเดือดร้อน โดยทางราชการได้กำหนดแนวทางแก้ไขไว้ 2 แนวทาง คือ

- 1.ให้สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์สุพรรณบุรี พิจารณาจ้างแรงงานจากกลุ่มผู้ได้รับความเดือดร้อน
- 2.ให้ สปก.จัดหาที่ดินทำกินให้ พร้อมแจ้งให้ราษฎรเข้าใจว่าที่ดินทำกินมีอยู่อย่างจำกัด ราษฎรควรปรับแนวทางการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ซึ่งราษฎรยังไม่อาจยอมรับข้อสรุปดังกล่าว ได้ประสานการร้องเรียนไปยังหน่วยงานอื่น ๆ รวมทั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม ที่ผ่านมา และกำลังรอผลการพิจารณาจากศาลปกครอง การร้องเรียนประสานกับกรมป่าไม้เขตบ้านโป่ง และเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติพุเตยเพื่อกันแนวอุทยานที่ทับพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน อีกทั้งสวนป่าเฉลิมพระเกียรติด้วย อย่างไรก็ตามยังพบปัญหานายทุนและผู้มีอิทธิพลลักลอบเข้าไปตัดไม้ในอุทยานดังกล่าว

13.สถานการณ์ปัจจุบัน

แม้นางบานเย็น งามยิ่ง และราษฎรบางรายได้รับเอกสาร สปก.4-01 ไปแล้ว แต่ก็ยังมีกลุ่มคนบริเวณใกล้เคียงพยายามกลั่นแกล้งบุกรุกที่ดินของนางบานเย็น แต่นางบานเย็นกับเพื่อนพ้อง เช่น นางยุพิน งามยิ่ง(ไชยาเบอร์ งามยิ่ง) และราษฎรบ้านป่าผากยังต้องต่อสู้ร้องเรียนในเรื่องที่ดินอยู่อย่างต่อเนื่อง

14.แหล่งข้อมูล กพร. สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน

15.ข้อสังเกต ผู้วิจัยถือว่าขบวนการร้องเรียนต้องดำเนินต่อไปจนให้บรรลุที่ดิน ส่วนคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลปกครองก็ใกล้พิจารณาทุกที จึงมองว่าระหว่างนี้ราษฎรจะทำได้หลายทางแต่ต้องไม่ผิดกฎหมาย มิฉะนั้นจะเป็นข้ออ่อนของราษฎรเอง และถือว่ากรณีนี้จำเป็นต้องหนุนช่วยให้อยู่ในเครือข่ายกะเหรี่ยงภาคตะวันตก

กรณีศึกษาที่ 52

1.เรื่อง กรณีที่สาธารณประโยชน์เกะนายน้อย

2.ที่ตั้ง ที่สาธารณประโยชน์เกะนายน้อย (ที่เลี้ยงสัตว์สาธารณะ) หมู่ 8 ตำบลศิลาลอย กิ่งอำเภอสามร้อยยอด ประจวบคีรีขันธ์

3.ประเภทพื้นที่ ที่สาธารณประโยชน์เกะนายน้อย

4.กลุ่มปัญหา ประชาชนกับรัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา

นายทวี พัดพาและพวกรวม 324 คน ร้องว่ากิ่งอำเภอสามร้อยยอด และกรมราชทัณฑ์จะเอาที่ไปสร้างเรือนจำใหม่ ขอให้ระงับและพิสูจน์สิทธิที่ดิน และออกเอกสารสิทธิ

ความเป็นมา มหาดไทยขึ้นทะเบียนเป็นที่หวงห้ามในปี 2471 จำนวน 3,750 ไร่(สมัยนั้นเป็นอำเภอบราณบุรี)

6.ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎรบ้านเกะนายน้อย

7.นโยบาย/กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ระเบียบมหาดไทยว่าด้วยการดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน 2515 (การขอให้ประโยชน์ในที่สาธารณประโยชน์)

กฎกระทรวงฉบับที่ 45 ปี 2537 ป.ที่ดิน(การรังวัดออก นสล.)

8.ผลการแก้ไขปัญหา/สถานการณ์/ความก้าวหน้า

มีราษฎรบุกรุกมือเปล่า 275 ราย เนื้อที่ 2,723 ไร่ มีเอกสารสิทธิ 24 ราย เนื้อที่ 417 ไร่ ต่อมากิ่งอำเภอจะสร้างเรือนจำ และสถาบันราชภัฏเพชรบุรี และวิทยาเขตของวิทยาลัยเทคนิคประจวบฯ เนื้อที่รวม 600 ไร่(ได้รับอนุญาตจาก อบต.ศิลาลอยและสภาตำบลศาลาลัย โดยเรือนจำได้ 300 ไร่ ราชภัฏได้ 200 ไร่ วิทยาลัยเทคนิค ได้ 100 ไร่) โดย อบต.และสภาตำบลมีเงื่อนไขว่า

1.ขอให้ถอนสภาพที่สาธารณประโยชน์และมอบให้ราชการส่วนท้องถิ่นดูแลและจัดหาผลประโยชน์จากผู้บุกรุก

2.การก่อสร้างสาธารณูปโภคให้ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ

3.จัดที่ดินออกเป็นแปลงย่อย เพื่อให้ราษฎรที่ต้งคืนที่ให้ราชการเข้าทำกินในที่ใหม่ได้ เหมือนกับผู้บุกรุกรายอื่น

4.ให้ความช่วยเหลือกรณีต้องรื้อถอนบ้านเรือน

นอกจากนั้นยังมีส่วนราชการอื่นขอใช้พื้นที่ เช่น ก่อสร้างที่ว่าการกิ่งอำเภอสามร้อยร้อย ยอดและสำนักงานประถมศึกษาจังหวัด แต่ชาวบ้านไม่เห็นด้วยและสร้างเมื่อไหร่ก็จะคัดค้าน ยกเว้นสร้างที่ว่าการกิ่งอำเภอ

ต่อมามีการทวาทฎีกา(เรื่องเดียวกันแต่คนละกลุ่มกับกลุ่มแรก)โดยชาวบ้านหมู่ 8 ต.ศิลาลอย และหมู่ 4 หมู่ 7 ตำบลศาลาล้อย

จังหวัดเห็นว่า ควรนำที่บางส่วนมาสร้างสถานที่ราชการ และบางส่วนควรให้ อบต.ศิลาลอยจัดให้ประชาชนเช่า

ปี 43 สำนักงานที่ดินหัวหินกำลังดำเนินการออก นส.และตรวจสอบเอกสารสิทธิ์ของราษฎร

หนังสือจังหวัด ด่วนที่สุด ที่ ปช. 0017.3/ว 18157 ลงวันที่ 17 สิงหาคม 2543 ความเห็นจังหวัด(รองผู้ว่าราชการจังหวัด) มีความเห็นตอนหนึ่งว่า เนื่องจากพื้นที่นี้มีปัญหากระทบกับประชาชนจำนวนมากและอยู่ใกล้เคียงกับกลุ่มโรงไฟฟ้าบ่อนอกและกลุ่มผู้บุกรุกค่ายธนรัตน์ (กลาโหม) จึงพร้อมจะรวมตัวช่วยเหลือซึ่งกันและกันกดดันจังหวัดและรัฐบาลทำตามข้อเรียกร้อง จึงขอให้ใช้ข้อมูลดังกล่าวประกอบการพิจารณาทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องด้วย(ความเกี่ยวข้องของกลุ่มมวลชน)

นอกจากนั้นยังใกล้กับพื้นที่ที่มีกลุ่มคัดค้านแนวเขตอุทยานสามร้อยยอดด้วย

พ.ย. 2545 ปัจจุบันกำลังตรวจสอบของอำเภอว่าผู้ร้องบุกรุกทั้ง 275 ราย เป็นใครบ้าง แต่ละรายมีเอกสารสิทธิ์ประเภทใด ออกโดยวิธีใด อาศัยหลักฐานใด ปัจจุบันใครมีสิทธิดังกล่าว มีภาระผูกพันหรือไม่ อย่างไร และตรวจสอบด้วยว่าหน่วยราชการที่ขอใช้พื้นที่ดำเนินการตามระเบียบมหาดไทยแล้วหรือไม่

พ.ค. 46 ยังไม่คืบหน้า

9.ปัญหาอุปสรรค

-การออก นส.ของกิ่งอำเภอ ไม่มีงบประมาณต้องขอจาก อบต.ศาลาล้อย

10.แหล่งข้อมูล กพร.

11.ข้อสังเกต ที่ดินสาธารณประโยชน์เกาะน่าน้อย(ที่เลี้ยงสัตว์) หมู่ที่ 8 ตำบลศิลาลอย กิ่งอำเภอ
สามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์นั้น ความพิพาทระหว่างเอกชนกับเอกชนที่ร้องเรียนราว 324
คน ในตำบลศิลาลอย นับว่าเป็นความพิพาทเพื่อขอเอกสารสิทธิ์เป็นหลัก

กรณีศึกษาที่ 53

1.กรณีให้ตรวจสอบการออกเอกสารสิทธิมีขอบบนเกาะทะเล

2.ที่ตั้ง เกาะทะเล หมู่ 3 ตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพานน้อย ประจวบคีรีขันธ์

3.ประเภทพื้นที่ ที่ดินเอกชน

4.กลุ่มปัญหา การออกเอกสารสิทธิที่ดินไม่ชอบด้วยกฎหมาย

5.รายละเอียดของปัญหา

หนังสือพิมพ์มติชน วันที่ 17 มีนาคม 2543 เสนอข่าวการออกเอกสารสิทธิ นส.3 บนเกาะทะเล หมู่ 3 ตำบลทรายทอง

ที่ดินจังหวัดตั้งกรรมการตรวจสอบ พบว่า มีการออก นส.3 ให้นายปรีดา เจริญพัทธร ในปี 2542 จำนวน 14 แปลง รวม 128 ไร่(โดยใช้หลักฐาน สค.1 เนื้อที่รวม 106 ไร่) และเป็นการออกโดยชอบด้วยกฎหมายและระเบียบแล้ว

ชาวบ้านบางสะพานน้อยร้องเรียนอธิบดีกรมที่ดินให้ตรวจสอบ นส.3

6.ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎรบนเกาะทะเลและรัฐ

7.นโยบาย/กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

นโยบาย/กฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบ นส.3

1.ป.ที่ดิน 2497 เช่น มาตรา 1, 4(6), 5, 20(4)

2.กฎกระทรวงฉบับ 43 ปี 2537 ป.ที่ดิน

3.ระเบียบคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ปี 2529 ว่าด้วยการสงวนหวงห้ามที่ดินของรัฐเพื่อให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน

4.ป.แบ่งและพานิชย์ เช่น มาตรา 1304 มาตรา 1309 มาตรา 1334

5.พรบ.หวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน ปี 2471

6.ระเบียบคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติฉบับที่ 12 ปี 2532 ว่าด้วยเงื่อนไขการออกโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์

7.ระเบียบกรมที่ดินว่าด้วยการออกหนังสือรับรองทำประโยชน์เฉพาะราย ปี 2529

8.คำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 1244/2497 ลงวันที่ 9 พฤศจิกายน 2497 เรื่อง ระเบียบการแจ้งและการรับแจ้งที่ดินที่มีผู้ครอบครองอยู่ก่อนวันที่ ป.ที่ดิน ใช้บังคับ

9.ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การแจ้งการครอบครองที่ดิน ลงวันที่ 1 ธันวาคม 2497

10.หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ 83/2479 ลงวันที่ 2 กรกฎาคม 2479 เรื่อง การควบคุม และหวงห้ามที่ดินบนเกาะ

8.การแก้ไขปัญหา/สถานการณ์/ความก้าวหน้า

ที่ดินจังหวัดตรวจสอบในปี 2544 มีความเห็นว่า สค.1ที่นำมาออก นส.3 เป็น สค.1ที่ได้มาโดยชอบ เกาะทะลุเป็นหมู่บ้านมาก่อนปี 2490 ชาวบ้านอาศัยทำสวนมะพร้าวและไร่สับปะรด ส่วนประเด็น ที่ว่า สค.1ตรงตามตำแหน่งที่ออก นส.3 หรือไม่ กำลังอยู่ระหว่างการตรวจสอบ

กปร.ประชุมครั้งที่ 3/2544 วันที่ 17 สิงหาคม 2544 มีมติ

1.ให้เร่งรัดดำเนินการโดยด่วน และหากผลการตรวจสอบภาพถ่ายทางอากาศไม่ตรงกับ รายงานผลจากเจ้าหน้าที่ ให้ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

2.เมื่อ กปร.พิจารณาว่า การออกเอกสารสิทธิไม่ชอบก็ให้เร่งรัดเพิกถอน และให้หน่วยงาน ต้นสังกัดลงโทษทางวินัย อาญา แพ่ง แก่เจ้าหน้าที่ที่ทุจริต

ปัจจุบันเรื่องอยู่ในชั้นพนักงานสอบสวน โดยพนักงานสอบสวนส่ง สค.1 ไปให้กองพิสูจน์ หลักฐานตรวจสอบอยู่(เรื่องเข้าสู่พนักงานสอบสวนเมื่อธันวาคม 44)

หมายเหตุ : การตรวจสอบมี 4 ประเด็นหลัก คือ

- 1.ที่ตั้ง
- 2.ที่ตั้งของที่ดินอยู่บนเกาะจริงหรือไม่
- 3.เคยมีกฎหมาย ประกาศ เพื่อหวงห้ามหรือสงวนไว้หรือไม่
- 4.ที่ สค.1 เป็นที่ที่เพิ่งออก นส.3 ได้หรือไม่

9.แหล่งข้อมูล กปร.

10.ข้อสังเกต กรณีที่ดินสาธารณประโยชน์เกาะทะลุ หมู่ 3 ตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพาน น้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นั้น เป็นความพิพาทระหว่างเอกชนนายทุนรายใหม่กับ อบต.ทรายทอง ในเรื่องนายทุนนำ นส.3 ที่ได้รับมาโดยมิชอบจากการนำ สค.1 ที่จากชายฝั่งมาครอบครองที่ดินบนเกาะทะลุ

กรณีศึกษาที่ 54

1. เรื่อง กรณีปลูกบ้านในที่สาธารณประโยชน์แล้วถูกบังคับให้รื้อถอน

2.ที่ตั้ง ที่สาธารณประโยชน์คอกควายตาพ้อย หมู่ 2 ตำบลธงชัย อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

3.ประเภทพื้นที่ ที่สาธารณประโยชน์

4.กลุ่มปัญหา เอกชนกับรัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา

นางนลินี เพชรแก้ว ปลูกบ้านในพื้นที่สาธารณะ หมู่ 2 ตำบลธงชัย อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พื้นที่ปลูกกว้าง 4 ไร่ ปลูกเมื่อ 30 กันยายน 2545 เนื่องจากไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง มีสมาชิกในครอบครัว 5 คน เคยเช่าที่ดินดังกล่าวแต่ถูกปฏิเสธการให้เช่าต่อไป บังคับให้ย้ายภายใน 7 วัน ทั้งบ้านที่เช่ายังไม่หมดสัญญา ทั้งเทศบาลและนายทุนมาบังคับให้รื้อถอนขณะที่ทางเทศบาลกลับปล่อยให้นายทุนมีเอกสารสิทธิ์ และที่ดินทราบจากนายทุนว่านายทุนซื้อไว้แล้ว เดิมทีที่ดินดังกล่าวเป็นคอกควายเก่าเรียกคอกควายตาพ้อย เจ้าของความยังมีชีวิตอยู่อายุ 90 ปี เดิมทีที่ดินนี้น้ำทะเลขึ้นถึง ชาวบ้านเรียกว่าที่ตระกาศ แต่ถูกนายทุนนำทรายมาถมทำทางเปิดเส้นทางใหม่

6.ความรุนแรงของปัญหา มาก

7.ความซับซ้อน ปานกลาง

8.ผู้ได้รับผลกระทบ นางนลินี เพชรแก้ว

9.ผู้เกี่ยวข้อง เทศบาลตำบลบ้านกรูด

10.กฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่ง พรบ.ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497

11.กระบวนการแก้ไขปัญหา

ด้วยเรื่องนี้นางนลินี ได้ร้องเรียนผ่านอนุกรรมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน 2 ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เทศบาลตำบลบ้านกรูดหรือสุขาภิบาลบ้านกรูด(เดิม) แจ้งว่า หลังรับโอนงานเป็นเทศบาลแล้วทำให้มีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดูแลสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2515 และคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 890/2498 เรื่อง มอบหมายให้ทบวงการเมืองมีอำนาจหน้าที่ดูแลและดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน ส่วนที่ดินแปลงพิพาทมีอยู่อาศัย 5 ครอบครัวยุมาไม่ต่ำกว่า 25 ปี เทศบาลอ้างว่าที่ดินไม่มีชื่อดังกล่าว แต่มีที่ดินสาธารณประโยชน์ดอนศาลเจ้า ซึ่งอยู่ในความดูแลของกระทรวงมหาดไทยแปลงที่ 2 ประเภทพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกันตั้งอยู่บ้านปากคลอง หมู่ 2 ตำบลธงชัย อำเภอบางสะพาน เนื้อที่ 5 ไร่ 3 งาน 6 ตารางวา ซึ่งประชาชนได้เข้าปลูกสร้างที่อยู่อาศัยมากก่อนที่จะเป็นเทศบาล จำนวน 45 ครัวเรือน เพื่อป้องกันการบุกรุกจึงประสานงานกับทางจังหวัดและมีข้อเสนอให้ราษฎรเช่าอยู่ แต่ห้ามต่อเติมเพิ่มอีก ส่วนที่ดินที่มีอยู่ก่อนเทศบาลจะเพิกถอนสภาพเพื่อใช้ประโยชน์ในกิจการทางอื่น แต่เมื่อเกิดปัญหานี้เพราะนางนลินี เพชรแก้ว ต่อเติมอาคารทำให้ปัญหาต้องใช้หลักนิติรัฐและธรรมรัฐ

12.แหล่งข้อมูล แกนนำในพื้นที่ร้องเรียนผ่านคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

13.ข้อสังเกต ต่อกรณีนี้ที่ดินบริเวณที่สาธารณประโยชน์นี้มีกระแสว่านายทุนเคลื่อนไหวให้ได้เอกสารสิทธิถึงขั้นออกโฉนดรับรองสิทธิอันเป็นประเด็นต้องติดตาม ☉

กรณีศึกษาที่ 55

1. เรื่อง กรณีได้รับความเดือดร้อนในการออกโฉนดที่ดินจากกลุ่มผู้มีอิทธิพลในพื้นที่

2.ที่ตั้ง ที่ดินริมทะเล ตำบลปากแพรก อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

3.ประเภทพื้นที่ ที่ดินเอกชน

4.กลุ่มปัญหา เอกชนกับเอกชน

5.รายละเอียดของปัญหา

นายนคร ตันติสุขารมย์ ผู้ร้องครอบครองที่ดินโฉนดเลขที่ 3161 เลขที่ดิน 1 เล่ม 32 หน้า 61 ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลปากแพรก อำเภอบางสะพาน และได้ซื้อที่ดินบริเวณใกล้เคียงประมาณ 9 ไร่ จากชาวบ้านซึ่งเป็นที่ดินรกร้างชายทะเลไม่มีโฉนดและทางออกสู่สาธารณะ และได้ซื้อที่ดินอีก 2 แปลงเพื่อเชื่อมที่ดินของผู้ร้องออกสู่ทางสาธารณะในภายหลัง ทำให้ที่ดินแปลงดังกล่าวมีราคาสูงขึ้นและเป็นที่ต้องการของกลุ่มผู้มีอิทธิพล

ปี 2538 ผู้ร้องถูกกลุ่มผู้มีอิทธิพลร่วมกับชาวประมงบางคนใช้เครื่องจักรลักลอบขุดแยกที่ดินของผู้ร้องออกเป็นสองส่วน ซึ่งผู้ร้องได้ทำการทักท้วงผู้บุกรุกแต่ต่อมาในภายหลังน้ำทะเลได้พัดทรายทับถมทำให้ที่ดินกลับเป็นแปลงเดี่ยวเหมือนเดิม ส่งผลให้ผู้ร้องมีปัญหาขัดแย้งกับกลุ่มผู้มีอิทธิพลเรื่อยมา ต่อมาผู้ร้องได้ยื่นขอออกโฉนดที่ดินผืนดังกล่าวทั้งหมด แต่ทางสำนักงานที่ดินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สาขาบางสะพานใหญ่ออกโฉนดให้เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2543 เฉพาะโฉนดเลขที่ 3161 เลขที่ดิน 1 เล่ม 32 หน้า 61 เนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ 2 งาน 9 ตารางวา เท่านั้น

7 มีนาคม 2545 หนังสือพิมพ์มติชนรายวันได้ลงข่าวว่าผู้ร้องบุกรุกที่สาธารณะ ผู้ร้องคัดว่ากลุ่มบุคคลที่เสียประโยชน์เป็นผู้ให้ข่าวโดยบิดเบือนความจริง และพยายามใช้อำนาจของทางราชการส่วนท้องถิ่นกดดันผู้ร้อง โดยให้ทาง อบต.ปากแพรกคัดค้านการออกโฉนดที่ดินของผู้ร้อง และสร้างถนนเลียบชายหาดเข้าปิดกั้นที่ดินของผู้ร้อง โดยอ้างว่าเป็นความต้องการของประชาชนราชการส่วนท้องถิ่น และสำนักงานการขนส่งทางน้ำที่ 3 โดยไม่มีการแจ้งให้ผู้ร้องทราบ

6.ความรุนแรงของปัญหา ปานกลาง

7.ความซับซ้อน มาก

8. ผู้ได้รับผลกระทบ นายนคร ตันติสุขารมย์

9. ผู้เกี่ยวข้อง ที่ดินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สำนักงานการขนส่งทางน้ำที่ 3 อบต.ปากแพรก

10. กฎหมาย ประมวลกฎหมายที่ดิน

11. กระบวนการแก้ไขปัญหา

เนื่องจากผู้ร้องดำเนินเรื่องร้องเรียนไปที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้ว่าราชการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นายอำเภอบางสะพานน้อย หัวหน้าสำนักงานการขนส่งทางน้ำที่ 3 หัวหน้าสำนักงานที่ดินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์สาขาบางสะพานใหญ่ และประธานองค์การบริหารส่วนตำบลปากแพรก ซึ่งทุกหน่วยงานล้วนรอผลการดำเนินงาน ส่วนการร้องผ่านคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาตินั้นอยู่ระหว่างการตรวจสอบข้อมูล

12. แหล่งข้อมูล คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

13. ข้อสังเกต ประเด็นในเรื่องนี้มีการบุกรุกที่ดินโดยเอกชนต่อเอกชนด้วยกัน รวมทั้งความต้องการทำที่ดินให้มีเอกสารสิทธิ์ที่สมบูรณ์คือโฉนด และเห็นว่าเป็นกรณีที่อยู่ในกลุ่มเดียวกับกรณีศึกษาที่ 54 และกรณีศึกษาที่ 55 ถือว่าเป็นงานศึกษาที่น่าจะจัดหมวดหมู่ที่ดินสาธารณะประโยชน์ในจังหวัดประจวบที่ถูกบุกรุกกว้านซื้อโดยกลุ่มนายทุนผู้มีอิทธิพล ควรตรวจสอบร่วมกันไปกับกรณีใกล้เคียงกัน

กรณีศึกษาที่ 56

1.เรื่อง กรณีปัญหาที่ดินสาธารณะคลองชายธงกับการตายของแกนนำชาวบ้าน
นายเจริญ วัดอักษร

2.ที่ตั้ง ตำบลบ่อนอก อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

3.ประเภทพื้นที่ ที่สาธารณประโยชน์ริมชายทะเล

4.กลุ่มปัญหา ชุมชน แกนนำ ประชาชน กับ รัฐ และนายทุนอิทธิพลในพื้นที่ นักการเมืองท้องถิ่น

5.รายละเอียดของปัญหา

ประวัติที่ดินสาธารณะคลองชายธง ตำบลบ่อนอก อำเภอเมือง ประจวบคีรีขันธ์

17 กันยายน 2474 ขึ้นทะเบียนสงวนหวงห้ามไว้เป็นที่เลี้ยงสัตว์

7 กันยายน 2481 ประกาศเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์

ปี พ.ศ. 2496 มีการออก สค.1 เลขที่ 16 เนื้อที่ 6 ไร่ ให้แก่นายบุญ วรรณวงษา

4 พฤศจิกายน 2514 กระทรวงมหาดไทยประกาศให้ที่ดินในตำบลบ่อนอก อำเภอเมือง ประจวบคีรีขันธ์ เนื้อที่ประมาณ 931-3-50 ตารางวา เป็นที่สำหรับใช้ในราชการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่สงวนเลี้ยงสัตว์คลองชายธง(หนังสือสำคัญที่หลวงฉบับที่ 3775/2514 ที่ดินเลขที่ 1)

23 กรกฎาคม 2546 นายเปื้อน วรรณวงษา(บุตรและผู้จัดการมรดกของนายบุญ วรรณวงษา) ได้ยื่นคำขอรังวัดออกโฉนดที่ดินตามหลักฐานแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน สค.1 เลขที่ 16 ออกให้เมื่อปี พ.ศ. 2496 เนื้อที่ 6 ไร่โดยการนำรังวัดขอออกโฉนดได้เนื้อที่ทั้งหมด 53-0-20 ไร่ มากกว่าเดิม 47 ไร่

31 ตุลาคม 2546 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีคำสั่งที่ 1509/2546 แต่งตั้งคณะกรรมการร่วมกันออกไปตรวจพิสูจน์ที่ดิน กรณีการขอออกโฉนดของนายเปื้อน วรรณวงษา

14 มกราคม 2547 คณะกรรมการร่วมฯมีหนังสือรายงานผลการสอบสวนถึงผู้ว่าราชการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยสรุปได้ว่า

จากการเข้าตรวจสอบสภาพพื้นที่จริงเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2546 โดยสอบสวนนายเจือ หินแก้ว อดีตกำนันตำบลบ่อนอกและสอบสวนนายบุญยัง ภูมิพุกษ์ เจ้าของที่ดินข้างเคียงด้านทิศเหนือ สรุปว่า ผู้

ขออกโฉนดเคยเข้าไปทำไร่พริกบนเนื้อที่ 6 ไร่ ส่วนที่เหลือเป็นป่ารกชัฏ ปัจจุบันสภาพที่ดินเป็นบ่อเลี้ยงกุ้ง โดยมีบุคคลอื่นเข้าไปทำประโยชน์ได้ประมาณปีเศษ และจากการตรวจสอบเอกสารหลักฐานที่ดินข้างเคียงแล้ว ปรากฏว่า บริเวณดังกล่าวไม่หลักฐาน สค.1 จำนวน 3 แปลง คือ สค.1 เลขที่ 10, 16 และ 61 ซึ่ง สค.1 เลขที่ 10 และ 61 เคยมีการนำรังวัดออกโฉนดที่ดิน และผู้ว่าราชการจังหวัดได้อนุมัติจำหน่าย สค.1 ทั้ง 2 แปลงดังกล่าวแล้ว ตามคำสั่งลงวันที่ 13 มีนาคม 2538

คณะกรรมการร่วมมีความเห็นว่า การรังวัดออกโฉนดรายนี้ กำนันตำบลบ่อนอกในฐานะผู้ปกครองท้องถิ่นที่ให้ถ้อยคำรับรองว่า ที่ดินที่ผู้ขอรังวัดเป็นที่หลวงหวงห้าม(ที่เลี้ยงสัตว์คล้องชายธง) และมีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ประกอบที่ดินแปลงข้างเคียงด้านทิศเหนือ เคยมีการนำรังวัดออกโฉนดและผู้ว่าราชการจังหวัดได้สั่งจำหน่าย สค.1 แล้ว จึงเห็นควรให้ กพร.จังหวัดประจวบคีรีขันธ์นำกรณีการขออกโฉนดที่ดินแปลงข้างเคียงมาประกอบการพิจารณา

28 มกราคม 2547

สำนักงานที่ดินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์สรุปเรื่องให้ปลัดจังหวัดซึ่งเป็นอนุกรรมการและเลขานุการ กพร.ทราบ เพื่อนำเรื่องเข้าพิจารณาในการประชุม กพร.จังหวัด แต่จนถึงวันที่ 4 พฤษภาคม 2547(ตามหนังสือที่สำนักงานที่ดินจังหวัดทำถึงเลขานุการกรมที่ดิน) พบว่า ปลัดจังหวัดยังไม่ได้นำเรื่องเข้าที่ประชุมหรือแจ้งข้อขัดข้องในการนำเรื่องเข้าที่ประชุม กพร.ให้สำนักงานที่ดินจังหวัดทราบแต่อย่างใด

9 เมษายน 2547

สำนักงานที่ดินจังหวัดออกประกาศแจกโฉนด(ทด.3) ในรายของนางเพื่อน วรรณวงษา ซึ่งมีหลักฐานเดิมคือ สค.1 เลขที่ 16 โดยขอให้หากมีผู้คัดค้านประการใด ให้ยื่นคำคัดค้านต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายใน 30 วัน นับจากวันที่ประกาศ

3 พฤษภาคม 2547

ในระหว่างประกาศ นายฉอย ต้นดิวงธรรม กำนันตำบลบ่อนอก สมาชิกสภา อบต.บ่อนอก และประชาชนประมาณ 20 คน ได้ยื่นหนังสือคัดค้านการรังวัดออกโฉนดที่ดินแปลงนี้ต่อสำนักงานที่ดินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยให้เหตุผลว่าเป็นการออกโฉนดที่ดินในที่สาธารณะประโยชน์คล้องชายธง และได้แจ้งความไว้ที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

21 มิถุนายน 2547 นายเจริญ วัดอักษร แกนนำคัดค้านโรงไฟฟ้าบ่อนอก ถูกคนร้ายจู่โจมยิงจนเสียชีวิตบริเวณสี่แยกบ่อนอก โดยหลายฝ่ายเชื่อว่าการเสียชีวิตของนายเจริญ วัดอักษร อาจเกี่ยวข้องกับการคัดค้านการบุกรุกที่ดินสาธารณะดังกล่าวของกลุ่มนายทุนและอิทธิพลท้องถิ่น

ประเด็นที่ดินสาธารณะคลองชายธง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโรงไฟฟ้าถ่านหินบ่อนอก

1.วันที่ 18 พฤศจิกายน 2537 ในการประชุมสภาตำบลบ่อนอก โดยมีนายเจือ หินแก้ว กำนันตำบลบ่อนอกในขณะนั้นเป็นประธานสภาตำบลและประธานในที่ประชุม ได้มีการพิจารณากรณีของบริษัท กัลฟ์ เพาเวอร์ เจเนอเรชั่น จำกัด เจ้าของโครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอกขอใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์เพื่อก่อสร้างโครงการ โดยที่ประชุมมีมติเห็นชอบให้บริษัทใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์ได้เป็นเอกฉันท์

ภายหลังจากสภาตำบลบ่อนอกมีมติเห็นชอบ บริษัทจึงได้ยื่นเรื่องขอใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณะต่ออำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ โดยบริษัทขอใช้ประโยชน์เต็มพื้นที่คือ 931-3-50 ไร่ กำหนดเวลา 50 ปี

ในการสอบสวนความเห็นจากองค์กรส่วนท้องถิ่น พบว่า นายเจือ หินแก้ว กำนันตำบลบ่อนอก นายอร่าม เอี่ยมสะอาด ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 ให้ถ้อยคำในบันทึกถ้อยคำตรงกันว่า ที่ดินสาธารณะประโยชน์ดังกล่าวเป็นที่กว้างขวางเปล่าไม่มีราษฎรใช้ประโยชน์ในรัศมี 1 กิโลเมตร ไม่มีอาคารบ้านเรือนใด ๆ อยู่ใกล้ และมีคามเห็นให้บริษัทใช้ประโยชน์ได้

ในขณะที่ส่วนราชการระดับจังหวัดตั้งนายกอบกุล ทองลงยา ผู้ว่าราชการจังหวัดในขณะนั้น นายเฉลิมพล รัตนวงศ์ นายอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ในขณะนั้น ตำรวจภูธรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แขวงทางชุมพร ป่าไม้จังหวัด ศูนย์การทหารราบ ค่ายธนะรัชต์ สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่างให้ความเห็นชอบให้บริษัทใช้ที่ดินสาธารณะดังกล่าว

2.ต่อมาเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2539 ในการประชุมคณะกรรมการการประจำจังหวัด ตามมาตรา 9 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ได้มีการพิจารณากรณีที่บริษัทขออนุญาตใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์ เนื่องจากบริษัทได้ปรับเปลี่ยนแผนผังการก่อสร้างใหม่และขอใช้ที่ดินเพียงบางส่วน คือเพียง 9-3-68 ไร่ โดยที่ประชุมมีมติเห็นชอบตามที่บริษัทเสนอ โดยนายกอบกุล ทองลงยา ผู้ว่าราชการจังหวัดในขณะนั้นได้ลงนามในใบอนุญาตตามความในประมวลกฎหมายที่ดินมาตรา 9 เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2539 กำหนดเวลาอนุญาต 5 ปี โดยจะสิ้นสุดอายุการอนุญาตวันที่ 29 กันยายน 2544

ข้อสังเกต

กฎหมายที่ดินอนุญาตให้เอกชนที่จะขอใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์ได้ไม่เกินรายละเอียด 10 ไร่ ซึ่งตอนแรกจังหวัดได้อนุญาตให้บริษัทใช้ที่ดินสาธารณะเต็มพื้นที่ คือ 931-3-50 ไร่ ไปแล้ว

6.ความรุนแรงของปัญหา มาก

7.ความซับซ้อน มาก

8.ผู้ได้รับผลกระทบ ในอำเภอเมืองมีตำบลนอกทั้งตำบล บ้านหมู่ที่ 7 เนื้อที่ 931 ไร่เศษ

9.ผู้เกี่ยวข้อง จำนวนมาก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อบต.บ่อนอก นายกรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย

10.กฎหมาย อาญา ประมวลกฎหมายที่ดิน

11.กระบวนการแก้ไขปัญหา

ภายหลังนายเจริญวัดอักษรถูกยิงเสียชีวิตเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน ได้เกิดการเคลื่อนไหวเป็นวงกว้างโดยต่างเรียกร้องให้ตามจับคนร้ายและผู้จ้างวานฆ่าให้ได้

1.เร่งรัดให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการติดตามสืบสวน สอบสวนหาผู้จ้างวาน ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน ที่เกี่ยวข้องกับการฆาตกรรมนายเจริญ วัดอักษร นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนมาดำเนินคดีตามกฎหมาย

2.การฆาตกรรมนายเจริญ วัดอักษร เป็นกรณีสะท้อนขวัญ อุทกอาจ และเกี่ยวข้องกับผู้มีอิทธิพลทั้งระดับชาติและท้องถิ่น ซึ่งกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงหรือการสืบสวน สอบสวนโดยเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นอาจไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในฐานะที่ฯพณฯ เป็นประธานคณะกรรมการคดีพิเศษ จึงควรพิจารณาอบหมายให้กรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรม เข้ามารับผิดชอบคดีนี้ทันที

3.รัฐบาลต้องกำหนดมาตรการทุกวิถีทางเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ผู้นำชุมชนรักษ์บ่อนอกและครอบครัว รวมถึงประชาชนที่ต่อสู้เพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและผลประโยชน์ของชาติ ใส่กรณีอื่น ๆ ทั่วประเทศ ให้ได้รับหลักประกันความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เพื่อให้ชุมชนได้ใช้สิทธิชุมชนอย่างเต็มที่ในการปกป้องและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามนัยของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 46

4.นายเจริญ วัดอักษร และผู้ต่อสู้เพื่อพิทักษ์สิทธิชุมชนและสิ่งแวดล้อมของกลุ่มรักษ์บ่อนอกนั้นถือเป็นแบบอย่างของประชาชนและชุมชนที่มีความเข้มแข็ง เพราะประชาชนเหล่านี้ถือเป็นผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาของรัฐบาล เป็นผู้ไม่มีส่วนร่วมกับการพัฒนาของนักธุรกิจทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น จึงเป็นเหตุผลที่รัฐบาลต้องให้ความสำคัญเป็นลำดับ

ต้น ๆ ในการพิจารณาส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาตามเจตนารมณ์ของรัฐ
ธรรมนูญ

5.รัฐบาลควรเร่งตั้งสถาบันเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลและชุมชนที่ต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน
ให้ปลอดจากการใช้ความรุนแรง ถูกข่มขู่คุกคามและต้องเยียวยาแก่ครอบครัวของผู้ถูกฆาตกรรม
โดยสถาบันดังกล่าวต้องมีส่วนร่วมหลายฝ่ายทั้งหน่วยงานของรัฐ เอกชน บุคคล องค์กรวิชาชีพ
และองค์กรทางสังคม

12.แหล่งข้อมูล สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สื่อมวลชน

13.ข้อสังเกต ที่ดินคลองชายธงถือเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่มีปัญหารุนแรงมาก บางส่วนมี
สค.1 ก็ต้องการเปลี่ยนเป็นโฉนดทั้ง ๆ ที่มีปัญหา สค.ได้มาโดยมิชอบ เกินจำนวนที่ถือครองจริง
และเกี่ยวข้องกับโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินบ่อนอกด้วย ถือว่ากรณีเรื่องนี้มีความสลับซับซ้อนมาก
แต่ประชาคมที่นั่นเข้มแข็ง จึงเห็นสมควรติดตามกรณีนี้อย่างรอบด้านในทุกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ☺

กรณีศึกษาที่ 57

1. เรื่อง กรณีคัดค้านการออกโฉนดที่ดินเขตอำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2. ที่ตั้ง ที่ดินในเขตอำเภอปราณบุรี

3. ประเภทพื้นที่ ประชาชนกับทหารในเขตที่ดินทหาร(การใช้ประโยชน์ในที่ดินราชพัสดุ)

4. กลุ่มปัญหา ประชาชนกับทหาร

5. รายละเอียดของปัญหา

นายวรพันธ์ บุญนาคน รับมอบอำนาจจากนางสาววรรณฯ พุ่มกุมาร ฟ้อง กบร.จังหวัดต่อศาลปกครองกลางว่า ในปี 2538 นางสาววรรณฯ ขอลอกโฉนด 2 แปลง เนื้อที่รวม 71 ไร่ ที่ดินดังกล่าวซื้อโดยมีหลักฐาน ปกท.5 โดยเจ้าของเดิมทำประโยชน์มาก่อนปี 2497 ปี 2539 ช่างเข้าไปรังวัดเพื่อออกโฉนดเฉพาะราย และในปีเดียวกันศูนย์การทหารราบ ค่ายธนะรัชต์ อ.ปราณบุรี คัดค้านเนื่องจากอยู่ในที่สงวนไว้ใช้ในราชการกระทรวงกลาโหม(ค่ายธนะรัชต์) ตามมติ ครม.ปี 2513(เขตปลอดภัยในราชการทหาร พ.ศ. 2478)และมีกฎหมายกำหนดบริเวณเขตปลอดภัยในราชการทหาร ปี 2513 และยึดถือตามมติที่ประชุม 25 มีนาคม 2535 ณ กรมที่ดิน

ปี 2540 สำนักงานที่ดินจังหวัดประจวบฯ เดินทางตรวจสอบโฉนดในท้องที่อำเภอหัวหินและอำเภอปราณบุรี(มหาดไทยประกาศให้ หัวหิน ปราณบุรี กุยบุรี สามร้อยยอด เป็นเขตสำรวจรังวัดออกโฉนด) และตนได้เดินทางสำรวจบนที่ดินของตนและในปีเดียวกันตนก็ขอรับโฉนดต่อที่ดินจังหวัดสาขาหัวหิน แต่ที่ดินจังหวัดอ้างว่าโฉนดเสร็จแล้วแต่ยังลงนามไม่ได้ เพราะศูนย์การทหารราบคัดค้านจึงให้รอผลการพิจารณาของ กบร.จังหวัด

ตลอด 4 ปีหลังจากนำคณะสำรวจ(ปี 2540) ตนได้ติดต่อขอทราบความคืบหน้าหลายครั้ง แต่ไม่ได้ทำเป็นหนังสือแต่ไปด้วยตนเอง จนกระทั่งปี 2544 จึงทำเป็นหนังสือขอทราบความคืบหน้าและได้รับคำตอบจากที่ดินจังหวัดสาขาหัวหินว่า การทำรังวัดเพื่อออกโฉนดโดยไม่ได้แจ้งการครอบครอง(ไม่มี สค.1) ของตนนั้น เสร็จแล้ว แต่ลงนามไม่ได้ เพราะศูนย์การทหารราบแจ้งว่าข้าข้ออยู่ในเขตปลอดภัยของทหาร(ตามมติ ครม.16 ธ.ค. 2513) ไม่ว่าจะอยู่ก่อนหรือหลังมติ ครม. เมื่อเดินทางสำรวจแล้วต้องนำเรื่องเข้า กบร.จังหวัดทุกราย แต่จนขณะนี้ยังไม่แล้วเสร็จ จึงต้องขอความเป็นธรรมโดยฟ้องศาลปกครองว่า กบร.จังหวัดปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินควร(ศาลปกครองกลางยกฟ้องเมื่อ ปี 2545)

6.ความรุนแรงของปัญหา มาก

7.ความซับซ้อน ปานกลาง

8.ผู้ได้รับผลกระทบ นางสาววรรณ พุ่มกุมาร นายวรพันธ์ บุญนาค

9.ผู้เกี่ยวข้อง กองทัพบก กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง กพร. จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

10.กฎหมาย พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปลอดภัยในราชการทหาร พ.ศ. 2513 มติคณะรัฐมนตรีว่าด้วยการสงวนที่ไว้ใช้ในราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2513

11.กระบวนการแก้ไขปัญหา

กพร.ดำเนินการตามขั้นตอนพิสูจน์สิทธิ การอ่านภาพถ่ายทางอากาศ ตั้งคณะทำงานตรวจสอบแผนที่ หลักฐานและเอกสารของราษฎรตามแผนที่อ่านแปลภาพถ่ายทางอากาศและทำบัญชีรายชื่อเจ้าของที่ดิน เนื้อที่รายแปลงเสนอต่อ กพร.จังหวัด ปี 2544 คณะทำงานจัดทำบัญชีสรุปผลการตรวจสอบเสนอ กพร. 180 ราย(รวมทั้งของผู้ร้องด้วย) พื้นที่ค่ายธนระษัตริ์ขึ้นทะเบียนเป็นที่ราชพัสดุเป็นป่าคุ้มครองซึ่งเป็นที่ดินของรัฐตั้งแต่ปี 2456 ของกรมป่าไม้ การพิสูจน์สิทธิต้องใช้หลักเกณฑ์ กพร.ปี 2535 หากอยู่มาก่อนก็สามารถออกโฉนดได้ เดิมพนักงานที่ดินสาขาหัวหิน เห็นว่าการสงวนหวงห้ามที่ดินไว้ใช้ประโยชน์ในราชการกระทรวงกลาโหม(ค่ายธนระษัตริ์)ตามมติ ครม.16 ธ.ค. 13 ไม่ชอบด้วยกฎหมาย(ป.ที่ดิน) และที่ดินดังกล่าวไม่ใช่ที่ดินที่มีการประกาศกฤษฎีกาสงวนหวงห้ามไว้ตาม พรบ.ว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน 2478 น่าจะไม่ถูกต้อง หากจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวตามระเบียบ กพร.ปี 35 ทบ.จึงหารือกับ กพร.กลาง และเรื่องเข้าสู่ กพร.กลาง ในคราวประชุม ครั้งที่ 3/2544 วันที่ 17 ธันวาคม 2544 มอบหมายให้นายธวัช คงเดชา ผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี เขต 11 และนายอรรถพร ทองประไพ รองอธิบดีกรมที่ดิน ไปพิจารณา ได้ข้อสรุปเมื่อ 15 มี.ค.45 ว่า

1.ที่ดินค่ายธนระษัตริ์ เมื่อปี 2456 มี พรบ.รักษาป่า 2456 ใช้บังคับ แต่ก็มีได้มีผลเป็นการสงวนหวงห้ามที่แปลงนี้แต่ประการใด เพราะว่ากฎหมายดังกล่าวมุ่งเน้นที่จะรักษาไม้ในป่ามิใช่รักษาที่ดินในเขตป่า อย่างไรก็ตามในเวลาต่อมาที่แปลงนี้ถือว่าเป็นที่ดินของรัฐประเภทที่ดินรกร้างว่างเปล่าตาม ป.แพ่ง มาตรา 1304(1) ต่อมาจึงมีกฎหมายกำหนดให้รัฐอาจได้มาซึ่งที่ดินรกร้างว่างเปล่าตาม พรบ.ว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่า ปี 2478 และราษฎรอาจได้ซึ่งโฉนดที่ดินตาม พรบ.ออกโฉนดที่ดิน ฉบับที่ 6 ปี 2479 และมี ป.ที่ดินในเวลาต่อมาได้กำหนดให้รัฐได้ที่ดินมา

โดยการสงวนหวงห้ามโดยคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ หรือขึ้นทะเบียนเป็นของทบวงการเมือง ส่วนราษฎรนั้นกำหนดให้ได้ที่ดินมาดดยการจับจองตามหลัก ป.ที่ดิน

ปี 2504 ครม.หวงห้ามป่าไม้ใน 60 จังหวัด และพื้นที่ที่ทหารใช้ประโยชน์อยู่นี้ได้ถูกหวงห้ามไว้เป็นเขตป่าไม้(ป่าหินเหล็กไฟให้เป็นที่สงวนไว้ในราชการกระทรวงกลาโหม(ค่ายธนระวัธต์) รวมเนื้อที่ 936.415 ตารางกิโลเมตร

เพราะฉะนั้นที่ดินแปลงนี้จึงเป็นที่ดินของรัฐตามมติ ครม.ที่สงวนหวงห้ามเพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติปี 2505 เมื่อกองทัพบกเข้าไปใช้พื้นที่อย่างเป็นทางการตามมติ ครม.ปี 2513 ทำให้ที่นี้กลายเป็นที่ดินของรัฐประเภททรัพย์สินใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะตาม ป.แพ่ง มาตรา 1304(3) และเป็นที่ราชพัสดุตาม พรบ.ที่ราชพัสดุ ปี 2518 โดยหน่วยงานของรัฐเข้าใช้ประโยชน์

2.ระเบียบ กพร.ปี 2535 ข้อ 3 กำหนดว่า ที่ดินของรัฐหมายความว่า ที่ป่าสงวนแห่งชาติ ที่สงวนหวงห้ามของรัฐทุกประเภท ที่สาธารณประโยชน์ ที่ราชพัสดุและที่อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินทุกประเภท เมื่อที่ดินแปลงนี้เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินตาม ป.แพ่ง มาตรา 1304 และเป็นที่ราชพัสดุแล้ว กพร.จังหวัดจึงสามารถนำระเบียบ กพร.ปี 35 มาใช้เพื่อแก้ปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐได้

เนื่องจากปัญหาที่ดิน ทบ.กับประชาชน ทำให้มีการตั้งคณะทำงานติดตามการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของกองทัพบก 2 ระดับ คือ ระดับกองทัพบก และประจำพื้นที่ เพื่อประสานงานส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและคณะกรรมการระดับต่าง ๆ ให้แก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม

12.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ 430,625 ไร่

13.แหล่งข้อมูล กพร.

13.ข้อสังเกต ประเด็นนี้ผู้ศึกษาเห็นว่าควรจัดให้อยู่ปัญหาในเชิงนโยบาย โครงสร้างของรัฐบาล และกองทัพที่จะต้องประสานปรับเปลี่ยนในเชิงที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนมากที่สุด เพราะวันเวลาสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปมากแล้ว และเห็นว่าเป็นปัญหาที่ต้องติดตามในเรื่องเขตพิพาทที่ดินกับทหาร ⊙

กรณีศึกษาที่ 58

1. เรื่อง กรณีการอพยพโยกย้ายชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงบ้านสวนทุเรียน-ป่าหมาก กับการจัดระเบียบชายแดน

2.ที่ตั้ง ตำบลเขาจ้าว อำเภอปรางค์บุรี และบ้านป่าหมาก กิ่งอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

3.ประเภทพื้นที่ เขตอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด

4.กลุ่มปัญหา ชุมชนเชื้อสายกะเหรี่ยงกับราชการทหาร ดำรงจระเขนชายแดน

5.รายละเอียดของปัญหา

บ้านสวนทุเรียน ตั้งอยู่ตำบลเขาจ้าว อำเภอปรางค์บุรี มีราษฎรชาวเผ่ากะเหรี่ยง-กะหร่าง โดยตั้งบ้านเรือนในป่าลึกกระจัดกระจายตามลำห้วยตะคร้อ และห้วยแพกตะลุยขาว ซึ่งบางคนมีญาติพี่น้องอยู่บ้านป่าละอู อำเภอหัวหิน และบ้านป่าเค็ง ตำบลสองพี่น้อง จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งมีการไปมาหาสู่กันและกันเสมอ ประมาณปี พ.ศ. 2532 ได้มีราษฎรกะเหรี่ยงจากค่ายมอต่อง ไม่ทราบจำนวนแน่นอนได้หนีภัยการสู้รบเข้ามาอยู่บริเวณบ้านสวนทุเรียน และต่อมาปี พ.ศ. 2534 ได้เดินทางกลับไปในเขตพม่า แต่ยังคงมีราษฎรกลุ่มดังกล่าวหลงเหลืออยู่จนปัจจุบัน ในปีพุทธศักราช 2538 เจ้าหน้าที่ ตชด.ได้เข้าแนะนำให้รวมกลุ่มจัดระเบียบหมู่บ้านเพื่อง่ายแก่การช่วยเหลือซึ่งกันและกันและปกครองดูแลของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งปัจจุบันมีราษฎรอาศัยอยู่ประมาณ 69 ครอบครัว จำนวน 355 คน

บ้านป่าหมาก ตั้งอยู่ในเขตอำเภอสามร้อยยอด เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2525 สถานการณ์ ผกค.สิ้นสุดลง ได้มีราษฎรไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงจากบ้านป่าละอู อำเภอหัวหิน เข้ามาปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่กระจัดกระจายตามห้วยแพกตะลุยขาว และตามเชิงเขา ประมาณ 10 ครอบครัว ต่อมาปี พ.ศ. 2534 เจ้าหน้าที่ ตชด.ร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องได้พยายามแนะนำราษฎรซึ่งมีอยู่ประมาณ 30 ครอบครัว ให้เข้ามาปลูกบ้านเรือนรวมกลุ่มกัน เพื่อป้องกันการบุกรุกทำลายป่าและสะดวกต่อการควบคุมประชากร ซึ่งปัจจุบันบ้านป่าหมากมีราษฎรอยู่ประมาณ 47 ครอบครัว จำนวน 247 คน

6.ความรุนแรงของปัญหา มาก

7.ความซับซ้อน ปานกลาง

8.ผู้ได้รับผลกระทบ ทั้งบ้านสวนทุเรียนที่ต้องไปอยู่ซ้อนทับกับบ้านป่าหมากและราษฎรบ้านป่าหมากเองที่ถูกเบียดบังที่อยู่อาศัยและทำกิน

9.ผู้เกี่ยวข้อง กองทัพบก ตำรวจตระเวนชายแดน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กองทัพภาคที่ 1 นายอำเภอปราณบุรี นายอำเภอสามร้อยยอด

10.กฎหมาย จัดระเบียบหมู่บ้านชายแดนเพื่อความมั่นคงของกองทัพ

11.กระบวนการแก้ไขปัญหา

จัดหาพื้นที่รองรับ บังคับอพยพโยกย้าย แต่กระทำไม่ได้เพราะขาดรายละเอียดเรื่องเวลา การเตรียมการ ความพร้อมของราษฎร กระทำการโดยบังคับโยกย้าย ขณะที่พื้นที่ใหม่ที่ไปอยู่ก็เป็นหมู่บ้านที่ยากจนขาดแคลนอยู่แล้ว

12.แหล่งข้อมูล สماعคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน หน่วยเฉพาะกิจกรมทหารราบที่ 19

13.ข้อสังเกต แม้ว่าชุมชนสวนทุเรียนได้รวมไปอยู่ในชุมชนบ้านป่าหมากแล้ว แต่ต้องติดตามปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนแห่งใหม่ และถือเป็นกรณีต้องติดตามให้อยู่ในกลุ่มเครือข่ายกะเหรี่ยงภาคตะวันตก ☉

กรณีศึกษาที่ 59

1. เรื่อง กรณีทูลเกล้าถวายฎีกาเรื่องไม่ได้รับความเป็นธรรมเกี่ยวกับที่ดิน

2.ที่ตั้ง บ้านคลองหนูน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองบัว อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

3.ประเภทพื้นที่ นิคมสหกรณ์

4.กลุ่มปัญหา เอกชนกับเอกชน

5.รายละเอียดของปัญหา

นางคล้าย แฉ่งสว่าง ทูลเกล้าถวายฎีกากรณีไม่ได้รับความเป็นธรรมเกี่ยวกับที่ดินเนื่องจากนางอารยา รุ่งตระกูล ได้ร้องเรียนไปยังสำนักราชเลขาธิการว่าการร้องเรียนของนางคล้าย แฉ่งสว่าง กระทำโดยไม่สุจริตในข้อหากระทำความผิดฐานก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่า โดยไม่ได้รับอนุญาต

6.ผู้ได้รับผลกระทบ นางคล้าย แฉ่งสว่าง นางอารยา รุ่งตระกูล

7.ผู้เกี่ยวข้อง สำนักราชเลขาธิการ สภานิติการตรวจฎีกาอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง อัยการจังหวัดระยอง

8.กฎหมาย พรบ.ป่าไม้ พ.ศ. 2484

9.กระบวนการแก้ไขปัญหา

จังหวัดระยองได้มีหนังสือแจ้งผลการตรวจสอบที่ดินแปลงพิพาทระหว่างนางคล้ายกับนางอารยา ปรากฏว่าอยู่ในเขตพื้นที่นิคมสหกรณ์ โดยไม่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ และไม่อยู่ในเขตป่าไม้ถาวร ที่ดินดังกล่าวของนางคล้ายไม่มีหลักฐานเอกสารสิทธิ์ เจ้าหน้าที่ป่าไม้และตำรวจ สภ.อ.บ้านค่าย ได้ทำการจับกุมเพราะเป็นป่าตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 พนักงานสอบสวนได้ร่วมกับปลัดอำเภอบ้านค่ายมีความเห็นสั่งฟ้องผู้ต้องหาไปยังอัยการจังหวัดระยองเพื่อดำเนินการต่อไป

10.แหล่งข้อมูล กพร.

กรณีศึกษาที่ 60

1. เรื่อง กรณีการตัดถนนในอุทยานเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด

การตัดถนนในเขตอุทยานและพฤติกรรมมิชอบของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่อนุญาตให้นักการเมืองก่อสร้างและปฏิบัติเกินกว่าที่ได้รับอนุญาต กรมป่าไม้อนุญาตให้ตัดถนนผ่านป่าได้ เพราะที่ 2 แปลงของนายสาวิตรี โพธิ์วิหก(นส.3 ก. 2 แปลง รวม 31 ไร่) ถูกแวดล้อมด้วยอุทยาน แต่ให้ตัดเฉพาะถนนเชื่อมกับทางสาธารณะเท่านั้นและห้ามก่อสร้างสิ่งปลูกสร้าง แต่นายสาวิตรี ผ่าฝืน พรบ.อุทยาน พ.ศ. 2504(มาตรา 16(1))

จากการตรวจสอบทางกายภาพ พื้นที่ 2 แปลง มีเนื้อที่เกิน 26 ไร่ และทับแนวเขตอุทยาน ปี 2545 กรมป่าไม้โดยอธิบดีมีความเห็นว่ากรณีนี้ไม่ใช่บุกรุกอุทยานแต่เป็นการตัดถนนที่ได้รับอนุญาต(แต่ต่อมาขอเปลี่ยนเส้นทาง) แต่ไม่ได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กรมป่าไม้กำหนด เช่น ทำสิ่งปลูกสร้าง ปักป้ายแบ่งเขต(ทำแนวรั้ว) กรมป่าไม้ตรวจสอบแล้วไม่มีเจ้าหน้าที่ป่าไม้เกี่ยวข้องและอยู่ระหว่างการดำเนินคดีกับนายสาวิตรีอยู่

อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง มีเนื้อที่ 4,200 ไร่(ในเขตอุทยาน 3,500 ไร่ นอกเขตอุทยาน 700 ไร่) ถือเป็นที่ราชพัสดุใช้ประโยชน์เพื่อความมั่นคงทางทะเล และเป็นจุดยุทธศาสตร์ทางทหารตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5

2.กฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1304(3) พรบ.ที่ราชพัสดุ พ.ศ. 2518 กฎกระทรวงฉบับที่ 43 ปี 2537 ข้อ 14(3)

3.แหล่งข้อมูล กพร.

4.ข้อสังเกต เกาะเสม็ดเดิมใช้ในราชการกองทัพเรือ ซึ่งเป็นที่ดินประเภทที่กระทรวงกลาโหมเคยมีข้อตกลงกับกระทรวงการคลังว่าจะไม่นำส่งขึ้นทะเบียนเป็นที่ราชพัสดุ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการรักษาความลับในราชการทหาร ปัจจุบันกองทัพเรือได้ส่งคืนที่ดินดังกล่าวแล้วให้กรมธนารักษ์นำไปให้เช่าและอยู่ระหว่างการขอขึ้นทะเบียนเป็นที่ราชพัสดุ

กรณีศึกษาที่ 61

(1) เรื่อง ปัญหาในพื้นที่ทหารเรือ ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

(2) ที่ตั้ง หมู่ 4 ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

(3) ประเภทพื้นที่ ทหารเรือ กองทัพเรือ

(4) กลุ่มปัญหา ประชาชนกับทหารเรือ

(5) รายละเอียดของปัญหา

ราษฎร จำนวน 177 ครอบครัว อาศัยที่ พังโป่ง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ต่อมาถูกโยกย้ายมาอยู่ที่ หมู่ 4 เพราะทหารเรือจะใช้พื้นที่ ที่ ที่มาอยู่ไม่ได้เอกสารกรรมสิทธิ์ในที่ดิน กระทั่งปัจจุบันเรียกร้องขอให้ราชการออกเอกสารสิทธิ์

(6) กระบวนการแก้ไขปัญหา

กบร. กลางมีความเห็นว่า ตามระเบียบการจัดหาประโยชน์ในที่ดินราชพัสดุ ปี 2527 กำหนดให้เช่าที่ดินอย่างเดียว แต่กรณีนี้เดิมประชาชนอยู่โดยไม่เสียค่าเช่า ทหารกับคิดค่าเช่า ประชาชนคงไม่ยอม และอาจเกิดปัญหามวลชนขึ้นได้ ดังนั้น กบร.จึงเห็นควรให้ประชาชนอยู่อาศัยต่อไป แต่ไม่สามารถให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินได้ โดยให้เช่าในราคาต่ำสุด ส่วนคนที่บุกรุกใหม่ หรือซื้อสิทธิมาจากคนอื่น ก็ควรให้เช่าในราคาที่ต้องการเช่า ส่วนรายได้ไม่ยินยอมเช่าให้ดำเนินคดี

ทร.สำรวจข้อมูลคร่าวๆ แล้วมีผู้ทำผิดเงื่อนไข การให้เช่าอยู่แต่เดิม กว่า 200 ราย เดือนกันยายน 2544 อยู่ระหว่างการรวบรวมข้อมูลการครอบครองของฐานทัพเรือสัตหีบ ปี 2545 ทร.กำลังอยู่ระหว่างการตรวจสอบ รวบรวมข้อมูล และสำรวจรายชื่อราษฎรที่ได้รับการจัดสรร ให้ธนาคารพิจารณา ส่วนราษฎรที่บุกรุกใหม่ได้ให้ผู้ปกครองท้องถิ่นและตัวแทนราษฎรไปชี้แจงขั้นตอนการแก้ไขปัญหาและแจ้งขอให้เช่ากับทาง ทร.(โดยมีผู้ยินยอมเช่า 2 ราย ทั้งสองรายเป็นผู้เช่าที่ยอมประนีประนอมขอเช่า ภายหลังที่มีการดำเนินคดีฟ้องร้องขับไล่) ปัจจุบันอยู่ระหว่างการตรวจสอบทำเล ราคาประเมิน อัตราเช่าต่ำสุดของธนาคาร เพื่อกำหนดค่าเช่าที่แท้จริง

(7) แหล่งข้อมูล กบร.

(8) ข้อเสนอแนะ

ในกรณีนี้อาจนำไปเปรียบเทียบกับที่ดินเขตทหารในจังหวัดอื่นๆ ได้ เช่น กรณีที่ดินเขตทหาร หมู่ 7 ตำบลรอบเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ที่มีการแบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก คนที่อยู่ดั้งเดิมให้อยู่ต่อเนื่องไปไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินและให้เช่าในราคาต่ำสุด กลุ่ม 2 พวกซื้อสิทธิ อนุญาตให้เช่าได้ในรายที่ต้องการเช่า และกลุ่มที่ 3 ผู้ซื้อสิทธิบุกรุกใหม่ ถ้าไม่เช่าให้ดำเนินการฟ้องคดี นับว่าเป็นแนวทางศึกษาเปรียบเทียบกับกรณีอื่นๆ ที่น่าสนใจต้องติดตามในเรื่องการจัดการที่ดินในเขตทหาร ☺

กรณีศึกษาที่ 62

(1) เรื่อง ขอให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงมีผู้บุกรุกที่สาธารณะสมบัติของแผ่นดิน และประพฤติดนเป็นผู้มีสิทธิพลในพื้นที่จังหวัดระยอง

(2) ที่ตั้ง ที่สาธารณประโยชน์ฝั่งข้างถนนสาย เพ-แกลง-กล้า ตรงข้าม สภ.ต.ตำบลเพ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

(3) ประเภทพื้นที่ ที่สาธารณประโยชน์

(4) กลุ่มปัญหา เอกชนกับเอกชน

(5) รายละเอียดของปัญหา

นายสาธิต ปิตุเตชะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดระยอง ร้องเรียนผ่านประธานคณะกรรมการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชนสภาผู้แทนราษฎรว่า นางกิมห่อ ลี้เซ่งฮ้อ กระทำการครอบครอง ประกอบความผิดตามนโยบายปราบปรามผู้มีสิทธิพล และบุกรุกเข้าถือครองที่ดินถนนสายเพ-แกลง-กล้า บริเวณตรงข้ามสถานีตำรวจภูธรตำบลเพ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ซึ่งเป็นที่ไม่สามารถออกเอกสารสิทธิใดๆ ได้ แต่ทว่ามีการถมที่ก่อสร้างท่าเรือประมง สถานที่ท่องเที่ยว โรงเรียน อาคารต่างๆ เพื่อเปิดให้เช่ามีรายได้ปีละล้านกว่าบาท ไม่มีการขออนุญาตใช้ที่ดินดังกล่าวกับเทศบาลตำบลเพ ญาติพี่น้องเป็นนักการเมืองท้องถิ่น นำเงินไปพัฒนาที่ดินที่บุกรุกสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน เช่น สร้างลานจอดรถขนาดใหญ่ เก็บเงินผู้ประกอบการบนเกาะเสม็ด

(6) ความรุนแรงของปัญหา

เป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่ผู้ร้องเป็นถึง สส. ในพื้นที่ยังทำอะไรไม่ได้ ต้องใช้โครงสร้างทางการเมืองเข้าตรวจสอบ

(7) ความซับซ้อนมาก

(8) ผู้ได้รับผลกระทบ รัฐ และประชาชนที่ถูกละเมิดสิทธิของนางกิมห่อ ลี้เซ่งฮ้อ กวกรไชกทรัพย์ จ้อโกง ชูเชื้อ

(9) ผู้เกี่ยวข้อง

สำนักงานการขนส่งทางน้ำที่ 6 สาขาระยอง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดระยอง คณะกรรมาธิการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชนสภาผู้แทนราษฎร เทศบาลตำบลบ้านเพ

(10) กฎหมาย พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล

(11) กระบวนการแก้ไขปัญหา

เนื่องจาก นายสาธิต ส่งหนังสือถึงอธิบดีกรมการขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวี และกรมดังกล่าวได้มีการตรวจสอบแล้วปรากฏว่า กลุ่มคนดังกล่าวได้รับอนุญาต ส่วนค่าตอบแทนของสิ่งปลูกสร้างล่องลำลำนำนั้น กรมเจ้าท่า (เดิม) ได้มีหนังสือถึงนายกเทศมนตรีตำบลบ้านเพ เพื่อให้เก็บค่าตอบแทนตามกฎหมายเกณฑ์ที่ตั้งไว้แล้ว

(12) แหล่งข้อมูล กบร.จังหวัดระยอง / พรรคประชาธิปัตย์ (สาขาระยอง)

(13) ข้อสังเกต กรณีนี้ ถ้า สส. ในพื้นที่ออกมาตรวจสอบการทำงานทั้งขบวนการเชื่อว่า ทางนายกเทศมนตรีตำบลเพจะไม่ดำเนินการใดๆ เป็นประโยชน์ต่อรัฐ

กรณีศึกษาที่ 63

1. เรื่อง กรณีขอออกเอกสารสิทธิในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ

2.ที่ตั้ง ราษฎรหมู่ที่ 7 บ้านท่าประดู่ และหมู่ที่ 8 บ้านเนินตาแมว ตำบลวังกระแจะ อำเภอเมือง จังหวัดตราด

3.ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติและป่าชายเลน คือป่าสงวนแห่งชาติป่าเสม็ดและป่าสงวนแห่งชาติป่าปากคลองบางพระ ป่าเกาะเจ้าและป่าเกาะลอย

4.กลุ่มปัญหา ชุมชนกับรัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา

ราษฎรอ้างว่าได้อยู่อาศัยครอบครองทำประโยชน์ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติมานานับร้อยปี แต่กรมป่าไม้กำหนดพื้นที่ดังกล่าวเป็นป่าสงวนแห่งชาติและป่าชายเลนในภายหลังที่เป็นชุมชนแล้ว ทำให้ได้รับความเดือดร้อน เนื่องจากขาดหลักประกันด้านหลักทรัพย์และความเป็นอยู่ รวมตลอดถึงไม่สามารถพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนตามเป้าหมายได้

6.ผู้ได้รับผลกระทบ หมู่ 7 บ้านท่าประดู่ 640 ราย หมู่ 8 บ้านเนินตาแมว 355 ราย

7.ผู้เกี่ยวข้อง กบร.จังหวัดตราด อำเภอเมืองตราด กรมป่าไม้ กระทรวงมหาดไทย สปก.

8.กฎหมาย พรบ.ประมวลกฎหมายที่ดิน พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พระราชกฤษฎีกา พ.ศ. 2491 พระราชกฤษฎีกา พ.ศ. 2492

9.กระบวนการแก้ไขปัญหา

กบร.จังหวัดตราด ได้ดำเนินการพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดิน โดยสรุปดังนี้

1.สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี โดยคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจเพื่ออ่านภาพถ่ายทางอากาศได้อ่าน แปล ตีความภาพถ่ายทางอากาศของหมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 8 เสร็จเรียบร้อยแล้ว และได้ส่งให้จังหวัดดำเนินการพิสูจน์ร่องรอยการทำประโยชน์เพื่อนำผลมาพิสูจน์ร่องรอยมาประกอบการพิจารณาในการพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของรัฐของ กบร.จังหวัดตราด

2.จังหวัดได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานพิสูจน์ร่องรอยการทำประโยชน์ของหมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 8 ตามคำสั่งจังหวัดที่ 999/2545 ลงวันที่ 9 สิงหาคม 2545 เพื่อดำเนินการตามข้อ 4 จากภาพ

ถ่ายทางอากาศ เพื่อนำผลเข้าพิจารณาใน กบร.จังหวัด โดยมีปลัดจังหวัดตราดเป็นหัวหน้าคณะทำงาน ป่าไม้จังหวัดตราดเป็นคณะทำงานและเลขานุการ รวมทั้งได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการภาคสนามเพื่อพิสูจน์ร่องรอยการทำประโยชน์ในเขตพื้นที่ป่า หมู่ที่ 7 บ้านท่าประดู่ และหมู่ที่ 8 บ้านเนินตาแมว ตำบลวังกระแจะ อำเภอเมืองตราด ตามคำสั่งที่ 1555/2545 ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน 2545 ด้วย

3.คณะกรรมการดำเนินการภาคสนามเพื่อพิสูจน์ร่องรอยการทำประโยชน์ในเขตพื้นที่ป่า หมู่ที่ 7 บ้านท่าประดู่ และหมู่ที่ 8 บ้านเนินตาแมว ตำบลวังกระแจะ อำเภอเมืองตราด ได้ดำเนินการแล้วเสร็จ ซึ่งจะได้เสนอความเห็นให้ กบร.จังหวัดพิจารณาและสรุปผลการดำเนินงาน ดังนี้

3.1 หมู่ที่ 7 มีการคัดแยกบัญชีรายชื่อราษฎรผู้ให้ปากคำออกเป็น 3 ประเภท คือ

(1) **ประเภทที่พื้นที่อยู่นอกเขตป่าไม้** มีจำนวนทั้งสิ้น 25 ราย จำนวน 28 แปลง คิดเป็นเนื้อที่ทั้งสิ้น 360 ไร่ 1 งาน 57 ตารางวา

(2) **ประเภทพื้นที่จากผลการแปลงภาพถ่ายได้ทำประโยชน์แล้ว(เกษตรกรรม/หมู่บ้าน/ป่าไม้)** มีจำนวนทั้งสิ้น 147 ราย จำนวน 300 แปลง คิดเป็นเนื้อที่ทั้งสิ้น 5,146 ไร่ 2 งาน 37 ตารางวา

(3) **ประเภทพื้นที่จากผลการแปลงภาพถ่ายมีสภาพเป็นป่าไม้** จำนวนทั้งสิ้น 99 ราย จำนวน 113 แปลง คิดเป็นเนื้อที่ทั้งสิ้น 2,133 ไร่ 3 งาน 62 ตารางวา

3.2 หมู่ที่ 8 มีการคัดแยกบัญชีรายชื่อราษฎรผู้ให้ปากคำออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) **ประเภทพื้นที่จากผลการแปลงภาพถ่ายมีสภาพเป็นป่าไม้และได้ทำประโยชน์(เกษตรกรรม/หมู่บ้าน/ป่าไม้)** มีจำนวนทั้งสิ้น 306 ราย จำนวน 356 แปลง คิดเป็นเนื้อที่ทั้งสิ้น 1,281 ไร่ 3 งาน 80 ตารางวา

(2) **ประเภทพื้นที่จากผลการแปลงภาพถ่ายมีสภาพเป็นป่าไม้และยังคงมีสภาพเป็นป่าไม้** มีจำนวนทั้งสิ้น 49 ราย จำนวน 58 แปลง คิดเป็นเนื้อที่ทั้งสิ้น 740 ไร่ 1 งาน 40 ตารางวา

ที่ประชุม กบร.จังหวัดตราดมีมติให้นำเสนอ กบร.ส่วนกลางพิจารณาดังนี้

1.ราษฎรรายใดที่มีเอกสารแสดงการครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดินและพื้นที่ครอบครองไม่ได้อยู่ในเขตป่าให้สามารถดำเนินการขออนุญาตออกเอกสารสิทธิ์ได้ หรือหากรายใดเชื่อว่าที่ดินในครอบครองอยู่ในเขตป่าหรือครอบครองมาก่อนประกาศเป็นป่าคุ้มครองและมีเอกสารหลักฐานหรือพยานและความพร้อมในการนำสืบ จะนำเรื่องขึ้นสู่ศาลขอให้ชี้ขาดเพื่อขออนุญาตออกเอกสารสิทธิ์ก็ได้

2.เนื่องจากตามข้อเท็จจริง ราษฎรได้ครอบครองทำประโยชน์มานานแล้วและสภาพปัจจุบันได้ทำประโยชน์เป็นที่ยุ่อาศัย สวนยางพารา สวนผลไม้ และนาทุ่งเก็บเต็มพื้นที่ป่า

ประกอบกับพื้นที่ข้างเคียงเป็นที่ดินเอกชนที่สามารถออก นส.3 และโฉนดได้ ควรถอนสภาพป่าเพื่อให้ราษฎรได้รับความเป็นธรรมเท่าเทียมกับพื้นที่ข้างเคียง และเมื่อได้ดำเนินการถอนสภาพป่าแล้วให้ส่งมอบกระทรวงมหาดไทยจัดที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดินต่อไป

3.พิจารณาส่งมอบเป็นกรณีพิเศษให้แก่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมนำไปทำการปฏิรูปที่ดิน เนื่องจากพื้นที่เขตป่าดังกล่าวราษฎรได้เข้าไปครอบครองทำกินมานานแล้วโดยบางรายได้อยู่ก่อนประกาศเขตป่าคุ้มครอง

4.พื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะเป็นป่าเสื่อมโทรมตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 และสภาพข้อเท็จจริงในปัจจุบันเป็นที่อยู่อาศัยและพื้นที่เกษตรกรรมของราษฎร สมควรพิจารณาจัดที่ดินให้ราษฎรทำกินเป็นเอกสาร สทก.พิเศษ

5.กรณีพื้นที่บริเวณหมู่ที่ 8 ซึ่งมีบางส่วนยังไม่มีการบุกรุกหรือมีการบุกรุก แต่ยังไม่มีความชัดเจนในการทำประโยชน์ ผู้นำชุมชนและคณะอนุกรรมการ กพร.จังหวัดตราด มีความเห็นว่าควรกันไว้เป็นพื้นที่ป่าชุมชนอนุรักษ์ไว้เพื่อการศึกษาและนันทนาการ

13.แหล่งข้อมูล สำนักงานจังหวัดตราด

14.ข้อสังเกต กรณีแนวทางแก้ปัญหาเรื่องนี้นับว่าน่าสนใจ มีความชัดเจนและรูปแบบทางออกในการแก้ไขปัญหา ควรเป็นแบบอย่างบรรทัดฐานของกรณีอื่น แต่ประเด็นที่จะต้องพิจารณาและข้อควรระวังก็คือ พื้นที่กว่า 7,640 ไร่ หมู่ที่ 7 และ 2,022 ไร่ ใน หมู่ที่ 8 นั้น มีพื้นที่น้อยสำหรับการดำเนินการออกเอกสารสิทธิ์ให้โดยเด็ดขาด เพราะพื้นที่เหล่านี้เป็นทั้งเขตเกษตรกรรมไม่ผลและแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นต้องมีการตรวจสอบผู้จะได้รับเอกสารสิทธิ์อย่างชัดเจนถูกต้องและยุติธรรม

กรณีศึกษาที่ 64

1. เรื่อง กรณีขอออกเอกสารสิทธิในที่ดินราชพัสดุ(สงวนไว้ใช้ในราชการกองทัพเรือ) กิ่งอำเภอเกาะช้าง

2.ที่ตั้ง หมู่ที่ 3 บ้านคลองสน หมู่ที่ 4 บ้านหาดทรายขาว ตำบลเกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง

3.ประเภทพื้นที่ ที่สงวนไว้ใช้ในราชการทหารกองทัพเรือ

4.กลุ่มปัญหา ประชาชนกับกองทัพเรือ

5.รายละเอียดของปัญหา

สำนักงานธนารักษ์พื้นที่ตราด ร่วมกับกิ่งอำเภอเกาะช้าง ได้จัดทำบัญชีรายชื่อราษฎร หมู่ที่ 3 บ้านคลองสน และหมู่ที่ 4 บ้านหาดทรายขาว ตำบลเกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จำนวน 91 รายส่งให้จังหวัดเพื่อพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินในเขตที่ราชพัสดุ(สงวนไว้ใช้ในราชการกองทัพเรือ) ตามที่ราษฎรร้องขอ โดยอ้างว่าได้ครอบครองทำประโยชน์ก่อนสงวนหวงห้ามไว้ใช้ในราชการกองทัพเรือ

6.ผู้ได้รับผลกระทบ 91 ราย

7.ผู้เกี่ยวข้อง กพร.จังหวัดตราด กิ่งอำเภอเกาะช้าง กองทัพเรือ กระทรวงกลาโหม กรมธนารักษ์

8.กฎหมาย มติคณะรัฐมนตรีวันที่ 6 กันยายน 2510 ให้สงวนที่ดินบริเวณด้านเหนือของเกาะช้างไว้ใช้ในราชการกระทรวงกลาโหมเพื่อจัดตั้งสถานีรายงานข่าวสารทางยุทธศาสตร์และฐานส่งกำลังบำรุงทางด้านอ่าวไทยฝั่งตะวันออก

9.กระบวนการแก้ไขปัญหา

1.จังหวัดได้มีคำสั่งที่ 1408/2545 ลงวันที่ 16 ธันวาคม 2545 แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือตรวจสอบและพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของราษฎรในเขตที่ราชพัสดุ(สงวนไว้ใช้ในราชการกองทัพเรือ) กิ่งอำเภอเกาะช้าง โดยมีปลัดจังหวัดตราดเป็นที่ปรึกษา ธนารักษ์พื้นที่ตราดเป็นหัวหน้าคณะทำงาน เจ้าหน้าที่จัดผลประโยชน์ 7 สำนักงานธนารักษ์พื้นที่ตราดเป็นกรรมการและเลขานุการ

2.ขณะนี้ จังหวัดได้จัดส่งแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศให้ กพร.ส่วนกลางอ่าน แปล ตีความ ล่วงหน้าแล้ว และได้จัดทำโครงการพัฒนาแผนงานด้านสำรวจกรรมสิทธิ์และราษฎรบุกรุกที่ดิน ของรัฐ เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงานของคณะทำงานดังกล่าวแล้ว

3.พื้นที่ดังกล่าว จังหวัดได้แจ้งให้ราษฎรที่มีความประสงค์จะดำเนินการยื่นคำขอโดยแบ่ง เป็น 2 ประเด็น และมีผู้ยื่นคำขอแล้วดังนี้

3.1ผู้ยื่นขอเช่า จำนวน 110 ราย

3.2ผู้ขอพิสูจน์สิทธิ์ จำนวน 96 ราย

3.3ผู้ขอพิสูจน์สิทธิ์เพิ่มเติม จำนวน 90 ราย

13.แหล่งข้อมูล สำนักงานจังหวัดตราด

กรณีศึกษาที่ 65

1. เรื่อง กรณีขอให้พิจารณาเพิกถอนเขตป่าสงวนแห่งชาติออกจากพื้นที่ทำกินของราษฎร

2.ที่ตั้ง บ้านคลองไพบูลย์ หมู่ที่ 7 ตำบลตะเคียนทอง กิ่งอำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดจันทบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงเสือ

4.กลุ่มปัญหา ประชาชนกับรัฐ(กรมป่าไม้)

5.รายละเอียดของปัญหา

นายตะล่อม ถึงคุณ ขอให้พิจารณาเพิกถอนเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าดงเสือออกจากที่ดินที่ราษฎรได้ครอบครองและทำประโยชน์

6.ผู้ได้รับผลกระทบ นายตะล่อม ถึงคุณ

7.ผู้เกี่ยวข้อง นายอำเภอ กิ่งอำเภอเขาฉกรรจ์ สปก. ป่าไม้จังหวัด จังหวัดจันทบุรี

8.กฎหมาย มติคณะรัฐมนตรีวันที่ 4 พฤษภาคม 2536 พรบ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518

9.กระบวนการแก้ไขปัญหา

จังหวัดจันทบุรีร่วมกับสำนักงานป่าไม้เขตศรีราชาตรวจสอบแล้ว ปรากฏว่าพื้นที่ที่ร้องเรียนอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าดงเสือ ซึ่งกรมป่าไม้ได้มอบพื้นที่ให้ สปก.ไปดำเนินการปฏิรูปที่ดินแล้วจึงได้แจ้งให้ผู้ร้องเรียนทราบ และให้ติดต่อประสานงานกับสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมจันทบุรีต่อไป

10.แหล่งข้อมูล กปร.

กรณีศึกษาที่ 66

1. กรณีร้องขอเอกสารสิทธิ์ สปก.ในที่ดินทำกินเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าตกรม

2.ที่ตั้ง หมู่ 4 ตำบลบ่อเวฬุ อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติป่าตกรม

4.กลุ่มปัญหา เอกชนกับรัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา นายเฉลิม ภูโต๊ะยา ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4 ตำบลบ่อเวฬุ อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ร้องขอเอกสารสิทธิ์ สปก.ในที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าตกรม

6.ผู้ได้รับผลกระทบ นายเฉลิม ภูโต๊ะยา และราษฎรหมู่ 4

7.ผู้เกี่ยวข้อง จังหวัดจันทบุรี ป่าไม้จังหวัด อำเภอขลุง

8.กฎหมาย มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 30 มิถุนายน 2541 พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

12.กระบวนการแก้ไขปัญหา

1.จังหวัดจันทบุรีตรวจสอบพื้นที่ดังกล่าวแล้วพบว่าราษฎรเคยได้รับเอกสารสิทธิ์ สทก.มาก่อนจริง ประกอบกับเป็นพื้นที่ที่อยู่นอกเขตดำเนินการปฏิรูปที่ดินจังหวัดจันทบุรี

2.กรมป่าไม้แจ้งให้สำนักงานป่าไม้เขตศรีราชาประสานกับจังหวัดจันทบุรี เพื่อตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไป ขณะนี้อยู่ระหว่างตรวจสอบ

13.แหล่งข้อมูล กพร.

กรณีศึกษาที่ 67

1. เรื่อง กรณีขอให้พิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินในเขตอำเภอแก่งหางแมว

2.ที่ตั้ง ตำบลแก่งหางแมว อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติป่าขุนซ่อง

4.กลุ่มปัญหา ประชาชนกับรัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา

นายวันชัย แสงสุวรรณ สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีกับพวกขอให้พิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของราษฎรในเขตอำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี เนื่องจากมีปัญหาข้อขัดแย้งกับพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าขุนซ่อง

6.ผู้ได้รับผลกระทบ นายวันชัย แสงสุวรรณ และราษฎรตำบลแก่งหางแมว

7.ผู้เกี่ยวข้อง จังหวัดจันทบุรี กรมป่าไม้ อำเภอแก่งหางแมว องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี

8.กฎหมาย พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

9.กระบวนการแก้ไขปัญหา

กรมป่าไม้ได้ตรวจสอบแล้วพบว่ากรณีดังกล่าวได้เคยแจ้งให้จังหวัดจันทบุรีและองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีทราบแนวทางการแก้ไขแล้ว สรุปว่าขณะนี้อยู่ระหว่างกรมป่าไม้ดำเนินการตรวจสอบและรับรองสิทธิในที่อยู่อาศัยและที่ดินให้แก่ราษฎรที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าขุนซ่อง ที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี ตามระเบียบและกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ

10.แหล่งข้อมูล กพร.

กรณีศึกษาที่ 68

1. เรื่อง กรณีร้องเรียนไม่ได้รับความเป็นธรรมกรณีที่ดินทำกิน

2.ที่ตั้ง หมู่ 6 ตำบลวังใหม่ อำเภอनायายอาม จังหวัดจันทบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติป่าเทือกเขาทะเลาย

4.กลุ่มปัญหา ราษฎรหมู่ 6 ตำบลวังใหม่ อำเภอनायายอาม จังหวัดจันทบุรี

5.รายละเอียดของปัญหา

ราษฎรหมู่ 6 ตำบลวังใหม่ จำนวน 133 ราย ที่มีที่ดินทำกินอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าเทือกเขาทะเลายได้รับความเดือดร้อนเกี่ยวกับสิทธิทำกิน เนื่องจากเคยได้รับหนังสืออนุญาต สทก.1 หลังถูกเจ้าหน้าที่เรียกคืนไปเพื่อจะออกหนังสืออนุญาต สทก.2 แต่ยังไม่ได้นำดำเนินการแต่อย่างใด

6.ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎรหมู่ 6 ตำบลวังใหม่ จำนวน 133 ราย

7.ผู้เกี่ยวข้อง จังหวัดจันทบุรี ป่าไม้จังหวัด สปก. ป่าไม้เขตศรีราชา

8.กฎหมาย มติคณะรัฐมนตรีวันที่ 30 มิถุนายน 2541 พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

9.กระบวนการแก้ไขปัญหา

สำนักงานป่าไม้เขตศรีราชาได้ตรวจสอบรายชื่อผู้ได้รับความเดือดร้อนจำนวน 133 ราย พร้อมทั้งได้แจ้งแนวทางการแก้ไขปัญหาให้จังหวัดจันทบุรีทราบแล้วดังนี้

1.ถ้าเป็นผู้ที่เคยได้รับเอกสารสิทธิ์ สทก.1 จำนวน 21 ราย ซึ่งหากราษฎรได้ครอบครองทำประโยชน์มาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ถ้าสามารถยื่นคำขอให้กรมป่าไม้ออกเอกสารสิทธิ์ สทก.2 ได้ต่อไป

2.สำหรับรายอื่น ๆ กรมป่าไม้จะทำการตรวจสอบและรับรองสิทธิให้แก่ราษฎรในรูปแบบ สทก.ต่อไป

10.แหล่งข้อมูล กปร.

11.ข้อสังเกต แนวทางเอกสารสิทธิ สทก.ช่วงที่ผ่านมา กรมป่าไม้ใช้ในโครงการนำร่องหมู่บ้านป่าไม้ของกรมป่าไม้ ต่อมาได้ถูกยกเลิกไป แต่ดูเหมือนในบางพื้นที่หาทางออกด้วยการปฏิรูปที่ดินไม่ได้ กันแนวเขตก็กระทำไม่ได้ดี ดังนั้น แนวทาง สทก.อาจมีความจำเป็นต้องศึกษาหามาพิจารณาอีกโดยต้องผูกเงื่อนไขเวลาไว้ให้ชาวบ้านได้รับความมั่นคง มิใช่พอกรมป่าไม้มีนโยบายใหม่เกิดขึ้น และต้องการใช้ที่ดินดังกล่าวจะกลับมีปัญหาประชาชนได้ ดังคล้ายกรณีนี้และเห็นว่าเป็นกรณีที่ต้องติดตาม ☉

กรณีศึกษาที่ 69

1. เรื่อง กรณีร้องเรียนขอความเป็นธรรมกล่าวหาว่าบุกรุกเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว

2.ที่ตั้ง บ้านเขาโสม หมู่ 2 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

3.ประเภทพื้นที่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว

4.กลุ่มปัญหา เอกชนกับรัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา

นายพิศิษฐ์ บุญประเสริฐ ร้องเรียนขอความเป็นธรรม กรณีถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐกล่าวหาว่าบุกรุกเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว

8.ผู้ได้รับผลกระทบ นายพิศิษฐ์ บุญประเสริฐ

9.ผู้เกี่ยวข้อง จังหวัดจันทบุรี กรมป่าไม้ กรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช สำนักงานป่าไม้เขตศรีราชา

11.กฎหมาย พรบ.คุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

12.กระบวนการแก้ไขปัญหา

ผลการตรวจสอบของคณะเจ้าหน้าที่จังหวัดจันทบุรีและสำนักงานป่าไม้เขตศรีราชาปรากฏว่าพื้นที่ดังกล่าวอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว มีบ้านพัก 1 หลัง และสวนผลไม้รวมเนื้อที่ 20 ไร่ โดยมีพื้นที่ควงสภาพป่าประมาณ 5 ไร่ เป็นพื้นที่ต่อเนื่องกันกับผืนป่าใหญ่ คณะเจ้าหน้าที่ได้ชี้แจงให้นายพิศิษฐ์ ทราบและยอมรับแล้วว่าจะไม่เข้าไปก่อสร้างแผ้วถางยึดครองพื้นที่ที่ยังคงสภาพป่าอีกต่อไป และหากพบการกระทำที่ผิดกฎหมายก็ยินยอมให้ดำเนินการตามกฎหมายและยอมรับคำชี้แจงของคณะเจ้าหน้าที่

13.แหล่งข้อมูล กบร.

กรณีศึกษาที่ 70

1. เรื่อง กรณีที่ดินเขตทหารแปลงสนามยิงปืนทุ่งฟ้าผ่าจังหวัดจันทบุรี

2.ที่ตั้ง ที่ราชพัสดุทุ่งฟ้าผ่า ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จันทบุรี (สนามยิงปืนของกองทัพบก) และ ตำบลวัดใหม่ อำเภอเมืองจันทบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ที่ดินเขตทหาร(ราชพัสดุเป็นเจ้าของ)

4.กลุ่มปัญหา ประชาชนกับกองทัพบก

5.รายละเอียดของปัญหา

23 พ.ย. 2545 นายพงษ์ชัย เจริญยศ นายกเทศมนตรีตำบลท่าช้าง ร้องขอความเป็นธรรม ต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาว่า ประชาชนตำบลท่าช้าง ๗ 7,000 คนเศษ ประมาณ 1,200 ครอบครัว เดือดร้อนเนื่องจาก มี สค.1 แต่ออกโฉนดไม่ได้ เพราะกรมธนารักษ์คัดค้านและฟ้องร้อง ประชาชนบางรายมีเอกสารสิทธิ์แล้วแต่นำไปทำนิติกรรมใด ๆ ไม่ได้ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการ พัฒนาความเจริญของบ้านเมืองในบริเวณนี้

25 ธันวาคม 2545 นายพงษ์ชัย เจริญยศ ร้องต่อ นายปรีชา ปิตานนท์ ส.ว.จันทบุรี ว่า ประชาชน 7,000 คนเศษ ประมาณ 1,200 ครอบครัว อาศัยในที่ดินแปลงทุ่งฟ้าผ่า 3 ไร่ 3 งาน 30 ตารางวา ส่วนใหญ่มี สค.1 แต่เมื่อนำไปขออนุญาตออกโฉนดก็ถูกกรมธนารักษ์คัดค้านทั้ง ๆ ที่ไม่มีหลักฐาน กรมธนารักษ์มีหลักฐานการซื้อขายที่ดินจากชาวบ้าน 198 ไร่ เท่านั้น โดยมีลักษณะมายึดที่ดินจากประชาชนถึง 4,375 ไร่ และจะให้ประชาชนหาหลักฐานมาพิสูจน์สิทธิทำให้เสียหายเดือดร้อน จึงขอความเป็นธรรม

นายพงษ์ชัย ๗ ยังได้ร้องต่อกรมการปกครองวุฒิสภาด้วย และยังคงร้องกับ รมต.มหาดไทย ซึ่งขณะนี้ยังอยู่ระหว่างการพิจารณาของ กบร.

-22 พ.ค.43 ชาวบ้านหมู่ 2-5 และ หมู่ 8-9 ตำบลท่าช้าง ร้องให้แก่ปัญหากรรมสิทธิ์ในที่ดินทุ่งฟ้าผ่า โดยที่ดินดังกล่าวมีราษฎรอยู่อาศัยเต็มพื้นที่ และได้โต้แย้งสิทธิโดยอ้างว่าได้เข้าครอบครองมาก่อน และที่ดินตามหนังสือสมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลจันทบุรีทั้ง 2 ฉบับ ไม่มีผลเป็นกฎหมายเป็นเพียงหนังสือสั่งการ ดังนั้นที่ราชพัสดุมีเฉพาะส่วนที่ได้ซื้อมาและยกให้เท่านั้น

6.ความรุนแรงของปัญหา มาก เกี่ยวกับปัญหาทางโครงสร้างกฎหมายและนโยบายของรัฐและกองทัพบก

7.ความซับซ้อน มีมาก

8.ผู้ได้รับผลกระทบ 1,200 ครอบครัว หรือราว 7,000 คน

9.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ 4,282-3-94 ไร่

10.กฎหมาย มาตรา 8 ประมวลกฎหมายที่ดินว่าด้วยการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงปี 2517 ระเบียบกรมที่ดินฉบับที่ 2 ปี 2520 ว่าด้วยการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ระเบียบกรมที่ดินฉบับที่ 3 ปี 2520 ว่าด้วยการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง กฎกระทรวงฉบับที่ 26 ปี 2516 ออกตามความในประมวลกฎหมายที่ดิน กฎกระทรวงฉบับที่ 45 ปี 2537 ออกตามความในประมวลกฎหมายที่ดิน หนังสือคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ นร 0605/ร.1911 วันที่ 17 พฤษภาคม 2539

11.กระบวนการแก้ไขปัญหา

1.เมื่อปี พ.ศ. 2496 กองทัพบกได้ตั้งคณะกรรมการทำการสำรวจขอบเขตโดยได้ร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ปลัดอำเภอ ผู้ที่มีแนวเขตใกล้เคียงทำการรังวัดกำหนดขอบเขต และได้ปักหลักเขต(หลัก ทบ.)ไว้รอบแปลงมีขนาดของพื้นที่กว้าง 1,400 ตามรางเมตร ยาว 5,000 เมตร ต่อมาในปี พ.ศ. 2530 ได้มีการตั้งคณะกรรมการผสมประกอบด้วยผู้แทนกองทัพบก ผู้แทนกระทรวงการคลัง และผู้แทนกระทรวงมหาดไทย โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานเพื่อพิจารณากำหนดขอบเขตของสนามยิงปืนทุ่งฟ้าผ่า ผลการดำเนินการได้ทำการรังวัดทำแผนที่แสดงขอบเขตตามหลักเขต ทบ. ที่กองทัพบกได้ทำการสำรวจแผนที่ไว้เมื่อปี พ.ศ. 2496 ได้เนื้อที่ประมาณ 4,282-3-94 ไร่ ซึ่งในการรังวัดครั้งนี้มีผู้คัดค้านรวม 114 ราย

2.ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 กบร.ส่วนจังหวัดได้พิจารณากำหนดขอบเขตที่ดินแปลงสนามยิงปืนทุ่งฟ้าผ่า และมีมติเห็นชอบให้ยึดถือแนวเขตตามอาณาเขตแผนที่เมื่อปี พ.ศ. 2496 และปี พ.ศ. 2530 ซึ่ง กบร.ส่วนกลางได้มีมติในคราวประชุมครั้งที่ 3/2544 เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2544

ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามที่คณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริง ซึ่ง กบร.ส่วนกลางได้แต่งตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาเกี่ยวกับสถานะของที่ดินสนามยิงปืนทุ่งฟ้าผ่า โดยสรุปได้ยึดถือแนวเขตของสนามยิงปืนทุ่งฟ้าผ่าตามที่ กบร.ส่วนจังหวัดเห็นชอบแล้ว คือ ให้ยึดถือแนวเขตตามรูปแผนที่ปี พ.ศ. 2496 และปี พ.ศ. 2530 และให้มีการพิสูจน์สิทธิการครอบครองของราษฎรที่อยู่ในเขตที่ดินของรัฐตามหลักเกณฑ์ของ กบร.และในคราวประชุม กบร.ครั้งที่ 2/2546 เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2546 กบร.ได้มีมติให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยการพิสูจน์สิทธิการครอบครองตาม

มาตรการของ กบร. โดยให้จังหวัดจันทบุรีถือปฏิบัติไปแล้วเสร็จภายใน 120 วัน และให้รายงานความคืบหน้าให้ประธาน กบร.(พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ)ทราบทุก 30 วัน และต่อมาในคราวประชุม กบร.ครั้งที่ 3/2546 เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2546 ได้มีมติยืนยันให้ กบร.ส่วนจังหวัดจันทบุรีดำเนินการพิสูจน์สิทธิการได้แย่งตามหลักเกณฑ์ของ กบร.ต่อไป

12.แหล่งข้อมูล กบร. สำนักงานจังหวัดจันทบุรี

13.ข้อสังเกต ในกรณีนี้จัดเป็นปัญหาทางโครงสร้างของการบริหารจัดการที่ดินในเขตราชการทหาร ซึ่งมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วย เห็นว่าเป็นกรณีปัญหาพิพาทในเขตทหารที่มีเกิดพิพาทในหลายพื้นที่และทุกภาค ผู้วิจัยต้องศึกษาค้นคว้า “ การแก้ไขปัญหาพิพาทที่ดินเขตทหาร ” เป็นการเฉพาะจะได้ข้อมูลครอบคลุมทางการแก้ไขที่ชัดเจน ☺

กรณีศึกษาที่ 71

1. เรื่อง กรณีปัญหาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองเครือหวายทับที่ทำกินของประชาชน

2.ที่ตั้ง ราษฎรหมู่ 8 ตำบลปัทวี อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี และหมู่ 6 หมู่ 7 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี รวม 70 ครอบครัวย

3.ประเภทพื้นที่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองเครือหวาย

4.กลุ่มปัญหา ประชาชน ชุมชน กับรัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา

ด้วยราษฎรหมู่ 8 ตำบลปัทวี และหมู่ 6 และหมู่ 7 ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน ได้ทำกินในที่ดินที่พิพาทมานานราว 20-40 ปี แต่ต่อมาทางราชการป่าไม้เข้าไปปักแนวเขตและประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองเครือหวายทับพื้นที่ของราษฎรจำนวน 70 ครอบครัวย 2 ตำบล ให้ได้รับความเดือดร้อน โดยราชการเพ่งเข้าไปประกาศเมื่อปี 2541 ราษฎรต้องการให้เกิดการกันแนวเขตพื้นที่ของชุมชนออกจากเขตดังกล่าว

6.ความรุนแรงของปัญหา มาก

7.ความซับซ้อน ปานกลาง

8.ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎร 2 ตำบล จำนวน 70 ครอบครัวย

9.ผู้เกี่ยวข้อง ป่าไม้จังหวัดจันทบุรี กรมป่าไม้ กรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช จังหวัดจันทบุรี คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

10.กระบวนการแก้ไขปัญหา

ราษฎรทำหนังสือร้องเรียนคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2545 และปัจจุบันเรื่องอยู่ที่สำนักคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

11.แหล่งข้อมูล คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

12.ข้อสังเกต ต้องติดตามตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่ให้รายละเอียดมีลักษณะใกล้เคียงกับหลาย ๆ กรณีที่เป็นปัญหาเกิดขึ้น น่าจะจัดหมวดหมู่ให้อยู่ในกลุ่มเดียวกันได้ และเป็นกรณีที่ต้องติดตามตรวจสอบเพราะสะท้อนการเคลื่อนไหวตัวของชุมชนต่อปัญหาด้วยตนเอง ◎

กรณีศึกษาที่ 72

1. กรณีความเดือดร้อนที่ทำกินของชาวซอง

2.ที่ตั้ง พื้นที่ทุ่งตาลอง หมู่ 5 ตำบลจันทเขลม กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

3.ประเภทพื้นที่ พื้นที่เขตรักษาการทหารทุ่งตาลอง

4.กลุ่มปัญหา ประชาชนกับทหาร

5.รายละเอียดของปัญหา

ด้วยนายฮั่น พิเศษ และครอบครัวชาวซอง จำนวน 44 ครอบครัว ได้ขอให้ทางราชการช่วยเหลือเรื่องที่ดินทำกิน เนื่องจากได้รับความเดือดร้อนจากการที่ถูกเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารขับไล่ออกจากที่ดินทำกินในพื้นที่ทุ่งตาลอง หมู่ที่ 5 ตำบลจันทเขลม กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ

6.ความรุนแรงของปัญหา มากเพราะถือว่ากระทำต่อคนชายขอบ

7.ความซับซ้อน ไม่มาก

8.ผู้ได้รับผลกระทบ ชาวซองจำนวน 44 ครอบครัว และราษฎรที่เดือดร้อนไม่มีที่ดินเป็นของตนเองอีก 89 ราย รวมเป็น 133 ราย

9.ผู้เกี่ยวข้อง จังหวัดจันทบุรี สปก.จันทบุรี ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดจันทบุรี กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ

10.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ 3,500 ไร่

11.กฎหมาย พรบ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518

12.กระบวนการแก้ไขปัญหา

กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีดังกล่าวแล้ว

1.นายฮั่นและชาวบ้านที่ได้อำนาจเรียนจำนวน 44 ราย ได้ทำกินอยู่บริเวณที่ดินดังกล่าว(ทุ่งตาลอง) ซึ่งเป็นที่ดินที่ชาวบ้านได้เข้ามาจับจองกันโดยไม่มีเอกสารสิทธิ์การครอบครองแต่อย่างใด ต่อมาได้ถูกทางฝ่ายทหารประกาศเขตพื้นที่ทหารโดยมีเนื้อที่ครอบคลุมไปถึงที่ดินบริเวณดังกล่าว

(ทุ่งตาลอง) ประมาณ 20,000 ไร่ และฝ่ายทหารได้กันพื้นที่ไว้ประมาณ 160 แปลง ๆ ละ 15 ไร่ เพื่อจัดสรรให้ชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนดังกล่าวประมาณ 160 ครอบครัว ซึ่งครอบครัวของ นายอ้นก็เป็นหนึ่งในครอบครัวที่ได้รับความเดือดร้อนและได้รับการจัดสรรที่ดินดังกล่าว แต่เนื่องจากนายอ้นมีลูกหลานมากทำให้ที่ดินที่ได้รับการจัดสรรจากฝ่ายทหารไม่เพียงพอต่อการประกอบ อาชีพเพื่อเลี้ยงครอบครัว

2.นอกเหนือจากจากผู้ที่ได้ร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัด จำนวน 44 รายแล้ว ยังมีประชาชนที่อ้างว่าตนเองเป็นผู้ยากจนและไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง รวมทั้งสิ้น 133 ราย ได้มาขอให้ทางราชการได้ช่วยเหลือจัดสรรที่ดินทำกินให้ โดยมีบุคคลที่น่าเชื่อถือเป็นผู้รับรองว่า บุคคลดังกล่าวเป็นผู้ยากจนและไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองจริง ในกรณีนี้ถึงอำเภอเขาชัยสน มีความเห็นว่า เพื่อเป็นการช่วยเหลือบุคคลทั้ง 133 ราย และจากการตรวจสอบในเบื้องต้นบุคคล ดังกล่าวก็น่าเชื่อได้ว่าเป็นผู้ยากจนและไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง จึงสมควรให้การช่วยเหลือ บุคคลดังกล่าวทั้ง 133 รายต่อไป

13.แหล่งข้อมูล สำนักงานจังหวัดจันทบุรี

14.ข้อสังเกต เป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจโดยเฉพาะชาวไทยเชื้อสายชองในจังหวัดจันทบุรี ควร ตรวจสอบติดตามข้อมูล ☉

กรณีศึกษาที่ 73

1. เรื่อง กรณีที่ป่าสงวนแห่งชาติบางละมุง

2.ที่ตั้ง หมู่ 1 ตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

3.ประเภทพื้นที่ เขตป่าสงวนแห่งชาติบางละมุง อำเภอบางละมุง ที่ดินหวงห้าม(ตามประกาศพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้าม)

4.กลุ่มปัญหา เอกชนกับรัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา

นางแจก เลือตาด ขอลอกโฉนดตามหลักฐาน สค.1 หมู่ที่ 1 ตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอบางละมุง ซึ่งที่ดินแปลงนี้คาบเกี่ยวกับเขตป่าสงวนแห่งชาติบางละมุง

6.ผู้ได้รับผลกระทบ นางแจก เลือตาด

7.ผู้เกี่ยวข้อง กพร. ป่าไม้จังหวัดชลบุรี ที่ดินจังหวัดชลบุรี อำเภอบางละมุง คณะกรรมการกฤษฎีกา สปก.ชลบุรี

8.กฎหมาย ประมวลกฎหมายที่ดิน พระราชกฤษฎีกากำหนดพื้นที่ป่าคุ้มครองบางละมุง พรบ.ออกโฉนดที่ดินฉบับที่ 6 ปี 2479 พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามเพื่อการราชทัณฑ์ปี 2482 ความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกากรณีปัญหาการออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์และการแจ้งการครอบครองที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติตะรุเตา ระเบียบคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติฉบับที่ 12 ปี 2532 เงื่อนไขการออกโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ ระเบียบ กพร.ปี 2535 มติคณะรัฐมนตรี 4 พฤษภาคม 2536 นโยบายการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ และแผนการดำเนินการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐในเชิงรุก 19 กรกฎาคม 2540

9.กระบวนการแก้ไขปัญหา

กพร.จังหวัด ประชุมครั้งที่ 1 /2542 ,26 พ.ค. 42

-สค.1ออกปี 2485 แต่พรก.กำหนดพื้นที่ป่าคุ้มครองบางละมุง ออกปี 2495 จึงเป็นการครอบครองระหว่างการใช้ พรบ.ออกโฉนดที่ดินฉบับที่ 6 ปี 2479 ซึ่งกฤษฎีกาเคยตีความว่า ถ้าไม่ได้ขอจับจองที่ดินตามกฎหมายในขณะนั้น ผู้ครอบครองก็ไม่ได้ที่ดินเมื่อประกาศเป็นป่าคุ้มครอง

แล้วที่ดินนั้นก็เป็นที่หวงห้าม(ลักษณะคล้ายกับกรณีอุทยานแห่งชาติตะรุเตาซึ่งประกาศเป็นเขตหวงห้ามเพื่อการราชทัณฑ์ ปี 2482)

กรมป่าไม้ตรวจสอบการทำประโยชน์แล้วพบร่องรอยทำประโยชน์มาก่อนประกาศเป็นเขตป่าคุ้มครอง ซึ่งสามารถออกเอกสารสิทธิได้

กรณีนางแจกซึ่งครอบครองปี 2485(ระหว่าง พรบ.ออกโฉนดฯ ฉบับที่ 6 กำหนดให้ผู้ครอบครองที่ดินต้องขอจับจอง แต่ที่ดินแปลงนี้ไม่มีใบจับจองมาแจ้ง สค.1 ในปี 2498

กฤษฎีกาตีความว่าการครอบครองโดยไม่จับจอง แม้มารับแจ้ง สค.1 ก็ไม่มีสิทธิครอบครองที่ดิน(กรณีตะรุเตา) ถ้าประชาชนครอบครองหลังการบังคับใช้ พรบ.ออกโฉนดฯ ปี 2479 โดยมีได้จับจอง ผู้ครอบครองก็ไม่มีสิทธิครอบครองและยังคงถือว่าที่นั้นเป็นที่รกร้างว่างเปล่าและเมื่อประกาศใช้กฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินเพื่อการราชทัณฑ์ ปี 2482 ที่ดินดังกล่าวกลายเป็นที่หวงห้ามและการครอบครองที่หวงห้ามก็ไม่ทำให้เกิดสิทธิแต่ประการใด

กรณีนางแจก ได้ครอบครองหลัง พรบ.ออกโฉนดฯ โดยไม่ได้จับจองและเมื่อประกาศเป็นป่าคุ้มครองบางละมุงในปี 2495 ทำให้ที่ดังกล่าวเป็นที่หวงห้าม(เป็นข้อกฎหมายที่เทียบเคียงกันได้)(ความเห็นจังหวัด ต.ค.42)

กรมป่าไม้ตรวจสอบภาพถ่ายทางอากาศแล้วพบว่ามีการทำประโยชน์มาก่อนประกาศเป็นเขตป่าคุ้มครอง จึงสามารถออกเอกสารสิทธิได้

กบร.จังหวัดมีมติว่า น่าเชื่อว่าครอบครองทำประโยชน์มาก่อนประกาศเขตคุ้มครอง จึงส่งเรื่องให้ป่าไม้และ สปก.ชลบุรี ดำเนินการต่อ(ประชุม กบร.จว. ครั้งที่ 1/2543 วันที่ 24-02-43)

10.แหล่งข้อมูล กบร.

11.ข้อสังเกต มีประเด็นว่ากรมป่าไม้ได้ยกพื้นที่ดังกล่าวให้ สปก.นำไปปฏิรูปที่ดินแล้ว ในคราวประชุม กบร.จังหวัด ครั้งที่ 1/2543 ป่าไม้จังหวัดมีความเห็นว่าการออกโฉนดในป่าทำได้เรื่อย ๆ แต่ไม่กันพื้นที่ออก ที่ดินจังหวัดมีความเห็นว่ากรณีนี้ไม่มีหลักฐาน(เอกสารของทางราชการ) เมื่อพิสูจน์ภาพถ่ายแล้วออกเอกสารสิทธิให้เลยจะง่ายเกินไปและเนื่องจากมีการประกาศเป็นเขตป่าหมดแล้วจึงต้องมีการกันพื้นที่ออกก่อน ☹

กรณีศึกษาที่ 74

1. เรื่อง กรณีที่ดินสาธารณะเนินมะปรางค์ ตำบลท่าบุญมี อำเภอพนัสนิคม

2.ที่ตั้ง ราษฎรตำบลท่าบุญมี อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ที่สาธารณะประโยชน์คาบเกี่ยวกับที่สงวนหวงห้าม

4.กลุ่มปัญหา ราษฎรกับเจ้าหน้าที่รัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา มกราคม 2523 นางเฮียง แซ่ฮึ้ง กับพวกรวม 3 คน ราษฎรตำบลท่าบุญมี อำเภอพนัสนิคม ร้องสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีว่าได้รับความเดือดร้อนจากการที่กำนันตำบลท่าบุญมีไม่ยอมลงนามรับรองการทำประโยชน์ในเนื้อที่ 140 ไร่ ซึ่งตนทำกินมาเป็นเวลา 20 ปี เศษ เพื่อนำไปขอเอกสารสิทธิ์(เรื่องนี้เคยร้องต่อนายบุญชู โรจนเสถียร รองนายกรัฐมนตรี โดยนางเฮียงกับพวกรวม 33 ราย โดยร้องผ่านนายตรงค์ สิงโตทอง ส.ส.ชลบุรี ในขณะนั้น)

6.ความรุนแรงของปัญหา ไม่มาก

7.ความซับซ้อน มีมากเกี่ยวกับข้อกฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ

8.ผู้ได้รับผลกระทบ นางเฮียง แซ่ฮึ้ง และพวกรวม 33 คน

9.ผู้เกี่ยวข้อง กพร. ที่ดินจังหวัดชลบุรี จังหวัดชลบุรี กรมที่ดิน

10.กฎหมาย ประมวลกฎหมายที่ดิน พรบ.ว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นที่สาธารณะสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2478

11.กระบวนการแก้ไขปัญหา

ปี 2524-2526 อำเภอตั้งกรรมการตรวจสอบแนวเขตแต่ดำเนินการไม่สำเร็จเพราะมีเหตุขัดข้องหลายประการ เช่น กรรมการมีความเห็นขัดแย้งกัน ตกลงกันไม่ได้ บางคนย้ายไปดำรงตำแหน่งอื่น จนกระทั่ง 20 กรกฎาคม 2526 กรรมการได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงและลงทะเบียนภาพถ่ายทางอากาศเสร็จสิ้นแล้ว แต่มีปัญหาว่าที่ดังกล่าวมีเนื้อที่ 1,643 ไร่ เกินกว่าที่ปรากฏใน

ทะเบียนเดิมคือ 1,200 ไร่ กว่า 443 ไร่(อำเภอพนัสนิคมได้ขอจดทะเบียนหนังสือสำคัญสำหรับที่ หลวงไฉ่น้อยที่ 1,200 ไร่) เพื่อแก้ปัญหาเนื้อที่เกินอำเภอจึงดำเนินการดังนี้

1.ตั้งกรรมการพิจารณาและมีมติให้สภาตำบลทำบุญมีไปพิจารณา และสภาตำบลมีมติ ยอมรับว่าที่ดินสาธารณะมีเนื้อที่ 1,643 ไร่ และมีมติว่าควรเพิกถอนที่สาธารณะเพราะประชาชนใช้ ประโยชน์มาช้านานและหมดสภาพที่จะเป็นที่สาธารณะประโยชน์แล้ว

2.อำเภอเห็นว่าเป็นที่แปลงใหญ่และมีประชาชนบุกรุกใช้ประโยชน์ 110 ราย เพื่อแก้ ปัญหาจึงควรให้อยู่ชั่วคราวตามระเบียบคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติฉบับที่ 3 (ปี 2515) ไปก่อน แล้วได้ดำเนินการตรวจสอบสภาพ/จำนวนผู้บุกรุกและใช้ประโยชน์ พบว่ามีการออก นส.3 และ นส.3 ก.ไปแล้วหลายราย จึงเสนอให้จังหวัดตั้งกรรมการสอบสวนสิทธิ เพราะผู้ร้องต้องการออก เอกสารสิทธิ ตามที่อ้างว่าบางรายที่อยู่ใกล้เคียงได้รับเอกสารสิทธิไปแล้วหลายราย(หนังสือสำคัญ สำหรับที่ดิน)

จังหวัดเห็นว่าอำเภอและสภาตำบลทำบุญมีความเห็นขัดแย้งกัน จังหวัดจึงขอให้กรมที่ดิน จัดช่างรังวัดและเจ้าหน้าที่สอบสวนสิทธิและจัดสรรงบประมาณให้จังหวัดเพื่อแก้ไขปัญหา

ต่อมาปี 2528 กรมที่ดินพิจารณาแล้วพบว่าที่สาธารณะประโยชน์เนินมะปรางค์ สงวนหวง ห้ามไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่อาจเป็นที่สาธารณะที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพราะ ฉะนั้นอาณาเขตที่สาธารณะอาจไม่ตรงตามที่ขึ้นทะเบียนไว้ ต่อมาจังหวัดได้ตรวจสอบและทำแผนที่ โดยสังเขปแสดงอาณาเขตที่ประชาชนเคยใช้ประโยชน์ร่วมกันมาก่อน มีเนื้อที่ 1,643 ไร่ แต่ ปรากฏว่าถูกบุกรุกเหลือพื้นที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันเพียง 21 ไร่ จังหวัดเห็นว่าการสอบสวนสิทธิ โดยตั้งกรรมการตรวจสอบในเขตนอกพื้นที่ 21 ไร่ด้วย จึงขอให้กรมที่ดินส่งเจ้าหน้าที่รังวัดและสอบ สอนสิทธิและจัดสรรงบประมาณ แต่กรมที่ดินอ้างว่าไม่มี โดยขอให้จังหวัดดำเนินการเอง แต่ จังหวัดก็ไม่มี(ปี 2531)

ปี 2531 สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี โดยคำสั่งของนายมีชัย ฤชุพันธุ์ ขอให้ตรวจสอบด้วย ว่าที่ดินข้างเคียงที่ได้ นส.3 และ นส.3 ก. ออกโดยชอบหรือไม่

ปี 2532 มหาดไทยแจ้งว่าที่ดังกล่าวสงวนหวงห้ามไว้เป็นที่เลี้ยงสัตว์ปี 2480 ตรวจสอบ และจัดทำแผนที่แสดงเขตที่ดินได้ 1,634 ไร่ ถูกบุกรุกจนเหลือ 21 ไร่ ออก นส.3 และ นส.3 ก. แล้ว เป็นจำนวนมาก กรมที่ดินจึงตั้งกรรมการแก้ไขปัญหาบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์เนินมะปรางค์ เพื่อ หาแนวเขต เพื่อออก นส.3 และเพื่อพิสูจน์สิทธิราษฎร

ผลการดำเนินการคือ รังวัดเพื่อออก นส.3 ได้ 1,615 ไร่ ประชาชนเข้าครอบครองและอ้าง สิทธิ 91 ราย จำนวน 110 แปลง มีหลักฐาน 49 ราย 63 แปลง ไม่มีหลักฐาน 42 ราย 47 แปลง ผู้ เข้าครอบครองไม่ทราบว่าเป็นที่สาธารณะ รวมทั้งไม่ยอมออกจากที่ดินและไม่ยอมเช่าเพราะยาก จน

กรมที่ดินจึงขอให้กรมแผนที่ทหารขีดเขตที่ดินสาธารณประโยชน์ในภาพถ่ายและอ่านภาพถ่ายเพื่อใช้เกี่ยวกับการพิสูจน์สิทธิ์

*กรมที่ดินเคยพิจารณาว่าที่ดินแปลงนี้สงวนหวงห้ามไว้โดยมิชอบด้วยกฎหมาย เพราะการกำหนดเป็นที่สงวนหวงห้ามหลังพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นที่สาธารณะสมบัติของแผ่นดิน 2478 ต้องออกเป็นกฎกระทรวง เพราะฉะนั้นการประกาศหวงห้ามของอำเภอในปี 2480 จึงไม่มีผลให้ที่แปลงนี้เป็นที่สาธารณประโยชน์แต่อย่างใด แต่อาจเป็นที่สาธารณะโดยสภาพที่ประชาชนใช้ร่วมกันมาช้านาน

ผลการสอบสวนสิทธิพบว่าส่วนใหญ่ครอบครองหลังปี 2480 พื้นที่นี้เป็นที่สาธารณประโยชน์โดยสภาพ ผู้ครอบครองก่อนปี 2480 จะกันพื้นที่ออกจากทะเบียน นส. ส่วนผู้ครอบครองทีหลังจะผลัดกันออก ถ้ามีการโต้แย้งสิทธิก็ต้องพิสูจน์กันในศาล

คณะกรรมการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการบุกรุกที่เนินมะปรางค์ ๙ มีมติให้รังวัดออก นส. 21 ไร่ไปก่อน

ปี 2534 กรมแผนที่ทหารไม่สามารถแสดงรายละเอียดการทำประโยชน์และสิ่งปลูกสร้างในที่สาธารณประโยชน์ได้ เพราะมีสภาพเป็นเนิน คณะกรรมการมีมติให้ประกาศหาผู้คัดค้านการออก นส.

สภ.ส่งคนไปขอทราบข้อมูลเพิ่มเติม จังหวัดได้ให้อำเภอและสภาตำบลทำบุญมีพิจารณาสรุปว่า(เมื่อ พ.ศ. 42)

1.ที่ 21 ไร่ ออก นส.ไปแล้วเมื่อปี 2537

2.บริเวณที่มีผู้บุกรุก ใครมีหลักฐาน สค.1 นส.3 นส.3 ก. ให้คงมีสิทธิต่อไป โดยให้ถอนสภาพและออกโฉนดให้

3.ส่วนที่ดินนอกเหนือจากนี้ให้คงสภาพไว้โดยให้ผู้บุกรุกเช่าทำประโยชน์

4.ปี 2538 กรมที่ดินส่งเจ้าหน้าที่ไปสำรวจออกโฉนดในบริเวณรอบที่รังวัดออก นส.ปรากฏว่าในการรังวัดออกโฉนด ผู้ใหญ่บ้านที่เป็นตัวแทนนายอำเภอไปร่วมตรวจสอบเป็นพยานและร่วมระวางชี้แนวเขตที่สาธารณประโยชน์ไม่ยอมลงนามโดยอ้างว่า ที่ที่ประชาชนขอออกโฉนดเป็นที่สาธารณประโยชน์เนินมะปรางค์ กรมที่ดินจึงนำเรื่องเข้า กบร.จังหวัด และมีมติในปี 2540 ว่า ไม่มีหน้าที่ชี้ว่าเป็นที่สาธารณประโยชน์หรือไม่ จึงส่งคืนให้กรมที่ดิน

สำนักงานที่ดินจังหวัดชลบุรี สาขานันสนิม เห็นว่า ที่ดินที่อำเภอพนสนิมและคณะกรรมการชี้ขอบเขต เป็นที่เนินมะปรางค์และได้รังวัดออก นส. และไม่สามารถออกเอกสารสิทธิ์ให้ได้

*สำเนาทะเบียนที่สาธารณประโยชน์เนินมะปรางค์มีด้วยกัน 2 ฉบับ แต่ระบุวันเดือนปีที่ประกาศหวงห้ามไม่ตรงกัน คือ ฉบับหนึ่งเก็บรักษาไว้ที่อำเภอพนสนิมระบุว่าประกาศหวงห้าม

โดยอำเภอปี 2480 อีกรับเก็บรักษาไว้ที่ดินจังหวัดสาขาพนัสนิคมระบุว่าประกาศหวงห้ามโดย อำเภอปี 2478

กบร.กลาง ประสานงานไปกองสำรวจและควบคุมที่ดินของรัฐ กรมที่ดิน ทราบว่า กบร. จังหวัด ในคราวประชุม 20 สิงหาคม 2540 ครั้งที่ 3/2540 เห็นว่าการสงวนหวงห้ามปี 2480 ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะไม่ได้ออกเป็นกฎกระทรวงตาม พรบ.หวงห้ามฯ ปี2478 แต่อาจเป็นที่สาธารณประโยชน์โดยสภาพของการใช้ประโยชน์ร่วมกันของประชาชน แต่เนื่องจากฝ่ายปกครองไม่สามารถชี้แนวเขตที่สาธารณประโยชน์ตามสภาพการใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ จึงไม่อยู่ในอำนาจของ กบร.จังหวัดจะพิจารณา

ในคราวประชุม กบร.กลาง ครั้งที่ 3/2543 วันที่ 20 กรกฎาคม 2543 ให้อำเภอ จังหวัด อบต. สถาตำบล ดำเนินการ คือ

1.ตรวจสอบว่าประกาศหวงห้ามปีใดแน่

2.ถ้าเป็นปี 2478 ให้แจ้ง กบร.และกรมที่ดินเนินการตามหลักเกณฑ์ ระเบียบ กฎหมาย ในอาณาเขตตามแผนที่ที่ตรวจสอบแล้วคือ 1,615 ไร่

3.ถ้าเป็นปี 2480 และมีได้มีกฎกระทรวงห้ามฯ แต่ที่ดังกล่าวเป็นที่สาธารณประโยชน์โดยสภาพของการใช้ประโยชน์ ก็ให้ดำเนินการตรวจสอบหาแนวเขตที่สาธารณประโยชน์โดยสภาพการใช้ประโยชน์ตามหลักเกณฑ์ คำสั่ง ระเบียบและกฎหมาย เช่น คำสั่งมหาดไทยที่ 158/2501 วันที่ 3 มีนาคม 2501 เรื่อง ระเบียบปฏิบัติในการรังวัด ทำแผนที่และการรังวัดแนวเขตที่ดินอันเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกันซึ่งเกิดขึ้นโดยสภาพ, หนังสือมหาดไทยที่ มท.0604/ว197 วันที่ 18 เมษายน 2510 เรื่อง การดูแลและดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน, หนังสือมหาดไทย ที่ มท.0409/ว1394 วันที่ 25 ตุลาคม 2528 เรื่อง กำหนดมาตรการป้องกันการบุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์, หนังสือมหาดไทย ที่ มท.0718.2/ว1711 วันที่ 15 มีนาคม 2543 เรื่อง ระเบียบมหาดไทยว่าด้วยการมอบหมายให้สถาตำบลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นช่วยเหลือในการดำเนินการออก นสล. พ.ศ. 2543 ฯลฯ และหากประชาชนบุกรุกก็ให้ดำเนินการตามข้อ 2

ปี 2544 ผลการตรวจสอบคือ กิ่งอำเภอเกาะจันทร์ รายงานผลการตรวจสอบพบว่า สงวนหวงห้ามไว้ปี 2480 และอำเภอแต่งตั้งกรรมการตรวจสอบสภาพการใช้ประโยชน์และหาแนวเขตแล้ว

กบร.กลางเห็นว่าการสงวนหวงห้ามปี 2480ไม่ได้ออกกฎกระทรวง ก็ไม่ทำให้ที่ดินดังกล่าวเป็นที่สาธารณะเว้นแต่ในส่วนที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งจะทำให้รัฐได้น้อยลงกว่าที่ขึ้นทะเบียนไว้ จึงขอให้กรมที่ดินมีความเห็นเกี่ยวกับการตรวจสอบของจังหวัดว่าชอบหรือไม่ และการประกาศหวงห้ามปี 2480 ได้ออกเป็นกฎกระทรวงหรือไม่

มกราคม 2545 กรมที่ดินตรวจสอบข้อเท็จจริงพยานหลักฐานของจังหวัดแล้ว เป็นไปโดยชอบแล้ว การใช้ประโยชน์ร่วมกันแล้วแต่ไม่ออกกฎหมาย ที่นั่นก็เป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์

ก.พ. 2545 กพร.กลาง เรงรัดให้ส่วนราชการต่าง ๆ ดำเนินการตามมติ กพร.กลาง 20 กรกฎาคม 2543 ในข้อ 3 ด้วย (เมษายน 2546 ยังไม่คืบหน้า)

12.แหล่งข้อมูล กพร.

13.ข้อสังเกต กรณีนี้มีประเด็นถกเถียงที่น่าสนใจที่อาจเป็นบรรทัดฐานกับกรณีอื่นได้คือ ประเด็นการกำหนดพื้นที่ใดจะต้องพิจารณาเกณฑ์ที่ว่า การกำหนดเป็นที่สงวนหวงห้ามหลังพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นที่สาธารณะสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2478 ต้องออกเป็นพระราชกฤษฎีกาเท่านั้น ซึ่งเข้ากับกรณีนี้ กล่าวคือ การประกาศหวงห้ามของอำเภอพนสนธิคมได้ประกาศในปี 2480 ซึ่งไม่ใช่พระราชกฤษฎีกาจึงถือว่าเป็นการประกาศไม่ถูกต้อง ไม่มีผลให้ที่แปลงนี้เป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์ แต่อาจเป็นที่สาธารณะโดยสภาพที่ประชาชนใช้ร่วมกันมาช้านาน

กรณีศึกษาที่ 75

1. เรื่อง กรณีขอออกโฉนดในเขตทรงสงวนของกองทัพเรือ

2.ที่ตั้ง หมู่ที่ 3 ตำบลสัตหีบ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี

3.ประเภทพื้นที่ สงวนหวงห้ามของกองทัพเรือ

4.กลุ่มปัญหา ประชาชน เอกชน กับกองทัพเรือ

5.รายละเอียดของปัญหา

ปี 35 นางเจ็ก ไทยรัตน์ ชาวบ้านหมู่ 3 ต.สัตหีบ อ.สัตหีบ ชลบุรี ขอออกโฉนดที่ดินที่ตนครอบครองโดยไม่มีเอกสารสิทธิ์และไม่ได้แจ้งการครอบครอง(สค.1) แต่ครอบครองมาตั้งแต่ปี 2495

5 กันยายน ปี 36 กองทัพเรือ ไม่ขัดข้องที่จะออกโฉนด

(เขตทรงสงวนของกองทัพเรือ มีราชโองการสงวนไว้ แต่ราษฎรเข้าจับจองได้โดยต้องได้รับอนุญาตจากกองทัพเรือ)

ปี 37 ราชการสำรวจโฉนดตกค้าง ตามมาตรา 58 ทวิ ประมวลกฎหมายที่ดิน และให้ราษฎรแจ้งการครอบครองตามมาตรา 27 ตรี (แต่นางเจ็กไม่ได้แจ้ง)

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (สปน.) จึงเสนอให้ใช้ภาพถ่ายทางอากาศ ผลการอ่านคือ มีร่องรอยการทำประโยชน์ก่อนประกาศใช้ ประมวลกฎหมายที่ดิน ปี 2497 จริง

ผู้ร้องถูกหลอกให้คำร้องออกโฉนด แต่ต่อมาที่ดินจังหวัดต้องยกเลิกคำร้องขอถอน เนื่องจากผู้ร้องเรียน

ปี 43 มีการตั้งกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง และมีมติให้ออกโฉนดได้ แต่รองผู้ว่าฯ ในฐานะประธานกรรมการพิจารณาการออกโฉนดเห็นว่าหลักฐานขัดแย้งกัน จึงให้ที่ดินจังหวัดตรวจสอบอีกครั้ง

ปี 43 นางเจ็ก ฯ ร้องต่อกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ ว่าการออกโฉนด ล่าช้าเกินควร เนื่องจากตนร้องขอให้ออกโฉนดมากกว่า 8 ปี ปัจจุบันเรื่องโอนไปศาลปกครองแล้ว

6.แหล่งข้อมูล กพร.

7.ข้อสังเกต ประเด็นที่ดินพิพาทเขตทหารเป็นความขัดแย้งที่เกิดจากโครงสร้างเชิงนโยบายและกฎหมาย ดังนั้นการพิจารณากรณีดังกล่าวควรจัดกลุ่มให้เป็นการนำเสนอทางออกในที่ดินเขตพิพาทกับทหารทั้งกระบวนการที่เชื่อมกับจังหวัดและภาคต่าง ๆ และสมควรติดตาม ☉

กรณีศึกษาที่ 76

1. เรื่อง กรณีการขออนุญาตออกโฉนดบนเกาะสีชัง

2.ที่ตั้ง อำเภอเกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ที่สาธารณประโยชน์

4.กลุ่มปัญหา ประชาชน เอกชน กับรัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา

ปี 2536 ราษฎรร้องเรียนว่ามีการบุกรุกที่สาธารณสมบัติและทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

กรมที่ดินตรวจสอบพบว่า หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องมีความเห็นไม่ตรงกัน คือ ดำรวจเห็น ว่า สค.1 จำนวน 24 แปลงที่แจ้งการครอบครอง(นายทอง หงส์ลดาธมภ์ แจ้งการครอบครองแทน คนอื่นอีกที) แจ้งครอบครองโดยมิชอบ ต่อมาที่ สค.1 บางแปลงถูกนำไปออกโฉนดและขายให้กับ บริษัทไทยพับลิกพอร์ต จำกัด(ชื่อเดิมบริษัท สีชังทองจำกัด) 4 แปลง ตั้งอยู่หมู่ 3 ตำบลท่าเทววงศ์ และตำรวจเห็นว่าออกโฉนดมิชอบด้วยเช่นกัน

กบร.สั่งตรวจสอบแนวเขต พบว่าทับซ้อนกับเขตพระราชฐาน แต่สำนักพระราชวังยืนยันว่า ไม่ทับซ้อน ทำให้บริษัทไทยพับลิกพอร์ต ร้องขอความเป็นธรรมมายังกระทรวงทรัพยากรฯ

ข้อสังเกต

ที่ดินดังกล่าว และที่ดิน สค.1 แปลงอื่น ๆ ได้มาโดยการซื้อขายเป็นทอด ๆ โดยที่ดินนี้เป็นสิทธิอาศัยรัฐบาล เมื่อรัฐบาลต้องการเมื่อใดผู้ซื้อย่อมต้องสละสิทธิ์ให้รัฐบาลโดยไม่คิดค่าเสียหาย ที่แปลงนี้ผู้ซื้อขายจึงไม่มีกรรมสิทธิ์ ดังนั้นการนำ สค.1 ไปออกโฉนดจึงมิชอบ

นายทอง ฯ ขอต่อสัญญากระเปิดหิน แต่อำเภอเกาะสีชังมีนโยบายที่จะสงวนหินบนเกาะไว้ จึงออกประกาศห้ามทำการกระเปิดหินหรือขุดย่อยหินในพื้นที่เกาะสีชังและเกาะยายเท้า (ตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 5 ปี พ.ที่ดิน)

ที่ดินบนเกาะ คณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติมีนโยบายออกโฉนดได้ และออกไปแล้ว 394 แปลง จึงอาจไม่ใช่ที่ที่ราชการจะสงวนหวงห้ามไว้เพื่อทรัพยากรธรรมชาติอีกต่อไป

กบร.เสนอให้เพิกถอนโฉนดที่ออกโดยมิชอบและตรวจสอบ สค.1 และหารือทฤษฎีว่า การประกาศของอำเภอเกาะสีชังเป็นการสงวนทรัพยากรธรรมชาติและออกโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ และคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติมีอำนาจนำที่ดินที่ทางราชการสงวนหวงห้ามไว้เพื่อ

ทรัพยากรธรรมชาติมาจัดหรือไม่ การแจ้ง สค.1 ผู้แจ้งมีสิทธิเก็บกินจะถือว่าเป็นผู้มีสิทธิครอบครอง
ตามมาตรา 5 ป.ที่ดิน 2497 หรือไม่(กฤษฎีกาเห็นว่าไม่อาจถือว่าเป็นผู้มีสิทธิครอบครอง)

6.แหล่งข้อมูล กพร.

7.ข้อสังเกต มีปัญหาในเชิงข้อกฎหมายซึ่งหน่วยราชการมีความเห็นไม่ตรงกัน ขณะที่จังหวัด
ชลบุรีและกรมที่ดินยืนยันว่าออกโฉนดโดยชอบแล้ว ☺

กรณีศึกษาที่ 77

1. กรณีขอความเป็นธรรมเรื่องที่ดินมัสยิดดารุสซอลิอัน

2.ที่ตั้ง หมู่ 13 ตำบลหนองเหียง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติป่าทำบุญมีและป่าบ่อทอง

4.กลุ่มปัญหา เอกชนกับรัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา

นายสมศักดิ์ นุคนาปี ทูลเกล้าถวายฎีกาว่าได้ถูกศาลฎีกาพิพากษาให้มัสยิดดารุสซอลิอัน
โจทก์มีอำนาจฟ้องขับไล่ตนให้ออกจากที่ดินทำให้ตนได้รับความเดือดร้อนเกี่ยวกับที่ดิน

6.ผู้ได้รับผลกระทบ นายสมศักดิ์ นุคนาปี

7.ผู้เกี่ยวข้อง สำนักงานเลขาธิการ จังหวัดชลบุรี อำเภอพนัสนิคม กรมป่าไม้ ศาลฎีกา ป่าไม้
จังหวัดชลบุรี

8.กฎหมาย พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พรบ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 พรบ.
ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497

9.กระบวนการแก้ไขปัญหา

กรมป่าไม้แจ้งจังหวัดชลบุรีและสำนักงานป่าไม้เขตศรีราชาตรวจสอบแล้วปรากฏผล

-บริเวณพื้นที่ตรวจสอบอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าทำบุญมีและป่าบ่อทอง มีสภาพเป็น
ป่าเสื่อมโทรม ซึ่งกรมป่าไม้ได้ส่งมอบให้ สปก.ได้ดำเนินการแล้ว

-บริเวณพื้นที่ร้องเรียนไม่เคยได้รับหนังสืออนุญาตหรือการอนุญาตใด ๆ ตามกฎหมายว่า
ด้วยป่าไม้หรือสำนักงานการปฏิรูปที่ดิน จังหวัดชลบุรี และไม่มีเอกสารสิทธิ์หรือการแจ้งสิทธิ์ครอบ
ครองแต่อย่างใด มีแต่ใบเสร็จรับเงินภาษีบำรุงท้องที่(ภบท.11)

-ผู้ร้องได้ถูกศาลพิพากษาให้ออกจากบริเวณที่ร้องเรียน โดยทางราชการได้พิจารณาช่วย
เหลือนายสมศักดิ์ ด้วย การจัดหาที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ให้ด้วยแล้ว

10.แหล่งข้อมูล กพร.

กรณีศึกษาที่ 78

1. กรณีขอให้กันพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัยออกจากป่าสงวน

2.ที่ตั้ง บ้านไร่เสธ 109 หมู่ 13 ตำบลหนองเหียง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติป่าทำบุญมีและป่าบ่อทอง

4.กลุ่มปัญหา เอกชนกับรัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา ปี 2533 พลโทสุวิช กาจนานันท์ ขอให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ช่วยเหลือเรื่องที่ดินทำกิน ซึ่งจับจองทำกินตั้งแต่ พ.ศ. 2496 ก่อนประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติป่าทำบุญมีและป่าบ่อทอง โดยขอให้กันพื้นที่ออกจากป่าสงวน

6.ผู้ได้รับผลกระทบ พลโทสุวิช กาจนานันท์

7.ผู้เกี่ยวข้อง กรมป่าไม้ จังหวัดชลบุรี อำเภอพนัสนิคม ป่าไม้จังหวัดชลบุรี

8.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ 315 ไร่

9.กฎหมาย มติคณะรัฐมนตรี 17 มีนาคม 2536 มติคณะรัฐมนตรี 26 กุมภาพันธ์ 2528 มติคณะรัฐมนตรี 4 พฤษภาคม 2536

10.กระบวนการแก้ไขปัญหา

ปี 35 กรมป่าไม้ตรวจสอบพบว่า เชื่อได้ว่าทำกินมาตั้งแต่ปี 2499 ก่อนจะสำรวจจำแนกประเภทที่ดินและก่อนประกาศกำหนดให้ป่าทำบุญมีและป่าบ่อทองเป็นป่าสงวนแห่งชาติตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 57(2508) แต่ได้ครอบครองทำประโยชน์หลัง ป.ที่ดินใช้บังคับในปี 2497 จึงไม่มีสิทธิครอบครองและทำประโยชน์ต่อนายอำเภอตามมาตรา 5 ป.ที่ดิน ซึ่งมีผลถึงการออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 5(ปี 2497) ป.ที่ดิน เพราะขาดหลักฐานแจ้งการครอบครอง(สค.1) แม้ว่าจะยื่นคำร้องว่ามีสิทธิหรือทำประโยชน์มาก่อนที่กฎกระทรวงกำหนดเขตป่าสงวนใช้บังคับตามมาตรา 12 พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 ก็ตาม คณะกรรมการสำหรับป่าสงวนแห่งชาติก็ไม่สามารถกันออกจากพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติได้ เพราะมาตรา 13 พรบ.ป่าสงวนฯ ได้บัญญัติให้พิจารณากำหนดค่าทดแทนให้เท่านั้น(กันพื้นที่ไม่ได้)

อย่างไรก็ตามแม้จะไม่สามารถกันพื้นที่ออกได้ แต่มีแนวทางช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนตามโครงการเพิกถอนสภาพป่าที่เป็นที่ตั้งชุมชน เพียงแต่ยังไม่สามารถดำเนินการไม่ได้เพราะมีมติ ครม.17 มีนาคม 2535 ให้คงถือปฏิบัติตามมติ ครม. 26 กุมภาพันธ์ 2528 โดยให้มหาดไทยประสานกับกระทรวงเกษตรเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว

ปี 2536 กรมป่าไม้ส่งมอบพื้นที่ให้ สปก.ตามมติ ครม.4 พ.ค. 36 (ป่าสงวนทำนุภูมิและป่าทองฯ)

ปี 38 พล.ท.สุวิธ ทำหนังสือถึง สปก.ประสงค์จะขอรับหนังสืออนุญาตเข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปเพื่อพิสูจน์สิทธิ์ตามมติ ครม.4 พ.ค. 36 ซึ่ง

ปี 39 สปก.เห็นว่า แม้กรมป่าไม้จะมอบพื้นที่ให้ สปก. แล้วแต่ยังไม่มีการกำหนดให้เป็นเขตปฏิรูป พื้นที่นี้จึงยังเป็นพื้นที่ป่าสงวนเหมือนเดิม สปก.จึงไม่มีอำนาจดำเนินการจัดที่ดินและออก สปก.และไม่อาจดำเนินการพิสูจน์สิทธิ์โดยอาศัย สปก.เพื่อออกเอกสารสิทธิ์ตาม ป.ที่ดินตามมติ ครม.4 พ.ค. 36 ได้ เพราะมติเรื่องดังกล่าวถูกยกเลิกโดยมติ ครม.22 สิงหาคม 2538

ปี 40 สกบ.เห็นว่า ให้ใช้มติ ครม. 4 พ.ค. 36 พิสูจน์สิทธิ์ โดยในข้อ 1.1 ถ้าพิสูจน์ได้ว่าอยู่มาก่อนการสงวนหวงห้ามเป็นที่ของรัฐหรือเป็นหมู่บ้านเก่าก่อนการสงวนหวงห้ามฯ ก็ออกเอกสารสิทธิ์ได้

แต่เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนจึงขอให้กรมป่าไม้ทำความเข้าใจมาเพื่อประกอบการพิจารณา

22 เมษายน 2540 มีมติ ครม.เรื่อง มาตรการและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนและอุทยานแห่งชาติ(โดยเฉพาะข้อ 1.2 ที่เจตนาแก้ปัญหาบุกรุกที่ป่าสงวนว่า อาจได้เอกสารสิทธิ์ สปก.4-01 หรือ สปก.4-98 ก็ได้แล้วแต่กรณี แต่จะไม่ได้เอกสารสิทธิ์ตาม ป.ที่ดิน

ธันวาคม 2540 สกบ.เห็นว่าเรื่องของ พล.ท.สุวิธ ไม่เข้าข่ายมติ ครม. 22 เมษายน 2540 เพราะเป็นการขอออกเอกสารสิทธิ์ตาม ป.ที่ดิน

2542 ผลการอ่านภาพถ่ายทางอากาศ ปี 2496 มีร่องรอยการทำประโยชน์ 68 ไร่ มีสภาพป่า 247 ไร่ ในส่วน 68 ไร่ กบร.ให้กรมป่าไม้เพิกถอนเพื่อออกโฉนดได้

ผลการอ่านภาพถ่ายทางอากาศ ปี 2511 มีร่องรอยการทำประโยชน์ ทั้งแปลง แต่ระบุไม่ได้ว่าทำประโยชน์ตั้งแต่เมื่อใด

และพลโทสุวิธ ขอพิสูจน์สิทธิ์ 247 ไร่

8 พ.ย. 43 พลโทสุวิธ ขอให้ใช้ภาพถ่ายทางอากาศปี 2508(ปีที่ประกาศเป็นป่าสงวน) แทน และขอให้ทบทุนมติเดิมที่ว่าพื้นที่ 247 ไร่ เป็นป่า และอย่านำปัญหา ป.ที่ดิน ปี2497 เรื่อง สค.1 มาใช้พิจารณา เพราะจะไม่สอดคล้องกับมติ ครม. 4 พ.ค. 36 เนื่องจากมติ ครม.ดังกล่าวเป็นเรื่อง

เกี่ยวกับการอยู่ก่อนประกาศเป็นที่ดินหวงห้ามของรัฐหรือก่อนประกาศเป็นป่าสงวน ถ้าพิสูจน์ได้ก็สามารถออกโฉนดได้ แต่หากนำเรื่องกฎหมายหรือมติ ครม.ใด ๆ ที่ขัดแย้งกับมติ ครม. 4 พ.ศ. 36 มาพิจารณาแล้วก็จะเข้าข้อห้ามตามนโยบายมตินี้ตามข้อ 7 (มติ ครม. 4 พ.ศ. 36)

นอกจากนั้นยังขอให้กรมป่าไม้ถอนสภาพป่าและริบออกโฉนดในพื้นที่ 68 ไร่โดยเร็ว

กบร.จังหวัด ประชุมครั้งที่ 4/2543(25 ธันวาคม 2543) รับอุทธรณ์ตามที่ร้องขอ แต่เนื่องจากภาพถ่ายปี 2508 ไม่มี จึงให้ใช้ของปี 2511 ประกอบการพิจารณา และให้ตั้งคณะทำงานขึ้นมาสอบสวนว่า พลโทสุวิช เข้าครอบครองทำประโยชน์เมื่อใด เนื้อที่เท่าใด

พ.ศ. 46 ยังไม่สืบหน้า โดย สกบ.แจ้งเตือนไป 4 ครั้ง

13.แหล่งข้อมูล สำนักงานจังหวัดชลบุรี กบร.

14.ข้อสังเกต นับเป็นกรณีที่น่าเศร้ามาก เรื่องดำเนินมาตั้งแต่ปี 2533 ปัจจุบันก็ยังไม่แล้วเสร็จ พิจารณาตามมติคณะรัฐมนตรี 4 มกราคม 2540 พลโทสุวิช กำลังจะได้สิทธิที่เป็นโฉนดที่ดิน แต่เพราะปัญหาสถานการณ์ทางการเมือง กรณีที่ดิน สปก.ที่จังหวัดภูเก็ต ทำให้คณะรัฐมนตรีมีมติยกเลิกมติคณะรัฐมนตรี 4 พฤษภาคม 2536 เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2538 (เรื่อง การพิจารณาแก้ไข ปัญหาเกี่ยวกับที่ดินในเขตป่าไม้) และกรณีถือว่านำศึกษาในประเด็นการโต้แย้งข้อกฎหมายเป็น อย่างมากเกี่ยวกับมติคณะรัฐมนตรี จึงถือเป็นกรณีที่น่าศึกษาตรวจสอบข้อมูลในเชิงข้อกฎหมาย

กรณีศึกษาที่ 79

1. กรณีขอความเป็นธรรมเกี่ยวกับการพิสูจน์สิทธิที่ดินตามหลักฐาน สค.1

2.ที่ตั้ง ตำบลสุขลา อำเภอศรีราชา และตำบลบางละมุง อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ที่ดินตามประกาศกฎีกากำหนดเขตหวงห้าม ปี 2497

4.กลุ่มปัญหา เอกชนกับรัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา

-พล.ท.วัชรินทร์ ดวงมณี อยู่ 62/7 ซอยกรุงเทพ-นนท์ 7 ถนนกรุงเทพ-นนทบุรี อ.เมือง นนทบุรี และ พ.ต.มณูเกียรติ ดวงมณี ขอความเป็นธรรมเกี่ยวกับการพิสูจน์สิทธิที่ดินตามหลักฐาน สค.1 อ้างว่าครอบครองทำประโยชน์มาก่อนประกาศสงวนหวงห้ามที่ดิน ปี 2497 และอยู่ในเขตเวนคืนตาม พรบ.เวนคืนอสังหาริมทรัพย์ตามโครงการสร้างท่าเรือพานิชย์แหลมฉบัง(เขตเวนคืนแปลง 665 ตาม พรบ.เวนคืนอสังหาริมทรัพย์ในท้องที่ตำบลสุขลา อ.ศรีราชา และตำบลบางละมุง อำเภอบางละมุง ปี 2521)

-ร.ต.ต.วินัย บุญชูจิตต์ ร้องขอความเป็นธรรมต่อปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าการออกเอกสารสิทธิในที่ดินตามโครงการเวนคืนเพื่อสร้างท่าเรือฯ ที่ดินที่ได้ครอบครองและทำประโยชน์ก่อนประกาศกฎีกากำหนดเขตหวงห้ามปี 2497 แต่ไม่สามารถออกเอกสารสิทธิในที่ดินได้เพราะได้รับแจ้งว่าครอบครองหลังประกาศสงวนหวงห้ามปี 2497 ทำให้ไม่ได้ค่าเวนคืน

สค.1 ของ ร.ต.ต.วินัย ฯจำนวน 2 ไร่ ชื่อมาในปี 2502 (ใน สค.1 ระบุว่าครอบครองเมื่อประมาณ 10 ปี (2488))

สค.1 ของ พล.ท.วัชรินทร์ฯ (พล.ท.ไสว) ชื่อมา 15 ไร่ ระบุว่าครอบครองปี 2476

ปี 2497 มีกฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่ตำบลสุขลา อำเภอศรีราชา ใช้บังคับทำให้ที่ดินทั้งสองรายตกอยู่ในเขตกำหนดหวงห้ามด้วย

ปี 2521 พรบ.เวนคืนอสังหาริมทรัพย์ในท้องที่ตำบลทุ่งสุขลา อำเภอศรีราชา ตำบลบางละมุง อำเภอบางละมุง ชลบุรี เพื่อสร้างท่าเรือแหลมฉบัง ที่ดินทั้งสองแปลงอยู่ในแปลง 665 และการท่าเรือแห่งประเทศไทยจะจ่ายค่าทดแทนให้เฉพาะผู้เป็นเจ้าของที่ดินหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายโดยมีหนังสือรับรองการทำประโยชน์หรือโฉนด ถ้ามี สค.1 ต้องเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานสามารถเอกสารสิทธิให้ได้เท่านั้น ผู้ร้องทั้งสองอ้างว่าครอบครองทำประโยชน์มาก่อนและเมื่อนำมาออก นส.3 ก. เจ้าพนักงานไม่ออกให้โดยให้เหตุผลว่าอยู่ในเขตสงวนหวงห้ามตาม

กฤษฎีกาฯ ทำให้ผู้ร้องไม่ได้รับค่าตอบแทนการเวนคืน ทั้งที่ดินเดิมในแปลง 665 รายอื่น ๆ มีการออกเอกสารสิทธิให้ไปแล้วจำนวนมาก จึงขอความเป็นธรรม(ข้อมูลปี 2542)

6.ผู้ได้รับผลกระทบ พลโทวัชรินทร์ ดวงมณี พันตรีมนูเกียรติ ดวงมณี ร้อยตำรวจตรีวินัย บุญชูจิตต์

7.ผู้เกี่ยวข้อง กพร. จังหวัดชลบุรี ที่ดินจังหวัดชลบุรี กรมที่ดิน สำนักงานที่ดินศรีราชา

7.กฎหมาย พรบ.เวนคืนที่ดิน พระราชกฤษฎีกาเขตหวงห้าม ปี 2497

8.กระบวนการแก้ไขปัญหา

ปี 2523 อำเภอศรีราชา ออกรั้ววัดพิสุจน์ ผลคือ ที่ของพลโทไสว ดวงมณี(บิดาของพล.ท. วัชรินทร์) เป็นที่สงวนของกระทรวงมหาดไทย และไม่มีชื่อใน พรบ.เวนคืนฯ ในท้องที่ ต.ทุ่งสุขลา ปี 2521 จึงออก นส.3 ให้ไม่ได้(ปี 2523 พลโทไสว นำ สค.1 ไปออก นส.3 โดยอ้างว่าที่ดินถูกเวนคืนจากการทำเรือ)

ปี 2542 กพร.จังหวัด มีมติให้ทั้งสองรายไปยื่นคำขอรังวัดเพื่อออกเอกสารสิทธิ ณ สำนักงานที่ดินศรีราชา

เมื่อทั้งสองได้ไปยื่นคำขอออกโฉนด ปรากฏว่าได้มีการถอนเรื่องในวันเดียวกัน โดยอ้างว่าเจ้าหน้าที่ที่ดินแนะนำให้ถอนเพราะกำลังดำเนินการเรื่องของ ร้อยโทบุญมา ใจการุณย์ ซึ่งต้องดำเนินการให้เรียบร้อยก่อนแล้วจะดำเนินการเรื่องของผู้ร้องทั้งสอง ประกอบกับที่ของพล.ท.ไสวฯ อยู่ในเขตสงวนหวงห้ามของมหาดไทย ต้องส่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงานพิจารณาซึ่งยากจะออกเอกสารสิทธิได้ ขณะนี้ผู้ร้องได้ทำบันทึกคำชี้แจงเรื่องตรวจและชี้แผนที่ระวางแล้ว ผู้ร้องจึงประสงค์จะได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับประชาชนรายอื่นที่ได้เอกสารสิทธิแล้ว

ธันวาคม 2545 สปร.เห็นว่าเป็นเรื่องโต้แย้งสิทธิในที่ดินของรัฐ(โฉนด) ต้องพิสูจน์ตามหลักเกณฑ์ของ กพร. โดยมีหลักฐาน สค.1 (ถือว่าเป็นพยานหลักฐานอื่น) หาก สค.1 สนับสนุนคำกล่าวอ้างของผู้ร้องว่า การครอบครองทำประโยชน์มาก่อนเป็นที่ดินของรัฐก็ต้องตรวจสอบภาพถ่ายทางอากาศด้วย

8.แหล่งข้อมูล กพร.

9.ข้อสังเกต ในกรณีนี้ สปร.มองว่าต้องพิสูจน์ตามหลักเกณฑ์ของ กพร. โดยมองว่าแม้ผู้ร้องมีหลักฐาน สค.1 ก็มีฐานะเป็นเพียงพยานหลักฐานอื่น แม้กระนั้นหากระบุว่าครอบครองทำประโยชน์มา

ก่อนเป็นที่ดินของรัฐ ก็ต้องตรวจสอบภาพถ่ายทางอากาศ แต่จากปี 2523 จนกระทั่งปัจจุบันยังไม่มีการพิสูจน์สิทธิในชั้นตอนนี้เลย นับว่าฝ่ายรัฐล่าช้ามาก ผู้วิจัยมีความเห็นว่ามีสำคัญกับการตีความสถานะในทางกฎหมายตามหลักเกณฑ์การพิสูจน์สิทธิที่ไม่ให้ความสำคัญว่า สค.1 คือเอกสารเกี่ยวกับที่ดินที่รัฐออกให้แก่ประชาชน แต่พิจารณาว่าเป็นหลักฐานอื่น กรณีนี้น่าติดตามและอาจร่วมกับกรณีอื่น ๆ ☺

กรณีศึกษาที่ 80

1.กรณีขอความเป็นธรรมรัฐประกาศเขตอุทยานแห่งชาติทับที่ทำกินของราษฎร

2.ที่ตั้ง ตำบลเขาพระ อำเภอเมือง นครนายก

3.ประเภทพื้นที่ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

4.กลุ่มปัญหา ชุมชนกับรัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ ขอให้กรมป่าไม้ให้เป็นธรรมแก่ราษฎร กรณีราษฎรตำบลเขาพระ อำเภอเมือง นครนายก ซึ่งระบุว่าได้รับความเดือดร้อนจากการมีที่ดินติดกับเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และได้ครอบครองทำกินมาก่อนการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ (ประกาศเมื่อ พ.ศ. 2505)

6.ผู้ได้รับผลกระทบ ชุมชนตำบลเขาพระ อำเภอเมือง นครนายก

7.ผู้เกี่ยวข้อง จังหวัดนครนายก กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช

8.กฎหมาย มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 30 มิถุนายน 2541

9.กระบวนการแก้ไขปัญหา

1.ขณะนี้อยู่ระหว่างเจ้าหน้าที่สำนักงานป่าไม้เขตปราจีนบุรีดำเนินการในขั้นตอนการตรวจพิสูจน์สิทธิ์การครอบครองที่ดินของราษฎรตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541

2.คณะเจ้าหน้าที่ได้ประชุมชี้แจงให้ผู้นำชุมชนและราษฎรได้รับทราบและเข้าใจในการดำเนินงานดังกล่าวแล้ว โดยราษฎรยินดีให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่

10.แหล่งข้อมูล กปร.

กรณีศึกษาที่ 81

1. กรณีร้องขอความเป็นธรรมแนวเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ทับที่ของราษฎร

2.ที่ตั้ง ตำบลเขาพระ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก

3.ประเภทพื้นที่ แนวเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ประกาศทับที่ของราษฎร

4.กลุ่มปัญหา เอกชนกับรัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา

พฤษภาคม 2541 นางสาว ตามไท อยู่บ้านเลขที่ 32 ซอยสายลม ถนนพหลโยธิน สามเสนใน พญาไท กรุงเทพฯ ร้องเรียนผ่านปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่กันรั้วแนวเขตอุทยานรุกกล้าที่ดินของตนในตำบลเขาพระ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ทำให้ออกเอกสารสิทธิไม่ได้ และชาวบ้านบริเวณใกล้เคียงเดือดร้อนทำนองเดียวกัน(เฉพาะของนางสุนารี มีจำนวน 7 แปลง)

6.ผู้ได้รับผลกระทบ นางสาว ตามไท

9.ผู้เกี่ยวข้อง จังหวัดนครนายก กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช

10.กฎหมาย มติคณะรัฐมนตรี 4 กุมภาพันธ์ 2541(คณะทำงานช่วยเหลือประชาชนระดับอำเภอ)

11.กระบวนการแก้ไขปัญหา

ปี 42 สกบ.ให้จังหวัดตรวจสอบข้อเท็จจริงและตรวจสอบด้วยว่าจำนวนประชาชนที่มีเอกสารสิทธิและไม่มีเอกสารสิทธิ

สกบ.ติดตามความคืบหน้าหลายครั้งแต่ไม่คืบหน้าเท่าที่ควร จนกระทั่งปี 2544 จึงได้รับแจ้งว่า จังหวัดมอบหมายให้อำเภอเมืองตรวจสอบแล้วสรุปว่า

แผนที่แนบท้ายกฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าเขาใหญ่เป็นอุทยานแห่งชาติ ปี 2505 มีมาตราส่วนแตกต่างจากแผนที่ภูมิประเทศของกรมแผนที่ทหาร หากนำมากำหนดแนวเขตอุทยาน อาจเกิดความผิดพลาดได้ ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงว่าอุทยานรุกกล้าที่ของประชาชนหรือไม่ กรมป่าไม้จึงตรวจสอบแล้วพบว่า นอกจากกรณีร้องเรียนของนางสุนาลีแล้วยังมีการร้องเรียนกรณีราษฎรและเอกชนที่เข้าไปก่อสร้างรีสอร์ท สนามกอล์ฟและจัดสรรที่ดินขาย อาจทำให้มีการบุกรุก

ป่าได้ จึงให้เจ้าหน้าที่วิศวกรรมป่าไม้ร่วมกับเจ้าหน้าที่อุทยานเขาใหญ่และเจ้าหน้าที่ป่าไม้
ปราจีนบุรี ตรวจสอบรังวัดแนวเขตอุทยานตามแผนที่แนบท้ายกฎฎีกาและเขตป่าไม้ถาวรตามมติ
กรม. สรุปผล คือ ที่ของนางสุนารี มีบางส่วนที่อยู่ในเขตและบางส่วนอยู่นอกเขตอุทยาน(ม.ค.
2544)

กุมภาพันธ์ 2546 จังหวัดขอทราบข้อมูลเพิ่มเติมจากกรมป่าไม้ว่า ที่ดิน 7 แปลงของนางสุ
นารี อยู่ในและนอกเขตอุทยานก็แปลงเนื้อที่เท่าใด และผลการดำเนินการคืบหน้าอย่างไร

มิ.ย. 46 สปร.ให้จังหวัดนำเรื่องเข้าอนุกรรมการ กปร.จังหวัด พิจารณาเป็นเรื่องเร่งด่วน
เพื่อให้ยุติโดยเร็ว โดยให้พิสูจน์สิทธิ์ตามหลักเกณฑ์ กปร.

13.แหล่งข้อมูล กปร.

14.ข้อสังเกต มีความเชื่อมโยงเกี่ยวกับการศึกษาที่ 80 เพราะอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขา
ใหญ่เหมือนกัน และกลไกในการแก้ปัญหาไม่มีความคืบหน้าแต่อย่างใด

กรณีศึกษาที่ 82

1. กรณีร้องเรียนการออกโฉนดที่ดิน

2.ที่ตั้ง หนองขาหย่าง ที่ดินสาธารณประโยชน์ อำเภอบางพลี จังหวัดนครนายก

3.ประเภทพื้นที่ ที่ดินสาธารณประโยชน์

4.กลุ่มปัญหา เอกชนกับรัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา

นางระเบียบ คันธรักษ์ ร้องเรียนปัญหาที่ดินผ่านอำเภอบางพลีถึงผู้ว่าราชการจังหวัดนครนายกว่าได้ยื่นคำขอออกโฉนดที่ดินมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 แต่กระทั่งปัจจุบันสำนักงานที่ดินจังหวัดนครนายกก็ยังมิได้ออกโฉนดที่ดินให้ อ้างว่าได้นำรูปแผนที่ตามการนำรังวัดของตนลงในระวางแผนที่แล้ว ปรากฏว่าทับซ้อนที่สาธารณประโยชน์หนองขาหย่าง และเมื่อคณะกรรมการดำเนินการสอบสวนการออกโฉนดที่ดินแล้ว ได้มีมติในที่ประชุมให้ส่งเรื่องและภาพถ่ายทางอากาศให้จังหวัดพิจารณา ซึ่งมีมติให้ใช้ผลการอ่านแปลตีความภาพถ่ายทางอากาศประกอบการพิจารณาชี้ตำแหน่งหนองสาธารณประโยชน์หนองขาหย่าง อันการกระทำดังกล่าวไม่เป็นธรรมสำหรับตนเพราะมิใช่ผู้บุกรุกที่สาธารณประโยชน์ การส่งภาพถ่ายให้จังหวัดพิจารณาทำให้การออกโฉนดที่ดินล่าช้า

6.ผู้ได้รับผลกระทบ นางระเบียบ คันธรักษ์ และนายยิ้ม ไกรทอง

7.ผู้เกี่ยวข้อง อำเภอบางพลี จังหวัดนครนายก ที่ดินจังหวัด กพร. สำนักงานที่ดินอำเภอ

8.กฎหมาย ประมวลกฎหมายที่ดิน

9.กระบวนการแก้ไขปัญหา

อำเภอบางพลีมีหนังสือถึงนางระเบียบ คันธรักษ์ เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2546 ถึงเหตุผลที่ส่งเรื่องและภาพถ่ายทางอากาศไปให้จังหวัดเพื่อนำเสนอ กพร.จังหวัดพิจารณา ซึ่งมีติดังกล่าวข้างต้น ด้วยเหตุผลหนองขาหย่างซ้อนทับทั้งในที่ดินของตนและนายยิ้ม ไกรทอง ทำให้ไม่สามารถชี้ตำแหน่งหนองขาหย่างได้ถูกต้องตามที่จังหวัดสั่งการเพราะขาดความชำนาญ และด้วยมีการซ้อน

ทับหนองน้ำสาธารณะ จึงต้องหาวิธีตรวจสอบที่ถูกต้องและยอมรับทุกฝ่าย และระหว่างนี้เพื่อไม่ให้
เกิดการโต้แย้งในภายหลังได้ส่งเรื่องให้ผู้ว่าราชการจังหวัดนครนายกพิจารณาสั่งการต่อไป

10.แหล่งข้อมูล สำนักงานจังหวัดนครนายก

กรณีศึกษาที่ 83

1. เรื่อง กรณีขอความเป็นธรรมเรื่องที่ดินกรณีที่สาธารณประโยชน์หว่างเขา ตาด

2.ที่ตั้ง หมู่ที่ 12 ตำบลสาริกา อำเภอเมือง นครนายก

3.ประเภทพื้นที่ ที่สาธารณประโยชน์

4.กลุ่มปัญหา ชุมชนกับรัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา

เมื่อเดือนมีนาคม 2516 นายผง บุญมา นายผล สิงห์ดี และนางจันทร์ สิงห์ดี ราษฎรโนนบก หมู่ 12 ตำบลสาริกา อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ได้เข้าพบผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์แจ้งว่าพวกตนทั้งหมด 28 ครอบครัวได้ทำมาหากินที่ตำบลโนนบกตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษยังมีชีวิตอยู่ มีใบจับจอง(สค.1) มีใบซื้อขายที่ดินซึ่งที่ดินอำเภอออกให้ และเสียภาษีบำรุงท้องที่ทุกปี แต่ต่อมาทางอำเภอได้เรียกเอาหลักฐานการครอบครองที่ดินของพวกตนไปและเรียกตนให้ไปพบเพื่อชี้แจงให้ทราบนโยบายตามโครงการของกระทรวงมหาดไทย

ต่อมานายเริง คงสุข นายลำภา เพ็งมี นายปัน บุญมา โดยมอบให้นายทองสุข คำกลาง เป็นโจทก์ยื่นฟ้องผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นจำเลยที่ 1 นายอำเภอเมืองนครนายกเป็นจำเลยที่ 2 เจ้าพนักงานที่ดินอำเภอเมืองนครนายกเป็นจำเลยที่ 3 ให้การต่อสู้คดีว่าจำเลยทั้ง 3 ต่างมีหน้าที่ร่วมกันดูแลรักษาที่ดินสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน โจทก์ต่างเป็นเจ้าของที่ดินหมู่ที่ 12 ตำบลสาริกา อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก โดยโจทก์บางคนได้รับมรดกตกทอดมาจากบิดามารดา และโจทก์บางคนได้รับโอนมาจากผู้มีชื่อและได้ครอบครองสืบต่อมาเป็นเวลา 40-50 ปี เศษ ด้วยความสงบและเปิดเผย

6.ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎรบ้านโนนบก หมู่ 12 ตำบลสาริกา อำเภอเมืองนครนายก

7.ผู้เกี่ยวข้อง จังหวัดนครนายก อำเภอเมืองนครนายก กรมที่ดิน สำนักงานที่ดินจังหวัด กปร.

8.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ 600 ไร่

9.กฎหมาย ประมวลกฎหมายที่ดิน

10.กระบวนการแก้ไขปัญหา

พ.ศ. 2519 นายจันทร์ สิงห์ดี แบนายนิ่ม ราชีวะ ราษฎรหมู่ที่ 12 ตำบลสาริกา ได้ร้องเรียนต่อคณะกรรมการ ก.ส.ส.ส่วนกลาง เกี่ยวกับที่ดินทำกิน ซึ่งผู้ร้องอ้างว่าทางอำเภอได้กำหนดให้เป็นสาธารณประโยชน์

พ.ศ. 2522 คณะกรรมการ ก.ส.ส. ส่วนกลางมีความเห็นว่าควรยกกรรมสิทธิ์ให้ผู้ร้องและราษฎรที่อยู่ข้างเคียงและครอบครองที่ดินอยู่บริเวณที่เดียวกับผู้ร้องทั้งสองคน

อำเภอเมืองนครนายกมีความเห็นว่าที่ดินจะยกกรรมสิทธิ์ให้ผู้ร้องเป็นที่สาธารณะสมบัติของแผ่นดิน เมื่อจะยกกรรมสิทธิ์ที่ดินให้ผู้ร้องต้องดำเนินการถอนสภาพตามมาตรา 8(1) แห่งประมวลกฎหมายที่ดินเสียก่อน ซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่ของกรมที่ดิน

จังหวัดนครนายกเห็นว่าเรื่องที่สาธารณประโยชน์ “หว่างเขาตาด ” ที่ผู้บุกรุกครอบครองมีตราจอง สค.1 เมื่อคณะกรรมการ ก.ส.ส. ส่วนกลางเห็นควรยกกรรมสิทธิ์ให้ผู้ร้อง อำเภอจะต้องดำเนินการตามหนังสือกรมที่ดินที่ มท.5487/2503 ลงวันที่ 15 มิถุนายน 2503 และหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท.0607/ว.110 ลงวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2518

พ.ศ. 2523 อำเภอเมืองนครนายก ได้ดำเนินการตามหนังสือกรมที่ดิน ที่ มท.5487/2503 ลงวันที่ 15 มิถุนายน 2503 เรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับที่ดินอันเป็นสาธารณะสมบัติของสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันแล้ว ปรากฏว่า สภาตำบลสาริกามีมติยกกรรมสิทธิ์ให้ เสีย ไม่ยกให้ 10 เสีย และอำเภอได้ประชุมราษฎรที่เคยใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณประโยชน์ “หว่างเขาตาด ” ราษฎรดังกล่าวไม่ขัดข้องและไม่ได้รับความเดือดร้อนหากจะถอนสภาพที่ดินดังกล่าวแต่ประการใด

พ.ศ. 2524 สำนักงานที่ดินจังหวัดนครนายกมีความเห็นควรส่งเรื่องให้กรมที่ดินพิจารณาเพิกถอนสภาพที่สาธารณประโยชน์แปลงนี้ตามมติคณะกรรมการ ก.ส.ส.ส่วนกลาง เพื่อยกกรรมสิทธิ์ให้กับผู้ครอบครอง

พ.ศ. 2525 กรมที่ดินได้มีหนังสือชี้แจงกรณีการถอนสภาพที่ดินสาธารณประโยชน์ “หว่างเขาตาด ” ว่ากระทรวงมหาดไทยได้มีคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 615/2524 ลงวันที่ 19 พฤศจิกายน 2524 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดนโยบายและพิจารณาเรื่องราวกับคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการถอนสภาพที่ดินตามมาตรา 8(1) แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน เพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบายการถอนสภาพที่ดินและพิจารณาตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องนี้ถอนสภาพ ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการพิจารณากำหนดนโยบายของคณะกรรมการ

พ.ศ. 2527 จังหวัดนครนายกแจ้งว่า คณะรัฐมนตรีมีมติมอบหมายให้คณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติพิจารณาเรื่องขอถอนสภาพที่ดินสาธารณประโยชน์เพื่อนำไปจัดให้แก่ประชาชนและขอให้อำเภอดำเนินการเพิ่มเติมดังนี้

1.จัดทำโครงการว่าจะถอนสภาพเพื่อนำไปใช้ทำอะไร และระบุให้ชัดแจ้งว่าที่ดินแปลงนั้นๆ มีประวัติอย่างไร สงวนหวงห้ามไว้ตั้งแต่เมื่อใด ได้ขึ้นทะเบียนไว้หรือไม่ มีขอบเขตจำนวนเนื้อที่เท่าใด สภาพที่ดินและบริเวณใกล้เคียงเป็นอย่างไร ราษฎรและสภาพตำบลยินยอมให้ถอนสภาพหรือไม่ จะถอนสภาพเป็นจำนวนเนื้อที่เท่าใด และจะนำไปใช้ทำอะไร เนื้อที่เท่าใด

2.ให้ลงที่หมายแปลงที่ดินที่ขอถอนสภาพในแผนที่ภูมิประเทศมาตราส่วน 1:50000 ทั้งนี้เพื่อความสะดวกแก่การพิจารณาว่าสภาพพื้นที่ข้างเคียงเป็นอย่างไร ที่ดินอยู่ห่างจากจังหวัดและอำเภอเป็นระยะเท่าใด พ.ศ. 2527 เสร็จแล้วปรากฏผลสรุปดังนี้

1.ประวัติที่ดินสาธารณประโยชน์ “ หว่างเขาตาด ” ทางราชการได้นำขึ้นทะเบียนไว้แล้วแต่ไม่ปรากฏผู้ใดเป็นผู้ประกาศหวงห้าม และได้สงวนหวงห้ามไว้ตั้งแต่เมื่อใด ราษฎรผู้มีสิทธิครอบครองที่ดินมีเอกสารสำหรับที่ดินคือตราจองและ สค.1 มีหลักฐานการชำระภาษีบำรุงท้องที่และครอบครองที่ดินโดยสุจริตและเปิดเผยต่อเนื่องตลอดมา

2.สภาพที่ดินตั้งอยู่หมู่ที่ 12 ตำบลสาริกา ระยะทางจากจังหวัดนครนายก ถึงที่ดินประมาณ 12 กิโลเมตร สภาพที่ดินอยู่ระหว่างเขา ผู้ถือสิทธิในที่ดินมีอาชีพทำนาทำไร่

3.การถอนสภาพที่ดิน สภาพตำบลสาริกาได้รายงานความเห็นหรือคัดค้านการถอนสภาพที่ดินสาธารณะ อำเภอมีความเห็นว่าควรถอนสภาพที่ดินสาธารณประโยชน์ “ หว่างเขาตาด ” ทั้งแปลงเพื่อจัดสรรให้แก่ราษฎรผู้ถือสิทธิอยู่เดิม ถือสิทธิแก่ราษฎรที่ครอบครองและกับผู้ถือสิทธิอยู่ในปัจจุบัน โดยให้กรรมสิทธิ์บริเวณหน้าถ้ำเขาเต่าทิศเหนือของที่ดินไว้เป็นที่สาธารณประโยชน์ เนื้อที่ประมาณ 17 ไร่ ใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์ร่วมกัน

พ.ศ. 2529 นายอุดม อินทียโกเศศ ได้ร้องเรียนขอความเป็นธรรมเกี่ยวกับการถอนสภาพที่ดินสาธารณประโยชน์ “ หว่างเขาตาด ” โดยอ้างว่าที่ดินบริเวณหน้าถ้ำเขาเต่าที่ทางอำเภอเห็นควรกันไว้เป็นที่สาธารณประโยชน์เนื้อที่ ประมาณ 17 ไร่ เป็นที่ดินของตนซึ่งได้ครอบครองต่อเนื่องจากบุคคลอื่น จึงขอให้อำเภอดำเนินการรังวัดตรวจสอบเนื้อที่และสภาพที่ดินแปลงนี้เพื่อยกกรรมสิทธิ์ให้แก่ตนต่อไป

อำเภอได้แต่งตั้งคณะกรรมการออกไปทำการสอบสวนข้อเท็จจริง กรณีนายอุดม อินทียโกเศศ ด้วยความเป็นธรรมแล้ว และผลปรากฏว่า ที่ดินตามคำร้องเรียนนี้อยู่บริเวณที่ราบเชิงเขาและมีเขตติดต่อกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ การที่จะพิจารณานำที่ดินตามคำร้องเรียนมาดำเนินการขอถอนสภาพด้วยนั้น จะต้องทราบระยะ เนื้อที่ อาณาเขตให้แน่นอนชัดเจนเสียก่อน โดยกัน

อุทยานแห่งชาติออกเสียก่อน เพื่อจะได้นำข้อมูลมาประกอบการพิจารณาและอำเภอได้ประสานงานกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่แล้ว

พ.ศ. 2540 อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ได้ร่วมมือกับอำเภอเมืองนครนายก สำนักงานที่ดินอำเภอเมือง นครนายก กำนันตำบลสาริกา และนายจันทร์ สิงห์ดี กับพวกซึ่งเป็นผู้ร้องเรียนได้ช่วยกันออกไปทำการรังวัด ตรวจสอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่แล้วตั้งแต่หลักเขตที่ 806-829

พ.ศ. 2541 น.อ.สมประสงค์ เกตุผล นายจันทร์ สิงห์ดี พร้อมกับพวก ได้ยื่นโฉนดที่ดินโดยอาศัยหลักฐาน สค.1 ที่ดินตั้งอยู่หมู่ที่ 12 ตำบลสาริกา เมื่อสำนักงานที่ดินจังหวัดได้ส่งช่างออกไปทำการรังวัด อำเภอเมืองนครนายกได้มอบหมายให้ปลัดผู้ประสานงานตำบลสาริกา กำนันตำบลสาริกาออกร่วมตรวจสอบที่ดินที่ผู้ขอรังวัดออกร่วมตรวจสอบที่ดินที่ผู้ขอรังวัด ออกร่วมตรวจสอบที่ดินที่ขอรังวัดออกโฉนดที่ดิน แต่ไม่ได้ลงนามเป็นพยานและรับรองแนวเขตที่สาธารณประโยชน์ โดยอ้างว่าที่ดินบริเวณที่ขอออกโฉนดเป็นที่สาธารณประโยชน์ “ หว่างเขาตาด ” และข้อเสนอเรื่องการรังวัดแนวเขตไว้ก่อน

น.อ.สมประสงค์ เกตุผล นายจันทร์ สิงห์ดี ราษฎรหมู่ที่ 11 ได้ร้องเรียนกล่าวหาว่าผู้ปกครองท้องที่ ไม่ให้ความร่วมมือในการรังวัดแนวเขตต่อผู้ว่าราชการจังหวัดนครนายก จังหวัดได้รับแจ้งจากกรมที่ดินว่า ข้อเท็จจริงในเรื่องการประกาศหวงห้ามที่สาธารณประโยชน์ “ หว่างเขาตาด ” เพิ่มเติม เพื่อประกอบการพิจารณา ดำเนินการตามนัยหนังสือกรมที่ดิน ที่ มท.0718/13232 ลงวันที่ 14 พฤษภาคม 2541 ในส่วนของที่เกี่ยวข้อง

พ.ศ.2542 อำเภอเมืองนครนายก ได้ดำเนินการตามนัยหนังสือกรมที่ดิน ที่ มท.0718/13232 ลงวันที่ 14 พฤษภาคม 2541 ในข้อ 1,2,5,6 เสร็จ และส่งให้จังหวัดนครนายกพิจารณา และได้พิจารณาเสร็จแล้ว และอำเภอเมืองนครนายกได้แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจพิสูจน์ที่ดินสาธารณประโยชน์ “ หว่างเขาตาด ” คณะกรรมการได้ร่วมพิจารณาแล้วมีความเห็นว่าที่สาธารณประโยชน์ “ หว่างเขาตาด ” มีอยู่จริง แต่เพื่อให้การออกเอกสารสิทธิในที่ดินเป็นไปอย่างถูกต้องเห็นควรนำเรื่องนี้เสนอต่อคณะกรรมการป้องกันและแก้ปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐเพื่อหาข้อยุติ

จังหวัดได้มีคำสั่งจังหวัดนครนายก ที่ 1275/2542 ลงวันที่ 17 กันยายน 2542 แต่งตั้งคณะกรรมการประสานงานแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐส่วนจังหวัดนครนายก(กปร.ส่วนจังหวัดนครนายก) ในส่วนที่ดินนอกเหนือพื้นที่เขตพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินไว้ใช้ในราชการทหาร พ.ศ. 2484 และมีคำสั่งจังหวัดนครนายกที่ 1276/2542 ลงวันที่ 17 กันยายน 2542 แต่งตั้งคณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการในคณะกรรมการประสานงานแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐส่วนจังหวัดนครนายก(กปร.ส่วนจังหวัดนครนายก) ในส่วนของที่ดินนอกเหนือพื้นที่เขต

พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินไว้ในราชอาณาจักร พ.ศ. 2484 และได้เชิญประชุม คณะกรรมการทั้ง 2 ชุด ประชุมเมื่อวันที่ 27 กันยายน 2542 เพื่อพิจารณาแนวทางการดำเนินการ เกี่ยวกับการตรวจสอบการครอบครองที่ดินสาธารณะประโยชน์ “ ห่วงเขาตาด ” เขตพื้นที่อำเภอ เมืองนครนายกให้แก่ราษฎรและทำประโยชน์ในพื้นที่ดังกล่าวใน 2 แนวทาง คือ

1. การขอเพิกถอนที่ดินสาธารณะประโยชน์แปลงนี้ซึ่งจังหวัดกำลังดำเนินการอยู่
2. การพิสูจน์สิทธิในที่ดินสาธารณะประโยชน์แปลงนี้จะต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์และ หลักฐานเป็นราย ๆ ไป ซึ่งผลการประชุมที่ประชุมได้มีมติให้ดำเนินการดังนี้

2.1 ให้ดำเนินการพิสูจน์สิทธิที่ดินของผู้ร้องตามกระบวนการหลักเกณฑ์ที่ กพร. ส่วนกลาง กำหนด สำหรับในเรื่องของการขอถอนสภาพที่ดินสาธารณะประโยชน์ “ ห่วงเขาตาด ” ที่ทางราช การได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องอยู่แล้วก็ให้ดำเนินการต่อไป

2.2 ให้ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบการครอบครองที่ดินของรัฐใน กพร. ส่วนจังหวัด นครนายก ตามที่ฝ่ายเลขานุการเสนอ

2.3 ให้ น.อ.สมประสงค์ เกตุผล ผู้ร้อง เข้าร่วมรับฟังการประชุมและเสนอเอกสารหลักฐาน เพิ่มเติมในที่ประชุมคณะกรรมการตรวจสอบการครอบครองที่ดินของรัฐใน กพร. ส่วนจังหวัดได้ เฉพาะกรณีที่คณะกรรมการร้องขอโดยไม่มีสิทธิลงมติหรือโต้แย้งหรือคัดค้านความเห็นของที่ ประชุมคณะกรรมการตามมติที่ประชุมเมื่อวันที่ 27 กันยายน 2542 จังหวัดได้มีคำสั่งที่ 639/2543 ลงวันที่ 2 พฤษภาคม 2543 แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบการครอบครองที่ดิน ของรัฐใน กพร. ส่วนจังหวัด ให้มีหน้าที่ตรวจสอบเอกสารหลักฐานของราษฎรที่ยื่นขอออกเอกสาร สิทธิในพื้นที่ดังกล่าว และดำเนินการตามหลักเกณฑ์และพิสูจน์หลักฐานการครอบครองที่ดินของ ราษฎรในเขตที่ดินของรัฐของคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ(กพร. ส่วนจังหวัด) และนำเสนอ กพร. ส่วนจังหวัดนครนายกต่อไป

11. แหล่งข้อมูล สำนักงานจังหวัดนครนายก

12. ข้อสังเกต ต่อกรณีนี้มีข้อถกเถียงในเรื่องที่สาธารณประโยชน์ว่ามี 2 แนวทาง คือ เพิกถอน ความเป็นที่สาธารณประโยชน์ กับการพิสูจน์สิทธิการครอบครอง แต่เนื่องจากกระบวนการเพิก ถอนความเป็นที่สาธารณะก็มีผู้คัดค้าน ขณะที่ทางราชการใช้แนวทางเตรียมให้เอกสารสิทธิ์ภายหลังเพิกถอนความเป็นที่ของรัฐ(สาธารณประโยชน์)แล้วเสร็จซึ่งยังไม่คืบหน้า กพร. ก็มีความเห็น ร่วมกับอำเภอว่าควรใช้แนวทางการพิสูจน์สิทธิ์จะดีกว่า แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันอยู่ระหว่าง กระบวนการเพิกถอนที่สาธารณประโยชน์ และเห็นว่าเป็นกรณีข้อกฎหมายที่ถกเถียงพอเป็นกรณี ศึกษาเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ จึงเห็นควรติดตามตรวจสอบต่อไป

กรณีศึกษาที่ 84

1. กรณีปัญหาความเดือดร้อนจากการประกาศพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามของทางราชการทหาร พ.ศ. 2484

2.ที่ตั้ง คัดค้านการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ตำบลบ้านพรึก อำเภอบ้านนา เนื้อที่ 2,840-0-42 ไร่ (ผู้คัดค้าน 6 ราย จำนวน 7 แปลง)

คัดค้านการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ตำบลบ้านพรึก อำเภอบ้านนา เนื้อที่ 289-1-36 ไร่ (ผู้คัดค้าน 7 ราย จำนวน 8 แปลง)

คัดค้านการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ตำบลบ้านพรึก อำเภอบ้านนา เนื้อที่ 500-3-20 ไร่ (ผู้คัดค้าน 13 ราย)

3.ประเภทพื้นที่ ที่ราชพัสดุ กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง

4.กลุ่มปัญหา ประชาชนกับทหาร

5.ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎรตำบล อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก

6.ผู้เกี่ยวข้อง กองทัพบก กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง จังหวัดนครนายก

7.กระบวนการแก้ไขปัญหา

ในการประชุมอนุกรรมการตรวจสอบการครอบครองที่ดินของรัฐใน กบร.ส่วนจังหวัดนครนายก เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2543 ได้มีมติให้ฝ่ายเลขานุการ(สนจ.นย)เป็นผู้คัดแยกเอกสารหลักฐานการครอบครองที่ดินของราษฎรที่นำมายื่นออกเป็น 2 ส่วน คือ ประเภทที่มีเอกสารสิทธิ์การครอบครองที่ดิน(สค.1)และส่วนที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์การครอบครองที่ดิน(สค.1)โดยให้ดำเนินการดังนี้

1.เมื่อคัดแยกเสร็จแล้วให้จัดส่งเอกสารหลักฐานการครอบครอง(สค.1)ให้อำเภอเพื่อนำไปตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารหลักฐานจากต้นฉบับจริงของทางราชการ เนื่องจากเอกสารหลักฐานดังกล่าวยังไม่ได้ตรวจสอบรับรองความถูกต้องกับต้นฉบับจริง

2.เมื่ออำเภอตรวจสอบแล้วให้แจ้งผลการตรวจสอบให้ฝ่ายเลขานุการทราบ

3.ให้ฝ่ายเลขานุการแจ้งผลการตรวจสอบให้สำนักงานธนารักษ์จังหวัดตรวจสอบกับแผนที่ภาพถ่ายทางกายภาพและรายงานผลให้ทราบ

4.เมื่อสำนักงานธนารักษ์พื้นที่ตรวจสอบเสร็จแล้วให้รายงานผลให้ฝ่ายเลขานุการเพื่อรวบรวมส่งให้ มทบ.12 ตรวจสอบความถูกต้องกับแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศและแจ้งผลให้ทราบ

5.ให้ฝ่ายเลขานุการรวบรวมเอกสารหลักฐานที่ผ่านการตรวจสอบแล้วแยกออกเป็น 2 ประเภท

5.1ประเภทเอกสารหลักฐานครบถ้วน

5.2ประเภทเอกสารหลักฐานไม่ครบถ้วน ไม่ถูกต้องให้ส่งเอกสารหลักฐานของราษฎรที่ครบถ้วนถูกต้องให้กับคณะกรรมการพิจารณาเพื่อนำเสนอ กบร.ส่วนจังหวัดให้ความเห็นชอบในการออกเอกสารสิทธิ์ต่อไป

สนจ.ในฐานะเลขานุการ กบร.ส่วนจังหวัด ได้รับเอกสารหลักฐานการครอบครองที่ดิน(สค.1) จำนวน 1,506 ราย แบ่งออกเป็นอำเภอบ้านนา จำนวน 1,386 ราย และอำเภอเมืองนครนายกจำนวน 120 ราย

2.การดำเนินการ

2.1ฝ่ายเลขานุการได้คัดแยกเอกสารหลักฐาน(สค.1)ของราษฎรที่นำมายื่นส่งให้อำเภอบ้านนาและสำนักงานที่ดินจังหวัดตรวจสอบความถูกต้องจากเอกสารหลักฐานต้นฉบับจริงของทางราชการจำนวน 1,113 ราย แบ่งออกเป็นอำเภอบ้านนา 1,027 ราย สำนักงานที่ดินจังหวัด 86 ราย

2.2ได้แจ้งผลการตรวจสอบพร้อมสำเนาเอกสารหลักฐาน(สค.1)ที่ตรวจสอบหลักฐานจากต้นฉบับจริงให้สำนักงานธนารักษ์เขตพื้นที่นครนายกเพื่อตรวจสอบกับแผนที่ภาพถ่ายทางกายภาพไปแล้ว(รวมกับที่ยื่นโดยตรงที่สำนักงานธนารักษ์พื้นที่นครนายก)อีกจำนวน 315 ราย รวมเป็น 1,426 ราย ได้รับแจ้งผลการตรวจสอบจากสำนักงานธนารักษ์เขตพื้นที่นครนายกแล้ว จำนวน 1,341 ราย ส่วนจำนวนที่เหลืออีก 85 ราย อยู่ระหว่างหาสำเนาหลักฐาน สค.1)

2.3ได้คัดแยกเอกสารหลักฐานที่สำนักงานธนารักษ์เขตพื้นที่นครนายกตรวจสอบแล้วส่งให้กับ มทบ.12 เพื่อตรวจสอบเอกสารหลักฐานความถูกต้องตรงกันกับแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศไปแล้วจำนวน 1,426 ราย

สำหรับ การดำเนินการขอออกโฉนดกรณี 45 ราย ได้ดำเนินการออกโฉนดที่ดินไปแล้วจำนวน 9 ราย อีก 17 ราย ให้ไปดำเนินการขอออกโฉนดที่ดินได้แล้วและสำหรับอีก 19 ราย หลักฐานยังไม่ครบ ให้ตรวจสอบและส่งกรมธนารักษ์เพิ่มเติมเพื่อประกอบการพิจารณา

8.แหล่งข้อมูล กบร.

กรณีศึกษาที่ 85

1. กรณีขอความเป็นธรรมเรื่องที่ดินถูกแนวเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ทับพื้นที่

2.ที่ตั้ง บ้านหนองตะแบก หมู่ 7 ตำบลสะพานหิน(นาแรม) อ.นาดี(กบินทร์บุรี) ปราจีนบุรี

3.ประเภทพื้นที่ แนวเขตอุทยานแห่งชาติทับที่อยู่อาศัยและทำกินของประชาชน

4.กลุ่มปัญหา ประชาชนกับรัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา

ปี 2539 นายบุญธรรม คำหล้า อยู่บ้านเลขที่ 42 บ้านหนองตะแบก หมู่ 7 ถวายฎีกาว่า ได้ครอบครองที่ดินมาหลายชั่วอายุคนโดยมี สค.1 เสียภาษีบำรุงท้องที่ทุกปี แต่ สค.1 ถูกไฟไหม้ ตนได้รับความเดือดร้อนเพราะป่าไม้ทำแนวเขตอุทยานเขาใหญ่ใหม่ ทำให้ที่ดินของตนเข้าไปอยู่ในเขตอุทยานด้วย จึงขอความเป็นธรรม

6.ความรุนแรงของปัญหา ปานกลาง

7.ความซับซ้อน ไม่มาก

8.ผู้ได้รับผลกระทบ นายบุญธรรม คำหล้า และราษฎรตำบลสะพานหิน

9.ผู้เกี่ยวข้อง กรมป่าไม้ กรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช จังหวัดปราจีนบุรี อำเภอนาดี

10.กฎหมาย มติคณะรัฐมนตรี 30 มิถุนายน 2541 พรบ.อุทยานแห่งชาติ

11.กระบวนการแก้ไขปัญหา

จังหวัดปราจีนฯ ตรวจสอบพบว่า นายบุญธรรมฯ เข้าทำกินต่อจากมารดาประมาณ 20 ปี พื้นที่ 30 ไร่เศษ พื้นที่ 3 ใน 4 อยู่ในเขตอุทยาน

คณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่อำเภอนาดีแต่งตั้งเห็นว่า สค.1 มีคนอ้างกรรมสิทธิ์ 2 ราย คือ นายบุญธรรม และนายสุชาติ

1.กรณีนายพิพัฒน์ สค.1 สูญหาย และได้ไปขอคัดสำเนาใหม่แล้วนำไปออกโฉนดแล้ว แต่แนวเขตไม่ตรงกับ สค.1 ฉบับที่อ้างถึง จึงน่าจะเป็นคนละแปลงกับ สค.1 ฉบับที่อ้าง

2.กรณีนายบุญธรรม ได้ทำประโยชน์มาตลอด และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานปลัดสำนักนายกได้เดินทางไปตรวจสอบ เห็นว่าแนวเขตตรงกับ สค.1 ฉบับที่อ้างถึง จึงน่าเชื่อว่าเป็นแปลงเดียวกัน แต่นายบุญธรรมไม่มีหลักฐานยืนยัน จึงสรุปไม่ได้

จังหวัดปราจีน แจ้งว่ากรณีนายพิพัฒน์ การออกโฉนดถูกต้องแล้ว พื้นที่ตาม สค.1 เป็นที่ทำนา 12 ไร่ ที่เหลือทิ้งร้าง ส่วนของนายบุญธรรม จากคำบอกกล่าว มีเนื้อที่ 30 ไร่ แต่ไม่มีพยานหลักฐานยืนยันจึงพิสูจน์ไม่ได้ว่าเป็นที่แปลงเดียวกับที่นายบุญธรรมหรือไม่

สปน.ให้เข้า กพร.จังหวัดเพื่อพิสูจน์สิทธิ และได้ทำหนังสือขอทราบความคืบหน้ามา โดยตลอดจนปัจจุบัน 11 ฉบับ(ฉบับล่าสุด 11 กันยายน 2545) ก็ยังไม่มีการแจ้งความคืบหน้าใดๆ

12.แหล่งข้อมูล กพร.

กรณีศึกษาที่ 86

(1) เรื่อง ขอความเป็นธรรมอุทยานแห่งชาติทับลานทับพื้นที่ทำประโยชน์ของราษฎร

(2) ที่ตั้ง บ้านสัตว์ป่าหมู่ที่ 1,2,4,5,6และ7 ตำบลพราหมณ์ อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี

(3) ประเภทพื้นที่ แนวเขตอุทยานแห่งชาติทับพื้นที่ของชุมชน

(4) กลุ่มปัญหา ชุมชนกับรัฐ

(5) รายละเอียดของปัญหา

ราษฎรตำบลพราหมณ์ อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี มีหนังสือกราบบังคมทูลขอพระราชทานความช่วยเหลือกรณีพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติทับลานทับซ้อนที่ดินกิน และปัญหาการนำใบลานมาทำเป็นผลิตภัณฑ์อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

(6) ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎรตำบลพราหมณ์ อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี

(7) ผู้เกี่ยวข้อง กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช จังหวัดปราจีนบุรี อำเภอนาดี

(8) กฎหมาย มติ คณะรัฐมนตรี 30 มิถุนายน 2541 พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504

(9) กระบวนการแก้ไขปัญหา

จังหวัดปราจีนบุรี ได้ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงดังกล่าวแล้ว ปรากฏผลดังนี้

- . กรมป่าไม้ ได้ดำเนินการสำรวจจริงวัด เพื่อทำการปรับปรุงแนวเขตอุทยานแห่งชาติทับลานบริเวณพื้นที่ร้องเรียนแล้ว
- . กรณีราษฎรต้องการมีใบลานไว้ในครอบครองเกินกว่าปริมาณที่กำหนด ไม่สามารถกระทำได้นี้เนื่องจากเป็นการมีไว้เพื่อการค้า มิได้ใช้สอยในครัวเรือน ดังนั้น จะต้องขออนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อน และการขอผ่อนผันให้ราษฎรเข้าไปเก็บหาใบลานในเขตอุทยานแห่งชาติ บริเวณที่มีการวัดปรับปรุงแนวเขตแล้ว ก็ไม่สามารถกระทำได้เช่นกัน เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวยังคงมีสภาพเป็นอุทยานแห่งชาติ ตามกฎหมาย

(10) แหล่งข้อมูล กพร.

(11) ข้อสังเกต การปรับแนวเขตอุทยานใหม่แล้วรุกเขตเข้ามาในที่ของประชาชนนั้นมีปัญหา
มากและยอมรับได้ยาก กว่าประกาศอุทยานแห่งชาติก่อนการเข้าทำกินของประชาชน เป็นแนว
ทางที่ไม่น่าเกิด ควรปรับกันเขตให้สอดคล้องกับความเป็นจริงในพื้นที่ที่ปรากฏเด่นชัดอยู่แล้ว

กรณีศึกษาที่ 87

(1) เรื่อง ปัญหาที่สาธารณประโยชน์มาบประดู์ หรือข้าหน้าคา

(2) ที่ตั้ง หมู่ 6 ตำบลหาดนางแก้ว อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

(3) ประเภทพื้นที่ ที่สาธารณประโยชน์ และออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(4) กลุ่มปัญหา ประชาชนกับรัฐ

(5) รายละเอียดของปัญหา

ราษฎรร้องว่า ที่ดินของตนมี นส.3 ก ถูกกรมปศุสัตว์ทำโครงการขยายพันธุ์สัตว์ทับที่ความเป็นมา มาบประดู์ เนื้อที่ 6,000 ไร่ ไม่มีการประกาศหวงห้าม ปี 15 รั้งวัดปักเขต 4 ด้าน โดยกำนันผู้ใหญ่บ้าน ปี 17 ราชการออก นส.3 ก ให้ 137 แปลง ปี 20 ราชการเข้าไปรั้งวัด 2,537 ไร่ แต่ออก นส. ไม่ได้เพราะชาวบ้านค้าน 93 ราย ปี 26 กรมปศุสัตว์ ตั้งสถานีบำรุงพันธุ์สัตว์ปราจีนบุรี 2006 ไร่

ปี 31 สภาตำบลหาดนางแก้ว ชี้แนวเขตพบว่า มี นส.3 ก ออกทับจึงแจ้งให้ประชาชนนำมาคืนและให้จังหวัดเพิกถอน ปี 35 สภาตำบลตะเคียนตรวตรวจสอบตำแหน่ง อาณาเขต และเนื้อที่แล้วยืนยันตามเดิมที่เคยสำรวจไว้ กรมที่ดินจึงเร่งให้ออก นส.

มีการออ นส. ในส่วนที่ไม่มีผู้คัดค้าน แล้ว 179 ไร่ ปัจจุบันคณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริงกำลังสอบสวนพยานบุคคล ทำแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ ปักหลักแนวเขตและเก็บรวบรวมหลักฐานอื่นๆ

(6) ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎรตำบลหาดนางแก้ว

(7) ผู้เกี่ยวข้อง กพร. จังหวัดปราจีนบุรี สำนักงานที่ดินจังหวัดปราจีนบุรี กรมปศุสัตว์

(8) กฎหมาย ประมวลกฎหมายที่ดิน

(9) กระบวนการแก้ไขปัญหา อยู่ระหว่างขั้นตอนสอบสวนสิทธิ และทำแผนที่ภาพถ่าย ใช้ในการพิสูจน์สิทธิ

(10) แหล่งข้อมูล กพร.

กรณีศึกษาที่ 88

(1) เรื่อง ขอความเป็นธรรม เรื่องที่ดิน กรณีเวนคืนที่ดินและให้รื้อถอนบ้านอย่างไม่เป็นธรรม

(2) ที่ตั้ง ชุมชนบ้านคลองวัว ชายฝั่งแม่น้ำ ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี

(3) ประเภทพื้นที่ ที่ดินมีเอกสารสิทธิ์ โฉนดที่ดินเลขที่ 1347 ตำบลหน้าเมือง

(4) กลุ่มปัญหา เอกชนกับเทศบาลเมืองปราจีนบุรี

(5) รายละเอียดของปัญหา

นางศรีนวล เพาะพืช ขอความเป็นธรรมจากท่านผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี เนื่องจากถูกเทศบาลเมืองปราจีนบุรี เวนคืนที่ดินและให้รื้อถอนบ้านโดยไม่เป็นธรรม ดังนี้

กล่าวคือ เป็นเจ้าของผู้มีกรรมสิทธิ์ในโฉนดที่ดินเลขที่ 1347 ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี ที่ดินตั้งอยู่ที่บริเวณชุมชนบ้านคลองวัว ชายฝั่งแม่น้ำ

ต่อมาปรากฏว่า เทศบาลปราจีนบุรี โดยพนักงานเจ้าหน้าที่ได้แจ้งว่าประสงค์จะขอใช้พื้นที่ในเขตที่ดิน ทำการก่อสร้างเขื่อนตลอดแนวแม่น้ำ โดยนำเครื่องจักรลงวางในเขตที่ดิน เนื้อที่ประมาณ 100 ตารางวา โดยแจ้งว่าขอใช้พื้นที่ก่อสร้างเท่านั้น มิได้แจ้งว่าจะนำที่ดินไปสร้างเขื่อนด้วย จึงได้ยินยอมและรื้อถอนบ้านให้โดยได้รับค่ารื้อถอนบ้านมาเพียง 20,000 บาท (สองหมื่นบาทถ้วน) โดยเข้าใจว่าทางเทศบาลเมืองปราจีนบุรี ก่อสร้างเขื่อนเสร็จแล้วจะคืนพื้นที่ ซึ่งเป็นที่ดินของตน ให้แก่ตน แต่ ขณะนี้ ทราบแล้วว่าเทศบาลเมืองปราจีนบุรี ได้เข้ายึดครองที่ดินของตนและกลายเป็นพื้นที่ที่ใช้สร้างเขื่อนด้วย ตนไม่สามารถกลับเข้าไปใช้ประโยชน์และปลูกสร้างบ้านในที่ดินได้ดังเดิม ซึ่งหากทราบข้อเท็จจริงดังกล่าว คงจะไม่ยินยอมให้เทศบาลเมืองปราจีนบุรีใช้พื้นที่ในเขตที่ดินของตน และคงไม่ยอมรื้อถอนให้แก่เทศบาลเมืองปราจีนบุรี เพราะเงินค่ารื้อถอนที่รับมาเพียง 20,000 บาท ไม่เป็นธรรมแก่ตน ซึ่งปัจจุบันชราภาพ อายุ 85 ปี แล้ว ไม่มีบุตรคอยปรนนิบัติดูแล มีเพียงหลานๆ คอยดูแลเท่านั้น การที่เทศบาลเมืองปราจีนบุรีเข้ายึดครองที่ดินของนางศรีนวล โดยผลการ ถือเป็นการเอาเปรียบผู้มีความรู้น้อย อีกทั้งไม่ได้แจ้งความจริงเกี่ยวกับการสร้างเขื่อนว่าต้องการใช้ที่ดินของนางศรีนวล ให้นางศรีนวล ทราบ ถือเป็นการปิดบังข้อเท็จจริง โดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายเวนคืน

(6) ความรุนแรงของปัญหา มาก

(7) ความซับซ้อน ปานกลาง

(8) ผู้ได้รับผลกระทบ นางศรีนวล เพาะพืช นางสุรางค์ มงคลพิมพ์

(9) ผู้เกี่ยวข้อง เทศบาลเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี

(10) กฎหมาย กฎหมายเวนคืน

(11) กระบวนการแก้ไข้ปัญหา

จังหวัดปราจีนบุรี กำหนดดำเนินการหาพื้นที่รองรับให้ผู้ร้องเรียนทั้ง 2 ราย แต่ระหว่างนั้นมีปัญหากับเทศบาลเมืองปราจีนบุรีแจ้งข้อหาและกฎหมายเรียกของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเข้าพบ อันเป็นผลที่เกิดจากการร้องเรียนของบุคคลทั้ง 2

(12) แหล่งข้อมูล สำนักงานจังหวัดปราจีนบุรี

(13) ข้อสังเกต

เป็นกรณีน่าพิจารณาที่เทศบาลเมืองปราจีนบุรีปฏิบัติต่อบุคคลทั้ง 2 ราย โดยอาศัยใช้กฎหมายเวนคืนที่ดิน แต่ไม่ยอมให้ข้อมูลทั้งหมด เลือกให้เฉพาะที่สร้างความเสียหายให้แก่ประชาชน ต้องพิจารณากรณีนี้เป็นการศึกษาเปรียบเทียบในกรณีกฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ ©

กรณีศึกษาที่ 89

(1) เรื่อง ขอความเป็นธรรมกรณีแนวเขตอุทยานแห่งชาติทับลาน

(2) ที่ตั้ง อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี

(3) ประเภทพื้นที่ นโยบายประกาศเขตป่า อุทยานแห่งชาติทับพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชน

(4) กลุ่มปัญหา ประชาชนกับรัฐ

(5) รายละเอียดของปัญหา

นายบรรจบ ฉิมพานิช ผู้ใหญ่บ้านบ้านทุ่งแฝก หมู่ที่ 3 ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี เป็นตัวแทนราษฎรร้องทุกข์ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ขอให้ทางราชการเร่งรัดการปรับปรุงแนวเขตอุทยานแห่งชาติทับลานท้องที่อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี ที่ยังมีปัญหาเกี่ยวกับราษฎรในพื้นที่ให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว

(6) ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎรอำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี หมู่ที่ 3 ตำบลทุ่งโพธิ์

(7) ผู้เกี่ยวข้อง กระทรวงมหาดไทย จังหวัดปราจีนบุรี อุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช อำเภอนาดี

(8) กฎหมาย พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504

(9) กระบวนการแก้ไขปัญหา อยู่ระหว่างกรมป่าไม้ดำเนินการปรับแนวเขตอุทยานแห่งชาติ

(10) แหล่งข้อมูล กพร.

กรณีศึกษาที่ 90

(1) เรื่อง ขอความเป็นธรรมกรณีที่ดินในเขตป่าสงวนและอุทยานแห่งชาติทับลาน

(2) ที่ตั้ง ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี

(3) ประเภทพื้นที่ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแก่งดินสอ ป่าแก่งใหญ่ และป่าเขาสะโตน และอุทยานแห่งชาติทับลาน

(4) กลุ่มปัญหา ชุมชนกับรัฐ

(5) รายละเอียดของปัญหา

อำเภอนาดีได้ออกประกาศให้บุคคลที่เข้าไปบุกรุกยึดถือครองที่ดินในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่ราบเชิงเขาป่าทับลาน (2) ซึ่งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแก่งดินสอ ป่าแก่งใหญ่ และป่าเขาสะโตน ให้ออกจากพื้นที่บุกรุก โดยนายอำเภอนาดีร่วมกับอุทยานแห่งชาติทับลาน หัวหน้าโครงการพัฒนาที่ราบเชิงเขาป่าทับลาน (2) สำนักงานป่าไม้เขตปราจีนบุรี และหน่วย นปป.ปราจีนบุรี ได้เข้าไปชี้แจงทำความเข้าใจกับราษฎรดังกล่าว เพื่อให้ออกจากพื้นที่บุกรุกพร้อมทั้งรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างทุกชนิด และขนย้ายเครื่องมืออุปกรณ์ ออกจากพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ต่อมาได้มีราษฎรดังกล่าว ประมาณ 150 คน ได้รวบรวมตัวชุมนุมร้องเรียนและยื่นข้อเสนอสองข้อ คือ

- . ขอให้ทางราชการผ่อนผันการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างของผู้บุกรุก
- . ขอเข้าไปเก็บเกี่ยวพืชผลที่ได้ปลูกไว้ก่อนหน้านี้ในบริเวณพื้นที่ถือครอบครอง

(6) ความรุนแรงของปัญหา มาก

(7) ความซับซ้อนของปัญหา ไม่มาก

(8) ผู้ได้รับผลกระทบ ชุมชนตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภอนาดี

(9) ผู้เกี่ยวข้อง กรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช จังหวัดปราจีนบุรี องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งโพธิ์

(10) กฎหมาย พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507

(11) กระบวนการแก้ไขปัญหา

สำนักงานป่าไม้เขตรายงานว่าได้มีการประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับตัวแทนราษฎร โดยสรุปผลการประชุมดังนี้

1. หัวหน้าโครงการพัฒนาฯ ทับลาน (2) รับเรื่องที่ยื่นเรื่องขอเข้าไปทำกินในเขตพื้นที่ปลูกโดยไม่ทำลายต้นไม้มของสวนป่าไปพิจารณา

2. ชะลอเรื่องที่ยื่นขอให้คงกระต๊อบที่ปลูกสร้างไว้เพื่อหลบแดดฝน

3. ไม่อนุญาตขอจัดสรรพื้นที่สวนป่าเพื่อทำกิน

4. เห็นชอบด้วยกับการที่องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งโพธิ์ เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลชาวบ้านที่มีเข้าไปทำกินและการปฏิบัติงานของสวนป่า

5. ให้ราษฎรทำคำร้องขอไม่ให้ผนวกพื้นที่สวนป่าเข้ากับอุทยานแห่งชาติทับลาน และเสนอต่อนายอำเภอनाดี เพื่อพิจารณา

อยู่ระหว่างการพิจารณาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

(12) แหล่งข้อมูล กพร.

(13) ข้อสังเกต

กรณีศึกษาที่ 89 และ90 มีลักษณะใกล้เคียง และเกิดในพื้นที่เดียวกัน แม้อาจคนละกลุ่มผู้ร้องเรียน

กรณีศึกษาที่ 91

(1) เรื่อง การบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ บริเวณลำน้ำแควระบม-สียัด อ. สนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

(2) ที่ตั้ง บ้านยางแดง หมู่ 6 ตำบลคูยายหมี่ และบ้านกระบกเตี้ย หมู่ 5 ตำบลท่ากระดาน อำเภอ สนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

(3) ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติ

(4) กลุ่มปัญหา ประชาชน-ชุมชนกับรัฐ และผู้มีอิทธิพล(เอกชน)

(5) รายละเอียดของปัญหา

ผู้ร้องได้ร้องเรียนว่านายประมวล์ กิจมีดี นายกลการ กิจมีดี และนางญาติพรณ กิจมีดี ได้บุกรุกพื้นที่สวนป่าซึ่งตั้งอยู่บริเวณพื้นที่บ้านยางแดง หมู่ 6 ตำบลคูยายหมี่ และบริเวณบ้าน กระบกเตี้ย หมู่ 5 ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา นอกจากนี้ยังได้สร้าง ฝายน้ำล้นกีดขวางลำน้ำแควระบม ซึ่งอยู่ระหว่างบ้านยางแดงและบ้านกระบกเตี้ย ซึ่งเป็นการทำ ไปเพื่อประโยชน์ส่วนตัวโดยได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองท้องถิ่น

ผู้ร้องเคยร้องเรียนไปยังกรมการปกครอง ซึ่งทางกรมการปกครองได้แจ้งกลับมาว่า ทาง สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคที่ 6 ได้แจ้งความดำเนินคดีกับนายประมวล์ กิจมีดี จนศาลมีคำพิพากษา แล้ว โดลงโทษปรับนายประมวล์ กิจมีดี เป็นจำนวนเงิน 186,750 บาท ส่วนการบุกรุกพื้นที่ป่า สงวนนั้น ทางสำนักงานป่าไม้จังหวัดฉะเชิงเทราร่วมกับอำเภอสนามชัยเขตและสภ.อ.สนามชัยเขต ได้แจ้งความดำเนินคดีกับผู้บุกรุกแล้ว โดยในขณะนี้คดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลจังหวัด ฉะเชิงเทรา โดยเกษม เพชรนที เป็นผู้ประสานการร้องเรียน

(6) ความรุนแรงของปัญหา มาก

(7) ความซับซ้อนของปัญหา มาก

(8) ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎรบ้านยางแดง หมู่ 6 ตำบลคูยายหมี่ บ้านกระบกเตี้ย หมู่ 5 ตำบลท่า กระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

(9) กฎหมาย พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 พ.ร.บ.การถมคูคลอง พ.ร.บ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ร.บ.ป่าไม้ 2484

(10) กระบวนการแก้ไขปัญหา

อำเภอสนามชัยเขต โดยนายอำเภอ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการ เข้าไปตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่และพบว่าเป็นความจริง สำนักงานป่าไม้ในพื้นที่ที่มีการตรวจสอบแล้วพบว่า ไม่ได้อยู่ในเขตป่าสงวน ป่าแควระบม และป่าสียัด และไม่อยู่ในเขตพื้นที่ที่จะปฏิรูปที่ดิน โดยพื้นที่ดังกล่าวยังมีสภาพป่า ตาม พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 4 (1) คือที่ดินยังมิได้มีบุคคลใดได้มาตาม กฎหมายที่ดินหากจะเข้าไปทำประโยชน์ในที่ดิน ต้องดำเนินการขออนุญาตตามระเบียบ ส่วนการสร้างสิ่งกีดขวางลำน้ำแควระบม เป็นหน้าที่ของ สภ.อ.สนามชัยเขตที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดแล้วฐานสร้างสิ่งกีดขวางลำน้ำโดยไม่ได้รับอนุญาต ตาม พ.ร.บ.การเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2535 มาตรา 117 และมาตรา 118 วัชระนี้คดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา

(11) แหล่งข้อมูล สื่อมวลชนประเภทหนังสือใหม่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ การสัมภาษณ์ นายเกษม เพชรนที นางวาสนา เสนาวงศ์ สสส.

(12) ข้อเสนอแนะ

ด้วยในพื้นที่นี้แกนนำชาวบ้านรวมตัวกันตั้งเป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการพัฒนาแม่บ้านบ้านยางแดง ที่ไม่ได้เน้นอาชีพและด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังใช้โครงสร้างของกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรในท้องถิ่นที่น่าสนใจ และควรติดตาม ☺

กรณีศึกษาที่ 92

(1) เรื่อง เตือนร้อนเรื่องที่ดินทำกิน นายทุนบุกรุกพื้นที่ป่าสงวน

(2) ที่ตั้ง ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

(4) ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติ

(5)

(4) กลุ่มปัญหา เอกชนกับเอกชน โดยระบุให้กลไกรัฐเข้าดำเนินการแก้ไข

(5) รายละเอียดของปัญหา นางดอกไม้ พูลสวัสดิ์ อยู่บ้านเลขที่ 37 หมู่ที่ 8 ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา กับพวกทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอความเป็นธรรม กรณีบริษัท เอกชนบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแควระบม และป่าสียัด ท้องที่ตำบลท่ากระดาน และอ่าว แนวเขตทับที่ทำกินของราษฎร ทั้งๆ ที่ ราษฎรออาศัยและทำกินมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510

(6) ความรุนแรงของปัญหา ปานกลาง

(7) ความซับซ้อนของปัญหา ไม่มาก

(8) ผู้ได้รับผลกระทบ นางดอกไม้ พูลสวัสดิ์ และราษฎรในตำบลท่ากระดาน หมู่ที่ 8

(9) ผู้เกี่ยวข้อง บริษัทอะโกรไลน์ จำกัด จังหวัดฉะเชิงเทรา สำนักงานปฏิรูปที่ดินฉะเชิงเทรา

(10) กฎหมาย พ.ร.บ.ให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 และ พ.ร.บ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.2518

(11) กระบวนการแก้ไขปัญหา

ผลการตรวจสอบของจังหวัดฉะเชิงเทรา และสำนักงานป่าไม้เขตปราจีนบุรี สรุปได้ดังนี้

- . บริษัทเอกชน ที่นางดอกไม้ พูลสวัสดิ์ และพวกกล่าวหาว่าบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ บริษัทอะโกรไลน์ จำกัด
- . บริษัทอะโกรไลน์ จำกัด ได้ซื้อที่ดินจำนวน 4,302 ไร่ มาจากนางเอ็นดู จิตตเกษม โดยไม่มีหลักฐานทางที่ดิน มีแต่เพียงสัญญาโอนกรรมสิทธิ์ครอบครองที่ดิน

- . เจ้าหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบพื้นที่พิพาท ซึ่งทั้ง 2 ฝ่ายเป็นผู้นำชี้ ปราบกว่าอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแควระบบ และป่าสียัด ที่กรมป่าไม้มอบให้ ส.ป.ก. นำไปปฏิบัติที่ดินแล้ว
- . คู่กรณีทั้งสองฝ่ายไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่เกิดกรณีพิพาท เนื่องจากหลักฐาน น.ส.2 และ ส.ป.ก.4-01 ไม่สามารถจำหน่ายโอนตามกำหนดได้ และขณะนี้ทั้งสองฝ่ายได้ทำเรื่องฟ้องร้องต่อศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา ตามคดีหมายเลขดำที่ 2981/2542 ลงวันที่ 22 มิถุนายน 2542 และอยู่ระหว่างการไต่สวนมูลฟ้อง ดังนั้นจึงต้องรอคำพิพากษาของศาลต่อไป

(12) แหล่งข้อมูล กพร.

กรณีศึกษาที่ 93

(1) เรื่อง เรียกร้องที่ทำกินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ

(2) ที่ตั้ง ตำบลท่าตะเกียบ ตำบลคลองตันแก ตำบลเขาวง และตำบลคลองตะเกรา อำเภотаตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา

(3) ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแควระบมและป่าสียัด

(4) กลุ่มปัญหา ประชาชนกับรัฐ

(5) รายละเอียดของปัญหา

นายสุริยา แก้วกล้า นายคำพิง วันทะยา และพวก ราษฎรจังหวัดฉะเชิงเทรา เรียกร้องที่ดินทำกิน ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ท้องที่ตำบลท่าตะเกียบ ตำบลคลองตันแก ตำบลเขาวง และตำบลคลองตะเกรา อำเภотаตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา

(6) ผู้ได้รับผลกระทบ

ราษฎร ตำบลท่าตะเกียบ ตำบลคลองตันแก ตำบลเขาวง และตำบลคลองตะเกรา อำเภотаตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา

(7) ผู้เกี่ยวข้อง จังหวัดฉะเชิงเทรา

(8) กฎหมาย พ.ร.บ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518

(9) กระบวนการแก้ไขปัญหา

ผลการตรวจสอบของจังหวัดฉะเชิงเทรา และป่าไม้เขตปราจีนบุรี สรุปได้ดังนี้

. กรณีนายสุริยา แก้วกล้า พื้นที่ร้องเรียนเดิมอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแควระบมและป่าสียัด ที่กรมป่าไม้ขอให้ ส.ป.ก. รับไปดำเนินการ และ ส.ป.ก.ได้ประกาศเป็นเขตปฏิรูปที่ดินแล้ว ดังนั้น เจ้าหน้าที่จึงได้แจ้งให้ผู้ร้องทราบว่า กรณีการออกเอกสารสิทธิในพื้นที่ดังกล่าว ผู้ครอบครองที่ดินจะต้องไปยื่นคำร้องต่อสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมจังหวัดฉะเชิงเทรา

- . กรณีนายคำพิง วันทะยา เจ้าหน้าที่ได้สอบถามราษฎรในหมู่บ้านและบริเวณใกล้เคียงแล้วปรากฏว่าไม่มีผู้ใดรู้จัก หรือทราบที่อยู่ และนายคำพิง ไม่เคยเข้ามาทำกินในพื้นที่ตำบลท่าตะเกียบ อำเภอท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา แต่อย่างใด

(10) แหล่งข้อมูล กพร.

กรณีศึกษาที่ 94

(1) เรื่อง ปัญหาที่ดินบ้านทุ่งกระทิง อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

(2) ที่ตั้ง ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแควระบมและป่าสียัด จังหวัดฉะเชิงเทรา (ป่ารอยต่อ 5 จังหวัด ภาคตะวันออก)

(3) ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติ

(4) กลุ่มปัญหา ประชาชนกับรัฐ

(5) รายละเอียดของปัญหา

กรมป่าไม้ โดยหน่วยพิทักษ์ป่าสามพราน และเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง จังหวัดฉะเชิงเทรา ดำเนินการเผาบ้านเรือน บังคับขับไล่ อพยพ รื้อถอน จับกุมดำเนินคดี เร่งส่งฟ้องศาลขอหมายจับ ป่าสงวน ถูกเผาทั้งในเรือนจำ เพราะไม่มีเงินประกัน ต้องสูญเสียอิสรภาพ เป็นเวลาร่วม 1 เดือน ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ทางกรมป่าไม้ของราษฎรทั้ง 13 หลัง อพยพรื้อถอนบ้านเรือน สิ่งปลูกสร้าง ทำลายทรัพย์สินเสียหาย แจกจับกุมแกนนำราษฎร 2 ครั้ง ในข้อหาบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแควระบมสียัด โดยจับกุมครั้งแรก 9 คน เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2532 มีเด็กถูกจับเข้าไปเผาทั้งไว้ในเรือนจำรวมจำนวน 11 คน

(6) ความรุนแรงของปัญหา มาก

(7) ความซับซ้อนของปัญหา มาก

(8) ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎรทุ่งกระทิง อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา และราษฎรบ้านภูไท ซึ่งอยู่ในพื้นที่เดียวกัน จำนวน 43 ครอบครัว รวมจำนวน 111 คน

(9) ผู้เกี่ยวข้อง สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.) กรมป่าไม้ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา สื่อมวลชน สภ.อ.สนามชัยเขต

(10) **กฎหมาย** ปัญหาจากนโยบาย โครงการหมู่บ้านป่าไม้ ของกรมป่าไม้ และนโยบายการจัดสรรที่ดินให้แก่ราษฎรผู้ยากไร้ คจก. ไม่ประสบผลสำเร็จ ทำให้กรมป่าไม้มีพื้นที่ส่วนที่จะใช้จัดสรรไปส่งเสริมการปลูกพืชยูคาลิปตัสทับที่ดินทำกินของราษฎร / พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ

(11) **กระบวนการแก้ไขปัญหา**

ในอดีตสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.) ได้รณรงค์ ระดมเงินทุน เพื่อของประกันผู้ต้องหาทั้ง 111 คน และมีข้อเสนอแนะ ต่อรัฐบาลคือ (1) รัฐต้องทบทวนนโยบายการจัดการที่ดินป่าไม้ใหม่ (2) แก้ไขปรับปรุงกฎ ระเบียบ กฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการที่ดิน เช่น กฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กฎหมายเช่าที่ดิน และการออกเอกสารสิทธิ์ต้องปรับปรุงใหม่ (3) ทบทวนหรือระบบประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการที่ดิน 21 หน่วยงานใหม่ เพื่อปรับนโยบายงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่น ที่ดินในเขตป่าสงวน ที่สาธารณะ ที่ดินในเขตทหาร (4) มีทิศทางแผนงานต่อการกระจายสิทธิการถือครองที่ดินทั่วประเทศอย่างเป็นธรรม และทั่วถึง และเป็นประโยชน์โดยรวมต่อราษฎรผู้ยากไร้ อย่างแท้จริง

(12) **สถานการณ์ปัจจุบัน**

วันเวลาผ่านมา 15 ปี แล้ว ปัญหาดังกล่าวยุติไปนานแล้ว แต่ในเรื่องการจัดที่ดินทั้งหมู่บ้านป่าไม้ หรือเขตปฏิรูปที่ดินนั้น ยังดำรงปัญหาแบบเดิมๆ อยู่ เช่น ไม่ได้รับที่ดิน มีผู้ตกหล่นไม่ได้รับสิทธิ มีการอพยพโยกย้ายเปลี่ยนแปลงภูมิลำเนา

(13) **แหล่งข้อมูล** สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน(สสส.)

(14) **ข้อสังเกต** ยกกรณีนี้ เป็นกรณีศึกษาแม้สถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปแล้วถือว่าเป็นความรุนแรงอย่างมาก และเป็นบทเรียนที่ต้องศึกษา ☺

กรณีศึกษาที่ 95

(1) เรื่อง ปัญหาที่ดินในตำบลท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา

(2) ที่ตั้ง หมู่ 1-20 ตำบลท่าตะเกียบ อำเภอท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา

(3) ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติ

(4) กลุ่มปัญหา ประชาชนกับรัฐ

(5) รายละเอียดของปัญหา

เนื่องด้วยพื้นที่หมู่บ้านหมู่ที่ 1-20 ทุกตารางนิ้วเป็นผืนดินป่าสงวนแห่งชาติ แต่ชาวบ้านประสบปัญหาต้องซื้อที่ดินทำกินจาก กำนันทวิ สาธุชาติ เพื่อทำกินในราคาแพงมากอีกทั้งยังเป็นผืนดินป่าสงวนแห่งชาติด้วย ชาวบ้านที่ย้ายเข้ามานั้นต้องซื้อที่ดินทุกราย ที่หนักมากอยู่ที่หมู่ที่ 5, 6, 10, 20 ซึ่งเป็นผืนป่าสงวนแห่งชาติอุดมสมบูรณ์แห่งนี้คนที่มีอำนาจชี้ขาดคือ นายสุชาติ ต้นเจริญ และนายวิเชียร ต้นเจริญ โดยมอบหน้าที่ให้กำนัน ตำบลท่าตะเกียบ คือ นายทวิ สาธุชาติ เป็นผู้ที่มีอำนาจทั้งหมด ใช้วิธีการให้ลูกน้องตระเวนหาชาวบ้านที่ต้องการมีที่ดินทำกิน ซึ่งกำนันก็จะจัดตั้งลูกน้องออกหาคนที่พอมีกำลังซื้อที่ดินทุกคน ถ้าใครต้องการเข้ามาอยู่ในผืนดินป่าสงวนแห่งชาตินี้ก็ต้องซื้อที่ดิน ที่ไปอยู่ได้โดยไม่ต้องซื้อ มีแต่พรรคพวกของตนเอง

บางรายถ้ากำนันไม่พอใจ ก็จะส่งคนฆ่าทิ้งแล้วยึดที่ดินมาเป็นของตนเองเหมือนเดิม เช่น กรณีนางเงิน และนางสงกา ที่ถูกฆ่าตายอย่างอนาถ

ทุกวันนี้บ้านเนินดินดำ บ้านหนองปลาชิว ผู้ใหญ่บ้าน คือ นายตั้ง รู้ดีว่า ถ้าใครจะเข้าที่ดินทำกินต้องเอาสำเนาทะเบียนบ้าน และสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนแทบทุกรายเพื่อเป็นหลักฐาน ราคาเช่า ไร่ละ 300- 500 บาท และที่สำคัญมีการบังคับให้ผู้เช่าบอกกับเจ้าหน้าที่ว่าเป็นที่ดินของตนเอง เมื่อมีเจ้าหน้าที่มาตรวจสอบ ก็จะเรียกพวกตนเองมาให้ข้อมูลและตัวกำนันก็จะให้การว่าเป็นที่ดินของชาวบ้าน ถ้าใครไม่ทำตามก็จะเรียกพรรคพวกมาใช้วิธีขู่ไล่ ทำอย่างนี้เป็นประจำ ไม่ใช่ทำเฉพาะชาวบ้านแม้แต่เจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมาย พ.ต.อ.บรรพต เทพานิช ก็ในวิธีนี้ด้วยเหมือนกัน

ดังนั้น ชาวบ้าน หมู่ 1-20 จึงร้องเรียนมายังนายกรัฐมนตรี ทักษิณ ชินวัตร เข้ามาตรวจสอบและดำเนินการกับผู้ใช้อิทธิพลเถื่อนอย่าง กำนันทวิ สาธุชาติ และพรรคพวก มารับโทษตามกฎหมายบ้านเมือง และให้ความเป็นธรรมกับชาวบ้านที่โดนฆ่าและขู่ไล่ และดำเนินการเอาผืนดินป่าสงวนแห่งชาติกลับคืนมา และให้นายกรัฐมนตรี จัดสรรที่ดินให้กับชาวบ้าน

(6) ความรุนแรงของปัญหา มาก (ต้องซื้อที่ดิน เช่าที่ดิน ถูกข่มขู่ คุกคาม)

(7) ความซับซ้อนของปัญหา ปานกลาง

(8) ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎรทั้ง 27 หมู่บ้าน ในตำบลท่าตะเียบ

(9) ผู้เกี่ยวข้อง สำนักงานกฤษฎามนตรี ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา
อำเภอท่าตะเียบ กำนันตำบลท่าตะเียบ

(10) กฎหมาย พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507

(11) กระบวนการแก้ไขปัญหา ยังอยู่ในขั้นตอนการตรวจสอบข้อเท็จจริง ของสำนักงานจังหวัด
ฉะเชิงเทรา

(12) แหล่งข้อมูล ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดฉะเชิงเทรา

(13) ข้อเสนอแนะ

พิจารณาจากข้อมูลที่ได้รับ ถือว่าเป็นความรุนแรงของปัญหาเชิงโครงสร้าง ในเรื่องการจัด
การที่ดินโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นการต้องซื้อ เช่าที่ดิน จากกลุ่มอิทธิพลที่บุกรุกที่ดินในเขตป่าสงวน
แห่งชาติ และนำมาจัดสรรขายให้ผู้ยากไร้ ที่นับว่าร้ายแรง คือมีนักการเมืองระดับชาติ เข้ามาเกี่ยว
ข้อง นับเป็นกรณีศึกษาที่ควรประสาน ติดตาม ตรวจสอบข้อมูล ☺

กรณีศึกษาที่ 96

(1) เรื่อง ขอความเป็นธรรมเรื่องที่ดิน

(2) ที่ตั้ง ตำบลห้วยโจทก์ อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว

(3) ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติ

(4) กลุ่มปัญหา เอกชนกับเอกชน บนพื้นที่รัฐ

(5) รายละเอียดของปัญหา

ผู้ร้องอ้างว่าตน และญาติมีสิทธิทำกินบนที่ดินของป่าสงวน เนื้อที่ 400 ไร่ ในเขตตำบลห้วยโจทก์ อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว โดยครอบครองที่ดินดังกล่าว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 ซึ่งระหว่างการครอบครอง มีเอกสาร ภท.5 และ 6 ได้อาศัยที่ดินดังกล่าวทำการปลูกสร้างบ้าน เลี้ยงวัว และทำนา ต่อมาทางราชการได้ออก นส.3 ให้นายสุรัชย์ เลิศกิจพัฒน์ นางวรรณ เลิศกิจพัฒน์ นายศิริศักดิ์ เลิศกิจพัฒน์ และนายสมชัย เลิศกิจพัฒน์ ทำให้ผู้ร้องถูกโต้แย้งสิทธิในการใช้สิทธิทำกินบนที่ดินดังกล่าว เนื่องจากผู้มีชื่อในเอกสารสิทธิ์ ตาม นส.3 ระบุว่าผู้ร้องเป็นผู้บุกรุกที่ดินของตน

(6) ผู้ได้รับผลกระทบ นายสมบัติ ศรีโยธา

(7) ผู้เกี่ยวข้อง จังหวัดสระแก้ว ป่าไม้จังหวัด สำนักงานที่ดินจังหวัดสระแก้ว อำเภอวัฒนานคร ผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภา คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(8) พื้นที่กระทบ 400 ไร่

(9) กฎหมาย พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507

(10) กระบวนการแก้ไขปัญหา

- . ผู้ร้อง ได้ร้องเรียนไปทางป่าไม้อำเภอ และทางอำเภอวัฒนานครแล้ว แต่ไม่ได้รับการตรวจสอบให้
- . ได้ร้องเรียนไปที่ผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภา ขณะนี้อยู่ระหว่างการตรวจสอบ

- . ได้ร้องเรียนไปยังอธิบดีกรมป่าไม้ ได้รับการแจ้งว่ามีการออกเอกสารสิทธิ์ นส.3 คลาดเคลื่อนแต่ปัจจุบันยังไม่มีดำเนินการแต่อย่างใด
- . ได้ดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลปกครอง โดยยื่นฟ้องเจ้าหน้าที่ นายอำเภอและผู้ว่าราชการจังหวัด ขณะนี้อยู่ระหว่างทางศาลปกครองส่งหนังสือถึงที่ดินอำเภอให้ออกหนังสือยืนยันว่าที่ดินดังกล่าวอยู่ในเขตป่าสงวนจริง (เอกสารดังกล่าวได้จากการที่ผู้ร้องได้ยื่นร้องเรียนต่ออธิบดีกรมป่าไม้ และมีการตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ ผลการตรวจสอบปรากฏว่า ที่ดินดังกล่าวอยู่ในเขตป่าสงวน และทางผู้ร้องได้ยื่นเอกสารการสอบสวนต่อศาลปกครอง ทางศาลปกครอง จึงได้มีเอกสารถึงที่ดินอำเภอ

(11) แหล่งข้อมูล คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรณีศึกษาที่ 97

(1) เรื่อง สวนป่าทับพื้นที่ทำกินของประชาชนทำให้ได้รับความเดือดร้อน

(2) ที่ตั้ง ตำบลศาลาลำดวน ตำบลสระขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

(3) ประเภทพื้นที่ สวนป่าของรัฐ

(4) กลุ่มปัญหา ประชาชน-ชุมชนกับรัฐ

(5) รายละเอียดของปัญหา ราษฎรตำบลศาลาลำดวน และตำบลสระขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว อ้างว่าสวนป่าห้วยไคร้ทับที่ทำกิน ทำให้ได้รับความเดือดร้อน เนื่องจากไม่มีที่ดินทำกิน

(6) ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎรตำบลศาลาลำดวน ตำบลสระขวัญ อำเภอเมืองสระแก้ว

(7) ผู้เกี่ยวข้อง จังหวัดสระแก้ว กรมป่าไม้ สำนักงานป่าไม้จังหวัดสระแก้ว ส.ป.ก. สำนักงานป่าไม้เขตปราจีนบุรี

(8) กฎหมาย มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

(9) กระบวนการแก้ไขปัญหา

- . จังหวัดสระแก้ว ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงาน เพื่อดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริง กรณีดังกล่าว สรุปได้ว่า มีราษฎรให้ข้อมูล จำนวน 328 ราย และต้องการให้ ส.ป.ก. เข้าไปดำเนินการจัดสรรที่ทำกินให้กับราษฎรในเขตสวนป่าห้วยไคร้
- . สำนักงานป่าไม้จังหวัดสระแก้ว แจ้งว่า ส.ป.ก. ไม่สามารถดำเนินการในพื้นที่ร้องเรียน ได้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ปลูกสร้างสวนป่าของสำนักงานป่าไม้เขตปราจีนบุรี จึงเสนอให้ ตั้งคณะทำงานออกไปสำรวจข้อมูล โดยละเอียดอีกครั้ง เพื่อประกอบการพิจารณา แนวทางช่วยเหลือราษฎรต่อไป ขณะนี้อยู่ระหว่างดำเนินการ

(10) แหล่งข้อมูล กบร.

(11) ข้อสังเกต

กรณีนี้เกิดขึ้นในลักษณะใกล้เคียงกับปัญหาพิพาทที่ดินในอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว โยธาธิการยึดที่ดินไป โดยไม่จ่ายค่าชดเชยทดแทน ไม่ใช้กฎหมายเวนคืนที่ดิน ไม่จัดหาพื้นที่รองรับ และเบี่ยงหลังแล้วแทบทุกกรณีทำผิดขั้นตอนการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่พิพาท เช่น กรมป่าไม้ ดูแลโยกพื้นที่ให้เอกชนปลูกสวนป่าเศรษฐกิจ ทว่าภาพที่ออกมาจะเป็นทำนองว่าเป็นสวนป่าของกรมป่าไม้เอง

กรณีศึกษาที่ 98

(1) เรื่อง ขอรับความเป็นธรรม เนื่องจากถูกกล่าวหาว่าบุกรุกที่ดินเขตป่าสงวน

(2) ที่ตั้ง

บ้านโคกตาด้วง - ทพไทย ตำบลทพไทย อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

(3) ประเภทพื้นที่ แปลงป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

(4) กลุ่มปัญหา เอกชน-ชุมชนกับรัฐ

(6) รายละเอียดของปัญหา นายสุนทร เนตรจุฬารัตน์ ร้องเรียนไปยังสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ว่าได้ให้นายจ๋านงค์ และนายสนธิ เียนอุรา เข้าทำนาในที่ดินของตน ซึ่งมีหลักฐาน ภบท.6 แต่กลับถูกนายสุทัศน์ นะวรัมย์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 บ้านโคกตาด้วง - ทพไทย แจ้งให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ จับกุมข้อหาบุกรุกเขตป่าสงวนแห่งชาติ จึงขอให้พิสูจน์สิทธิครอบครองในที่ดินดังกล่าว

(6) ผู้ได้รับผลกระทบ นายสุนทร เนตรจุฬารัตน์ กับพวก

(7) ผู้เกี่ยวข้อง สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี จังหวัดสระแก้ว กรมป่าไม้ ศาลจังหวัดกบินทร์บุรี

(8) กฎหมาย พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507

(9) กระบวนการแก้ไขปัญหา

. กรมป่าไม้ แจ้งให้จังหวัดสระแก้วและป่าไม้เขตปราจีนบุรี ร่วมกันตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้ว ปรากฏว่า นางจ๋านงค์ และนายสนธิ เียนอุรา ได้บุกรุกยึดครองพื้นที่แปลงปลูกป่า ปิงบประมาณ 2538 ของโครงการทับทิมสยาม 03 ซึ่งอยู่เขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าตาพระยา จังหวัดสระแก้ว จึงได้ถูกเจ้าหน้าที่โครงการฯ จับกุมดำเนินคดี และศาลจังหวัดกบินทร์บุรี ได้มีคำพิพากษา เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2542 ตามคดีหมายเลขแดงที่ 2004 / 2542 ลงโทษจำคุกคนละ 3 เดือน ปรับคนละ 2,500 บาท ให้จำเลยและบริวารออกจากเขตป่าสงวนแห่งชาติ

. กรมป่าไม้ได้แจ้งผลการตรวจสอบดังกล่าว ให้สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
ทราบ
แล้ว

(10) แหล่งข้อมูล กปร.

กรณีศึกษาที่ 99

(1) เรื่อง ขอให้จัดทำแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติหนองมะอีและที่สาธารณประโยชน์ให้ชัดเจน

(2) ที่ตั้ง บ้านหนองมะอี ตำบลโนนหมากเค็ง อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว

(3) ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติหนองมะอี

(4) กลุ่มปัญหา ประชาชนกับรัฐ

(5) รายละเอียดของปัญหา

ราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า รุ่นที่ 1 บ้านหนองมะอี ตำบลโนนหมากเค็ง อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ขอให้กรมป่าไม้จัดทำแนวเขตป่าหนองมะอีให้ชัดเจนและถาวร เนื่องจากราษฎรกลุ่มหนึ่งได้เข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและที่สาธารณประโยชน์ ทำให้เกิดความเสียหายและเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ เช่น จำนวนสัตว์ป่าลดลง

(6) ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎรบ้านหนองมะอี ตำบลโนนหมากเค็ง อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว

(7) ผู้เกี่ยวข้อง จังหวัดสระแก้ว สำนักงานป่าไม้เขตปราจีนบุรี

(8) กฎหมาย พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

(9) กระบวนการแก้ไขปัญหา

จังหวัดสระแก้วได้รายงานปัญหาดังกล่าว ได้รับการแก้ไขเป็นที่ยุติแล้ว โดยเจ้าหน้าที่จังหวัดสระแก้วได้ร่วมกับเจ้าหน้าที่สำนักงานป่าไม้เขตปราจีนบุรี และราษฎรที่มีที่ดินทำกินติดแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติร่วมกันชี้แนวเขต รั้ววัด ปักหลักเขตให้ชัดเจนเสร็จเรียบร้อยแล้ว

(10) แหล่งข้อมูล กพร.

กรณีศึกษาที่ 100

(1) เรื่อง ปัญหาที่ดิน ตำบลแฮร์อ-ชองกุ่ม อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว

(2) ที่ตั้ง ตำบลแฮร์อ ตำบลชองกุ่ม อำเภอวัฒนานคร และตำบลโคกลาน อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

(3) ประเภทพื้นที่ อุทยานแห่งชาติ ป่าสงวนแห่งชาติ สวนป่าของกรมป่าไม้

(4) กลุ่มปัญหา ประชาชน ชุมชนกับรัฐ

(5) รายละเอียดของปัญหา

นายหล่อ ลาภา นายสุณีย์ พรหมมา นายพงษ์ ยิ่งนอก และราษฎรจังหวัดสระแก้ว รวม 890 คน มอบหมายให้ทนายความของ สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.) ยื่นฟ้องเจ้าหน้าที่รัฐต่อศาลปกครอง โดยอ้างถูกยึดที่ดินทำกินมากกว่า 20 ปี ไปเป็นอุทยานแห่งชาติปางสีดา ป่าสงวนแห่งชาติ และที่ดินสาธารณประโยชน์ ทั้งที่ราษฎรมีเอกสาร ส.ค. 1 นส.3 ก. และใบ ภบท 5, 6 และ 11 โดยทำให้ราษฎรกลายเป็นผู้ยากไร้ที่ดินทำกิน ในเขตตำบลแฮร์อ ตำบลชองกุ่ม อำเภอวัฒนานคร ตำบลโคกลาน ตำบลทัพราช อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว โดยให้กรมป่าไม้พิจารณาช่วยเหลือร่วมกับสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมจังหวัดสระแก้ว ตามมติ คณะรัฐมนตรี วันที่ 22 เมษายน 2540 วันที่ 30 มิถุนายน 2541 เนื่องจากอุทยานแห่งชาติปางสีดาและสวนป่าของทางราชการ ปักเขตและปลูกต้นไม้ทับที่ทำกินของเกษตรกร ให้ ส.ป.ก.ดำเนินการปฏิรูปจัดสรรที่ดินให้แก่ราษฎรในพื้นที่ที่อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดิน ซึ่ง ส.ป.ก.ประกาศแนวเขตปฏิรูปที่ดินมา 3 ครั้งแล้วในป่าโคกสูง

(6) ความรุนแรงของปัญหา

มาก เพราะ มีการแจ้งจับกุมดำเนินคดี บังคับละทิ้งที่ทำกิน ลักพาแกนนำชาวบ้าน เผาทำลายร่างกายซึ่งกระทำในช่วงที่ผ่านมา

(7) ความซับซ้อน

มีความซับซ้อนมาก ในแง่แปลงปลูกสวนป่าชองกุ่มน้อยที่อ้างว่าเป็นสวนป่าของรัฐปลูกเสริมสภาพป่าให้ถาวร แต่ปรากฏมีการลักลอบตัดไม้ยูคาลิปตัสไปขาย เมื่อแจ้งก็กล่าวว่าเป็นที่เอกชน แต่เมื่อประชาชนทวงสิทธิที่ดินก็ระบุว่าแปลงปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติของกรมป่าไม้ การขยายแนวเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดาโดยใช้แนวต้นยูคาลิปตัสเป็นแนวเขต ถือเป็นการสร้างแนว

เขตป่าสงวนก่อนที่จะประกาศแนวเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดาทับแนวเขตป่าสงวนอีกครั้ง ซึ่งทำให้รุกเข้ามากินเขตที่ทำกินของประชาชน

(8) **ผู้ได้รับผลกระทบ** ประชาชนตำบลแซร์อ้อ ตำบลช่องกุ่ม ตำบลโคกลาน และตำบลทัพราช จังหวัดสระแก้ว มากกว่า 1,000 ครอบครัว

(9) **ผู้เกี่ยวข้อง** กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมป่าไม้ สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จังหวัดสระแก้ว ศาลปกครอง สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.) คณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักราชเลขาธิการ สำนักนายกรัฐมนตรี กปร.

(10) **กฎหมาย** พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 พ.ร.บ.ป่าสงวน 2507 มติ ครม.30 มิถุนายน 2541 พ.ร.บ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

(11) กระบวนการแก้ไขปัญหา

เนื่องจาก นายพงษ์ ยิ่งนอก ได้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ความว่าที่ดินทำกินของราษฎร จำนวน 6 ครัวเรือนในพื้นที่บ้านไทยสามัคคี หมู่ที่ 4 ตำบลโคกลาน อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ได้ถูกนายหนูทศ พรหมจันทร์กับพวก พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองเข้ามาปลุกยาคา ลิปดัส แจ้งความดำเนินคดีในข้อหากระทำการขัดขวางเจ้าพนักงาน

ผลการตรวจสอบของจังหวัดสระแก้ว และสำนักงานป่าไม้เขตปราจีนบุรี ปรากฏว่า

- . พื้นที่ที่นายพงษ์ ร้องเรียน เดิมเป็นที่ดินของนายหนูทศ พรหมจันทร์ และนายคำมี พลดงนอก ซึ่งต่อมาได้ขายให้บริษัทสวนกิตติ โดยนายพงษ์ เข้ามาแย่งการครอบครองและเรียกร้องให้ทางการออกเอกสารสิทธิให้
- . พื้นที่บริเวณดังกล่าว เป็นพื้นที่ที่ไม่สมควรนำมาปฏิรูปที่ดิน และกรมป่าไม้ได้กันพื้นที่กลับคืนแล้ว จึงทำให้ยังคงสภาพเป็นป่าสงวนแห่งชาติ ขณะนี้อยู่ระหว่างกรมป่าไม้ดำเนินการแก้ไขปัญหาตาม มติ ครม.เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 และ พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507

จังหวัดสระแก้ว ได้แก้ไขปัญหาตามที่สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน เสนอแล้ว โดยจัดหาที่ดินในบริเวณที่มีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดิน เพื่อเป็นพื้นที่รองรับราษฎร เนื้อที่ 5880 ไร่ โดยมอบให้ ส.ป.ก. สระแก้ว รับดำเนินการต่อไป

กรมป่าไม้ได้แจ้งให้จังหวัดสระแก้วและป่าไม้เขตปราจีนบุรี ร่วมกันพิจารณาแก้ไขปัญหา ตามนัยมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 โดยขอให้จังหวัดตั้งคณะทำงาน ตรวจสอบข้อเท็จจริง ให้มีฝ่ายราชการและราษฎรฝ่ายละเท่าๆ กัน เพื่อตรวจสอบพิสูจน์

การอยู่อาศัยครอบครองทำประโยชน์ในพื้นที่ให้ชัดเจนว่ามีมาก่อนหรือไม่ ราษฎรเดือดร้อนอย่างไร เคยได้รับการช่วยเหลือจากทางราชการแล้ว หรือไม่ แล้วเสนอมาตรการแก้ไข ปัญหาให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาโดยให้ความเป็นธรรมกับราษฎรให้มากที่สุด ซึ่ง ขณะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินการ

(12) สถานการณ์

ศาลปกครองมีคำสั่งไม่รับฟ้องของราษฎร ที่ฟ้อง เนื่องจากการจัดหาที่ดินเพื่อนำมา ปฏิรูปที่ดินเป็นหน้าที่ของรัฐบาล และปัจจุบันราษฎรได้ประสานคำร้องเรียนผ่านนายกรัฐมนตรี (รองนายกรัฐมนตรี นายจตุรงค์ ฉายแสง) กบร. เพื่อการพิสูจน์สิทธิการครอบครอง และรับการจัดสรรที่ดินในเขตป่าโคกสูง

(13) ข้อสังเกต

มีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องติดตาม กรณีศึกษากรณีนี้ ทั้งเรื่องแกนนำ ขบวนการ ความคับหน้าและสถานการณ์ในพื้นที่ ☉

1.) กรณีศึกษาบ้านจะคี่ฟือ – พุจี จังหวัดกาญจนบุรี

กรณีศึกษาที่ 25

1.เรื่อง กรณีการอพยพบ้านจะคี่ฟือออกจากพื้นที่ตั้งของชุมชนดั้งเดิม

2.ที่ตั้ง บ้านจะคี่ฟือ ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาช้างเผือก และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร(ฝั่งตะวันตก)

3.ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนฯ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

4.กลุ่มปัญหา ประชาชนกับทหาร และเจ้าหน้าที่ป่าไม้

5.รายละเอียดของปัญหา

นายสุรพงษ์ กองจันทึกและราษฎรบ้านจะคี่ฟือร้องเรียนว่า เจ้าหน้าที่ทหารและป่าไม้พยายามบังคับอพยพไล่หรือชุมชนให้ไปอยู่ในที่ใหม่ ซึ่งเป็นกรณีปัญหาที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2541 พบว่าชาวบ้านไปปลูกกุ๊ยป๋าทำไรและสร้างบ้านเรือนในบริเวณด้านตะวันตกและเขตป่าสงวนเขาช้างเผือก ในปี 2542 พบว่ามีการปลูกบ้านพัก 48 หลังคาเรือน และที่พักสงฆ์ 1 หลัง มีคนอาศัยอยู่ 24 หลังคาเรือน ส่วนอีก 24 หลังคาเรือนไม่มีคนอยู่เนื่องจากหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ในส่วนของชาวบ้านที่เหลือมีคนไทย 7 ครอบครัว อีก 17 ครอบครัวเป็นบุคคลพื้นที่สูงมีบัตรสีฟ้าจำนวน 53 คน โดยคนกลุ่มนี้อพยพมาจากบ้านสะเนฟ่อง หมู่ 1 ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เข้ามาอยู่ในพื้นที่และบุกเบิกที่ทำกินในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา และยังมีนายทุนมาจ้างชาวบ้านให้ปลูกสตรอเบอรี่บนเนื้อที่ประมาณ 23 ไร่ โดยไม่ได้มีการแผ้วถางป่า

6.ความรุนแรงของปัญหา มาก เพราะมีกำลังทหารกดดันสนธิกำลังกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้กระทำการต่อชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง

7.ความซับซ้อน ปานกลาง

8.ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎรบ้านจะคี่ฟือ ตำบลไล่โว่

9.ผู้เกี่ยวข้อง กองพลทหารราบที่ 9 กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอสองขลบุรี องค์การพัฒนาเอกชน เช่น สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน โครงการฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ ดำรวจตระเวนชายแดน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร

10.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ในเขตบ้านจะคือพื้นที่และพื้นที่ที่จะถูกอพยพไปอยู่ใหม่ เช่น บริเวณเหมืองพุโจ บ้านสะเนพ่อง

11.กฎหมาย/นโยบาย พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พรบ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 มติคณะรัฐมนตรี 30 มิถุนายน 2541

12.กระบวนการแก้ไขปัญหา

ทหารและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้เสนอทางเลือกให้กับชาวบ้าน 2 ทาง เพื่อป้องกันไม่ให้เป็นพื้นที่ลำเลียงหรือผลิตยาเสพติดและเพื่อป้องกันไม่ให้ชาวบ้านกลับไปเปิดพื้นที่ใหม่ในเขตมรดกโลก พร้อมทั้งไม่ให้ผู้อพยพไร้สัญชาติเข้ามาอยู่ คือ

1.ให้อพยพกลับไปยังพื้นที่เดิมภายในเดือนมกราคม 2544 และในระหว่างที่หาพื้นที่ทำกินใหม่ไม่ได้ก่อนอนุญาตให้เข้ามาเก็บเกี่ยวผลผลิตและสร้างที่เพิงพักได้ แต่ไม่ให้เข้ามาอยู่ถาวรดังเช่นปัจจุบัน

2.ให้ชาวบ้านอพยพไปอยู่บริเวณเหมืองเก่าพุโจ โดยจะจัดสรรที่ทำกินและที่ตั้งหมู่บ้านใหม่โดยกันพื้นที่ออกมาต่างหากหรือให้ไปอยู่ที่บ้านของกาเลีย ซึ่งชาวบ้านก็ตกลงจะย้ายออกแต่ขอให้เก็บเกี่ยวผลผลิตให้เสร็จก่อน

กรมป่าไม้ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาราษฎรบ้านจะคือพื้นที่ ซึ่งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาช้างเผือก และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านทิศตะวันตก ดังนี้

1.อพยพราษฎรบ้านจะคือพื้นที่ย้ายไปอยู่บ้านปะไรโหนก หมู่ 10 ตำบลหนองลู อำเภอสองขลบุรี โดยจะจัดที่อยู่อาศัยและที่ทำกินให้ทุกหลังคาเรือน

2.จัดทำประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านทิศตะวันตก เรื่อง ห้ามมิให้บุคคลใดบุกรุก ยึดถือ ครอบครอง ปลูกหรือก่อสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดในเขตพื้นที่ดังกล่าว

สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชนเข้าพบทหารที่ส่วนกลาง(ฝ่ายกิจการพลเรือน)เพื่อบรรเทาและลดความรุนแรงของปัญหาในพื้นที่

13.แหล่งข้อมูล สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน(สสส.) โครงการฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ

14.ข้อสังเกต กรณีนี้เป็นการเคลื่อนไหวของคนในพื้นที่ สื่อมวลชน และองค์การพัฒนาเอกชนด้านสิทธิและสิ่งแวดล้อม จนทำให้ปัญหาได้คลี่คลายลง ☺

2.) กรณีศึกษาบ้านคลองเสลา-ปากันชนห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี

กรณีศึกษาที่ 37

กรณีปัญหาพิพาทแนวเขตป่าอนุรักษ์ทับที่ดินของประชาชนในเขตชุมชนปากันชนกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

1. ชุมชนที่เกี่ยวข้อง

- 1.บ้านอิทราย หมู่ 4 ตำบลแก่งมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี
- 2.บ้านใหม่ร่มเย็น หมู่ 6 ตำบลเจ้าวัด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี
- 3.บ้านอีมาด หมู่ 4ตำบลแก่งมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี
- 4.บ้านเจ้าวัด ตำบลแก่งมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี
- 5.บ้านใหม่คลองอ้งวะ หมู่ 3 ตำบลแก่งมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี
- 6.บ้านไต้ หมู่ 1ตำบลแก่งมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี
- 7.บ้านคลองเสลา หมู่ 2 ตำบลแก่งมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

2. ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้อง

- นายสมพงษ์ ช้างเงิน ผู้ใหญ่บ้านบ้านใหม่ร่มเย็น
- นายเวียงพะไฟ คลองวะ กำนันตำบลแก่งมะกรูด รับผิดชอบหมู่ 1, 2, 3, 4
- นายยุทธนา มดแดง ผู้ใหญ่บ้านบ้านคลองเสลา หมู่ 2
- นายพล ขอสุข ผู้ใหญ่บ้านบ้านใหม่คลองอ้งวะ หมู่ 3
- นายแหลมทอง มอชิง ผู้ใหญ่บ้านบ้านอีมาด-อิทราย หมู่ 4

3. ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง และใช้ประโยชน์ในแนวปากันชนตำบลแก่งมะกรูดอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

- 1.บ้านไต้ หมู่ 1

- กะเหรี่ยง 32 หลังคาเรือน 33 ครอบครัว ชาย 56 คน หญิง 52 คน เด็กชาย 34 คน เด็กหญิง 36 คน รวม 178 คน

- ไทยพื้นราบ 3 หลังคาเรือน 3 ครอบครัว ชาย 3 คน หญิง 4 คน เด็กชาย 4 คน เด็กหญิง 4 คน รวม 15 คน

- 2.บ้านคลองเสลา หมู่ 2

- ...กะเหรี่ยง 59 หลังคาเรือน 73 ครอบครัว ชาย 114 คน หญิง 104 คน เด็กชาย 71 คน เด็กหญิง 4 คน รวม 347 คน

●...ไทยพื้นราบ 5 หลังคาเรือน 6 ครอบครัว ชาย 6 คน หญิง 6 คน เด็กชาย 6 คน เด็กหญิง 1 คน รวม 19 คน

3.บ้านใหม่คลองอ้งวะ-1 หมู่ 3

●...กะเหรี่ยง 34หลังคาเรือน 36 ครอบครัว ชาย 50 คน หญิง 55 คน เด็กชาย 47 คน เด็กหญิง22 คน รวม 174 คน

●...ไทยพื้นราบ 3 หลังคาเรือน 3 ครอบครัว ชาย 4 คน หญิง 4 คน เด็กชาย 4 คนเด็กหญิง 4 คน รวม 16 คน

4.บ้านใหม่คลองอ้งวะ 2 หมู่ 3

●...กะเหรี่ยง 53 หลังคาเรือน 54 ครอบครัว ชาย 94 คน หญิง 79 คน เด็กชาย 50 คน เด็กหญิง 60 คน รวม 282 คน

●...ไทยพื้นราบ 14 หลังคาเรือน 14 ครอบครัว ชาย 17 คน หญิง 19 คน เด็กชาย 12 คน เด็กหญิง 10 คน รวม 58 คน

5.บ้านเจ้าวัด หมู่ 4

●...กะเหรี่ยง 20 หลังคาเรือน 20 ครอบครัว ชาย 52 คน หญิง 24 คน เด็กชาย 22 คน เด็กหญิง 26 คน รวม 104 คน

●...ไทยพื้นราบ ไม่มี

6.บ้านอิมาด หมู่ 4

●...กะเหรี่ยง 30 หลังคาเรือน 35 ครอบครัว ชาย 59 คน หญิง 51 คน เด็กชาย 35 คน เด็กหญิง 15 คน รวม 160 คน

●...ไทยพื้นราบ 10 หลังคาเรือน 10 ครอบครัว ชาย 13 คน หญิง 12 คน เด็กชาย 10 คน เด็กหญิง 9 คน รวม 44 คน

7.บ้านอิทราย หมู่ 4

●...กะเหรี่ยง 23 หลังคาเรือน 27 ครอบครัว ชาย 40 คน หญิง 33 คน เด็กชาย 27 คน เด็กหญิง 16 คน รวม 122 คน

●...ไทยพื้นราบ 10 หลังคาเรือน 10 ครอบครัว ชาย 10 คน หญิง 11 คน เด็กชาย 13 คน เด็กหญิง 5 คน รวม 39 คน

ตำบลเจ้าวัด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

8.บ้านใหม่ร่มเย็น หมู่ 6

●...กะเหรี่ยง ไม่มี

●...ไทยพื้นราบ 121 หลังคาเรือน 124 ครอบครัว ไทย 225 คน หญิง 180 คน เด็กชาย 40 คน เด็กหญิง 43 คน รวม 188 คน

รวมชาวกะเหรี่ยง 251 หลังคาเรือน 278 ครอบครัว จำนวนประชากร 1,367 คน

รวมชาวไทยพื้นราบ 166 หลังคาเรือน 170 ครอบครัว จำนวนประชากร 379 คน

หมายเหตุ :เป็นข้อมูลในชุมชนที่มีปัญหาพิพาทกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องแนวเขตป่าอนุรักษ์และพื้นที่ป่ากันชนของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งในตำบลแก่นมะกรูดและตำบลเจ้าวัดที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะบางชุมชนหลัก และสำรวจข้อมูลโดยได้รับความอนุเคราะห์จากเขตพัฒนาสังคมและสวัสดิการบนพื้นที่สูงที่ 1 ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาจังหวัดอุทัยธานี ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2547

4.ข้อสังเกต

-มีชุมชนที่มีปัญหาพิพาทกับหน่วยราชการในเรื่องแนวเขตป่ากันชนทับที่ทำกินของราษฎร 8 ชุมชนใน 2 ตำบล

-ชุมชนดังกล่าวประกอบด้วยประชากรชาวกะเหรี่ยงถึง 1,367 คน และชาวไทยพื้นราบ 379 คน ทว่าจำนวนหลังคาเรือนของชาวไทยพื้นราบมีถึง 166 หลังคาเรือน จำนวน 170 ครอบครัว ซึ่งมีความต่างจากชุมชนชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวมาก่อนไม่มากเพียง 85 หลังคาเรือน 108 ครอบครัว นั้นแสดงว่าชาวไทยพื้นราบเข้าไปอาศัยปะปนและจับกลุ่มในแต่ละชุมชนของชาวกะเหรี่ยงในอัตราการตั้งถิ่นฐานที่รวดเร็วใช้เวลาไม่นานเมื่อเทียบกับการตั้งถิ่นฐานของชาวกะเหรี่ยงที่อยู่แต่เดิม

-อย่างน้อยพบว่า จำนวนประชากรทั้งชาวกะเหรี่ยงและชาวไทยพื้นราบที่ยังมีปัญหาพิพาทในเรื่องแนวเขตป่ากันชนมีจำนวนถึง 8 ชุมชน จำนวนประชากร 1,746 คน นั้น นับว่าเป็นจำนวนที่สูงในการสะท้อนภาพการใช้ประโยชน์และตั้งถิ่นฐานบริเวณป่ารอยต่อเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ซึ่งเป็นป่าอนุรักษ์ที่ต้องเข้มงวดในการอนุรักษ์เป็นพิเศษ

-ทว่าชุมชนที่อยู่ในแนวเขตกันชนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งนั้น ในส่วนของจังหวัดอุทัยธานีมี 3 อำเภอ คือ อำเภอลานสัก อำเภอห้วยคต และอำเภอบ้านไร่ ในระยะห่างจากแนวเขตป่าอนุรักษ์ที่เป็นแนวเขตซึ่งต้องควบคุมเข้มงวดเป็นพิเศษ ระยะห่าง 5 กิโลเมตร กล่าวคือ แนวกันชนนับจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเป็นแนวเขตกันชน 0-2 กิโลเมตร และแนวเขตจากระยะห่าง 2 กิโลเมตรออกมาอีก 2-5 กิโลเมตร รวม 5 กิโลเมตร ระยะทางจากทิศเหนือ(ที่อำเภอลานสัก)จรดทิศใต้(ที่อำเภอบ้านไร่) จำนวนระยะทาง 147 กิโลเมตร(ในส่วนของจังหวัดอุทัยธานี)

-โดยถ้าพิจารณาชุมชนใน 3 อำเภอ ที่เกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยอ้อมกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งแล้วอาจกล่าวได้ว่ามีจำนวนประชากรถึง 8,908 คน กล่าวคือ ในอำเภอบ้านไร่มี

4 ตำบล คือ ตำบลแก่นมะกรูด ตำบลบ้านไร่ ตำบลเจ้าวัด และตำบลคอกควาย อำเภอห้วยคต มี
1 ตำบล คือ ตำบลทองหลาง และอำเภอลานสัก มี 1 ตำบล คือ ตำบลระบำ รวมทั้งสิ้น 3 อำเภอ 6
ตำบล 8,908 คน

-ชุมชนดังกล่าวทั้งหมดต้องสร้างขบวนการทำงานประสานเครือข่ายกับกะเหรี่ยงภาค
ตะวันตก ทั้งนี้เพราะปัญหาดังกล่าวราชการยังไม่มี ความชัดเจนในการแก้ปัญหา ขณะที่กะเหรี่ยง
บางชุมชนก็มีวิถีการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไป จึงต้องอาศัยขบวนการหนุนเนื่องกันภายในกลุ่มของ
ชาวกะเหรี่ยง ◎

3.) กรณีศึกษาบ้านป่าผาก จังหวัดสุพรรณบุรี

กรณีศึกษาที่ 51

1. เรื่อง กรณีชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงขอความเป็นธรรมในที่ดินกรณีชุมชนบ้านป่าผาก

2.ที่ตั้ง บ้านป่าผาก หมู่ 2 ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าองค์พระ ป่าเขาพระกำ และป่าเขาห้วยพลู

4.กลุ่มปัญหา ประชาชน ชุมชน กับ รัฐ

5.รายละเอียดของปัญหา

นางบานเย็น งามยิ่ง กับพวก ทูลเกล้าถวายฎีกาว่า เป็นกลุ่มชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงได้รับความเดือดร้อนไม่มีที่ดินทำกิน เนื่องจากทางราชการนำที่ดินที่ราษฎรได้ใบ สปก.4-98(ซึ่งเป็นใบเตรียมได้รับ สปก.4-01 ในเวลาถัดมา) ไปแล้วกลับผนวกกันพื้นที่ดังกล่าวเพื่อก่อสร้างสถานีบำรุงพันธุ์สัตว์สุพรรณบุรี โดยไม่จัดหาพื้นที่รองรับให้กับราษฎรในพื้นที่ จึงขอที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยในพื้นที่เดิมพร้อมทั้งขอรับเงินค่าชดเชยความเสียหายในทรัพย์สินจากทางราชการ

นางบานเย็น งามยิ่ง ได้ยื่นฟ้องต่อศาลปกครอง และร้องเรียนขอความเป็นธรรมไปทั่ว

6.ความรุนแรงของปัญหา มาก เป็นเวลานานร่วม 10 ปี ที่ราษฎรกลุ่มนี้ไม่มีที่ทำกิน หลังจากถูกยึดที่ดินไปแล้วโดยกรมป่าไม้ กรมปศุสัตว์ และ สปก.เป็นต้นเหตุ

7.ความซับซ้อน มาก

8.ผู้ได้รับผลกระทบ นางบานเย็น งามยิ่ง กับพวก 48 คน (และราษฎรบ้านป่าผากที่รวมตัวร้องเรียนในเวลาต่อมา)

9.ผู้เกี่ยวข้อง สำนักพระราชวัง นายกรัฐมนตรี กรมป่าไม้ กรมปศุสัตว์ สปก.อำเภอด่านช้าง กรมชลประทาน รัฐสภา จังหวัดสุพรรณบุรี สื่อมวลชน กรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช สำนักอนุรักษ์ทรัพยากร 5(ป่าไม้บ้านโป่ง)

10.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ที่ดินทำกินของราษฎรบ้านป่าผากทั้งหมด

11.กฎหมาย พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พรบ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 มติคณะรัฐมนตรี 30 มิถุนายน 2541

12.กระบวนการแก้ไข้ปัญหา

พื้นที่ดังกล่าวอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติที่กรมป่าไม้อนุญาตให้กรมปศุสัตว์ใช้ประโยชน์แล้ว สำหรับการแก้ไข้ปัญหาได้มีการตั้งคณะทำงานเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อให้ทราบถึงความเดือดร้อนของราษฎรรวมทั้งแนวทางแก้ไข้ความเดือดร้อน โดยทางราชการได้กำหนดแนวทางแก้ไข้ไว้ 2 แนวทาง คือ

1.ให้สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์สุพรรณบุรี พิจารณาจ้างแรงงานจากกลุ่มผู้ได้รับความเดือดร้อน

2.ให้ สปก.จัดหาที่ดินทำกินให้ พร้อมแจ้งให้ราษฎรเข้าใจว่าที่ดินทำกินมีอยู่อย่างจำกัด ราษฎรควรปรับแนวทางการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ซึ่งราษฎรยังไม่อาจยอมรับข้อสรุปดังกล่าว ได้ประสานการร้องเรียนไปยังหน่วยงานอื่น ๆ รวมทั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม ที่ผ่านมา และกำลังรอผลการพิจารณาจากศาลปกครอง การร้องเรียนประสานกับกรมป่าไม้เขตบ้านโป่ง และเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติพุเตยเพื่อกันแนวอุทยานที่ทับพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน อีกทั้งสวนป่าเฉลิมพระเกียรติด้วย อย่างไรก็ตามยังพบปัญหานายทุนและผู้มีอิทธิพลลักลอบเข้าไปตัดไม้ในอุทยานดังกล่าว

13.สถานการณ์ปัจจุบัน

แม้นางบานเย็น งามยิ่ง และราษฎรบางรายได้รับเอกสาร สปก.4-01 ไปแล้ว แต่ก็ยังมีกลุ่มคนบริเวณใกล้เคียงพยายามกลั่นแกล้งบุกรุกที่ดินของนางบานเย็น แต่นางบานเย็นกับเพื่อนพ้อง เช่น นางยุพิน งามยิ่ง(ไชยาเบอร์ งามยิ่ง) และราษฎรบ้านป่าผากยังต้องต่อสู้ร้องเรียนในเรื่องที่ดินอยู่อย่างต่อเนื่อง

14.แหล่งข้อมูล กพร. สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน

15.ข้อสังเกต ผู้วิจัยถือว่าขบวนการร้องเรียนต้องดำเนินต่อไปจนให้บรรลุที่ดิน ส่วนคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลปกครองก็ใกล้พิจารณาทุกที่ จึงมองว่าระหว่างนี้ราษฎรกระทำได้หลายทางแต่ต้องไม่ผิดกฎหมาย มิฉะนั้นจะเป็นข้ออ่อนของราษฎรเอง และถือว่ากรณีนี้จำเป็นต้องหนุนช่วยให้อยู่ในเครือข่ายกะเหรี่ยงภาคตะวันตก

4.) กรณีศึกษาบ้านตากแดด จังหวัดราชบุรี

กรณีศึกษาที่ 45

1. เรื่อง ขอให้ช่วยแก้ปัญหาที่ทำกินและให้ความยุติธรรมกับชาวบ้าน

2.ที่ตั้ง บ้านตากแดด หมู่ที่2 ตำบลยางหัก อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

3.ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติฝั่งซ้ายแม่น้ำภาชี ท้องที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ป่าสงวนแห่งชาติป่าพญาและป่าพญาสามชั้น อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

4.กลุ่มปัญหา 8 ชุมชนมีปัญหาเกี่ยวกับกรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติฯ

5.รายละเอียดของปัญหา ราษฎรตำบลยางหักจำนวน 8 หมู่บ้าน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรีได้รับความเดือดร้อนเกี่ยวกับพื้นที่เพราะราชการเตรียมการประกาศอุทยานเฉลิมพระเกียรติไทยประจันทับพื้นที่ทำกินของชุมชน ขอให้กรมป่าไม้เพิกถอนป่าสงวนที่ทับซ้อนที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของชุมชนทั้งหมด เลิกประกาศอุทยานทับที่ทำกินของชุมชนชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงที่อยู่มานานตั้งแต่ปี 2444 ส่วนป่าสงวนเพิ่งมาประกาศปี 2527 และชาวบ้านส่วนหนึ่งมีใบ สค.1 แบบแจ้งสิทธิการครอบครอง

6.ความรุนแรงของปัญหา มาก

7.ความซับซ้อน ปานกลาง

8.ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎรชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง 8 หมู่บ้าน ตำบลยางหัก อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี 2,000 ครอบครัว

9.ผู้เกี่ยวข้อง กรมป่าไม้ กรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช จังหวัดราชบุรี

10.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ 40,000 ไร่ ประชาชนเดือดร้อนราว 2,000 ครอบครัว

11.กฎหมาย มติคณะรัฐมนตรี 30 มิถุนายน 2541 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ 2507 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ 2523

12.กระบวนการแก้ไขปัญหา ที่ผ่านมามีการเคลื่อนไหว มีการเจรจา มีการขอแนวเขตที่ดินของราษฎร แต่ยังหาข้อสรุปไม่ได้เพราะชาวบ้านต้องการให้กันพื้นที่ที่ทำกินของชุมชนออกจากแนวอุทยานไทยประจันทั้งหมด แต่ทางราชการไม่ยอม

13. สถานการณ์ ราษฎรได้ทำหนังสือร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติวันที่ 10 สิงหาคม 2547

13.แหล่งข้อมูล สัมภาษณ์แกนนำนายกาฝาก บุญเปื้อง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 บ้านตากแดด ตำบลยางหัก อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

14.ข้อสังเกต เห็นว่ากระบวนการต่อสู้คดีต้องเข้าอยู่ในเครือข่ายกะเหรี่ยงตะวันตก และเป็นกรณีที่ต้องติดตามตรวจสอบข้อมูลต่อไป

5.) กรณีศึกษาบ้านสวนทุเรียน ป่าหมาก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

กรณีศึกษาที่ 58

1. เรื่อง กรณีการอพยพโยกย้ายชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงบ้านสวนทุเรียน-ป่าหมาก กับ การจัดระเบียบชายแดน

2.ที่ตั้ง ตำบลเขาจ้าว อำเภอปราณบุรี และบ้านป่าหมาก กิ่งอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

3.ประเภทพื้นที่ เขตอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด

4.กลุ่มปัญหา ชุมชนเชื้อสายกะเหรี่ยงกับราชการทหาร ตำรวจตระเวนชายแดน

5.รายละเอียดของปัญหา

บ้านสวนทุเรียน ตั้งอยู่ตำบลเขาจ้าว อำเภอปราณบุรี มีราษฎรชาวเผ่ากะเหรี่ยง-กะหรั่ง โดยตั้งบ้านเรือนในป่าลึกกระจัดกระจายตามลำห้วยตะคร้อ และห้วยแพรงตะลุยขวา ซึ่งบางคนมี ญาติพี่น้องอยู่บ้านป่าละอู อำเภอหัวหิน และบ้านป่าเค็ง ตำบลสองพี่น้อง จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งมีการ ไปมาหาสู่กันและกันเสมอ ประมาณปี พ.ศ. 2532 ได้มีราษฎรกะเหรี่ยงจากค่ายมอต้อง ไม่ทราบ จำนวนแน่นอนได้หนีภัยการสู้รบเข้ามาอยู่บริเวณบ้านสวนทุเรียน และต่อมาปี พ.ศ. 2534 ได้เดินทางกลับไปในเขตพม่า แต่ยังคงมีราษฎรกลุ่มดังกล่าวหลงเหลืออยู่จนปัจจุบัน ในปีพุทธศักราช 2538 เจ้าหน้าที่ ตชด.ได้เข้าแนะนำให้รวมกลุ่มจัดระเบียบหมู่บ้านเพื่อง่ายแก่การช่วยเหลือซึ่งกัน และกันและปกครองดูแลของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งปัจจุบันมีราษฎรอาศัยอยู่ประมาณ 69 ครอบครัว จำนวน 355 คน

บ้านป่าหมาก ตั้งอยู่ในเขตอำเภอสามร้อยยอด เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2525 สถานการณ์ ผกค.สิ้นสุดลง ได้มีราษฎรไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงจากบ้านป่าละอู อำเภอหัวหิน เข้ามาปลูกสร้าง บ้านเรือนอยู่กระจัดกระจายตามห้วยแพรงตะลุยซ้าย และตามเชิงเขา ประมาณ 10 ครอบครัว ต่อ มาปี พ.ศ. 2534 เจ้าหน้าที่ ตชด.ร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องได้พยายามแนะนำราษฎรซึ่งมีอยู่ ประมาณ 30 ครอบครัว ให้เข้ามาปลูกบ้านเรือนรวมกลุ่มกัน เพื่อป้องกันการบุกรุกทำลายป่าและ สะดวกต่อการควบคุมประชากร ซึ่งปัจจุบันบ้านป่าหมากมีราษฎรอยู่ประมาณ 47 ครอบครัว จำนวน 247 คน

6.ความรุนแรงของปัญหา มาก

7.ความซับซ้อน ปานกลาง

8.ผู้ได้รับผลกระทบ ทั้งบ้านสวนทุเรียนที่ต้องไปอยู่ซ้อนทับกับบ้านป่าหมากและราษฎรบ้านป่าหมากเองที่ถูกเบียดบังที่อยู่อาศัยและทำกิน

9.ผู้เกี่ยวข้อง กองทัพบก ตำรวจตระเวนชายแดน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กองทัพภาคที่ 1 นายอำเภอปราณบุรี นายอำเภอสามร้อยยอด

10.กฎหมาย จัดระเบียบหมู่บ้านชายแดนเพื่อความมั่นคงของกองทัพ

11.กระบวนการแก้ไขปัญหา

จัดหาพื้นที่รองรับ บังคับอพยพโยกย้าย แต่กระทำไม่ได้ดีเพราะขาดรายละเอียดเรื่องเวลา การเตรียมการ ความพร้อมของราษฎร กระทำการโดยบังคับโยกย้าย ขณะที่พื้นที่ใหม่ที่ไปอยู่ก็เป็นหมู่บ้านที่ยากจนขาดแคลนอยู่แล้ว

12.แหล่งข้อมูล สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน หน่วยเฉพาะกิจกรมทหารราบที่ 19

13.ข้อสังเกต แม้ว่าชุมชนสวนทุเรียนได้รวมไปอยู่ในชุมชนบ้านป่าหมากแล้ว แต่ต้องติดตามปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนแห่งใหม่ และถือเป็นกรณีต้องติดตามให้อยู่ในกลุ่มเครือข่ายกะเหรี่ยงภาคตะวันตก ☉

6.) กรณีศึกษาตำบลแซร์อ-ชองกุ่ม จังหวัดสระแก้ว

กรณีศึกษาที่ 100

(1) เรื่อง ปัญหาที่ดิน ตำบลแซร์อ-ชองกุ่ม อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว

(2) ที่ตั้ง ตำบลแซร์อ ตำบลชองกุ่ม อำเภอวัฒนานคร และตำบลโคกลาน อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

(3) ประเภทพื้นที่ อุทยานแห่งชาติ ป่าสงวนแห่งชาติ สวนป่าของกรมป่าไม้

(4) กลุ่มปัญหา ประชาชน ชุมชนกับรัฐ

(5) รายละเอียดของปัญหา

นายหล่อ ลาภา นายสุณีย์ พรมมา นายพงษ์ ยิ่งนอก และราษฎรจังหวัดสระแก้ว รวม 890 คน มอบหมายให้ทนายความของ สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.) ยื่นฟ้องเจ้าหน้าที่รัฐต่อศาลปกครอง โดยอ้างถูกยึดที่ดินทำกินมากกว่า 20 ปี ไปเป็นอุทยานแห่งชาติปางสีดา ป่าสงวนแห่งชาติ และที่ดินสาธารณประโยชน์ ทั้งที่ราษฎรมีเอกสาร ส.ค. 1 นส.3 ก. และใบ ภบท 5, 6 และ 11 โดยทำให้ราษฎรกลายเป็นผู้ยากไร้ที่ดินทำกิน ในเขตตำบลแซร์อ ตำบลชองกุ่ม อำเภอวัฒนานคร ตำบลโคกลาน ตำบลทัพราช อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว โดยให้กรมป่าไม้พิจารณาช่วยเหลือร่วมกับสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมจังหวัดสระแก้ว ตามมติ คณะรัฐมนตรี วันที่ 22 เมษายน 2540 วันที่ 30 มิถุนายน 2541 เนื่องจากอุทยานแห่งชาติปางสีดาและสวนป่าของทางราชการ ปักเขตและปลูกต้นไม้ทับที่ทำกินของเกษตรกร ให้ ส.ป.ก.ดำเนินการปฏิรูปจัดสรรที่ดินให้แก่ราษฎรในพื้นที่ที่อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดิน ซึ่ง ส.ป.ก.ประกาศแนวเขตปฏิรูปที่ดินมา 3 ครั้งแล้วในป่าโคกสูง

(6) ความรุนแรงของปัญหา

มาก เพราะ มีการแจ้งจับกุมดำเนินคดี บังคับละทิ้งที่ทำกิน ลักพาแกนนำชาวบ้าน เผาทำลายร่างกายซึ่งกระทำในช่วงที่ผ่านมา

(7) ความซับซ้อน

มีความซับซ้อนมาก ในแง่แปลงปลูกสวนป่าชองกุ่มน้อยที่อ้างว่าเป็นสวนป่าของรัฐปลูกเสริมสภาพป่าให้ถาวร แต่ปรากฏมีการลักลอบตัดไม้ยูคาลิปตัสไปขาย เมื่อแจ้งก็กล่าวว่าเป็นที่เอก

ชน แต่เมื่อประชาชนทวงสิทธิที่ดินก็ระบุว่าแปลงปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติของกรมป่าไม้ การขยายแนวเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดาโดยใช้แนวต้นยูคาลิปตัสเป็นแนวเขต ถือเป็นการสร้างแนวเขตป่าสงวนก่อนที่จะประกาศแนวเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดาทับแนวเขตป่าสงวนอีกครั้ง ซึ่งทำให้รุกเข้ามากินเขตที่ทำกินของประชาชน

(8) **ผู้ได้รับผลกระทบ** ประชาชนตำบลแซร์อ้อ ตำบลช่องกุ่ม ตำบลโคกลาน และตำบลทัพราช จังหวัดสระแก้ว มากกว่า 1,000 ครอบครัว

(9) **ผู้เกี่ยวข้อง** กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมป่าไม้ สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จังหวัดสระแก้ว ศาลปกครอง สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.) คณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักราชเลขาธิการ สำนักนายกรัฐมนตรี กพร.

(10) **กฎหมาย** พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 พ.ร.บ.ป่าสงวน 2507 มติ ครม.30 มิถุนายน 2541 พ.ร.บ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

(11) กระบวนการแก้ไขปัญหา

เนื่องจาก นายพงษ์ ยิ่งนอก ได้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ความว่าที่ดินทำกินของราษฎรจำนวน 6 ครัวเรือนในพื้นที่บ้านไทยสามัคคี หมู่ที่ 4 ตำบลโคกลาน อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ได้ถูกนายหนูทศ พรหมจันทร์กับพวก พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองเข้ามาปลูกยาลา ลิปตัส แฉ่งความดำเนินคดีในข้อหากระทำการขัดขวางเจ้าพนักงาน

ผลการตรวจสอบของจังหวัดสระแก้ว และสำนักงานป่าไม้เขตปราจีนบุรี ปรากฏว่า

1. พื้นที่ที่นายพงษ์ รุ่งเรียน เดิมเป็นที่ดินของนายหนูทศ พรหมจันทร์ และนายคำมี พลดงนอก ซึ่งต่อมาได้ขายให้บริษัทสวนกิตติ โดยนายพงษ์ เข้ามาแย่งการครอบครองและเรียกร้องให้ทางการออกเอกสารสิทธิให้
2. พื้นที่บริเวณดังกล่าว เป็นพื้นที่ที่ไม่สมควรนำมาปฏิรูปที่ดิน และกรมป่าไม้ได้กันพื้นที่กลับคืนแล้ว จึงทำให้ยังคงสภาพเป็นป่าสงวนแห่งชาติ ขณะนี้อยู่ระหว่างกรมป่าไม้ดำเนินการแก้ไขปัญหาตาม มติ ครม.เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 และ พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507

จังหวัดสระแก้ว ได้แก้ไขปัญหาตามที่สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน เสนอแล้ว โดยจัดหาที่ดินในบริเวณที่มีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดิน เพื่อเป็นพื้นที่รองรับราษฎรเนื้อที่ 5880 ไร่ โดยมอบให้ ส.ป.ก. สระแก้ว รับดำเนินการต่อไป

กรมป่าไม้ได้แจ้งให้จังหวัดสระแก้วและป่าไม้เขตปราจีนบุรี ร่วมกันพิจารณาแก้ไขปัญหา

ตามนัยมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 โดยขอให้จังหวัดตั้งคณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริง ให้มีฝ่ายราชการและราษฎรฝ่ายละเท่าๆ กัน เพื่อตรวจสอบพิสูจน์การอยู่อาศัยครอบครองทำประโยชน์ในพื้นที่ให้ชัดเจนว่ามีมาก่อนหรือไม่ ราษฎรเดือดร้อนอย่างไร เคยได้รับการช่วยเหลือจากทางราชการแล้ว หรือไม่ แล้วเสนอมาตรการแก้ไขปัญหามาให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาโดยให้ความเป็นธรรมกับราษฎรให้มากที่สุด ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินการ

(12) สถานการณ์

ศาลปกครองมีคำสั่งไม่รับฟ้องของราษฎร ที่ฟ้อง เนื่องจากการจัดหาที่ดินเพื่อนำมาปฏิรูปที่ดินเป็นหน้าที่ของรัฐบาล และปัจจุบันราษฎรได้ประสานคำร้องเรียนผ่านนายกรัฐมนตรี (รองนายกรัฐมนตรี นายจตุรงค์ ฉายแสง) กพร. เพื่อการพิสูจน์สิทธิการครอบครอง และรับการจัดสรรที่ดินในเขตป่าโคกสูง

(13) ข้อสังเกต

มีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องติดตาม กรณีศึกษากรณีนี้ ทั้งเรื่องแกนนำ ขบวนการความคับหน้าและสถานการณ์ในพื้นที่ ©

7.) กรณีศึกษาบ้านเวียคาคี จังหวัดกาญจนบุรี

กรณีศึกษาที่ 21

(1) เรื่อง ชาวบ้านตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี ไม่ได้รับสัญชาติและเดือดร้อนเรื่องที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน

(2) ที่ตั้ง บ้านเวียคาคี หมู่ 5 ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

(3) ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติ อยู่ชายแดนไทย-พม่า เป็นที่ดินที่ทหารให้อยู่ในความเฝ้าระวังเรื่องความมั่นคง อุทยานแห่งชาติเขื่อนเขาแหลมทับพื้นที่ชุมชน สวนป่าทับที่ทำกินของชาวบ้าน

(4) กลุ่มปัญหา ชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงกับรัฐ

(5) รายละเอียดของปัญหา

ผู้ร้องแจ้งว่าชาวบ้านในเขตพื้นที่บ้านเวียคาคี หมู่ที่ 5 ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2348 ซึ่งได้ทำการสมรสกับคนไทยโดยถูกต้องตามประเพณี แต่ยังคงพลัดถิ่นหรือตกสำรวจการขึ้นทะเบียน ได้รับความเดือดร้อนจากการที่ทหารกองพลที่ 9 และทหารพรานเข้าทำการตรวจบัตรและสั่งให้บุคคลที่ไม่มีบัตรออกจากประเทศไทยภายในวันที่ 28 ธันวาคม 2545 และจากกรณีปี พ.ศ.2545 ได้มีโครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติในเขตพื้นที่ หมู่ที่ 5 ซึ่งเป็นพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านต้องบุกรุกพื้นที่ป่าอุทยานแห่งชาติทองผาภูมิ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ แต่อุทยานแห่งชาติทองผาภูมิได้ประสานงานกับทหารกองพลที่ 9 และทหารพรานให้ทำการจับกุมชาวบ้านที่บุกรุกพื้นที่ป่า ทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนในเรื่องที่อยู่อาศัย

(6) ความรุนแรงของปัญหา มาก เพราะมีการใช้กำลังทหารบังคับ ย้าย จับกุมชาวบ้านให้ออกนอกประเทศ

(7) ความซับซ้อนของปัญหา มาก มีหลายส่วนกระทำโดยตรงต่อชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง

(8) ผู้ได้รับผลกระทบ

ชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง บ้านเวียคาคี้ หมู่ที่ 5 บ้านห้วยมาลัย หมู่ 6 ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี

(9) ผู้เกี่ยวข้อง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กองพลทหารราบที่ 9 จังหวัดกาญจนบุรี อุทยานแห่งชาติเขาแหลม สภอ.สังขละบุรี การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย โครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ ของ ป.ต.ท. ทหารพราน

(10) พื้นที่ บ้านเวียคาคี้ หมู่ที่ 5 และบ้านห้วยมาลัย หมู่ที่ 6 ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี

(11) กฎหมาย

นโยบาย ส่งเสริมการปลูกป่าส่งผลกระทบกับประชาชน กฎหมายอุทยานแห่งชาติ ประกาศทับที่ทำกินของประชาชน การเลือกปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐต่อชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง ที่ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน แม้ขอสัญชาติไทยก็ไม่ได้ อ้างว่าอยู่ในพื้นที่เพื่อความมั่นคง และอยู่ชายแดนไทย-พม่า

(12) กระบวนการแก้ไขปัญหา

นายพลศักดิ์ บัวจันทร์เหลือง ร้องเรียนประธานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อขอความเป็นธรรมในทุกประเด็น ซึ่งผู้อำนวยการสำนักคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เสนอให้ประธานคณะกรรมการประสานงานคุ้มครองสิทธิมนุษยชน พิจารณาตรวจสอบข้อเท็จจริงต่อไป โดยร้องเรียนเมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2545

(13) แหล่งข้อมูล คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(14) ข้อสังเกต ควรตรวจสอบข้อเท็จจริงต่อไป และเห็นว่าควรติดตามในฐานะเครือข่ายกะเหรี่ยงตะวันตก ☺

8.) กรณีศึกษาบ้านมะต๋องสั่ว จังหวัดกาญจนบุรี

กรณีศึกษาที่ 22

(1) เรื่อง ความเป็นธรรมกรณีปัญหาที่ดินที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินของชาวบ้านมะต๋องสั่ว

(2) ที่ตั้ง บ้านมะต๋องสั่ว หมู่ที่ 3 ตำบลไทรโยค อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

(3) ประเภทพื้นที่ ชุมชนชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงตองสั่ว ในเขตที่สงวนหวงห้ามของราชการ (กฤษฎีกา พ.ศ. 2481) การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตทหาร

(4) กลุ่มปัญหา ประชาชนในเขตที่ดินทหาร

(5) รายละเอียดของปัญหา

ผู้ร้องอ้างถึงหนังสือร้องทุกข์ของชาวบ้านมะต๋องสั่วว่า ได้รับความเดือดร้อนเกี่ยวกับเรื่องที่ดิน ที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน เนื่องจากมีนายทหารยศร้อยโท จากกอง พลป.9 นำเอกสารหนังสือยินยอมออกจากที่ดินและรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างมาให้ชาวบ้านเซ็นชื่อ โดยข่มขู่ว่าหากไม่เซ็นชื่อจะนำหมายศาลมาจับ ซึ่งชาวบ้านต้องยอมเซ็นเพราะกลัวและอ่านหนังสือไม่ออก

(6) ความรุนแรงของปัญหา มาก เพราะทหารใช้กำลังกดดัน หลอกล่อให้ลงนามยอมรับสภาพ ถูกบังคับโยกย้าย

(7) ความซับซ้อน ปานกลาง

(8) ผู้ได้รับผลกระทบ ชาวบ้านมะต๋องสั่ว หมู่ที่ 3

(9) ผู้เกี่ยวข้อง กองพลทหารราบที่ 9 จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอไทรโยค เครือข่ายกะเหรี่ยงเพื่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม กรมการทหาร สนามสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.)

(10) พื้นที่ ที่ดินชุมชนและที่ทำกินของบ้านมะต๋องสั่ว หมู่ที่ 3

(11) กฎหมาย พระราชกฤษฎีกาสงวนหวงห้ามที่ดิน 2481 และผลการพิสูจน์สิทธิ์ กพร. มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 30 มิถุนายน 2541

(12) กระบวนการแก้ไข้ปัญหา

ด้วยคณะกรรมการเครือข่ายกะเหรี่ยงเพื่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และตัวแทนชาวบ้านมะต๋องผู้ อีก 9 คน ร่วมลงนามเมื่อ 26 พฤศจิกายน 2545 ร้องเรียนคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งอยู่ระหว่างการตรวจสอบข้อมูล ประสานงานการเจรจา

(13) สถานการณ์ปัจจุบัน ทราบว่ามีการประชุมเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2547 ที่สหภาพไมยความ ว่าชาวมะต๋องผู้จะฟ้องทหารกองพลที่ 9 ในฐานะจำเลย

(14) แหล่งข้อมูล คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(15) ข้อสังเกต

ในกรณีนี้ สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน(สสส.) เคยดำเนินการช่วยเหลือเรื่องดังกล่าว ก่อนการประสานข้อมูล ติดตามตรวจสอบร่วมกัน และถือเป็นกรณีศึกษาที่น่าติดตาม ในกลุ่มเครือข่ายกะเหรี่ยงตะวันตก ☺

9.) กรณีศึกษาบ้านคลองชายธง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

กรณีศึกษาที่ 56

1.เรื่อง กรณีปัญหาที่ดินสาธารณะคลองชายธงกับการตายของแกนนำชาวบ้านนายเจริญ วัตรอักษร

2.ที่ตั้ง ตำบลบ่อนอก อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

3.ประเภทพื้นที่ ที่สาธารณประโยชน์ริมชายทะเล

4.กลุ่มปัญหา ชุมชน แกนนำ ประชาชน กับ รัฐ และนายทุนอิทธิพลในพื้นที่ นักการเมืองท้องถิ่น

5.รายละเอียดของปัญหา

ประวัติที่ดินสาธารณะคลองชายธง ตำบลบ่อนอก อำเภอเมือง ประจวบคีรีขันธ์

17 กันยายน 2474 ขึ้นทะเบียนสงวนหวงห้ามไว้เป็นที่เลี้ยงสัตว์

7 กันยายน 2481 ประกาศเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์

ปี พ.ศ. 2496 มีการออก สค.1 เลขที่ 16 เนื้อที่ 6 ไร่ ให้แก่นายบุญ วรรณวงษา

4 พฤศจิกายน 2514 กระทรวงมหาดไทยประกาศให้ที่ดินในตำบลบ่อนอก อำเภอเมือง ประจวบคีรีขันธ์ เนื้อที่ประมาณ 931-3-50 ตารางวา เป็นที่สำหรับใช้ในราชการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่สงวนเลี้ยงสัตว์คลองชายธง(หนังสือสำคัญที่หลวงฉบับที่ 3775/2514 ที่ดินเลขที่ 1)

23 กรกฎาคม 2546 นายเปื้อน วรรณวงษา(บุตรและผู้จัดการมรดกของนายบุญ วรรณวงษา) ได้ยื่นคำขอรังวัดออกโฉนดที่ดินตามหลักฐานแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน สค.1 เลขที่ 16 ออกให้เมื่อปี พ.ศ. 2496 เนื้อที่ 6 ไร่โดยการนำรังวัดขอออกโฉนดได้เนื้อที่ทั้งหมด 53-0-20 ไร่ มากกว่าเดิม 47 ไร่

31 ตุลาคม 2546 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีคำสั่งที่ 1509/2546 แต่งตั้งคณะกรรมการร่วมกันออกไปตรวจพิสูจน์ที่ดิน กรณีการขอออกโฉนดของนายเปื้อน วรรณวงษา

14 มกราคม 2547 คณะกรรมการร่วมมีหนังสือรายงานผลการสอบสวนถึงผู้ว่าราชการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยสรุปได้ว่า

จากการเข้าตรวจสอบสภาพพื้นที่จริงเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2546 โดยสอบสวนนายเจือ หินแก้ว อดีตกำนันตำบลบ่อนอกและสอบสวนนายบุญยัง ภูมิพุกษ์ เจ้าของที่ดินข้างเคียงด้านทิศเหนือ สรุปว่า ผู้

ขออกโฉนดเคยเข้าไปทำไร่พริกบนเนื้อที่ 6 ไร่ ส่วนที่เหลือเป็นป่ารกชัฏ ปัจจุบันสภาพที่ดินเป็นบ่อเลี้ยงกุ้ง โดยมีบุคคลอื่นเข้าไปทำประโยชน์ได้ประมาณปีเศษ และจากการตรวจสอบเอกสารหลักฐานที่ดินข้างเคียงแล้ว ปรากฏว่า บริเวณดังกล่าวไม่หลักฐาน สค.1 จำนวน 3 แปลง คือ สค.1 เลขที่ 10, 16 และ 61 ซึ่ง สค.1 เลขที่ 10 และ 61 เคยมีการนำรังวัดออกโฉนดที่ดิน และผู้ว่าราชการจังหวัดได้อนุมัติจำหน่าย สค.1 ทั้ง 2 แปลงดังกล่าวแล้ว ตามคำสั่งลงวันที่ 13 มีนาคม 2538

คณะกรรมการร่วมมีความเห็นว่า การรังวัดออกโฉนดรายนี้ กำนันตำบลบ่อนอกในฐานะผู้ปกครองท้องถิ่นที่ให้ถ้อยคำรับรองว่า ที่ดินที่ผู้ขอรังวัดเป็นที่หลวงหวงห้าม(ที่เลี้ยงสัตว์คล้องชายธง) และมีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ประกอบที่ดินแปลงข้างเคียงด้านทิศเหนือ เคยมีการนำรังวัดออกโฉนดและผู้ว่าราชการจังหวัดได้สั่งจำหน่าย สค.1 แล้ว จึงเห็นควรให้ กพร.จังหวัดประจวบคีรีขันธ์นำกรณีการขออกโฉนดที่ดินแปลงข้างเคียงมาประกอบการพิจารณา

28 มกราคม 2547

สำนักงานที่ดินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์สรุปเรื่องให้ปลัดจังหวัดซึ่งเป็นอนุกรรมการและเลขานุการ กพร.ทราบ เพื่อนำเรื่องเข้าพิจารณาในการประชุม กพร.จังหวัด แต่จนถึงวันที่ 4 พฤษภาคม 2547(ตามหนังสือที่สำนักงานที่ดินจังหวัดทำถึงเลขานุการกรมที่ดิน) พบว่า ปลัดจังหวัดยังไม่ได้นำเรื่องเข้าที่ประชุมหรือแจ้งข้อขัดข้องในการนำเรื่องเข้าที่ประชุม กพร.ให้สำนักงานที่ดินจังหวัดทราบแต่อย่างใด

9 เมษายน 2547

สำนักงานที่ดินจังหวัดออกประกาศแจกโฉนด(ทด.3) ในรายของนางเพื่อน วรรณวงษา ซึ่งมีหลักฐานเดิมคือ สค.1 เลขที่ 16 โดยขอให้หากมีผู้คัดค้านประการใด ให้ยื่นคำคัดค้านต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายใน 30 วัน นับจากวันที่ประกาศ

3 พฤษภาคม 2547

ในระหว่างประกาศ นายฉอย ต้นดิวงธรรม กำนันตำบลบ่อนอก สมาชิกสภา อบต.บ่อนอก และประชาชนประมาณ 20 คน ได้ยื่นหนังสือคัดค้านการรังวัดออกโฉนดที่ดินแปลงนี้ต่อสำนักงานที่ดินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยให้เหตุผลว่าเป็นการออกโฉนดที่ดินในที่สาธารณะประโยชน์คล้องชายธง และได้แจ้งความไว้ที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

21 มิถุนายน 2547 นายเจริญ วัดอักษร แกนนำคัดค้านโรงไฟฟ้าบ่อนอก ถูกคนร้ายจู่โจมยิงจนเสียชีวิตบริเวณสี่แยกบ่อนอก โดยหลายฝ่ายเชื่อว่าการเสียชีวิตของนายเจริญ วัดอักษร อาจเกี่ยวข้องกับการคัดค้านการบุกรุกที่ดินสาธารณะดังกล่าวของกลุ่มนายทุนและอิทธิพลท้องถิ่น

ประเด็นที่ดินสาธารณะคลองชายธง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโรงไฟฟ้าถ่านหินบ่อนอก

1.วันที่ 18 พฤศจิกายน 2537 ในการประชุมสภาตำบลบ่อนอก โดยมีนายเจือ หินแก้ว กำนันตำบลบ่อนอกในขณะนั้นเป็นประธานสภาตำบลและประธานในที่ประชุม ได้มีการพิจารณากรณีของบริษัท กัลฟ์ เพาเวอร์ เจเนอเรชั่น จำกัด เจ้าของโครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอกขอใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์เพื่อก่อสร้างโครงการ โดยที่ประชุมมีมติเห็นชอบให้บริษัทใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์ได้เป็นเอกฉันท์

ภายหลังจากสภาตำบลบ่อนอกมีมติเห็นชอบ บริษัทจึงได้ยื่นเรื่องขอใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณะต่ออำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ โดยบริษัทขอใช้ประโยชน์เต็มพื้นที่คือ 931-3-50 ไร่ กำหนดเวลา 50 ปี

ในการสอบสวนความเห็นจากองค์กรส่วนท้องถิ่น พบว่า นายเจือ หินแก้ว กำนันตำบลบ่อนอก นายอร่าม เอี่ยมสอาด ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 ให้ถ้อยคำในบันทึกถ้อยคำตรงกันว่า ที่ดินสาธารณะประโยชน์ดังกล่าวเป็นที่กว้างขวางเปล่าไม่มีราษฎรใช้ประโยชน์ในรัศมี 1 กิโลเมตร ไม่มีอาคารบ้านเรือนใด ๆ อยู่ใกล้ และมีคามเห็นให้บริษัทใช้ประโยชน์ได้

ในขณะที่ส่วนราชการระดับจังหวัดตั้งนายกอบกุล ทองลงยา ผู้ว่าราชการจังหวัดในขณะนั้น นายเฉลิมพล รัตนวงศ์ นายอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ในขณะนั้น ตำรวจภูธรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แขวงทางชุมพร ป่าไม้จังหวัด ศูนย์การทหารราบ ค่ายธนะรัชต์ สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่างให้ความเห็นชอบให้บริษัทใช้ที่ดินสาธารณะดังกล่าว

2.ต่อมาเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2539 ในการประชุมคณะกรรมการการประจำจังหวัด ตามมาตรา 9 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ได้มีการพิจารณากรณีที่บริษัทขออนุญาตใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์ เนื่องจากบริษัทได้ปรับเปลี่ยนแผนผังการก่อสร้างใหม่และขอใช้ที่ดินเพียงบางส่วน คือเพียง 9-3-68 ไร่ โดยที่ประชุมมีมติเห็นชอบตามที่บริษัทเสนอ โดยนายกอบกุล ทองลงยา ผู้ว่าราชการจังหวัดในขณะนั้นได้ลงนามในใบอนุญาตตามความในประมวลกฎหมายที่ดินมาตรา 9 เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2539 กำหนดเวลาอนุญาต 5 ปี โดยจะสิ้นสุดอายุการอนุญาตวันที่ 29 กันยายน 2544

ข้อสังเกต

กฎหมายที่ดินอนุญาตให้เอกชนที่จะขอใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์ได้ไม่เกินรายละ 10 ไร่ ซึ่งตอนแรกจังหวัดได้อนุญาตให้บริษัทใช้ที่ดินสาธารณะเต็มพื้นที่ คือ 931-3-50 ไร่ ไปแล้ว

6.ความรุนแรงของปัญหา มาก

7.ความซับซ้อน มาก

8.ผู้ได้รับผลกระทบ ในอำเภอเมืองมีตำบลนอกทั้งตำบล บ้านหมู่ที่ 7 เนื้อที่ 931 ไร่เศษ

9.ผู้เกี่ยวข้อง จำนวนมาก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อบต.บ่อนอก นายกรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย

10.กฎหมาย อาญา ประมวลกฎหมายที่ดิน

11.กระบวนการแก้ไขปัญหา

ภายหลังนายเจริญวัดอักษรถูกยิงเสียชีวิตเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน ได้เกิดการเคลื่อนไหวเป็นวงกว้างโดยต่างเรียกร้องให้ตามจับคนร้ายและผู้จ้างวานฆ่าให้ได้

1.เร่งรัดให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการติดตามสืบสวน สอบสวนหาผู้จ้างวาน ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน ที่เกี่ยวข้องกับการฆาตกรรมนายเจริญ วัดอักษร นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนมาดำเนินคดีตามกฎหมาย

2.การฆาตกรรมนายเจริญ วัดอักษร เป็นกรณีสะเทือนขวัญ อุกอาจ และเกี่ยวข้องกับผู้มีอิทธิพลทั้งระดับชาติและท้องถิ่น ซึ่งกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงหรือการสืบสวน สอบสวนโดยเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นอาจไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในฐานะที่ฯพณฯ เป็นประธานคณะกรรมการคดีพิเศษ จึงควรพิจารณาอบหมายให้กรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรม เข้ามารับผิดชอบคดีนี้ทันที

3.รัฐบาลต้องกำหนดมาตรการทุกวิถีทางเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ผู้นำชุมชนรักษ์บ่อนอกและครอบครัว รวมถึงประชาชนที่ต่อสู้เพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและผลประโยชน์ของชาติ ใส่กรณีอื่น ๆ ทั่วประเทศ ให้ได้รับหลักประกันความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เพื่อให้ชุมชนได้ใช้สิทธิชุมชนอย่างเต็มที่ในการปกป้องและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามนัยของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 46

4.นายเจริญ วัดอักษร และผู้ต่อสู้เพื่อพิทักษ์สิทธิชุมชนและสิ่งแวดล้อมของกลุ่มรักษ์บ่อนอกนั้นถือเป็นแบบอย่างของประชาชนและชุมชนที่มีความเข้มแข็ง เพราะประชาชนเหล่านี้ถือเป็นผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาของรัฐบาล เป็นผู้ไม่มีส่วนร่วมกับการพัฒนาของนักธุรกิจทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น จึงเป็นเหตุผลที่รัฐบาลต้องให้ความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ ในการพิจารณาส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

5.รัฐบาลควรเร่งตั้งสถาบันเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลและชุมชนที่ต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน ให้ปลอดจากการใช้ความรุนแรง ถูกข่มขู่คุกคามและต้องเยียวยาแก่ครอบครัวของผู้ถูกฆาตกรรม โดยสถาบันดังกล่าวต้องมีส่วนร่วมหลายฝ่ายทั้งหน่วยงานของรัฐ เอกชน บุคคล องค์กรวิชาชีพ และองค์กรทางสังคม

12.แหล่งข้อมูล สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สื่อมวลชน

13.ข้อสังเกต ที่ดินคลองชายธงถือเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่มีปัญหารุนแรงมาก บางส่วนมี สค.1 ก็ต้องการเปลี่ยนเป็นโฉนดทั้ง ๆ ที่มีปัญหา สค.ได้มาโดยมิชอบ เกินจำนวนที่ถือครองจริง และเกี่ยวข้องกับโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินบ่อนอกด้วย ถือว่ากรณีเรื่องนี้มีผลกระทบซ้อนมาก แต่ประชาคมที่นั่นเข้มแข็ง จึงเห็นสมควรติดตามกรณีนี้อย่างรอบด้านในทุกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ☺

10.) กรณีศึกษาที่ดินแควระบบ-สียัด จังหวัดฉะเชิงเทรา

กรณีศึกษาที่ 91

(1) เรื่อง การบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ บริเวณลำน้ำแควระบบ-สียัด อ.สนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

(2) ที่ตั้ง บ้านยางแดง หมู่ 6 ตำบลคูยายหมี่ และบ้านกระบกเตี้ย หมู่ 5 ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

(3) ประเภทพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติ

(4) กลุ่มปัญหา ประชาชน-ชุมชนกับรัฐ และผู้มีอิทธิพล(เอกชน)

(5) รายละเอียดของปัญหา

ผู้ร้องได้ร้องเรียนว่านายประมวล์ กิจมีดี นายกลการ กิจมีดี และนางญาติพรณ กิจมีดี ได้บุกรุกพื้นที่สวนป่าซึ่งตั้งอยู่บริเวณพื้นที่บ้านยางแดง หมู่ 6 ตำบลคูยายหมี่ และบริเวณบ้านกระบกเตี้ย หมู่ 5 ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา นอกจากนี้ยังได้สร้างฝายน้ำล้นกีดขวางลำน้ำแควระบบ ซึ่งอยู่ระหว่างบ้านยางแดงและบ้านกระบกเตี้ย ซึ่งเป็นการทำไปเพื่อประโยชน์ส่วนตัวโดยได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองท้องถิ่น

ผู้ร้องเคยร้องเรียนไปยังกรมการปกครอง ซึ่งทางกรมการปกครองได้แจ้งกลับมาว่า ทางสำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคที่ 6 ได้แจ้งความดำเนินคดีกับนายประมวล์ กิจมีดี จนศาลมีคำพิพากษาแล้ว โฉงโทษปรับนายประมวล์ กิจมีดี เป็นจำนวนเงิน 186,750 บาท ส่วนการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนนั้น ทางสำนักงานป่าไม้จังหวัดฉะเชิงเทราร่วมกับอำเภอสนามชัยเขตและสภ.อ.สนามชัยเขต ได้แจ้งความดำเนินคดีกับผู้บุกรุกแล้ว โดยในขณะนี้คดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยเกษม เพชรนที เป็นผู้ประสานการร้องเรียน

(6) ความรุนแรงของปัญหา มาก

(7) ความซับซ้อนของปัญหา มาก

(8) ผู้ได้รับผลกระทบ ราษฎรบ้านยางแดง หมู่ 6 ตำบลคูยายหมี่ บ้านกระบกเตี้ย หมู่ 5 ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

(9) กฎหมาย พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 พ.ร.บ.การถมคูคลอง พ.ร.บ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ร.บ.ป่าไม้ 2484

(10) กระบวนการแก้ไขปัญหา

อำเภอสนามชัยเขต โดยนายอำเภอ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการ เข้าไปตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่และพบว่าเป็นความจริง สำนักงานป่าไม้ในพื้นที่ที่มีการตรวจสอบแล้วพบว่า ไม่ได้อยู่ในเขตป่าสงวน ป่าแควระบม และป่าสียัด และไม่อยู่ในเขตพื้นที่ที่จะปฏิรูปที่ดิน โดยพื้นที่ดังกล่าวยังมีสภาพป่า ตาม พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 4 (1) คือที่ดินยังมีได้มีบุคคลใดได้มาตาม กฎหมายที่ดินหากจะเข้าไปทำประโยชน์ในที่ดิน ต้องดำเนินการขออนุญาตตามระเบียบ ส่วนการสร้างสิ่งกีดขวางลำน้ำแควระบม เป็นหน้าที่ของ สภ.อ.สนามชัยเขตที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดแล้วฐานสร้างสิ่งกีดขวางลำน้ำโดยไม่ได้รับอนุญาต ตาม พ.ร.บ.การเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2535 มาตรา 117 และมาตรา 118 วัชระนี้คืออยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา

(11) แหล่งข้อมูล สื่อมวลชนประเภทหนังสือใหม่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ การสัมภาษณ์ นายเกษม เพชรนที นางวาสนา เสนาวงศ์ สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน

(12) ข้อเสนอแนะ

ด้วยในพื้นที่นี้แกนนำชาวบ้านรวมตัวกันตั้งเป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการพัฒนาแม่บ้านบ้านยางแดง ที่ไม่ได้เน้นอาชีพและด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังใช้โครงสร้างของกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรในท้องถิ่นที่น่าสนใจ และควรติดตาม ☺